

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar

AZ APOSTOLI SZENTSZÉK
ÉS A JAGELLÓ-KORI MAGYARORSZÁG
KAPCSOLATA

különösen VII. Kelemen pápa idején (1523–1526)

Doktori (PhD) értekezés

NEMES GÁBOR

Témavezető: Dr. Szovák Kornél DSc

Történettudományi Doktori Iskola

Vezető: Dr. Fröhlich Ida DSc

Egyháztörténeti Műhely

Vezető: Dr. Szovák Kornél DSc

Piliscsaba 2014

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	8
I. DIPLOMATIKAI ÉS KUTATÁSTÖRTÉNETI BEVEZETŐ.....	10
A) A JAGELLÓ-KOR MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉINEK KUTATÁSTÖRTÉNETE. 10	
B) A BRÉVE	12
C) A BRÉVÉK VIZSGÁLATA ŐRZÉSI HELYÜK SZERINT	16
1. BRÉVÉK A VATIKÁNI LEVÉLTÁRBAN	16
2. MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉK RÓMÁN KÍVÜL (1490–1526).....	20
3. A JAGELLÓ-KOR MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉINEK MEGOSZLÁSA.....	20
4. AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÁLTAL MAGYARORSZÁGRA KÜLDÖTT	22
PÁPAI BRÉVÉK (1490–1526)	22
II. MAGYARORSZÁG KAPCSOLATA AZ APOSTOLI SZENTSZÉKKEL (1523–1526)....	91
A) A KAPCSOLATTARTÁS SZEREPLŐI	91
1. A SZENTSZÉK KÜLDÖTTEI MAGYARORSZÁGRA	92
a) A legátus	92
b) A nuncius.....	97
c) További megbízottak	104
2. MAGYAR ÉRDEKKÉPVISELET RÓMÁBAN	105
a) A bíborosprotektor	105
c) A római magyar „követség” itáliai segítői.....	114
d) Magyar küldöttek eseti megbízatással	117
3. GAZDASÁGI KAPCSOLATOK.....	118
4. A KAPCSOLATTARTÁS EGYÉB CSATORNÁI	122
a) A zarándokok	122
b) Pereskedők.....	125
c) Tudósok és diákok	128
B) A SZENTSZÉK EURÓPAI DIPLOMÁCIAI ERŐFESZÍTÉSEI MAGYARORSZÁG ÉRDEKÉBEN.....	131
1) „ÜRGET ENIM TEMPUS”. SEGÉLYKÉRŐ BRÉVÉK A TÖRÖK ELLEN	131
2) LENGYELORSZÁG ÉS A NÉMET LOVAGREND VISZÁLYA	135
C) A PÁPA ÉS A MAGYAR BELPOLITIKA	137
1. AZ APOSTOLI SZENTSZÉK SZEMÉLYI POLITIKÁJA MAGYARORSZÁGON	137
2. ELSZALASZTOTT LEHETŐSÉGEK – A RES BOHEMICA, SZALKAI BÍBOROSSÁGA ÉS A KANCELLÁRSÁG.....	138
3. A SZENTSZÉK ÉS HORVÁTORSZÁG-DALMÁCIA.....	151
III. ÖSSZEGZÉS – KITEKINTÉS	161
FORRÁSOK ÉS BIBLIOGRÁFIA.....	164
FORRÁSOK.....	164
BIBLIOGRÁFIA	167
RÖVIDÍTÉSEK.....	186
ÁBRÁK.....	188
KÉPEK.....	192
KÉPEK JEGYZÉKE	200
ÖSSZEFOGLALÓ.....	201
ABSTRACT.....	202

OKMÁNYTÁR.....	203
A FORRÁSKÖZLÉS SZEMPONTJAI ÉS A KIADÁSI ELVEK.....	204
IRATOK.....	206
1. Róma, 1523. november 26. VII. Kelemen pápa Kajári Antal esztergomi kanonokhoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz.....	206
2. Róma, 1523. december 14. VII. Kelemen pápa a zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz.....	206
3. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz.....	207
4. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	208
5. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz.....	209
6. Róma, 1524. január 14. VII. Kelemen pápa Csézi András esztergomi nagypréposthoz és Körmendi János esztergomi olvasókanonokhoz.....	210
7. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz.....	210
8. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz.....	212
9. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	214
10. Róma, 1524. január 24. VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics Mátyás részére ...	215
11. Róma, 1524. február 11. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez	216
12. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Verböci István királyi személynökhöz és Brandenburgi Györgyhez.....	217
13. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez	218
14. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa levele Bornemissza János pozsonyi ispánhoz.....	219
15. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szapolyai János erdélyi vajdához.....	221
16. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Várdai Pál veszprémi püspökhöz.....	222
17. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Tommaso Campeggio apostoli nunciushoz.....	223
18. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez.....	223
19. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	224
20. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz.....	225
21. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhez.....	226
22. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Piotr Tomicki krakkói püspökhöz.....	228
23. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz.....	229
24. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz.....	230
25. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Tomori Pál kalocsai érsekhez.....	231
26. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez.....	233
27. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Zengg városához.....	235
28. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Klissza városához.....	236
29. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhez.....	237

30. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz.....	238
31. Róma, 1524. február 23. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez	239
32. Róma, 1524. február 23. VII. Kelemen pápa Iohannes Transilvanus liège-i klerikushoz	241
33. Róma, 1524. február 24. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez	241
34. Róma, 1524. március 1. VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz	245
35. Róma, 1524. március 4. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz ..	246
36. Róma, 1524. március 11. VII. Kelemen pápa a magyarországi obszerváns ferences rendtartományhoz	247
37. Róma, 1524. március 21. VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz	248
38. Róma, 1524. március 22. VII. Kelemen pápa Mihály milkói püspökhöz és Lukács erdélyi kanonokhoz.....	249
39. Róma, 1524. március 22. VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz	249
40. Róma, 1524. március 23. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	250
41. Róma, 1524. április 8. VII. Kelemen pápa Kaplonyi László Esztergom-szentgyörgymezei préposthoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz.....	251
42. Róma, 1524. április 23. VII. Kelemen pápa az erdélyi préposthoz, Ralchele Simon erdélyi kanonokhoz és Tordai Pál erdélyi püspöki helynökhöz	252
43. Róma, 1524. május 18. VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz.....	252
44. Róma, 1524. május 20. VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz.....	253
45. Róma, 1524. augusztus 4. VII. Kelemen pápa Bucsai Illés hippói püspökhöz	254
46. Róma, 1524. augusztus 4. VII. Kelemen pápa Treпка András magyar királyi udvarmesterhez és név szerint felsorolt társaihoz.....	255
47. Róma, 1524. szeptember 5. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez.....	258
48. Róma, 1524. szeptember 5. VII. Kelemen pápa Thomas Niger traui püspökhöz.....	259
49. Róma, 1524. szeptember 28. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez .	260
50. Róma, 1524. október 1. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	264
51. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	266
52. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz	268
53. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa Károly münsterbergi herceghez.....	270
54. Róma, 1524. október. 7. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz..	271
55. Róma, 1524. október 8. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez	272
56. Róma, 1524. október 13. VII. Kelemen pápa oltalomlevele Thomas Niger traui püspök részére	274
57. Róma, 1524. október 14. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz és fiaihoz, valamint Frangepán Mátyáshoz és Györgyhöz.....	275
58. Róma, 1524. október 19. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, Szalkai László esztergomi érsekhez, Károly münsterbergi herceghez és Matthäus Lang von Wellenburg bíboroshoz, salzburgi érsekhez.....	276

59. Róma, 1524. november 13. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	277
60. Róma, 1524. november 13. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	278
61. Róma, 1524. december 4. VII. Kelemen pápa Pozsegai Milchius János pécsi egyházmegyei klerikushoz	279
62. Róma, 1524. december 22. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	280
63. Róma, 1525. január 2. VII. Kelemen pápa Gosztonyi János győri püspökhöz	282
64. Róma, 1525. január 15. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	282
65. Róma, 1525. január 15. VII. Kelemen pápa Antonio de Seda velencei kereskedőhöz és testvéreihez	284
66. Róma, 1525. január 31. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	286
67. Róma, 1525. február 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	287
68. Róma, 1525. február 12. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	288
69. Róma, 1525. február 13. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	289
70. Róma, 1525. február 19. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	291
71. Róma, 1525. február 19. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez	293
72. Róma, 1525. február 24. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboroshoz	295
73. Róma, 1525. március 11. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához	296
74. Róma, 1525. március 12. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához	299
75. Róma, 1525. március 15. VII. Kelemen pápa Giovanni Andrea Picenardihoz	303
76. Róma, 1525. március 16. VII. Kelemen pápa Bornemissza János pozsonyi ispánhoz	304
77. Róma, 1525. március 16. VII. Kelemen pápa Verbőci Istvánhoz	305
78. Róma, 1525. március 21. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz	305
79. Róma, 1525. március 22. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz	306
80. Róma, 1525. május 7. VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol királyhoz	307
81. Róma, 1525. május 30. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához	309
82. Róma, 1525. június 6. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	312
83. Róma, 1525. június 9. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, I. Zsigmond lengyel királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez	313
84. Róma, 1525. június 9. VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott traui püspökhöz	314
85. Róma, 1525. június 20. VII. Kelemen pápa Torquatus Jánoshoz, Blagai Istvánhoz és Horvátország valamennyi nemeséhez	317

86. Róma, 1525. június 20. VII. Kelemen pápa András választott tinini püspökhöz	317
87. Róma, 1525. június 25. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhoz	318
88. Róma, 1525. július 1. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz	319
89. Róma, 1525. július 3. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	321
90. Róma, 1525. július 4. VII. Kelemen pápa a szamobori obszerváns ferences kolostor szerzeteseihez	322
91. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	323
92. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhoz	324
93. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	324
94. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz	325
95. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez.....	327
96. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Verbőci István nádorhoz	327
97. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics István részére .	329
98. Róma, 1525. augusztus 22. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyhoz	330
99. Róma, 1525. szeptember 24. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz	331
100. Róma, 1525. szeptember 24. VII. Kelemen pápa Frangepán Kristófhhoz	332
101. Róma, 1525. szeptember 29. VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz.....	333
102. Róma, 1525. október 10. VII. Kelemen pápa Erdődi Simon zágrábi püspökhöz.....	335
103. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa a Sváb Szövetség kapitányaihoz	336
104. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	337
105. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa Lajos és Frigyes bajor hercegekhez	338
106. Róma, 1525. november 8. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	339
107. Róma, 1525. november 15. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárishoz	340
108. Róma, 1525. november 18. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárishoz	341
109. Róma, 1525. november 20. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez..	342
110. Róma, 1525. november 24. VII. Kelemen pápa Thurzó Szaniszló olmützi püspökhöz	343
111. Róma, 1525. november 24. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	344
112. Róma, 1525. december 6. és 29. VII. Kelemen pápa Csulai Móré Fülöp pécsi püspökhöz, valamint Tomori Pál kalocsai érsekhez.....	345
113. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez.....	346
114. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	347
115. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	348
116. Róma, 1526. január 20. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz.....	349
117. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz	350
118. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz.....	351

119. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez.....	352
120. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	352
121. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa az országgyűlésre összegyűlő főpapokhoz és bárókhoz	353
122. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez.....	354
123. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz.....	355
123a. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol és III. János portugál királyhoz	359
123b. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz.	360
123c. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez.....	361
124. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz.....	363
125. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez	364
126. Róma, 1526. február 18. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához...	365
127. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz, I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz.....	366
128. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Charles de Lannoy nápolyi alkirályhoz, Giovanni Salviati és Thomas Wolsey bíborosokhoz	367
129. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Antoine Duprat francia nagykancellárhoz	369
130. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Anne de Montmorencyhez, Odet de Foixhoz, Charles de Bourbonhoz, Philippe de Chabot-hoz, Angoulême-i Margithoz, Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz.....	369
131. Róma, 1526. március 22. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez.....	370
132. Róma, 1526. április 4. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhoz	372
133. Róma, 1526. április 7. VII. Kelemen pápa minden egyházi személyhez	372
134. Róma, 1526. április 7. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához	374
135. Róma, 1526. április 8. VII. Kelemen pápa búcsúengedélye	375
136. Róma, 1526. április 16. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend tagjaihoz	377
137. Róma, 1526. április 23. VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez	379
138. Róma, 1526. április 23. VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz	380
139. Róma, 1526. május 5. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez.....	384
140. Róma, 1526. július 21. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz	385
141. Róma, 1526. július 21. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	385
142. Róma, 1526. július 27. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	387
143. Róma, 1526. július 27. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	387
144. Róma, 1526. július 30. VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez.....	388

145. Róma, 1526. augusztus 7. VII. Kelemen pápa Jozefics Ferenc zenggi püspökhöz	390
146. Róma, 1526. augusztus 30. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	391
147. Róma, 1526. augusztus 30. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez..	392
148. Róma, s. d. (1525. július) VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz.....	394
149. Róma, s. d. (1526 április–július) VII. Kelemen pápa levele Szalkai László esztergomi érsekhez	395
150. Róma, s. d. (1526 június–július) VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz	396
OLASZ NYELVŰ SZAVAK JEGYZÉKE	398
INDEX PERSONARUM ET LOCORUM	398

ELŐSZÓ

„A római szent-szék levéltárait azokhoz a bányákhoz hasonlíthatni, melyekben a bányász minél mélyebbre ér, annál gazdagabb, értékeesebb rétegeket tár föl.”¹

A magyar középkor kutatói a meglehetősen hiányos és sok szempontból egyoldalú hazai forrásanyag miatt mindig is nagy hangsúlyt fektettek külföldi levéltárakra, amelyek között a Vatikáni Levéltár (*Archivio Segreto Vaticano*)² kezdettől fogva kiemelt helyet kapott. Mikor XIII. Leó pápa 1881-ben megnyitotta az Archivumot a kutatók előtt, az addig csak szórványosan, főleg egyéni érdeklődés alapján folyó iratfeltárások számára lehetőségek valóságos tárháza nyílt meg.

A Fraknói Vilmos vezetésével meginduló magyar „kutatócsoport” elsőként olyan forrásokat tett közzé, amelyek a magyarországi levéltárak anyagához – és Augustin Theiner okmánytáraihoz – viszonyítva hiánypótlónak számítottak. A *Monumenta Vaticana Hungariae* a németek vagy a franciák nagy sorozataival³ ellentétben sokkal színesebb képet mutatott: pápai adószedők számadásai, nunciusi jelentések, bullák, diplomáciai levélváltások láttak napvilágot.⁴ Mikor Fraknói szervezeti és pénzügyi okok miatt az egyes fondokban talált források egyházmegyéenkénti kiadását határozta el, már egy széleskörű gyűjtés eredményére tudott támaszkodni; a *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis* négy kötete ugyanakkor értelemszerűen nem pótolhatta az egyes sorozatok teljességre törekvő kiadását.⁵ Ezt orvosolni látszottak Áldásy Antal, Beke Antal, Érdújhelyi Menyhért, Czaich Gilbert és Kollányi Ferenc forrásközlései, akik a Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottmányának folyóirata, a Történelmi Tár hasábjain a kérvény- és bullaregisztrumokban talált adataikat hozták nyilvánosságra.⁶ Lukcsics Józsefnek – aki a *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis* III. és IV. kötetében

¹ FRAKNÓI, *Nyomozások pápai levéltárakban*, 7.

² A Vatikáni Levéltárról szóló alapirodalom: PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*; FINK, *Das Vatikanische Archiv*; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*.

³ *Nuntiaturberichte aus Deutschland*; *Registres et lettres des Papes du XIIIe siècle* és *Registres et lettres des Papes du XIVe siècle*.

⁴ Erről I. TUSOR, *Magyar történelmi kutatások*, xxv–xxvi, xxxii–xxxiii.

⁵ L. i. m. xxx–xxxv.

⁶ L. i. m. xxxvi–xli.

közreműködött – az Apostoli Kamara levéltárában végzett teljes körű gyűjtése ugyanakkor kéziratban maradt.⁷

Átmeneti nehézségek ellenére a két világháború között is tovább folytatódott a Vatikáni Levéltár középkori forrásainak feltárása, ha nem is olyan eredménnyel, mint Fraknói idejében. Lukcsis József öccse, Pál két kötetben adta ki az V. Mártontól III. Kallixtus pápáig terjedő időszak kérvény- és bullasorozatainak magyar vonatkozású regesztáit. Artner Edgár és Pásztor Lajos – utóbbi VI. Sándor és II. Gyula pápa korának szupplikáció- és bullaregisztrumait nézte át – gyűjtései azonban csak publikációikban hasznosultak, forrásfeltáró munkájuk szintén kéziratban maradt.⁸ A szocializmus fél évszázada megakasztotta a rendszeres kutatásokat, bár az 1960-as évektől a Művelődési Minisztérium Levéltári Igazgatósága és a Magyar Országos Levéltár szervezésében többen kutathattak a Vatikánban.⁹ A gyűjtések legtöbbször pusztán hungarika-kutatások voltak, és a feltárt források ritkán jelentek meg nyomtatásban.¹⁰ A rendszerváltás után fokozatosan újjáéledt a középkori magyar vonatkozású források feltárása a Vatikáni Levéltárban. A 2004-ben Fraknói örökségét nyíltan vállaló *Collectanea Vaticana Hungariae* sorozat pedig most már méltó fórumot is kínál azok közlése számára.

E vázlatos, a Vatikáni Levéltárban folyó, a magyar középkort érintő áttekintés alapján elmondható, hogy a kérvény- és bullasorozatok, valamint az Apostoli Kamara fondjainak kutatása és kiadása mellett a brevék feltárása és teljes körű publikálása – dacára annak, hogy szétszórtsága ellenére is lényegesen kisebb terjedelme erre alkalmassá tenné – még mindig nem készült el. Fraknói Vilmosnak köszönhetően az I. (Hunyadi) Mátyás uralkodása idején kelt brevék egy jelentős része már napvilágot látott,¹¹ azonban a Jagelló-kor tekintetében sem a források feltárása, sem publikálása nem történt meg. Disszertációm kiindulópontja éppen ez a felismerés volt.¹²

⁷ L. i. m. xl, cliii–cliv; TUSOR, *Lukcsics József elfeledett okmánytára*. A kézirat kiadását I. LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*.

⁸ L. TUSOR, *Magyar történelmi kutatások*, lxxviii–lxxix, valamint lxxxvii, xciv–xcvi, továbbá ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*.

⁹ TUSOR, *Magyar történelmi kutatások*, xcvi–ic.

¹⁰ KÖRMENDY, *Annatae; Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium*.

¹¹ FRAKNÓI, *Mátyás király levelezése a római pápákkal*.

¹² A vatikáni levéltári kutatás útvesztőiben nagy segítségemre voltak SZOVÁK KORNÉL és TUSOR PÉTER tanár urak szemináriumain szerzett ismeretek, ezeket ezúton is köszönöm. Rómában a Magyar Ösztöndíj Bizottság államközi ösztöndíja és a Klebelsberg Kunó Ösztöndíj segítségével kutathattam.

I. DIPLOMATIKAI ÉS KUTATÁSTÖRTÉNETI BEVEZETŐ

A) A JAGELLÓ-KOR MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉINEK KUTATÁSTÖRTÉNETE

Cseles Márton jezsuita volt az első magyar, aki a Vatikáni Levéltár *Registra brevium* és *Minutae brevium* (Arm. XXXIX., ill. XL.) fondjainak kötetekben kutatásokat végzett és másolatokat készített.¹³ Cseles¹⁴ Kollonich Lipót esztergomi érsek megbízásából és támogatásával 1697–1698 között elsősorban a magyar érsekek és püspökök prozopográfiájához szükséges adatok után kutatott.¹⁵ Tizenegy kötetből álló másolatai közül kettő tartalmaz brévétet, az egyik VIII. Ince és II. Gyula, a másik VII. Kelemen pápa idejéből,¹⁶ amelyeket elsősorban jezsuita történetíró rendtársai aknáztak ki. Kaprinay István gyűjteményében megtalálhatók a Cseles kötetéről készült másolatok,¹⁷ emellett Pray György, Schmitth Miklós és Timon Sámuel¹⁸ is Cselestől vett brévétet építettek be műveikbe, sőt sok esetben teljes terjedelmükben közölték is azokat.¹⁹ Katona István elsősorban az előbb említett rendtársak művei alapján idézi – igen gyakran teljes szövegükben – e forrásokat.²⁰ Koller József, a pécsi egyházmegye történetírója volt az, aki az eredeti, kötetekbe rendezett bréveminutákat elsőként vette kézbe, és többet teljes egészében is közölt.²¹

Augustin Theiner, a levéltár prefektusa Roskoványi Ágoston váci, majd nyitrai püspök felkérésére összeállított két vaskos kötetében szép számmal találhatunk – főleg II. Gyula pápa idejéből – brévétet, de az ez után készített horvát és lengyel okmánytár is tartogat számunkra néhány forrást.²²

¹³ Pietro Bembo leveleskönyvéből már Verancsics Antal is gyűjtött ki magyar vonatkozású leveleket, ezeket I. OSzK, Kézirattár, Fol. Lat. vol. 425, fol. 26r–30r; SZALAY, *Verancsics Antal*, II.

¹⁴ Életére I. MONAY, *A római magyar gyóntatók*, 101–107.

¹⁵ HÓMAN, *A forráskutatás és forráskritika története*, 9; SZELESTEI N., *Irodalom- és tudományszervezés*, 51–53; TUSOR, *Magyar történeti kutatások*, XVI.

¹⁶ ELTE EK KT Ms. Ab 50. tom. IX, ill. XI, l. még *Catalogus manuscriptorum*, II/1, 54.

¹⁷ ELTE EK KT Coll. Kapr., A, tom. XII–XIV, ill. LXV, l. még *Catalogus manuscriptorum*, II/3, 54.

¹⁸ PRAY, *Epistolae procerum*, I; SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II; TIMON, *Purpura Pannonica*.

¹⁹ A jezsuita történetírókra I. HÓMAN, *A forráskutatás és forráskritika története*, 9–11; HÖLVÉNYI, *A magyar jezsuita történetírók*; SZELESTEI N., *Irodalom- és tudományszervezés*, 43–55.

²⁰ KATONA, *Historia critica*, X–XII, ill. KATONA, *Historia Colocensis*.

²¹ KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, IV–V.

²² THEINER, *Vetera monumenta historiam Hungariam sacram illustrantia*, II; THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II; THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I.

A levéltár 1881-es megnyitása után Fraknói Vilmos vezetésével megindult, és a *Monumenta Vaticana Hungariae* köteteiben²³ testet öltött nagyszabású forrásfeltárás a Jagelló-kor brévéit tekintve felemás eredményt hozott. A korszakból ugyanis a Lorenzo Campeggio bíboros legátus és Giovanni Antonio Burgio nuncius jelentései láttak napvilágot,²⁴ a brévék pedig csak Mátyás királynak a Szentszékkel folytatott levelezését feldolgozó kötetben²⁵ kerültek kiadásra. Ez persze nem jelenti azt, hogy Fraknói összefoglaló munkáiban ne merített volna e forrásokból, bár ezek nehezen leellenőrizhető és néhol pontatlan jegyzeteiből (*A bréve a pápai regestákban*) nem mindig követhetők egyértelműen.²⁶ Fraknói mellett Kollányi Ferenc nevét kell megemlíteni, aki bár az 1526 utáni bréveminutákat tanulmányozta át, az 1526. év egyik kötetét mégis bevonta vizsgálatai körébe, és több, Mohács előtti regesztát is közölt belőle.²⁷

A két világháború között csak Artner Edgár kutatta a Jagelló-kor brévéit, de elsősorban az Angyalvár levéltárának (Archivum Arcis) csekély, és részben már ismert forrásait használta a Mohács előtti éveket feldolgozó tanulmányában és *Magyarország mint a nyugati kereszténység védőbástyája* című okmánytárában.²⁸ Munkássága után több mint fél évszázadot kellett várni arra, hogy 1977-ben Solymosi László²⁹ és Érszegi Géza³⁰ egyéb, szélesebb körű kutatásaik mellett betekintsenek a brévesorozatokba, és

²³ Erről I. TUSOR, *Magyar történeti kutatások*, xix–xxix.

²⁴ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. Fraknói mellett Óváry Lipót is csak a követjelentések alapján ismertette az ország helyzetét: ÓVÁRY, *Hazai állapotaink*.

²⁵ FRAKNÓI-DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR, *Mátyás király levelezése a római pápákkal*.

²⁶ Pl. FRAKNÓI, *Magyarország a mohácsi vész előtt*; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II. – Fraknói 1901-ben úgy nyilatkozik, hogy „Ezen sorozat a hazai szempontból teljesen át van kutatva”, I. FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, I, 342. Ugyanakkor hagyatékában az erről szóló jegyzetei nem lelhetők fel. (Hagyatékáról I. TUSOR, *Magyar történeti kutatások*, cxvii–cxxxiii.)

²⁷ KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*.

²⁸ ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*.

²⁹ MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország 12. (Solymosi László 1977). Solymosi László a *Brevia ad principes* egy kötetét (Arm. XLIV, vol. 5. MNL OL Mikrofilmtár 31111.) és a bréveregisztrumok több kötetét (Arm. XXXIX, vol. 30–31, 33–34, 36–38, az ezekről készült felvételekhez I. MNL OL Mikrofilmtár 31111. tekercs, ill. MNL OL DF 290797–290798.) nézte át és fotóztatta ki, de hibás oldalszámok megadása miatt az általa megtalált források helyett más, nem magyar vonatkozású felvételek készültek el. Ezért szükséges volt – listája segítségét is igénybe véve – a kötetek újbóli átnézése.

³⁰ MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország 11. (Érszegi Géza 1977). Érszegi Géza a *Brevia Lateranensia* 2. és 5. kötetét, (az ezekről készült felvételeket I. MNL OL Mikrofilmtár 31107.), valamint a *Minutae brevium* első három kötetét (Arm. XL, vol. 1–3, a felvételeket I. MNL OL Mikrofilmtár 31109.) nézte át és fotóztatta ki annak magyar vonatkozású oldalait. – Komjáthy Miklós 1969-ben V. Márton és IV. Jenő pápa vatikáni regisztrumai mellett „Nemesküry műve által keltett, országosnak mondható érdeklődéstől vezéreltetve” átnézett több kötetet (Reg. Vat. vol. 1271–1272., 1431., 1437–1440.), I. erre MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország 5.

néhány kötet magyar vonatkozású anyagát kigyűjtsék.³¹ A bréveregisztumok 1490-ig terjedő köteteit E. Kovács Péter nézte át 1985–1986-ban.³²

B) A BRÉVE

A pápai bréve olyan jól körülhatárolt külső és belső jegyekkel rendelkező irattípus, melyet elsősorban a bullával (*litterae*)³³ érdemes összevetni, ugyanis a két oklevélfajta között olyan különbségek láthatók, melyek által világosan el lehet különíteni a brévéket a bulláktól. Különbözik az oklevél alakja, a pergamen anyaga, az írás módja, az intituláció, a címzés, a datálás és a pecsét is. A bullák itáliai, mésszel kezelt pergamenből készültek, téglalap alakjukkal szemben a brévék vékony, szalagszerű, „északi” típusú hártýára íródtak, mégpedig a bullák gótikus betűivel szemben humanista kancelláriai írással (*cancelleresca italica*).³⁴ A bullákban a hagyományos ‘*episcopus servus servorum Dei*’ intituláció helyett a brévékben az egyházfők nemes egyszerűséggel *papa*-ként jelennek meg; és míg a bullában ezt a címzés követi, addig a brévében a hátlapon található a címzés. A bullák római számítás szerinti keltezése alatt selyem- vagy kenderfonaton ólombulla függ, míg a brévék modern datálással zárulnak, és a hártýa hátlapján vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspeccsével (halászyűrű, *annulus piscatoris*) hitelesítették (I–II. tábla).³⁵

A legelső ismert brévét 1390-ben adta ki IX. Bonifác pápa, létrejötté azonban egy összetett folyamat eredménye volt.³⁶ Az avignoni pápaság zűrzavaros időszakaiban felmerült az a praktikus igény, hogy a nagy létszámú és lassú, időnként nem teljesen megbízható személyekből álló kancellária helyett a diplomáciai levelezés és az állami

³¹ A két kutató a parasztháború okmánytára (*Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium*) számára gyűjtött adatokat.

³² Gyűjtését l. MNL OL DF 290699–290796. Ennek listáját l. MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország 23, 15–19.

³³ A magyar oklevéltanban használt ‘*bull*’ kifejezés helyett a német diplomatika az ólombullával peccsételt oklevelekre sokkal cizelláltabb fogalomrendszert használ, ti. privilegiumok, *litterae apostolicae*, bullák, *litterae clausae* stb. L. erre: FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 17–24. A kötet legújabb, olasz nyelvű kiadása: FRENZ, *Documenti pontifici*.

³⁴ Ezekről részletesen: FRENZ, *Zur äußeren Form der Papsturkunden*; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 28–29; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 12–15; RABIKAIUSKAS, *Diplomatica pontificia*, 93–95.

³⁵ A peccsételéstről l. FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 81–85.

³⁶ Egyes elgondolások szerint már VI. Orbán (1378–1389) idején is létezhetett. A bréve eredetéhez: FINK, *Die ältesten Breven*; FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 55–59, ill. 74–77; FINK, *L’origine dei brevi*; PETRUCCI: *L’origine dei brevi*; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 165.

adminisztrációval kapcsolatos bizalmas rendelkezések számára új levelezési forma jöjjön létre: ennek egyik jele pedig a kamara fokozatos megerősödése volt.³⁷ Ezzel együtt megjelentek a titkárok (*secretarius*), akik egyenlőre a pápai familiából kiemelt notáriusként csekély befolyással rendelkező, kamarai függésben lévő kúriai hivatalnokok voltak.³⁸ A gyorsan és kevés kézen átmenő titkos levelezés irattípusa először az ún. *litterae secretae* lett. Az elsősorban VII. Kelemen (1378–1394) és XIII. Benedek (1394–1423) ellenpápák alatt kiadott, papírra írott levelek nem gyökeresedtek meg, és nem tekinthetők a brévék elődeinek, inkább párhuzamos képződményeknek.³⁹ A brévék jelentősége – amelynek előképeit, eredetét a jelenlegi kutatásnak még nem sikerült tisztázni⁴⁰ – ezt követően szoros összefüggésben fejlődött tovább a titkár szerepével.

A 15. század folyamán a *secretarius*ok között – akik II. Pius (1458–1464) alatt már önálló irodaként működtek – számos neves humanistát találunk, akik tovább emelték e poszt rangját. Emellett természetesen tovább nőtt az igény arra, hogy a fontosabb ügyekben közvetlenül a pápa személyétől függő házi-, illetve magántitkárok (*secretarius domesticus*, ill. *intimus*) jártak el, és ezáltal az egyházfőnek közvetlen rálátása lett a kimenő levelekre.⁴¹

A brévék kiállítása kezdetben kizárólag a titkár feladata volt: szövegét a pápa szóbeli utasítására megfogalmazta, és egyből meg is írta az oklevelet. Később az irat tisztázását és kiállítását egy segédje vette át, ez esetben viszont a titkár saját kezű aláírása a szöveg alatt, a bréve jobb alsó sarkában elengedhetlenné vált.⁴²

A kancelláriai, illetve kamarai ügymenetnél rövidebb utat bejáró, gyors és ezáltal olcsóbb expedálás viszont azt eredményezte, hogy a Szentszékhez kérvénnyel (*supplicatio*) fordulók közül a 15. század közepétől egyre többen brévében kértek pápai

³⁷ A bizalmas levelek kiemelt kezelésére és regisztrálására: BOCK, *Sekretregistern Johans XXII*; BOCK, *Sekretregistern Benedikts XII*; BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 37–58; OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*.

³⁸ A titkárság kialakulására: OPITZ, *Die Sekretäre Franciscus de Sancto Maximo und Johannes de Sancto Martino*; KRAUS, *Die Sekretäre Pius II*, 72–75; KRAUS, *Secretarius und Sekretariat*, 63–67.

³⁹ FINK, *Die ältesten Breven*, 300–301; FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 74–77, 79; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 31; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 165.

⁴⁰ Felmerült a francia, az aragóniai és a milánói kancellária hatása is, de egyik sem bizonyítható kellőképp. FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 77–78; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 29.

⁴¹ KRAUS, *Die Sekretäre Pius II*, 76–78; KRAUS, *Secretarius und Sekretariat*, 69–75.

⁴² V. Márton korában megritkultak, IV. Jenő idején pedig meg is szűntek a titkárok saját kézzel írott brévéi. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 166.

engedélyt.⁴³ Így a politikai és adminisztratív ügyekben kiadott *breve de curia* mellett megjelent a benyújtott kérvényekre adott engedélyeket tartalmazó, jogi vonatkozású *breve commune* is. Létrejött egy harmadik típus is, a *breve supplicatione introclusa*, amely nem más, mint a szignált, tehát jóváhagyott kérvényhez mellékelte, a végrehajtásra kijelölt személyeknek címzett igen sablonos utasítás.⁴⁴ A titkárok tehát az új oklevéltípus bevezetésével „forradalmasították” a pápai iratkiadást, és ösztönösen a túlságosan megerősödő Apostoli Kancellária mellőzésével is tudott levelezést lebonyolítani vagy kegyet gyakorolni.⁴⁵

A titkárok számának gyarapodása a hierarchia létrejöttét is eredményezte, kiemelkedtek a tényleges jövedelmeken osztozó *secretarii participantes* hat tagú csoportja, akik közül a legjelentősebb a közvetlenül a pápa szolgálatában álló, saját írnokaival, alkalmazottaival, önálló kompetenciákkal rendelkező irodát létrehozó *secretarius secretus* vagy *domesticus*. A megnövekedett irattermelés szervezett hivatalt igényelt, ezért 1487-ben VIII. Ince a titkárok számát 30-ra emelve megalapította a közvetlenül a pápa személyéhez tartozó titkárok, 1503-ban VI. Sándor pedig a brévescriptorok kollégiumát (*collegium secretarii apostolici* és *collegium scriptorum brevium*).⁴⁶

Bár a kezdetben néhány fős titkárság jelentősen átalakult, a brévék expediálása továbbra is egyszerű maradt. A *per breve*-megjegyzéssel szignált kérvény alapján a fogalmazványt két erre kijelölt *scriptor brevium* készítette, melyet az adott hónap két ügyeletes *secretarius*a közül az egyik megvizsgált, adott esetben korrigált, és végül aláírásával engedélyezte az oklevél kiállítását. A fogalmazvány tisztázása már

⁴³ A különböző ügymenetekre (*expeditio per cancellariam*, *expeditio per cameram* és *expeditio per breve*) l. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 105–180; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 66–78; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, xxv–xxviii. – A kérvényekben kért *expeditio per breve* megokolása általában a szegénység: a kérvényezők között elsősorban szerzeteseket, polgárokat és mezővárosi plébánosokat találunk (pl. MREV III, n. 430, 450–451, 456, 460; IV, n. 1, 23, 51, 66–67, 70, 81). Olykor az ügyintézés egyszerűsége és gyorsasága, vagy a kérvényben előforduló ügy nem jelentős volta (pl. MREV III, n. 409; IV, n. 73, 82, 169.) és – a *supplicatione introclusa* esetén – a diszkréció is (MREV III, n. 451) indokolhatta. A brévék taxáiról: FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 173.

⁴⁴ FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 29; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 168–169. Ferdinand Kaltenbrunner (KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*, 89–90) a *breve supplicatione introclusa*t még nem ismerte, ennek fontosságára Karl August Fink hívta fel a figyelmet (FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 262–264).

⁴⁵ Charles Martial de Witte O.S.B. egyenesen „diplomataikai forradalomnak” (*révolution diplomatique*) nevezte e folyamatot, elsődleges motorjának pedig az ügymenet felgyorsítását tartotta. DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 160–161.

⁴⁶ KRAUS, *Secretarius und Sekretariat*, 67–68; FRENZ, *Das Eindringen humanistischer Schriftformen*, I, 323–324. A tanulmány újabb, olasz nyelvű kiadása: FRENZ, *L'introduzione della scrittura umanistica*. L. erre még: FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 166–167, 220–225; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 56.

természetesen ismét a brèvescriptorok feladata volt, akik a titkárokhoz hasonlóan havi váltásban egyszerre hárman dolgoztak; nevüket a bréveregisztrumok őrzik. Az eredeti irat kiállítását csak olyan írrok készíthette, akinek az adott hónapban nem volt semmilyen beosztása.⁴⁷ A fogalmazványokat általában keskeny papírszalagra írták, de találunk közöttük eredeti brévét is, melyeket korrigáltak, és így már az új oklevél fogalmazványául szolgáltak (*brevia rescribenda*).⁴⁸

Ezt követte a regisztrálás, amely a fogalmazvány alapján készült. Kezdetben a tisztázással megbízott írrok havi szolgálati idejük letelte után az adott hónap csomókba rendezett fogalmazványait⁴⁹ átadták egy, a regisztrálással megbízott scriptornak, aki általában jóval később vezette be ezeket a regisztrumokba. Kollégiumuk megalapítása (1503) után azonban a regisztrálás folyamata megváltozott, mert még a folyó hónapban sort kellett kerítenie erre egy, az adott hónapra kinevezett scriptornak.⁵⁰ A regisztrálásra utaló feljegyzés és/vagy regisztratúrajel (R) a fogalmazvány hátoldalán kapott helyet.⁵¹

Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a *secretarius domesticus* és irodája a titkárok kollégiumától teljesen függetlenül működött. A titkár a pápai palotában lakott, ő bonyolította a Szentszék diplomáciai levelezését: hozzá érkeztek a bizalmas levelek, amelyről referált a pápának,⁵² és az erre való válaszokat is maga fogalmazta meg.⁵³ Tartotta a kapcsolatot – gyakran rejtjeles írással (*ciffre*)⁵⁴ lebonyolított levélváltások útján – a fejedelmi udvarokba küldött követekkel, amelyről rendszeresen be is számolt öszentségének.⁵⁵ A fogalmazványok elkészítésében és tisztázásában az *abbreviator de curia* segédkezett neki, az írrok munkát pedig a *scriptor de curia* látta el.⁵⁶

A *secretarius domesticus* irodája nem csak a diplomáciai levelezést és a pápai követségekkel való kapcsolattartást bonyolította le, hanem expediálta az *absque*

⁴⁷ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 170–173.

⁴⁸ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 168. *Brevia rescribenda* l. Okmánytár n. n. 62, 97, 127–129.

⁴⁹ L. erre az ASV A.A. I-XVIII. n. 5029. jelzetű kis kötetet, melynek címe: „*Minute brevium expeditorum sub papa Alex. VI. in mese Mai 1502, pontificatus sui anno X^o. Fasciculus 2°.*”

⁵⁰ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 174–178. A regisztrálásról l. lentebb.

⁵¹ Az általam vizsgált fogalmazványoknak csak töredékén – jellemzően kamarai ügyeket tárgyaló fogalmazványokon – található regisztratúrajel, l. Okmánytár n. 31, 33, 50, 64, 65, 68–70.

⁵² Pl. Jacopo Sadoletto 1517. márc. 18-án a konzisztóriumon felolvasta II. Lajos király levelét, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 27, n. 17.

⁵³ Jacopo Sadoletto *secretarius domesticus* kézírásával készült fogalmazványokat l. Okmánytár n. 40, 49, 51–55, 58, 70, 72, 76–78, 80, 88–89, 91–96, 111, 113–115, 122–123, 127, 129, 131, 138, 144, 149, 150. Mind kényes diplomáciai ügyben született.

⁵⁴ TUSOR, *Pázmány bíboros olasz rejtjelkulcsa*, 549–550, további szakirodalmat l. ott.

⁵⁵ Hatáskörének áttekintése: HOFMANN, *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden*, II, 152–153. A titkárság 17. századi működéséről l. TUSOR, *A barokk pápaság*, 176–178.

⁵⁶ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 227–228. Az *abbreviator du curia* feladatainak 17. századi átalakulásáról l. TUSOR, *A barokk pápaság*, 184.

signatura brévéket is, amelyeket – mint a neve is mutatja – szignált kérvény nélkül állítottak ki. Itt a kérelmezőnek kellett elkészíttetnie a fogalmazványt, amit a legfelsőbb pápai bíróság, a *Signatura* bíboros prefektusa engedélyezett.⁵⁷

Összegezve megállapíthatjuk, hogy ha a vizsgált korban Magyarország és az Apostoli Szentszék diplomáciájáról szeretnénk teljes képet kapni, akkor nélkülözhetetlen a pápák által ezen időszakban kiadott brévék felkutatása. Nem elhanyagolhatók természetesen a *commune* és *supplicatione introclusa* brévék sem, amelyek a kor társadalmára és vallásosságára⁵⁸ vonatkozva tartalmazznak számos adalékot, és a supplicatiók egy része csak ezekkel együtt értelmezhető jól.

C) A BRÉVÉK VIZSGÁLATA ŐRZÉSI HELYÜK SZERINT

1. BRÉVÉK A VATIKÁNI LEVÉLTÁRBAN

A Vatikáni Levéltárban a trienti zsinat szervezeti reformjai⁵⁹ előtt kiadott brévék – a kérvény- és a bullaregisztrumok tekintélyes, több ezer kötetes sorozataival szemben – szétszórtnak és igen esetlegesen helyezkednek el.

A brévék többségét a levéltár ősi része, az ún. *Armadi* őrzi, amely az ‘*armadio*’ <olasz> ‘*szekrény*’ (a továbbiakban: Arm.) jelentésével a tárolási egységre utal. Az itt lévő, 1567 előtt kelt brévéket tartalmazó köteteket VIII. Orbán pápa hozta át a *Segreteria dei brevium* otthont adó Palazzo Altempéből.⁶⁰ Az Arm. XXXVIII. eredeti brévéket őrzi, amelyeket vagy nem küldtek el, vagy a küldetéséből visszatért legátus vagy nuncius hozta vissza.⁶¹ A következő az Arm. XXXIX. a *Registra brevium* elnevezést kapta, és összetételét tekintve igen heterogénnek mondható.⁶² Az első eredeti

⁵⁷ Ezek jellemzően magas rangú egyházi és világi személyek magánlevélben érkező kérései voltak, melyekben pápai kegy gyakorlását kérték. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 169–170. A titkárság későbbi fejlődésére l. TUSOR, *A barokk pápaság*, 167–170, 176–185.

⁵⁸ Erre l. C. TÓTH, *A ferencesek megtelepedése*.

⁵⁹ 1567-ben létrehozták a brévetitkárságot (*Segreteria dei brevi*) és a fejedelmekkel való levelezést lefolytató titkárságot (*Segreteria brevi ai principi*). FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 76–79; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 112–124. L. még PÁSZTOR, *Gli archivi delle Segreterie dei Brevi*.

⁶⁰ HODINKA, *A római levéltárak*, I, 34.

⁶¹ PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 7; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 32; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 16; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 39; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334.

⁶² HODINKA, *A római levéltárak*, I, 142; PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 7; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 16–17; DIENER, *Die grossen Registerserien*, 44–47; BOYLE, *A Survey of*

regisztrumkötet⁶³ 1470-71-ből, II. Pál pápa 7. pontifikátusi évéből maradt fenn és X. Leó pápáig mintegy 25 kötet áll rendelkezésünkre, amelyeknek egy része *de curia*, más része *commune* típusú brévétet tartalmaz. A korábbi, V. Mártontól II. Pius pontifikátusáig terjedő időszakot átfogó kötetek részben korabeli, a titkárok munkáját segítő mintakönyvek, részben későbbi másolatok révén őrződtek meg.⁶⁴ A regisztrumok hiányos voltára magyarázatot szolgáltat az 1527-ben bekövetkezett súlyos katasztrófa, a *Sacco di Roma*,⁶⁵ ezenkívül igen valószínű, hogy a diplomáciai anyagok egy része – velük együtt akár regisztrumok is – a titkárok magán-, illetve családi levéltárába kerülhetett.⁶⁶

the Vatican Archives, 63; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334; FRENZ, *Das Eindringen humanistischer Schriftformen*, I, 326–333; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁶³ Arról megoszlanak a vélemények, hogy a brévék regisztrálása mikor indulhatott, az azonban biztosnak tűnik, hogy az igazán bizalmas iratokat már a 14. században sem regisztrálták, és ez így maradt a későbbi korokban is (BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 82). XXII. János alatt a vicekancellár – nehogy túl sokan betekinthesse a bizalmas levelekbe – megtiltotta a *litterae clausae* regisztrálását (BOCK, *Sekretregistern Johans XXII*, 208). XII. Benedek pápa idején – a kancellária háttérbe szorulásával és a kamara erősödésével egy időben – volt arra példa, hogy a fejedelmeknek írott leveleket a kamarai regisztrumok között egy külön kötetbe másolták (BOCK, *Sekretregistern Benedikts XII*, 70). VI. Kelemen pápánál pedig egyes fogalmazványok hátoldalára rá is vezették, hogy a levél „*non registratur*” (OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*, 105). Az iratok regisztrálására utaló nyomok V. Márton korától mutathatók ki (FINK, *Die ältesten Breven*, 301), Dieter Brosius szerint II. Pálig a sem *de iustitia*, sem *de gratia* ügyeket nem tartalmazó brévétet – praktikussági okokból – nem regisztrálták (BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, 180). Az összes bréve regisztrálására viszont 1503-ig, a brévescriptorok kollégiumának megalakulásáig kell várni (FRENZ, *Die verlorenen Brevenregister*, 355–358; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 174–175). A *de curia* és *commune* brévétet külön kötetekbe regisztrálták, ezek listáját I. i. m. 360–361, csak a *commune* brévétet: FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 261.

⁶⁴ Az Arm. XXXIX. egyes köteteit részletesen ismerteti: KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*; DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR, *Olaszországi történelmi kutatások*, 470–473 és 552–554; DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 162; KRAUS, *Die Sekretäre Pius II*, 64–72; BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, 184–197; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 174–175. Egyes mintakönyvekről részletesen: FINK, *Poggio-Autographen*; HAUSMANN, *Armarium 39, Tomus 10*. De Witte e formuláskönyvek meglétéből egyenesen a regisztrumkötetek hiányára következtet, I. DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 154, ill. 158–159. A titkárok később is készítették munkájukat segítő mintakönyveket, erre utal a II. Gyula pápa idejében készült Arm. XXXIX. 11. kötete: FRENZ, *Armarium XXXIX. vol. 11*.

⁶⁵ A *Sacco di Roma* alatti pusztulásra biztos adat Ioannes Miletus II. Gyula pápa 1602-ben megtalált egyik bréveregisztrumára vonatkozó bejegyzése, I. KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*, 80. és DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 155. Az elveszett állomány becslésére Charles Martial De Witte és Thomas Frenz vállalkozott. De Witte szerint a regisztrálás kései megindulása miatt a pusztulás korántsem volt olyan nagy mértékű, mint ahogy azt korábban Ferdinand Kaltenbrunner vagy Karl August Fink gondolták, I. DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 155–157. Frenz szerint az 1470–1503-ig terjedő időszakban a brévék 17-18%-a, míg az 1503–1527-ig terjedő időszakban 24% őrződött meg, I. FRENZ, *Die verlorenen Brevenregister*, 359–362; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 175. Okozhatott károkat a levéltár Napoleon általi elköltöztetése és későbbi visszahozatala is: RITZLER, *Die Verschleppung der päpstlichen Archive*, különösen 146–149.

⁶⁶ Charles Martial De Witte és Dieter Brosius VIII. Ince titkárára, Lodovico Podocatarora és a velencei állami levéltárban lévő gyűjteményére hívták fel a figyelmet (*Archivio di Stato di Venezia, Collezione Podocataro*), I. erre DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 158, 165–166; BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, 181–182. A gyűjteményben lévő bréveregisztrumtöredékekről: ROSELLI, *Il frammento di un registro perduto di brevi*. Hasonlóképp kerülhetett Veroliba egy bréveregisztrum, melynek másolatát a sorozatba illesztették Arm. XXXIX. vol. 16D néven. Ezenkívül az Archivio di Stato

A következő négy armadióban a brévefogalmazványok (*minutae brevium*) kaptak helyet (Arm. XL–XLIII.), amelyek közül a minket érdeklő korszakra csak az elsőben találhatunk köteteket.⁶⁷ Az archiválás módja elsőre igen szokatlannak tűnhet: az egykor minden bizonnal csomókban őrzött papírszalagokra írt fogalmazványokat⁶⁸ egymáshoz ragasztották, majd keménypapírra kasírozták és így hozták létre köteteket valamikor a 18. század folyamán.⁶⁹ Itt tehát nem a régebbi korok bevett gyakorlatáról, ti. a fogalmazványok regisztrumként való alakításáról vagy titkárokat segítő formulagyűjteményekről, mintakönyvekről lehet szó,⁷⁰ hanem az idők viharait túlélő titkári hagyatékok utólagos rendezéséről, amelynek szándéka minden bizonnal az elveszett regisztrumok pótlása volt.⁷¹

A minuták – amelyek korszakunk végéből, elsősorban VII. Kelemen pontifikátusából maradtak meg számottevő mennyiségben – nem csak forrásként lehetnek érdekesek számunkra, hanem bepillantást engednek a kúriai ügymenetbe is.⁷² A túlnyomórészt *de curia* brévék fogalmazványain látható javítások, korrektúrák nem csak stilisztikai jellegűek.⁷³ Néhány esetben tetten érhetők az időközben megváltozott helyzetre, történésekre való gyors reagálások, néha pedig a Szentszék diplomáciájának

di Roma is őriz két bréve-regisztrumot IV. Sixtus pápa korából (ASRoma, Aquisiti e doni 26/1, ill. 27/1.), melyekre egy árverésen tetek szert, erről I. COSMA, *Due nuovi registri*. (E két kötetben 18, eddig ismeretlen magyar vonatkozású brévét találtam.) Érdekes, hogy erre Fraknói Vilmos is felhívta a figyelmet: „Meg kell említenem, hogy a vatikáni levéltár diplomatikai osztálya jelentékeny hézagokat mutat föl. Ugyanis régi időkben a diplomatiái irományok egy részét saját házukban őrizték az államtitkárok.” FRAKNÓI, *Nyomozások pápai levéltárakban*, 199. – Fogalmazványokat ritkán találunk Rómán kívül, Magyarországon egyedül az Esztergomi Székeskáptalan Magánlevéltára (Acta radicalia) őriz bullafogalmazványokat a sasadi tizedper kapcsán, l. MNL OL DF 237624-27., 237629-30, 237633., 237637-38.

⁶⁷ PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 7; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 17–18; DIENER, *Die grossen Registerserien*, 46; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 64; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁶⁸ A fogalmazványokat VI. Kelemen pápa idejétől írták papírszalagokra: OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*, 101; BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 37–38; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 32.

⁶⁹ A kötetbe kötés dátumára DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevs*, 165. 3. j. Cseles Márton még a kötetbe rendezés előtt vette kézbe az iratokat.

⁷⁰ Az avignoni pápák idején több példa van arra, hogy fogalmazványokat kötetekbe kötöttek (l. pl. ASV Reg. Vat., vol. 244 A–N), BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 55–56. Formulagyűjteményre: KEHR, *Die Minuten von Passignano*, különösen 10–15; BARRACLOUGH, *Minutes of papal letters*; BOCK, *Kodifizierung und Registrierung*, 41 (az ún. Forma pacisról).

⁷¹ A pótlási szándék egyik bizonyítéka, hogy az ASV Arm. XXXIX. 44–46. kötetei a fogalmazványokból utólag létrehozott 17. századi másolatgyűjtemények.

⁷² Több fogalmazványon olvasható a szöveg keletkezését megelőző Kúriai döntés mechanizmusáról, a *camerlengo*, a *maior penitentiarius* és a *datarius* bíborosok döntési hatásköréről árulkodó megjegyzés: Okmánytár n. 31, 33, 35, 40, 45, 47–48, 50, 64, 65, 68–70, 79, 86.

⁷³ Számos példa igazolja, hogy a scriptorok nem értették a secretariusok által fogalmazott szöveget: HAUSMANN, *Individualschriften*, 271–272. és Okmánytár n. 145.

eltérő nézőponttal rendelkező irányítói csapnak össze a papirosokon, amelyekről terjedelmes lapszéli beszúrássok és áthúzott bekezdések árulkodnak.⁷⁴

Részben a *minutae brevium*hoz kapcsolódik a sorban ezt követő három armadio (Arm. XLIV–XLVI.), amelyeket *Epistolae* vagy *Brevia ad principes*nek neveztek el.⁷⁵ A korszakunkat érintő három kötetben összefűzött, füzet formájú fogalmazványok, tisztázatok, másolatok vegyes kavalkádja olvasható, nagy részük az egyik kötet (Arm. XLIV., vol. 9)⁷⁶ első oldalának bejegyzése szerint a neves humanista, a pápai titkár Jacopo Sadoletto kézírásával íródtak uralkodókhöz, magas rangú egyházi és állami méltóságokhoz (III. tábla).⁷⁷

Amint azt már fent említettem, *breve communek*at tartalmazó regisztrumkötetek az Arm. XXXIX-ben is voltak, de nagy számban a *Dataria Apostolica* levéltárában található *Brevia Lateranensia*-ban őrződtek meg.⁷⁸ Ezekben a kötetekben található túlnyomórészt a *brevia supplicatione inntroclusa* is, melyeket a *communiatól* szétválasztva regisztráltak, de a vaskos, néha ezer foliot is meghaladó kötetekben gyakran összekeveredtek.⁷⁹ E sorozathoz kapcsolható a *Minutae brevium in forma gratiosa*⁸⁰ is, amelyek a regisztrálandó brévék fogalmazványait tartalmazzák.⁸¹

Végül meg kell említenünk, hogy a levéltár legrégebbi fondjában, az Angyalvárban őrzött levéltárban (*Archivum Arcis, Archivio di Castel S. Angelo*)⁸² számos eredeti bréve található.⁸³

⁷⁴ L. erre Okmánytár n. 23–24, 29, 60, 140–141.

⁷⁵ PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 7; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 18–19; DIENER, *Die grossen Registererien*, 46; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 64–65; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334. A sorozat kötetéről készített regesztagyűjtemény: NANNI, *Epistolae ad principes*. – Nem tévesztendő össze az ASV Segr. Stato Principi fondjával, mely uralkodók és más egyházi és világi méltóságoknak a pápákhoz írott levelét tartalmazzák. Magyar vonatkozású leveleinek legbővebb kiadása: BESSENYEI, *Lettere di principi*. A kiadvány hiányosságaira rámutat és a kimaradt források jelzeteit közli: TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*.

⁷⁶ A kötetben szereplő brévék jelentős része kiadva: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*.

⁷⁷ „*Brevia Clementis VII ad Princeps per Sadoletum exarata*”. Erről l. még i. m. iv.

⁷⁸ HODINKA, *A római levéltárak*, I, 144; PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 9; FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 68–69; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 54–56; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 52–53; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 331; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁷⁹ FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 261–263; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 69. Ilyen típusú brévét az Arm. XXXIX. 26. és 27. kötete is őriz.

⁸⁰ PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 11; FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 266; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 70; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 72–73; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 53–54; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 331.

⁸¹ A 17. század elején a két sorozat egyesül, ui. a *Brevia Lateranensia*-ban az eredeti minutákat kezdik el bekötni. FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 266.

⁸² PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 19; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 146–148; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 21–24; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 58–60; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 335.

2. MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉK RÓMÁN KÍVÜL (1490–1526)

A vatikáni kutatás mellett feltétlenül szükségesnek bizonyult, hogy a Kárpát-medence levéltáraiban és a más, külföldi gyűjteményben (különösen Bécsben) lévő pápai kiadványokat is átnézzem, és ezekből a brévét kiválogassam.⁸⁴ Az első fontos megállapítás szerint a pápai oklevelek közül – X. Leóét leszámítva – komoly túlsúlyban vannak a bullák. (1. ábra) Brévékre nagyobb mennyiségben elsősorban egyházi gyűjteményekben bukkantam (Bencés Főapátság Levéltára, Magyar Ferences Levéltár, Prímási Levéltár), de erdélyi és felvidéki levéltárak mellett Zágrábban is találhatóak meglehetősen nagy szórtságban. Vannak brévefogalmazványok Velencében, a Collezione Podocataróban, de Londonban és Párizsban is megőrződött néhány.⁸⁵ Végül meg kell említeni Pietro Bembo és Jacopo Sadoletto neves humanisták, pápai titkárok nagy népszerűségnek örvendő levélgyűjteményeit is, amelyben számos, mára már elveszett bréve is olvasható.⁸⁶

3. A JAGELLÓ-KOR MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉINEK MEGOSZLÁSA

Ha a Jagelló-kor brévét szeretnénk értékelni, akkor a következőket állapíthatjuk meg. A kutatás során előkerült magyar vonatkozású brévék⁸⁷ eloszlásának vizsgálata (2. ábra) alapján jól látszik, hogy II. Gyula pápától nagy mennyiségű regisztrált bréve maradt fenn, míg VII. Kelemen pápa kevesebb mint három éves vizsgált időszakából⁸⁸

⁸³ Kivétel a VI. Sándor pápa kori bréveminutákat őrző kis kötet: ASV A.A. I–XVIII. n. 5029. Egy 1486-ból származó, I. Mátyás királyhoz írott bréve fogalmazványa az *Instrumenta Miscellanea*ban is található, l. ASV Instr. Misc. n. 4151.

⁸⁴ MNL OL DL és DF gyűjteményekben való tájékozódáshoz használtam: DL-DF 4.3. és <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start>.

⁸⁵ A Collezione Podocataróról l. fentebb, a British Library, a The National Archives és az Archives nationales-ban lévő brévéről l. jelen fejezet végén lévő táblázatot és az értekezés végén található Okmánytárat.

⁸⁶ Pietro Bembo leveleskönyve: BEMBUS, *Epistolarum Leonis X.* Csak a 16. századból számos kiadása ismert: Velence (1535–1536, 1552), Bazel (1539, 1547, 1556, 1566), Lyon (1538, 1540) és Köln (1582, 1584). A kiadott brévék egy részének fogalmazványa megtalálható Milanóban: BA Cod. Ambr., P 130. Erről l. NANNI, *Epistolae a principes*, I, xv–xvi. Sadoletto leveleskönyve (SADOLETUS, *Epistolae*) is sok kiadást megért: Köln (1554, 1564, 1567, 1572, 1575, 1580, 1590, 1608), Lyon (1550, 1554, 1560), Róma (1759). – A kiadási adatokat a következő online könyvtári adatbázisokból gyűjtöttem össze: VD 16, Edit 16, OPAC-SBN, CCFr.

⁸⁷ Először figyelembe vettem minden Magyarországra címzett levelet, ill. minden olyan idegeneknek címzett forrást, mely Magyarországgal vagy magyarországi személyekkel kapcsolatos.

⁸⁸ Bár VII. Kelemen pápa pontifikátusa 1534-ig tart, vizsgálódásomat a magyar középkort hagyományosan lezáró 1526. augusztus 29-el fejeztem be. Ennek oka, hogy a tragikus kimenetelű

jelentős számú minutával rendelkezünk. Az is nyilvánvaló, hogy a Vatikáni Levéltárban fennmaradt forrásanyag mellett a Kárpát-medencei állomány szinte eltörlődött, típus szerinti összetételét tekintve pedig szinte kizárólag *communék* és *supplicatione introclusák* vannak. Emellett még azt is meg kell említeni, hogy csak négy olyan eredeti brévét ismerünk, amelynek ismerjük a fogalmazványát vagy a regisztrumát is a Vatikáni Levéltárból.⁸⁹ Ha az okleveleket kiadjuk, azaz pápák szerint vizsgáljuk, akkor sajátos aránytalanság áll fenn: VIII. Ince pontifikátusának e korra eső részében és VI. Sándor pápaságának egész idejéből alig találtam forrást; X. Leótól az egyes vatikáni fondokat, valamint a Kárpát-medencei levéltárakban lévő okleveleket és Bembo leveleskönyvének brévét összeadva szép számú forrásanyag gyűlt össze, míg a rövid ideig regnáló VI. Adorjántól nagyrészt csak *breve communékat* ismerünk. (3. ábra) Ha az összes megtalált brévét évek szerint csoportosítjuk, akkor a fentiekben már vázolt erős hullámlás figyelhető meg: 1493, 1504–1508 és 1518–1519 évek jó forrásadottságúnak, az 1523–1526 közötti évek pedig kivételesen gazdagon adatoltnak számítanak. (4. ábra)

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a Jagelló-kori Magyarország és a Szentszék közötti kapcsolatok szempontjából létfontosságúak a brévék, amelyeknek a szisztematikus kiadása – a nunciusi jelentésekhez⁹⁰ és a Magyarországról a pápákhoz írott levelek kiadása után⁹¹ – halaszthatatlan feladat. Mivel jelen keretek között nincs lehetőség arra, hogy a 450-et is meghaladó számú, 1490 és 1526 között keletkezett brévét mind kiadjam, így kiválasztottam egy meghatározó részét: a VII. Kelemen pápa trónra lépésétől a mohácsi ütközetig tartó időintervallumot, melyben 150 magyar vonatkozású forrást tártam fel.

A pápai brévét alapul véve, valamint ezeket a Szentszékhez írott magyar vonatkozású levelekkel, a pápai konzisztóriumok aktáival,⁹² a nunciusi és egyéb követi jelentésekkel,⁹³ valamint a magyarországi okleveles forrásanyaggal kiegészítve, továbbá a magyar és nemzetközi szakirodalom bevonásával – kihasználva a digitális adatkezelés

mohácsi csata és az 1527 májusában végbemenő *Sacco di Roma* olyan, merőben új politikai és diplomáciai helyzetet teremtett, mely a két államalakulat viszonyában új korszakot hozott.

⁸⁹ 1.) 1516. ápr. 4. X. Leó magyar prelátsusokhoz és bárókhoz, I. lentebb. 2.) Okmánytár, n. 16. 3.) Okmánytár, n. 137. 4.) Okmánytár, n. 144.

⁹⁰ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*.

⁹¹ ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*; BESSENYEI, *Lettere di principi*.

⁹² TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*.

⁹³ Velencei követek jelentéseit I. BALOGH, *Velencei diplomaták*; Andrea del Burgo császári követ jelentéseit I. C. TÓTH, *Politikatörténeti források*.

forradalmi újdonságát is – új szempontok szerint kívánom áttekinteni ezt a hazánk történelme szempontjából kulcsfontosságú időszakot.

4. AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÁLTAL MAGYARORSZÁGRA KÜLDÖTT
PÁPAI BRÉVÉK (1490–1526)

VIII. Ince				
dátum	címzett (kedvezményezett)	levéltári jelzet	forma	kiadás
1490-12-07	Ágostonos rend	EME Törzsgyűjtemény, Oklevelek és iratok, n. 143B. [MNL OL DF 253772.]	trans.	
1491-06-26	Magyarországi ferences rendtartomány	MFL n. 69. [MNL OL DF 275527.]	orig.	
1491-12-05	Vitéz János veszprémi püspök, Mihály milkói püspök, Miklós választott knini püspök	HDA Archivum capituli Zagrabiensis, Acta antiqua, fasc. 9. n. 1A. [MNL OL DF 256275.] Uo. fasc. 9. n. 1B. [MNL OL DF 256276.] Uo. fasc. 9. n. 1N. [MNL OL DF 256288.]	trans. trans. trans.	
VI. Sándor				
1492-11-11	Coronarius de Plawa lateráni palotaispán	ASC Kolozsvár, Kolozsvár város tanácsa,	trans.	

		Privilégiumok, Priv. div. n. 4. [MNL OL DF 281262.]		
1493-03-13	Ernuszt Zsigmond pécsi püspök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 80v–81r	reg.	
1493-03-29	Varamya-i Szent László pálos kolostor	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 129v–130r	reg.	
1493-04-01	Cosma Pazzi oloroni püspök, Fabrignisi Antal esztergomi nagyprépost	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 161r	reg.	
1493-04-10	II. Ulászló magyar király	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 403rv	reg.	
1493-04-10	Bakócz Tamás győri püspök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 179v–180r	reg.	
1493-04-13	Lukács, dalmát domonkos provincia vikáriusa	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 190rv	reg.	
1493-05-04	Várad Péter kalocsai érsek, Farkas Bálint várad püspök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 307r–308r	reg.	
1493-05-08	Újlaki Lőrinc herceg	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 352rv	reg.	
1493-05-20	Újlaki Sebestyén Veszprém egyházmegyei klerikus	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 354rv	reg.	
1493-05-20	Erdődi Deák Pál Esztergom egyházmegyei klerikus	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 451rv	reg.	
1493-05-22	Kopácsi Mihály Pécs	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol.	reg.	

	egyházmegyei klerikus	423v–424r		
1493-05-24	Leniscsei Voczwenth Kelemen Zágráb egyházmegyei klerikus	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 353v–354r	reg.	
1493-07-10	Universis et singulis (Fabrignisi Antal pápai kamarás)	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 536rv	reg.	
1493-07-19	Újlaki Lőrinc herceg	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 476rv	reg.	
1493-07-20	Jacofrich Péter zenggi főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 2, fol. 535v–536r	reg.	
1496-09-12	II. Ulászló magyar király	–	trans.	BERZEVICZY, <i>Beatrix</i> , 387–403, n. 280, 390–392.
1497-03-08	?	EME Törzsgyűjtemény, Oklevelek és iratok, 143B. [MNL OL DF 253772.]	trans.	
1499-05-28	II. Ulászló magyar király	ASVe Collezione Podocataro, Serie I, busta III, n. 761.	min.	
1499-07-12	II. Ulászló magyar király	ASVe Collezione Podocataro, Serie I, busta III, n. 766.	min.	
1499-07-12	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASVe Collezione Podocataro, Serie I, busta III, n. 766.	min.	
1499-07-30	Váradai Péter kalocsai érsek, Geréb László erdélyi, Bátor Miklós váci	MNL OL DL 20862. (MKA Acta ecclesiastica)	trans.	KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 183.

	püspök			
1500-09-24	Ferences rend szerzetesei és klarissza apácák	MFL n. 82. [MNL OL DF 275541.]	trans.	
1500-10-07	Ernuszt Zsigmond pécsi püspök	ASV Arm. XL., vol. 1, fol. 185 ^{rv} , n. 18.	min.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , IV, 500.
1500-10-10	Ernuszt Zsigmond pécsi püspök	ASV Arm. XL., vol. 1, fol. 233 ^{rv} , n. 196.	min.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , IV, 506–507.
1501-08-14	Isvalies Péter bíboros legátus	MFL n. 84. [MNL OL DF 275543.]	trans.	
1502-05-27	Orosz Zsigmond veszprémi prépost	ASV A.A. I–XVIII., n. 5029, fol. 154 ^{rv}	min.	
II. Gyula				
1504-04-12	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 44 ^r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 206 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 110–111. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 56–57.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 556–557, n. 735.
1504-06-12	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 93 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 111. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 58–59.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 548, n. 731.
1504-06-24	II. Ulászló	ASV Arm. XXXIX.,	reg.	PRAY, <i>Epistolae</i>

	magyar király	vol. 22, fol. 95 ^r –96 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 111–112. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 59–61.	cop. cop.	<i>procerum</i> , I, 74–75, n. 36; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 557, n. 736; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 535, n. 3966.
1504-06-24	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 96 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 112. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 61–62.	reg. cop. cop.	KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 386–387; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 557, n. 737.
1504-07-06	Beatrix magyar királyné	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 112 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 113. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 62–63.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 557– 558, n. 738.
1504-07-10	Leonardo Loredan velencei dózse	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 119 ^v	reg.	
1504-07-26	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 127 ^v – 128 ^v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 113–114. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 63–67.	reg. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1504, n. 7; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 311; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 398–399. (partim); THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 558, n. 739.
1504-07-26	Magyar prelátusok és bárók	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 128 ^v – 129 ^r	reg.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1504, n. 32. (partim); PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 311–

				312. (partim); KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 400. (partim); THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 558–559, n. 740.
1504-10-17	Beriszló Péter fehérvári prépost, királyi követ	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 196v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 114–115. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 67–68.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 559, n. 741.
1504-11-20	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 219v– 220r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 115–116. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 68–70.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 559–560, n. 742.
1504-11-20	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 229v– 230r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 243v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 116–117. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 71–73.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 560, n. 743.
1504-11-20	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 230v– 231r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 243v–	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 560–561, n. 744.

		244r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 117. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 73–74.	cop. cop.	
1504-12-15	Beriszló Péter fehérvári prépost, királyi követ	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 243r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 246v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 119–120. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 80–81.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 562, n. 749.
1504-12-15	Beriszló Péter fehérvári prépost, királyi követ	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 243rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 247r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 120. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 81–82.	reg. cop. cop. cop.	
1504-12-17	Angelo Leonini tivolii püspök, Velencébe küldött legátus	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 241rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 245v– 246r	reg. cop.	
1504-12-17	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 241rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 246r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 117–118. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 75–76.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 561, n. 745.

1504-12-17	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 241v ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 246r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 118. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 76–77.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 561–562, n. 747.
1504-12-17	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 242rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 246rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 118–119. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 77–78.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 561, n. 746.
1504-12-17	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 242v ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 246v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 119. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 78–80.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 562, n. 748.
1505-01-01	Szatmári Ferenc győri püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 2r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 133–135. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 106–107.	reg. cop. cop.	
1505-01-30	Magyar prelátusok és bárók	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 659v–660r ASV Arm. XXXIX.,	reg. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 205–206; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 400–402;

		vol. 29, fol. 49 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 148–149. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 125–126.	cop. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 47–49, n. 24; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 562– 563, n. 750; MREV IV, 154–155, n. 128.
1505-01-30	Magyar nemesség	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 661 ^v – 662 ^v ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 49 ^v –50 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 149–151. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 127–129.	reg. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 206–208; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 402–404; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 563, n. 751.
1505-02-03	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 262 ^v – 263 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 120–121. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 82–83.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 563– 564, n. 752.
1505-02-17	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 98 ^v –99 ^r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 32 ^v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 135–136. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 108–109.	reg. cop. cop. cop.	
1505-03-13	Lukács zágrábi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 203 ^r –	reg.	

		204v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag.136– 138. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 109–112.	cop. cop.	
1505-04-04	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 228v– 229r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 138–139. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 112–113.	reg. cop. cop.	
1505-05-02	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23. fol. 284r– 285r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 76rv	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 564, n. 753.
1505-05-08	Thurzó Zsigmond erdélyi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23. fol. 304v– 305r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 155–156. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 134–135.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 564, n. 754.
1505-06-16	Prágai káptalan dékánja, a cseh ferences rendtartomány vikáriusa	ASV Arm. XXXIX., vol. 22. fol. 323v– 324r	reg.	
1505-06-19	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 578v– 579r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag.	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 564– 565, n. 755; PRT III,

		144–145. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 120–121.	cop.	599, n. 144.
1505-06-19	Tolnai Máté pannonhalmi apát	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 579 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 145–146. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 121–122.	reg. cop. cop.	
1505-06-19	Tolnai Máté pannonhalmi apát	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 579 ^v – 580 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 146. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 122–123.	reg. cop. cop.	
1505-06-20	Bakócz Tamás esztergomi érsek	BFL Capsarium, n. 1225. [MNL OL DF 208048.]	orig.	PRT III, 599, n. 145.
1505-06-28	Frangepán Gergely kalocsai érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 602 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 147. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 123–125.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 565, n. 756.
1505-08-22	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 23. fol. 483 ^v – 484 ^v ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 52 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 157–158. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV,	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 565, n. 757; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 538, n. 3982.

		pag. 137–139.		
1505-08-22	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 484 ^v –485 ^r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 52 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 159–160. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 139–141.	reg. cop. cop. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 49–51, n. 25; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 566, n. 758; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 538, n. 3983.
1505-08-23	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 347 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 121–122. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 84–87.	reg. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1505, n. 40. (partim); THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 566–567, n. 759.
1505-08-23	Magyar klérus	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 487 ^v –488 ^v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 160–163. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 141–144.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 567–568, n. 761.
1505-08-23	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 488 ^v –489 ^r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 53 ^v –54 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 163–164. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 144–146.	reg. cop. cop. cop.	

1505-08-23	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 489v– 490v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 139–141. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 113–115.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 567– 568, n. 760.
1505-08-29	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 517r– 518r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 568, n. 762.
1505-09-03	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 522v– 523r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 74r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 141. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 115–116.	reg. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 568– 569, n. 763.
1505-09-04	Szatmári György váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 23, fol. 530r– 531r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 142–144. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 118–120.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 569, n. 764.
1506-01-09	Somi Józsa temesi ispán	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 436r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 122–123. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV,	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 569, n. 765.

		pag. 87–88.		
1506-01-23	Balázs szebeni prépost (helyesen dékán)	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 4, fol. 32r	reg.	
1506-02-24	Leonardo Loredan velencei dózse	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 48rv	reg.	
1506-03-11	Thurzó János boroszlói püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 30v	reg.	
1506-03-20	Thurzó Zsigmond váradai püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 15v–16r	reg.	
1506-03-26	Sebenicoi és knini káptalan	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 4, fol. 186v	reg.	
1506-04-08	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 103v– 104r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 140rv	reg. cop.	
1506-04-09	Nyírbátori ferences konvent	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 104r– 105r	reg.	C. TÓTH, <i>A ferencesek megtelepedése</i> , 161– 162.
1506-04-17	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 476v– 477r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 123. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 88–90.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 570, n. 766; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 540, n. 3999.
1506-04-22	Szatmári György pécsi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 105v– 106v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 570, n. 767.
1506-05-01	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 183rv ASV Arm. XXXIX.,	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram</i>

		vol. 29, fol. 146v–147r		<i>illustrantia</i> , II, 570–571, n. 768.
1506-05-18	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 165rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 145v	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 571, n. 769.
1506-05-25	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 185rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 147r	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 571, n. 770.
1506-05-26	Laskai Miklós bodonyi püspök, Huszti Márton a budai Szent Zsigmond- egyház prépostja	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 188v– 189r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 571, n. 771; MREV IV, 164, n. 136; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 541, n. 4001.
1506-06-26	István zágrábi olvasókanonok, János zágrábi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 4, fol. 315r	reg.	
1506-06-26	Veszprémi Szent Katalin domonkos apácakolostor	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 4, fol. 355rv	reg.	
1506-07-03	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 268v– 269r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 163r	reg. cop.	
1506-07-03	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 270rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 163rv	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 572, n. 772.
1506-07-29	Modrusi főesperes, a	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 4, fol. 409r	reg.	

	modrusi püspöki helynök			
1506-11-07	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 520v– 521r ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 196v	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 573, n. 774..
1506-11-07	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 24, fol. 521rv ASV Arm. XXXIX., vol. 29, fol. 196v– 197r	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 572, n. 773; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 542, n. 4011.
1506-12-10	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 35rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 123–124. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 90–91.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 573, n. 775; MREV IV, 168– 169, n. 142.
1507-02-19	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 156v– 157v ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 124–125. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 91–93.	reg. cop. cop.	
1507-02-19	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 157v– 158r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 125–126. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 93–95.	reg. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 208–209; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 475–476; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 573, n. 776.

1507-03-14	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 206 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 126–127. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 95–96.	reg. cop. cop.	
1507-03-15	Bakócz Tamás esztergomi érsek, Frangepán Gergely kalocsai érsek, Szatmári György pécsi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 223 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 128–129. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 97–99.	reg. cop. cop.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , V, 19–20; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 546, n. 4018.
1507-03-20	Magyarország protonótáriusai	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 222 ^v –223 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 127–128. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 96–97.	reg. cop. cop.	
1507-04-10	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 306 ^r –307 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 129–130. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 99–101.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 574, n. 777; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 547, n. 4021.
1507-05-19	Thurzó János boroszlói püspök, Heinrich von Füllstein	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 340 ^r –341 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag.	reg. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 574–575, n. 778.

	nicopolisi püspök	132–133. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 103–106.	cop.	
1507-05-31	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 339r– 340r ELTE EK Kt Ms. Ab 50, tom. IX, pag. 130–131. ELTE EK Kt Coll. Kapr. B tom. LXV, pag. 101–103.	reg. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 575, n. 779.
1507-10-07	Egidio de Viterbo ágostonos generális	EME Törzsgyűjtemény, Oklevelek és iratok, n. 143B. [MNL OL DF 253772.]	trans.	
1507-10-10	Szatmári György pécsi püspök, Thurzó Zsigmond váradi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 463v– 464v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 575–576, n. 780; MREV IV, 170–171, n. 144.
1507-12-28	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 603r– 604r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 576, n. 781; 548–549, n. 4030.
1508-01-11	Francesco Monfero esztergomi főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 26, fol. 91v	reg.	
1508-02-28	Nagyrévi András termopülai püspök, Huszti Márton, a budai Szent Zsigmond egyház	ASV Arm. XXXIX., vol. 26. fol. 104r	reg.	

	prépostja			
1508-03-27	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 151v–152v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 576–577, n. 782; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 550, n. 4037.
1508-04-01	Modrusi káptalan főesperese és primiceriusa	ASV Arm. XXXIX., vol. 26, fol. 216r	reg.	
1508-04-03	Martinovics Miklós scardonai püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 215rv	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 554, n. 747.
1508-04-16	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 201v–202r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 577, n. 783.
1508-04-21	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 305rv	reg.	
1508-06-02	Albert zágrábi prépost	ASV Arm. XXXIX., vol. 26, fol. 346r	reg.	
1508-06-17	Egidio de Viterbo ágostonos generális	EME Törzsgyűjtemény, Oklevelek és iratok, n. 143B. [MNL OL DF 253772.]	trans.	
1508-06-17	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 318v–319r	reg.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1508, n. 14. (partim); THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 554–555, n. 748.
1508-07-11	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 407v–408r	reg.	

1508-07-15	Bot András horvát bán	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 357v– 358r ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 406v– 407r	reg. reg.	
1508-07-20	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XXXIX., vol. 26, fol. 458r	reg.	
1508-08-08	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 424rv	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 578. n. 784; MREV IV, 175–176, n. 148.
1508-08-13	Proll Gergely esztergomi kanonok	ASV Arm. XXXIX., vol. 26, fol. 530v– 531r	reg.	
1508-08-16	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 437v– 438r	reg.	
1508-08-16	Beriszló Péter fehérvári prépost, királyi követ	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 442r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 578, n. 785; MREV IV, 176, n. 149.
1508-09-24	Egidio de Viterbo ágostonos generális	EME Törzsgyűjtemény, Oklevelek és iratok, n. 143B. [MNL OL DF 253772.]	trans.	
1508-09-26	Magyar ferences rendtartomány	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 500r– 501r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 578–579, n. 786.
1508-09-26	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 502v– 503v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram</i>

				<i>illustrantia</i> , II, 579, n. 787.
1508-09-27	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 464v–465v	reg.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1508, n. XIII; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 332–333. (partim); THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 579–580, n. 788; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 551, n. 4043.
1508-10-15	Gosztonyi János váci püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 529v–530r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 555, n. 739.
1509-02-07	Croyai és a salonai püspök (pécsi segédpüspökök) pécsi püspöki helynök, regölyi főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 38v	reg.	
1509-03-26	Szekcsői Gergely sebastai püspök, győri segédpüspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 154r	reg.	NEMES, <i>A Jagelló-kori</i> , 56.
1509-04-12	Lukács zágrábi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 264v	reg.	
1509-05-02	Relmalchy Fülöp váradi főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 229rv	reg.	
1509-07-28	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XXXII., vol. 21, fol. 211r–212v	–	<i>Acta Tomiciana</i> , I, 46–48, n. 30; THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 327–329, n. 360.

1509-08-10	Atyai Miklós esztergomi olvasókanonok, Pesti Gergely esztergomi éneklőkanonok	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 465v	reg.	
1509-08-10	Újlaki Lőrinc herceg	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 495v– 496r	reg.	
1509-08-22	Zenggi káptalan primiceriusa, zenggi püspöki helynök	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 487rv	reg.	
1509-09-20	Rereser Lőrinc várad kanonok	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 575r	reg.	
1509-11-9	Amadeus Tamás nyitrai főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 27, fol. 175r	reg.	
1510-02-20	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 25r–26v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 580–581, n. 789; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 555, n. 4068.
1510-02-20	Perényi Imre nádor	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 26v–28v	reg.	
1510-03-1	Boroszlói káptalan	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 5rv	reg.	
1510-03-1	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 5v–6r	reg.	
1510-04-24	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XXXII., vol. 21, fol. 219r	cop.	<i>Acta Tomiciana</i> , I, 79–80, n. 56; THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 330, n. 363.
1510-05-1	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XXXII., vol. 21, fol. 218rv	cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 330–331, n. 364.

1510-05-27	Albert zágrábi prépost, András császámai prépost	HDA Archivum capituli Zagrabiensis, Acta antiqua, fasc. 110., n. 31. [MNL OL DF 257148.]	trans.	
1510-08-29	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , I, 100, n. 91.
1510-09-10	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , I, 11–114, n. 119.
1511-11-6	Magyar ferences rendtartomány	MFL n. 92. [MNL OL DF 275546.] Uo. n. 93. [MNL OL DF 275547.] Uo. n. 97. [MNL OL DF 275551.]	trans. trans. trans.	WADDING, <i>Annales</i> , XV, 660, n. 44.
1512-02-14	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , II, 40, n. 29.
1512-02-28	II. Ulászló magyar király	MFL n. 94. [MNL OL DF 275548.]	trans.	
1512-03-28	András zágrábi főesperes, Mátyás zágrábi olvasókanonok	MNL OL DL 94755. (Pongrácz cs., bashalmi)	trans.	
1512-03-31	Bakócz Tamás esztergomi érsek	PL EKML Acta radicalia, lad. 44., fasc. 5., n. 7. [MNL OL DF 237347.]	orig.	
1512-12-18	Gosztonyi János választott győri püspök	Batthyaneum, GyKL, Oklevelek, n. 558. [MNL OL DF 277730.]	orig.	BEKE, <i>Az erdélyi káptalan</i> , 250. n. 1087.
s. d.	János dán király	ASV Arm. XXXIX., vol. 22, fol. 484 _{rv}	reg.	
s. d. (1507–1508 k.)	Bakócz Tamás esztergomi érsek?	BFL Capsarium, n. 1250. [MNL OL DF 208073.]	orig.	

X. Leó				
1513-04-01	II. Ulászló magyar király	BA Cod. Ambr. P 130, ⁹⁴ fol. 11r [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 49.]	cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , I, n. 21; RAYNALUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1513, n. 76; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 113, n. 1988; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 7, n. 32.
1513-04-18	Magyar pálos szerzetesek	ELTE EK Kt Cod. 114, fol. 134. [MNL OL DF 286488.]	cop.	
1513-04-30	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomicianiana</i> , II, 212, n. 271.
1513-05-13	Magyar ferences rendtartomány	MFL n. 95. [MNL OL DF 275549.] Uo. n. 96. [MNL OL DF 275550.]	orig. trans.	
1513-09-02	Milkói egyházmegye	MNL OL DL 22454. (EKL) MNL OL DL 37062. (EKL) PL Archivum ecclesiasticum vetus, n. 76. [MNL OL DF 249065.] Uo. n. 76 2. [MNL OL DF 278964.] EME Toldalagi cs., Oklevelek, n. 66. [MNL OL DF 257530.] BEEL Barcaság, 1. A. 38. 48. [MNL OL	cop. cop. cop. cop. trans	PRAY, <i>Specimen</i> , I, 426–429; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 670–672. (szept. 11-i dátummal)

⁹⁴ A Biblioteca Ambrosiana, Cod. Ambr. P 130. jelzetű kódexének oldalszámait a szakirodalom alapján tüntettem fel.

		DF 286684.] Uo., 1. A. 38. 59. [MNL OL DF 286689.]	cop.	
1513-09-05	II. Ulászló magyar király	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 50–52.]	– cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , IV, n. 22; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1513, n. 64; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 348; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 690–695; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 266, n. 4370; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 34–35, n. 205.
1513-09-24	Atádi Márton maróti prépost, királyi követ	MNL OL DL 34435. (Acta Paulinorum)	trans.	MÁLYUSZ, <i>Pálos</i> , 185–186, n. 136.
1513-10-27	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , III, 12–13, n. 2.
1513-11-05	Beriszló Péter veszprémi püspök	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 23 ^{rv}	min.	SADOLETUS, 51–52, n. 37; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 328, n. 5268; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 44, n. 262.
1513-11-05	Korbáviai (Torquatus) János	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 23 ^{rv}	min.	SADOLETUS, 52, n. 38; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 328, n. 5269; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 44, n. 263.
1513-11-20	Tommaso de Vio domonkos generális	SABB Selmecebánya város levéltára, Selmecebánya város tanácsa, Az Országos Levéltár által visszaadott oklevelek	trans.	

		[ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 53.]	cop.	HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 630, n. 9999; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 75, n. 452.
1514-06-27	Girolamo Balbi váci prépost, a váci örkanonok, Laskai Miklós váci püspöki helynök, Batrizai Péter esztergomi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 5, fol. 37r	reg.	
1514-07-04	Bátori István temesi ispán	MNL OL DL 22626. (Acta publica)	orig.	<i>Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium</i> , 146, n. 107.
1514-07-07	Magyar ferences rendtartomány	SAB Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, n. 330. [MNL OL DF 250378.] MFL n. 98. [MNL OL DF 275552.]	orig. trans.	
1514-07-18	I. Zsigmond lengyel király	–	–	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , IX., n. 3; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1514, n. 53; <i>Acta Tomiciana</i> , III, 142–143, n. 199; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 657, n. 10498.
1514-07-18	Wolter von Plettenberg, a Német Lovagrend litván mestere	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 110r	cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , IX, n. 4; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1514, n. 54; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 657, n. 10499; NANNI,

				<i>Epistolae ad principes</i> , I, 77, n. 462.
1514-09-07	Bakócz Tamás esztergomi érsek	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 82 ^{rv}	min.	HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 708, n. 11474; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 83, n. 499.
1514-09-07	Leonardo Loredan velencei dózse	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 121 ^v	cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , IX, n. 27; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 710, n. 11501; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 83, n. 498.
1514-09-21	II. Ulászló magyar király	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 53–54.]	– cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , X, n. 3; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1514, n. 51; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 359–360; PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 94–96, n. 46; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI., 817–819; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 730, n. 11826.
1514-09-21	Bakócz Tamás esztergomi érsek	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 54–55.]	–	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , X, n. 4; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1514, n. 52; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 359; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 815–817; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , I, 730, n. 11827.
1514-12-16	Bakócz Tamás	BFL Capsarium, n.	orig.	PRT III, 659–660, n.

	esztergomi érsek	1308. [MNL OL DF 208132.]		192.
1515-03-30	II. Ulászló magyar király	– [OSzK Kt, Fol. Lat., vol. 425, fol. 26r–27r; ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 55.]	– cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , X, n. 23; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 387; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 855–856; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 60, n. 14790; SZALAY, <i>Verancsics Antal</i> , II, 243–244; MREV IV, 231, n. 186.
1515-03-30	Beriszló Péter veszprémi püspök	– [OSzK Kt, Fol. Lat., vol. 425, fol. 27rv; ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 56.]	– cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , X, n. 24; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 387–388; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 857–858; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 60, n. 14791; SZALAY, <i>Verancsics Antal</i> , II, 244–245; MREV IV, 233, n. 187.
1515-04-01	Perényi Imre nádor	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 56.]	– cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , X, n. 26; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI, 856–857; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 62, n. 14831; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 98, n. 583.
1515-05-13	Bátori István temesi ispán	MNL OL DL 22680. (Acta publica)	orig.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 100–103, n. 49., IVÁNYI, <i>Adalékok a nemzetközi érintkezéseink</i>

				<i>történetéhez</i> , 194.
1515-05-23	Bátori István temesi ispán	MNL OL DL 22686. (Acta publica)	orig.	
1515-06-15	Leonardo Loredano velencei dózse	–	–	WENZEL: <i>Marino Sanuto</i> , 15–19; MREV IV, 241–243, n. 189.
1515-07-11	Martinovics Miklós scardonai püspök	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 17rv, n. 25. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 60v–61r, n. 24.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 561, n. 759; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 137, n. 16420.
1515-09-06	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XL., vol. 4, fol. 59r–60r, n. 95.	min.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1515, n. 41; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 185, n. 17415.
1515-09-25	II. Ulászló magyar király	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 65rv, n. 105. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 145v–146v, n. 98.	min. cop.	THEINER <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 623, n. 813; HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 202, n. 17781; THALLÓCZY–BARABÁS, <i>Frangepán</i> , II, 304, n. 301.
1515-09-25	Frangepán Gergely kalocsai érsek	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 65rv, n. 106. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 146v–147r, n. 99.	min. cop.	HERGENROETHER, <i>Leonis X. Regesta</i> , II, 202, n. 17782.
1516-01-17	I. Ferenc francia király	ANP Archives de l’Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 2.	orig.	CHARRIÈRE, <i>Négociations de la France</i> , I, 6–8.
1516-01-27	II. Ulászló magyar király	– [ELTE EK Kt Coll.	– cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XI, n. 25;

		Heven. tom. LXII, pag. 56–57.]		RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, n. 58–59; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 388–389; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI. 936–938; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 115, n. 684.
1516-02-16	Beriszló Péter veszprémi püspök	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 161r [OSzK Kt, Fol. Lat., vol. 425, fol. 27v– 28v; ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 57–58.]	cop. cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XI., n. 27; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, n. 60; PRAY, <i>Annales regum Hungariae</i> , IV, 389–390; KATONA, <i>Historia critica</i> , XI. 938–940; SZALAY, <i>Verancsics Antal</i> , II, 245–247; MREV IV, 243–244, n. 190; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 116–117, n. 691;
1516-04-02	I. Zsigmond lengyel király	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 173r	cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 7; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, 63; PRAY, <i>Annales</i> , V, 19. (partim); NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 120, n. 713.
1516-04-03	II. Lajos magyar király	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 169r [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 62–63.]	cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 3; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, 62; PRAY, <i>Annales</i> , V, 17–18; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 9–11; NANNI, <i>Epistolae ad</i>

				<i>principes</i> , I, 120, n. 714.
1516-04-04	Magyar prelátusok és bárók Beriszló Péter veszprémi püspök Bátori István temesi ispán	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 170v [OSzK Kt, Fol. Lat., vol. 425, fol. 29rv; ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 58.] MNL OL DL 22764. (Acta publica)	cop. cop. cop. orig.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 4; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 15–16; IVÁNYI, <i>Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez</i> , 194; SZALAY, <i>Verancsics Antal</i> , II, 247–248; MREV IV, 244–245, n. 191; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 120, n. 716.
1516-04-05	Bakócz Tamás esztergomi érsek	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 171r [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 58–59.]	cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 5; PRAY, <i>Annales</i> , V, 18–19; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 11–14; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 120–121, n. 717.
1516-05-15	I. Ferenc francia király	–	–	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 24; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, 67–68; PRAY, <i>Annales</i> , V, 23–24; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 16–19; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 122–123, n. 729.
1516-05-18	Tommaso Campeggio feltrei püspök, legátus	BA Cod. Ambr. P 130, fol. 178r	cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XII, n. 19; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 123, n. 733.
1516-05-25	Beriszló Péter	BA Cod. Ambr. P	cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum</i>

	veszprémi püspök	130, fol. 180r [OSzK Kt, Fol. Lat., vol. 425, fol. 29v–30r; ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 59–60.]	cop. cop.	<i>Leonis X</i> , XII, n. 23; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 23–24; SZALAY, <i>Verancsics Antal</i> , II, 248–249; MREV IV, 245, n. 192; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 124, n. 738.
1516-05-25	Universis Christifidelibus (Beriszló Péter veszprémi püspök)	ASV Arm. XL., vol. 3, n. 265.	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 562–563, n. 761; MREV IV, 246, n. 193.
1516-05-26	Beriszló Péter veszprémi püspök	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 101rv, n. 149. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 210v–211r, n. 12.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 623, n. 814; MREV IV, 247, n. 194.
1516-06-24	Bakócz Tamás esztergomi érsek	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 60–61.] [ELTE EK Kt Coll. Kapr. B, tom. pag. 3030–3032.]	– cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XIII, n. 1; TIMON, <i>Purp. Pann.</i> , 132–136; PRAY, <i>Annales</i> , V, 21–22; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 24–28.
1516-09-22	Csázmai káptalan	AHA Diploma latina, XXIV. 57. [MNL OL DF 232452.]	trans.	
1517-01-04	I. Ferenc francia király	ANP Archives de l’Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 6.	orig.	CHARRIÈRE, <i>Négociations de la France</i> , I, 19–21.
1517-01-17	Szatmári György pécsi püspök, Frangepán Gergely	HHSta Ungarische Akten, fasc. 262., fol. 25. [MNL OL DF 276134.]	trans.	

	kalocsai érsek, az erdélyi püspöki helynök			
1517-02-18	Ad futuram rei memoriam (esztergomi káptalan)	PL EKML Acta radicalia, lad. 44., fasc. 10., n. 2. [MNL OL DF 237389.]	orig.	
1517-03-19	II. Lajos magyar király	– [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 61–62.]	– cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XV, n. 1; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1517, n. 55; PRAY, <i>Annales</i> , V, 26; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 41–42; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 143, n. 854.
1517-05-22	Universis Christifidelibus (Bodó Ferenc)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 36r–37r	reg.	
1517-05-31	Györgyi Szűz Mária ferences kolostor	ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 334v– 335r, n. 3.	cop.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> V, 40–41; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 624, n. 815; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 585, n. 4200.
1517-01-04	VIII. Henrik angol király	BL Cotton Vitellius B/III, fol. 120.	cop.	BREWER, <i>Letters and Papers</i> , II, 883, n. 2749; KURUCZ, <i>Guide to Documents</i> , 26, n. 15.251.
1517-06-16	Magyar bárók	BA, Cod. Ambr. P 130, fol. 213v	cop.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 154, n. 906.
1517-07-07	Beriszló Péter	–	–	SZALAY, <i>Verancsics</i>

	veszprémi püspök			<i>Antal</i> , II, 254–256; MREV IV, 249–250, n. 196.
1518-01-08	II. Lajos magyar király	BA, Cod. Ambr. P 130, fol. 223v [ELTE EK Kt Coll. Heven. tom. LXII, pag. 63.]	cop. cop.	BEMBUS, <i>Epistolarum Leonis X</i> , XVI., n. 7; RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1518, n. 55; PRAY, <i>Annales</i> , V, 31–32; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 66–67; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 165, n. 967.
1518-03-06	Habsburg Mária magyar királyné	BA, Cod. Ambr. P 130, fol. 227v–218r	cop.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 168, n. 983.
1518-04-13	Ad perpetuam rei memoriam	ASV A.A. I–XVIII. n. 1360.	orig.	
1518-05-15	Rachich János	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 223rv, n. 317. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 413rv, n. 32.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 567, n. 767; MREV IV, 256, n. 201.
1518-05-15	Szepsy Bálint veszprémi örkanonok	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 223rv, n. 318. ASV Arm. XXXIX., vol. 31, fol. 413v–414r, n. 33.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 624, n. 816; MREV IV, 257, n. 202.
1518-05-15	Szepsy Bálint veszprémi örkanonok	ASV Arm. XL., vol. 3, fol. 282rv, n. 387.	min.	
1518-06-05	Nyulak szigeti Szűz Mária domonkos apácakolostor	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 578v–579r	reg.	
1518-06-09	Laskai Miklós bodonyi püspök, esztergomi	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 544r	reg.	

	segédpüspök, Szakolyi Ferenc aradi prépost, Vitéz Miklós budai főesperes			
1518-06-10	Laskai Miklós bodonyi püspök, esztergomi segédpüspök, a váci főesperes, Vitéz Miklós budai főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 525r	reg.	
1518-06-10	Klissza városa	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 205v	reg.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 171, n. 1007.
1518-06-10	Beriszló Péter veszprémi püspök	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 211v	reg.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 171, n. 1008.
1518-06-26	Minden egyházi vezető (kolduló rendek)	MNL OL DL 38739. (EKL) PL EKML Acta radicalia, lad. 44., fasc. 7., n. 3. [MNL OL DF 237364.] ASC Beszterce város levéltára, Beszterce város tanácsa, Tanácsi iratok, oklevelek, n. 391. [MNL OL DF 247629.]	trans. trans. trans.	
1518-09-02	Laskai Miklós bodonyi püspök, esztergomi segédpüspök, a szigetfői főesperes, Vitéz Miklós budai	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 669r	reg.	

	főesperes			
1518-10-02	I. Ferenc francia király	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 211r	reg.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 175, n. 1030.
1518-11-06	Deák Tamás esztergomi városi bíró	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 980v–981v	reg.	
1518-11-12	Pesti Gergely barsi főesperes, esztergomi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 6, fol. 1003r–1005r	reg.	
1518-12-03	Minden egyházi vezető (kolduló rendek)	MFL n. 101. [MNL OL DF 275555.] Uo. n. 105.[MNL OL DF 275559.]	orig.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 506–508, n. 25.
1518-12-03	Minden egyházi vezető (ferencs rend)	MFL n. 106. [MNL OL DF 275560.]	trans.	
1518-12-21	I. Miksa császár	ASV A.A. I–XVIII. n. 1365.	orig.	
1519-01-13	Nagylaki Jaksith Márk	ASV Arm. XL., vol. 4, fol. 100rv, n. 139.	min.	
1519-01-15	Nagylaki Jaksith Márk	ASV Arm. XL., vol. 4, fol. 100rv, n. 140.	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 569–570, n. 771.
1519-05-07	Kretschmer Lőrinc fehérvári prépost	ASV Arm. XXXIX., vol. 33, fol. 95r–97r	reg.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 517–518, n. 35; MREV IV, 260–261, n. 205.
1519-05-12	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 167rv	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 180, n. 1066.
1519-05-17	Universis Christifidelibus (Szobi Mihály, Verbóci István)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 24r–25v	reg.	
1519-05-17	Universis Christifidelibus (Verbóci István)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 26r–28r	reg.	

1519-05-25	Universis Christifidelibus (Karlovich Pál királyi követ)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 44r–45v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 570–571, n. 773.
1519-05-31	Anyai ferences kolostor	ASV Arm. XXXIX., vol. 33, fol. 90v–91r	reg.	
1519-06-10	Universis Christifidelibus (Karlovich Pál királyi követ)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 41r–42v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 571–572, n. 775.
1519-06-12	Universis Christifidelibus (Klissza város)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 42v–44r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 572–573, n. 776.
1519-06-20	Hagymássy János Maroson túli főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 49r–50r	reg.	
1519-07-11	Milkói egyházmegye	MNL OL DL 23201. (EKL) PL Archivum ecclesiasticum vetus, n. 76. [MNL OL DF 249065.] Uo. n. 76/3. [MNL OL DF 278965.]	cop. cop. cop.	PRAY, <i>Specimen</i> , I, 429–432; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 176–179.
1519-09-06	Paksi Balázs budai prépost, Móré Fülöp egri prépost	TREKL Mohács előtti oklevelek és iratok, Sinai: Misc. Hist. Hung., 7. 17. 19. [MNL OL DF 283087.]	cop.	WAGNER, <i>Analecta</i> , II, 198–199; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 166–169; MREV IV, 272–274, n. 212.
1519-10-12	Szatmári György pécsi, Guti Ország János szerémi püspök, János gotói ciszterci apát	ASV Arm. XXXIX., vol. 33, fol. 185v–186r	reg.	
1519-10-24	Magyar ferences	MFL n. 102. [MNL OL DF 275556.]	orig.	

	rendtartomány			
1519-11-01	Zacharias Ferreri, guardialfierai püspök, Lengyelországban küldött apostoli nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , V, 188–190; WOJTYKSA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 14–17, n. 9.
1519-11-07	Piso Jakab pécsi prépost	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 84 ^{rv}	reg.	
1519-12-04	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XXXIX., vol. 33, fol. 228 ^v –230 ^r	reg.	
1519-12-27	Atyai Miklós esztergomi olvasókanonok, Körmendi János komáromi főesperes, Pesti Gergely barsi főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 7, fol. 14 ^v	reg.	
1520-01-02	Universis Christifidelibus (Szombathelyi György Győr egyházmegyei klerikus)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 102 ^r	reg.	
1520-01-10	Universis Christifidelibus (magyar domonkos rendtartomány)	ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 94 ^v –96 ^r	reg.	
1520-03-09	Frangepán Gergely kalocsi érsek, Szatmári György pécsi püspök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 7, fol. 159 ^r	reg.	
1520-03-13	Bernardo Rossi trevisói püspök	KFL VIII. (Gyűjtemények), 1a (Középkori és	orig.	

		koraújkori oklevelek), n. 17. [MNL OL DF 280238.]		
1520-03-29	Koppányi Gergely tordai plébános	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 7, fol. 326r	reg.	
1520-05-04	Lomniczi Horváth János szepesi prépost	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 7, fol. 277rv	reg.	
1520-05-25	Szatmári György pécsi püspök, Macedóniai László szerémi püspök, János gotói ciszterci apát	ASV Reg. Vat., vol. 1214A, fol. 56v–57r	reg.	
1520-05-31	II. Lajos magyar király	ASV Reg. Vat., vol. 1214A, fol. 58r	reg.	
1520-06-04	Körmendi János komáromi, Pesti Gergely barsi főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 7, fol. 543v	reg.	
1520-09-20	II. Lajos magyar király	BFL Capsarium, n. 1390. [MNL OL DF 208214.]	trans.	FRAKNÓI, <i>Oklevéltár</i> , 92–94, n. 72; PRT III, 725–726, n. 237.
1520-10-12	Ad perpetuam rei memoriam (Leonardo Loredan velencei dózse)	AHA Diploma latina, XXV. 43. [MNL OL DF 232555.]	orig.	
1520-10-15	Tolnai Máté pannonhalmi apát	BFL Capsarium, n. 1393. [MNL OL DF 208217.]	orig.	MREV IV, 282–283, n. 220; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 599, n. 4272.
1521-00-00	Szatmári György pécsi püspök	PL EKML Acta radicalia, lad. 44., fasc. 7., n. 7. [MNL OL DF 237368.]	cop.	
1521-01-25	Frangepán			WADDING, <i>Annales</i> ,

	Gergely kalocsai érsek			XVI, 126–127; KATONA, <i>Hist. Col.</i> , I, 513–514.
1521-02-06	Zenggi káptalan	ASV Arm. XXXIX., vol. 35, fol. 248v–249r	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 574–575, n. 780.
1521-03-12	Végedi Imre tordai főesperes, Tordai Pál és Engedinus Simon erdélyi kanonokok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 107r	reg.	
1521-03-23	Erdódi Simon Albert zágrábi püspök	ASV Arm. XXXIX., vol. 38, fol. 61v	reg.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 575, n. 781.
1521-06-03	Magyar ferences rendtartomány	ASV Reg. Vat., vol. 1214A, fol. 137r–138v	reg.	
1521-06-18	Móré Fülöp egri prépost	ASV Arm. XXXIX., vol. 38, fol. 77rv	reg.	
1521-06-18	Móré Fülöp egri prépost	ASV Arm. XXXIX., vol. 38, fol. 77v	reg.	
1521-09-04	Körmendi János komáromi főesperes	ASV Arm. XXXIX., vol. 34, fol. 102v–103r	reg.	
s. d.	II. Ulászló magyar király	ASS Szász Nemzeti Levéltár, Bischofsurkunden, n. 50. [MNL OL DF 246278.]	cop.	
s. d.	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XLIV., vol. 5, fol. 247rv	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 119, n. 707.
s. d.	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XXXIX., vol. 36, fol. 155r–157r	cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1516, 69; PRAY, <i>Annales</i> , V, 24–25; KATONA, <i>Historia</i>

				<i>critica</i> , XII, 19–23.
s. d.	Szapolyai János erdélyi vajda	ASS Szász Nemzeti Levéltár, Bischofsurkunden, n. 50. [MNL OL DF 246278.]	cop.	
VI. Adorján				
1522-09-09	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI., 121–123, n. 110.
1522-09-15	Kamanci Balázs bodrogi főesperes, kalocsai kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 205r	reg.	
1522-09-24	Szalkai László váci és egri püspök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 206v	reg.	
1522-11-22	Brodarics István pécsi prépost, a pécsi örkanonok és a pécsi helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 303v	reg.	
1522-12-10	Antonio Grimani velencei dózse	ASV A.A. I–XVIII. n. 1440.	orig.	
1522-12-10	Altobello Averoldis apostoli nuncius	ASV A.A. I–XVIII. n. 1441.	orig.	ARTNER, <i>Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbátyája</i> , 162, n. 127.
1522-12-10	Giulio de' Medici bíboros	ASV A.A. I–XVIII. n. 1442.	orig.	ARTNER, <i>Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbátyája</i> , 162–164, n. 128.

1522-12-21	Firenze város	–	–	SIMONYI, <i>Flórenczi okmánytár</i> , II, 603–606, n. 204.
1523-00-00	Thomas Wolsey bíboros	BL Cotton MS Vitellius B/V. fol. 166–167.		BREWER, <i>Letters and Papers</i> , III, 1196–1197, n. 2849; KURUCZ, <i>Guide to Documents</i> , 32, n. 15.305.
1523-01-24	Thomas Niger scardonai püspök, Lengyelországb a küldött nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 222–224, n. 199.
1523-02-25	Ilméri Imre váradi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 364 ^{rv}	reg.	
1523-03-03	I. Ferenc francia király	ANP Archives de l’Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 16.	orig.	CHARRIÈRE, <i>Négociations de la France</i> , I, 96–102.
1523-03-04	I. Zsigmond lengyel király	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 254–256, n. 217.
1523-03-21	Modrusi primicerius, a modrusi püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 395 ^r	reg.	
1523-03-23	Bácsi káptalan	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 375 ^r	reg.	
1523-04-10	Csézi András esztergomi nagyprépost, Nyási Demeter esztergomi érseki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 558 ^r	reg.	
1523-04-11	Tordai Pál erdélyi püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 555 ^r	reg.	
1523-04-21	Laskai Miklós	ASV Dat. Ap., Brev.	reg.	

	bodonyi püspök, Piso Jakab a budai Szűz Mária-egyház prépostja	Lat., vol. 8, fol. 580r		
1523-04-25	Erdódi Simon Albert zágrábi püspök, a zágrábi püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 544v	reg.	
1523-05-02	Christof Rauber laibachi püspök, a laibachi püspöki helynök, Lancsics Mihály somogyvári Szent Egyed monostor apátja	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 616v–617v	reg.	
1523-05-07	Atádi Márton pécsi székesegyházi főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 686rv	reg.	
1523-05-09	Nyási Demeter esztergomi érseki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 685r	reg.	
1523-06-01	Perényi Ferenc váradi püspök	–	–	RIPOLL, <i>Bullarium</i> , IV, 413–414; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 410–411.
1523-06-08	Homorogdi Miklós váradi prépost, püspöki helynök, a váradi főesperes	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 733v	reg.	
1523-06-08	Sándor és Diák Balázs erdélyi	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 735r	reg.	

	kanonok, Tordai Pál erdélyi püspöki helynök			
1523-07-21	Palinai György bácsi prépost, a bácsi örkanonok, Laskai Miklós váci püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 963v	reg.	
1523-07-21	Mihály és Ozorai Márk pécsi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 969v	reg.	
1523-09-02	Zágrábi olvasókanonok, Gergely zágrábi püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 8, fol. 1025r	reg.	
VII. Kelemen				
1523-11-26	Kajári Antal esztergomi kanonok, Nyási Demeter esztergomi érseki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 6r	reg.	
1523-12-14	Grangyai Péter zágrábi olvasókanonok, Gergely zágrábi helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 13r	reg.	
1524-01-01	Tommaso de Vio bíboros legátus	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 3r, n. 5. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 51v–52r ELTE EK Kt Ms. Ab 50. tom. XI, pag. 332.	min. cop. cop.	

		ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459.	cop.	
1524-01-01	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 4 ^{rv} , n. 6. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50., tom.. XI, pag. 332–333. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459–460.	min. cop. cop. cop.	NEMES, <i>A Jagelló-kori</i> , 53–54.
1524-01-01	Szalkai László egri püspök	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 4 ^{rv} , n. 6. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52 ^v –53 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 333. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460.	min. cop. cop. cop.	
1524-01-14	Csézi András esztergomi nagyprépost, Körmendi János esztergomi olvasókanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 99 ^r	reg.	
1524-01-22	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 23 ^r , n. 45. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 370–371.	min. cop.	
1524-01-22	Tommaso de Vio bíboros legátus	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 24 ^{rv} , n. 46. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 368–370.	min. cop.	
1524-01-22	II.Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 25 ^{rv} , n. 47.	min.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 232–234;

		ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 366–368. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 482–483.	cop. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 166–169, n. 71; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 421–428; ETE, I, 109–110, n. 113.
1524-01-24	Universis et singulis (Brodarics Mátyás)	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 79 ^{rv} , n. 116. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 181 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 334–335. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460–461.	min. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 249–250; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 428–429; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 631–632, n. 823.
1524-02-11	Szatmári György esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 36 ^{rv} , n. 116. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 374–375. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 484–485.	min. cop. cop.	
1524-02-20	Verbóci István királyi személynök	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 128 ^{rv} , n. 169. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 258 ^v –259 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, fol. 321–322. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449.	min. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 250–251; PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 173–174, n. 74; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 435–436; ETE, I, 114, n. 118.
1524-02-20	Szatmári György esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129 ^r , n. 170. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab	min. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 251–252; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 429–430; THEINER, <i>Vetera</i>

		50., vol. XI, pag. 322. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449–450.	cop.	<i>monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 633; ETE, I, 110–111, n. 114.
1524-02-20	Bornemissza János pozsonyi ispán	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129r, n. 171. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259v–260v ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 322–323. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 450–451.	min. cop. cop. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 169–171, n. 72; SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> II, 253–255; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 433–435; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 633–634.
1524-02-20	Szapolyai János erdélyi vajda	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r, n. 172. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 260v–261r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 466–467.	min. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 252–253; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 432–433.
1524-02-20	Várdai Pál veszprémi püspök	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r, n. 173. PL AEV 82/b ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 261rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451.	min. orig. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 273–274; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 432; ETE, I, 112, n. 116; MREV IV, 296–297, n. 233.
1524-02-20	Tommaso Campeggio feltrei püspök, velencei	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 173. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 261v	min. cop.	

	nuncius	ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451.	cop. cop.	
1524-02-20	Andrea Gritti velencei dózse	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 174. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451–452.	min. cop. cop. cop.	
1524-02-20	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 175. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324–325. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452.	min. cop. cop. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 171–172, n. 73.
1524-02-20	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r, n. 176. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 263rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 325–326. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452–453.	min. cop. cop. cop.	<i>Acta Tomiciana</i> , VII, 7–8, n. 6; THEINER, THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 414–415, n. 434; WOJTYKSA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 151–152, n. 1.
1524-02-20	Habsburg Mária magyar királyné	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r, n. 177.) ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag.	min. cop. cop.	

		326–327. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 4453–454.	cop.	
1524-02-20	Piotr Tomicki krakkói püspök	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r, n. 178. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264v– 265r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454.	min. cop. cop. cop.	THEINER, THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 415, n. 435; WOJTYSKA: <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> II, 152, n. 2.
1524-02-20	Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r, n. 179. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265rv ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327–328. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454–455.	min. cop. cop. cop.	THEINER, THEINER, <i>Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae</i> , II, 414, n. 433; WOJTYSKA: <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> II, 153, n. 3.
1524-02-20	Szalkai László egri püspök	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r, n. 180. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265v– 266v ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 328–329. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 455.	min. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 222–223; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 436–437.
1524-02-20	Tomori Pál kalocsai érsek	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r, n. 181. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 266v– 267v	min. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 255–257; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 430–432; KATONA, <i>Historia</i>

		ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 329–330. ELTE EK KtK, Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 456–457. ELTE EK Kt Coll. Kapr. tom. B XXVII, pag. 352–354.	cop. cop. cop.	<i>Colocensis</i> , I, 520–522; ETE, I, 111–112, n. 115; BÓNIS, <i>Szentszéki regeszták</i> , 610, n. 4324.
1524-02-20	Andrea Gritti velencei dózse	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 135 ^{rv} , n. 182. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 267 ^v –279 ^v ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 330–332. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 457–459.	min. cop. cop. cop.	
1524-02-20	Zengg város	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 39 ^{rv} , n. 73. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 372–373, ill. 384–385.	min. cop.	PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 174–175, n. 75; THALLÓCZY–HODINKA: <i>A horvát véghelyek oklevéltára</i> , 284, n. 426.
1524-02-20	Klissza város	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 39 ^{rv} , n. 74.	min.	
1524-02-20	II. Lajos magyar király, Habsburg Mária magyar királyné	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40 ^{rv} , n. 75. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 385. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 494.	min. cop. cop.	
1524-02-20	Frangepán Bernát	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40 ^{rv} , n. 76. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 384–385.	min. cop.	

1524-02-23	Szatmári György esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 138 ^{rv} , n. 189. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 284 ^v –285 ^v ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 335–336. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 461–462.	min. cop. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 634, n. 827.
1524-02-23	Johannes Transilvanus Liège-i klerikus	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 455 ^v	reg.	
1524-02-24	Szatmári György esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 143 ^{rv} , n. 196. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 303 ^v –305 ^v	min. cop.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 564–566, n. 2; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 634–635, n. 828.
1524-03-01	Esztergomi káptalan	PL EKML Acta radicalia, lad. 44, fasc. 10, n. 7. [MNL OL DF 237395.]	orig.	
1524-03-04	Lorenzo Campeggio bíboros legátus	ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 153 ^{rv} , n. 208. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 319 ^{rv}	min. cop.	
1524-03-11	Magyar ferences rendtartomány	MFL, Gyöngyös, 107. [MNL OL DF 275561.]	orig.	ETE I, 124–125, n. 127.
1524-03-21	Grangyai Péter zágrábi olvasókanonok, Gergely zágrábi helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386 ^v	reg.	
1524-03-22	Mihály milkói püspök, Lukács erdélyi kanonok	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386 ^r	reg.	

1524-03-22	Grangyai Péter zágrábi őrkanonok, Gergely zágrábi helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386r	reg.	
1524-03-23	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 66r ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 168r, 169v	min. min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 636, n. 829; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 189, n. 1117.
1524-04-08	Kaplonyi László Esztergom- szentgyörgyme- zei prépost, a prépostság olvasókanonok- ja, Nyási Demeter esztergomi érseki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 429r	reg.	
1524-04-23	Erdélyi prépost, Ralchele Simon erdélyi kanonok, Tordai Pál erdélyi püspöki helynök	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 510v	reg.	
1524-05-13	Piotr Tomicki krakkói püspök	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VII, 21, n. 17.
1524-05-18	Várdai Ferenc erdélyi püspök	MNL OL DL 82653. (Zichy cs., zsélyi)	orig.	
1524-05-20	Várdai Ferenc erdélyi püspök	MNL OL DL 82655. (Zichy cs., zsélyi)	orig.	
1524-08-04	Bucsai Illés hippó püspök	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 35rv, n. 449. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 680v–	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 638, n.

		681r, n. 444.		833.
1524-08-04	Trepka András magyar királyi udvarmester	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 219r, 220rv, n. 673.	min.	
1524-09-05	Andrea Gritti velencei dózse	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 205rv, n. 345. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 390–391. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 498–499.	min. cop. cop.	
1524-09-05	Thomas Niger traui püspök	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 207rv, n. 347. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 389–390. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 497–498.	min. cop. cop.	
1524-09-28	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 59r–60r ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 246rv, 248rv, n. 423. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 375–378. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 485–489.	min. min. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1524, n. LXVIII; SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 238–243; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 448–453; ETE, I, 173– 176., n. 165; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 269, n. 1636.
1524-10-01	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 113rv, n. 533. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 790r– 791r, n. 512. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 339. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV,	min. cop. cop. cop.	

		fol. 465–466.		
1524-10-06	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 252 _{rv} , n. 432. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 382–384. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 492–494.	min. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1524, n. LIV.
1524-10-06	Habsburg Mária magyar királyné	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 253 _r , n. 433. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 381–382. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 490–491.	min. cop. cop.	
1524-10-06	Károly münsterbergi herceg	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 253 _r , n. 434.	min.	
1524-10-07	Lorenzo Campegio bíboros legátus	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 254 _r , n. 435. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 393–394.	min. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 235–237; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 445–446.
1524-10-08	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 254 _r , n. 436. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 380–381. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 490.	min. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 237–238; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 447–448; ETE, I, 157, n. 161.
1524-10-13	Thomas Niger traui püspök	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 259 _{rv} , n. 448. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 392–393. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV,	min. cop. cop.	

		fol. 500.		
1524-10-14	Frangepán Bernát és fiai	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 262 _{rv} , n. 454.	min.	NEMES, <i>VII. Kelemen</i> , 65–66.
1524-10-19	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 270 _{rv} , n. 473. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 394–396. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 500–501.	min. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1524, n. LXIX; PRAY, <i>Annales</i> , V, 79–80; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 473–475.
1524-11-13	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 158 _{rv} , n. 586. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 862 _{rv} , n. 564.	min. cop.	
1524-11-13	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 160 _{rv} , n. 590. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 865 _r – 866 _r , n. 569.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 640, n. 836.
1524-12-04	Pozsegai Melichius János Pécs egyházmegyei klerikus	ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 379 _v	reg.	NEMES, <i>A Jagelló-kori</i> , 55.
1524-12-22	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 201 _{rv} , n. 652. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 930 _r – 931 _r , n. 626.	orig. min.	
1525-01-02	Gosztonyi János győri püspök	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 3 _{rv} , n. 1.	min.	
1525-01-15	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 12 _{rv} , n. 12. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 53 _r –54 _r , n. 11.	min. cop.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , V, 99–100; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II,

				644, n. 839.
1525-01-15	Antonio de Seda velencei kereskedő és testvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 13 ^{rv} , n. 13. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 54 ^{rv} , n. 12.	min. cop.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , V, 100–101.
1525-01-31	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 23 ^{rv} , n. 26. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 72 ^{rv} , n. 25.	min. cop.	
1525-02-08	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 114 ^{rv}	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 645, n. 840; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 198, n. 1172.
1525-02-12	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 50 ^r , n. 61. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 116 ^v –117 ^v , n. 59.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 645, n. 841; WOJTYSKA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 171–173, n. 12.
1525-02-13	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 51 ^r –52 ^v , n. 64. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 119 ^r –120 ^r , n. 62.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 646, n. 842.
1525-02-19	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 71 ^r , 72 ^{rv} , n. 87. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 72 ^{rv} , n. 88. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 154 ^v –155 ^v , n. 85.	min. cop. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 646, n. 843.
1525-02-19	Jakob Fugger és unokatestvérei	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 67 ^{rv} , n. 74.	min.	

		ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 72 ^{rv} , n. 79.	min.	
1525-02-24	Lorenzo Campegio bíboros legátus	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 135 ^r , 136 ^v	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 97–98., n. 67; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 200, n. 1187.
1525-03-11	Ferences rend	MFL, Gyöngyös 109. [MNL OL DF 275563.]	orig.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 576–577, n. 9; ETE I, 196–199, n. 189.
1525-03-12	Ferences rend	SAB, Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, n. 332. [MNL OL DF 250380.]	orig.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 577–579, n. 10.
1525-03-15	Giovanni Andrea Picenardi	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 105 ^{rv} , n. 126.	min.	
1525-03-16	Bornemissza János pozsonyi ispán	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162 ^{rv}	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 203, n. 1204.
1525-03-16	Verbóci István	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162 ^{rv}	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 203, n. 1205.
1525-03-21	Frangepán Bernát	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 164 ^{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 115–116, n. 84; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 203, n. 1207.
1525-03-22	Frangepán Bernát	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 113 ^{rv} , n. 135.	min.	
1525-05-07	VIII. Henrik angol király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. ^{rv} , n. 135.	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 136–137, n. 101; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 207, n. 1236; BREWER, <i>Letters and Papers</i> , IV, 579, n. 1317; KURUCZ, <i>Guide to Documents</i> , 127, n.

				21.986.
1525-05-30	Ad perpetuam rei memoriam (ferences rend)	MFL, Gyöngyös, 108. [MNL OL DF 275562.]	orig.	WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 215–216; ETE I, 204–205, n. 198.
1525-06-06	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 212 ^{rv} , n. 256.	min.	
1525-06-09	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 213 ^{rv} , n. 257.	min.	
1525-06-09	Christophorus Niger választott traui püspök	HDA Documenta mediaevalia varia, n. 846. [MNL OL DF 219362.]	orig.	ŠEGVIĆ, <i>Obrana Klisa i zasluge Splićanina Tome Crnica</i> , 40–41.
1525-06-20	Torquatus János bán, Blagay István	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 374 ^{rv} , n. 441. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 154 ^v –155 ^v , n. 85.	min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 650–651, n. 852.
1525-06-20	András választott knini püspök	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375 ^{rv} , n. 443. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375 ^{rv} , n. 442. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 586 ^{rv} , n. 422.	min. min. cop.	THEINER, <i>Vetera monumenta Slavorum meridionalium</i> , I, 587, n. 799.
1525-06-25	Andrea Gritti velencei dózse	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 379 ^{rv} , n. 450. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 585 ^v –586 ^r , n. 421.	min. cop.	
1525-07-01	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 270 ^{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 160–161, n. 117; WOJTYSKA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 204–205, n. 26; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 212, n. 1267.
1525-07-03	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 272 ^{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 162; NANNI, <i>Epistolae ad</i>

				<i>principes</i> , I, 213, n. 1269.
1525-07-04	Szamobori ferences kolostor	AHA Diploma latina 27 48. [MNL OL DF 232755.]	cop.	
1525-08-08	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1288.
1525-08-08	Andrea Gritti velencei dózse	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1290.
1525-08-08	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 299rv	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 167, n. 124; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1289.
1525-08-08	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 304rv	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 651, n. 854; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1291.
1525-08-08	Verbőci István nádor	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 305rv, 306v	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 169–170, n. 57; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1292.
1525-08-08	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 300rv	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 651, n. 853; BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 168–169, n. 125; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1293.
1525-08-08	Universis et singulis	ASV A.A. I–XVIII. n. 5046.	orig.	

	(Brodarics István)			
1525-08-22	II. Lajos magyar, I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 307 _{rv} , 308 _v	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 170–171, n. 127; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 216, n. 1295.
1525-09-24	Frangepán Bernát	ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 251 _{rv} , n. 298. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 589 _{rv} , n. 428.	min. cop.	
1525-09-24	Frangepán Kristóf	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 319 _{rv} , n. 384.	min.	NEMES, <i>VII. Kelemen</i> , 66–67.
1525-09-29	Esztergomi káptalan	PL EKML Acta radicalia, lad. 44, fasc. 10, n. 9. [MNL OL DF 237396.] Uo., lad. 44, fasc. 10, n. 10. [MNL OL DF 237397.]	orig. orig.	
1525-10-10	Erdődi Simon zágrábi püspök	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 334 _{rv} , n. 402.	min.	
1525-11-07	Sváb Szövetség	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 348 _{rv} , n. 421.	min.	
1525-11-07	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349 _{rv} , n. 422.	min.	
1525-11-07	Lajos és Frigyes bajor herceg	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349 _{rv} , n. 423.	min.	
1525-11-08	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 351 _{rv} , n. 426.	min.	
1525-11-15	Leonardo Crescio pápai familiáris	ASV A.A. I–XVIII. n. 5047.	orig.	NEMES, <i>VII. Kelemen</i> , 67–68.
1525-11-18	Leonardo Crescio pápai familiáris	ASV A.A. I–XVIII. n. 5049.	orig.	
1525-11-20	Szalkai László esztergomi	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 372, n. 447.	min.	

	érek			
1525-11-24	Thurzó Szaniszló olmüci püspök	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 377 _{rv} , n. 452.	min.	
1525-11-24	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 361 _r , 362 _v	min.	LOGUS, <i>Ad inclytum Ferdinandum</i> , fol. Orv; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 654, n. 859; ÁBEL, <i>Analecta nova</i> , 109–110; BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 187–188, n. 143; HEGEDÜS, <i>Analecta recentiora ad historiam renascentium</i> , 267–268; SCHAEFFER, <i>Humanism on Display</i> , 219; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 222, n. 1330.
1525-12-06	Móré Fülöp pécsi püspök, Tomori Pál kalocsai érek	ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 348 _{rv} , n. 420.	min.	KOLLER, <i>Historia episcopatus Quinqueecclesiarum</i> , V, 105–106.
1526-01-05	Szalkai László esztergomi érek	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 410 _{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 211; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 227, n. 1363.
1526-01-05	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 411 _{rv}	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 658–659, n. 866; ETE, I, 230–231, n. 224; BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 211; NANNI, <i>Epistolae ad</i>

				<i>principes</i> , I, 227, n. 1364.
1526-01-05	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 411 <i>rv</i>	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 211, n. 162; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 227, n. 1365.
1526-01-10	Lorenzo Campeggio bíboros legátus	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 14 <i>r</i> , n. 18. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 14 <i>r</i> , n. 20.	min. min.	
1526-01-20	Habsburg Mária magyar királyné	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 30 <i>rv</i> , n. 42.	min.	
1526-01-21	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 38 <i>rv</i> , n. 53.	min.	
1526-01-21	Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40 <i>rv</i> , n. 55.	min.	
1526-01-21	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40 <i>rv</i> , n. 56.	min.	
1526-01-21	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40 <i>rv</i> , n. 57.	min.	
1526-01-21	Magyar prelátságok és bárók	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 51 <i>rv</i> , n. 69.	min.	
1526-01-26	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 410 <i>rv</i>	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 659, n. 867; BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 211–212, n. 163; ETE, I, 231–232, n. 225; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1367.
1526-02-09	V. Károly császár	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 421 <i>r</i> –422 <i>v</i>	min.	THEINER, <i>Vetera monumenta historica</i>

		ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 423r–424v	min.	<i>Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 659–661, n. 868; BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 213–216, n. 164; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1371.
1526-02-09	VIII. Henrik angol király, III. János portugál király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 425rv	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1372.
1526-02-09	III. János portugál király	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 426rv	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1373.
1526-02-09	Savoyai Lujza francia anyakirályné	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 427rv	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1374.
1526-02-09	Ferdinánd osztrák főherceg	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 428r, 429v	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 216–217, n. 165; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 228, n. 1375.
1526-02-09	III. János portugál király, Savoyai Lujza francia anyakirályné	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 85r, n. 105.	min.	
1526-02-09	Thomas Wolsey yorki érsek	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 54r, n. 67. ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 102rv, n. 66. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 341–342. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 468.	min. cop. cop. cop.	
1526-02-18	Leonardo	ASV A.A. I–XVIII.	orig.	

	Crescio pápai famiáriis	n. 5051.		
1526-02-22	V. Károly császár, VIII. Henrik angol király, III. János portugál király	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 101 ^{rv} , n. 123.	min.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1526, n. LVII; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 574.
1526-02-22	I. Ferenc francia király	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86 ^{rv} , n. 105. ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128 ^r , n. 97. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 356–357.	orig. cop. cop.	FRAIKIN, <i>Nonciatures de France</i> , I, 6, n. 2.; SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 257–258; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 575–576.
1526-02-22	Savoyai Lujza francia anyakirályné	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86 ^{rv} , n. 106.	orig.	
1526-02-22	Charles de Lannoy nápolyi alkirály	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87 ^{rv} , n. 109.	min.	
1526-02-22	Antoine Duprat francia nagykancellár	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 436 ^{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 221, n. 171; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 229, n. 1382.
1526-02-22	Anne de Montmorency, Odet de Foix, Charles de Bourbon, Philippe de Chabot, Angoulême-i Margit, Jean de Lorraine bíboros, François-Louis de Bourbon bíboros	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 113 ^r , n. 143.	min.	

1526-02-22	Giovanni Salviati bíboros, Thomas Wolsey bíboros	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87 ^{rv} , n. 107. ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128 ^v , n. 99. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 357.	min. cop. cop.	
1526-03-22	Ferdinánd osztrák főherceg	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 451 ^{rv}	min.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 225–226, n. 174; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 231, n. 1397.
1526-04-04	II. Lajos magyar király, Habsburg Mária magyar királyné, I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 227 ^{rv} , n. 255. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 506–507.	min. cop. cop.	
1526-04-07	Universis et singulis (Klissza város)	ASV A.A. I–XVIII. n. 5052. ASV A.A. I–XVIII. n. 5053.	orig. orig.	
1526-04-07	Leonardo Crescio pápai familiáris	ASV A.A. I–XVIII. n. 5054.	orig.	THEINER <i>Slav.</i> I, 591–592, n. 808.
1526-04-08	Ad futuram rei memoriam (Klissza és Spalato városok, Poljica és Bosznia tartományok)	ASV A.A. I–XVIII. n. 5055.	orig.	THEINER <i>Slav.</i> I, 592–593, n. 809.
1526-04-16	Obszerváns ferences rend	SAB, Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, n. 344. [MNL OL DF 274749.]	cop.	CHERUBINI, <i>Bullarium</i> , I, 671–672, n. 19; WADDING, <i>Annales</i> , XVI, 589–590, n. 18; TOMASETTI, <i>Bullarium diplomatum</i> , VI, 106, n.

				19.
1523-04-23	Thomas Wolsey yorki érsek	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 230 ^{rv} BL Cotton MS, Vitellius B/VIII. fol. 33 ^{rv} ELTE EK Kt Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 397–398.	min. orig. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1526, n. LVIII; PRAY, <i>Annales</i> , V, 95. (partim), KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 576; BREWER, <i>Letters and Papers</i> , IV, 951–952, n. 2119; KURUCZ, <i>Guide to Documents</i> , 32, n. 15.325.
1526-04-23	V. Károly császár, I. Ferenc francia király, III. János portugál király, VIII. Henrik angol király	ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 137 ^{rv} , n. 178. ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 189 ^r – 191 ^r , n. 170. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 35 ^r ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 344–346. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 471–473. BL Cotton MS, Vitellius B/VIII. fol. 34 ^{rv}	min. cop. min. cop. cop. cop.	SCHMITTH, <i>Episcopi Agrienses</i> , II, 258; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 575; PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 219–222, n. 88; THEINER, <i>Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia</i> , II, 670–671, n. 880; KURUCZ, <i>Guide to Documents</i> , 32, n. 15.324; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 237, n. 1428.
1526-05-05	Ferdinánd osztrák főherceg	ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 240 ^r , n. 268.	min.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1526, n. LIX; PRAY, <i>Annales</i> , V, 96; KATONA, <i>Historia critica</i> , XII, 576–577.
1526-07-21	I. Zsigmond lengyel király	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 32 ^{rv} , n. 365. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV,	min. cop. cop.	WOJTYSKA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> II, 222, n. 34.

		pag. 507.		
1526-07-21	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 33 ^{rv} , n. 366. ELTE EK Kt Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 409–410. ELTE EK Kt Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 507–508.	min. cop. cop.	RAYNALDUS, <i>Annales ecclesiastici</i> , 1526, n. LXI; PRAY, <i>Epistolae procerum</i> , I, 260–262, n. 98; WOJTYSKA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 220–221, n. 33.
1526-07-27	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 36 ^{rv} , n. 371.	min.	WOJTYSKA, <i>Acta Nuntiaturae Poloniae</i> , II, 222–223, n. 35.
1526-07-27	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 36 ^{rv}	min.	
1526-07-30	I. Ferenc francia király, III. János portugál király, VIII. Henrik angol király, Ferdinánd osztrák főherceg	ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 471 ^{rv} ASV A.A. I-XVIII. n. 2607. ANP Archives de l’Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 19. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 117 ^r –119 ^r	min. orig. orig. cop.	BALAN, <i>Monumenta saeculi XVI</i> , 236–238, n. 182; CHARRIÈRE, <i>Négociations de la France</i> , I, 152–154; ARTNER, <i>Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája</i> , 185–187, n. 142; FRAIKIN, <i>Nonciatures de France</i> , I, 81, n. 67; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 234, n. 1414.
1526-08-07	Jozefics Ferenc zenggi püspök	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 72 ^{rv} , n. 413.	min.	
1526-08-30	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96 ^r , n. 447.	min.	
1526-08-30	Szalkai László esztergomi érsek	ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96 ^r , n. 448.	min.	KOLLÁNYI, <i>Regesták a római és a parmai levéltárakból</i> , 314; NEMES, <i>VII. Kelemen</i> , 68–69.
s. d.	Szalkai László	ASV Arm. XLIV.,	min.	NANNI, <i>Epistolae ad</i>

	esztergomi érsek	vol. 8, fol. 61r		<i>principes</i> , I, 269, n. 1637.
s. d.	II. Lajos magyar király	ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 76r	min.	NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 271, n. 1645.
s. d.	Giovanni Antonio Burgio nuncius	ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 87r	min.	SADOLETUS, <i>Epistolae</i> , 158–159, n. 106; NANNI, <i>Epistolae ad principes</i> , I, 272, n. 1652.
s. d.	Giovanni Antonio Burgio nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 352–354, n. 317.
s. d.	Giovanni Antonio Burgio nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 354–355, n. 318.
s. d.	Giovanni Antonio Burgio nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 355–357, n. 319.
s. d.	Giovanni Antonio Burgio nuncius	–	–	<i>Acta Tomiciana</i> , VI, 357–358, n. 320.

II.

MAGYARORSZÁG KAPCSOLATA AZ APOSTOLI SZENTSZÉKKEL
(1523–1526)

Több mint százötven éve írta meg Fraknói Vilmos Magyarország és a Szentszék kapcsolatáról máig nélkülözhetetlen monográfiáját, és Artner Edgár 1521 és 1526 közötti évekről szóló feldolgozása is csaknem kilencven éve látott napvilágot.⁹⁵ Az azóta e témában írott tanulmányok – melyek közül Kosáry Domokos és Kubinyi András munkáit kell kiemelni⁹⁶ – kivétel nélkül ezeken alapultak.⁹⁷ Az általam feltárt és kiadott brévék most lehetőséget kínálnak arra, hogy a Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolatának e három évét – a rendelkezésünkre álló források bevonásával és a közelmúltban napvilágot látott szakirodalmakkal kiegészítve – újra áttekintsem. Vizsgálódásom eredményeit három téma köré csoportosítottam:

- 1.) A lehető legszélesebb spektrumban felvázoltam a két állam közötti érintkezés résztvevőit, kitérve a kapcsolattartásban betöltött szerepükre.
- 2.) Áttekinttem a pápának a keresztény fejedelmeknél Magyarország érdekében tett erőfeszítéseit.
- 3.) Összefoglaltam a szentszéki diplomáciának a magyar belpolitikában játszott szerepét.

A) A KAPCSOLATTARTÁS SZEREPLŐI

Magyarország és a Szentszék közötti kapcsolat sokrétűsége a pápa összetett szerepéből következett. A szentatya a Pápai Állam (*Stato Pontificio*) uralkodójaként aktív részese volt nemcsak Itália, hanem egész Európa politikájának, így diplomáciai kapcsolatokat tartott fenn más országok uralkodóival. A pápához mint a római anyaszentegyház (*Sancta Romana Ecclesia*) fejéhez számos egyházi és világi személy fordult, hogy öszentsége igazságot tegyen vagy kegyet gyakoroljon, legyen az egyházi

⁹⁵ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*.

⁹⁶ KOSÁRY, *Magyar diplomácia*; KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések*.

⁹⁷ A magyar-olasz kapcsolatokat több munkában tárgyaló Jászay Magda elsősorban a velencei követjelentésekre (Lorenzo Orio, Francesco Massaro), valamint Paolo Giovio és Michaele Bruto munkáira támaszkodik, de röviden elemzi Burgiót is. JÁSZAY, *A kereszténység védőbástyája olasz szemmel*, 99–103; JÁSZAY, *Párhuzamok és keresztveződések*, 214–224, főleg 218–221.

javadalommal vagy egyházi rendek felvételével kapcsolatos ügy, bűnök alóli feloldozás, felmentés vagy búcsú. Mivel a Kúria bíróságai feljebbviteli fórumnak számítottak, így sokan utaztak peres ügyeik miatt Rómába, mely egyúttal a világ egyik leglátogatottabb zarándokhelye is volt.

1. A SZENTSZÉK KÜLDÖTTEI MAGYARORSZÁGRA

a) A legátus

A pápa által egy országba küldhető legrangosabb követek a legátusok, akik legtöbbször kiemelkedő képességű, tapasztalt diplomaták és rendszerint bíborosok voltak.⁹⁸

VI. Adorján pápa már 1523. február 23-i konzisztóriumán II. Lajos király kérésére elhatározta,⁹⁹ hogy legátust küld, február 27-én pedig erre a feladatra Pompeo Colonna bíborost választotta.¹⁰⁰ A szentatya az általa küldött segély összegét adók, valamint aranyneműk és hivatalok áruba bocsátásából próbálta összegyűjteni.¹⁰¹ A pápa levélben tájékoztatta a magyar királyt Colonna bíboros legátusi megbízatásáról és a pápai segély küldéséről, amelyet Lajos öszentségének meg is köszönt.¹⁰² Eközben a legátusi megbízatást nemcsak Colonna – aki legalább 100.000 dukát segélyt tartott volna szükségesnek –, hanem az utódnak kiszemelt Lorenzo Campeggio bíboros is visszautasította, mert annak nagyságát egyikük sem tartotta elegendőnek.¹⁰³ Végül

⁹⁸ A pápai legátus feladatairól, jogköreiről részletesen: KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 20–139. A közép-európai térségbe küldött legátusok és nunciások áttekintő táblázatát l. i. m. 172–175.

⁹⁹ 1522 szeptemberében a magyar király követei, Brodarics István és Francesco Marsuppini által jelezte, hogy küldjön öszentsége legátust vagy nunciust hozzá, l. KASZA: *Epistulae*, 57–59, n. 10, 58. és lentebb.

¹⁰⁰ MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano*, 101; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 39–40, n. 30–31, idézi KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 376–377. Pompeo Colonnára l. FRANCA PETRUCCI, DBI vol. 27, 407–412. Colonna bíboros leghírhedtebb tette a *Sacco di Roma* során vállalt szerepe volt.

¹⁰¹ MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano*, 101–102; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 41–43, n. 33–34. Márc. 23-án a küldendő legátus hatáskörét is megtárgyalták.

¹⁰² A pápa leveléről, melyet a neves pápai diplomata, Melchior Lang adott át öfelségének l. Andrea del Burgo jelentését Ferdinánd főhercegnek Olmützből, 1523. ápr. 2.: C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 208–210, n. 186, 209. Néhány nappal később felkereste Lajost Thomas Niger, a Krakkóból visszatérő pápai nuncius is, akinek a legátus és segély küldését sürgette, l. i. m. 214–215, n. 191. A magyar király ápr. 9-én Olmützben kelt köszönőlevelét az ápr. 23-i konzisztóriumon olvasták fel, MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano*, 95; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 43–44, n. 35.

¹⁰³ WENZEL: *Marino Sanuto*, III, 274; HÖFLER, *Papst Adrian VI*, 417; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 74. Colonna bíboros döntését az április 23-i konzisztóriumon jelenthette be, amint erre a Girolamo Balbi beszédében kitért: „*quibus scripserat de legato designato, qui nunc legationem repudiavit*”, l. MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano*, 96. A bíborost az is befolyásolhatta, hogy ezzel egy időben a cataniai érsekség adminisztrátorságát is elnyerte. DBI vol. 27, 408. (l. fentebb) és HC III, 159.

Adorján pápa választása a tudós domonkosra, Tommaso de Vio bíborosra esett, akinek 1518/19-ben az augsburgi birodalmi gyűlésen – Luther tanainak vizsgálata mellett – egy törökellenes hadjárat szervezése volt a feladata.¹⁰⁴ A május 8-án megválasztott legátus július 1-jén indult Rómából az apostoli nunciussá kinevezett Giovanni Antonio Burgióval, és még e hónapban meg is érkezett Budára.¹⁰⁵ Az 50.000 dukátot kitevő pápai segélyt – amelyet részben római bankházaktól vett kölcsön¹⁰⁶ – megérkezésekor letétbe helyezte a budai Fugger-faktorátusban: 33.750 forintot új magyar pénzben (*in monetis novis Hungaricalibus*), a többi aranyban (9850 *ducato largo* és 3500 *scudo di sole*).¹⁰⁷ Bár az összeget a magyar udvar saját kiadásaira akarta felhasználni, a bíboros – akit Lorenzo Orio velencei követ némi rosszindulattal, talán a korabeli magyar közvélekedést is tükrözve „szeszélyesnek és fősvénynek” nevezett – nyilvánvalóvá tette: csak az eredeti rendeltetésére hajlandó azt átadni.¹⁰⁸

A legátus részt vett a bécsújhelyi találkozón, ahol október 20-án elsősorban a törökök elleni hadjárat és a keresztény fejedelmek összefogásának – különösen a lengyelek és a Német Lovagrend közötti béke – ügyében tájékoztatta a megjelenteket a

¹⁰⁴ L. ECKEHART STÖVE, DBI vol. 39, 567–578. és RIPOLL, *Bullarium*, IV, 360, 363, 378, 381; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 32–33, n. 21.

¹⁰⁵ MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano*, 96–98, 106; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 44–45, n. 36, 38. A bíboros jöveteléről és az 50.000 dukát segélyről a pápa brévéit is küldött, amint az II. Lajos királynak Brodarics Istvánhoz 1523. júl. 1-jén kelt leveléből megtudjuk, I. KASZA: *Epistulae*, 69–71, n. 18, 70. Erről a velencei követ is beszámolt: WENZEL: *Marino Sanuto*, III, 275. A legátus jún. 1-jén Perényi Ferenc váradi püspökhöz intézett ajánlólevelét I. RIPOLL, *Bullarium*, IV, 413–414. L. még FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 331; POPESCU, *Die Stellung des Papstthums*, 19–20; SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 219.

¹⁰⁶ A Chiggiktől 1523. jún. 16-án 6000, 1523. jún. 30-án a Strozziaktól 4000 kamarai dukátot vett kölcsön I. ASV Cam. Ap., *Diversa Cameralia*, vol. 74, fol. 9v és ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 165–166, n. 130.

¹⁰⁷ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 190; ASRoma, Fondo Camerale I, Serie IV (Diversorum del Camerlegno), Liber III (busta 369), fol. 7v–8r. Lorenzo Orio és Francesco Massaro velencei követek is beszámoltak a segélyről, I. BALOGH, *Velencei diplomaták*, xli, lxvii. Orio követ szerint az 50.000 dukátot Vio útközben váltotta be, de az így nyert 60.000 helyett akár 120.000 is lehetett volna. Hans Dernschwam, a budai Fugger-faktorátus pénztárnoka szerint Vio 60.000 dukátot helyezett el náluk, I. DERNSCHWAM, *Útinapló*, 123. L. még HÖFLER, *Papst Adrian VI*, 417; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 74; PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, I, 541; II, 525, 561–562; BÁRÁNY, *Adalékok az 1524-es „szülejmáni ajánlathoz”*, 10. Vincenzo Guidoto 40.000 dukátról tud, I. WENZEL: *Marino Sanuto*, 314. Fraknói Vilmos által írott 40.000 részben erre alapszik (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xci; UŐ, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 331.), részben pedig a Filippo Strozziól e célra felvett 4000 forint (I. fentebb) félreértésén. A nova monetáról I. HUSZÁR, *A budai pénzverés*. – A Spekner Enikő a budai faktorátusban letétbe helyezett összeget tévesen Bakócz Tamás letétének véli, I. SPEKNER, *A budai Fugger-faktorátus*, 431.

¹⁰⁸ *Krzysztof Sztydlowiecki kancellár naplója*, 19. L. még a velencei követek jelentéseit fentebb és 1524. jan. 12-én Lajos király levelét Brodaricshoz: KASZA: *Epistulae*, 85–87, n. 27, 86. Erről szól egy 1524. jan. 28-án Várdai Ferenc erdélyi püspöknek írott missilis: MNL OL DL 82631, amelyet idéz KUBINYI, *A mohácsi csata előzményei*, 174–175; KUBINYI, *Szülejmán szultán*, 154; BÁRÁNY, *Adalékok az 1524-es „szülejmáni ajánlathoz”*, 10.

Szentszék álláspontjáról.¹⁰⁹ Mivel VI. Adorján pápa – aki szeptember 14-én váratlanul elhunyt – a plocki püspökségre a Rómában követi megbízatást ellátó Erazm Ciolek halála után nem Rafał Leszczyński przemysli püspököt, hanem Brandenburgi János Albertnek, a Német Lovagrend nagymesterének Albert nevű öccsét nevezte ki abban a reményben, hogy ezáltal elősegítheti a két fél közeledését. Vio legátusi kiadásait – a bíboros tudta és egyetértése nélkül – részben a püspökségben beszédett péterfillérekből kívánta fedezni, így ez erősen hátráltatta a bíboros tárgyalási pozícióit.¹¹⁰ November 10-én – mikor a találkozó már Pozsonyban folytatódott – felszólalt a lutheri eretnokség terjedése ellen is.¹¹¹

A Budán székelő legátus nemcsak diplomáciai feladatokat bonyolított le, hanem jelenléte jó alkalmat teremtett arra, hogy bizonyos, püspöki szentszéki vagy pápai bíróságok számára fenntartott ügyekben hozzá forduljanak.¹¹²

Vio bíborost az új pápa, VII. Kelemen visszahívta Rómába, és 1524. január 8-án Lorenzo Campeggio bíboros nyert legátusi megbízatást Németország, Magyar- és Csehország, valamint Lengyelország területére.¹¹³ Kinevezéséről öszentsége 1524. január 17-én levelet küldött a császárnak, a birodalmi fejedelmeknek, VIII. Henrik angol királynak és Wolsey bíborosnak,¹¹⁴ január 22-én pedig II. Lajos magyar királyt,

¹⁰⁹ I. m. 31–32, jelenlétéről 18, 20, 25, 28, 37, 49. Mindenszentek ünnepén a szentmisén történt incidensről I. i. m. 58. Az ünnepi szentmisék után a legátusnak volt joga áldást adni, erre I. még i. m. 66. VII. Kelemen pápa megválasztásának hírére a misét maga a bíboros celebrálta, I. i. m. 93; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 332.

¹¹⁰ *Krzysztof Sztydlowiecki kancellár naplója*, 73. A plocki püspökség ügyének összefoglalását I. KASZA, *Egy magyar diplomata*, I. még THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 411, n. 429; 413, n. 431; KASZA: *Epistulae*, 61–66, n. 12–15; 68–69, n. 17; 71–74, n. 19; 77–78, n. 22; 84–85, n. 26. Rafał Leszczyński még 1525 őszén sem tudta a bíborost megillető összeget elküldeni Burgiónak, mert a káptalan ezt megakadályozta, erről I. Tomicki levelét és Burgio jelentését: WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 194–196, n. 20; FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 267–271, n. 68, 271. – VI. Adorján pápa több esetben élt ezzel a finanszírozási módszerrel, I. DBI vol. 39, 572.

¹¹¹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 65, 88.

¹¹² 1.) 1523. aug. 24. MNL OL DL 74679. és 74763. (reg.: BÓNIS, *Szentszéki regeszták*, 609, n. 4318.) 2.) 1523. szept. 5. MNL OL DL 25312. (kiad.: KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 379.) 3.) 1523. nov. 8. MNL OL DF 279847. és 279848. 4.) 1523. nov. 15. BayHStA Hochstift Passau, Urkunden n. 2990. 5.) 1523. nov. 30. BayHStA Hochstift Passau, Urkunden n. 2995. 6.) 1523. nov. 30. BayHStA Hochstift Passau, Urkunden n. 2996. (e három oklevelet I. <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/DE-BayHStA/HUPassau/3036/charter?q=laurentius%20kardinal>. A letöltés ideje: 2013. okt. 22.) 7.) 1523. dec. 4. MNL OL DF 218183. 8.) 1524. márc. 11. MNL OL DL 50506. (reg.: BÓNIS, *Szentszéki regeszták*, 611, n. 4332.) 9.) 1524. ápr. 24. MNL OL DF 249068.

¹¹³ TUSOR-NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 47, n. 43. Életéről I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xciv–xcvi; STEPHAN SKALWEIT, *Campeggi, Lorenzo*, DBI vol. 17, 454–462; KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 380–382. Bár a legátus családjának neve hivatalosan *Campeggi*, a magyar szakirodalomban meggyökeresedett *Campeggio* mellett maradok.

¹¹⁴ ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 11r–19r, n. 20–33, I. BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae*, 321–322, n. 143. E napon írt VIII. Henrik angol királynak és Wolsey bíborosnak is, I. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 58r–59v; BREWER, *Letters and Papers*, IV, 15, n. 35.

Vio bíborost és Giovanni Antonio Burgio nunciust értesítette.¹¹⁵ Campeggiót őszentsége elsősorban a nürnbergi birodalmi gyűlésre küldte, hogy a fejedelmek közötti béke ügyében közvetítsen, a lutheri eretnekségnek gátat szabjon és nem utolsó sorban Magyarország számára a török ellen katonai segítséget szerezzen.¹¹⁶ Mivel Vio megbízatása Campeggio megérkezéséig szólt, így az még csaknem fél évet Budán tartózkodott.¹¹⁷

A nürnbergi birodalmi gyűlés berekesztése után Campeggio bíboros Ferdinánd főherceg meghívására Bécsbe utazott. Augusztus 21-én a Rómából hazarendelt követ, Brodarics István már itt tájékoztatta a magyar- és csehországi eseményekről.¹¹⁸ Mivel a birodalmi gyűlés összehívására az itáliai háború kiújulása miatt nem volt esély, így Bécsből – elsősorban Burgio nuncius javaslatára¹¹⁹ – Budára utazott, ahová december 18-án ünnepélyes külsőségek között vonult be.¹²⁰

Vióhoz hasonlóan ő is ellátott szentszéki bírói feladatokat, őszentsége ugyanakkor a szokásos jogosítványai mellett továbbiakat is adott neki, amelyekkel a török elleni küzdelmet segíthette, így például a kereszténység ellenségeivel vívott csatában elhunytaknak teljes búcsút hirdethetett, engedélyt adhatott arra, hogy a romos

¹¹⁵ Okmánytár n. 7–9.

¹¹⁶ A bíborosra bízott feladatról a pápa nem feledkezett meg Burgio nuncius ajánlólevelében a magyar uralkodópárt és I. Zsigmond lengyel királyt is tájékoztatni, l. Okmánytár n. 19–21. II. Lajos márc. 8-án Brodaricsnak hasonlóképp összegezte Campeggio legátus feladatait, l. KASZA, *Epistulae*, 90–93, n. 30, 92.

¹¹⁷ 1524. jún. közepén indult vissza, Treviso felé utazott l. WENZEL: *Marino Sanuto*, III, 316–17; MARGALITS, *Repertorium*, I, 350.

¹¹⁸ Brodarics István VII. Kelemen pápához, 1524. aug. 21. KASZA, *Epistulae*, 99–100, n. 34. – Brodarics Mária királyné levelét is átadta Ferdinánd főhercegnek, l. BAUER, *Die Korrespondenz Ferdinands*, 213.

¹¹⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 70–72, n. 23, 70. Nov. 16-án Salviati bíborosnak is írt Campeggio Magyarországra hívásáról, l. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 535; OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziane*, 5. – A firenzei állami levéltárban (*Archivio di Stato di Firenze*) *Carte Strozziane* fondjában lévő magyar vonatkozású anyagokat Simonyi Ernő találta meg először, ezek a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár Kézirattárában lévő, kéziratban maradt firenzei gyűjtésében megtekinthetők (SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II). Később Óváry Lipót is másolatot belőle iratokat, l. erre ÓVÁRY, *Jelentés olaszországi kutatásaimról*, 508–509: „Végül flórenczi kutatásaimról leszek bátor néhány szóval megemlékezni. Itt különösen a Medici házból származott VII. Kelemen pápa korabeli magyarországi nuntiusok jelentéseit s más magyar érdekű okleveleket kutattam a fön említett Monumenta Vaticana számára. Sikerült is több ily jelentést találnom Burgio nuntiustól 1524-25-ből, valamint több érdekes levelet II. Lajostól s Szalkay esztergomi érsektől.” Másolatai megvannak Fraknói Vilmos kézíratos hagyatékában l. OSzK Kt Fol. Hung. vol. 1277/6.

¹²⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, ci; Uő, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 345. – A magyar király meghívólevelét Nádasdy Tamás adta át a legátusnak nov. végén, bár erre a megtisztelő feladatra Brodarics is számított, l. Brodarics István VII. Kelemen pápához, 1524. nov. 22. KASZA, *Epistulae*, 103–104, n. 36. Campeggio 1524. nov. 29-én jelentette be, hogy Magyarországra utazik, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 85–88, n. 28, 86. A konzisztóriumon dec. 14-én olvasta fel levelét Innocenzo Cibo bíboros, l. TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 53–54, n. 54.

egyházak köveit végvárak építéséhez használhassák fel, vagy hogy a kalocsai egyházmegye jövedelmeiből a végeken szolgáló katonák zsoldjait kifizethetik.¹²¹

A legátus egyházi kérdésekben is igen aktív volt. Budai tartózkodása alatt vezette a cseh katolikusok és kelyhesek uniójáról szóló tárgyalásokat,¹²² megpróbált közvetíteni a pápa felé Kapisztrán János szentté avatási ügyében,¹²³ és sikerült meggyőznie Szalkai László esztergomi érseket, hogy pappá szenteltesse magát.¹²⁴

A legátusra diplomáciai és bíraskodási feladatok mellett fontos, gazdasági jellegű tevékenység is hárult: ez pedig még a néhai VI. Adorján pápa által küldött segélyösszeg kezelését jelentette, amelyet elődje, Vio bíboros a budai Fuggerkapitánusban helyezett letétbe. Az összeg feletti rendelkezés joga már legátusi kinevezéséről értesítő levelekben szerepel; az elhelyezésről kiállított bizonylat egyik példánya is Campeggióhoz került.¹²⁵ Az pénz kezelését valószínűleg Burgio nuncius végezte részben a pápa, részben pedig a legátus útmutatása szerint. Erre utal az is, hogy őszentsége meghagyta Campeggiónak, hogy a segély kamarai aranydukátban lévő, 15.000 dukátot kitevő részét váltassa be Burgióval új magyar dénártra.¹²⁶

A bíboros az összeget eredeti rendeltetésére is használta, hiszen a török ellen harcoló Tomori Pál kalocsai érseknek több alkalommal is adott nagyobb összegeket.¹²⁷ Emellett a pápa többek között ebből utaltatott ki neki a Fuggereknél 1525 februárjától havi 500 dukátot,¹²⁸ amelyet néhány héttel később 600-ra emeltetett, mivel az immáron Magyarországon tartózkodó bíboros költségei nagyobbak voltak, mint ahogy azt őszentsége gondolta.¹²⁹ Ennek ellenére távozásakor maradhattak kifizetetlen számlái,

¹²¹ Okmánytár n. 72. – Szentszéki bíróként kiadott oklevelei: **1.)** 1524. dec. 22. Österreichisches Staatsarchiv, Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv, Erdödy, Urkundenreihe n. 10.289. **2.)** 1525. jan. 20. Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München, Hochstift Passau Urkunden n. 3036. <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/DE-BayHStA/HUPassau/3036/charter?q=laurentius%20kardinal> (A letöltés ideje: 2013. okt. 22.) **3.)** 1525. febr. 7. MNL OL DF 208851. **4.)** 1525. márc. 6. MNL OL DF 275938. **5.)** 1525. márc. 9. MNL OL DL 47599. (kiad.: KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 381–382.) **6.)** 1525. márc. 17. MNL OL DF 249429. **7.)** 1525. máj. 17. MNL OL DL 29092. és MNL OL DF 277791.

¹²² L. lentebb!

¹²³ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 52–53, n. IX/1.

¹²⁴ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 166–171, n. 46, 170; BALOGH, *Szalkay László*, 63–64; KUBINYI, *Szalkai László*, 160.

¹²⁵ Okmánytár n. 8–9.

¹²⁶ Okmánytár n. 35.

¹²⁷ 1524. dec. 29-én 1000, 1525. jan. 27-én 945, 1525. jún. 9-én 1928 dukátot utaltatott ki, l. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 193.

¹²⁸ 1525. jan. 15., l. Okmánytár n. 64.

¹²⁹ 1525. febr. 13., l. Okmánytár n. 69. és ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, 145, 194. – A legátus költségeit Magyarország érkezése előtt közvetlenül Rómából az Apostoli Kamara fedezte. A kamarai számadáskönyv szerint Campeggiónak 1524-ben rendszeresen havi 100 dukátot utaltak ki (ASV Cam. Ap., Intr. et Ex., vol. 561, fol. 136v, 144r, 151v, 156v, 162v, 170r, 175v, 183r, 189r, 198r, 202v), mindössze két alkalommal kapott nagyobb, 1705

melyeket Burgiónak szintén ebből a pénzből kellett kifizetnie, amint azt a pénzzavarral küzdő Kelemen pápa neki meghagyta.¹³⁰

Campeggiót a pápa 1525 nyarán rendelte vissza. Budáról június 16-án indult útnak az uralkodó gazdag ajándékaival megrakodva,¹³¹ ahonnan Székesfehérvárra ment,¹³² majd Zágrábig Kretschmer Lőrinc fehérvári prépost kísérte,¹³³ ahol Erdődi Simon püspök fogadta.¹³⁴ Innen Laibach (Ljubljana) és Portogruaro érintésével Velencébe utazott, utolsó jelentését július 10-én innen küldte.¹³⁵ Rómába – hosszabb bolognai tartózkodás után¹³⁶ – október közepén érkezett, és 20-án a városban dúló pestisjárvány ellenére nyilvános konzisztóriumon fogadták.¹³⁷

b) A nuncius

Míg a legátus általában konkrét megbízatással és csak rövidebb ideig tartózkodott a számára kijelölt országokban, addig az állandó képviselőt az apostoli nuncius látta el. Őszentsége állandó budai követi tisztét több mint három éven keresztül a már említett Giovanni Antonio Buglio, Burgio bárója töltötte be.¹³⁸

Burgio Vio legátussal együtt érkezett Magyarországra 1523 nyarán. Bár minden bizonnyal rendszeresen küldött jelentéseket és a legátust biztosan elkísérte a bécsújhelyi

dukátot kitevő összeget három havi költségeinek fedezésére (1524. aug. 3., ill. 1524. nov. 15. ASV Cam. Ap., Intr. et Ex., vol. 561, fol. 173r, 194r).

¹³⁰ Okmánytár n. 89.

¹³¹ II. Lajos király nyolc aranyozott ezüstserleget és 40 rőf fekete bársonyt ajándékozott a bíborosnak, I. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 203–204, idézi Uő, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxiv.

¹³² 1525. jún. 18-i jelentését már Székesfehérváron keltezi, FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 214–220, n. 56.

¹³³ Jún. 12-én Thurzó Elek kincstartó szervitora, Deák Ferenc (Franciscus Literatus) vitte Fehérvárra II. Lajos levelét, melyben utasítja a prépostot, hogy készüljön a zágrábi útra, I. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 198. Kretschmerre I. KÖBLÖS, *Egyházi közélet Mátyás és a Jagellók korában*, 356.

¹³⁴ Jún. 17-én Thurzó Elek kincstartó szervitora, Deák Lőrinc (Laurentius Literatus) útnak indult az uralkodó levelével a zágrábi püspökhöz, I. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 205.

¹³⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 237–241, n. 62.

¹³⁶ Bolognában elintézendő ügyeiről még Budáról jún. 5-én küldött jelentésében ír, I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 204–212, n. 54, 209. Bolognába júl. 13-án érkezett meg, I. erről 1525. júl. 21-én Wolsey bíborosnak írott levelét: BREWER, *Letters and Papers*, IV, 675, n. 1506; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.987. A levélben Wolseynak megjegyzi, hogy legszívesebben egész augusztusban itt maradna, hogy pihenjen, de az államügyek és a pápa óhaja ezt megakadályozza. Aug. 18-án mégis itt találjuk, saját bevallása szerint privát ügyeinek intézése miatt kell a városban időznie (i. m. 706–707, n. 1575).

¹³⁷ A pápa az okt. 13-i konzisztóriumon jelentette be Campeggio visszaérkezését, okt. 18-án tért vissza az Örök Városba, I. TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 58, n. 62–63; BREWER, *Letters and Papers*, IV, 763, n. 1716; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.988.

¹³⁸ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. Életére I. i. m. xcii; GERHARD RILL – GIUSEPPE SCICHLONE, DBI vol. 15, 413–417. A nuncius családnéve hivatalosan Buglio (latinul Pulleo), de a magyar szakirodalomban meggyökeresedett, báróságáról kapott Burgio használatánál maradtam.

találkozóra is, de ennek írásbeli nyoma nem maradt fenn. VII. Kelemen pápává választásakor Vio bíboros Rómába küldte Burgiót, hogy az új pápát tájékoztassa a magyarországi helyzetről.¹³⁹ A nunciust 1524. január 22-én értesítették, hogy az eddigi legátust Lorenzo Campeggio bíboros váltja majd. A pápa meghagyta Burgiónak, hogy az új legátusnak mindenben engedelmességen és levélben rendszeresen tájékoztassa a magyarországi helyzetről, csakúgy mint Giovanni Salviati bíborost, Magyarország protektorát. Meghagyta továbbá, hogy követsége ügyében ne csak Salviatival egyeztessen, hanem II. Lajos király – akit szintén értesített Burgio maradásáról¹⁴⁰ – követével, Brodarics Istvánnal is.¹⁴¹

Burgiót VII. Kelemen pápa 1524. február végén küldte vissza Magyarországra, hogy a leköszönő legátustól átvegye a Szentszék budai követségét.¹⁴² Február 20-án kelt ajánlólevelei arról tanúskodnak, hogy Burgio első magyarországi tartózkodása alatt az egész magyar politikai elitet és annak erőviszonyait is feltérképezte, és véleményét az új pápával is megosztotta.¹⁴³

A Bornemissza Jánoshoz küldött brévéből egyértelműen kiviláglik, hogy a nuncius igen elismerően nyilatkozott róla őszentségének; erényeinek hosszas dicsérete mellett azt is elárulta a szentatyának, hogy Tomori Pál Bornemissza javaslatára lett kalocsai érsek és a déli végeket védő seregek vezetője.¹⁴⁴ Ugyanakkor Kubinyi András kutatásaiból tudjuk, hogy Bornemissza volt a magyar királyi udvar legnagyobb intrikusa, aki nemcsak Burgiót, hanem a velencei és a császári követeket is megtévesztette és félrevezette.¹⁴⁵

Tomori Pálról – vitézségéről, jámborságáról és hadi tudásáról – szintén Burgio beszélt hosszasan a pápának, talán ennek is köszönhető a hozzá írott levélben olvasható szokatlanul hosszú, a diplomácia udvarias fordulatainál messze szubjektívebb, szívhez

¹³⁹ I. m. xcvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 333–334.

¹⁴⁰ 1524. jan. 22., I. Okmánytár n. 9. – Őfelsége márc. 8-án kelt levelében Brodaricsnak örömét fejezi ki, hogy Burgio visszatér. KASZA, *Epistulae*, 90–93, n. 30, 91. L. még FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcvi.

¹⁴¹ 1524. jan. 22., I. Okmánytár n. 7.

¹⁴² 1524. jan. 22. Tommaso de Vio bíboros legátushoz, I. Okmánytár n. 8. Burgio nuncius visszaküldése az 1524. febr. 28-i konzisztóriumon is szóba került, I. TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 49, n. 46.

¹⁴³ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 338.

¹⁴⁴ 1524. febr. 20., I. Okmánytár n. 14. – 1523. febr. 4-én olvasták fel a pápai konzisztóriumon II. Lajos királynak azt a levelét, melyben a kalocsai érsekséget Tomori számára kérte: TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 38, n. 29. Fraknói Vilmos csak főkapitányságra való jelölést tulajdonítja Bornemisszának, erre és a kinevezésére I. FRAKNÓI, *Tomori*, 309–312.

¹⁴⁵ KUBINYI, *A magyar állam belpolitikai helyzete*, 79; KUBINYI, *Szalkai László*, 147. Bornemissza Mária királynét sem szívlelte, erre I. KUBINYI, *Habsburg Mária királyné udvartartása*, 13.

szóló méltatás.¹⁴⁶ Hozzá hasonlóan Szapolyai Jánoshoz írott brevében is elismeri őszentsége, hogy hatalmáról és erényeiről a nuncius több ízben is beszélt neki.¹⁴⁷ Szalkai László egri püspök esetében pedig úgy fogalmaz, hogy az uralkodó iránti hűségéről, tudásáról és jámborságáról – mellyel az országot a helyes irányba kívánja terelni, és mely őszentsége számára nagy örömet okozott – a nunciustól hallott.¹⁴⁸ Ismerve azonban Burgiónak Szalkai iránt táplált ellenszenvét, kétséges, hogy a főpapnak az ország irányításában vállalt meghatározó szerepét a nuncius pozitívumként jegyezte-e meg a szentatyának.¹⁴⁹

Az ajánlólevelek arról is árulkodnak, hogy Burgio a Magyarországra vezető úton sem tétlenkedhetett. Megbízta a pápa, hogy Velencében tárgyaljon Andrea Gritti dózséval,¹⁵⁰ Zengg városában pedig oldja meg a VI. Adorján által a városnak küldött gabona helytelen felhasználása körüli botrányos helyzetet.¹⁵¹ A nuncius Zenggből 1524 áprilisában érkezett Budára,¹⁵² és május 7-én már a királyi tanácsban beszélt arról, hogy a pápa hogyan kívánja támogatni az ország török elleni harcát.¹⁵³ 1524. június 17-én Giovanni Matteo Giberti datarius levelében meghagyta neki, hogy az 1525. évi szentévet kihirdető bullát adja át Magyarországnak, az esztergomi érseknek kihirdetés végett; ha pedig Lengyelországba megy, vigye el a bullákat a gnieznói érseknek is.¹⁵⁴

Az I. Zsigmond lengyel királyhoz,¹⁵⁵ Piotr Tomicki krakkói püspökhöz¹⁵⁶ és Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz¹⁵⁷ szóló brevék – amelyeket Giberti datarius utasítására a nuncius vitt magával – arról árulkodnak, hogy a pápának már

¹⁴⁶ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 25.

¹⁴⁷ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 15.

¹⁴⁸ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 24.

¹⁴⁹ Szalkai megítéléséről l. bővebben alább.

¹⁵⁰ 1524. febr. 20. Andrea Gritti velencei dózséhez, l. Okmánytár n. 18. Ez ügyben a pápa írt Tommaso Campeggio velencei nunciushoz – aki a legátus öccse – is: megkérte, hogy Burgio nunciushoz a velencei dózséval való találkozásakor legyen jelen, l. Okmánytár n. 17 – A tárgyaláson talán Thomas Niger javadalmának ügye is szóba került, erről l. alább.

¹⁵¹ Erről l. bővebben alább. – FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339.

¹⁵² Erről Vincenzo Guidoto számol be: WENZEL: *Marino Sanuto*, III, 312; FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339; MARGALITS, *Repertórium*, I, 350.

¹⁵³ WENZEL: *Marino Sanuto*, III, 314.

¹⁵⁴ WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, 153–155, n. 4. A legátusoknak és nunciushoz bullákhoz mellékelt kísérőlevél 1524. jún. 10-én kelt, a fogalmazványát is a címzetek névsorát – köztük 'cardinale Sancti Sixti legato Vngarie' és 'archiepiscopo Gneznensi legato nato et primati regni Polonie' – l. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 145rv.

¹⁵⁵ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 20.

¹⁵⁶ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 22.

¹⁵⁷ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 23.

ekkor szándékában állt Burgiót Lengyelországba küldeni. Burgio végül 1524. július 6-án érkezett meg Krakóba, hogy a lengyel királlyal a cseh ügyről tárgyaljon, és hogy a két szomszéd uralkodó találkozáját előkészítse.¹⁵⁸ Nem időzött azonban sokat Krakóban, mert augusztus 15-én már ismét Budán volt.¹⁵⁹

Burgio jelentéseiből kiderül, hogy jóval több levelet kapott a pápától, mint ami fennmaradt. Amit ismerünk, az csak alátámasztja a relációiból Fraknói Vilmos által bemutatott szerteágazó tevékenységét.

Burgio elsődleges feladata természetesen a diplomáciai levelezés és az információcsere volt. Rendszeresen írt jelentéseket (*dispacci*) a követekkel való kapcsolattartásért felelős *secrerarius domesticus*nak, Jacopo Sadoletónak, de adott esetben magát a pápát, vagy éppen Francesco Armellini Medici camerlengót, Giovanni Matteo Giberti datáriust, Giovanni Salviati bíboros protektort, Campeggio bíboros legátust vagy Nikolaus von Schönberg bíborost is tájékoztatta egy-egy ügyben.¹⁶⁰ Diplomáciai tevékenységét alapjában határozták meg a Rómából kapott instrukciók. Ő adta át a Szentszék leveleit, melyeket a Kúria iránymutatása alapján kommentált is.¹⁶¹ Emellett tartotta a kapcsolatot a környező uralkodókhöz küldött követekkel: a Ferdinánd főhercegnél tartózkodó Girolamo Rorariónak több ízben iratokat küldött,¹⁶² a

¹⁵⁸ 1524. júl. 18. és 25. között Gibertinek és Campeggiónak írott jelentései, ezekről l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 3–10, n. 1–4. A királytalálkozóról l. még I. Zsigmond király levelét a lengyel rendekhez: WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, 158–160, n. 6. A lengyel királynéval, Bona Sforzával is tárgyalt a bari hercegség ügyéről, l. THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 420, n. 442. – A lengyel követség összefoglalva: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcix; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 342–343.

¹⁵⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 14–16, n. 6. Burgio visszatéréséről 1524. aug. 24-i levelében a velencei követ is megemlékezett, l. ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 271, n. 1189.

¹⁶⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*; WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, 212–217, n. 30; BESSENYEI, *Lettere di principi*, 122–123, n. XIX/1; SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, 533, 535–536; *Le Carte Stroziane*, 3, 5. Leveleinek említése a brévékben: Okmánytár n. 49, 88. Jelentéseit rendszeresen felolvasták a konzisztóriumon is, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 57–58, n. 61; 62–67, n. 68–78.

¹⁶¹ Burgiónak adott pápai utasításokat l. Okmánytár n. 7, 35, 59, 89, 106, 141–142, 146, 150. A brévék végén visszatérő fordulat szerint a nuncius az adott témáról még bővebben tájékoztatja a címzettet: Okmánytár n. 12–15, 19–25, 51–53, 55, 58, 88, 113–122, 132, 140, 147, 148, 149; WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, 205–208, n. 27. A Magyarországról Rómába írott levelekben is többször olvashatjuk, hogy ösztönzése a Báró úr leveléből értesül erről, pl. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 171–174, n. 134; 183–184, n. 140; BESSENYEI, *Lettere di principi*, 40–43, n. V/5; 110–115, n. XV/1–2; 118–121 n. XVII/1; KASZA, *Epistulae*, 101–102, 35; 122–124, n. 50; 126–127, 52; 134–137, n. 58–60; 138–140, n. 61–62; 146–147, n. 66; 155, 70. Több adat arról, hogy Burgio a levél átadása után beszámolt neki a Szentszék álláspontjáról, erre jó példa Szalkai Salviatinak írott levele: „*Multis ex rebus perspexi singularem erga me benevolentiam dominationis vestre reverendissime ex hiis autem litteris, quas mihi hodie dominus Baro nuntius apostolicus dedit legendas, apertius intellexi ...*”, SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 528; OSZK Kt vol. 1277/6. s. n., *Le Carte Stroziane*, 8.

¹⁶² L. lentebb.

Lengyelországból visszatérő Niccolò Fabrót Budán 10 napig vendégül látta.¹⁶³ Burgio jelentései nem csak a Kúriát informálták: több esetet ismerünk, amikor ösztentsége külföldi uralkodóhoz írott levelekhez mellékelte a nuncius relációinak másolatát, hogy alátámassza a levelében ismertetett, Magyarországot fenyegető török veszélyt.¹⁶⁴ Emellett természetesen többen felkeresték Burgiót a budai követségen, hogy járjon közbe érdekükben a Szentszéknél, például Gosztonyi János erdélyi püspök kinevezési bullái ügyében¹⁶⁵ vagy a klisszai várvédőknek a török elleni harc támogatása miatt.¹⁶⁶

Hasonlóan fontos feladata volt a budai Fugger-faktorátusban elhelyezett pénz kezelése. 1524 márciusában – tehát még Magyarországra érkezése előtt – azt a feladatot kapta, hogy Campeggio bíboros legátusnak keresse meg azt a kereskedőt vagy bankot, amely a kamarai aranydukátot a lehető legjobban váltja az új magyar dénárra.¹⁶⁷ 1525. június 22-én, mikor a budai Fugger-faktorátust támadás érte, akkor Burgio személyesen tájékozódott Hans Derschwamnál, a faktorátus pénztárnokánál a letétbe helyezett összegről.¹⁶⁸

Saját szükségleteinek fedezését is ebből az összegből kapta: 1524. október 1-jén a pápa meghagyta a Fuggereknek, hogy fizessenek ki a nunciushoz 380 dukátot, majd ezt követően havonta folyósítsanak neki 100 dukátot.¹⁶⁹ Az összeg minden bizonnyal nem volt elegendő, és a következő év februárjában ösztentsége még 80 dukátot utaltatott ki neki az augsburgi kereskedőkkel.¹⁷⁰ Valószínűleg ez sem oldotta meg Burgio pénzügyi gondjait, mert néhány hónappal később ösztentsége megengedte neki, hogy költségeit az ország védelmére elhelyezett pénzösszegből fizesse. A pápa ugyanakkor meghagyta neki, hogy erről vezessen számadást, és amint lehet, az összegnek legalább nagyobb részét pótolni fogja.¹⁷¹ Költségeihez olykor a magyar udvar is hozzájárulhatott

¹⁶³ WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 244–245, n. 12.

¹⁶⁴ Okmánytár n. 123–125. Erről leginkább Burgiónak az angol udvarba küldött másolatai árulkodnak, erről I. BREWER, *Letters and Papers*, III, 603–604, n. 1471–1472 (tévesen 1521-re datálva); IV, 883, n. 1958; 921, n. 2048; 924–926, n. 2056; 1035, n. 2306; 1063–1065, n. 2380–2381; 1098–1099, n. 2463; KURUCZ, *Guide to Documents*, 128, n. 21.992, 21.995, 21.997; 129, n. 21.1005–1007, 21.1009.

¹⁶⁵ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 122–123, n. XIX/1.

¹⁶⁶ ASV Segr. Stato, Principi vol. 2, fol. 344r, másolata: OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n.

¹⁶⁷ 1524. márc. 4. Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz, I. Okmánytár n. 35. L. még Burgio 1524. nov. 21-én Salviati bíboroshoz írott levelét: SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 536; *Le Carte Strozziene*, 6. Francesco Armellini Medici 1525. dec. 22-i utasítását: ASRoma, Fondo Camerale I, Serie IV (Diversorum del Camerlengo), Liber III (busta 369), fol. 7v–8r.

¹⁶⁸ DERNESCHWAM, *Útinapló*, 123.

¹⁶⁹ 1524. okt., I. Okmánytár n. 50.

¹⁷⁰ 1525. febr. 12., I. Okmánytár n. 68. és ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, 145, 194. – Fraknói tévesen ettől az időponttól számítja a 100 dukát fizetést: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcvi–xcviii; Uő, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339, 1084. j.

¹⁷¹ 1525. júl. 3., I. Okmánytár n. 89.

csékélyebb összegekkel.¹⁷² Campeggio legátus távozása után az összeg eredeti célra, a török elleni harcra való felhasználását már ő felügyelte.¹⁷³

1526. július végén – amikor az ország helyzete a török fenyegetés miatt kezdett kritikussá válni – a pápa először I. Zsigmond lengyel királyhoz akarta küldeni segítségért,¹⁷⁴ majd nem sokkal később – valószínűleg Burgio kérésére, aki attól félt, hogy vagy a fellázadó magyarok vagy a törökök fogságába kerül¹⁷⁵ – Rómába rendelte vissza.¹⁷⁶ A nuncius végül mégis úgy döntött, hogy a hadjárat végéig Magyarországon marad,¹⁷⁷ mire öszentsége meghagyta neki, hogy ha a királyt követve elhagyja Budát, szervezze meg kíséretét és ne keveredjen fegyveres összecsapásba.¹⁷⁸ A nuncius augusztus 25-én Budán tartózkodott, majd a mohácsi csata másnapján a királyné kíséretével együtt Pozsonyba utazott.¹⁷⁹ Innen Bécsbe ment, ahol döntött az Itáliába való visszatérésről. Villach érintésével a Tagliamento völgyében kelt át az Alpokon; szeptember 30-i levelét az Udinetől északra fekvő Venzone városából keltezte. Innen Ravenna, Pesaro és Spoleto útvonalon tervezett az Örök Városba utazni.¹⁸⁰

Burgio jelentései – és nem mellesleg Fraknói Vilmosnak ezek alapján írott értekezései – nagyban befolyásolták és alakítják ma is a Mohács előtti Magyarországról alkotott képünket.¹⁸¹ Mivel a szicíliai diplomata nagy népszerűségnek örvendett,¹⁸² így

¹⁷² Bár bizonyosan többször előfordult, de erre mindössze egy adatunk van: 1525. máj. 25-én 125 forintot kapott (FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 180). A külföldi követek és legációk költségeinek fizetése bevett gyakorlat volt. IV. István moldvai vajda Tódor nevű követének és kíséretének költségeire 1525. márc. 30-tól ápr. 13-ig napi 20 forintot fizettek ki (i. m. 124–140, helyenként). A lengyel király követsége máj. 12-től jún. 10-ig heti 140 forint juttatásban részesült. i. m. 169–234, helyenként).

¹⁷³ L. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxlii–clix.

¹⁷⁴ 1526. júl. 21. Burgio nunciushoz és I. Zsigmond lengyel királyhoz, I. Okmánytár n. 140–141.

¹⁷⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 414–417, n. 111, 416, ill. CXLVII.

¹⁷⁶ 1526. júl. 27., I. Okmánytár n. 142. és II. Lajos magyar királyhoz, I. Okmánytár n. 143. (Ez utóbbit valószínűleg el sem küldték.) – A visszahívás valószínűleg már korábban szóba került, mert Brodarics márc. 17-én kéri a pápát, hogy semmiképpen se rendelje haza, I. KASZA: *Epistulae*, 135–137, n. 59, 136. Giovanni Verzelio már júl. 22-én és 26-án Sadoletónak Burgio visszahívása ellen érvel: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 422–424, n. 114, 424; 429–430, n. 116, 430.

¹⁷⁷ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 418–419, n. 112, 419; 420–422, n. 113, 422.

¹⁷⁸ Sine dato (1526. júl. vége) Burgio nunciushoz, I. Okmánytár n. 150. – A Signoria követének 1523-ban meghagyta, hogy ha Lajos király táborba szállna és őt is magával óhajtaná vinni, színleljen betegséget. ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 268, n. 1170.

¹⁷⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 449–453, n. 129–131, fordításuk: BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 120–124.

¹⁸⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 454–455, n. 132. Ugyanezt az útvonalat követte a Mantovából a lengyel királyhoz tartó Niccolò Fabro nuncius is, I. WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 230, n. 4.

¹⁸¹ Fraknói elfogultságát jól mutatja Burgio értékelése: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, 346–347.

¹⁸² Jól mutatja Brodarics István 1524. aug. 21-én VII. Kelemen pápának írott levele, I. KASZA: *Epistulae*, 99–100, n. 34, 100.

az általa festett kép megbízhatóságát csak a legutóbbi időkben kérdőjelezte meg Kubinyi András,¹⁸³ akinek az ez irányú kutatásai még folytatásra várnak.

Burgio közvetlen munkatársairól nem sokat tudunk, pedig a nuncius egész biztosan alkalmazott titkárt, írnokot vagy ügyvivőt. A magyar király ajánlólevelével Rómába utazó Antonius Hortoqhe jellemzéséből ítélve valószínűleg a nuncius ügyintézője lehetett.¹⁸⁴ 1526. június 13-án érkezett Budára Sadoleto rokona, Giovanni Verzelio, aki Rómából Kelemen pápa újabb segélyét hozta, és szeptemberig Burgióval maradt.¹⁸⁵

A Szentszék és Magyarország közötti kapcsolatok alakulásában nem elhanyagolható szerepet játszott a Campeggio legátus által Ferdinánd osztrák főherceghez irányított nuncius, Girolamo Rorario sem, aki rendszeresen tájékoztatta Burgiót és az 1524 decemberében Bécsből Budára érkező Campeggio legátust a főhercegről és a birodalmi történésekről.¹⁸⁶ Emellett továbbította a Szentszéktől érkező levélkötegeket a legátusnak és a nunciusnak.¹⁸⁷ 1524 decemberében a pápa úgy határozott, hogy Rorario fizetését – mely kéthavonta 106 rajnai forintot tett ki – a Fuggerek utalják ki neki a Vio bíboros által egykor elhelyezett összegből.¹⁸⁸ Az összeg azonban Rorario számára is kevésnek bizonyult, ezért alig több mint egy hónappal később ösztönsége 300 kamarai dukát kiutalását rendelte el.¹⁸⁹

¹⁸³ KUBINYI, Szalkai László, 147–148. Erről l. még TRINGLI, *Az újkor hajnala*, 108.

¹⁸⁴ „*vir industrius multo tempore sedulo ac diligenter servivit, curamque domus eius ac familie gessit*”, l. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 180, n. 138.

¹⁸⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 394–398, n. 398: „*In questo punto è arrivato Joanne*”. Érkezésének előkészítéséről: i. m. 391–393, n. 102, 391. Sadoletónak 1526. júl. 23. és okt. 7. között írott jelentéseit l. i. m. 422–424, n. 114; 429–430, n. 116; 437, n. 121; 442–444, n. 124; 446–447, n. 127; 453, n. 131; 455–456, n. 133.

¹⁸⁶ Rorario levelei Burgio és Campeggio jelentéseiben, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 63, 80, 94, 103, 113, 129, 169, 200, 230, 246, 349, 360.

¹⁸⁷ Burgio és Campeggio jelentéseiben, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 95, 126, 263. Rorario Sadoletónak küldött (1525. júl. 18., aug. 3.) jelentéseiben, l. ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 53r–58v (a kiadásukból: BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae*, 492, n. 233; 514–515, n. 240; 535, n. 252. e részek hiányoznak). Aug. 3-i jelentése szerint levelét és ösztönségétől Burgiónak küldött leveleket tartalmazó csomót – mely Róma felől Trentón és Innsbruckon át érkezett hozzá *Bertimberch*-be – titkára vitte tovább Bécs felé. Ehhez l. Burgio 1525. szept. 13-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 263–266, n. 67, 263.

¹⁸⁸ 1524. dec. 22., l. Okmánytár n. 62. A bréve Budára érkezéséről 1525. jan. 22-i jelentésében Campeggio legátus számol be, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 121–131, n. 36, 130.

¹⁸⁹ 1525. jan. 31., l. Okmánytár n. 66. – 1525. aug. 2-i jelentése szerint ez ügyben levelet küldött Burgiónak, l. ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 55r. Az apanázs átváltásáról és kiutalásáról l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 225–228, n. 59, 227; ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 194.

c) *További megbízottak*

A pápa egyes konkrét ügyek elintézésére is kiküldhette megbízottait. A horvát-dalmát végek megsegítésére küldött szállítmányok elosztására például két ízben is választott megbízottat: 1524-ben Thomas Nigert, 1525-1526-ban pedig Leonardo Cresciót. Míg ez utóbbiról csak annyit tudunk, hogy pápai familiáris,¹⁹⁰ addig Thomas Niger a Szentszék régi, bevált diplomatája volt.¹⁹¹ 1519 és 1521 között többször járt Rómában,¹⁹² 1522 decemberétől 1523 márciusáig a lengyel udvarban teljesített nunciusi szolgálatot.¹⁹³ Krakkóból április elején a magyar királyhoz utazott Olmützbe,¹⁹⁴ augusztusban Velencében,¹⁹⁵ decemberben pedig már ismét Rómában találjuk.¹⁹⁶ Scardonai püspöksége jövedelmeit szinte állandó távolléte miatt nehezen tudta élvezni, nem is beszélve arról, hogy már széke elfoglalása¹⁹⁷ is az akkori velencei dózsé, Antonio Grimani ellenállásába ütközött. Követi megbízatásai alatt pedig egy sebenicói klerikus – természetesen velencei támogatással – elfoglalta püspöki jövedelmeit, a diplomata csak a Sacra Romana Rota ítélete és VII. Kelemen pápának Andrea Gritti velencei dózséra gyakorolt nyomása miatt kaphatta vissza őket.¹⁹⁸ Csekély főpapi jövedelmeit magyarországi javadalommal is kiegészíthette, hiszen – minden bizonnyal Magyarország érdekében végzett diplomáciai ténykedése elismeréseképp – Szatmári György esztergomi érsek egy kanonoki stallumot és a szentgyörgymezei prépostságot adományozta neki.¹⁹⁹

¹⁹⁰ Tevékenységéről l. lentebb.

¹⁹¹ Életére l. ŠEGVIĆ, *Obrana Klisa*; WOJTYSKA, *Toma Crnić*; UŐ, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, XI–XII; ŠKUNCA, *Toma Niger*, diplomáciai szereplésére 259–266.

¹⁹² TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 33–34, n. 23 (Beriszló Péter bán követeként); WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 164, 175, 203.

¹⁹³ E követségéről l. WOJTYSKA, *Toma Crnić*; UŐ, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, xxxix–xl; 137–147, valamint ŠKUNCA, *Toma Niger*, 264–265.

¹⁹⁴ C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 214–215, n. 191.

¹⁹⁵ WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 273.

¹⁹⁶ Brodaries I. Zsigmond lengyel királyhoz 1523. dec. 15-én írott levelében azt írja, hogy Niger Rómába érkezett: KASZA, *Epistulae*, 84–85, n. 26, erről l. még FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 333.

¹⁹⁷ Az 1520. jan. 11-i konzisztóriumon pápai reláció révén került a scardonai püspöki székbe, l. ASV, Arch. Concist., *Acta Vicecanc.*, vol. 2, fol. 138v; HC III, 294; WOJTYSKA, *Toma Crnić*, 38., a kinevezésről értesítő bréve: ŠKUNCA, *Toma Niger*, 271.

¹⁹⁸ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 26. Az ajánlólevelek tanúsága szerint Burgio nunciushoz – miközben Magyarországra tartott – Velencében tárgyalnia kellett Andrea Gritti dózséval, ahol valószínűleg ez az ügy is szóba került (Okmánytár n. 18). Emiatt a pápa írt Tommaso Campeggio velencei nunciushoz is, l. Okmánytár n. 17.

¹⁹⁹ 1524. febr. 23. Szatmári György esztergomi érsekhez, l. Okmánytár n. 31.

Nigert sikeres, főleg Klissza megvédésénél tanúsított²⁰⁰ diplomáciai tevékenységének köszönhetően 1524 szeptemberében öszentsége traui püspökké nevezte ki,²⁰¹ októberben viszont már újra követségbe küldte, és a horvát végekre szánt segélyek elosztásával bízta meg.²⁰² 1525 júniusában újabb diplomáciai megbízatást kapott a pápától,²⁰³ és valószínűleg gyakori kiküldetési is közrejátszottak abban, hogy traui püspökségéről lemondott unokaöccse, Christophorus javára.²⁰⁴

2. MAGYAR ÉRDEKKÉPVISELET RÓMÁBAN

Míg a Magyar Királyság és az Apostoli Szentszék közötti kapcsolattartást a pápa részéről legátus, nuncius, valamint konkrét megbízásokat teljesítő megbízottak, későbbi szóhasználatlálva „internunciusok” tartották fent, addig magyar részről ugyanez igen színes képet mutatott: egyaránt találunk külföldi – nagyrészt értelemszerűen itáliai – és magyar személyeket.

a) A bíborosprotektor

A legmagasabb szintű érdekképviseletet a bíborosprotektor és helyettese, a viceprotektor-bíboros látta el.²⁰⁵ Egyik legfőbb feladata a javadalmakkal kapcsolatos ügyek intézése volt a kánoni kivizsgálás lefolytatásától a pápai konzisztóriumon történő előterjesztésig. Felügyelte a Kúriában folyó egyházi pereket, és követi megbízásokat is teljesített: Róma és a megbízó ország közötti információcserét a Kúriában elfoglalt magas beosztása miatt ugyanis igen nagy hatékonysággal tudta koordinálni, és a

²⁰⁰ Erről l. lentebb.

²⁰¹ 1524. szept. 5. Thomas Niger traui püspökhöz, l. Okmánytár n. 48. Öszentsége a kinevezésről ugyanezen a napon Andrea Gritti velencei dózsét is értesítette, l. Okmánytár n. 47. Thomas Niger propozíciójára csak a levél kelte után egy héttel, a szept. 12-i konzisztóriumon került sor, a relációt maga a pápa végezte. A kinevezést addigi javadalmi megtartásával nyerte el, erről a bréve nem tesz említést. ASV Arch. Concist., Acta Vicecanc., vol. 3, fol. 49v; HC III, 316.

²⁰² 1524. okt. 13-án kelt oltalomlevelét, valamint a Frangepán családhoz érkezéséről írott levelét l. Okmánytár n. 56, ill. 57.

²⁰³ 1525. jún. 25. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez, l. Okmánytár n. 87.

²⁰⁴ 1525. jún. 9. VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott traui püspökhöz, l. Okmánytár n. 84. A kinevezésről l. még HC III, 316, ill. ASV Arm. XL., vol. 19, fol. 23r–24r. – Az oklevél digitális felvételéért Ráczy Györgynek tartozom köszönettel.

²⁰⁵ Erre l. WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*.

pápához való bejárása miatt öszentségét bármikor személyesen is tudta tájékoztatni.²⁰⁶ Bár az intézmény kialakulása a 16. század elejére esik, magyar uralkodó érdekeit már régóta képviselte kardinális a Kúriánál.²⁰⁷ Elsőként I. (Nagy) Lajos király Guillaume de la Jugèe bíborost bízta meg ilyen feladattal, szolgálataiért cserében 14 egyházi javadalommal rendelkezett hazánkban.²⁰⁸ I. (Hunyadi) Mátyás idején először Pedro Ferriz, majd annak halála után Gabriele Rangoni bíboros látott el protektori feladatokat, valamint a király sógora, Aragóniai János.²⁰⁹ Joggal valószínűsíthetjük, hogy ezt a megbízatást 1487-től pápává választásáig Rodrigo Borgia bíboros vicekancellár, majd az 1492 és 1495, valamint az 1500–1502 közötti években Giambattista Orsini bíboros láthatta el; ez utóbbi kardinális ezekben az években szinte kizárólagos jelleggel referált a konzisztóriumon magyar javadalmakról.²¹⁰ Az első, akit ténylegesen az ország bíboros protektoraként címeztek, Pietro Isvalies bíboros volt: őt II. Gyula pápa 1507. május 19-én „*regnum Hungarie et Bohemie protector*”-nak nevezte ki.²¹¹ Isvalies bíboros csaknem három éven keresztül legátusként Magyarországon tartózkodott, távozása után javadalmai (a veszprémi püspökség, a pécsváradi és a szekszárdi apátság) miatt haláláig szoros szálak fűzték hazánkhoz.²¹²

²⁰⁶ WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 45; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, xxi–xxiv.

²⁰⁷ Áttekintését l. TUSOR, *Purpura Pannonica*, 43–49.

²⁰⁸ Guillaume de la Jugèe bíborosra l. HC I, 18; BOSSÁNYI, *Regesta supplicationum*, I, 178–179; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 465–466; JUHÁSZ, *A csanádi székeskáptalan*, 63–65 és LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, ad indicem. Ilyen irányú tevékenységére l. BOSSÁNYI, *Regesta supplicationum*, I, 198; WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*, 29.

²⁰⁹ TUSOR, *Purpura Pannonica*, 44–45. Ferrizről l. HC II, 17; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 427, n. 1883. Rangoniról l. HC II, 18, 82, 254; SUGÁR, *Az egri püspökök*, 177–182; magyar vonatkozású referálásai a konzisztóriumon: LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 906–907. Aragóniai Jánosról (Giovanni d’Aragona) l. BEKE MARGIT, *Aragóniai VI. János*, Esztergomi érsekek, 219–222; HC II, 18, 141, 227, 242. Aragóniai János is több ízben terjesztett elő a konzisztóriumon magyar személyt javadalomra: TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 5–6, n. 2; 7–8, n. 4; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 905.

²¹⁰ Borgiáról l. ASV Arch. Concist. Acta Camerarii, vol. 1, fol. 26r, 44v; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 9–11, n. 6–7; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 908, 910–913. Orsiniról l. 1492. aug. 31. – 1495. okt. 16., ill. 1500. ápr. 1. – 1502. máj. 30.: ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, vol. 1, fol. 47v, 48r, 51v, 58r, 61r, 66v, 105v, 109v, 110v, 112r, 115v, 127r, 129v, 130v. L. még WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*, 20, 42. jegyzet.

²¹¹ ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 340r–341r, kiadva: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 574–575, n. 778. Protectorként említik: 1507. okt. 10., 1508. márc. 27., jún. 17., aug. 8., aug. 16., szept. 26. ASV Arm. XXXIX., vol. 25, fol. 463v–464v; vol. 28, fol. 151v–152v; fol. 318v–319r; fol. 424rv; fol. 437v–438r; fol. 502v–503v, idézi: WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*, 20, 41. jegyzet, l. bővebben fentebb a brevék listájában (I. C. 4.) . Pietro Isvalies konzisztórium relációit l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 16–18, n. 10–11; 20–22, n. 13.

²¹² FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, 258–264; FILIPPO CRUCITTI, DBI vol. 62, 679–683; KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 356–361; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 321–322.

Isvalies utána Giulio de' Medici bíboros vicekancellár, X. Leó pápa unokaöccse volt a protektor; így amikor VII. Kelemen néven elfoglalta a pápai trónt, különös örömet okozott Magyarországon.²¹³ Medici bíboros 1518 és 1523 közötti protektori tevékenységéről nagyrészt javadalombetöltésekkel kapcsolatos adataink vannak. Hozzá fűződik a legrégibb ismert, magyar vonatkozású kánoni kivizsgálás lefolytatása,²¹⁴ és a konzisztóriumon is több magyar püspök províziójáról referált.²¹⁵ VI. Adorján pápa koronázása után a bíboros egy magánkihallgatást szervezett a királyi követ, Brodarics István számára.²¹⁶ Minden bizonnyal e megbízatásának tudható be az is, hogy Adorján pápa 1522. december 10-én neki is elküldte azt a levelét, melyben az európai fejedelmektől a magyar király támogatását kérte.²¹⁷

Medici bíboros pápává választása után Giovanni Salviati lett Magyarország bíborosprotektora, aki Mohács után, 1532-től az osztrák örökös tartományok protektori megbízatását is ellátta.²¹⁸ Mivel Salviati – aki anyja, Lucrezia Medici révén unokatestvére volt X. Leó pápának – 1520. és 1521. évek folyamán Medici bíborossal párhuzamosan három alkalommal is referált a konzisztóriumokon magyarországi provízióról, így adott esetben az is valószínűsíthető, hogy esetleg ekkor mint viceprotector képviselte a magyar érdekeket.²¹⁹ Salviati tevékenységét egyrészt a már

²¹³ Pápává választásának híre dec. 3-án Pozsonyban érte a magyar udvart, l. *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója*, 93. Brodarics dec. 11-én levélben értesítette róla Zsigmond lengyel királyt, l. KASZA, *Epistulae*, 83, n. 25.

²¹⁴ 1518. szept. 2–5. Tasnádi Tamás kánoni kivizsgálási jegyzőkönyve, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 29–32, n. 20.

²¹⁵ 1.) 1518. szept. 10. Tasnádi Tamás salonai püspök, esztergomi segédpüspök, 2.) 1518. nov. 10. Várfalvi Benedek scopiai püspök, boszniai segédpüspök, 3.) 1521. jan. 7. Zsivkovich Ferenc zenggi püspök, 4.) 1523. jún. 1. Bucsai Illés hippói püspök, 5.) 1523. jún. 18. Szatmári György esztergomi érsek l. ASV Arch. Concist., Acta Vicecanc., vol. 2, fol. 90^{rv}, 94^r, 171^v, 241^r, 244^v; HC III, 210, 289, 294, 299, 304. L. még WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*, 21.; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 56.

²¹⁶ Erről Brodarics számol be II. Lajosnak 1522. szept. 1-jén, l. KASZA, *Epistulae*, 57–59, n. 10, 58. A pápa végül a szept. 3-i konzisztóriumon is fogadta a magyar király követeit: MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 88–89; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 37–38, n. 28 (a vicekancellár aktájában tévesen 4-e), erről Marsuppini jelentése: MNL OL DL 32689., kiadva: IVÁNYI, *Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez*, 352–354, n. 37.

²¹⁷ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 162–164, n. 128.

²¹⁸ WODKA, *Zur Geschichte der nationale Protektorate*, 62–63, magyar protektorsága a szakirodalom számára eddig ismeretlen volt. Wodka (i. m. 21.) bár ír konzisztórium tevékenységéről, de protektorságát nem említi.

²¹⁹ A províziók: 1.) 1520. okt. 1. Csaholy Ferenc csanádi püspök, 2.) 1521. máj. 17. Vízi Ferenc megarai címzetes püspök, győri segédpüspök, 3.) 1521. szept. 13. Herchi Mihály oropiai címzetes püspök, zágrábi segédpüspök, 4.) 1524. okt. 12. Johannes a Rosa scardonai püspök, 5.) 1524. okt. 26. Móré Fülöp pécsi püspök, l. ASV Arch. Concist., Acta Vicecanc., vol. 2, fol. 163^r, 184^v, 197^v; vol. 3, fol. 54^r, 56^v; HC III, 161, 240, 263, 280, 294. A konzisztóriumon előterjesztő bíboros protektort külön összeg, ún. *propina* illette meg (TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, xxvi). Mivel Salviati bíboros Várday Pál veszprémi püspök után is megkapta, így őt is biztosan a protektor proponálta: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145. Várday veszprémi püspökségére l.

említett egyházi ügyek jellemzik, de közreműködött Thomas Niger esztergomi kanonoksága és szentgyörgymezei prépostsága,²²⁰ Pietro Antonio Berri, a magyar király római titkárának pármái javadalma,²²¹ Csulai Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláinak expedíálása,²²² Tomori Pál kalocsai érsek servitiumainak elengedése ügyében,²²³ valamint abban, hogy Bucsai Illés hippói püspök első püspöki miséjén a megjelenteknek teljes búcsút adhasson.²²⁴ Ezenkívül tájékoztatta a pápát Lászlai János telegdi főesperes, római magyar gyóntató végrendeleti ügyéről,²²⁵ figyelemmel kísérte a horvát végvidék török elleni harcait,²²⁶ a csehországi katolikusok és kelyhesek uniójának ügyét,²²⁷ valamint a lengyel királyság és a Német Lovagrend közötti tárgyalások alakulását.²²⁸ Emellett részt vett bizonyos pénzügyek – például a Magyarországra küldött pápai segély átváltása, Burgio és Brodarics dotálása – koordinálásában, ellenőrzésében is.²²⁹ Hogy öszentségét minél pontosabban tudja tájékoztatni a magyarországi helyzetről, a pápa meghagyja Burgiónak, hogy Salviatit is rendszeresen informálja.²³⁰ Ugyanakkor ő is ellátta a budai udvart hírekkel, így Campeggio legátus Németországba küldéséről és a madridi békéről.²³¹

LACZLAVIK, *Várday Pál*, 35–39. Erről l. még Burgio 1524. okt. 29-én és nov. 9-én írott leveleit: SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 531, 544; OSzK Kt vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziane*, 3, 5.

²²⁰ Okmánytár n. 31.

²²¹ Burgio 1524. nov. 11-én és Lajos király nov. 6. és 13. leveleit l. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 530; OSzK Kt vol. 1277/6, s. n. *Le Carte Strozziane*, 5, 8.

²²² 1524. nov. 4. Brodarics István levele Salviati bíborosnak, l. KASZA, *Epistulae*, 101–102, n. 35, 102; Burgio 1524. nov. 9-én is írt ez ügyben (SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 531; OSzK Kt vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziane*, 5) és Móré Fülöp 1525. márc. 5-én (*Le Carte Strozziane*, 45.). L. még erre FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 60; 116–121, n. 35, 117; TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 55, n. 56.

²²³ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 132–138, n. 38, 137–138. L. még FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*, 387–388.

²²⁴ Okmánytár n. 45.

²²⁵ Okmánytár n. 43.

²²⁶ Burgio 1524. nov. 23-án öszentségének írott levele szerint Salviati bíboros a pápa nevében írt a klisszaiaknak, l. ASV Segr. Stato, Principi, vol. 2, fol. 344r, másolata: OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n., idézi: TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*, 118.

²²⁷ KASZA, *Epistulae*, 101–102, n. 35, 101; 114–115, n. 45, 115, valamint Szalkai 1524. nov. 3-i levele: SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 528; OSzK Kt vol. 1277/6, s. n. *Le Carte Strozziane*, 8.

²²⁸ KASZA, *Epistulae*, 112–113, n. 44.

²²⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 14–16, n. 6, 16; 17–24, n. 7, 22.

²³⁰ Okmánytár n. 7. – Bugiónak hozzá írott leveleit l. fentebb.

²³¹ Okmánytár n. 7; FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 214–220, n. 56, 218–219.

b) A magyar király követei

A magyar királyi udvar leghosszabb római szolgálatával a firenzei származású Francesco Marsuppini rendelkezett, aki már 1511-ben Bakócz Tamás familiárisa és titkára volt.²³² Ezt követően 1514 és 1518 között több ízben is feltűnt Rómában a magyar uralkodó vagy Bakócz bíboros leveleivel.²³³ 1522. augusztus 8-án II. Lajos királynak írott leveléből – amelyben arról panaszkodott, hogy hónapok óta nem kapott fizetést és hitelezői elől Firenzébe menekült – arra következtethetünk, hogy ezt megelőzően is folyamatosan, hivatásszerűen Rómában tartózkodott.²³⁴ Miután Brodarics István az Örök Városba érkezett, hamarosan visszatért,²³⁵ és szeptember 3-án VI. Adorján pápa előtt már együtt jelentek meg.²³⁶ Ettől fogva – kisebb megszakításokkal – szinte folyamatosan Rómában tartózkodott. Szerepe Brodarics jelenlétében sem csökkent, sőt a magyar követ is – miután a király hazarendelte – Marsuppini által informálta a pápát.²³⁷ Marsuppini elsődleges feladata az volt, hogy a Magyarországról érkezett leveleket a Kúriának átadta, és azokról természetesen a konzisztóriumon – ha erre lehetőséget kapott – referált is,²³⁸ és adott esetben a pápa is

²³² FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 303; MREV IV, 195–196, n. 166; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 84. – 1493-ban Budán Ragione Bontempi társaságában feltűnik egy Francesco Marsuppini nevű firenzei kereskedő – több más kereskedő társaságában –, akitől Mátyás király vásárolt; talán egyik rokona lehetett, l. MNL OL DL 37684., idézi KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379, 187. jegyzet. Családjára l. még MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 89.

²³³ X. Leó pápa 1514. szept. 21-én II. Ulászlónak írott brévéje szerint – l. fentebb a brévék listájában (I. C. 4.) – Bakócz bíboros internunciusa, Francesco Marsupini tájékoztatta az ország helyzetéről. L. még BESSENYEI, *Lettere di principi*, 10–13, n. II/1; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 325–326. – 1519. márc. 23-án Budán találjuk Batthyány Benedek budai várnagy házában Girolamo Balbi pozsonyi prépost társaságában, l. KÓTA, *Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről*, 214, n. 656.

²³⁴ MNL OL DL 25313., kiadva: IVÁNYI, *Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez*, 341–342, n. 33.

²³⁵ Marsuppini szept. 1-jén már Rómában volt. KASZA, *Epistulae*, 57–59, n. 10, 58.

²³⁶ MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 88–89; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 37–38, n. 28; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 331. Valószínűleg Marsuppini jelentése ezen időszak történéseiről: IVÁNYI, *Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez*, 352–354. – Brodarics 1523. jún. 10-én és 1525. máj. 17-én is Zsigmond lengyel királynak írott levelében 'collega meus'-nak nevezi, hasonlóan fogalmaz erről II. Lajos király egyik Brodaricsnak írott levelében, l. KASZA, *Epistulae*, 70–74, n. 73; 90–93, n. 30, 92; 109–112, n. 43, 112. Ez cáfolja Iványi ama kijelentését, hogy Marsuppini mintegy Brodarics ágenseként lett volna Rómában, l. IVÁNYI, *Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez*, 161.

²³⁷ KASZA, *Epistulae*, 124–127, n. 51–52; 130–132, n. 55, 132.

²³⁸ A konzisztórium jelenlétére l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 40–41, n. 32; 43–44, n. 35; 48, n. 44; 67, n. 78. II. Lajos leveleiben rendszeresen visszatérő fordulat, hogy Marsuppini – ha Brodarics Rómában van, vele együtt – bővebben kifejti levele tartalmát: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 166–168, n. 131; 170–171, n. 133; 174–176, n. 135; 184–185, n. 141; THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 652. n. 855; THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 585, n. 795; 588–589, n. 801–802; THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 435 n. 463. 1525. márc. 7-én kelt levelében Szalkai László kért audienciát számára, hogy kimentse ösztentségénél néhány dologgal kapcsolatban (BESSENYEI, *Lettere*

üzenhetett általa.²³⁹ Emellett természetesen hírekkel látta el a budai udvart és Burgio nunciust,²⁴⁰ sőt még Jan Dantyszekhez (Johannes Dantiscus), a császári udvarban lévő lengyel királyi követhoz írt levelet.²⁴¹ Bár szolgálataiért rendszeres pénzbeli juttatást kapott,²⁴² a kor szokása szerint egyházi javadalmazásban is részesült.²⁴³ Rómában tartózkodása alatt megismerkedett a Város humanista értelmiségével: Pietro Corsi visszaemlékezése szerint egy alkalommal Erasmus *Adagia* című művéről beszélgetett vele.²⁴⁴ 1524-ben feltűnt testvére, Giovanni Marsuppini is,²⁴⁵ aki inkább Mohács után Szapolyai János követeként játszott komolyabb szerepet.²⁴⁶

A magyar király követe, aki éveket töltött Rómában, Brodarics István pécsi prépost volt. 1522 tavaszán indult a pápához, de először Velencébe ment, ahol április 26. és május 3. között tárgyalt a dózséval. Ezután régi egyetemi városába, Padovába utazott.²⁴⁷ 1522. augusztus 28-án – amikor VI. Adorján pápa a Róma melletti S. Paolo alle Tre Fontane monostorhoz érkezett – már az Örök Városban tartózkodott.²⁴⁸ A tudós humanista kollégájával, Francesco Marsuppinivel – aki tapasztalatával, kúriai kapcsolatrendszerével mindenben segítségére volt – a szeptember 3-i konzisztóriumon már hosszú beszédben ajánlották Magyarországot és uralkodóját az újonnan

di principi, 36–38, n. V/3), 1526. máj. 5-én Burgio pedig a horvátországi török betörésekről írt neki (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 325–329, n. 85, 325).

²³⁹ Erre I. Okmánytár n. 122.

²⁴⁰ 1525 februárjában a jubileumi búcsúról kiállítandó pápai bullák ügyében írt: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 150–154, n. 42–43.

²⁴¹ 1524. aug. 29. <http://host20.obta.uw.edu.pl/?f=letterSummary&letter=213> (A letöltés napja 2014. március 15.). Ebből azt is megtudhatjuk, hogy Ludovico Alifio, a lengyel király nápolyi követe Marsuppinin keresztül továbbította a Jan Dantyszekhez írott levelét.

²⁴² 1525. febr. 22-i számadáskönyvi bejegyzés szerint 200 dukátot utaltak ki neki mint *'oratori regie maiestatis in Urbe apud summum pontificem in negotiis huius regni agentis'*, melyet a Rómába visszatérő Brodarics vitt el neki, I. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 43.

²⁴³ 1508-ban esztergomi kanonok és nógrádi főesperes, I. MNL OL DL 46842., idézi KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 127. 1520. máj. 18-ig egy egri kanonoki javadalmat és a pankotai főesperességet bírta, de lemondott róla, ezt később testvére, Giovanni bírta, I. KÖRMENDY, *Annatae*, 110, n. 227; 112, n. 232; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 1375, 1388. Burgio jelentéseiben többször feltűnik Marsuppini kanonoki javadalomhoz juttatása. Először a Gibárti Keserő Mihály házassága miatt megüresedett boszniai beneficium merült fel (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 154–158, n. 44, 157), majd egy megüresedő prépostság és a budai Szent Zsigmond káptalan egy kanonoki stalluma is szóba került (i. m., 299–303, n. 77, 302; 310–317, n. 81, 316.).

²⁴⁴ „Franciscus Marsupinus, civis Florentinus, senex ut optimus, sic prudentissimus” (Petrus Cursius, *Defensio pro Italia ad Erasmum Roterodamum*), I. GOUWENS, *Remembering the Renaissance*, 93–94.

²⁴⁵ KASZA, *Epistulae*, 101–102, n. 35, 102.

²⁴⁶ A Marsuppini testvérpár Mohács utáni szerepére I. THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 641, 872; 645–646, n. 882; ETE I, 308–309, n. 301; ETE II, 186–188, n. 167–168; ETE III, 283–285, n. 299; KASZA, *Epistulae*, 180–181, n. 84–85; 287–289, n. 147; 290–291, n. 149; 392–395, n. 210; 400–401, n. 214; 403–405, n. 216; 497–500, n. 279, V. KOVÁCS, *Egy magyar humanista*, 665.

²⁴⁷ WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 268–269; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 12–13.

²⁴⁸ 1522. szept. 1. Brodarics István II. Lajosnak, I. KASZA: *Epistulae*, 57–59, n. 10; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 13–14. Életére I. SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*; FEDELES: *A pécsi székeskáptalan*, 335–337; KASZA, *Egy karrier hajnala*.

megkoronázott pápának.²⁴⁹ Brodarics azonban nem csak a magyar korona érdekeit képviselte, hanem a követi teendőket ellátó Erasm Ciolek plocki püspök halála miatt Lengyelországot is.²⁵⁰

Brodarics több alkalommal megjelent a konzisztóriumon, ahol Magyarországról érkező leveleket kommentálva szónokolt öszentségének, fogadta a szentatya válaszát és megköszönte, amikor kegyet gyakorolt.²⁵¹ Az is előfordult, hogy a levelet ő olvasta fel a bíboros kollégium előtt,²⁵² és egy ízben Torquatus János bán követének horvát nyelven elmondott beszédét ő fordította latinra.²⁵³ Míg a lengyel udvarral való levelezése viszonylag bőven adatolt, addig a magyar uralkodóval való kapcsolattartásának emlékei csekélyek. A mindössze három, Lajos király által neki írott levélben témaként szinte kizárólag a törökök előrenyomulása, a magyar végvidékek helyzete – Klisszától Jajcán és Péterváradon át a Havasalföldre – és a pápai segély kerül elő.²⁵⁴ A magyar és a lengyel király mellett Ferdinánd főherceggel is levelezett, akinek a horvát végvidéket érintő török hadmozdulatokról szóló velencei hírekről és a Klisszába küldött pápai segélyről jelentett.²⁵⁵ Emellett természetesen közreműködött Lászlai János római magyar gyóntató hagyatéki ügyének és mellette szolgálatot teljesítő titkárának, Kálnai Imre telegdi főesperesi kinevezésének ügyében,²⁵⁶ valamint az esztergomi káptalant is képviselte Filippo Sergardi elleni perében.²⁵⁷

II. Lajos király 1524 júniusában visszarendelte Brodaricsot, mert a kiváló diplomatára más megbízatások vártak. A magyar uralkodó megköszönte a pápának a Brodarics által tolmácsolt jótanácsokat,²⁵⁸ és az általa meghirdetett cseh országgyűlésre

²⁴⁹ MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 88–89; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 37–38, n. 28. A beszédet l. BRODERICUS, *De conflictu Hungarorum*, 67–73, idézi HOPP, *Antemurale*, 62.

²⁵⁰ Erről l. KASZA, *Egy magyar diplomata*, az ezzel kapcsolatos levelezését l. 1522. okt. 22. – 1524. máj. 7. KASZA, *Epistulae*, 60–69, n. 11–17; 71–75, n. 19–20; 77–79, n. 22–23; 83–85, n. 25–26; 95–98, n. 32–33. és KASZA, *A szó elszáll*, 202–204.

²⁵¹ MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 98, 110–111; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 40–41, n. 32; 43–44, n. 35, 37; 48, n. 44. Brodarics első római tartózkodását összefoglalja: SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 15–19.

²⁵² TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, n. 39.

²⁵³ 1523. márc. 16. I. m. 40–41, n. 32.: „... *et nuntius ipsius bani fuit introductus et lingua Sclavonica proposuit ea, que a bano in mandatis habebat, et orator regis Ungarie omnia Latine referrebat, ...*”. A horvát követ Thomas Niggerrel való azonosítása téves. A követ anyanyelven elmondott beszéde bevett volt a kor diplomáciájában, l. erre KUBINYI, *Werbőczy*, 79.

²⁵⁴ 1523. jún. 1. – 1524. márc. 8. KASZA, *Epistulae*, 69–71, n. 18; 85–87, n. 27; 90–93, n. 30.

²⁵⁵ 1524. febr. 29. I. m. 88–89, n. 29. Az 1524. máj. 3-án kelt levelében arra kéri a főherceget, hogy Lajos királynál ajánlja öt egy javadalomra, l. i. m. 94–95, n. 31.

²⁵⁶ L. erre: i. m. 76–77, n. 21; 80–82, n. 24; 87–88, n. 28. Feldolgozását l. LAKATOS, *Kálnai Imre*, 417–426.

²⁵⁷ Okmánytár n. 34. A per történetét l. lentebb.

²⁵⁸ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 168–170, n. 132, 179.

Prágába küldte.²⁵⁹ Augusztus 14-én kelt ajánlólevele²⁶⁰ szerint a magyar királyi pár Bécsbe küldte Ferdinánd főherceghez és Campeggio legátushoz, akikkel a cseh katolikusok és kelyhesek uniójáról tárgyalt.²⁶¹ Lajos király már október 20-án mentegette magát VII. Kelemennél, hogy bár szándékában áll Brodaricsot visszaküldeni, de sajnos nem teheti.²⁶² Ennek több oka is volt: egyrészt a cseh unió ügyében jelentős előrelépés mutatkozott az országgyűléseken, és Lajos öszre újabbak összehívásáról döntött. Szalkai László esztergomi érsekben – aki eddig a *res Bohemica* megkérdőjelezhetetlen irányítója volt – megrendült a Szentszék bizalma, és a kancellár, valamint a Kúria között Brodarics próbált közvetíteni. Az év végén Campeggio bíboros legátus Bécsből Budára tette át székhelyét, ennek megszervezése szintén sok feladatot rótt rá, ami ismét hátráltatta visszatértét.²⁶³

Brodarics eredetileg 1525. február közepén kelt volna útra,²⁶⁴ de további késedelmek mellett valószínűleg csak a hónap végén indult el.²⁶⁵ Először Innsbruckban felkereste Ferdinánd főherceget, majd április elején utazott tovább, hogy a harcok dúlta Észak-Itálián át megérkezzen Rómába.²⁶⁶ Május 12-én a konzisztóriumon személyesen

²⁵⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxv; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 19. Schönherr Gyula a boroszlói levéltárból idéz egy forrást (SCHÖNHERR, *A boroszlói levéltári lelet*, 289), mely szerint Brodarics 1523. júl. 1-jén Budán volt. Minden valószínűség szerint – és az adatot idéző Sörös Pongrác is e véleményen lehetett – a levél 1524-ben kelt.

²⁶⁰ KUJÁNI, *Brodarics István levelezése*, 345–346; ÓVÁRY, *MTA oklevél-másolatai*, 271, n. 1186–1187.

²⁶¹ L. Burgio 1524. aug. 17-i és Campeggio aug. 22-i jelentést: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 17–24, n. 7, 22; 24–29, n. 8; 27. A legátussal való találkozásáról tájékoztatja aug. 21-én öszentségét: KASZA, *Epistulae*, 99–100, n. 34. L. még SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 20–21.

²⁶² ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 170–171, n. 133.

²⁶³ KASZA, *Epistulae*, 101–105, n. 35–37; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 21. A cseh ügyről l. lentebb.

²⁶⁴ Az indulás eredeti időpontja febr. 16. volt, erre l. Burgio febr. 6-i és Campeggio febr. 8-i jelentései: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 132–138, n. 38, 137 („*Messer Stefano fra X giorni partirà per Nostro Signore*”); 138–148, n. 39, 145 („*Fra otto giorni sarà expedito di quà Messer Stephano Broderico, oratore di questa Meastà a Nostro Signore*”). A király és Campeggio bíboros, valamint Drágffy János temesi ispán megbízólevelei febr. 13-án, 20-án és 25-én keltek Budán, l. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 24–25, n. III/4; 48–49, n. VII/1; 52–53, n. IX/1. II. Lajos és Szalai érsek Salviati bíboroshoz is küldött ajánlólevelet, ezeket l. 1525. febr. 16. és 18. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 526–527; OSzK Kt, vol. 1277/6., s. n., *Le Carte Stroziane*, 39, 41. A pápa febr. 8-i levelében méltatta Brodarics érdemeit és javadalmazását sürgette, l. Okmánytár n. 67; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 22.

²⁶⁵ Febr. 21-én még Budáról keltez egy levelet öfelségének (KASZA: *Epistulae*, 106, n. 39.), febr. 22-én viszont felvesz a kincstártól 267 forint útiköltséget, valamint követ társra, Francesco Marsuppini fizetését (FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 85.). Budáról Pécsre mehetett, legalábbis Móré Fülöp pécsi püspöknek a pápához és Salviati bíboroshoz írott ajánlólevele – mely márc. 5-én Pécsen kelt – erre enged következtetni, l. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 54–55, n. X/1; OSzK Kt, vol. 1277/6., s. n., *Le Carte Stroziane*, 45.

²⁶⁶ L. erre a főherceg 1525. ápr. 1-jén kelt ajánlólevelét: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium* I, 586, n. 797. Brodarics márc. 25-én érkezhett Innsbruckba, l. SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 23. Campeggio febr. 8-i jelentésében úgy tudta, hogy a főhercegen kívül a császár hadvezérét, Charles de Lannoy nápolyi alkirályt is fel kívánja keresni (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 145: „... *et si é procurato con destrezza che farà la via del Principe et poi al Vicere ...*”), de erről nincs adatunk.

adta át megbízóleveleit, majd a Magyarországot fenyegető veszély felvázolása után kérte a pápától hazánk megsegítését és a keresztény fejedelmek közötti béke megteremtését.²⁶⁷ Második követi megbízatása idején is közreműködött lengyel ügyek – Bona Sforza királyné bari hercegsége, a német lovagrenddel való konfliktus – intézésében, valamint tájékoztatta Zsigmond királyt külpolitikai eseményekről.²⁶⁸ Mivel Magyarország bíboros protektorát, Salviati őszentsége legátusként Pármába küldte, így őt is Brodarics látta el Rómából magyar hírekkel.²⁶⁹

1525. június 6-án merült fel először Budán annak terve, hogy hazarendelik Rómából, és a császárhoz, az angol és a francia királyhoz küldjék követségbe, hogy a török ellen segítséget kérjen.²⁷⁰ Miután Szalkai László a rákosi országgyűlésen lemondott kancellárságáról, Burgio azonnal Brodaricsot javasolta.²⁷¹ II. Lajos király kérésére – amelyet saját kézzel írott levelében fogalmazott meg²⁷² – Kelemen pápa augusztus 8-án kelt ajánlólevelekkel és oltalomlevéllel ellátva hazaküldte.²⁷³ Brodaricsot azzal is megbízta, hogy az uralkodónak és Szalkai érseknek számoljon be V. Károly császár és I. Ferenc francia király között hamarosan létrejövő békéről.²⁷⁴ Az Andrea Gritti velencei dózséhez írott bréve arra enged következtetni, hogy útközben megállt Velencében, ahol őszentsége üzenetét tolmácsolta a Signoriának.²⁷⁵ Szeptember 13-án viszont már Budáról keletkezett levelét.²⁷⁶

Brodarics István távollétében sem maradt a római követség magyar diplomata nélkül. Kálnai Imre Brodarics kíséretében már 1522-ben megérkezett az Örök Városba, és bár tevékenységéről konkrét adatunk nincsen, minden bizonnyal titkári feladatokat

²⁶⁷ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 56–57, n. 59.

²⁶⁸ KASZA, *Epistulae*, 109–112, n. 43; 115–122, n. 46–49; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 24.

²⁶⁹ KASZA, *Epistulae*, 112–114, n. 44–45. Erről be is számol Burgio is 1525. jún. 6-i jelentésében: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 204–212, n. 54, 211.

²⁷⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 214–220, n. 56, 218; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 23–24.

²⁷¹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 229–231, n. 60, 230; 231–237, n. 61, 235, 237; 241–245, n. 63, 243–244; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 373–374; BALOGH, *Szalkay László*, 31, 41–42; KUBINYI, *Szalkai László*, 159; KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*, 135–140.

²⁷² Okmánytár n. 91, 94.

²⁷³ Okmánytár n. 91–97. Az ajánlólevelekről I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 257, 263, 267. Rómából való távozásáról I. SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 26.

²⁷⁴ Okmánytár n. 93, 95. II. Lajos király szept. 30-án megköszönte a pápának a Brodariccsal küldött híreket, I. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 174–176, n. 135, 175.

²⁷⁵ Okmánytár n. 92.

²⁷⁶ Burgio 1525. aug. 30-i jelentésében azt írta, hogy Brodarics 10 nap múlva érkezik, I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 257–262, n. 66, 258. Brodarics 1525. szept. 13-án kelt levelében azt írja a pápának, hogy az útja 21 napig tartott, I. KASZA: *Epistulae*, 122–124, n. 50, 123. L. még SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 30.

látott el.²⁷⁷ Római jelenlétével járó előnyöket az egyházi középrétegbe való felemelkedésére használta: Brodarics segítségével és kúriai kapcsolatait kamatoztatva sikerült megszereznie a Lászlai János római magyar gyóntató halálával megüresedett telegdi főesperességet, valamint pápai kamarás is lett.²⁷⁸ Nem valószínű, hogy átvette volna Brodarics helyét, a rendelkezésünkre álló adatok alapján Marsuppinié maradt a vezető szerep.²⁷⁹ Mindössze egyetlen esetet ismerünk, mikor Kálnai őszentségének Brodarics nevében referált.²⁸⁰

c) A római magyar „követség” itáliai segítői

A Kúriában működő hivatalnokok között sajnos csak elenyésző számban találunk magyarokat,²⁸¹ viszont akadtak olyan itáliaiak, akiket szorosabb szálak fűzték hazánkhoz, és így hosszabb távú vagy alkalmi megbízásokra kaphatók voltak.

A római magyar követség az egyes kúriai hivatalokban lévő mindennapi ügyintézésre külön megbízottat, ún. sollicitátort is alkalmazott az umbriai Amelia egyházmegyéből származó Egidio Zefiri személyében.²⁸² Zefiri részt vett Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bullái expediálásának bonyolult kúriai ügymenetében²⁸³ és az Apostoli Kamarát illető annátakat is befizette,²⁸⁴ ezenkívül 1525-ben ellátta a római magyar pálosok prokurátori teendőit is.²⁸⁵ Szolgálatát a magyar udvar – ahogy Marsuppiniét is – valószínűleg Bakócztól „örökölte”: nemcsak Rómában hajtott végre megbízásokat,²⁸⁶ hanem két ízben Magyarországon is feltűnt, akkor is elsősorban

²⁷⁷ LAKATOS, *Kálnai Imre*, 412–414, 418.

²⁷⁸ Okmánytár n. 44, 63. Feldolgozását l. LAKATOS, *Kálnai Imre*, 418–426.

²⁷⁹ Szerepére nézve kicsit túlzónak tartom Lakatos Bálint megállapítását: i. m. 424. Marsuppiniről l. fentebb.

²⁸⁰ KASZA, *Epistulae*, 103–104, n. 36.

²⁸¹ Thomas Frenz az általa vizsgált csaknem 60 évben 5 főt említ Lengyel- és Magyarországról, l. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 241, idézi TUSOR, *Purpura Pannonica*, 46, 105. jegyzet. L. még erre FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 405–407.

²⁸² A sollicitátorokról általában: FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 57; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 212–214.

²⁸³ KASZA, *Epistulae*, 101–102, n. 35, 102. 1524. nov. 9-én Salviati bíborosnak írott levelét l. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 532; *Le Carte Strozziene*, 11.

²⁸⁴ 1523. jún. 8. és 1525. júl. 17., l. KÖRMENDY, *Annatae*, 111, n. 228, 230; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, 1386.

²⁸⁵ A források szerint 1525-ben látta el ezt a feladatot, l. WEINRICH, *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitaie de urbe Roma*, 161 ('*procurator dictorum fratrum*'), 363 ('*procurator monasterii nostri*').

²⁸⁶ 1515. ápr. 17-én tanú a somlóvásárhelyi premontrei apácák ügyében folytatott kúriai perben (MNL OL DL 24355., kiadva: MREV IV, 233–241, n. 188, 240), 1517 és 1520 között több annátát is befizetett

római kúriai tisztviselők és a bíboros környezetéhez tartozó – főleg jogtudó értelmiségi – személyek környezetében.²⁸⁷

Hasonlóképpen kúriai tapasztalattal rendelkező személy lett a magyar követség titkára, a pármiai Pietro Antonio Berri,²⁸⁸ aki Vio bíboros magyarországi legátusi megbízatása idején írnoka volt. A hazánkban töltött idő alatt elnyerte a magyar uralkodópár bizalmát tudásával, rátermettségével, és különösen a levélírásban való jártasságával, ezért Lajos király római követei mellé titkárnak és ügyintézőnek választotta.²⁸⁹ 1525. május 20-án Brodarics az épp Pármában tartózkodó Salviati bíborosnak ajánlotta szolgálatait, és egy pármiai javadalmat kért számára.²⁹⁰ II. Lajos király megbízásáról a Kúriában a boroszlói Felix Lezecki királyi kamarás krakkói kanonoksága ügyében járt el.²⁹¹

Róma „lassan őrlő malmaiban” szükség volt minden, az ügymeneteket előbbre vivő kapcsolatra, erre pedig ideálisak voltak a magyar prebendával rendelkező itáliaiak. A pistoiai Vincenzo Baldi 1508-ban került hazánkba, hogy Isvalies bíboros magyarországi javadalmait, így a veszprémi püspökséget – melyet Isvalies legátusi tevékenységéért kapott II. Ulászló királytól²⁹² –, valamint a pécsváradai és szekszárdi

Bakócz Tamás megbízásából (KÖRMENDY, *Annatae*, 110, n. 225–227; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameraria Documenta Pontificia*, n. 1383–1385.)

²⁸⁷ 1519. márc. 23-án Budán, Batthyány Benedek budai várnagy házában (KÓTA, *Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről*, 214, n. 656; BÓNIS, *Szentszéki regeszták*, 591, n. 4233.), 1520. szept. 28-án pedig Pozsonyban tartózkodott (MNL OL DF 204255., kiadva: HÁZI, *Sopron szabad királyi város története*, I/6, 393–401, 398). Jelen volt Vincenzo Baldi – róla l. lentebb –, Lászlai János római magyar gyóntató (LAKATOS, *Kálnai Imre*, 414–417), Csúti Menyhért és Albisi Bernát éneklőkanonok is, akik 1518 szeptemberében még Bakócz Tamás bíboros segédpüspökének, Tasnádi Tamásnak a kánoni kivizsgálásán tanúskodtak Rómában, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 29–32, n. 20. – Az 1535-től haláláig, 1545-ig a Datariában tevékenykedett mint *depositarius*, l. LITVA, *L'attività finanziaria della Dataria*, 106–110.

²⁸⁸ 1516-ban lett pápai közjegyző, 1518-ban állt Vio bíboros szolgálatába, l. MERCATI, *Saggi di storia e letteratura*, I, 321–323.

²⁸⁹ 1524. márc. 31. THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 580–581, n. 788, 789. Vio bíboros titkárságán az iratok tanúsága szerint elsősorban a kiadott oklevelek regisztrálása volt a feladata: MNL OL DL 74763. (az irat jobb alsó sarkában: *Petrus Antonius Berrus notarius*); MNL OL DL 50506.; MNL OL DF 218183.; MNL OL DF 279847.; Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München, Hochstift Passau, Urkunden n. 2990., 2995., 2996. (<http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/search?q=kardinal+thomas&img=true&sort=date&arch=DE-BayHStA&col=HUPassau>, letöltés ideje: 2013. okt. 22.), az oklevelek hátlapján a Registrata-jelben: *P. A. Berrus*’.

²⁹⁰ KASZA, *Epistulae*, 112–113, n. 44, 113.

²⁹¹ 1524. nov. 6-án és 13-án II. Lajos, 1525. nov. 11-én Burgio nuncius Salviati bíborosnak ír ez ügyben, ez utóbbi Berri pármiai javadalmazását is kéri (SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 530, 533–534; OSZK Kt, vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziene*, 5, 8). 1525. dec. 14-én a magyar király Sadoletto közbenjárását kéri emiatt (THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 435 n. 463). Ugyanakkor 1525. nov. 2-án már mint krakkói kanonok ír levelet Haanold Ákos boroszlói káplánhoz, l. SCHÖNHERR, *A boroszlói levéltári lelet*, 289. Felix Lezeckiről: FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 58, 87, 98, 145, 182; FÖGEL, *II. Lajos udvartartása*, 54; KUBINYI, *A királyi udvar élete*, 323.

²⁹² ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, vol. 1, fol. 138r; HC II, 266; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 264.

apátságokat²⁹³ kormányozta.²⁹⁴ Beriszló Péter veszprémi püspöki kinevezése után kanonok lett, és valószínűleg 1516-ig Veszprémben maradt.²⁹⁵ 1518-ban Bakócz római prokurátora, 1523-ban pedig Filippo Sergardival együtt Lászlai János római magyar gyóntató végrendeleti végrehajtójaként találkozunk vele.²⁹⁶

A sienai polgárcsaládból származó, komoly kúriai tisztségeket viselő Filippo Sergardi²⁹⁷ Baldihoz hasonlóan több szálon kötődött hazánkhoz. Isvalies bíboros magyarországi legációjával érkezett hazánkba, és általános ügyhallgatójaként mindvégig mellette találjuk.²⁹⁸ Ezt követően esztergomi, győri és pécsi kanonoki javadalmat is szerzett, de ezekről római tartózkodása miatt le kellett mondania.²⁹⁹ Ő volt Lászlai János római magyar gyóntató egyik végrendeleti végrehajtója,³⁰⁰ jó kapcsolatot ápolt a római magyar pálosokkal,³⁰¹ ám ugyanez az esztergomi káptalan esetében már

²⁹³ Ezeket a bíboros 1505-től bírta: LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 321–322; FEDELES–SARBAK–SÜMEGI, *A Pécsi Egyházmegye története*, I, 352.

²⁹⁴ 1508. nov. 6. MNL OL DL 46875.; 1508. nov. 15. MNL OL DF 201574., kiadva: GUTHEIL, *Veszprém város okmánytára*, 317–319, n. 206. 1509. ápr. 26-án már csak vicarius in spiritualibus, l. MNL OL DF 262506. (Ekkor a vicarius generalis már Beriszló, l. MNL OL DF 262507.)

²⁹⁵ 1516-ig a káptalani üléseken még nem jelzik hiányzóként, utána viszont rendszeresen, l. KREDICS–MADARÁSZ–SOLYMOSSI, *A veszprémi káptalan számadáskönyve*, ad indicem. Ettől függetlenül két ízben is Magyarországon találjuk, l. lentebb!

²⁹⁶ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 29–32, n. 20, 30; KASZA: *Epistulae*, 87–88, n. 28., idézi: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 423. – 1513. máj. 20-án az esztergomi káptalan annátaperében Rómában tanúskodik (MREV IV, 217, n. 180; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 1413.), és ez év novemberében is még ott van mint Bakócz prokurátora, l. MNL OL DF 237352., kiadva: FRANKL, *Levelestár*, 130–132.

²⁹⁷ Thomas Frenz *Philippus de Senis* és *Philippus de Sergardis* néven tévesen két személynek vette (FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 435, n. 1984–1985.), ezért a helyes kúriai életrajza a következőképp fest: *collector taxe plumbi* 1493–1496, *scriptor penitentiariae* 1497–1499, *secretarius* 1502–1534, *prothonotarius* 1503–1513, *clericus camere* 1504–1526 (*decanus camere apostolice* 1523. aug. 31. – szept. 14.), *corrector archivii Romane curie* 1507–1513, *magister registri cancellariae* 1508–1512, 1532, *notarius* 1512, *miles sancti Petri* 1520.

²⁹⁸ A bíboros legátusságáról l. FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 258–264; KALOUS, *Plenitudo potestatis*, 356–361. Filippo a bíboros oklevelein ‘*Philippus prothonotarius Senensis*’-ként szerepel, l. pl. 1500. márc. 8. MNL OL DL 22531.; 1501. máj. 9. MNL OL DL 88863.; 1502. jan. 31. MNL OL DF 235406.; 1502. júl. 12. MNL OL DL 63880.; 1502. okt. 11. MNL OL DL 46605.; 1503. márc. 16. MNL OL DF 235516.; 1503. aug. 29. MNL OL DF 251603., önálló kiadványait l. MNL OL DF 232090.; MNL OL DF 246273.; MNL OL DL 88875., MNL OL DF 216577.; MNL OL DF 201538., MNL OL DF 286469., MNL OL DF 253273. 1505 decemberében már Rómában tartózkodik, l. MNL OL DL 88942. – A Sergardi családról l. BORELLO, *Le case dei Sergardi a Roma*.

²⁹⁹ KÖBLÖS, *Egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*, 438–439; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 442; továbbá MNL OL DL 30996. Az esztergomi káptalan jegyzőkönyvében 1508-ban a távol lévő kanonokok között szerepel egy ‘*de Senis*’ nevű, valószínűleg róla van szó, l. SOLYMOSSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 78; KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*, 216; ERDÉLYI, *Egy kolostorper története*, 36; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 210–211, n. 156. – 1523. máj. 29-én egy Macerata egyházmegyei javadamat kérvényez, ASV Reg. Suppl. vol. 1784, fol. 276v, az adatot Lakatos Bálint barátomnak köszönöm.

³⁰⁰ L. fentebb Vincenzo Baldinál.

³⁰¹ 1512-ben Róma Trevi kerületében (*rione*) lévő boltjában (*apotheca*) foglalják írásba a pálosok egyik adásvételét, halálakor, 1536-ban két hordó újbort és tizenegy szőlőt hagyott rájuk a Porta del Popolón kívül, l. WEINRICH, *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitae de urbe Roma*, 121, 348. –

nem mondható el. A kanonokokkal való közel két évtizedes pereskedésük alaposan megterhelte a Kúria és az esztergomi érsekség kapcsolatát.³⁰²

A vizsgált időszakban Rómában tartózkodtak Brandenburgi György testvérei, János Albert és Gumprecht, akiket a magyar uralkodópár nyilván bátyjuk kérésére ajánlott ösztönségének,³⁰³ aki válaszlevelében szintén elismeréssel szolt róluk.³⁰⁴

d) Magyar küldöttek eseti megbízatással

A Rómában kint tartózkodó magyar megbízottakon kívül még több ad hoc megbízású követről van tudomásunk. Ezek részben a magyar udvar futárai voltak,³⁰⁵ vagy pedig olyan zarándokok, akiket levelek Rómába juttatásával bíztak meg. Brodarics István testvére, Mátyás 1524 januárjában mint királyi követ (*nuntius regis*) tér haza az Örök Városból.³⁰⁶ 1525. április 13-án Ludovicus Hispanus királynéi kamarást küldik öfelsége levelével a pápához,³⁰⁷ ez év júniusában pedig a néhai Beriszló Péter unokaöccse, János³⁰⁸ érkezett Rómába a király leveleivel.³⁰⁹ De nem csak az uralkodó, hanem magyar főurak is küldhettek futárt Rómába: 1526 februárjában Gosztonyi János

1520-ban átírja a magyar pálosok egyik kérvényét, l. MNL OL DL 34463., reg.: MÁLYUSZ, *Pálos*, 182–183.

³⁰² A perről l. lentebb.

³⁰³ II. Lajos király és Mária királyné 1524. jan. 10-én küldtek VII. Kelemen pápának két ajánlólevelet Brandenburgi János Albert és Gumprecht érdekében, BESSENYEI, *Lettere di principi*, 16–17, n. III/2; 28–29, n. IV/1. Burgio egy jelentésében – Brandenburgi Györggyel ellentétben – elismeréssel szol róluk, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. 158–166, n. 159; BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 10. L. még erről ORTVAY, *Mária*, 109–110, 118.

³⁰⁴ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 29. X. Leó pápa 1519-ben Lengyelországba küldöt nunciustól, Giovanni Tedalditól János Albert és Gumprecht számára lengyel javadalom szerzését kéri, l. *Acta Tomicianiana*, V, 190. János Albert egy ideig megkapta a plocki püspökséget, mely diplomáciai problémákat okozott, erről l. fentebb és KASZA, *Egy magyar diplomata*, 595–596.

³⁰⁵ KUBINYI, *A királyi udvar élete*, 328–329.

³⁰⁶ 1524. jan. 24., l. Okmánytár n. 10. Sörös Pongrác szerint 1522-ben Brodariccsal utazott ki, SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 12, ill. 16–17. Életére l. KUJÁNI, *A Brodaricsok*. Brodarics Mátyás 1525. júl. 2-án udvari huszárként szerepel a királyi számadáskönyvben, l. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 230, idézi: FÓGEL, *II. Lajos udvartartása*, 61. Mohács utáni működésére l. ETE I, 282, 275; KASZA, *Epistulae*, ad indicem.

³⁰⁷ FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 143; FÓGEL, *II. Lajos udvartartása*, 26.

³⁰⁸ Beriszló Péter atyai rokonságáról sajnos csak annyit tudunk, hogy nem, vagy csak távoli rokonságban álltak a szlavóniai, grabarjai Beriszlókkal, akiknek ekkor már csak egy tagja, Ferenc despota élt. L. erről: MARGALITS, *Repertorium*, I, 109, 261; NAGY, *Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok*, 19; KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése*, 131; ENGEL, *Genealógia*, Borics nem 2. Grabarjai (Beriszló). Az anyai rokonsága Statileo János révén ismert: KÖBLÖS, *Egyházi középírást Mátyás és a Jagellók korában*, 315–316, további irodalmat l. ott.

³⁰⁹ 1525. jún. 6. II. Lajos magyar királyhoz, l. Okmánytár n. 82.

választott erdélyi püspök küldöncöt menesztett Burgio levelével, hogy ezáltal a nuncius öszentségénél a kinevezési bullák expedálása ügyében kimentse.³¹⁰

1525 márciusában Acél István pozsonyi várnagy³¹¹ érkezett Rómába, hogy a szentév alkalmából egyik falujának plébániatemploma és az általa ott épített kápolna számára búcsút kérjen,³¹² valamint, hogy II. Lajos, Bornemissza János és Verbóci István³¹³ leveleit öszentségének átadhassa. A pozsonyi várnagy útja azonban nem volt zökkenőmentes, ugyanis Narni városánál kifosztották,³¹⁴ de az öszentségének vitt leveleket szerencsésen át tudta nyújtani.³¹⁵

A horvát területekről is érkeztek küldöttek a Kúriába, akik a török elleni harchoz kértek segítséget a Szentszéktől. 1524 októberében a Frangepánok egy bizonyos Bucsvics Jánost,³¹⁶ 1525 júniusában a horvát nemesség pedig Sturlics Miklós domonkos szerzetest küldték öszentségéhez.³¹⁷

3. GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

A Magyarország és a Szentszék közötti pénzmozgások fő koordinátorai mind Rómában, mind – elsősorban a Thurzókkal közösen létrehozott bányavállalata révén – hazánkban jelentős befolyással bíró Fuggerek voltak.³¹⁸

A püspökségek betöltésekor fizetendő illetek (a *commune servitium* és a *servitia minuta*, valamint a bullák kiállításának egyéb taksái),³¹⁹ valamint a kisebb

³¹⁰ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 122–123, n. XIX/1.

³¹¹ 1525. jan. 16-án még a nyitrai káptalan előtt jelent meg (MNL OL DL 71183.), Burgio jún. 30-i jelentése szerint pedig már vissza is érkezett (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 251–257, n. 65, 253). 1525. szept. 4-én sülyi birtokáról ír levelet Pozsony városának, l. MNL OL DF 241303. L. még FÖGEL, *II. Lajos udvartartása*, 39. Acél Istvánra l. még NEUMANN, *A Korlátkövek*, 52–53, 59, 73, 79.

³¹² FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 267–271, n. 68, 270.

³¹³ Verbóci Szent Sebestyén ereklyét kért öszentségétől, ez ügyben Burgio is közbenjárt: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 231–237, n. 61, 235.

³¹⁴ Erről l. 1525. márc. 15., l. Okmánytár n. 75. A Rómába vezető út veszélyességéről l. KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 89; CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat*, 221. – A bréve címzettje Giovanni Andrea Picenardi valószínűleg Giacomo Picenardi rokona volt, utóbbiról l. TIRABOSCHI, *La famiglia Picenardi*, 149–152; FRENZ, *Das Kanzlei der Päpste*, 357, n. 1070.

³¹⁵ A szentatyával való személyes találkozásáról l. Burgio 1526. szept. 5-i jelentését: „... *Stephano Azil, quel gintilhomio mio amico che fu in Roma al tempo del giubileo et che parlò cum Sua Santità ...*”. (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 450–452, n. 130, 451.) A két levélre 1525. márc. 16-án adott pápai választ l. Okmánytár n. 76–77.

³¹⁶ 1524. okt. 14., l. Okmánytár n. 57.

³¹⁷ 1525. jún. 20., l. Okmánytár n. 85.

³¹⁸ A Fuggerekről általában: PÖLNITZ, *Anton Fugger*; PÖLNITZ, *Die Fugger*. A Fuggerek és a Római Kúria kapcsolatáról máig alapvető feldolgozás: SCHULTE, *Die Fugger in Rom*. A Fuggerek magyarországi kapcsolatairól: WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*; WENZEL, *Okmánytár*.

javadalmak után a Kamarát illető annáták³²⁰ nagy része a Fuggereken keresztül érkeztek Rómába, sőt sok esetben a bullákat is ők kézbesítették faktoraik útján. Várdai Pál veszprémi kinevezésekor tőlük kölcsönvett 1450 forintot már egri püspökként fizette vissza 1525 májusában.³²¹

Ha a kinevezett püspök nem is ragaszkodott feltétlenül hozzájuk, a folyamatból kihagyni mégsem lehetett őket. Erre jó példa Csulai Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláinak esete: a Szetszéket illető 4930 dukátot a kiváló velencei kapcsolatokkal rendelkező Fülöp Antonio Zuane de Seda³²² Budán tartózkodó velencei kereskedőnek és testvéreinek fizette be, akik ezt a bullákért cserébe átadták az augsburgiaknak.³²³

De nem csak ilyen ügyben vette igénybe a Kúria az augsburgi kereskedők bankhálózatát. Ők utalták Salviati bíborosnak a Móré Fülöp pécsi és Várdai Pál veszprémi püspöki előterjesztéséért járó – 400, illetve 130 dukátot kitevő – propinát,³²⁴ valamint náluk kellett befizetnie Szalkai érseknek az esztergomi káptalan helyett a Filippo Sergardit illető összeget is.³²⁵

Hazánk szempontjából talán még fontosabb, hogy itt helyezte el Tommaso de Vio bíboros legátus a pápai segélyt – 33.750 forintot új magyar pénzben, valamint 9850 aranydukátot és 3500 *scudo di sole*-t –, melyet VI. Adorján pápa küldött az ország védelmének megerősítésére.³²⁶ A letétbe helyezett összeg jelentőségét jelzi, hogy Vio bíboros visszahívásakor öszentsége külön kitért a pénz kezelésére. Eszerint Viónak a letétről kiállított három nyugta közül az egyiket Burgio nunciusról kellett hagynia, a

³¹⁹ 1495 és 1520 között magyarországi püspökkinevezések csaknem felénél adathozható a Fuggerek közvetítése, l. SCHULTE, *Die Fugger in Rom*, I, 266–275; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, 306, 314, 317, 323, 324, 325. L. még WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*, 22.

³²⁰ LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, 1352, 1355, 1356, 1359.

³²¹ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 191, 193.

³²² A Velencétől Magyarországnak küldött segélypénzek szétosztását a Seda-cég bonyolította le. L. róluk KUBINYI, *Budai kereskedők*, 342; KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése*, 126; KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379; TEKE, *Raggione Bontempi*, 979.

³²³ Okmánytár n. 64–65. L. erre még: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 166–171, n. 46, 170–171; PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, I, 610; II, 563; FEDELES, *Csulai Móré Fülöp*, 67. – A pécsi püspök kinevezési bulláinak ügyéről l. még fentebb.

³²⁴ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 192–193.

³²⁵ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 44–45, n. V/7. – 1512-ben Sergardi bérbe adta győri kanonoki stallumát Lábadi Pál győri kanonoknak, akinek a bérleti díjat a bécsi Fugger faktorátusban (*in civitate Viennensi in banco de Fukeris*) kellett befizetnie. 1519-ben Batthány Orbán Girolamo Balbinak a pozsonyi prépostságért évente 200 forintot a budai Fugger-faktorátusban (*Bude in banco Fukarorum*) helyezte el, MNL OL DF 279365., reg.: KÓTA, *Regeszták a vassvári káptalan levéltárának okleveleiről*, 214, n. 656).

³²⁶ Erről l. fentebb. 1525. jún. 22-én ebből még 33.000 rajnai forint és ötezer aranydukát még megvolt, l. DERNSCHWAM, *Útinapló*, 123.

másikat pedig Campeggio bíboroshoz kellett eljuttatnia. A harmadik pedig értelemszerűen a bankároknál maradt.³²⁷

A Fuggereknél lekötött összeg azonban nemcsak hadi célokat szolgált, hanem részben ebből finanszírozták a „követség” költségeit is. Így a Fuggereknél elhelyezett e két összegből kapta apanázsát Burgio nuncius³²⁸ és Campeggio bíboros³²⁹ is, sőt, a Ferdinánd osztrák főherceghez küldött Girolamo Rorarionak is ők utalták a fizetést. Először egy, a még Vio bíboros által náluk elhelyezett 800 rajnai forintot kitevő összegből, valamint a már több ízben említett letétből fizették, később pedig neki is a pécsi püspök servitiumából utaltak.³³⁰ A pénzek felhasználásán természetesen az Apostoli Kamara rajta tartotta a szemét, ugyanis e kifizetésekről szóló nyugta egyik példányát mindig Francesco Armellini de’Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának kellett megküldeni.³³¹ Nemcsak a Budán időző szentszéki követek ellátását intézték a Fuggerek, hanem a római magyar követét, Brodarics Istvánét is. A követnek Lajos királyhoz írott levele szerint azonban ez nem ment zökkenőmentesen: „*Fölséged s fötisztelendő kancellár úr azt írják ugyan nekem, hogy Fuggerék királyi meghagyásból eléggé el fognak látni pénzzel, de bizony egy fillért nem kaphatok tőlük, hanem csak kinevetnek, ha kérek tőlük.*”³³²

Mikor 1525. június 22-én a Fuggerek budai faktorátusát kifosztották, majd a hatvani országgyűlés a Magyarországról való kiutasításukról döntött,³³³ mindez a Szentszéket is komoly gond elé állította. VII. Kelemen – akinél a császár,³³⁴ a bajor hercegek és a Sváb Szövetség is panaszkodott e lépés ellen³³⁵ – II. Lajos királynak

³²⁷ 1524. jan. 22. VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz és II. Lajos magyar királyhoz I. Okmánytár n. 8–9; valamint ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145. L. még i. m. 171–176, n. 134–135.

³²⁸ Okmánytár n. 50, 68.

³²⁹ Okmánytár n. 64, 69.

³³⁰ Okmánytár n. 62, 66, 70, 71.

³³¹ Burgio, Campeggio és Rorario apanázsáról I. még fentebb és FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, 14–16, n. 6, 15; 17–24, n. 7, 18; 49–54, n. 15, 50; 121–131, n. 36, 130; 152–154, n. 63, n. 153; 263–266, n. 67, 265–266. Burgio 1525. jún. 23-án átnézte a budai Fugger-faktorátusban vezetett számadásokat, melyek a Vio által letétbe helyezett összegről szóltak, I. i. m. 225–228, n. 59, 227.

³³² KASZA, *Epistulae*, 57–59, n. 10, 59; itt idézett fordítását I. SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 13–14.

³³³ A Fuggerek kiűzéséről összefoglalóan I. WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*, 27–33; KUBINYI, *Hallerek*, 718–721; PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, I, 602–640; PÖLNITZ, *Anton Fugger*, I, 59–63; PÖLNITZ, *Die Fugger*, 151–153; HERMANN, *Jakob Fugger*, 298–326; KUBINYI, *A magyar állam belpolitikai helyzete*, 95; KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*, 136–137; SPEKNER, *A budai Fugger-faktorátus*, 432. Burgó jelentéseiben I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 225–228, n. 59, 227; 245–251, n. 64, 248; 251–257, n. 65; 276–280, n. 70; BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 25–28, n. 6.

³³⁴ THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 65–658, n. 864.

³³⁵ A bajor hercegek 1525. okt. 21-én, a Sváb Szövetség Bundeshauptmannjai: Wilhelm Güss von Güssenberg, Jakob Heinrichmann és Wolfgang Rem írtak öszentségének, I. THEINER, *Vetera monumenta*

szükszavú és az eddigiektől eltérő, igen hűvös hangvételű levelet küldött. Ebben őszentsége leírta: úgy hiszi, hogy a Fuggereknek okozott károk a király tudta nélkül történtek, ezért az igazság kiderítésére és a kereskedők kárpótlására szólította fel.³³⁶ Míg zajlottak a Fuggerek és az udvar között az egyeztetések – melyek 1526 júliusáig elhúzódtak³³⁷ –, Burgio kénytelen volt több ízben a pénzügyeket a bécsi faktorátussal intéznie.³³⁸

A Medici pápa nem tagadta meg firenzei kereskedő őseit, erről két eset is tanúskodik. Őszentsége Silvestro Figgini orvostól³³⁹ arról értesült, hogy a nemrég elhunyt Pietro Corsellini firenzei kereskedő³⁴⁰ javait örökösök hiányára hivatkozva az uralkodó elkobozta.³⁴¹ Mivel az elhunytnek Firenzében még négy testvére élt, ezért II. Lajos királyt és Szalkai László kancellárt is igazságos eljárás lefolytatására kérte.³⁴² 1525 novemberében pedig Felicét, a régóta Magyarországon élő firenzei kereskedőt ajánlotta a királynak és Szalkai érseknek, eszerint ez utóbbi előtt a kereskedő rátermettsége és tevékenysége már jól ismert.³⁴³

historica Hungariam sacram illustrantia, II, 657, n. 863, ill. TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*, 118, n. 11. A pápa válaszleveleit I. 1525. nov. 7., Okmánytár n. 103, 105.

³³⁶ 1525. nov. 7., I. Okmánytár n. 104. A pápa meghagyta Burgiónak, hogy ez ügyben beszéljen az uralkodóval: 1525. nov. 8., I. Okmánytár n. 106. Vö. még DERNSCHWAM, *Útinapló*, 125–126; PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, I, 630; II, 571. – 1525. aug. 23-án Jakob Fugger segítséget kért Zsigmond lengyel királytól és Szapolyai János erdélyi vajdától, I. WENZEL, *Okmánytár*, 87–91, n. 28–29; 1525. aug. 25-én Krzysztof Szydłowiecki felajánlotta segítségét az ügy rendezésébe a Thurzóknak, MNL OL DL 25718.

³³⁷ WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*, 32–33; WENZEL, *Okmánytár*, 96–97, n. 32–33; HERMANN, *Jakob Fugger*, 322–325.

³³⁸ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 343–351, n. 86, 350; 354–358, n. 90.

³³⁹ A bréve „*magister Sylvester Florentinus medicine doctor*”-nak nevezi, I. Okmánytár n. 4. Életére összefoglalóan I. KUBINYI, *Az egészségügyi foglalkozások*, 627. (Kubinyi szerint Silvestro csak sebész volt, mert Szerémi György kivételével – aki „*fiscus regis*”-nek nevezi, WENZEL, *Szerémi*, 47. – mindenhol cirurgusként szerepel. Ennek ellentmondani látszik a bréve megszólítása – ti. „*medicine doctor*” –, és az itt is szereplő magisteri fokozat sem az artes fakultásra utal.) A doktor rendszeres udvari megbízásaira I. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 96, 133, 183, 210, 219. (1525. márc. 6., ápr. 7., máj. 28., jún. 20. és 28.), I. még KUBINYI, *Budai és pesti családok*, 521; KUBINYI, *Pesti Gábor*, 762.

³⁴⁰ A főleg selyemszövettel kereskedő Corsellinik a Strozziak megbízottjaiként tevékenykedtek Budán, I. róluk KUBINYI, *Budai kereskedők*, 340; KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379; TEKE, *Raggione Bontempi*, 988–990.

³⁴¹ Az 1523-ban elhunyt Pietro a Strozziaknak jelentős összegekkel adós maradt, mert nemcsak készpénz ellenében, hanem hitelbe is adott el árut. A hagyaték visszaszerzése érdekében nemcsak a pápa, hanem a Signoria is írt II. Lajosnak 1524. jan. 19-én, I. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, 404; TEKE, *Raggione Bontempi*, 988. A követelés valószínűleg teljesülhetett, mert Francesco Corsellini – aki testvérével, Lodovicóval és Raggione Bontempivel közös céget alapított – jelentős megrendeléseket teljesítettek elsősorban a királyi udvarnak. KELÉNYI, *Iparosok*, 329–330; KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379; TEKE, *Raggione Bontempi*, 989–990.

³⁴² 1524. jan. 1. II. Lajos magyar királyhoz és Szalkai László egri püspökhöz, valamint Tommaso de Vio bíboros legátushoz, I. Okmánytár n. 3–5.

³⁴³ Okmánytár n. 109. Személye megegyezhet azzal a „*Felix Italus mercator Florentinus depauperatus*”-szal, aki 1525. jan. 24-én 10 forintot kapott, amivel még öfelsége tartozott neki. Az ajánlólevél írásának oka valószínűleg a kereskedő elszegényedése volt. Felice közelebbi azonosítására Kubinyi András kétszer tesz kísérletet: egyszer Felice Staginak írta (KUBINYI, *Budai kereskedők*, 340–341, valamint KUBINYI,

4. A KAPCSOLATTARTÁS EGYÉB CSATORNÁI

Róma és Magyarország között állandó és eleven kapcsolatot jelentettek azok a személyek, akik zarándokként, pápai kegy elnyerése vagy a Kúria előtt zajló per miatt vagy éppen tudásszomjukat oltandó érkeztek az Örök Városba.

a) A zarándokok

Bár az 1475. évi szentévi alkalmával Vetési László még arról írt, hogy „egyetlen nemzet fiai sem látogatják e szent ünnepeket nagyobb számban, mint a magyarok”, és a 15. és 16. század fordulóján is kimutathatóan nagy számú magyar zarándok kereste fel Rómát, ez a Mohács előtti évekre igen lecsökkent.³⁴⁴ A török fenyegettség, az Észak-Itáliában dúló háború, a Rómát sújtó pestisjárvány ellenére mégis voltak olyanok, akik ezekben az években is útra keltek. A szentévi búcsúért és levelekkel Rómába utazó Acél Istvánról már volt szó; Kanizsai Lászlóról – akit a hatvani országgyűlésen a nemesek kincstartónak kiáltottak ki³⁴⁵ – tudjuk, hogy 1525 tavaszán Loretóba és Rómába zarándokolt.³⁴⁶ Az Örök Városban – amellet, hogy minden biztonnal felkereste a búcsú elnyeréséhez szükséges bazilikákat – találkozott a pápával is, aki lovaggá ütötte.³⁴⁷

Minden valószínűség szerint a magyar udvar ugyancsak prominens képviselője, Trepka András³⁴⁸ magyar királyi udvarmester is – feleségével, Katalinnal, valamint nyolc krakkói és gneznói egyházmegyéből származó személlyel³⁴⁹ együtt – a pápához

Berisló Péter és budai szereplése, 126). Ezt később megkérdőjelezve Felice Fiorentinora változtatta (KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379).

³⁴⁴ L. erre PÁSZTOR, *A magyarság vallásos élete*, 119–125; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 91; CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat*, 238–240; CSUKOVITS, *Középkori magyar zarándokok*, 184–189.

³⁴⁵ KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*, 143.

³⁴⁶ 1524. dec. 21-én és jan. 7-én perhalasztó oklevelet kért az uralkodótól: MNL OL DL 39348.; MNL OL DL 24408.: „*Quoniam fidelis noster magnificus Ladislaus de Kanysa comes comitatus Castriferrei causa devotionis et solvendi voti sui ad ecclesiam beatissime Marie virginis de Loreto et deinde urbem Romam peregrinatum profectus est*”. 1525. jan. 14-én Sárváron van (MNL OL DL 25713.), innen indulhatott zarándoklatára, melyre magával vitte familiárisait is. Ápr. 3-án azt írja feleségének, Drágyi Annának, hogy másnap mindnyájan épségben megérkeznek Sztenicsnyák (*Steničnjak*) várába (MNL OL DL 25715.).

³⁴⁷ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 231–237, n. 61, 233: „*Ladislaio Canixei che questo anno Sua Santità fece Cavaliere in Roma*”; 257–262, n. 64, 262.

³⁴⁸ FÓGEL, *II. Lajos udvartartása*, 49; NEUMANN, *A Korlátköviek*, 59–60, 63, 65.

³⁴⁹ Trepka társai közül eddig mindössze egyet sikerült biztosan azonosítani. Andrej Tęczyński (*Andreas de Thenchin*) 1525 tavaszán Rómában járt, hogy a plocki püspök ügyében intézkedjen, I. WOJTYKSA,

fordult, hogy magának és családjának szabadon választott gyóntatótól teljes bűnbocsánatot nyerjen. Emellett még öszentsége kérésükre számos kegyben részesítette őket.³⁵⁰ Nemcsak nemesek keltek útra: 1523/24-ben találunk három pozsonyi polgárt, akik Rómába zarándokoltak,³⁵¹ és 1523-ban a római Szentlélek Társulatba még volt két magyar beiratkozó is.³⁵² Az udinei helytartó pedig 1525 októberében 17 magyar peregrinusról tett említést jelentésében.³⁵³

A Rómába érkező magyar zarándokok lelkipozíciójában nagy segítséget nyújtottak a magyar pálosok,³⁵⁴ a Szent István király által alapított magyar zarándokház, és a magyar gyóntatók.³⁵⁵ Lászlai Jánosnak, a híres humanistának 1523-ban bekövetkezett halála után Szondi Pál, a bácsi káptalan örkanonokja fogadta azokat a magyar peregrinusokat, akik bűneiket az apostolok sírjánál anyanyelvükön kívánták meggyónni.³⁵⁶ Sőt, a szentév miatt még horvát gyóntatót is találhattak a Rómába érkezők.³⁵⁷ A pálosokon kívül magyar minorita is élt a Városban: Frangepán Ferenc 1515-től a Santa Maria in Aracoeli-kolostor lakója volt, akit nem csak a zarándokok, hanem Brodarics István is rendszeresen felkeresett.³⁵⁸

A többség azonban nem tudott útra kelni. Már 1524. november végén a Nádasdi Tamás vezette küldöttség II. Lajos magyar király nevében a Bécsben tartózkodó Campeggio legátustól – amellett, hogy a bíborost Budára hívta – azt kérte, hogy öszentsége – elődjéhez, VI. Sándor pápához hasonlóan³⁵⁹ – adja meg az ország lakosságának a jubileumi búcsút római zarándoklat nélkül. A konzisztórium december

Acta Nuntiaturae Poloniae, II, 194–196, n. 20. Stanisław Chroberski (*Stanislaus Chroberski*) néven említenek a források egy személyt, aki Zsigmond király zászlóvivője és pohárnoka volt 1517-től haláláig, 1520-ig (*Acta Tomicianae*, IV, 157; V, 140, 142, 145); az itt szereplő illető talán a forrásokban is szereplő egyik unokaöccs lehet (i. m. 170, 215). A Stadnicki neves lengyel mágnás família, Žmigród urai, Stanisław talán e család tagja.

³⁵⁰ 1524. aug. 4., I. Okmánytár n. 46. – A „comes sacri palatii et aule Lateranensis” címet csak a pápa adományozhatta, Trepka talán épp ezt is ezen a zarándoklatán kapta, I. erre HOFMANN, *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden*, I, 294, II, 62, 64. A szabad gyóntatóválasztással kombinált teljes bűnbocsánatot általában személyesen kérték a zarándokok, I. CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat*, 213.

³⁵¹ CSUKOVITS–MAJOROSSY, *Pozsonyi peregrinusok*, 62.

³⁵² BUNYITAY, *A római Szentlélek-Társulat*, 145; CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat*, 238.

³⁵³ PÁSZTOR, *A magyarság vallásos élete*, 123.

³⁵⁴ WEINRICH, *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitaie de urbe Roma*.

³⁵⁵ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 399–403, 407–413; MONAY, *A római magyar gyóntatók*; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 83.

³⁵⁶ MONAY, *A római magyar gyóntatók*, 38–39.

³⁵⁷ Okmánytár n. 102.

³⁵⁸ SÖRÖS, *Frangepán Ferencz*, 430–431; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 85.

³⁵⁹ Az 1500. évi szentévi búcsúról I. BORSA, *A török ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú*.

14-én megvitatta a kérést és úgy döntöttek, hogy két hónapra megadják.³⁶⁰ A király nem várta meg az erről kiállított pápai bullát, hanem parancslevélben tiltotta meg a római zarándoklatot.³⁶¹

Voltak, akik öszentségétől külön levélben kérték ezt a kegyet. 1525 márciusában a pápa Frangepán Bernátnak, a vele együtt a török ellen harcoló familiárisainak és katonáinak, illetve azon alattvalóinak, akik öregségük vagy szegénységük miatt nem tudnak Rómába zarándokolni, megengedte, hogy jubileumi búcsút nyerjenek anélkül, hogy Szent Péter és Pál apostol sírját felkeresnék.³⁶² Hozzá hasonlóan Frangepán Kristóf kérésére is hozzájárult, hogy ő és a fehér kereszt jelét a mellükön viselő, török ellen harcoló katonái szentévi búcsúban részesüljenek.³⁶³ Frangepán Bernát emellett azt is kérte, hogy a modrusi Mezei Szűz Mária-templom búcsúját a hívek biztonsága érdekében ogulini várának Szent Bernát-templomába helyezze át.³⁶⁴ Emellett persze a pápa más indokkal is adott búcsúengedélyt: Mária magyar királyné kérésére Bucsai Illés hippói címzetes püspök első, főpapként bemutatott miséjén részt vevők nyerhetnek teljes bűnbocsánatot.³⁶⁵

1526 tavaszán már senki nem gondolhatott személyes zarándoklatra. Áprilisban a pápa több dalmáciai város, és Bosznia hívei számára – akik részben az oszmán

³⁶⁰ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 53–54, n. 54. A konzisztóriumon Cesi bíboros Campeggio nov. 29-én kelt jelentését olvasta fel, a Fraknói által kiadott jelentésben azonban erről nem olvasható semmi (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 85–88, n. 28). – A szentévet 1524. jún. elején kelt bullájában hirdette meg Kelemen pápa, a legátusoknak és nunciusoknak bullákhoz mellékelte kísérelével 1524. jún. 10-én kelt, erről l. fentebb.

³⁶¹ Febr. 7-én Perényi Ferenc váradi püspöknek, febr. 10-én Gosztonyi János erdélyi püspöknek Szombathelyre(!), ápr. 2-án Podmaniczky István nyitrai püspöknek, l. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 74–75, 127. L. még Campeggio és Burgio febr. 13-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 150–154, n. 42–43, Campeggio febr. 20-i levelét, valamint Okmánytár n. 72.

³⁶² 1525. márc. 22., l. Okmánytár n. 79. A pápa ezt megelőző nap, márc. 21-én kelt levelében már kifejtette, hogy a búcsú ügyében pedig szívesen gyakorol kegyet, l. Okmánytár n. 78.

³⁶³ Okmánytár n. 99.

³⁶⁴ Okmánytár n. 100.

³⁶⁵ Okmánytár n. 45. – A Miksinczi Dragasith családból származó Bucsai Illés pályáját a kancelláriában kezdte, majd 1517-ben királyi titkár lett (KUBINYI, *A királyi titkárok*, 7, 9; l. még MNL OL DL 22925.; BARABÁS, *Teleki család oklevéltára*, II, 357–359, n. 217; 362–363, n. 219.) 1522. jún. 20-án csornai és leleszi prépost (MNL OL DL 47461.), 1523. jún. 8-án már csak leleszi prépostként találkozunk vele (MNL OL DF 248021.; 1524. decemberében Kovács Péter a csornai prépost, l. MNL OL DL 47582.). 1523. jún. 1-jén nevezte ki VI. Adorján pápa hippói püspökké (ASV Arch. Consist., Acta Vicecanc. vol. 2, fol. 241v; HC III. 210). A bullák tanúsága szerint öszentsége megengedte neki a javadalomhalmazást, továbbá azt, hogy az esztergomi egyházmegyében maradjon, és hogy bármelyik püspök két vagy három másik jelenlétében felszentelhesse (ASV Reg. Lat. vol. 1417. fol. 249v–251r, Lakatos Bálint szívélyes közlése, melyet külön köszönök). Ez év aug. 17-én már oklevelet is így adott ki: „*Elias episcopus Hypponen[is] prepositus et conventus Sancte Crucis de Lelez*” (MNL OL DL 38465.). 1524. dec. 1-jén mint hippói püspök és leleszi kommandátor írja át X. Leó pápa brévéjét (MNL OL DF 275560.). Valószínűleg felmenője – talán nagybátyja – lehetett Bucsai Miklós zágrábi kanonok l. MNL OL DL 34545.; THALLÓCZY–HORVÁTH, *Alsó-szlavóniai okmánytár*, 230–231, n. 142; THALLÓCZY–BARABÁS, *A Frangepán család oklevéltára*, 209–210, n. 199. L. róla DRASKÓCZY, *Szlavóniai nemesek*, 259.

fenyegetettség, részben pedig a Rómában előző évben dúló pestis miatt az 1525. évre meghirdetett jubileumra elzarándokolni nem tudtak – megengedte, hogy a Klissza védelmének segítésére küldött pápai megbízott, Leonardo Crecio által kijelölt templomokat felkeresvén teljes búcsút nyerhetnek.³⁶⁶ Ez után nem sokkal, 1526. május 4-én a pápa engedélyt adott az egyházi kincsek eladására és a török ellen harcolóknak teljes búcsút hirdett.³⁶⁷

A püspököknek *ad limina*-látogatás miatt elvileg két évente kellett Rómában öszentsége előtt megjelenniük. A magyar főpapok már a 14. században sem tettek eleget e kötelezettségnek, és általában egy kanonkjukat küldve képviseltették magukat.³⁶⁸ A 15. századtól a főpapok – például Lack Benedek boszniai, Johannes de Dominis váradi, Agmándi Péter váci, Gatalóci Mátyás veszprémi vagy Hédervári László egri – rendszerint a nagy távolság, az utak veszélyei és török fenyegetettségre hivatkozva felmentésért folyamodtak, és általában meg is kapták azt.³⁶⁹ 1525 decemberében Kelemen pápa Móré Fülöp pécsi püspök és Tomori Pál kalocsai érsek kérésére a Magyarországra támadni akaró török szultántól való félelem miatt az előbbi tíz, az utóbbit tizenkét évre mentette fel az *ad limina* alól.³⁷⁰

b) Pereskedők

Rómába nem csak kegyes szándékkal utaztak egyháziak, hanem peres ügyeik elintézése végett is. A pécsi káptalan 1470-ben Szegedi Miklós, 1472-ben Besenyői Miklós pécsi éneklőkanonokok,³⁷¹ a győrit 1505-ben Iborliskói István, 1512-ben és 1516-ban Lábadi Pál győri kanonokok³⁷² képviselték. 1500-ban Gáspár veszprémi

³⁶⁶ 1526. ápr. 8., I. Okmánytár n. 135. 1526. ápr. 7-én Leonardo Crecio pápai familiárisnak adott gyóntatási engedély: Okmánytár n. 134.

³⁶⁷ A Burgiónak küldött brévéket és bullákat I. MNL OL DL 24282.; ÖStA HHStA Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 2, Konv. A, Fol. 10–11. [MNL OL DF 276109. tévesen május 3-i dátummal]; *Acta Tomiciana*, VI, 349–360, n. 316–322. Az iratok máj. 24-én érkeztek Budára, I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 382–387, n. 99, 382–383; BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 68–71, n. 23; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 367–368, 391–392. – A VII. Kelemen pápával kapcsolatos bécsi levéltári források ismeretét Fazekas István levéltári delegátusnak köszönöm.

³⁶⁸ MREV III, 62–63, n. 85; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 914–931; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 352.

³⁶⁹ MREV III, 146, n. 245 („*propter guerrarum turbines et alios funestos eventus*”); LUKCSICS, *XV. századi pápák oklevelei*, I, n. 62, 247, II, n. 761, 863, 1022 („*propter guerras Turcorum*”), 1207, 1296, 1302 („*propter discrimina temporum*”).

³⁷⁰ Okmánytár n. 112.

³⁷¹ FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 330, 447.

³⁷² KÖBLÖS, *Egyházi közélet Mátyás és a Jagellók korában*, 394, 403–404; MNL OL DL 30996.; NEMES, *A győri káptalani magánlevéltár*, 31, n. 18.

kanonok a bakonykési tizednegyedtet a római kúriában végzett szolgálatáért kapta meg.³⁷³ II. Lajos király 1524-ben azért ajánlotta Salviati bíborosnak Balázs pécsi ágostonos szerzetest, hogy Rómában elintézendő ügyének sikerében legyen segítégre.³⁷⁴ Az általunk vizsgált időszak egyik legjeletosebb egyházi perét a fent már említett Filippo Sergardi vívta az esztergomi káptalannal.

„*Messer Filippo*” – ahogyan Burgio jelentéseiben nevezi – 1512 óta perben állt az esztergomi káptalannal a főszékesegyház oldalában lévő Szűz Mária-kápolna javadalma ügyében.³⁷⁵ Mikor a befolyásos kúriai hivatalnok a Rómában tartózkodó Bakócz bíborostól elnyerte³⁷⁶ e javadalmat, minden bizonnal tudta, hogy „darázs-fészekbe” nyúlt, mely már régebben is okozott feszültségeket az érsek és káptalanja között. Az évi 2000 dukát jövedelemmel rendelkező javadalmat ugyanis 1493-ban VI. Sándor pápa II. Ulászló király közbenjárására a káptalannal egyesítette, hogy annak jövedelmét napi osztalékul kioszthassák a kanonokok között.³⁷⁷ Ezt követően többször is meg kellett erősíteni a pápával az uniót, mert a kanonokok a pápai jóváhagyás érdekében kisebb csúsztatásokkal éltek.³⁷⁸ A per tárgya a kápolnához tartozó honti tizedek voltak, kezdetét nem tudjuk pontosan datálni. Az esztergomi káptalan kérvénye és II. Gyula pápa elődje, VI. Sándor rendelkezéseit megerősítő bullái már jelenthették, hogy a kanonokok perre készülnek.³⁷⁹ Az biztos, hogy 1507 decemberében már javában tart: a pápa ugyanis megfedte Bakóczot, mivel büntetés terhe mellett hazarendelte a káptalan ügyvédjét Rómából.³⁸⁰ Az éveken át zajló per 1512-ben egy, a káptalan számára kedvező ítélettel lezárulni látszott,³⁸¹ ám még ebben

³⁷³ KREDICS–MADARÁSZ–SOLYMOSI, *A veszprémi káptalan számadáskönyve*, 62.

³⁷⁴ 1524. nov. 13. OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziene*, 8.

³⁷⁵ A pert – pusztán a kiadott forrásokra alapozva feldolgozta – KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana* és röviden összefoglalja: SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 22.

³⁷⁶ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 38–41, n. V/4, 41. Bakócz és Sergardi jó kapcsolatáról l. ERDÉLYI, *Egy kolostorper története*, 36.

³⁷⁷ CZAICH, *Regesták VI. Sándor pápa korából*, 167, valamint MNL OL DF 237373.

³⁷⁸ I. m., 171, 178–179; MNL OL DF 237375., 237338.; 237382.; KÖRMENDY, *Annatae*, 96, n. 187; LUKSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 1329. L. még KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*, 216–218.

³⁷⁹ A káptalan kérvénye 1505-ből: MNL OL DF 237703.; a pápai bullákat l. THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 554–556, n. 724; MNL OL DF 237384., 237343. L. még KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*, 218–221.

³⁸⁰ ASV Arm. XXXIX., vol. 28, fol. 603r–604r, kiadva: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 576, n. 781. – A káptalan másik ügyvédje, Pécsi Miklós már 1507 szeptemberében sem volt Esztergomban, l. SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 75. 1508. jan. 2-án Rómába írt levélről és e hó 13-án az ügyről tartott tanácskozásról l. uo. és i. m. 78–79.

³⁸¹ 1510-ben született egy ítélet az ügyben, erre utalhat Szini Tamás kanonok 1510. márc. 6-i bejegyzése: „*Hac die lata est sententia in Curia Romana pro / Capitulo Strigoniensi et contra Archiepiscopum / Strigoniensem Thomam in causa capelle*”, l. RITOÓKNÉ, *Bakócz Tamás breviáriumának kéziratosa versei*, 550, idézi KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*, 219. (Bár ‘*latae sententiae*’

az évben Fülöp mester színre lépésével újabb lendületet vett: a káptalan szerint ugyanis a javadalom nem a sienait, hanem őket illeti.³⁸²

Az újabb per ismét évekig eltartott és folytatása ezúttal már nem az esztergomiaknak kedvezett: 1522-ben a megegyezés szerint a káptalannak évente 500 forintot kellett fizetnie Filippónak.³⁸³ Mivel erre nem voltak hajlandók, így eljárás indult ellenük. Az új pápa, VII. Kelemen 1523. november 30-án kelt brévéjében a káptalant egyházi büntetésben részesítette, mivel Sergardi számára a megállapodás értelmében a neki járó 500 forintot nem fizették ki. Az *interdictum*ot II. Lajos magyar király kérésére négy, majd a megegyezés elhúzódása miatt újabb hat hónappal felfüggesztette.³⁸⁴ Ez év októberében a káptalan Salviati bíborshoz, az ország protektorához fordult: levelükben kiemelték, hogy az ügy aláássa az országban a Szentszék iránti bizalmat és a lutheri eretnokség terjedésének kedvez.³⁸⁵ Közreműködésre kérték Burgio nunciust is, aki jelentésében arról panaszkodott Sadoletónak, hogy mind a káptalan, mind Szalkai érsek emiatt minden nap zaklatja, pedig ő csak öszentsége utasításait követi.³⁸⁶

Az eset messze túlnőtt önmagán: a kiközösítéssel és bírságokkal terhelt káptalan nem tudta maradéktalanul ellátni sem a hívek lelki gondozását, sem a rárótt katonaillesztési kötelezettséget, amely a lutheri eretnokség terjedése és az állandó török fenyegetettség miatt igen kényelmetlen lett a Szentszék számára is. Burgio és Campeggio jelentései arról árulkodnak, hogy az üggyel öfelsege és Szalkai érsek is rendszeresen foglalkozott,³⁸⁷ igazi áttörésre azonban csak 1525 augusztusában került sor. Augusztus 8-án Lajos király, augusztus 16-án pedig Szalkai érsek a pápától a per

kanonjogi kifejezés elsősorban *excommunicatio*, *interdictum* és felfüggesztés esetén volt használatos.) 1512. ápr. 12-én Pécsi Miklós és Bak János kanonokok levele arról tanúskodik, hogy húsvét utánra várják az ítéletet, l. MNL OL DF 208748., Bónis, *Szentszéki regeszták*, 568, n. 4125.

³⁸² A perről l. MNL OL DF 237709. és LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 1413. Minden bizonnyal a perben alkalmazott manővernek tudható be, hogy 1513. febr. 19-én lemondott javadalmáról, majd nem sokkal később új províziós bullát eszközölt ki, l. KÖBLÖS, *Egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*, 439; LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia*, n. 1381.

³⁸³ L. MNL OL DF 278954-55., 237389. A kanonokok 1522-ben Klementini János komáromi főesperest küldték Rómába, aki útközben Antonio Grimani velencei dózsétól kapott ajánlólevelet Marco Cornaro és Francesco Pisani velencei származású bíborosokhoz, MNL OL DF 237392-93., kiadva: FRANKL, *Levelestár*, 204; idézi: KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 132. Az 1522-es megegyezés vázlata: MNL OL DF 237738. – A káptalan a per alatt azért szétosztotta a kápolna jövedelmét, l. SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 102–103, 108.

³⁸⁴ Okmánytár n. 34.

³⁸⁵ 1524. okt. 28. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 543; OSzK Kt Fol. Hung. 1277/6. s. n., *Le Carte Stroziane*, 4.

³⁸⁶ Salviati bíborosnak írott levelét (1524. okt. 29.) l. uo. 1524. okt. 31-i jelentése: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 60.

³⁸⁷ I. m. 88–92, n. 29, 92; 116–121, n. 35, 117; 121–131, n. 36, 131. (1524. dec. 6. és 1525. jan. 20., 22.)

megszüntetését kérte.³⁸⁸ Szalkai még azt is felajánlotta, hogy a Filippo Sergardinak fizetendő ezer forintot is hajlandó kifizetni az elszegényedett kanonokok helyett, akik már 4000 forintot fizettek a sienainak. A leveleknek végül meg lett a hatása: a pápa az egyházi büntetések alól a káptalan tagjait felmentette, egyrészt az ügy botránys volta és a hívek között keletkezett zavarodottság miatt, másrészt arra való tekintettel, hogy a mindenkori magyar király egyúttal esztergomi kanonok is.³⁸⁹ A pápa ítéletét 1526 januárjában mind a király, mind Szalkai érsek megköszönte.³⁹⁰ Az adósság kiegyenlítése és a kápolna uniójának jogi ügyintézése 1527 márciusában is folytatódott, amellyel Francesco Marsuppinit bízták meg.³⁹¹ Filippo Sergardi végül 1529-ben több mint 15 év pereskedés után döntött úgy, hogy lemond javadalmáról, amelyet VII. Kelemen pápa Sbardellati Ágostonnak adományozta.³⁹²

c) Tudósok és diákok

Voltak olyanok is, akiket Rómába a tudományok és a tanulni vágyás hozott, bár az Örök Város nem tartozott a magyar diákok kedvelt célpontjai közé: Padovához és Bolognához képest jóval kevesebben keresték fel. Az itt tanuló magyarországi diákok túlnyomó többsége – amint azt már Kubinyi András is megállapította – domonkos szerzetes volt, akik a rend *studium generale*-jában szívták magukba a tudást,³⁹³ de találunk néhány egyházmegyes papot is, akik jogot tanultak.³⁹⁴ Talán a leghíresebb római diák Nádasdy Tamás, a későbbi nádor volt, aki 1522-ben érkezett az Örök Városba, hogy jogi tanulmányait befejezhesse. Innen 1523 nyarán Tommaso de Vio

³⁸⁸ THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 652, n. 855; BESSENYEI, *Lettere di principi*, 38–41, n. V/4. A levelek küldéséről l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 245–251, n. 64, 249–250; 251–257, n. 65, 256.

³⁸⁹ Okmánytár n. 101. A magyar király esztergomi kanonokságáról l. KÁRPÁTHY-KRAVJÁNSZKY, *A magyar király és királyné esztergomi kanonoksága*.

³⁹⁰ THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 590, n. 804; BESSENYEI, *Lettere di principi*, 44–45, n. V/7. Erre l. még FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 320–323, n. 83, 322.

³⁹¹ ETE I, 308–311, n. 301–302.

³⁹² THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 601–602, n. 821–823.

³⁹³ VERESS, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók*, 248–259, helyenként; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 85.

³⁹⁴ Pl. 1489-ben Pálfi Márton és Martonfi Albert pécsi egyházmegyes papok vagy 1516-ban Bessei Ignác, l. VERESS, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók*, 253, 259. – Ilkusi Márton római tanulmányait (l. i. m. 246) cáfolja: SZOVÁK, *Ilkusi (Bylica) Márton*, 35.

bíborossal Magyarországra utazott, hogy a legátus tolmácsaként teljesítsen szolgálatot.³⁹⁵

Voltak olyanok is, akik Róma pezsgő, humanista szellemi életét keresték. Girolamo Balbi – aki Szatmári György bizalmasaként számos kanonoki javadalom birtokosa, Lajos király nevelője és diplomatája volt – 1524-ben a Városban telepedett le,³⁹⁶ és Francesco Marsuppini is kapcsolatba került a Város humanistáival.³⁹⁷ Ilyen volt a neves sziléziai epigrammaköltő, Georg von Logau is, aki 1522 és 1525 közötti években a római humanisták között nagy megbecsültségnek örvendett, tagja lett a híres Sodalitas Coritianának is.³⁹⁸ 1525 novemberében azonban hazatéréséről döntött, ezért Kelemen pápától két ajánlólevelet kapott. Öszentsége szerint görög és latin tudásával és verseivel az Örök Város művelt férfiainak tiszteletét is kivívta, ezért a pápa a magyar királynak³⁹⁹ és a művészetpártoló Thurzó Szaniszló olmüci püspöknek⁴⁰⁰ ajánlotta figyelmébe a költőt. Nem véletlenül: maga Logau adta tudtára öszentségének, hogy fiatal kora elején az olmüci püspök testvére, a néhai Thurzó János boroszlói püspök támogatta, de Szaniszló is figyelemmel kísérte öt éves itáliai tanulmányait.⁴⁰¹ Lajos király előtt sem volt ismeretlen a sziléziai humanista, hiszen állítása szerint öfelsége is évi pénzjáradékkal segítette itáliai stúdiumait. A költeményeinek címzettjei között bíborosokat – Alessandro Farnese, Pompeo Colonna, Innocenzo Cibo, Nikolaus von Schönberg – és a Kúria több vezető méltóságát – Giovanni Matteo Giberti datárius, Petro Bembo és Jacopo Sadoletto secretarius domesticusok – is megtaláljuk, joggal feltételezhetjük, hogy – elsősorban ez utóbbiak – közreműködtek az ajánlólevelek kiállításában.⁴⁰²

1526. január 10-én a híres történetíró, Paolo Giovio, másnap pedig a tudós humanista Georg Sauermaun írtak levelet Rómából Logau távozásáról a Budán

³⁹⁵ VERESS, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók*, 260–261; BÓNIS, *A jogtudó értelmiség*, 325; KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések*, 119; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, 85; KUBINYI, *A királyi titkárok*, 21; LAKATOS, *Kálnai Imre*, 431.

³⁹⁶ Balbi életére l. KNAUZ, *Balbi Jeromos*; ÁBEL, *Magyarországi humanisták*, 32–75; KÖBLÖS, *Egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*, 444–445; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 321–323. Római tevékenységét l. lentebb.

³⁹⁷ GOUWENS, *Remembering the Renaissance*, 93–94.

³⁹⁸ Életéről l. HEGEDÜS, *Analecta recentiora ad historiam renascentium*, 238–247; SCHAEFFER, *Humanism on Display*; LAKATOS BÁLINT, *Logau, Georg von*, MAMÜL VII, 78–79; LAKATOS, *Pannoniae luctus*.

³⁹⁹ 1525. nov. 24., l. Okmánytár n. 111.

⁴⁰⁰ 1525. nov. 24., l. Okmánytár n. 110.

⁴⁰¹ A két Thurzó püspökhöz számos költeményt írt: LOGUS, *Ad inclytum Ferdinandum*; HEGEDÜS, *Analecta recentiora ad historiam renascentium*, 247–267 (helyenként); WENZEL, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz*, 26. Thurzó János és Szaniszló irodalompártoló tevékenységéről l. i. m. 52–62. Brodarics és a római humanista kör kapcsolatáról: SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 26.

⁴⁰² LOGUS, *Ad inclytum Ferdinandum*, helyenként.

tartózkodó Brodaricsnak, akit a humanista összejövetelekről jól ismertek.⁴⁰³ Mikor e levél a magyar királyi székhelyre érkezett, Logaut mesterével Ursinus Veliusszal Jacobus Piso házában találta három, Rómát járt humanistával: Brodarics Istvánnal, Kálnai Imrével és Nádasdy Tamással.⁴⁰⁴

„A Mohácsot megelőző évek szentszéki–magyar kapcsolatai a szakirodalomból, valamint Burgio nuncius kiadott jelentéseiből közismertek, így röviden összefoglalhatók.” – írta Kubinyi András *Diplomáciai érintkezések a Jagelló-kori magyar állam és a pápaság között* című, 1996-ban megjelent cikkében.⁴⁰⁵ Jelen összefoglalás azonban világosan megmutatja, hogy az újonnan feltárt források bevonásával a kapcsolatban részt vevők száma jelentősen gyarapítható, és a két fél közötti érintkezésben betöltött szerepük vizsgálatával a kapcsolat minősége is árnyalható.

Kubinyi fent idézett írásában a két állam közötti kapcsolattartásban részt vevő személyek vizsgálata során kijelentette, hogy „a pápának inkább volt szüksége a budai udvarral való kapcsolattartásra”, mint hazánknak.⁴⁰⁶ Megállapítását arra alapozta, hogy míg a Szentszék magas rangú bíborosokkal és jól képzett, sok esetben állandó jelleggel Budán tartózkodó diplomatákkal képviseltette magát, addig Magyarország római jelenléte esetleges volt. Ez a megállapítás cáfolható: a Mohács előtti években a római magyar jelenlét tulajdonképpen teljesnek és folyamatosnak mondható. A magyar érdekképviselő azonban korántsem a mai értelemben vett intézményesült formában működött, hanem személyes kapcsolatok bonyolult hálózatán alapuló informális csatornákon keresztül.⁴⁰⁷

A Magyar Királyság érdekképviselőjét nagyobb részt itáliai személyek látták el, akik behatóan ismerték a Római Kúria bonyolult és szövevényes intézményi struktúráját és ügymeneteit. A hazánkban a pápát képviselő bíboros-legátusnak mintegy párjaként Rómában a magyar királyt legmagasabb szinten a bíborosprotektor képviselte. Az állandó ügyvivői jelenlétet a firenzei származású Francesco Marsuppini látta el, akihez

⁴⁰³ KASZA, *Epistulae*, 128–130, n. 53–54.

⁴⁰⁴ LAKATOS BÁLINT, *Logau, Georg von*, MAMÜL VII, 78.

⁴⁰⁵ KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések*, 119.

⁴⁰⁶ I. m. 108., és erre utal a 121. oldalon is.

⁴⁰⁷ Kubinyi András ezt a véleményét később maga is árnyalja: KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*. L. még erre TUSOR, *Purpura Pannonica*, 46.

a humanista műveltségű kiváló szónok, Brodarics István is csatlakozott kíséretével együtt. Mivel a magyar főpapok római utazása II. Ulászló 1514. évi dekretumának 65. cikkelye értelmében erősen korlátozott volt, így azok szentszéki követségeket – a német birodalmi gyűlésekkel ellentétben – nem láttak el. A kapcsolatot tovább gazdagítják az eseti megbizatással – nemcsak a király, hanem olykor prelátusok vagy bárók által küldött – követek, és nem szabad figyelmen kívül hagyni az Európát behálózó Fugger-faktorátusok ebbéli szerepét sem. A levelek és a hírek áramlásához azonban hozzájárultak azok is, akik zarándoklat, a Kúria elé áthelyezett per, tanulás vagy az itáliai humanizmusban való elmélyülés miatt érkeztek hazánkból az Örök Városba.

B) A SZENTSZÉK EURÓPAI DIPLOMÁCIAI ERŐFESZÍTÉSEI MAGYARORSZÁG ÉRDEKÉBEN

1) „URGET ENIM TEMPUS”. SEGÉLYKÉRŐ BRÉVÉK A TÖRÖK ELLEN

A pápaság külpolitikájának a 15. század közepe óta központi témája volt a kereszténység legnagyobb ellensége, a törökök elleni harc. A VII. Kelemen pápa és a magyar királyság közötti levelezésben is folyamatosan szerepel az oszmán fenyegetettség és az ország védelmének fontossága:⁴⁰⁸ hazánk a „kereszténység védőbástyája” (*nostrae fidei antemurale*).⁴⁰⁹ Magyarországot a Szentszék nemcsak közvetlenül segítette diplomáciai eszközökkel, pénzbeli támogatással, hanem az európai államok kapcsolatrendszerének alakításában is elsődleges szempont volt a keresztény fejedelmek kibékítése és a török elleni összehangolt támadás lehetőségének megteremtése.

⁴⁰⁸ Okmánytár n. 11, 13–15, 19–21, 25, 76, 78–79, 93, 95, 141. – A mohácsi csatát megelőző magyar-török harcokról, a korabeli Európa politikai viszonyairól részletesen nem értekezek, erről bőséges szakirodalom áll rendelkezésre. A teljesség igénye nélkül I. FODOR, *A szimurg és a sárkány*; KOSÁRY, *Magyar diplomácia*; KUBINYI, *A mohácsi csata előzményei*; KUBINYI, *A Szávaszentdemeteri-Nagyolaszi győzelem*; KUPELWIESER, *Die Kämpfe Ungarns*; PAPP, *Magyarország és az Oszmán Birodalom*; MISKOLCZY, *Keresztes-hadjárat*; POPESCU, *Die Stellung des Papstthums*; RÁZSÓ, *A Habsburg Birodalom*; SZAKÁLY, *A török-magyar küzdelem*; SZAKÁLY, *A mohácsi csata*; TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzménye*.

⁴⁰⁹ Az *antemurale* kifejezés csak egy, Szatmári György esztergomi érsekhez írott levélben jelenik meg, I. Okmánytár n. 11. L. erről bőven HOPP, *Antemurale*, 44–85.

Bár a gyakran változó célú és összetételű, olykor tiszavirág-életű szövetségi rendszerektől a pápa sem tudta magát függetleníteni,⁴¹⁰ VII. Kelemen pápa lehetőségeihez képest minden tőle telhetőt megtett: leveleivel és követeivel gyakran sürgette az európai uralkodókat Magyarország török elleni küzdelmének támogatására.⁴¹¹

Az 1526. január 14-én megkötött madridi béke alapvetően átformálta Európa hatalmi térképét. A paviai csatában győztes V. Károly császár és a fogságba ejtett és így a béketárgyalások idején kiszolgáltatott helyzetben lévő I. Ferenc francia király közötti megegyezés nem bizonyult tartósnak. A február 13-án szabadon engedett Ferenc király francia földre lépve azonnal semmisnek nyilánította a békét és új szövetségeseket keresett a hatalma csúcspontján lévő Habsburg császár ellen.⁴¹²

Eközben a Oszmán Birodalom Magyarország ellen készülődött. VII. Kelemen pápa Burgio január 18-án kelt jelentésének⁴¹³ hatására hat idősebb bíborost tanácskozásra hívott, és megállapodtak abban, hogy a fejedelmekhez és a nunciushoz írni fognak a Magyarországot fenyegető török veszélyről.⁴¹⁴ 1526. február 9-én levelet küldött a császárhoz és öccséhez, Ferdinánd osztrák főherceghez, VIII. Henrik angol királyhoz és Thomas Wolsey kancellárhoz, III. János portugál uralkodóhoz, valamint I. Ferenc francia király helyett az országot kormányzó Savoyai Lujza anyakirálynéhoz. A pápa kiemelte: Magyarországot hatalmas török veszély fenyegeti, és mihamarabb nyújtsanak segítséget.⁴¹⁵

Mivel újabb fenyegető jelentések érkeztek Burgiótól,⁴¹⁶ VII. Kelemen pápa a fennmaradt ajánlólevelek szerint rendkívüli követ küldését tervezte, akinek feladata lett volna, hogy az európai udvarokban a Magyarországot fenyegető oszmán támadásról

⁴¹⁰ KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 10–23; GATTONI, *Leoné X e la geo-politica*; GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*.

⁴¹¹ Erre egyébként II. Lajos is rendszeresen kérte, l. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 166–170, n. 131–132; 171–174, n. 134, 173; 176–178, n. 136, 178; 178–179, n. 137.

⁴¹² SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 238–239.

⁴¹³ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 303–307, n. 78; fordítását l. BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 33–38, n. 11.

⁴¹⁴ Erről Campeggio számolt be 1526. febr. 8-án Wolsey bíborosnak, BREWER, *Letters and Papers*, IV, 883, n. 1959; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.990. Idézi FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 384; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 91–92.

⁴¹⁵ Okmánytár n. 123–125. Ferdinánd főherceg, valamint VIII. Henrik király és Wolsey bíboros választát (1526. márc. 4., ill. ápr. 16.) l. THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 661–663, n. 870; 669–670, n. 878–879.

⁴¹⁶ Főleg FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 320–323, n. 83; fordítását l. BARTONIEK, *Mohács Magyarországa*, 42–43, n. 14.

beszámoljon. Eredetileg a firenzei Paolo Vettori,⁴¹⁷ a pápai hadiflotta kapitányát szemelte ki erre, de annak váratlan halála miatt a választás Giovanni Francesco (Capino) de' Capira⁴¹⁸ esett, aki a madridi béketárgyalásokról február 1-jén tért vissza Rómába. A nunciushoz kiállított ajánlólevelek többsége a francia udvar meghatározó méltóságaihoz szóltak: I. Ferenc királyhoz és anyjához, Savoyai Lujza anyakirálynéhoz, Angoulême-i Margit hercegnőhöz, Antoine Duprat francia nagykancellárhoz, Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz, valamint a francia király hadvezéreihez: Anne de Montmorencyhez, Odet de Foixhoz, Charles (IV) de Bourbonhoz és Philippe de Chabot-hoz.⁴¹⁹ Emellett a császári (V. Károly,⁴²⁰ Charles de Lannoy nápolyi alkirály, a paviai csata győztes hadvezére és Giovanni Salviati bíboros legátus), valamint az angol (VIII. Henrik és Thomas Wolsey bíboros), továbbá a portugál királyi udvarba (III. János portugál király) tervezett látogatáshoz is készültek ajánlólevelek.⁴²¹

Capeno de Capi ezzel szemben csak a francia udvarba utazott, ahol titkos tárgyalásokat kezdett I. Ferenc királlyal egy V. Károly császár ellen irányuló szövetség megkötésére.⁴²² Eközben a pápa Angliába küldte Uberto Gambarát, hogy az Henrik királyt is bevonja a császárellenes liga létrehozásába.⁴²³ Április 20-án VII. Kelemen a francia udvarba a firenzei Roberto Acciaiuoli személyében új nunciust küldött, aki a pápa fő tanácsadója, Francesco Guiccardini instrukciói alapján szintén bekapcsolódott a

⁴¹⁷ GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*, 134; PRICE, *Paolo Vettori*. A pápa 1526. március 8-án írt kondoleáló levelet Paolo öccsének, a Niccolò Machiavelli közeli barátjának számító firenzei diplomatának, Francesco Vettorinak, l. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 137^{rv}, n. 167. Francesco Vettorirol l. újabban: REINHARDT, *Francesco Vettori*.

⁴¹⁸ Életére l. TIZIANO ASCARI, DBI vol. 18, http://www.treccani.it/enciclopedia/giovan-francesco-capino-capi_%28Dizionario-Biografico%29/# (A letöltés ideje 2013. okt. 22.); GATTONI, *Clemente VII e geo-politica*, 133, 37. j.

⁴¹⁹ Okmánytár n. 127., 129–130. A francia királyi párnak, Savoyai Lujza anyakirálynénak ezekkel együtt kiállított további leveleket l. ASV Arm. XLIV, vol. 9, fol. 433^r–435^v, kiadva: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 220–221, n. 169–170; FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 7, n. 3; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, n. 1379–1381.

⁴²⁰ A császár márc. 30-án kelt levelében említi öccsének, Ferdinándnak, hogy a bréve megérkezett hozzá, l. BAUER, *Die Korrespondenz Ferdinands*, 376–380, n. 189, 378., idézi: TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*, 175; RÁZSÓ, *A Habsburg Birodalom*, 135.

⁴²¹ Okmánytár n. 127–128. L. még ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 92, 136. j.

⁴²² Capeno ápr. 8-án már Bordeaux-ban van. FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 7–10, n. 4–6; GATTONI, *Clemente VII e geo-politica*, 132–133. – A francia-török viszonyról l. TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*, 179–184; KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 15–16; SZAKÁLY, *A mohácsi csata*, 102–105.

⁴²³ Nunciusi kinevezéséről (1526. febr. 25–26.) l. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 103^{rv}, 105^{rv}, 109^{rv}; Arm. XLIV., vol. 9, fol. 438^r, 439^r; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 218–219, n. 167–1168. Levelezését Capival és Acciaiuolival l. FRAIKIN, *Nonciatures de France*, helyenként. Életére l. GIAMPIERO BRUNELLI, DBI vol. 52, http://www.treccani.it/enciclopedia/uberto-gambara_%28Dizionario-Biografico%29/ (A letöltés ideje: 2013. okt. 22.).

tárgyalásokba.⁴²⁴ Capeno de Capi júliusban Svájcba utazott, hogy nem Magyarország török elleni harca, hanem a május 22-én létrehozott cognaci liga⁴²⁵ számára toborozzon zsoldosokat.

A török támadásról érkező nyugtalanító hírek miatt II. Lajos király március 24-én levelet írt a pápának,⁴²⁶ melyet április 20-án Innocenzo Cibo bíboros olvasott fel a konzisztóriumon. A pápa és a bíborosi kollégium végül úgy döntött, hogy berendelik az összes Rómában tartózkodó követet, hogy tudassák uralkodóikkal a Magyarországot fenyegető veszélyt és kérjenek segítséget.⁴²⁷ A döntéstől függetlenül VII. Kelemen április 23-án I. Ferenc francia, III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz, valamint Wolsey bíboroshoz levelet intézett, melyben a magyaroknak mihamarabbi pénzbeli segítséget kért.⁴²⁸ A Szentatya kihangsúlyozta, hogy a kardinálisokkal együtt 50.000 dukátot ajánlottak fel hazánk védelmére.⁴²⁹

Az ezt követő hónapokban a pápai konzisztóriumon is egyre gyakrabban került szóba az oszmán veszély: Innocenzo Cibo és Paolo Emiliano Cesi bíboros hol Burgio jelentéseit, hol pedig II. Lajos király leveleit olvassa fel.⁴³⁰ A pápai kollégium július 27-i ülésén Cesi bíboros tolmácsolásában hangzott el Tomori Pál kalocsai érseknek II. Lajos királyhoz írott levele, miszerint a török seregek már a Szávánál vannak.⁴³¹ A

⁴²⁴ Életére I. GUIDO VERUCCI, DBI vol. 1, http://www.treccani.it/enciclopedia/giovan-francesco-capino-capi_%28Dizionario-Biografico%29/# (A letöltés ideje: 2013. okt. 22.). FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 11–12, n. 7–8. A nuncius máj. 23-án érkezett Lyonba (i. m. 24–26, n. 18.), jún. 9-én már Angoulême-ben tartózkodott (i. m. 33–35, n. 27). Capino de Capi május 1-től 26-ig Cognacban volt, de jún. 12-én már ő is Angoulême-ből keltezi jelentéseit (i. m. n. 11–13, 16, 19–21), és mindketten június végéig ott is maradtak.

⁴²⁵ Erről I. SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 241–242; GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*, 137.

⁴²⁶ ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 176–178, n. 136. Ehhez I. még Burgio jelentéseit (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 343–351, n. 88) és Brodarics levelét (KASZA, *Epistulae*, 138–139, n. 61). L. még ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 93.

⁴²⁷ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 59–60, n. 65. Erről számolt be Girolamo Ghinucci worcesteri püspök is Wolsey bíborosnak, I. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 953, n. 2124; KURUCZ, *Guide to Documents*, 128, n. 21.999. L. még ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 97.

⁴²⁸ Okmánytár n. 137–138. Minden bizonnal e brévékhez mellékelték II. Lajos királynak a pápához és Ferdinánd főhercegnek márc. 24-én kelt levelét és Burgió márc. 27-i jelentését, I. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 921–922, 924–926, n. 2048, 2050, 2056; KURUCZ, *Guide to Documents*, 128, n. 21.995–997.

⁴²⁹ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 301; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 97. Az egyes bíborosok felajánlásait I. ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 207–210, n. 156.

⁴³⁰ A konzisztóriumokról I. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 60–65, n. 66–74. Burgiónak a török támadásról szóló jelentései: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 370–422, n. 95–113. Lajos király levelei: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 178–180, n. 137–138; 183–185, n. 140–141.

⁴³¹ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 65, n. 75. Tomori Pál levelét I. ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 85r–86v, kiadva: FRAKNÓI, *Tomori Pál kiadatlan levelei*, 92–95, ennek fordítása: B. SZABÓ, *Mohács*, 67–69. VIII. Henrik angol királynak küldött másolatát I. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 1033–1034. n. 2301; KURUCZ, *Guide to Documents*, 129, n. 21.1004.

Szentatyát ez a hír július 30-án újabb segélykérő levelek küldésére ösztönözte: I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyt és Ferdinánd osztrák főherceget arra kérte, hogy sürgősen küldjenek pénzt vagy fegyvert Magyarország számára.⁴³²

Sajnos a pápa leveleinek nem sok hatása volt: János portugál király küldött egy csekély összeget,⁴³³ VIII. Henrik követe, Sir Thomas Wallop 1526 augusztusában 25.000 arany segéllyel kelt útnak, Magyarországra érkezésekor azonban a királyt már Szapolyai Jánosnak hívták.⁴³⁴

2) LENGYELORSZÁG ÉS A NÉMET LOVAGREND VISZÁLYA

Az Apostoli Szentszék számára Lengyelország a törökök elleni harcban kiemelt fontossággal bírt, ezért a pápa mindent elkövetett annak érdekében, hogy a lengyel király a Német Lovagrenddel és az orosz cárral is békét kötve minden erejét az oszmánok ellen fordíthassa.⁴³⁵ Mivel II. Lajos I. Zsigmond lengyel király unokaöccse, valamint Brandenburgi Albert nagymester unokatestvére volt, már az 1521-ben lezajlott béketárgyaláson – ahol a szemben álló felek négy évre fegyverszünetet kötöttek – bírói szerepet töltött be. A Habsburgokat V. Károly császár távollétében Ferdinánd főherceg képviselte, a társbírák Matthäus Lang von Wellenburg salzburgi érsek, Brandenburgi György, Bakócz Tamás esztergomi érsek és Szatmári György pécsi püspök voltak.⁴³⁶ A konfliktus megoldása azonban váratott magára: a bécsújhelyi csúcstalálkozón is bőségesen szóba került.⁴³⁷

A pápa többször is írhatott ez ügyben Magyarországra, bár csak egy bréve őrződött meg: 1524. október 19-én arra kérte VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyt, Szalkai László esztergomi érseket, továbbá Károly münsterbergi herceget és

⁴³² Okmánytár n. 144. L. ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 102.

⁴³³ A portugál király jún. 16-án kelt válaszát I. SILVA, *Corpo diplomatico portuguez*, 268–270; ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 181–183, n. 139.

⁴³⁴ ANGYAL, *Erdély politikai érintkezése Angliával*, 310–311; KURUCZ, *A brit diplomácia*, 260–261. Kurucz György úgy véli, hogy a Wolseyt rendszeresen informáló Campeggio bíboros által lefestett negatív országkép – a királyi udvar pazarlása, a korrupció és a központi hatalom tehetetlensége – volt az egyik oka annak, hogy a jelentősebb segélyösszegek elmaradtak.

⁴³⁵ Lengyelország és a pápaság diplomáciai kapcsolataira most nem térnék ki, erről bővebben I. DABROWSKI, *Lengyelország és a török veszedelem*; SZAKÁLY, *A mohácsi csata*, 109–111; WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*; FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cvii–cxiii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 349–351.

⁴³⁶ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cvii–cviii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 351; KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 40–41.

⁴³⁷ Krzysztof Szydłowiecki *kancellár naplója*, 297–298.

Matthäus Lang von Wellenburg bíborost, salzburgi érseket, hogy a lejáratához közeledő fegyverszünet meghosszabbításában működjön közre.⁴³⁸

A Német Lovagrend Lengyelországgal való kibékítése, valamint a lengyel uralkodónak a Lajos király csehországi belügyeibe való beavatkozása miatt szükségessé vált egy, az 1523-ban Bécsújhelyen megrendeztethez hasonló csúcstalákozó. Az eredetileg Pozsonyban tervezett tárgyalás helyszínének a magyar király végül Olmützt választotta, az időpont egyeztetése azonban lassan haladt.⁴³⁹

1525. július 30-án Burgio nuncius azt jelentette, hogy Zsigmond lengyel király szeptember 8-án, Kisboldogasszony ünnepén találkozik a magyar uralkodóval. Bár a királyi összejövetelre meghívták Ferdinánd főherceget is, ő azonban a morva város helyett inkább Pozsonyt javasolta a találkozó színhelyéül.⁴⁴⁰ Campeggio bíboros is valószínűsítette, aki augusztus 18-án azt írta Wolsey bíborosnak, hogy a magyar és a lengyel király, valamint Ferdinánd főherceg szeptemberben Olmützben fognak találkozni, hogy ez utóbbi szerinte nem fog elmenni.⁴⁴¹ A főherceg távolmaradásával számolt a szentszéki diplomácia is, hiszen augusztus 22-én öszentsége csak Lajos és Zsigmond királyoknak írt az olmützi találkozó ügyében.⁴⁴² Az összejövetelt végül Szent Márton ünnepére halasztották; Burgio Szalkai érsekre hivatkozva kifejtette Sadoletónak, hogy a főherceg az új időpontban sem fog megjelenni.⁴⁴³ Az esemény azonban ezúttal is elmaradt, Giovanni Francesco da Potenza⁴⁴⁴ Moszkvába küldött szentszéki követ 1526. március 1-jén Krakkóból azt írta Sadoletónak, hogy a magyar király titkára Olmützbe utazott, hogy előkészítse a találkozót a magyar és a lengyel király, valamint Ferdinánd főherceg között, melyet Keresztelő Szent János ünnepére terveznek.⁴⁴⁵

⁴³⁸ Okmánytár n. 58.

⁴³⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 353.

⁴⁴⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 245–251, n. 246. A levelet felolvasták a konzisztóriumon: TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 57, n. 61. – Pozsonnyal mint esetleges helyszínnel a szentszéki diplomácia is számolt, l. erről a Burgio számára kiállított, majd később újra felhasznált fogalmazványt, Okmánytár n. 132.

⁴⁴¹ BREWER, *Letters and Papers*, IV, 706–707, n. 1575.

⁴⁴² Okmánytár n. 98.

⁴⁴³ 1525. aug. 30. és szept. 13. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 257–262, n. 66, 261; 263–266, n. 67, 265. – Brodarics szept. 13-án VII. Kelemen pápának írott levelében nem ír részleteket, mert arról Burgio ügyis beszámol öszentségének, l. KASZA, *Epistulae*, 122–124, n. 50, 124. 1525. okt. 29-én Prága városa Burgióhoz írott levelében a találkozó helyszínéül Pozsonyt vagy Olmützt jelölik meg (BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae*, 563–565, n. 263, 564.). Campeggio nov. 17-én Rómából újfent azt írja Wolsey bíborosnak, hogy a magyar és a lengyel uralkodó hamarosan találkozni fog Olmützben, l. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 786–787, n. 1771.

⁴⁴⁴ L. erről LAURA RONCHI DE MICHELIS, DBI vol. 56, 319–321.

⁴⁴⁵ ASV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 75rv.

Az uralkodói összejövétel azonban már nem valósult meg. Zsigmond lengyel király a találkozó halogatásának ideje alatt kiegyezett a Német Lovagrenddel, békét kötött a törökkel, a Lajos király által leváltott cseh arisztokraták pedig visszanyerték hivatalukat. A csúcstalálkozó elmaradását tehát leginkább okafogyottsága idézte elő.⁴⁴⁶

C) A PÁPA ÉS A MAGYAR BELPOLITIKA

A Szentszék az egyik elsődleges külpolitikai célját, a törökök európai terjeszkedésének megakadályozását és az eretnek mozgalmak felszámolását hazánkban a belpolitikai erőviszonyok átalakításával próbálta meg elérni: azaz az ország stabilitását és ütőképességét segítő és a Szentszékhez messzemenően lojális szereplőket igyekeztek pozícióba juttatni az úgynevezett „kártékony” elemek háttérbe szorításával.

1. AZ APOSTOLI SZENTSZÉK SZEMÉLYI POLITIKÁJA MAGYARORSZÁGON

A szentszéki diplomácia ilyen irányú tevékenysége számára az első igazán kedvező fordulatot Verböci István nádori kinevezése jelentette. A kiváló jogtudóst – akit öszentsége még 1519-ben bíboros korában ismert meg,⁴⁴⁷ és akit Burgio egy ízben a pápa barátjának (*lo amico di Sua Santità*) nevezett – a hatvani országgyűlésen kiáltották ki az ország második emberévé.⁴⁴⁸ A nádori tisztség elnyerése után a pápa levélben tájékoztatta, hogy a hazaküldött Brodarics István fog majd nevében gratulálni neki.⁴⁴⁹

⁴⁴⁶ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxii–cxiii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 354–355; SZAKÁLY, *A mohácsi csata*, 110.

⁴⁴⁷ Verböci 1519. évi római követségéhez l. FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 327–328; KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 119–122; KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések*, 118–119. Követsége alatt elnyert búcsúit l. BUNYITAY, *A római Szentlélek-Társulat*, 138; ASV Arm. XXXIX., vol. 37, fol. 24r–28r.

⁴⁴⁸ Verböci nádorrá választásáról Burgio 1525. júl. 11-i jelentésében számol be: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 229–231, n. 60, 230; 231–237, n. 61, 231 és 233, l. erről még: i. m., cxxiv–cxxv; FRAKNÓI, *Verböczy István életrajza*, 203–210; KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*, 140–147.

⁴⁴⁹ 1525. aug. 8., l. Okmánytár n. 96. A bréve írását Burgio nuncius is kérte, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 231–237, n. 61. Erre Verböci szept. 30-án válaszolt öszentségének, l. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 110–113, n. XV/1.

Verbőci azonban korántsem bizonyult alkalmas nádornak,⁴⁵⁰ ezt pedig a Kúria – elsősorban a nádor december 27-én kelt levele⁴⁵¹ és főleg Burgio jelentései nyomán – annak tudta be, hogy Verbőci munkáját bizonyos személyek hátráltatják.⁴⁵² Őszentsége természetesen a segítségére sietett, és nemcsak az uralkodópárnak, Szalkainak és az országgyűlésre gyűlő prelátnak és báróknak, hanem II. Lajos nagybátyjának, I. Zsigmond lengyel királynak és nagy tekintélyű kancellárjának, Krzysztof Szydłowieckinek is írt.⁴⁵³ A pápa levelei azonban hatástalanok maradtak, hiszen Verbőcit a régi nádor, Bátori István 1526. április végén megbuktatta.⁴⁵⁴

Bár Verbőci a pápa személyes támogatását élvezte, megválasztásában a Szentszék aktívan nem vett részt. Erre a leginkább Burgio 1525. július 11-i jelentése a bizonyíték, aki szerint Verbőci Szapolyai vajda embere.⁴⁵⁵ Kelemen pápához fűződő barátságát a fent említett támogató levelek mellett egy Szent Sebestyén-ereklye megszerzésében próbálta kamatoztatni: de egyik sem ért célta.⁴⁵⁶

2. ELSZALASZTOTT LEHETŐSÉGEK – A RES BOHEMICA, SZALKAI BÍBOROSSÁGA ÉS A KANCELLÁRSÁG

A Szentszéknek a fejezet bevezetőjében vázolt törekvéseit a leginkább Szalkai ellenében és Brodarics érdekében kifejtett tevékenysége mutatja. Ezzel azonban szorosan összefonódott a cseh katolikusok és kelyhesek egyesülésének ügye, mely alapvetően befolyásolta az esztergomi érsek karrierjét és megítélését.

Még húsz év sem telt el Husz János halála után, a bázeli zsinaton felmerült a cseh huszitákkal való kiegyezés gondolata. A konstanzi zsinathoz hasonlóan az 1433-ban császárrá koronázott Luxemburgi Zsigmond aktív részt vállalt az egyes felek

⁴⁵⁰ Ezt már Szalay László is felvetette, idézi FRAKNÓI, *Werbőczy István életrajza*, 210. L. még KUBINYI, *A magyar állam belpolitikai helyzete*, 92; KUBINYI, *Werbőczy*, 82–84.

⁴⁵¹ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 113–115, n. XV/2. Tévesen nov. 30-ra datálva.

⁴⁵² Burgio itt elsősorban Szalkaira gondolt: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 271–276, n. 69, 275. Erre l. még i. m. cxxv.

⁴⁵³ Okmánytár n. 116–121.

⁴⁵⁴ Felmentéséről l. FRAKNÓI, *Werbőczy István életrajza*, 226–235.

⁴⁵⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 231–237, n. 61, 234.

⁴⁵⁶ Az ereklyéket még 1519-ben X. Leó pápától kérte. 1524 decemberében Burgio jelentéséből megtudjuk, hogy Kelemen pápától is ezt az ereklyét kéri, melyet egy kápolnában szeretne elhelyezni. (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 96–100, n. 31, 97). 1525 márciusában Acél István ismét előadta kérését őszentségének, aki levelében ígéretet tett neki (Okmánytár n. 77). Kérését ez év júliusában megismételte Burgiónak, dec. 27-én őszentségének, l. i. m. 231–237, n. 61, 235; BESSENYEI, *Lettere di principi*, 113–115, n. XV/2, 114.

közötti közvetítésben.⁴⁵⁷ 1433. november 30-án a cseh országgyűlésen a kelyhesek és a zsinat között egyezség született: a „compactata Pragensia”, amelyben a zsinat feltételesen elfogadta az ún. „négy prágai cikkelyt”.⁴⁵⁸ Ezt még további elhúzódo tárgyalások követték, a mindkét fél számára elfogadható egyezmény szövegét végül 1436. július 5-én a jihlavai országgyűlésen hirdették ki, ezt IV. Jenő pápa két ízben is jóváhagyta.⁴⁵⁹ A kelyhesekkel való egyesülésre az utraquista Podjebrád György királlyá koronázása is új lehetőséget teremtett, hiszen koronázási esküjében megígérte, hogy tévelygő alattvalóit visszavezeti az Anyaszentegyház engedelmességére.⁴⁶⁰

Az esküben foglaltak elmaradása után a Szentszék Podjebrád ellen fordult, Mátyás magyar királyban pedig tökéletes szövetségesre találtak, aki sereggel vonult az „eretnek” cseh uralkodó ellen. A compactatát – melyet 1462-ben II. Pius pápa érvénytelennek nyilvánított – György király halála után, Jagelló Ulászló megválasztásakor is szem előtt tartották. A Mátyás ellenében megválasztott Ulászló Kutná Hora-ban (Kuttenbergben) vállalta, hogy az érvénytelenített egyezményt újra elismerteti a Szentszékkel a katolikus és utraquista párt közötti harc békés lezárása érdekében.⁴⁶¹ 1485-ben a Kutná Hora-i béke – amelyben Mátyás és Ulászló kölcsönösen elismerték egymást – a két felekezet békés egymás mellett élését kisebb-nagyobb zavargásokat leszámítva megoldotta, de a vallási kérdésekben meglévő nézetkülönbségek megmaradtak. Miután Ulászló 1491-ben magyar király is lett, az ügy a Jagelló-ház belső ügyévé vált. Ugyanakkor a békének 1512-ben örök időkre történő meghosszabbítása is arról árulkodott, hogy Ulászló a kelyhesek uniójával nem kívánt érdemben foglalkozni.⁴⁶²

Az, hogy az 1520-as évek elején a kérdés ismét napirendre került, két tényező volt az oka: a kelyheseknél radikálisabb cseh testvérek tanainak gyors terjedése, a másik pedig a magyar királyi pár rövid csehországi tartózkodása.⁴⁶³

⁴⁵⁷ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 23–24.

⁴⁵⁸ TÓTH SZABÓ, *A cseh-huszita mozgalmak*, 120–121.

⁴⁵⁹ I. m., 134; KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 154–155.

⁴⁶⁰ THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 405–406, n. 580; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 111–112; KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 155. – Podjebrád fejére két magyar főpap, Salánki Ágoston győri és Szilasi Vince váci püspök tette a koronát. L. NEMES, *Salánki Ágoston*, 47–48.

⁴⁶¹ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 138–141; KALOUS, *The Politics of Church Unification*, 182–183; ÜÖ, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 155–156.

⁴⁶² KALOUS, *The Politics of Church Unification*, 184; ÜÖ, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 157–158. – A kelyhesek többször is felajánlották, hogy amennyiben a Szentszék szentesíti a bázeli zsinaton elfogadott pontjaikat, készek visszatérni az Anyaszentegyházba. A tárgyalások azonban nem vezettek eredményre. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv.

⁴⁶³ Ezekről I. BŰŽEK, *Saját országában idegen*; C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*.

A kelyhesektől Podjebrád György ideje alatt – elsősorban Petr Chelčický és Jan Rokycana, a híres huszita unokaöccsének, Gregor testvérnek hatására – fokozatosan kivált egy radikálisabb felekezet, az ún. cseh testvérek. Üldözöik az apostoli szegénységben élő, főleg betegápolással foglalkozó begárdokról – akiket V. Kelemen pápa 1311-ben a Vienne-i zsinaton eretneknek nyilvánított – gúnyosan „pigárdoknak” vagy „pikárdoknak” nevezték őket. Céljuk az volt, hogy visszatérjenek az evangéliumi ősegyházhoz, életüket a „Hegyi beszéd” tanítása köré szervezték. Elutasították a táboriták és a valdensek erőszakosságát, híveik tartózkodtak a katonáskodástól és kezdetben a hivatalviseléstől is. Külső és belső konszolidációjuk Prágai Lukácshoz köthető, aki a kis, zárt közösségeket összefogta (*unitas fratrum*), a lelkipásztorokat hierarchiába szervezte, átalakította az istentiszteleteket és megírta az első katekizmust.⁴⁶⁴ Luther Márton – aki ugyan a pikárdokat kezdetben primitívnek tartotta – és a testvérek között 1519/1520 körül kölcsönös, évtizedekig tartó szimpátia alakult ki, amely nagy riadalmat okozott az eretnekség terjedésétől tartók között. Attól féltek ugyanis, hogy kisebb teológiai nézeteltéréseik – pl. a szentségek száma, Krisztus jelenléte az Eucharisziában stb. – rendezése után a rokonszenv esetleg az együttműködés bizonyos formájához, végső esetben összeolvadáshoz, ezáltal a protestantizmus terjedésének felgyorsulásához vezethet.⁴⁶⁵

1522. január 13-án – miután II. Lajos király Fehérváron letette koronázási esküjét és Habsburg Máriát magyar királynévá koronázták – az ifjú magyar uralkodópár lakodalmat ült. Az ünnepségre érkező cseh urak azt kérték Lajostól, hogy koronázási esküjét Csehországban is tegye le. A király és a királyné a magyar országnagyok tiltakozása ellenére 1522. február végén útnak indult, és március 28-án vonultak be ünnepélyes körülmények között Prágába.⁴⁶⁶ Május 9-én megtörtént Lajos eskütétele,

⁴⁶⁴ A felekezet kialakulásáról I. GINDELY, *Geschichte der Böhmischen Brüder*, 3–76; PESCHKE, *Kirche und Welt*, 63–146. Prágai Lukácsról és a felekezet konszolidációjáról: GINDELY, *Geschichte der Böhmischen Brüder*, 79–202; PESCHKE, *Böhmischen Brüder*, 15–27; PESCHKE, *Kirche und Welt*, 146–172. A felekezet teológiájáról: JESCHKE–DOBIÁŠ, *Unitas fratrum*. – Lorenzo Orio jelentése (1523) velencei követ szerint „Majdnem mindenki gyónás nélkül áldozik, még a kicsi gyerekek is megáldoznak. Nem akarnak püspököket, ... nagyon sok dolgot nem hisznek, amit mi hiszünk.” Titkára, Francesco Massaro jelentése jóval terjedelmesebb, de hemzseg a félreértésektől (pl. Picardiából jöttek, alapítójukat Ádámnak hívják [ti. adamiták], a kelyhesek is a pikárd szekták egyike stb.), I. BALOGH, *Velencei diplomaták*, xl, liii.

⁴⁶⁵ PESCHKE, *Böhmischen Brüder*, 109–120; PESCHKE, *Kirche und Welt*, 184–194. Luther és a testvériség későbbi kapcsolatáról I. GINDELY, *Quellen zur Geschichte der Böhmischen Brüder*, 16–35. – VIII. Henrik angol király Frigyes, János és György szász hercegeknek a lutheri szekta terjedésének megállításával kapcsolatban kiter arra is, hogy Wycliffe tanainak terjedését Csehországra kell korlátozni (1524. jan. 20., I. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 17–18, n. 40.). Egyes feltételezések szerint Prágai Lukács által létrehozott berendezkedés hatással volt Mórús Tamás Utópiájára is, I. VIDA, *Állammodellek*, 199.

⁴⁶⁶ BŮŽEK, *Saját országában idegen*, 58; C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 55–56, n. 34; C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*, 83–86, az útvonalra I. i. m. 86–87.

június 1-jén pedig Mária királyné koronázására is sor került, ahol az ünnepi szertartást Thurzó Szaniszló olmützi és Szalkai László váci püspök celebrálta.⁴⁶⁷

Lajos és Mária prágai tartózkodásuk alatt leváltották szinte az összes méltóságviselőt, az újak kinevezésekor pedig ügyeltek arra, hogy azok mindhárom felekezet, azaz a katolikusok, kelyhesek és a cseh testvérek közül kerüljenek ki.⁴⁶⁸ Ennek ellenére a politikai változások a felekezeti viszonyokat is kiélezték. A háttérbe szorított régi hivatalviselők – akik nagyrészt Zdeněk Lev z Rožmitálu katolikus kormányzó támogatását élvezték – a katolikusok és a kelyhesek uniójától és a cseh testvériség kiűzésétől az új erőviszonyok gyors át- vagy inkább visszarendeződését várhatták. A katolikusokban eddig is megvolt a szándék az unióra, hiszen amikor Lajos király bevonult Prágába, a papság az adminisztrátorral és a prágai káptalannal együtt arra kérte, hogy vezesse a cseheket a hit egységére és az Anyaszentegyház iránti engedelmességre.⁴⁶⁹ A kelyhesek viszont – megrettenve a lutheri reformációval is kapcsolatokat kereső pikárdok megerősödésétől – ismét késznek mutatkoztak az egyesülésre.⁴⁷⁰

A tárgyalások koordinátora Szalkai László váci püspök, magyar királyi kancellár lett, akit hatalmas tekintélye és egyéni ambíciói⁴⁷¹ is erre a szerepre predesztináltak.⁴⁷² Személye azonban nem volt túl népszerű Csehországban sem: Zdeněk Lev z Rožmitálu emberei prágai tartózkodása alatt folyamatosan vegzálták a püspököt és kíséretét.⁴⁷³ Mivel az uralkodó 1523 áprilisában hazatért, Szalkai a Csehországban megkezdett egyeztetését Magyarországról is folytatta.⁴⁷⁴

⁴⁶⁷ C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*, 88. A koronázásról Mária királynénak a császárhoz írott levelét I. BREWER, *Letters and Papers*, III, 974, n. 2299.

⁴⁶⁸ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv; UŐ, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 355; BŰŽEK, *Saját országában idegen*, 59; C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 119–120, 185–186, 187–189, 197–200, 205–206, n. 105, 169, 171, 178, 183; C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*, 88.

⁴⁶⁹ C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 55–56, n. 34, 56.

⁴⁷⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv; UŐ, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 355; BŰŽEK, *Saját országában idegen*, 59.

⁴⁷¹ „Io ho parlato cum Monsignore di Strigonio che è stato lo authore di questo negocio et lo trovo molto pronto, ...”, Burgio jelentése Schönberg bíborosnak, FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 34–37, n. 11, 34. Hivatkozik rá Fraknói: i. m. cxiv. és FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 355. Balogh és Kalous szerint a királyi pártól eredhet az unió ötlete, ennek viszont ellentmondani látszanak a pikárdoknak is kedvező kinevezések és a katolikus Zdeněk Lev z Rožmitálu háttérbe szorítása, I. BALOGH, *Szalkay László*, 48; KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 159.

⁴⁷² Balogh István szerint Szalkai már 1519-ben, mikor Ráskai Balázssal Csehországban járt, megfigyelhette az állapotokat. BALOGH, *Szalkay László*, 48.

⁴⁷³ *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója*, 51, 59. Ugyanakkor Havel Cahera, az utraquista konzisztórium adminisztrátora jó véleménnyel volt a magyar főpapról, I. KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 159.

⁴⁷⁴ A visszautazásról I. C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*, 93–95.

A félreállított cseh főurak azonban nem nyugodtak bele a megváltozott viszonyokba, és nyíltan a helyzet megváltoztatásán munkálkodtak. Panaszukkal Zsigmond lengyel királyhoz fordultak, aki támogatásáról biztosította őket. Ez kisebb súrlódásokhoz vezetett a magyar és a lengyel udvar között.⁴⁷⁵ Több cseh főúr – részben kémkedés céljából – megjelent a bécsújhelyi királytalálkozón is, ahol nem a rendeket képviselték, csak magánemberként vettek részt a tanácskozásokon.⁴⁷⁶ A cseh belügyek tárgyalását október 26-tól már Pozsonyban kezdték meg.⁴⁷⁷ A Lajos politikájával elégedetlen főurakat összeesküvéssel vádolták meg, a felségsértéssel gyanúsított főurak – élükön Zdeněk Lev z Rožmitálu – azonban csak követek útján képviseltették magukat. Károly herceg és Szalkai a határozott jogi lépések mellett kardoskodtak, míg a Szydłowiecki – leplezve uralkodója és a lázadó leváltott cseh urak közötti kapcsolatot – az esetleges polgárháborús helyzet kialakulása és a beígért török elleni segítség elmaradása miatt visszafogottságot javasolt.⁴⁷⁸

1524. február 20-án az új pápa, VII. Kelemen Szalkaihoz írott levelében azt írja, hogy a cseheknek a hit egységébe való visszavezetésének ügyén – amelyet ő maga vállalt el – továbbra is buzgón tevékenykedjen, mert mind az emberek, mind Isten előtt dicsőséget szerezhet. Egyben nem csak a saját, hanem Campeggio bíboros legátus támogatásáról is biztosította.⁴⁷⁹

Az események hamarosan felgyorsultak. Prágában 1524 márciusában felkelés tört ki, melyet Jan Pašek z Vratu, a kelyhesek konzervatív pártjának egyik meghatározó személyisége vezetett, aki azért lett kegyvesztett a radikálisok előtt, mert tárgyalni merészelt Szalkaival.⁴⁸⁰ A Szentszék egyelőre kivárássra játszott. 1524. május 12-én Giovanni Matteo Giberti pápai datárius azt írta Burgiónak, hogy Campeggio bíboros – mihelyt alkalmasnak látja az időt – a tárgyalások élére áll.⁴⁸¹

Lajos király – minden bizonnyal a már esztergomi érsekké lett Szalkai tanácsára – július 14-re Prágába országgyűlést hirdetett, amelyre szentszéki követét, Brodarics Istvánt küldte. Az ügy fontosságát jelzi, hogy Zsigmond lengyel király is követet

⁴⁷⁵ *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója*, 290–292.

⁴⁷⁶ I. m. 38.

⁴⁷⁷ I. m. 47.

⁴⁷⁸ I. m. 50–64.

⁴⁷⁹ 1524. febr. 20., I. Okmánytár n. 24. Idézi: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv–cxv; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 356. – A bréve fogalmazványán a Szalkai erényeit méltató és az előtte álló feladat nagyságát és az esetleges siker fontosságát részletező részt kihúzták, és egy rövidebb, visszafogottabb szakaszra cserélték, I. a forrás b jegyzetét.

⁴⁸⁰ KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 159.

⁴⁸¹ RUSCELLI, *Lettere di principi*, 79–81, 79. (A datálás tévesen 1542.) Idézi: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxv; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 356.

küldött az országgyűlésre, akit meg is bízott azzal, hogy kérje fel Thurzó Szaniszló olmützi püspököt a kelyhesek és a katolikusok közötti közvetítésre.⁴⁸² Az országgyűlésen a két felekezet szövetségre lépett, és az unió kérdése – néhány, a pikárdok által terjesztett rémhír ellenére – bízhatóan alakult.⁴⁸³

A sikereken felbuzdulva hamarosan megindult a pikárdok és a lutheránusok bebörtönzése – többek között Prágában –,⁴⁸⁴ a szeptember közepén Budára érkezett Károly münsterbergi herceg pedig azt kérte a királytól, hogy engedélyezze a pikárdok és a lutheránusok kiirtását, amit szerinte egy-két hónap alatt véghez is lehetne vinni. Burgio – aki a herceggel értett egyet⁴⁸⁵ – beszámolt arról, hogy az esztergomi érsek nem helyeselte erőszak alkalmazását és türelemre intett. Ebből a nuncius arra következtetett, hogy az érsek az ügy előrehaladását szándékosan késlelteti.⁴⁸⁶ Ezért pápai felhatalmazást kért, hogy a bíborosi címet felajánlhassa neki, és megkérte a pápát, hogy erről írjon levelet az érseknek.⁴⁸⁷ A legátus – aki szeptember 23-i jelentése szerint titkárát küldte Szalkaihoz megbeszélésre – egyetértett a nunciussal abban, hogy az érsek számára kilátásba kell helyezni a bíborosi kalapot.⁴⁸⁸

Burgio javaslata – aki Szalkai iránt valószínűleg Bornemissza János sugallatára kifejezett ellenszenvet táplált⁴⁸⁹ – meghallgatásra talált Rómában, és öszentsége nem is késlekedett a bréve elküldésével. Eszerint Burgio nuncius nemrég küldött levele – mely szerint kisebb buzgalommal fáradozik, mint azt méltósága megkívánná – és Girolamo Balbi gurki püspök – aki ez év júniusában Szalkai számára a cseh testvérek megtérítéséről egy memorandumot dolgozott ki⁴⁹⁰ – elbeszélése⁴⁹¹ nyomán tudatja,

⁴⁸² FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 3–5, n. 1, 3; 7–8, n. 3, 7; cxv; *Acta Tomicianae*, VII, 82. – Brodarics máj. 7-én még Rómában tartózkodott, l. KASZA: *Epistulae*, 97–98, n. 33.

⁴⁸³ Erről Szalkai saját kézzel írott levélben számol be a még Bécsben tartózkodó Burgiónak, l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 17–24, n. 7, 19, 23. Ugyanerről számol be Campeggio is, l. i. m., 24–29, n. 8, 27.

⁴⁸⁴ Erről Burgio már aug. 25-én beszámol, FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 29–31, n. 9, 29. VII. Kelemen pápa 1524. okt. 24-én a nuncius levele alapján elismerően írt a prágaiaknak a katolikus vallás iránti elkötelezettségükről, l. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 272rv. L. még Prága város Campeggio bíborosnak 1524. nov. 10-én írott levelét BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae*, 392–394, n. 178. és HÖFLER: *Bartholomäus von Sct. Aegidius*, 66–105.

⁴⁸⁵ „*Questa gente è barbara, et non si ci può negoziare cum cortesia.*” L. alább.

⁴⁸⁶ Ennek ellentmond Brodarics István 1524. aug. 21-én a pápának írott levele: KASZA: *Epistulae*, 99–101, n. 34.

⁴⁸⁷ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 34–37, n. 11, 34–35 (1525. szept. 19.).

⁴⁸⁸ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 37–43, n. 12, 40–41. L. még i. m. cxv–cxvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 356–357; BALOGH, *Szalkay László*, 48–49.

⁴⁸⁹ Erről l. fentebb.

⁴⁹⁰ SZINNYEI, *Magyar írók élete*, I, 409–412, 411.

⁴⁹¹ Knauz tévesen – nem ismerve a levél keletkezésének pontos körülményeit – Balbit Szalkai ágensének tartotta: KNAUZ, *Balbi Jeromos*, 484–485, l. még ÁBEL, *Magyarországi humanisták*, 65. Balbi Rómába érkezéséről l. Campeggio bíboros okt. 21-i és a nem túl pozitív véleménnyel rendelkező Burgio nuncius

hogya ha az ügyet akadályozza, akkor a kelyheseknek a pikárdokkal való kiegyezését segítheti elő, és felkérte, hogy továbbra is segítse a katolikus törekvéseket.⁴⁹²

Mivel a szeptember 28-án kelt bréve és Campeggio e hó 23-án kelt jelentése elkerülték egymást, így október elején újabb, az eddigénél is nagyobb volumenű diplomáciai levélváltás következett. Őszentsége minden olyan személynek írt, akiről úgy gondolta, hogy az eseményekre befolyással bírhat. Lajos királynak és Mária királynénak címzett levelében kiemelte, hogy a béke és ezáltal az ország stabilitása a katolikusok és kelyhesek kiegyezésével, valamint a pikárdok kiűzésével teremthető meg.⁴⁹³ Károly münsterbergi herceg, a király csehországi helytartójának eddigi, a pikárdokkal szemben kifejtett tevékenységéről – nyilván Burgio jelentése alapján – igen nagy elismeréssel írt, a továbbiakban pedig az uralkodópár és Szalkai érsek támogatását kérte tőle.⁴⁹⁴ Campeggio bíborossal pedig tudatta, hogy még mindig Szalkait tartja a legalkalmasabb személynek a csehországi helyzet megoldására, és felhatalmazta a legátust, hogy az érseknek szolgálatai elismeréséül helyezze kilátásba a bíborosságot.⁴⁹⁵ A címzettek közül természetesen Szalkai sem maradt ki, akinek az előző, szeptember 28-án kelt levélhez képest jóval visszafogottabb hangvételű brevét küldött. Ebben felhívja figyelmét, hogy a pikárdok kiűzése révén – mellyel kapcsolatban széles körű egyetértés született – megakadályozható lenne, hogy azok a kelyhesekkel kiegyezzenek. A levél végén pedig diszkrét célzást tesz a fáradozásaiért – Burgio és Campeggio bíboros által javasolt – jutalomra.⁴⁹⁶

Szalkai a pápa leveleire a kézhez vétel után⁴⁹⁷ néhány nappal, november 3-án már válaszolt is: hosszasan és meggyőzően ecsetelte szorgalmát, az ügyvel kapcsolatos eltökéltségét és az Apostoli Szentszék iránti elkötelezettségét. Elismerte ugyanakkor, hogy nem kevesen vannak, akik zavart próbálnak kelteni, ennek ellenére a kelyheseknek

nov. 14-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 54–55, n. 16, 55; 68–70, n. 22, 69.

⁴⁹² 1524. szept. 28., I. Okmánytár n. 49.

⁴⁹³ 1524. okt. 6., I. Okmánytár n. 51–52. A levelek okt. végén érkeztek meg, az uralkodópárnak írottakat nyilvánosan is felolvasták a királyi tanácsban, I. erről Burgio okt. 31-i jelentését FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 57.

⁴⁹⁴ 1524. okt. 6., I. Okmánytár n. 53.

⁴⁹⁵ 1524. okt. 7., I. Okmánytár n. 54.

⁴⁹⁶ 1524. okt. 8., I. Okmánytár n. 55. A bréve másolatát Campeggio bíboros nov. 17-én kapta meg, I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 72–80, n. 24, 76.

⁴⁹⁷ A brevét és Campeggio bíboros levelét a nuncius adta át az érseknek, I. erről Burgio okt. 31-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 57.

az Anyaszentegyházzal való egyesítésére jó esély mutatkozik.⁴⁹⁸ Még e napon Salviati bíborosnak írott levelében jóval kevésbé tudta palástolni felháborodottságát az őt ért vádak miatt; előadta, hogy Burgio és Brodarics lehetnek rá a tanúk, hogy a cseh ügyben a lehető legnagyobb gondossággal és igyekezettel jár el.⁴⁹⁹ Az érsek levelében megszólított Brodarics másnap írt is Salviatinak Budáról: a cseh ügyben „a kancellár úr gondossága olyan, hogy nagyobb nem is lehetne”.⁵⁰⁰

Az események szempontjából fordulópontként értékelhető, hogy Campeggio bíboros II. Lajos király hívására Budára érkezett azzal a nem titkolt céllal, hogy a kelyhesekkel való unió ügyét is felkarolja.⁵⁰¹ Szalkainak – aki Brodarics szerint igen sokat segédkezett a legátus Budára hívásában⁵⁰² – az ügyben eddig betöltött vezető szerepe megkérdőjeleződött, és a tárgyalások vezetését is fokozatosan a legátus vette át.

Október végén Lajos király országgyűlést hirdetett Morvarországba Szent Márton és Csehországba Szent András ünnepére, melyek céja többek között az unió kérdésének rendezése volt. Az országgyűlés összehívásakor azonban felszínre kerültek az 1522-ben végbe vitt reform sérelmei: a leváltott katolikus urak – élükön Zdeněk Lev z Rožmitáluval – azt követelték, hogy az uralkodó helyezze vissza őket régi hivatalukba.⁵⁰³ A január első napjaiban megnyílt országgyűlés nyilvánvalóvá tette, hogy a katolikusok és a kelyhesek egyesülése a két évvel ezelőtt menesztett tisztviselők visszahelyezése nélkül nem lesz kivitelezhető. Mivel a pikárdok – belátva helyzetük tarthatatlanságát⁵⁰⁴ – hivatalukról lemondtak, az uralkodó január 18-án a két évvel ezelőtt leváltott katolikus és kelyhes urakat tisztségeikbe visszahelyezte.⁵⁰⁵

⁴⁹⁸ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 30–33, n. V/1. – A fenti levélváltásokat összefoglalja: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvi–cxvii; UŐ, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 357–358; BALOGH, *Szalkay László*, 49.

⁴⁹⁹ SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 528; OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n.; *Le Carte Strozziene*, 8.

⁵⁰⁰ 1524. nov. 4., l. SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 529; KASZA, *Epistulae*, 101–102, n. 35.

⁵⁰¹ Campeggio nov. 29-én kelt levelét l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 85–88, n. 28, 86; TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, 53–54, n. 54. 1524. dec. 28-án Budáról Wolsey bíborosnak írott levelében is a csehek mihamarabbi visszatérésének reményéről ír, l. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 410, n. 946; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.981.

⁵⁰² KASZA, *Epistulae*, 103–104, n. 36.

⁵⁰³ Az országgyűlés összehívásáról és annak nehézségeiről l. Burgio 1524. okt. 31-i, dec. 6-i, Campeggio dec. 7-i és 29-i jelentéseit: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 56–57; 88–92, n. 29, 89; 92–96, n. 30, 93; 101–108, n. 102, valamint cxvii–cxviii; Burgio 1524. nov. 9-i jelentése erről Salviatinak: SIMONYI, *Flórenci okmánytár*, II, n. 531; OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n., *Le Carte Strozziene*, 5.; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 358.

⁵⁰⁴ Helyzetüket jól mutatja, hogy Prágából való kiűzésüket Lajos király dec. 18-án kelt rendeletében megerősítette, l. HÖFLER, *Bartholomäus von Sct. Aegidius*, 103.

⁵⁰⁵ L. Burgio 1525. jan. 20-i és Campeggio jan. 22-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 116–121, n. 35, 117–118; 121–131, n. 121–122; cxviii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 358. Campeggio bíboros levelét febr. 6-án a pápai konzisztóriumon felolvasták, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 54–55, n. 54. – Valószínűleg ez ügyben küldött öfelsége

Ez a döntés – valamint Zdeněk Lev és Szalkai érsek kibékülése – azt eredményezte, hogy a prágai országgyűlés január 25-én a két felekezet egyesüléséről lényegében a prágai compactata érvényben maradását kimondta, és kérték annak királyi megerősítését.⁵⁰⁶ Az uralkodó szentesítése azonban váratott magára, hiszen a kelyheseknek az uniót ellenző, ún. radikális szárnya megpróbálta – elsősorban az országgyűlés legitimitásának kétségbe vonásával – az eseményeket hátráltatni.⁵⁰⁷ A siker utáni megtorpanás miatt ismét Szalkain csattant az ostor, aki VII. Kelemen pápának írott levelében elkeseredett hangnemben tiltakozott az ellen, hogy ismét feljelentették a Szentszéknél a régebben már megfogalmazott váddal: magánügyeit előtérbe helyezve hátráltatja a cseh ügy lezárását.⁵⁰⁸ A „feljelentők” mögött – közvetve vagy közvetlenül – Campeggio bíborost és Burgio nunciust lehet sejteni, akik egyébként jelentéseikben az események kedvező folytatását valószínűsítették.⁵⁰⁹ A két szentszéki diplomata minden bizonnyal Szalkai itthoni ellenlábásainak hatására feketíthették be az érseket.

A Szent György napján megnyílt országgyűlés végül elfogadta a januári határozatot. A Budára küldött követséget Károly münsterbergi herceg vezette,⁵¹⁰ és Lajos király május 21-én ünnepélyes audiencián fogadta őket.⁵¹¹ Az unió létrejöttét kihirdető pápai bulla megszövegezése azonban igen lassan haladt. Az otthon maradt radikális utraquisták heves tiltakozása és a szűk mozgásteret biztosító rendi megbízólevél miatt az amúgy is megosztott cseh küldöttség nem bizonyult könnyű

levelet ezév jan. 15-én Károly münsterbergi hercegnek, valamint jan. 16-a és 24-e között több ízben is a cseh és morva rendeknek, FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 51–52, 55–56, 60–61.

⁵⁰⁶ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxviii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 358–359. Az országgyűlési cikkelyeket l. HÖFLER: *Bartholomäus von Sct. Aegidius*, 112–115. Campeggio és Burgio közös levélben értesítette a történekről öszentségét – és természetesen Jacopo Sadoletót is (FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 148–149, n. 40–41) –, amelyet febr. 28-án a pápai konzisztóriumon fel is olvastak, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 55, n. 57.

⁵⁰⁷ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxviii–cxix; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 359. – Márc. 18-án Iohannes prágai kanonok érkezett a királyi udvarba, hogy hitbéli kérdésekről tájékoztassa öfelségét, l. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 111.

⁵⁰⁸ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 36–38, n. V/3. – Campeggio bíboros a tárgyalások sikertelenségén keseregve a cseheket is megvádolta, hogy csak saját érdekeik vezetik őket. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 212–213, n. 55.

⁵⁰⁹ 1525. ápr. 13-i és máj. 8-i jelentését l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 154–158, n. 44, 155; 177–184, n. 49, 181–182. 1525. márc. 20-án a konzisztóriumon felolvasták Campeggio levelét, l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 56, n. 58. Ápr. 26-án kelt levelében azt írja Wolsey bíborosnak, hogy a határozatok szentesítése miatt Budára érkező cseh követeket várja, l. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 563, n. 1286.

⁵¹⁰ Hans Dernschwam szerint Károly hercegnek feltett szándéka volt, hogy fiából prágai érsek legyen, és ebben Szalkai is támogatta, l. DERNSCHWAM, *Útinapló*, 120–121.

⁵¹¹ Campeggio a küldöttség érkezéséről máj. 24-én Bernhard Cles trienti püspöknek is beszámolt, l. LAKATOS, *Bernhard Cles*, 211.

tárgyalópartnernek. A Szentszék érdekeit képviselő Campeggio bíboros is gyanakvóan és fenntartásokkal viseltetett a cseh fél iránt,⁵¹² és a két felekezet egyesülését elsősorban teológiai és egyházpolitikai szemszögből vizsgálta. A legátus merevségével szemben az eseményeket a cseh rendi belpolitika oldaláról megközelítő Szalkai László jóval megértőbben viselkedett, ezzel azonban kivívta a bíboros nemtetszését is. Az érseket kétségkívül jobban motiválta a tárgyalás sikeres lezárása, hiszen így nemcsak belpolitikai ellenfeleit hallgattathatta volna el, hanem emellett a pápa által megígért bíborosi kalapra is esélyessé válhatott volna. A cseh küldöttség végül is két hét egyeztetés után eredménytelenül távozott és a következő országgyűlésre halasztották az ügy lezárását.⁵¹³

Bár a június hónap diplomáciai aktivitása további egyeztetéseket sejtet, az ügy megtorpanása elkerülhetetlen volt.⁵¹⁴ A kérdés megoldására talán jó hatással bírt volna a tervezett olmützi királytalálkozó, amelyen a magyar és a lengyel uralkodó közötti tárgyalásokon ez a kérdés is szóba került volna. A pápa már 1525. július 1-jén a lengyel királyhoz írott levelében kiemelte, hogy Campeggio bíborostól és Burgio nunciustól értesült a cseh ügyben végzett fáradozásairól, és reményét fejezte ki, hogy továbbra is hasonlóképp számíthat közreműködésére.⁵¹⁵ Augusztus 22-én kifejezetten az olmützi találkozó alkalmából írt öszentsége Lajos és Zsigmond királyoknak, kiemelve a két uralkodó által a lutheri eretnokség visszaszorítása és a cseheknek a keresztény közösségbe való visszavezetése terén végzett erőfeszítéseket.⁵¹⁶ Prága városa október 29-én Burgio nunciushoz írott levelében szintén a közelgő „csúcstalálkozótól” várt eredményt, amely azonban már nem jött létre.⁵¹⁷

⁵¹² A bizalmatlan legátus 1525. okt. 24-én Wolsey bíborosnak írott levelében Lajos király szerepét is kétesnek ítélte meg, I. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 763, n. 1717.

⁵¹³ A tárgyalások menetéről I. részletesen Campeggio máj. 26-i, jún. 5-i és 6-i, valamint Burgio jún. 6-i jelentését: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 196–203, n. 52, 198; 204–212, n. 54, 204–207; 212–213, n. 55; 214–220, n. 56, 214–217; cxix–cxxii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 359–361; BALOGH, *Szalkay László*, 49–50. – A cseh követek érkezéséről a Rómában tartózkodó Brodarics jún. 10-én számol be Salviati bíborosnak. KASZA, *Epistulae*, 114–115, n. 45, 115.

⁵¹⁴ Jún. 10-én Sapka György cseh királyi titkárt Olmützbe küldték (FÖGEL, *II. Lajos udvartartása*, 44; FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 194). Jún. 13-án János pap, a prágai királyi kápolna káplánja – aki márciusban már járt a királyi udvarban – az uralkodót hitbéli kérdések miatt kereste fel (I. m. 199). Jún. 27-én Sebastian Gnobesthorff cseh királyi asztalnokmestert küldték Prága városához levéllel (I. m. 219).

⁵¹⁵ Okmánytár n. 88.

⁵¹⁶ Okmánytár n. 98.

⁵¹⁷ BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae*, 563–565, n. 263. Burgio a levelet jelentésében is említi: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 280–285, n. 71, 283.

A nyár folyamán alaposan megváltozott a magyar belpolitika is: a zűrzavaros hatvani országgyűlésen Szalkai kénytelen volt lemondani a kancellárságról.⁵¹⁸ Bár a köznemesség Várday Pált kiáltotta ki utódjának, Szalkai a kancellária vezetését Szalaházy Tamás veszprémi püspöknek adta át.⁵¹⁹ A királyné ugyanakkor saját kancellárját, Gosztonyi Jánost javasolta e posztra.⁵²⁰ Burgio végre érkezettnek látta az időt, hogy a Szentszékhez feltétlen lojalitással bíró Brodarics Istvánt tekintélyes és meghatározó hivatalhoz juttassa, ezért a nuncius azonnal őt ajánlotta, amit a király vonakodva bár, de megígért.⁵²¹

Burgio – látva a király határozatlanságát – Szalkaival is tárgyalásokba kezdett. Brodarics kancellárrá választását illetően azzal próbálta meggyőzni, hogy ezzel nemcsak a Szentszék iránti elkötelezettségét bizonyítaná, hanem a cseh ügyekben is jó hasznát vehetné a követnek.⁵²² Brodaricsnak a többi jelölttel szembeni legnagyobb hátrányát római tartózkodása jelentette, ezért Lajos király megkérte őszentségét, hogy Brodaricsot küldje haza. Kelemen pápa – miután a király saját kézzel írott levelét megkapta – teljesítette kérését, és a magyar követet saját nunciusaként augusztus 8-án kelt ajánlólevelekkel és oltalomlevéllel ellátva útnak indította.⁵²³ Őszentsége a királynak kifejtette, hogy olyan tanácsadókkal vegye körül magát, akik nem magánérdekeiket, hanem az ország javát nézik: ezért ajánlja Brodaricsot.⁵²⁴ A király szeptember 30-án kelt válaszában kifejtette szándékát Brodarics kinevezéséről, de az esztergomi érsek mindent megtett, hogy ezt megakadályozza.⁵²⁵

Ezután kezdetét vette a kor talán legtragikomikusabb hivatali közjátéka. Szalkainak esze ágában sem volt megválni a kancellárságtól, a pecséteket is magánál tartotta. Mivel mind a király, mind az újonnan kinevezett nádor, Verbőci István, mind

⁵¹⁸ Campeggio bíboros Bolognából levélben tájékoztatta az eseményekről Wolsey bíborost, és kifejtette, hogy örül a változásoknak, l. BREWER, *Letters and Papers*, IV, 706–707, n. 1575.

⁵¹⁹ LACZLAVIK, *Várday Pál*, 41–42; FAZEKAS, *Szalaházy Tamás*, 20–21.

⁵²⁰ FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374; SÖRÖS, *Gosztonyi János*, 633.

⁵²¹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 229–231, n. 60, 230; 231–237, n. 61, 235, 237; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 373–374; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 27–28; BALOGH, *Szalkay László*, 31, 41–42; KUBINYI, *Szalkai László*, 159; KUBINYI, *A királyi titkárok*, 21; KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*, 135–140.

⁵²² FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 241–245, n. 63, 243–245; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 27–28.

⁵²³ Okmánytár n. 91–97. L. még fentebb.

⁵²⁴ Okmánytár n. 94.

⁵²⁵ ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 174–176, n. 135; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 31–32.

pedig Burgio nuncius hasztalan próbálták meggyőzni a pecsétek átadásáról, az érsek valamilyen indokkal mindig kihátrált ez elől.⁵²⁶

Mivel a cseh unió kérdése még megoldásra várt, Szalkaitól a bíborosi kalap távolodni látszott. Lajos király úgy gondolta, hogy ha az érsek számára a pápánál kieszközli a bíbort, akkor végre hajlandó lemondani a kancellárságról, és azt Brodaricsnak adhatja. Maga az érsek sem tett le arról, hogy kardinális legyen, október 1-jén írott levelében a pápának a közügyekben végzett buzgalmát és igyekezetét hangsúlyozta, nyilván így próbálta a róla szóló rágalmakat ellensúlyozni.⁵²⁷ Lajos király 1525. november 29-én Burgiónak egy audiencián kijelentette: legfőbb óhaja, hogy Magyarországnak is legyen bíborosa, és az esztergomi érseken kívül mást nem is ajánlhat.⁵²⁸ Másnap futár indult Rómába, hogy a király leveleit a pápához vigye; őfelsége azonban nemcsak a szentatyának, hanem Sadoleto titkárnak is küldött az ügy érdekében.⁵²⁹ Természetesen a két érintett, Szalkai és Brodarics is írt. Az érsek a korábbi leveleihez képest igen határozottan kérte őszentségét, hogy ha a bíborosok kollégiumát bővíteni szándékozik, gondoljon rá is.⁵³⁰ Brodarics olyannyira biztos volt abban, hogy a pápa teljesíteni fogja a magyar uralkodó kérését, hogy már a bíborosi kalap küldésének részleteire is kitért.⁵³¹

Burgio ugyanakkor kettős játékot játszott. A király kívánságának megfelelően Szalkai bíborosi kinevezését támogató levelet írt, amelyet a fent említettekkel együtt a királyi futár vitt el Rómába. Másnap, december 1-jén viszont küldött egy másik jelentést, melyben leplezetlenül leírja véleményét az érsekről: közönyössége, hanyagsága és kapzsisága, valamint mivel az egész ország gyűlölettel viseltetik iránta, inkább bíborosi kinevezése ellen szól.⁵³²

Őszentsége január 5-én kelt válaszlevelében a kreálás elhalasztásáról értesítette a királyt és Szalkai érseket. Az egyik okot a pápa abban nevezte meg, hogy a bíborosi kollégium gyarapításához a bíborosok beleegyezése is szükséges, és többen a kinevezés ellen vannak. Ezenkívül Lajos királynak megjegyzi, hogy a fejedelmek kérései igen

⁵²⁶ Erről I. FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, 373–381; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 51–34; KUBINYI, *Szalkai László*, 159.

⁵²⁷ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 40–43, n. V/5. A pápai konzisztóriumon felolvasták: TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 59, n. 64.

⁵²⁸ Burgio 1525. nov. 30-i jelentését I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 286–291, n. 72, 289; FRAKNÓI, *Három magyar bíbornok-jelölt*, 82.

⁵²⁹ THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, 589, n. 802–803.

⁵³⁰ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 42–44, n. V/6; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 50.

⁵³¹ KASZA, *Epistulae*, 126–127, n. 52.

⁵³² FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 286–293, n. 72–73; FRAKNÓI, *Három magyar bíbornok-jelölt*, 82–86; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 377–378.

elszaporodtak, és ez számos nehézséget okoz számára.⁵³³ A brévék január végén érkeztek meg Budára. Burgio a levelek átadásakor kiemelte, hogy a bíborosjelölt alkalmassága kérdéses és Brodarics számára megígért kancellárság halogatása is kiváltotta a pápa rosszallását.⁵³⁴ Ráadásul január 28-án újra visszaadták Szalkainak a pecséteket, hogy néhány nap múlva majd önként átadja Brodaricsnak, azonban akik ebben reménykedtek, azoknak csalódniuk kellett, mert az érsek még egy jó ideig magánál tartotta azokat.⁵³⁵

Eközben a Szalkait bíborossággal kecsegtető cseh ügy is végképp elveszni látszott. Zdeněk Lev z Rožmitálu és a Rožmberk-család között újra fellángolt a belháború, ráadásul ez utóbbiak az eddig üldözött pikárdokat hívták segítségül.⁵³⁶ Felmerült, hogy a helyzet megoldására személyesen Szalkai utazik el a cseh országgyűlésre, de a terv elvetése egyben az unió kudarcával végződő lezárását is jelentette.⁵³⁷ Ezzel egy időben a kancellárság ügye is lezárult: Szalkai a pecséteket átadta és ígéretéhez híven – legalábbis egy időre – Esztergomba vonult vissza.⁵³⁸

Az, hogy Magyarországnak Mohács előtt nem lett bíborosa, több tényező együttes eredménye volt. Bár felmerült Tomori Pál kalocsai érsek és Brodarics István neve is, komolyan senki nem számolt velük, ekkorra már ugyanis egyértelmű volt, hogy Magyarországon csak az esztergomi érsek lehet bíboros.⁵³⁹ Szatmári György kinevezése az érsek korai halála miatt hiúsulhatott meg,⁵⁴⁰ Szalkai pedig nagyrészt Burgio kedvezőtlen jelentéseinek következtében nem lett soha kardinális.⁵⁴¹

Szalkai esetében bár bizonyosan közrejátszottak a személyét rossz színben feltüntető nunciusi levelek, de a kép azért összetettebb. VII. Kelemen pápa ugyanis

⁵³³ Okmánytár n. 113–114; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 378; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 49–50. – A pápa nem sokkal később Szalkainak írt még egy személyesebb hangvételű brévét is, ebben igyekezett eloszlatni azt az látszatot, hogy a bíborossá kreálás elhalasztását a hanyagságáról és a közügyek mellőzéséről szóló vádak okozták volna, l. Okmánytár n. 122.

⁵³⁴ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 310–317, n. 81, 313; FRAKNÓI, *Három magyar bíbornok-jelölt*, 86–89.

⁵³⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 310–317, n. 81, 312; KASZA, *Epistulae*, 130–132, n. 55, 131. L. még FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 380; KUBINYI, *Szalkai László*, 159.

⁵³⁶ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 307–308, n. 79; 310–317, n. 81, 311; valamint cxxii; KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*, 160.

⁵³⁷ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 335–337, n. 87 és cxxii.

⁵³⁸ Uo.; KASZA, *Epistulae*, 134–135, n. 58. L. még FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 380; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 34–35. – Szalkai ápr. 4-én és 10-én Esztergomban volt, de ápr. 30-án már ismét Budán találjuk, l. MNL OL DF 248438., 228118., 235388.

⁵³⁹ L. II. Lajos kijelentését Burgio 1525. nov. 30-i jelentésében fentebb. Tomorira és Brodaricsra FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 310–317, n. 81, 314–316; FRAKNÓI, *Három magyar bíbornok-jelölt*, 89–92.

⁵⁴⁰ 1523. febr. 15. Andrea dal Burgo levele Ferdinánd főherceghez, amelyben arról írt, hogy Szatmári bíborossá kreálása késik, l. C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 173, n. 159.

⁵⁴¹ TUSOR, *Purpura Pannonica*, 49.

trónra lépésétől csaknem négy éven keresztül, 1527. május 3-ig nem kreált egyetlen bíborost sem,⁵⁴² pedig ez ideig nyolc kardinális hunyt el.⁵⁴³ Az általunk vizsgált időszakban (1523–1526) hiába volt tizenöt presbiter, valamint hat diakónus bíborosi cím üresedésben, valamint kilenc kommandában, az 1525. és 1526. év fordulóján lévő harmincöt bíboros – ebből nyolc az Alpokon túlról – messze meghaladta a konstanzi zsinat által megszabott huszonnégy főt.⁵⁴⁴ A létszám korlátozását elrendelő rendelkezésen kívül – melyet szinte sohasem tartottak be – a konstanzi zsinatnak volt egy olyan szabálya is, amely esetlegesen Szalkainak kedvezhetett volna: abban az esetben túl lehet lépni e limitet, ha olyan náció képviselőjére esik a választás, amelynek nincs még képviselője a bíborosi kollégiumban.⁵⁴⁵

Tusor Péter felvetése szerint VII. Kelemen pápa január 5-i brevéje „az egyre mohóbb államok jelölési »jogának« – halovány és átmeneti – kétségbe vonásá”-ról tanúskodik.⁵⁴⁶ Tehát – bár a kérdés alaposabb vizsgálatot igényel – Szalkai elmaradt bíborosi kinevezése mögött nem csak Burgio elmarasztaló jelentései vagy a hatalmában és tekintélyében megfakult magyar uralkodó érdekérvényesítő képességének kudarca áll, hanem egy átgondolt pápai törekvés a bíborosi testület összetételének átalakítására, amelynek többek között hazánk is „áldozatul esett”.

3. A SZENTSZÉK ÉS HORVÁTORSZÁG-DALMÁCIA

A 15. század végétől – mikor a magyar uralkodók már egyre kevésbé tudtak eleget tenni abbéli kötelességeiknek, hogy a végeket fenntartsák – Horvátország és a Szent Korona oltalma alatt álló dalmát területek meghatározó politikai szereplői, többek

⁵⁴² HC III, 19.

⁵⁴³ Achille Grassi (1523 nov. 22., HC III, 12.), Bernardino López de Carvajal (1523 dec. 16., HC II, 22.), Francesco Soderini (1524 máj. 17., HC III, 8.), Niccolò Fieschi (1524 jún. 14., uo.), Marco Cornaro (1524. júl. 24., HC II, 24.), Giovanni Battista Pallavicini (1524. aug. 13., HC III, 15.), Guillén Ramón de Vich y de Valterra (1525. júl. 27., i. m. 17.), Sigismondo Gonzaga (1525. okt. 3., i. m. 11.).

⁵⁴⁴ Alessandro Farnese, Giovanni Piccolomini, *François Guillaume de Castelnau de Clermont-Lodève*, Lorenzo Pucci, Antonio Maria Ciocchi del Monte, Pietro Accolti, Lorenzo Campeggio, Giovanni Domenico de Cupis, *Thomas Wolsey*, Scaramuccia Trivulzio, Domenico Giacobazzi, *Eberhard von der Mark*, *Willem van Enckenvort*, Pompeo Colonna, Silvio Passerini, Cristoforo Numai O.Min., Francesco Armellini de' Medici, Egidio de Viterbo O.E.S.A., Bonifacio Ferreri, Paolo Emilio Cesi, Ferdinando Ponzetti, *Albrecht von Brandenburg*, Andrea della Valle, *Louis de Bourbon de Vendôme*, Tommaso de Vio O.P., Agostino Trivulzio, Ercole Rangoni, *Matthäus Lang von Wellenburg*, Giovanni Salviati, Franciotto Orsini, Innocenzo Cibo, Alessandro Cesarini, *Jean de Lorraine*, Francesco Pisani, Niccolò Ridolfi, I. HC II. és III. (az Alpokon túliak kurzívan). L. még TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, xvii.

⁵⁴⁵ TUSOR, *A magyar koronabíboros*, 293; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 19–20.

⁵⁴⁶ TUSOR, *Purpura Pannonica*, 49–50.

között a Frangepánok, Beriszló Péter és Torquatus (Karlovics) János egyre önállóbb diplomáciai tevékenységbe kezdtek.⁵⁴⁷ E folyamat talán szimbolikusan ható példája az volt, amikor a horvát nyelvet a magyarral szemben preferáló Torquatus János bán⁵⁴⁸ követe Rómában a pápa előtt ura üzenetét anyanyelvén adta elő.⁵⁴⁹

Nándorfehérvár 1521-es eleste után az eddig is komoly támadásoknak kitett horvát végvidék helyzete mindezt tovább fokozta. A horvát rendek elkeseredettségét csak tovább rontotta, hogy a magyar királyi udvarból egyre kevesebb segítség érkezett, ezért további támogatók után néztek. Szóba jött a szomszédos Velence, de a kétszínű diplomáciájáról elhíresült kalmárváros gazdasági érdekei miatt egyre inkább elköteleződött az Oszmán Birodalom iránt.⁵⁵⁰ Viszont a rendszeres török betörések miatt szintén érdekelt Ferdinánd osztrák főherceg – aki 1522-től Stájerország, Karintia és Krajna védelmében egyre több anyagi és katonai segítséget kényszerült nyújtani a horvát végeken – és a pápa már jobb támogatónak bizonyult.⁵⁵¹

1522-ben az oszmánok ismét a horvát végvidékre támadtak, és elfoglaltak két püspöki székhelyet: Knint és Scardonát.⁵⁵² A kulcsfontosságú Klissza várát is megostromolták, de Monokovics Péter kapitány, valamint a vár segítségére siető Orlovcsics Gergely és Krusics Péter zenggi kapitányok komoly harcok árán fel tudták

⁵⁴⁷ TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*, 187.

⁵⁴⁸ Sándorházi Török Mihály arról panaszkodik Kanizsai Lászlónak, hogy „*idem tamen dominus Iohannes Karlovyeh in hoc laborat, quomodo lingua Hungaricalis ne duraret in partibus Crouaticis*”, l. MNL OL DL 25640.

⁵⁴⁹ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 40–41, n. 32. – Bár a kor diplomáciájában bevett dolognak számított, hogy a követ anyanyelvén szólal meg – ahogy azt tette Verbőci a velencei dózse előtt vagy Krzysztof Szydłowiecki lengyel főkancellár a bécsújhelyi találkozó ünnepélyes fogadásán, l. KUBINYI, *Werbőczy*, 79. –, az, hogy a konzisztórium akta kiemeli, arra enged következtetni, hogy szokatlannak tartották.

⁵⁵⁰ TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*, 178–179; KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 18–21; SZAKÁLY, *A mohácsi csata*, 96–98.

⁵⁵¹ A horvátok politikai törekvéseit összefoglalja: KOSÁRY, *Magyar diplomácia*, 61–63. Ferdinánd főhercegre l. RÁZSÓ, *A Habsburg Birodalom*, 133–136; E. KOVÁCS, *Ferdinánd főherceg*, 25–35. Az 1521. és 1522. év hadi eseményeinek összefoglalását – különösen Nándorfehérvár elestét – l. KUPELWIESER, *Die Kämpfe Ungarns*, 196–206.

⁵⁵² A város eleste előtt, 1522 márciusában Statileo János Bátori István figyelmébe ajánlotta Scardonát. Ápr. 5-én pedig a város lakói – mivel tovább nem tudták tartani magukat – II. Lajos királytól engedélyt kértek a város feladására, MNL OL DL 24397. és 39344., kiadva: PRAY, *Epistolae procerum*, I, 156–158, n. 67; IVÁNYI, *Adalékok*, 331–332, n. 28–29; C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 44–45. n. 23. Az ostromra l. WENZEL, *Marino Sanuto III*, 269–271; THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek*, 138, 143, 149–152, n. 84, 89, 94–95. Szeptemberben a török már támadásokat is vezetett innen: i. m. 198–203, n. 118–119. Scardona eleste során felmerült Velence dalmát kormányzóinak felelőssége is, l. BALOGH, *Velencei diplomatikák*, xlv. A város elfoglalása után a pápa Velencét a város visszavételében való részvételre szólította fel: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 160–161, 162–164, n. 126, 128; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 73. – 1525. febr. 25-én és márc. 26-án Bertalan scardonai kanonok kért öfelségétől kanonoktársai számára segítyt, FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 88, 120.

menteni.⁵⁵³ Az 1523. március 16-i konzisztóriumon Torquatus János bán követe útján tájékoztatta VI. Adorján pápát az elesett várakról és segítséget kért a törökök elleni védekezéshez.⁵⁵⁴ Öszentsége ezután ajánlott fel a horvát városok – és különösen Klissza – védelmére nagy mennyiségű gabonát,⁵⁵⁵ amely azonban a közelgő török fenyegetés dacára nem a várakhoz vagy a várvédőkhöz jutott, hanem a zenggi kapitányok saját „kasszájukat” gyarapították vele. VII. Kelemen – aki pontifikátusa alatt többször kiemelten hangsúlyozta a vár támogatásának fontosságát⁵⁵⁶ – pápává választása után, 1524. február végén a Magyarországra visszatérő Giovanni Antonio Burgio nunciának feladatul adta, hogy ezt a botrányos esetet vizsgálja ki és a megmaradt gabonát, valamint az azért kapott pénzt szerezzze vissza.⁵⁵⁷

A pápai vizsgálat indulásakor ugyanis újabb török csapatok érkeztek Klissza alá: Musztafa pasa csapatai ostrom alá vették a várat, így a vár védői újfent a pápához fordultak segítségért.⁵⁵⁸ Az említett visszaélések szerencsére nem jelentették a segélyek elapadását, viszont nagyobb óvatosságra intették öszentségét. 1524. február 20-án a vár

⁵⁵³ Torquatus János bán Niklas Graf zu Salmtól 1000 gyalogost kért, melyet azonban az osztrák gróf nem tudott teljesíteni: THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*, 162–163, 169–172, n. 100, 105, valamint C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 100–101, n. 85. Erről l. még i. m. 151–152, n. 95. Az ostromról: WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 271. A velenceiek megtiltották a spalatóiaknak, hogy segítsék az ostromlottakat: ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, I, 266, n. 1163; ezenkívül u.erről számol be II. Lajos király I. Zsigmond lengyel királynak, l. *Acta Tomiciana*, VII, 6–7, n. 5, 7. L. még MARGALITS, *Repertorium*, I, 342; WOJTYSKA, *Toma Crnić*, 43; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya*, 73; C. TÓTH, *Politikatörténeti források*, 137–138, n. 121.

⁵⁵⁴ MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 94; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 40–41, n. 32., l. még SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 217.

⁵⁵⁵ VI. Adorján pápa 1523. jún. 17-i konzisztóriumon Frangepán Kristófnak megígérte, hogy támogatja Zeng város védelmét, l. erre: MERCATI, *Dall'Archivio Vaticano*, 106; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta*, 46, n. 40. L. még erre RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1523, n. 119 és POPESCU, *Die Stellung des Papstthums*, 20. Ezt a segélyszállítmányt VII. Kelemen később is megemlíttette, erre l. 1526. febr. 9. V. Károly császárhoz, l. Okmánytár n. 123. – A horvát végvidék gabonaellátását Ferdinánd osztrák főherceg is orvosolni szeretne volna: 1522 februárjában nagyobb mennyiségű gabonakészlet felhalmozására alkalmas hely felkutatására adott utasítást. THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*, 44–45, n. 39.

⁵⁵⁶ A vár segélyezését kiemelt feladatként említi a külföldi uralkodóknak Magyarország megsegítéséért küldött levelében. Erről l. 1526. febr. 9. V. Károly császárhoz, l. Okmánytár n. 123.

⁵⁵⁷ 1524. febr. 20. Zeng városához, l. Okmánytár n. 27. II. Lajos magyar király 1524. márc. 8-án Brodarics Istvánnak írott levelében kifejti, hogy hű emberére bízta a gabona szétosztását, hanyagsággal ezért nem vádolható, l. PRAY, *Epistolae procerum*, I, 177–182, n. 77, 179; KASZA, *Epistulae*, 90–93, n. 30, 91. Erről l. még FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339; MARGALITS, *Repertorium*, I, 347.

⁵⁵⁸ A spalatóiak jelentették Velencének, hogy Mehmet bég és Musztafa pasa 500 lovassal és 1000 gyalogossal érkeztek Klissza alá, l. WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 304–307. A sereg száma márciusra már 3000-re duzzadt, i. m., 308–309. – A velenceiek előre jelezték a török sereg jövetelét, de a segítség ezúttal is elmaradt: ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 269, n. 1176–1177.

védőinek levelére válaszolva egy Romagnából induló szállítmánnyal biztatta őket, amelynek elosztását megbízottja fogja lebonyolítani.⁵⁵⁹

A pápa választása régi, bevált diplomatájára, Thomas Niger scardonai püspökre esett, akinek első feladata az oszmánok által körbezárt Klisszába való bejutás volt. A nunciushoz egy némi élelemmel és fegyverrel megrakott hajóval sikerült kicseleznie az ostromlókat, így nemcsak a segélyek szétosztásában, hanem a védekezés irányításában is közreműködhetett.⁵⁶⁰ Április elején Torquatus bán már a vár felmentésére készült,⁵⁶¹ de végül április 10-én ismét Krusics Gergely zenggi kapitány volt az, aki 1500 fős felmentő serege élén felszabadította őket.⁵⁶² Niger püspök küldetését teljesítve májusban indult vissza Velencén⁵⁶³ át Rómába, ahol szeptember 23-án a pápai konzisztóriumon számolt be Klissza megvédéséről.⁵⁶⁴ Valószínűleg sikeres küldetése is közrejátszott abban, hogy 1524 szeptemberében ösztönsége trauai püspökké nevezte ki, októberben pedig már újra követségbe küldte, és ismét a horvát végekre küldött segélyek elosztásával bízta meg.⁵⁶⁵

Klissza hős védői, Krusics Péter és Orlovcsics Gergely zenggi kapitányok a vár felmentésének ürügyén meggondolatlanságukkal törtek borsot a szentszéki diplomácia orra alá. A pápa II. Lajosnak levélben számolt be arról, hogy Marco Foscaritól, a Szentszékhez küldött velencei követtől értesült arról, hogy az 1524 áprilisában a

⁵⁵⁹ 1524. febr. 20., l. Okmánytár n. 28. A pápa szándékáról számol be Brodarics István Ferdinánd főhercegnek néhány nappal később, febr. 29-én, l. KASZA, *Epistulae*, 88–89, n. 29, 89. Erről minden bizonnyal a magyar királyt is értesítette, mert Lajos márc. 8-án a hozzá írott levelében azt kérte, hogy köszönje meg ösztönségének a Klisszának küldött segítséget. PRAY, *Epistolae procerum*, I, 177–182, n. 77, 182; KASZA, *Epistulae*, 90–93, n. 30, 93.

⁵⁶⁰ WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 310; MARGALITS, *Repertórium*, I, 351. – Niger püspök lelkesítő szavai még 1525 októberében is a klisszaiak fülében csengtek (BESSENYEI, *Lettere di principi*, 116–119, n. XVI/1, 117). Felmerül a forrásokban továbbá egy bizonyos Simon presbiter, aki a vár ostroma alatt segíthette lelkesítő munkáját (1526. jan. 30. Krusics Péter VII. Kelemen pápának, l. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 66, n. XII/4). Simon klisszai presbiter 1525. jan. 18-án Budán volt, ahol öfelségétől a városnak segítséget és a török fogságban lévő testvérei kiszabadítását kérte. Ez utóbbira végül jan. 25-én 13 forintot kapott. FRAKNÓI, *Számadaskönyv*, 55. és 62.

⁵⁶¹ THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*, 288–289, n. 183.

⁵⁶² WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 311; MARGALITS, *Repertórium*, I, 351; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya*, 78.

⁵⁶³ 1524. máj. 10-én Velencében van: WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 311., idézi még: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xciv. – Klissza felmentése után a velenceiek attól féltek, hogy a scardonai püspök egyházmegyéje felmentésére fogja majd vezetni a felmentő sereget, ez a félelem végül indokolatlannak bizonyult. ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 270, n. 1180; WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 316–317.

⁵⁶⁴ TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 52, n. 52., idézi: WOJTYSKA, *Toma Crnić*, 41.

⁵⁶⁵ 1524. okt. 13-án kelt menlevelét l. Okmánytár n. 56. A Frangepán családhoz érkezéséről írott levelét l. Okmánytár n. 57. – Thomas Niger 1525. jún. 9-én lemondott trauai püspökségéről unokaöccse, Christophorus javára, l. Okmánytár n. 84. (Az oklevél digitális felvételéért Ráczy Györgynek tartozom köszönettel.) A kinevezésről l. még HC III, 316, ill. ASV Arm. XL., vol. 19, fol. 23r–24r. – Még ebben a hónapban újabb diplomáciai megbízatást kapott a pápától, amelyről ösztönsége a velencei dózsét is értesítette, l. Okmánytár n. 87.

zenggiek a zárai kikötőben egy török hajót elfoglaltak, és azt Zenggebe vitték. II. Szulejmán szultán azonban a károk megtérítését Andrea Gritti velencei dózsétól követelte, mivel Zára velencei fennhatóság alatt állt. Öszentsége arra kérte Lajos királyt, hogy rendelje el a zenggieknek a hajó visszaszolgáltatását, nehogy a törökök számára ez okot adjon a háborúra, amire az időt nem látta alkalmasnak.⁵⁶⁶ Az ügy kényes volta miatt nunciust, Burgiót is a szokottnál nagyobb körültekintésre kérte.⁵⁶⁷ A magyar udvart és Burgiót az esetről már korábban tájékoztatta Vincenzo Guidotto Budán tartózkodó velencei követ,⁵⁶⁸ aki kijelentette, hogy a négy fogságba esett török kereskedő esete az állandó segítségre szoruló Klissza helyzetét is veszélyeztetheti.⁵⁶⁹ Bár a török rabok szabadon engedése még 1525 októberéig váratott magára, az eset a továbbiakban komoly diplomáciai következményekkel nem járt.⁵⁷⁰

Klissza ellátása azonban továbbra is akadozott,⁵⁷¹ emiatt a vár védői folyamatosan ostromolták öszentségét újabb és újabb kérésekkel. Török Mihály a Dunán inneni és a Dráva, Száva, Kulpa, Una közötti részek főkapitánya – miután Krizmanich János, Tupich János és Novakovich Jánossal Burgiót Budán felkeresték⁵⁷² – már január 6-án Zágrábban kelt levelében a pápa gondoskodását kérte,⁵⁷³ Krusics Péter kapitány, valamint Sebessy Ferenc és Nagy Gergely, a klisszai gyalogosok kapitányai a zsold elmaradása miatt panaszkodtak öszentségénél.⁵⁷⁴ Krusics kapitány – aki személyesen is járt Rómában, hogy beszámoljon a vár helyzetéről – és a klisszaiak ez év októberében újabb két levelet küldtek a pápához. Ezekben arról a siralmas állapotról

⁵⁶⁶ 1524. nov. 13., Okmánytár n. 60.

⁵⁶⁷ 1524. nov. 13., Okmánytár n. 59.

⁵⁶⁸ 1524. okt. 5-én tett panaszt ez ügyben a velencei követ II. Lajosnak, ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 271, n. 1191.

⁵⁶⁹ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 56–60, n. 18, 59; MARGALITS, *Repertórium*, I, 351.

⁵⁷⁰ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 88–92, n. 29, 91; 116–121, n. 35, 120; 267–271, n. 68, 269. Guidotto 1524. dec. 10-én, majd a következő év febr. 6-án Szalkai László esztergomi érseknél és Burgio nunciustól is közbenjárt az ügy érdekében, ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 272–273, n. 1196, 1199, 1200.

⁵⁷¹ 1524 decemberében Statileo János felsőörsi prépost kérte Guidotto követen keresztül, hogy a klisszaiaknak élelmiszer-szállítmányt küldhessen. ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*, 272, n. 1197.

⁵⁷² I. ASV Segr. Stato, Principi, vol. 2, fol. 344r, másolata: OSzK Kt, vol. 1277/6, s. n., idézi: TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*, 118.

⁵⁷³ 1525. jan. 6. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 46–47, n. VI/1. Sándorfalvi Török Mihály 1523–1525 jajaai huszárkapitány volt: MNL OL DL 104420., THALLÓCZY, *Jajca*, 183–192, n. 115, 184; 238–239, n. 155; FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 59, 64, 80–81, 106, 132, 145, 150, 161–162, 178, 223., I. még MNL OL DL 25640., 62011., 101463., THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek*, 153–154, n. 97.

⁵⁷⁴ Krusics Péter 1525. ápr. 11-én (THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 649–650, n. 849, reg.: TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*, 118, n. 9) és ápr. 19-én (BESSENYEI, *Lettere di principi*, 58–59, n. XII/1) is írt levelet, Sebessy és Nagy kapitányok ápr. 11-én kelt levelét I. THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 650, n. 850, reg.: TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*, 118, n. 8.

számoltak be, hogy Lajos király – amióta az általa küldött zsoldot rablók elragadták – pénzt nem ad, a vár védői éheznek és sokan szét is széledtek.⁵⁷⁵

Ha azonban a királyi kincstár kiadási naplóját megnézzük, néhány esetben tanúi lehetünk kisebb-nagyobb összegű királyi kifizetéseknek is. Nagy György és Nagy Orbán klisszai százgyalogos kapitányok hiába kértek zsoldot, csak a törökökkel kapcsolatos új hírekért kaptak néhány forintot.⁵⁷⁶ Valamivel több sikerrel járt a Budán megjelenő Hajdú Péter százgyalogos kapitány és Psenichith Gáspár klisszai bíró, akik bár heteken keresztül hasztalan kérték a katonák elmaradt zsoldját,⁵⁷⁷ végül június 22-én nem csak a katonák járandóságát utalták ki nekik, hanem a város lakói is kaptak némi segílyt.⁵⁷⁸ Krusics Péter próbálkozásai sem voltak teljesen sikertelenek, hiszen 1525. március 7-én 150 klisszai gyalogos zsoldjára 900, 100 zenggi gyalogos zsoldjára 600 forintot adott ki neki a kincstár.⁵⁷⁹

A kapitány által leírt tarthatatlan helyzet orvoslására Kelemen pápa 1525 novemberében gabonát, valamint ágyukat, löszert és 4000 aranyat⁵⁸⁰ is küldött a várnak, szétosztásukat egy familiárisára, Leonardo Crescióra bízta.⁵⁸¹ A biztos küldését Burgio nuncius is javasolta, emlékeztetve a szentatyát, hogy most is ugyanazok a zenggi kapitányok felügyelik Klisszát, akik az Adorján pápa által küldött gabona elherdálásáért

⁵⁷⁵ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 60–63, n. XII/2; 116–119, n. XVI/1. A vár megsegítését II. Lajos is külön kérte: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 174–176, n. 135, 175. L. ezekről: MARGALITS, *Repertorium*, I, 358; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentsek viszonya*, 88.

⁵⁷⁶ 1525. jan. 27., febr. 4. és 20., márc. 8.: FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 64., 71., 84., 99., valamint 1526. jún. 12.: ENGEL, *Monumenta Ungrica*, 209. 1526. jún. 16-án Nagy György és Farnady Benedek klisszai ötven gyalogos kapitány pénzt kapnak zászlóhoz való rác tafotára, puskaporra és ólomra, i. m. 216. – Ezzel szemben János ágyúmester 1525. jan. 18-án öfelségétől szolgálatáért járó fizetséget kért, amelyet még aznap kifizettek neki, továbbá jan. 26-án kiegyenlítették bizonyos adósságát. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 55., 63.

⁵⁷⁷ 1525. ápr. 24., 30., máj. 2., 6., 14., 25., jún. 2., 11.: FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 154., 158., 160., 165., 172., 180., 187., 195.

⁵⁷⁸ 900 forintot utaltak ki 150 klisszai gyalogos zsoldjára, a város lakosai pedig 200 forint segílyben részesültek. Ezzel együtt a zenggi gyalogosok is kaptak 400 forintot. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 212–213. – 1526. jún. 23-án Pszenicsics Gáspár Zantizics Gáspárral már üres kézzel távoztak a királyi udvarból. ENGEL, *Monumenta Ungrica*, 224.

⁵⁷⁹ Az összeget Krusics szervitora, Deák András vette át, l. FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 98–99. Emellett mind Krusics Péter, mind Orlovcsics Gergely kapitány számára a kincstár kiutal 865, ill. 800 forintot *salarium* címén. I. m. 107. és 127. – Az uralkodó által 1523 és 1526 között Krusics Gergely és Orlovcsics Gergely zenggi kapitányok számára kifizetett összegek jegyzékét l. DL 26308, kiadva: THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghegyek oklevéltára*, 509–510, n. 351.

⁵⁸⁰ A pontos összeg Burgiónál szerepel: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 286–291, n. 72, 288. A Crescio által vitt összegről l. még 1526. márc. 22. Ferdinánd főherceghez, l. Okmánytár n. 131.

⁵⁸¹ Szolgálatiért az Apostoli Kamara havi 12 dukátot utalt ki neki: 1525. nov. 18., l. Okmánytár n. 108. – Crescio dec. 12-én Velencében volt, onnan indult Zenggebe, WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 347.

felelősek voltak.⁵⁸² Az anyagiak mellett őszentsége lelki hatalmával is támogatta a török elleni harcot, hiszen a várak megerősítését építőanyaggal vagy saját munkájukkal segítők számára teljes búcsút engedélyezett.⁵⁸³

Krusics kapitány január 30-án Rómába küldött levele szerint – amelyben ismét anyagi gondjairól ír – Leonardo Crescio kiválóan végezte munkáját,⁵⁸⁴ így novemberi küldetése után 1526 február elején ismét ő tért vissza.⁵⁸⁵ VII. Kelemen pápa a Crescióval küldött összeget a megüresedő javadalmak esetleges be nem töltésével vélte kiegészíteni, emiatt commissariusára bízta a Dalmáciában üresedésben lévők kezelését is.⁵⁸⁶ Sajnos a zenggi esethez hasonlóan Klisszában is akadtak olyanok, akik a segélyszállítmány megdézsmálásával saját anyagi helyzetük jobbítására vetemedtek, ezért felhatalmazta Cresciót, hogy a kiközösítés és az interdictum eszközével akadályozza meg a lopásokat és szerezzze vissza az eltulajdonított javakat.⁵⁸⁷

Hasonló eszközökkel próbálta meg jobb belátásra bírni Jozefics Ferenc zenggi püspök⁵⁸⁸ Orlovcsics Gergely és Krusics Péter zenggi kapitányokat is, akik miatt a püspökség javainak fosztogatásáért Zengg városára és az egyházmegye több templomára interdictumot mondott ki. A város emiatt a pápához fordult, aki a püspököt a büntetés felfüggesztésére kérte.⁵⁸⁹ Orlovcsics és Krusics viszont nem voltak ilyen tapintatosak, és saját maguk vették kézbe a probléma megoldását. Hogy a püspököt meggyőzzék, felfegyverkezve a székesegyházba mentek és a főpásztort kis híján agyonverték, alig tudott elmenekülni. Őszentsége a helyzet súlyossága miatt a kínos ügy

⁵⁸² FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 286–291, n. 72, 287–288, idézi: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 384, 1225. j. és ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya*, 89. – A velenceiek úgy tudták, hogy a zenggi kapitányokat Szalkai László gyanúsította meg a pápai segélyek eltulajdonításával, erről I. MARGALITS, *Repertórium*, I, 363. – Burgio jól ismerte Cresciót és egy helyütt jóbarátjának („*mio bono amico*”) mondja, I. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 382–387, n. 99, 382.

⁵⁸³ 1525. nov. 15., I. Okmánytár n. 107.

⁵⁸⁴ BESSENYEI, *Lettere di principi*, 62–65, n. XII/3, 63.

⁵⁸⁵ FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 320–323, n. 83, 322.

⁵⁸⁶ 1526. febr. 18., I. Okmánytár n. 126.

⁵⁸⁷ 1526. ápr. 7., I. Okmánytár n. 133. – A helyzet visszásságára utal, hogy Crescio 1526 májusában Burgiótól kért segítséget a segély, többek között a 4000 dukát elosztását illetően. A nuncius felajánlotta, hogy a vár ellátásához szükséges dolgokról listát készít, és azt is kijelentette, hogy Lajos király a pénzt mindenképp a várban szolgáló katonák zsoldjára költené. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 382–387, n. 99, 382. (A szöveg értelmezésében nyújtott segítségért Paál Zsuzsannának tartozom köszönettel.)

⁵⁸⁸ 1522 áprilisában a nürnbergi birodalmi gyűlésen az egyik magyar követként jelent meg (KOSÁRY, *Magyar külpolitika*, 128), 1523-ban királyi titkár és II. Lajos követe Raguzában (GELCICH–THALLÓCZY, *Ragusa és Magyarország*, 683–684, n. 438–440). A püspököt a mohácsi csata után Ferdinánd király és Frangepán Kristóf mellett találjuk, erről I. KUKULJEVIĆ, *Acta Croatica*, 215–218, 219–227, n. 215, 217–220; THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*, 618–620, 651–652, n. 471, 503.

⁵⁸⁹ 1526. aug. 7., Okmánytár n. 145. – Nem kizárt, hogy a püspök követei – 1525. márc. 22-én Lukács káplán és jún. 15-én Gáspár püspöki szervitor – ez ügyben keresték fel őfelségét, FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 114, 201.

elsimítását augusztus 30-án kelt brévéjében Szalkai László esztergomi érsekre bízta, nem tudva, hogy a főpap a levél keltekor már nem volt az élők sorában.⁵⁹⁰

Zengg és Klissza mellett a Szentszék a Frangepán családdal is intenzív kapcsolatot tartott fenn. 1524. február 20-án Frangepán Bernátot – miután a horvát főúr őszentségének a török által okozott károkról és veszteségekről írt⁵⁹¹ – biztosította arról, hogy a segélynek szánt gabonát már Romagnába küldte, ahonnan a szállítmány hamarosan útnak indul.⁵⁹² A mindennapos török betörések azonban a Frangepán család mindkét ágát – mind a modrusit, mind szluinit⁵⁹³ – arra készítette, hogy VII. Kelemtől nem sokkal később újabb segítséget kérjenek, ezért követet menesztettek hozzá Bucsvics János személyében. A szentatya a segélyek mellett nunciust is küldött: Thomas Niger traui püspököt nemcsak a szállítmányok elosztásával, hanem a további hősi ellenállásra való buzdítással is megbízta.⁵⁹⁴ Az öreg Frangepán Bernát a pápa segítségét 1525. február 20-án írott levelében megköszönte, családját és birtokait pedig őszentsége és az Apostoli Szentszék oltalma alá helyezte.⁵⁹⁵ Nem sokkal később fia, Kristóf is megismételte atyja kérését.⁵⁹⁶

Nemcsak a klisszaiak, hanem a zenggi kapitányok és a Frangepánok is kérték a pápa segítségét. 1525 júniusában a horvát nemesség – élükön Torquatus János bán és Blagay István⁵⁹⁷ – Sturlics Miklós domonkos szerzetes személyében követet küldött Rómába: őszentsége szűkös lehetőségei ellenére nekik is támogatást ígért.⁵⁹⁸

Az egyre fokozódó török portyák az egyházi intézmények mindennapi életét is alapvetően befolyásolták, amelyre több példát is találunk Kelemen pápa brévéi között. Frangepán Ilona, Thurn György özvegye, valamint veje és lánya, Ungnad János és

⁵⁹⁰ 1526. aug. 30., I. Okmánytár n. 147. Az ügyről értesítette Burgio nunciust is, I. Okmánytár n. 146. Erről I. még WENZEL, *Marino Sanuto*, III, 365; MARGALITS, *Repertorium*, I, 375.

⁵⁹¹ Frangepán Ferdinánd panasza a segítség elmaradásáról és egyedül maradásukról: THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghegyek oklevéltára*, 273, n. 169.

⁵⁹² 1524. febr. 20., I. Okmánytár n. 30. – Nem tudni, hogy itt a pápa a Klisszának szánt gabonaszállítmány egy részét szánta a Frangepánoknak, vagy külön tételről van-e szó.

⁵⁹³ Frangepán Bernát három fia, Mátyás, Ferdinánd és Kristóf közül a levél keltekor már csak ez utóbbi kettő élt. Frangepán Mátyás és György Frangepán Mihály és Rozgonyi Borbála gyermekeként a család ún. szluini ágához tartoztak, míg Bernát a modrusihoz. VAJAY, *Spanyol királyok vére*; ENGEL, *Genealógia*, Frangepán 1–2. tábla.

⁵⁹⁴ 1524. okt. 14., I. Okmánytár n. 57.

⁵⁹⁵ 1525. febr. 20., I. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 48–51, n. VIII/1. L. még erre SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 244–245.

⁵⁹⁶ 1525. aug. 9., I. BESSENYEI, *Lettere di principi*, 76–77, n. XIII/1.

⁵⁹⁷ Blagay Istvánról I. THALLÓCZY, *Die Geschichte der Grafen von Blagay*, 54. et *passim*.; ENGEL, *Genealógia*, Babonić (Blagaji).

⁵⁹⁸ 1525. jún. 20., I. Okmánytár n. 86.

Thurn Anna⁵⁹⁹ azzal a kéréssel fordultak őszentségéhez, hogy a gyakori török betörések miatt a szamobori obszerváns ferences szerzetesek számára ne a néhai Thurn Györgytől kapott, a város falain kívül lévő Mezei Szűz Mária-templom mellett, hanem a város falain belül a Szent Anna templom mellett építhessenek rendházat.⁶⁰⁰ Frangepán Bernát pedig ahhoz kérte a pápa jóváhagyását, hogy a modrusi Mezei Szűz Mária-templom búcsúját a hívek biztonsága érdekében az ogulini várában lévő Szent Bernát-templomába helyezhesse át.⁶⁰¹

Az 1525-i szentévre egyrészt a Rómában dúló pestis, másrészt az állandó török fenyegetettség miatt a Magyar Királyság területéről kevesen tudtak az Örök Városba zárandokolni, ezért őszentsége – hogy a lelkiek feletti hatalmával is támogassa az oszmánok elleni harcot – nem fukarkodott a búcsúengedélyekkel. 1525 tavaszán Frangepán Bernátnak engedte meg, hogy katonáival és alattvalóival együtt, akik a török ellen harcolnak, illetve öregségük vagy szegénységük miatt Rómába zárandokolni nem tudnak, jubileumi búcsút nyerhessenek.⁶⁰² Frangepán Kristóf kérésére pedig hozzájárult, hogy ő és azon katonái, akik a fehér kereszt jelét a mellükön viselve a legközelebbi, törökök ellen vezetett hadjáratában vele együtt küzdenek, szintén szentévi búcsúban részesüljenek.⁶⁰³

1526 áprilisában a pápa – részben klisszai megbízottja, Leonardo Crescio kérésére – több dalmát város, valamint Poljica és Bosznia tartományok hívei számára – ha a megbízott által kijelölt templomok bármelyikét felkeresik és ott a szokásos feltételeknek eleget tesznek – teljes búcsút engedélyezett.⁶⁰⁴ Az a horvát, aki mégis el tudott jutni Rómába, a Szent Péter-bazilikában akár „földijének” is gyónhatott, hiszen

⁵⁹⁹ ENGEL, *Genealógia*, Frangepán 1. és 2. tábla. Ungnad János 1523-ban Ferdinánd főherceg étkefogója: THALLÓCZY–BARABÁS, *A Blagay család oklevéltára*, clxxv; FÓGEL, *II. Lajos udvartartása*, 114; *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója*, 81. – Szamobor városát 1513-ban II. Ulászló Frangepán Miklósnak és feleségének, Gersei Pető Erzsébetnek adományozza, ennek viszont Thurn György özvegye, Frangepán Ilona ellentmondott. MNL OL DL 33085., 38567., 38569., kiadásuk: THALLÓCZY–BARABÁS, *A Frangepán család oklevéltára*, II, 286–289, 293–293, n. 284–285, 287.

⁶⁰⁰ A pápa engedélye: 1525. júl. 4., I. Okmánytár n. 90. – A Szamobornál portyázó török csapatokra I. THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*, 356, n. 231; 369, n. 236.

⁶⁰¹ 1525. szept. 24., I. Okmánytár n. 99.

⁶⁰² 1525. márc. 22., I. Okmánytár n. 79. A pápa ezt megelőző nap, márc. 21-én kelt levelében már kifejtette, hogy a búcsú ügyében pedig szívesen gyakorol kegyet: Okmánytár n. 78. – Az 1524. dec. 24-i konzisztóriumon is szóba került a római zárandoklat nélküli jubileumi búcsú megadása Magyarországnak, amit II. Lajos király nevében Campeggio bíboros kért, erről I. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 53–54, n. 54.

⁶⁰³ 1525. szept. 24., I. Okmánytár n. 100. – Frangepán Kristófról I. MARGALITS, *Repertorium*, I, 281–288.

⁶⁰⁴ 1526. ápr. 8., I. Okmánytár n. 135. 1526. ápr. 7-én Leonardo Crescio pápai familiárisnak adott gyóntatási engedélyt, I. Okmánytár n. 134.

Vrecsevics András Zágráb egyházmegyei áldozópap a jubileumi évben ott teljesített szolgálatot.⁶⁰⁵

⁶⁰⁵ 1525. okt. 10. Erdődi Simon Albert zágrábi püspökhöz, l. Okmánytár n. 102. 1524 őszétől Szondi Pál a római magyar penitenciárius, Vrecsevics Andrást nem ismer a szakirodalom. Erről és az 1525. évi szentévről l. MONAY, *A római magyar gyóntatók*, 59–60.

III. ÖSSZEGZÉS – KITEKINTÉS

Doktori értekezésem kiindulópontja annak felismerése volt, hogy a vatikáni magyar kutatások eddig elhanyagolták a brévéket tartalmazó fondokat. A 14. század végén megjelenő irattípus létrejöttének célja éppen az volt, hogy a diplomáciai levelezéseket és az állami adminisztrációval kapcsolatos bizalmas rendelkezéseket az egyre jelentősebb befolyással rendelkező Apostoli Kancellária helyett közvetlenül a pápának alárendelt hivatalnokok, a titkárok állítsák ki. Ha tehát Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatával kívánunk foglalkozni, elkerülhetetlen a pápai brévék szisztematikus feltárása és kiadása.

Kutatásaim során a Vatikáni Levéltárban és a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában fellelhető 1490 és 1526 között kiadott brévéket gyűjtöttem össze. Ezenkívül több külföldi gyűjteményben is találtam iratokat (Bécs, Velence, Firenze, Milánó, London, Párizs), de ezen levéltárak szisztematikus átnézése a jövő feladata lesz.

A VII. Kelemen pápa trónra lépése és a mohácsi csata közötti időintervallum (1523–1526) alatt kiadott magyar vonatkozású brévék kritikai kiadása az Apostoli Szentszékhez írott magyar vonatkozású levelekkel, a pápai konzisztóriumok aktáival, a követjelentésekkel, valamint a magyarországi okleveles forrásanyaggal kiegészítve lehetővé vált, hogy behatóan elemezzem a két állam kapcsolatrendszerét. Az így felvázolt kép alapján kijelenthető, hogy Magyarország és a pápaság közötti összeköttetések jóval összetettebbek, szerteágazóbbak voltak, mint ahogy azt eddig képzeltük. A modern diplomácia korának – melynek alapjait az 1815-ös bécsi kongresszuson fektették le – hivatalos kapcsolattartási formáival ellentétben ekkor még meghatározó szerepet játszottak a személyes kapcsolatok bonyolult hálózatának informális csatornáit (az európai humanisták kapcsolati hálója, a Fugger-faktorátusok rendszere stb.) is.

A Szentszék és Magyarország kapcsolatát több tényező is bonyolította. Ezt egyrészt a Szentatya személyének és Róma városának összetett szerepe is okozta: követek, leveleket hozó futárok, pápai kegyért kérvényező vagy valamelyik kúriai bíróságon igazukat kereső klerikusok és világiak, az apostolok sírjához zarándoklók, tudósok és diákok egyaránt megfordultak az Örök Városban. Többen közülük összetett céllal érkeztek: az 1525. évi szentév idején a magyar királyi udvar leveleivel Rómába érkező Acél István pozsonyi várnagy például búcsúengedélyekkel tért haza. Mivel

Jagellók ültek a magyar, a cseh és a lengyel trónon is, ez azt eredményezte, hogy Brodarics István éveken keresztül képviselte Rómában Zsigmond lengyel király érdekeit is, és a cseh felekezeti unió ügyéről a budai királyi udvarral tárgyaltak. Emellett az egyre inkább önállósuló horvát külpolitika kibontakozásának is tanúi lehetünk.

Az egyik legkorszerűbb diplomáciai apparátussal rendelkező Apostoli Szentszék képviselőjét bíboros legátus és állandó követ látta el Budán, Rómában a magyar ügyekben nagyrészt itáliaiak jártak el. A római magyar jelenlét tulajdonképpen teljesnek és folyamatosnak mondható: a legfelsőbb fórumon, a bíborosi kollégiumban a bíborosprotektor képviselte a magyar uralkodót, követi és ügyvivői megbízatással elsősorban a kúriai hivatalok útvesztőiben jártas olaszokat alkalmaztak. Az Örök Városban megforduló magyar és horvát követek (Brodarics István, Kálnai Imre, Thomas Niger) elsősorban az egyházi középréteg humanista műveltségű tagjai voltak, akik követségük után kivétel nélkül előreléptek az egyházi hierarchiában. Emellett több futárral is találkozunk, akik általában a magyar királyi udvar aulikusai voltak (Brodarics Mátyás, Beriszló János, Acél István).

A pápaság a magyar királyság török elleni harcát nemcsak pénzbeli támogatással, az európai uralkodóknak küldött segélykérő levelekkel, hanem a lelkieken megnyilvánuló hatalmával, például búcsúengedélyekkel is segítette. Öszentsége ezenkívül többször is beavatkozott hazánk belső erőviszonyainak alakulásába: az ország belső bajait okozó személyek helyett igyekezett a Szentszékhez messzemenően lojális szereplőket pozícióhoz juttatni. A követjelentésekben negatív színben feltüntetett nagyhatalmú Szalkai László esztergomi érsek helyett Brodarics István római követ a szentszéki diplomácia hathatós támogatásával nyerte el a kancellárságot. Mivel a pápának a csehországi felekezeti unió ügyében szüksége volt Szalkaira, ezért annak sikere esetén kilátásba helyezte az esztergomi érseknek a bíbort, amit később a kancellárságról való lemondástól tett függővé. A cseh felekezeti unió végül – a feszült cseh belpolitikai helyzet mellett – részben Campeggio legátus merevsége, részben pedig Szalkai ellehetetlenítése miatt nem jött létre. Az esztergomi érsek Burgio nuncius elmarasztaló jelentései és a bíborosi testület összetételének átalakítására irányuló pápai törekvés miatt nem lett bíboros. Brodarics István személyében pedig egy, a magyar belpolitikában súlytalan személy foglalta el az ország egyik legfontosabb tisztségét.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a gyakran változó összetételű és célú szövetségi rendszerek és a lutheri reformáció gyors terjedése miatt forrongó Európában

a végveszélybe sodródott Magyarország sorsa leginkább a pápát ösztönözte arra, hogy – amint leveleiben gyakran olvashatjuk – *paterna cura, amore et caritate* viseltessen hazánk iránt.

A értekezésben vizsgált csaknem három év kivételes forrásadottságai kiválóan alkalmasak arra, hogy a pápaság és Magyarország kapcsolatrendszerét részletekbe menően feltárjam. Ahhoz, hogy még teljesebb képet kapjunk, egyrészt elengedhetetlen a megismert folyamatok vizsgálatát kiterjeszteni az egész Jagelló-korra, másrészt pedig mindenképpen szükséges annak Mátyás-kori előzményeit is tanulmányozni. Roppant izgalmas lenne annak szemügyre vétele, hogy az itt feltárt kapcsolatrendszer miként változott a több szempontból korszakhatárt jelentő mohácsi csata és a *Sacco di Roma* után egészen a 16. század közepéig.⁶⁰⁶ A trienti zsinatot követő reform során ugyanis a kúriai intézményrendszer jelentős átalakuláson ment keresztül. A bréve fokozatosan kiszorította a bullát, a *Segreteria dei Brevi* pedig a legfontosabb iratkiállító hivatallá vált. A *secretarius domesticus* az egyik legfontosabb hatalmi pozícióval rendelkező tisztviselő lett, a nunciatúrák pedig hivatalos feladatkörrel ellátott professzionális követségekké váltak.⁶⁰⁷

Mindehhez szükséges a levéltári kutatások kiterjesztése is: az uralkodók és államok levéltárai (Simancas, Bécs, Párizs, London, Lisszabon, Velence, Firenze, Milánó) mellett az egyes követek, titkárok, kúriai tisztviselők irathagyatéka is számos új forrást rejthet.⁶⁰⁸

⁶⁰⁶ A 16. század végi római magyar agenziáról l. TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, lv–lvii.

⁶⁰⁷ Ezekről l. TUSOR, *A barokk pápaság*, 145–194.

⁶⁰⁸ Erre l. újabban LAKATOS, *Bernhard von Cles* és CIDT&C Corpus of Ioannes Dantiscus' Texts & Correspondence (<http://host20.obta.uw.edu.pl>).

FORRÁSOK ÉS BIBLIOGRÁFIA

FORRÁSOK

ARCHIVES NATIONELES –PARIS

Archives de l’Ancien Régime
Trésor des Chartes, J 937, Dossier I, n. 19.

ARCHIVIO DI STATO DI VENEZIA – VENEZIA

Collezione Podocataro
Serie I, busta III, n. 761. 766.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA – ROMA

Aquisiti e doni vol. 26/1. 27/1.

Fondo Camerale I
Serie IV (Diversorum del Camerlegno), busta 369.

ARCHIVIO SEGRETO VATICANO – CITTÀ DEL VATICANO

A.A. I–XVIII. n. 1360. 1365. 1440–1442. 2408. 2456. 2469. 2497. 2523–2543.
2607. 3282. 4350. 5029. 5046. 6522.

Archivio Concistoriale
Acta Camerarii, vol. 1.
Acta Vicecancellarii, vol. 2. 3.

Arm. XXXIX. (Registra brevium) vol. 22–31. 33–38. 44–46.

Arm. XL. (Minutae brevium) vol. 1–13. 19.

Arm. XLIV. (Epistolae ad principes) vol. 5. 8. 9.

Camera Apostolica
Diversa Cameralia, vol. 74.
Introitus et Exitus, vol. 561.

Dataria Apostolica
Brevia Lateranensia, vol. 2. 4–9.

Instrumenta Miscellanea n. 4151.

Registri Lateranensi vol. 1399. 1417.

Registri Vaticani vol. 244.

Segreteria di Stato
Principi vol. 1–4.

BAYERISCHES HAUPTSTAATSARCHIV – MÜNCHEN

Hochstift Passau, Urkunden n. 2990. 2995. 2996. 3036.

BIBLIOTECA AMBROSIANA – MILANO

Cod. Ambr. P 130.

BRITISH LIBRARY – LONDON

Cotton Manuscripts
Vitellius B/III, V, VIII.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Collectio Kaprinayana A, tom. XIV.

Collectio Kaprinayana B, tom. XXVII.

Ms. Ab 50., tom. XI.

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR ORSZÁGOS LEVÉLTÁRA – BUDAPEST

Diplomatikai Levéltár (DL) 20862. 22454. 22531. 22626. 22680. 22686. 22764.
22925. 23201. 24282. 24355. 24397. 24408. 25312-3. 25467. 25640. 25713.
25715. 25718. 29092. 30996. 32689. 33085. 34428. 34435. 34463. 34545.
37062. 37684. 38465. 38567. 38569. 38739. 39344. 39348. 46605. 46842.
46875. 47461. 47582. 47599. 50506. 62011. 63880. 71183. 74679. 74763.
82631. 82653. 82655. 88863. 88875. 88942. 94755. 101463. 104282. 104413.
104420.

Diplomatikai Fényképtár (DF) 201538. 201574. 204255. 208073. 208132. 208214. 208217. 208748. 208851. 216577. 218183. 219362. 228118. 232090. 232452. 232496. 232555. 235388. 235406. 235516. 235599. 237338. 237352. 237364. 237373. 237375. 237382. 237384. 237343. 237347. 237368. 237389. 237392-3. 237395. 237703. 237709. 237738. 241303. 246273. 246278. 247568. 247629. 248021. 248438. 249065. 249068. 249429. 250378. 250380. 251603. 253273. 253770. 253772. 256275-6. 256288. 256707. 256755. 257148. 257530. 262506-7. 275549-50. 275555. 275559-60. 275938. 275527. 275541. 275543. 275546-8. 275551-2. 275556. 275560-3. 276109. 276134. 276881. 277730. 277791. 277802. 278954-55. 278964-5. 279365. 279847-8. 280238. 281262. 283087. 286469. 286488. 286624. 286671. 286684. 286689. 292006. 292014. 290699-796. 290797-8.

Mikrofilmtár 31107. 31109. 31111.

MAGYAR TUDONYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁR, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Ms 4994.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Fol. Hung. vol. 1277.

Fol. Lat. vol. 425.

ÖSTERREICHISCHES STAATSARCHIV – WIEN

Haus-, Hof- und Staatsarchiv

Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 2.

PRÍMÁSI LEVÉLTÁR – ESZTERGOM

Archivum Ecclesiasticum Vetus, n. 82/1b

THE NATIONAL ARCHIVES – LONDON

Letters and Papers Henry VIII

General Series SP 1/34, 37, 38.

BIBLIOGRÁFIA

- ÁBEL, *Analecta nova ad historiam renascentium* *Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia, ex scriptis EUGENIO ÁBEL relictis cum commentariis edidit partimque auxit Stephanus Hegedűs, Budapest 1903.*
- ÁBEL, *Magyarországi humanisták* *ÁBEL JENŐ: Magyarországi humanisták és a Dunai Tudós Társaság (Értekezések a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Széptudományi Osztálya köréből), Budapest 1880.*
- Acta Tomiciana* *Acta Tomiciana I–VII. Epistolae et legationes, responsa, actiones, res gestae ... Sigismundi I. regis Poloniae ... ed. STANISLAUS GÓRSKI, Poznaniae 1852–1857.*
- ANGYAL, *Erdély politikai érintkezése Angliával* *ANGYAL DÁVID: Erdély politikai érintkezése Angliával, Századok 34 (1900) 309–325, 398–420, 495–508, 702–711, 873–904.*
- ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék* *ARTNER EDGÁR: Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya a mohácsi vést megelőző években (1521–1526), Mohácsi emlékkönyv 1526, 63–123.*
- ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája* *ARTNER EDGÁR: Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája (CVH I/1; kiad. Szovák Kornél – Török József – Tusor Péter), Budapest–Róma 2004.*
- B. SZABÓ, *Mohács* *B. SZABÓ JÁNOS (szerk.): Mohács (Nemzet és emlékezet) Budapest 2006.*
- BALAN, *Monumenta reformationis Lutheranae* *PETRUS BALAN (ed.): Monumenta reformationis Lutheranae ex tabulariis secretioribus S. Sedis 1521–1525, Ratisbonae–Neo Eboraci–Cincinnati 1884.*
- BALAN, *Monumenta saeculi XVI* *PETRUS BALAN (ed.): Monumenta saeculi XVI. historiam illustrantia. I: Clementis VII. epistolae per Sadoletum scriptae, Oeniponte 1885.*
- BALOGH, *Szalkay László* *BALOGH ISTVÁN: Szalkay László esztegomi érsek (†1526), Kassa 1942.*
- BALOGH, *Velencei diplomaták* *BALOGH ISTVÁN: Velencei diplomaták Magyarországról (1500–1526), Szeged 1929.*
- BARABÁS, *Teleki család oklevéltára* *BARABÁS SAMU: A római szent birodalmi gróf széki Teleki család oklevéltára, II. 1438–1526, Budapest 1895.*
- BÁRÁNY, *Adalékok az 1524-es „szülejmáni ajánlathoz”* *BÁRÁNY ATTILA: „Il n'est possible ni en nostre pouoir résister [...] au Turcq”. Adalékok az 1524-es „szülejmáni ajánlathoz”, „A francia história hazai nagykövete”. Ünnepi kötet Papp Imre 65. születésnapjára, szerk. Bárány Attila – Györkös Attila – Pallai László, Debrecen 2013, 1–19.*
- BARRACLOUGH, *Minutes of papal letters* *GEOFFREY BARRACLOUGH: Minutes of papal letters (1316–1317), Miscellanea archivistica Angelo Mercati, 109–127.*
- BARTONIEK, *Mohács Magyarországa* *BARTONIEK EMMA (ford.): Mohács Magyarországa. Báró Burgio pápai követ jelentései, Budapest 1926.*
- BAUER, *Die Korrespondenz Ferdinands* *WILHELM BAUER: Die Korrespondenz Ferdinands I. I. Band: Familienkorrespondenz bis 1526 (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 11), Wien 1912.*
- BEKE, *Az erdélyi* *BEKE ANTAL: Az erdélyi káptalan levéltára*

- káptalan*
BÉKEFI, *Káptalani iskolák*
BEMBUS, *Epistolarum Leonis X*
BERZEVICZY, *Beatrix*
- BESSENYEI, *Lettere di principi*
- BOCK, *Einführung in das Registerwesen*
BOCK, *Kodifizierung und Registrierung*
- BOCK, *Sekretregistern Benedikts XII*
- BOCK, *Sekretregistern Johannis XXII*
- BÓNIS, *A jogtudó értelmiség*
BÓNIS, *Szentszéki regeszták*
BORELLO, *Le case dei Sergardi a Roma*
- BORSA, *A török ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú*
BOSSÁNYI, *Regesta supplicationum*
- BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*
- BREWER, *Letters and Papers*
- BRODERICUS, *De conflictu Hungarorum*
- Gyulafehérvárott I.*, TT 18 (1895) 230–259.
BÉKEFI REMIG: *A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*, Budapest 1910.
BEMBUS, PETRUS: *Epistolarum Leonis X. pont. max. nomine scriptarum libri XVI*, Lugdunum 1540.
BERZEVICZY ALBERT (ed.): *Acta vitam Beatricis reginae Hungariae illustrantia* (MHH I/39), Budapest 1914.
BESSENYEI JÓZSEF (kiad.): *Lettere di principi. Fejedelmi levelek a pápának (1518–1578)*, ford.: Kulcsár Péter (olasz), Nagy Gábor (latin) (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes 3), Roma–Budapest 2002.
FRIEDRICH BOCK: *Einführung in das Registerwesen des Avignonischen Papsttums*, QFIAB 31 (1941) 1–107.
FRIEDRICH BOCK: *Kodifizierung und Registrierung in der spätmittelalterlichen kurialen Verwaltung. Eine Immediatforschungsbericht über die päpstlichen Register*, AZ 56 (1960) 11–75.
FRIEDRICH BOCK: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Benedikts XII*, QFIAB 29 (1938–1939) 41–88.
FRIEDRICH BOCK: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Johannis XXII*, QFIAB 28 (1937–1938) 147–234.
BÓNIS GYÖRGY: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*, Budapest 1971.
BÓNIS GYÖRGY: *Szentszéki regeszták* (Jogtörténeti Tár 1/1) Budapest 1997.
BENEDETTA BORELLO: *Comprare e investire. Le case dei Sergardi a Roma tra Cinquecento e Settecento. Appunti su una ricerca in corso*, Siena 2004, http://www.storia.unisi.it/uploads/media/borello_segardi.pdf (A letöltés dátuma: 2013. okt. 31.)
BORSA GEDEON: *A török ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú és az azzal kapcsolatos nyomtatványok*, Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1960, 241–279.
BOSSÁNYI ÁRPÁD: *Regesta supplicationum. (A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású adatai) I–II, 1342–1394*, Budapest 1916–1918.
LEONARD E. BOYLE OP: *A Survey of the Vatican Archives and of its Medieval Holdings* (Subsidia mediaevalia 1), Toronto 1972.
JOHN SHERREN BREWER (ed.): *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the reign of Henry VIII, I–IV*, London 1862–1870.
STEPHANUS BRODERICUS: *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima*, ed. Petrus Kulcsár – *Oratio ad Adrianum VI. Pontificem Maximum*, ed. Csaba Csapodi (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum. Series Nova 6) Budapest 1985.

- BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*
 BUNYITAY, *A római Szentlélek-Társulat*
 BŰŽEK, *Saját országában idegen*
 C. TÓTH, *A ferencesek megtelepedése*
 C. TÓTH, *A királyi pár Csehországban*
 C. TÓTH, *Politikatörténeti források*
Catalogus manuscriptorum
 CHARRIÈRE, *Négociations de la France*
 CHERUBINI, *Bullarium*
 COSMA, *Due nuovi registri*
 CZAICH, *Regesták VI. Sándor pápa korából*
 CZMAŃSKA, *A lengyel-török kapcsolatok*
 CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat*
 CSUKOVITS, *Középkori magyar zarándokok*
 CSUKOVITS–MAJOROSSY, *Pozsonyi peregrinusok*
 DABROWSKI, *Lengyelország és a török veszedelem*
 DBI
 BROSIUS, DIETER: *Breven und Papst Pius II*, RQ 70 (1975) 180–224.
 BUNYITAY VINCE: *A római Szentlélek-Társulat anyakönyve 1446–1523* (MVH I/5), Budapest 1889.
 BŰŽEK, VÁCLAV: *Saját országában idegen. Jagelló Lajos és Habsburg Mária csehországi tartózkodása 1522–1523 fordulóján*, Habsburg Mária, Mohács özvegye, 57–61.
 C. TÓTH NORBERT: *A ferencesek megtelepedése Nyírbátorban*, Nyolcszáz esztendő a ferences rend. Tanulmányok a rend lelkiségéről, történeti hivatásáról és kulturális–művészeti szerepéről I–II, szerk. Medgyesy S. Norbert – Ötvös István – Őze Sándor (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 8), Budapest 2013, I, 153–163.
 C. TÓTH NORBERT: *A királyi pár Csehországban 1522–1523*, „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére, szerk. Bagi Dániel – Fedeles Tamás – Kiss Gergely, Pécs 2012, 83–95.
 C. TÓTH NORBERT: *Politikatörténeti források Bátori István első helytartóságához (1522–1523)*, (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 50), Budapest 2010.
Catalogus manuscriptorum Bibliothecae Reg. Scient. Universitatis Budapestinensis II/1–3, Budapestini 1889–1907.
 ERNEST CHARRIÈRE: *Négociations de la France dans le Levant I* (Collection de documents inédits sur l’histoire de France), Paris 1848.
 LAERTIUS CHERUBINI: *Bullarium sive nova collectio plurimarum constitutionum apostolicarum diversorum Romanorum Pontificum ...*, I, Romae 1617.
 RITA COSMA: *Due nuovi registri di brevi di Sixto IV*, ASRomSP 103 (1980) 305–312.
 CZAICH Á. GILBERT: *Regesták VI. Sándor pápa korából*, TT 5 (1904) 160–181.
 ILONA CZMAŃSKA: *A lengyel-török kapcsolatok fordulópontjai a 16. század első felében*, Közép-Európa harca a török ellen, 91–101.
 CSUKOVITS ENIKŐ: *A római Szentlélek-Társulat magyar tagjai (1446–1523)*, Századok 134 (2000) 211–244.
 CSUKOVITS ENIKŐ: *Középkori magyar zarándokok* (História Könyvtár. Monográfiák 20), Budapest 2003.
 CSUKOVITS ENIKŐ – MAJOROSSY JUDIT: *Pozsonyi peregrinusok (Végrendeleti zarándoklatok a középkori városi gyakorlatban)*, Várak, templomok, ispotályok, 29–69.
 DABROWSKI JÁNOS: *Lengyelország és a török veszedelem 1526 előtt*, Mohácsi emlékkönyv, 125–138.
Dizionario Biografico degli Italiani I–LXXVIII, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma 1960–2013.

- DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brefs*
 DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR, *Olaszországi történelmi kutatások*
 DERNESCHWAM, *Útinapló*
 DIENER, *Die grossen Registerserien*
 DL-DF 4.3.
 DRASKÓCZY, *Szlavóniai nemesek*
 DÜMMERTH, *Inchoffer*
 E. KOVÁCS, *Ferdinánd főherceg*
 ENGEL, *Genealógia*
 ENGEL, *Monumenta Ungrica*
 ERDÉLYI, *Egy kolostorper története*
 ERDÉLYI, *The Register of a Convent Controversy*
 ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*
 ETE
 FAZEKAS, *Szalaházy Tamás*
 FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*
 CHARLES MARTIAL DE WITTE OSB: *Notes sur les plus anciens registres de brefs*, Bulletin de L'Institut historique Belge de Rome 31 (1958) 153–168.
 DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA: *Olaszországi történelmi kutatások*, Századok 26 (1892) 467–475, 550–559.
 HANS DERNESCHWAM: *Erdély. Besztercebánya. Törökországi útinapló*, közreadja Tardy Lajos (Bibliotheca Historica), Budapest 1984.
 HERMANN DIENER: *Die grossen Registerserien im Vatikanischen Archiv (1378–1523)*, Tübingen 1972.
 RÁCZ GYÖRGY (szerk.): *A középkori Magyarország digitális levéltára. Magyar Országos Levéltárban (MOL) a Mohács előtti gyűjteményekhez 1874–2008 között készült levéltári segédletek és oklevelek elektronikus feldolgozása (DL-DF 4.3.)* Budapest 2008. DVD-ROM.
 DRASKÓCZY ISTVÁN: *Szlavóniai nemesek a Jagelló-kori Magyarországon (A Japricai család)*, A középkor szeretete. Történeti tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére, szerk. Klaniczay Gábor – Nagy Balázs, Budapest 1999, 257–268.
 DÜMMERTH DEZSŐ: *Inchoffer Menyhért küzdelmei és tragédiája Rómában, 1641–1648. A magyar forráskritikai történetírás megszületése és a Jézus Társaság meghiúsult reformja.* (A Budapesti Egyetemi Könyvtár Kiadványai 38), Budapest 1977.
 E. KOVÁCS PÉTER: *Ferdinánd főherceg és Magyarország (1521–1526)*, TSz 45 (2003) 25–44.
 ENGEL PÁL: *Magyar Középkori Adattár. Középkori Magyar Genealógia*, PC-CD-ROM 2001.
 JOHANN CHRISTIAN ENGEL: *Monumenta Ungrica*, Vienna 1809.
 ERDÉLYI GABRIELLA: *Egy kolostorper története. Hatalom, vallás és mindennapok a középkor és az újkor határán* (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 38), Budapest 2005.
 GABRIELLA ERDÉLYI: *The Register of a Convent Controversy (1517–1518). Pope Leo X, Cardinal Bakócz, the Augustinians, and the observant Franciscans in contest* (CVH II/1), Budapest–Rome 2006.
 ÉRSZEGI GÉZA: *A Curia Romana középkori levéltárai*, Levéltári Szemle 28 (1978) 321–339.
Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából I–V, kiad. BUNYITAY VINCE – KARÁCSONYI JÁNOS – KOLLÁNYI FERENC – LUKCSIS JÓZSEF – RAPAICS RAJMUND, Budapest 1902–1912.
 FAZEKAS ISTVÁN: *Szalaházy Tamás, egy Habsburg-hű főpap portréja*, TSz 49 (2007) 1. sz. 19–34.
 FEDELES TAMÁS: *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)* (Tanulmányok

- FEDELES, *Csulai Móré Fülöp*
 FEDELES–SARBAK–SÜMEGI, *A Pécsi Egyházmegye története*
 FINK, *Das Vatikanische Archiv*
 FINK, *Die ältesten Breven*
 FINK, *L'origine dei brevi*
- FINK, *Poggio-Autographen*
- FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*
 FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*
 FODOR, *A szimurg és a sárkány*
- FÓGEL, *II. Lajos udvartartása*
 FRAIKIN, *Nonciatures de France*
- FRAKNÓI – DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR, *Mátyás király levelezése a római pápákkal*
 FRAKNÓI, *Három magyar bíbornok-jelölt*
 FRAKNÓI, *Levelestár*
- FRAKNÓI, *Magyarország a mohácsi vész előtt*
- FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*
- FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*
 FRAKNÓI, *Nyomozások pápai levéltárakban*
 FRAKNÓI, *Oklevéltár*
- Pécs történetéből 17), Pécs 2005.
 FEDELES TAMÁS: *Egy Jagelló-kori humanista pályaképe. Csulai Móré Fülöp (1476/77–1526)*, LK 78 (2007) 35–84.
A Pécsi Egyházmegye története I. A középkor évszázadai (1009–1543), szerk. FEDELES TAMÁS – SARBAK GÁBOR – SÜMEGI JÓZSEF, Pécs 2009.
 KARL AUGUST FINK: *Das Vatikanische Archiv. Einführung in die Bestände und ihre Erforschung*, Rom 1951².
 KARL AUGUST FINK: *Die ältesten Breven und Brevenregister*, QFIAB 20 (1934–1935) 292–307.
 KARL AUGUST FINK: *L'origine dei brevi apostolici*, Annali della Suola Speciale per Archivisti e Bibliotecari dell'Università di Roma 11 (1971) 75–81.
 KARL AUGUST FINK: *Poggio-Autographen kurialer Herkunft*, Miscellanea archivistica Angelo Mercati, 129–133.
 KARL AUGUST FINK: *Untersuchungen über die päpstlichen Breven des 15. Jahrhunderts*, QFIAB 32 (1942) 55–86.
 KARL AUGUST FINK: *Zu den Brevia Lateranensia des Vatikanischen Archivs*, RQ 43 (1935) 260–266.
 FODOR PÁL: *A szimurg és a sárkány: az Oszmán Birodalom és Magyarország (1390–1533)*, Közép-Európa harca a török ellen, 9–35.
 FÓGEL JÓZSEF: *II. Lajos udvartartása 1516–1526*, Budapest 1917.
 J[OSEPH] FRAIKIN: *Nonciatures de France. Nonciatures de Clement VII*, Tome I (Depuis la bataille de Pavie jusqu'au rappel d'Acciaiuoli), (Archives de l'histoire religieuse de la France), Paris 1906.
 FRAKNÓI VILMOS – DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA (eds.): *Mátyás király levelezése a római pápákkal 1458–1490*, (MVH I/6), Budapest 1891.
 FRAKNÓI (FRANKL) VILMOS: *Három magyar bíbornok-jelölt a XVI. században*, Magyar Sion 5 (1874) 81–100.
 FRKANÓI (FRANKL) VILMOS: *Levelestár*, Magyar Sion 4 (1866) 56–59, 126–132, 203–212.
 FRAKNÓI VILMOS: *Magyarország a mohácsi vész előtt. A pápai követek jelentései alapján* (Házi könyvtár 49), Budapest 1884.
 FRAKNÓI VILMOS: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékekkel I–III*, Budapest 1901–1903.
 FRAKNÓI VILMOS (kiad.): *Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526* (MVH II/1), Budapest 1884.
 FRAKNÓI VILMOS: *Nyomozások pápai levéltárakban*, Századok 26 (1892) 97–106, 187–200.
 FRAKNÓI VILMOS: *Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez*, Budapest 1899.

- FRAKNÓI,
Számadáskönyv
FRAKNÓI, Tomori Pál
élete
FRAKNÓI, Tomori Pál
kiadatlan levelei
FRAKNÓI, Werbőczy
István életrajza
FRAKNÓI, Werbőczy
István kiadatlan levelei
- FRENZ, *Armarium*
XXXIX. vol. 11
- FRENZ, *Das Eindringen*
humanistischer
Schriftformen
- FRENZ, *Die Kanzlei der*
Päpste
- FRENZ, *Die verlorenen*
Brevenregister
FRENZ, *Documenti*
pontifici
- FRENZ, *L'introduzione*
della scrittura
umanistica
FRENZ, *Papsturkunden*
des Mittelalters und der
Neuzeit
FRENZ, *Zur äußeren*
Form der Papsturkunden
GATTONI, *Clemente VII e*
la geo-politica
- GATTONI, *Leone X e la*
geo-politica
- GELCICH–THALLÓCZY,
Raguza és Magyarország
- GINDELY, *Geschichte der*
Böhmischen Brüder
- GINDELY, *Quellen zur*
Geschichte der
Böhmischen Brüder
- FRAKNÓI VILMOS: *II. Lajos király számadáskönyve 1525. január 12. – június 16.*, MTT 22 (1877) 45–236.
FRAKNÓI VILMOS: *Tomori Pál élete*, Századok 15 (1881) 286–312, 377–396, 723–746.
FRAKNÓI VILMOS: *Tomori Pál kiadatlan levelei*, MTT 30 (1882) 78–95.
FRAKNÓI VILMOS: *Werbőczy István életrajza* (Magyar Történelmi Életrajzok), Budapest 1899.
FRAKNÓI VILMOS: *Werbőczy István kiadatlan levelei és egy országgyűlési beszéde 1513–1526*, MTT 23 (1877) 123–149.
THOMAS FRENZ: *Armarium XXXIX. vol. 11. im Vatikanischen Archiv. Ein Formelbuch für Breven aus der Zeit Julius' II*, Studien zu Ehren von Hermann Hoberg, I, 197–209.
THOMAS FRENZ: *Das Eindringen humanistischer Schriftformen in die Urkunden und Akten der päpstlichen Kurie im 15. Jahrhundert*, AfD 19 (1973) 287–418, 20 (1974) 384–506.
THOMAS FRENZ: *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance 1471–1527* (Bibliothek des deutschen Instituts in Rom 63), Tübingen 1986.
THOMAS FRENZ: *Die verlorenen Brevenregister 1421–1527*, QFIAB 57 (1977) 354–365.
THOMAS FRENZ: *I documenti pontifici nel medioevo e nell'età moderna* (Littera Antiqua 6), Città del Vaticano 1998².
THOMAS FRENZ: *L'introduzione della scrittura umanistica nei documenti e negli atti della curia pontificia del secolo XV* (Littera Antiqua 12), Città del Vaticano 2005.
THOMAS FRENZ: *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit* (Historische Grundwissenschaften in Einzeldarstellungen 2), Stuttgart 1986.
THOMAS FRENZ: *Zur äußeren Form der Papsturkunden 1230–1530*, AfD 22 (1976) 347–375.
MAURIZIO GATTONI: *Clemente VII e la geo-politica dello Stato pontificio (1523–1534)* (Collectanea Archivi Vaticani 49), Città del Vaticano 2002.
MAURIZIO GATTONI: *Leone X e la geo-politica dello Stato pontificio (1513–1521)* (Collectanea Archivi Vaticani 47), Città del Vaticano 2000.
GELCICH JÓZSEF – THALLÓCZY LAJOS (kiad.): *Raguza és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára*, Budapest 1887.
ANTON GINDELY: *Böhmen und Mähren im Zeitalter der Reformation. I. Geschichte der Böhmischen Brüder*, Erster Band, Leipzig–Prag–Wien 1857.
ANTON GINDELY (ed.): *Quellen zur Geschichte der Böhmischen Brüder vornehmlich ihren Zusammenhang mit Deutschland betreffend* (Fontes Rerum Austriacarum II.

- GOUWENS, *Remembering the Renaissance* Diplomataria et Acta 19), Wien 1859.
KENNETH GOUWENS: *Remembering the Renaissance. Humanist Narratives of the Sack of Rome* (Brill's Studies in Intellectual History 85), Leiden–Boston 1998.
- GUTHEIL, *Veszprém város okmánytára* GUTHEIL JENŐ: *Veszprém város okmánytára. Oklevelek a veszprémi érseki és káptalani levéltárakból (1002–1523)*, kiadásra előkészítette Kredics László (A veszprémi egyházmegye múltjából 18), Veszprém 2007.
- Habsburg Mária, Mohács özvegye* *Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531*, szerk. RÉTHELYI ORSOLYA – F. ROMHÁNYI BEATRIX – SPEKNER ENIKŐ – VÉGH ANDRÁS, Budapest 2005.
- HAUSMANN, *Armarium 39, Tomus 10* FRANK-RUTGET HAUSMANN: *Armarium 39, Tomus 10 des Archivio Segreto Vaticano*, QFIAB 50 (1971) 112–180.
- HAUSMANN, *Individualschriften* FRANK-RUTGER HAUSMANN: *Individualschriften und ihre Bedeutung für die Erforschung des italienischen Humanismus*, Scriptorium 31 (1977) 267–277.
- HÁZI, *Sopron szabad királyi város története* HÁZI JENŐ: *Sopron szabad királyi város története I/1–7. II/1–6*, Sopron 1921–1943.
- HEGEDÜS, *Analecta recentiora ad historiam renascentium* STEPHANUS HEGEDÜS: *Analecta recentiora ad historiam renascentium in Hungariam litterarum spectantia*, Budapest 1906.
- HERGENROETHER, *Leonis X. Regesta* HERGENROETHER, JOSEPH (ed.): *Leonis X. Pontificis Maximi Regesta I–VIII*, Freiburg 1884–1891.
- HERMANN, *Jakob Fugger* HERMANN ZSUZSANNA: *Jakob Fugger* (Életek és korok), Budapest 1976.
- HODINKA, *A római levéltárak* HODINKA ANTAL: *A római levéltárak*, Bossányi, Regesta supplicationum, I, 7–165 és II, 7–148.
- HOFMANN, *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden* WALTER VON HOFMANN: *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation I–II* (Bibliothek des Königlich-Preußischen Historischen Instituts in Rom 12–13), Rom 1914.
- HÓMAN, *A forráskutatás és forráskritika története* HÓMAN BÁLINT: *A forráskutatás és forráskritika története*, (A magyar történetuomány kézikönyve I/3a) Budapest 1925.
- HOPP, *Antemurale* HOPP LAJOS: *Az „antemurale” és „conformitas” humanista eszméje a magyar–lengyel hagyományban* (Humanizmus és reformáció 19) Budapest 1992.
- HÖFLER, *Papst Adrian VI* CONSTANTIN HÖFLER: *Papst Adrian VI. 1522–1523*, Wien 1880.
- HÖFLER: *Bartholomäus von Sct. Aegidius* CONSTANTIN HÖFLER (ed.): *Des Bartholomäus von Sct. Aegidius Chronik von Prag im Reformationszeitalter. Chronica de seditione et tumultu Pragensi 1524–1531*, Prag 1859.
- HÖLVÉNYI, *A magyar jezsuita történetírók* HÖLVÉNYI GYÖRGY: *A magyar jezsuita történetírók és a jezsuita rend*, MKSz (1974) 232–248.
- HUSZÁR, *A budai pénzverés* HUSZÁR LAJOS: *A budai pénzverés II. Lajos korában*, Tanulmányok Budapest múltjából 9 (1941) 176–193.
- IVÁNYI, *Adalékok a nemzetközi érintkezéseink történetéhez a Jagelló-korban I–III*, TT 7 (1906) 139–151,

- történetéhez
JÁSZAY, *A kereszténység védőbástyája olasz szemmel*
161–197, 321–367.
JÁSZAY MAGDA: *A kereszténység védőbástyája olasz szemmel. Olasz kortárs írók a XV–XVIII. századi Magyarországról* (Italianistica Debreceniensis. Olasz Felvilágosodás és Romantika Kutatóközpont. Monográfiák 3), Budapest 1996.
- JÁSZAY, *Párhuzamok és keresztteződések*
JESCHKE – DOBIÁŠ,
Unitas fratrum
JÁSZAY MAGDA: *Párhuzamok és keresztteződések. A magyar-olasz kapcsolatok történetéből*, Budapest 2000.
JOSEF B. JESCHKE – FRANTIŠEK M. DOBIÁŠ: *Unitas fratrum. Zwei Beiträge aus der tschechischen Brüderunität* (Aufsätze und Verträge zur Theologie und Religionswissenschaft 12), Berlin 1960.
- JUHÁSZ, *A csanádi székeskáptalan*
KALOUS, *Plenitudo potestatis*
JUHÁSZ KÁLMÁN: *A csanádi székeskáptalan a középkorban (1030–1552)*, Makó 1941.
ANTONÍN KALOUS: *Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526)* (Knížnice Matice Moravské 30), Brno 2010.
- KALOUS, *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről*
ANTONÍN KALOUS: *Tárgyalások az utraquisták és a római egyház egyesüléséről: a kiegyezés politikája, Szentírás, hagyomány, reformáció. Teológiai- és egyháztörténeti tanulmányok*, szerk. F. Romhányi Beatrix – Kendeffy Gábor, Budapest 2009, 154–163.
- KALOUS, *The Politics of Church Unification*
ANTONÍN KALOUS: *The Politics of Church Unification: Efforts to Reunify the Utraquists and Rome in the 1520s*, Friars, Nobles and Burghers – Sermons, Images and Prints. Studies of Culture and Society in Early-Modern Europe. In memoriam István György Tóth, ed. Jaroslav Miller – László Kontler, Budapest–New York 2010, 181–197.
- KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*
KÁRPÁTHY-
KRAVJÁNSZKY, *A magyar király és királyné esztergomi kanonoksága*
KASZA, *A szó elszáll*
FERDINAND KALTENBRUNNER: *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium im Vatikanischen Archive*, MIÖG 6 (1885) 79–93.
KÁRPÁTHY-KRAVJÁNSZKY MÓR: *A magyar király és királyné esztergomi kanonoksága*, Theologia 4 (1937) 53–61.
KASZA PÉTER: *A szó elszáll. Az írás megmarad? Brodarics István levélírói tevékenységéről*, Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Philosophica 14 (2009) 2. sz. 193–216.
- KASZA, *Egy karrier hajnala*
KASZA PÉTER: *Egy karrier hajnala. Adalékok Brodarics István tanulmányainak és családi viszonyainak kérdéséhez*, Századok 142 (2008) 1187–1209.
- KASZA, *Egy magyar diplomata*
KASZA PÉTER: *Egy magyar diplomata lengyel szolgálatban. (Újabb források Brodarics István római követi működéséhez)*, ItK 113 (2009) 593–605.
- KASZA, *Epistulae*
PETRUS KASZA (ed.): *Stephanus Brodericus: Epistulae*, (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum. Series Nova 16) Budapest 2012.
- KATONA, *Historia*
STEPHANUS KATONA: *Historia metropolitanae Colocensis*

- Colocensis*
KATONA, *Historia critica ecclesiae I–II*, Colocae 1800.
- KEHR, *Die Minuten von Passignano*
STEPHANUS KATONA: *Historia critica regum Hungariae I–XLII*, Buda–Vacium–Coloca 1779–1817.
- KELÉNYI, *Iparosok*
PAUL KEHR: *Die Minuten von Passignano. Eine diplomatische Miscelle*, QFIAB 7 (1904) 8–41.
- KELÉNYI, *Iparosok és kereskedők Budán és Pesten a középkorban*, Budapest Régiségei 13 (1943) 319–334.
- KNAUZ, *Balbi Jeromos*
KNAU NÁNDOR: *Balbi Jeromos II. Lajos király tanára*, Magyar Sion 4 (1866) 5–27, 81–106, 161–183, 241–261, 321–352, 401–419, 481–502.
- KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*
KOLLÁNYI FERENC: *Eszteromi kanonokok 1100–1900*, Esztergom 1900.
- KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*
KOLLÁNYI FERENC: *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, TT 6 (1905) 311–376.
- KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*
JOSEPHUS KOLLER: *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum I–VII*, Posonium–Pestinum 1782–1812.
- KOSÁRY, *Magyar diplomácia*
KOSÁRY DOMOKOS: *Magyar külpolitika Mohács előtt* (Gyorsuló idő), Budapest 1978.
- KÓTA, *Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről*
KÓTA PÉTER: *Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről (1130) 1212–1526* (Vas megyei levéltári füzetek 8. Középkori oklevelek Vas megyei levéltárakban I), Szombathely 1997.
- KÖBLÖS, *Egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*
KÖBLÖS JÓZSEF: *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában* (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával) (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12), Budapest 1994.
- KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*
KÖRMENDY KINGA: *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana a 16. század elején. Az esztergomi Boldogságos Szűz Mária kápolna és a káptalan uniójának annata-pere*, Tanulmányok a magyarországi egyházjog középkori történetéről. Kéziratos kódexek, zsinatok, középkori műfajok, szerk. Erdő Péter (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 3), Budapest 2002, 211–223.
- KÖRMENDY, *Annatae*
KÖRMENDY JÓZSEF (ed.): *Annatae e regno Hungaria provenientes in Archivo Secreto Vaticano 1421–1536* (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 21), Budapest 1990.
- KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*
KÖRMENDY KINGA: *Studentes extra regnum. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543* (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 9) Budapest 2007.
- Közép-Európa harca a török ellen*
Közép-Európa harca a török ellen a 16. század első felében, szerk. ZOMBORI ISTVÁN (METEM Könyvek), Budapest 2004.
- KRAUS, *Die Sekretäre*
ANDREAS KRAUS: *Die Sekretäre Pius II. Eine*

- Pius II* *Entwicklungsgeschichte des päpstlichen Sekretariats*, RQ 53 (1958) 25–80.
- KRAUS, *Secretarius und Sekretariat* ANDREAS KRAUS: *Secretarius und Sekretariat. Der Ursprung der Intuition des Staatsekretariats und ihr Einfluß auf die Entwicklung moderner Regierungsformen in Europa*, RQ 55 (1960) 43–84.
- KREDICS–MADARÁSZ–SOLYMOSSI, *A veszprémi káptalan számadáskönyve* KREDICS LÁSZLÓ – MADARÁSZ LAJOS – SOLYMOSSI LÁSZLÓ: *A veszprémi káptalan számadáskönyve, 1495–1534. Krónika, 1526–1558. Javadalmások és javadalmak, 1550, 1556* (A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 13), Veszprém 1997.
- Krzysztof Szydłowiecki *kancellár naplója* *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója 1523-ból*, szerk. ZOMBORI ISTVÁN, a latin szöveget gondozta: ÉRSZEGI GÉZA, ford.: BORONKAINÉ BELLUS IBOLYA (METEM Könyvek) Budapest 2004.
- KUBINYI, *A királyi titkárok* KUBINYI ANDRÁS: *A királyi titkárok II. Lajos király uralkodása idejében*, Gesta 6 (2006) 1. sz. 3–22.
- KUBINYI, *A királyi udvar élete* KUBINYI ANDRÁS: *A királyi udvar élete a Jagelló-korban, Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére*, szerk. Koszta László, Szeged 1995, 309–335.
- KUBINYI, *A magyar állam belpolitikai helyzete* KUBINYI ANDRÁS: *A magyar állam belpolitikai helyzete Mohács előtt*, Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából, 59–99.
- KUBINYI, *A mohácsi csata előzményei* KUBINYI ANDRÁS: *A mohácsi csata előzményei*, Kubinyi, Nándorfehérvártól Mohácsig, 156–195.
- KUBINYI, *A Szávaszentdemeteri-Nagyolaszi győzelem* KUBINYI ANDRÁS: *A Szávaszentdemeteri-Nagyolaszi győzelem 1523-ban. Adatok Mohács előzményéhez*, Kubinyi, Nándorfehérvártól Mohácsig, 121–150.
- KUBINYI, *Az egészségügyi foglalkozások társadalmi és gazdasági helyzete Budán a 15-16. század fordulóján* KUBINYI ANDRÁS: *Az egészségügyi foglalkozások társadalmi és gazdasági helyzete Budán a 15-16. század fordulóján*, Kubinyi, Tanulmányok, II, 621–635.
- KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése* KUBINYI ANDRÁS: *Beriszló Péter és budai szereplése*, Budapest Régiségei 20 (1963) 125–136.
- KUBINYI, *Budai és pesti családok* KUBINYI ANDRÁS: *Budai és pesti családok összeköttetései a Jagelló-korban*, Kubinyi, Tanulmányok, II, 513–570.
- KUBINYI, *Budai kereskedők udvari szállításai* KUBINYI, *Budai kereskedők udvari szállításai*, Kubinyi, Tanulmányok, I, 337–359.
- KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések* KUBINYI ANDRÁS: *Diplomáciai érintkezések a Jagelló-kori magyar állam és a pápaság között*, Kubinyi, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság, 107–121.
- KUBINYI, *Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság* KUBINYI ANDRÁS: *Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon* (METEM Könyvek 22), Budapest 1999.
- KUBINYI, *Habsburg Mária királyné udvartartása* KUBINYI ANDRÁS: *Habsburg Mária királyné udvartartása és a politika 1521–1526*, Habsburg Mária, Mohács özvegye, 13–23.
- KUBINYI, *Hallerek* KUBINYI ANDRÁS: *A nürnbergi Hallerek Budán. Adalékok a késő középkori dél-német kereskedelem történetéhez*, Kubinyi, Tanulmányok, II, 705–741.

- KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*
 KUBINYI, *Nándorfehérvártól Mohácsig*
 KUBINYI, *Országgyűlési küzdelmek*
- KUBINYI ANDRÁS: *Magyarok a késő-középkori Rómában*, Studia Miskolcinsia, III, Miskolc 1999, 83–91.
 KUBINYI ANDRÁS: *Nándorfehérvártól Mohácsig. A Mátyás- és a Jagelló-kor hadtörténete* (A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára), Budapest 2007
 KUBINYI ANDRÁS: *Országgyűlési küzdelmek Magyarországon 1523–1525-ben*, Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére, szerk. Neumann Tibor – Rácz György (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. – Analecta Mediaevalia III), Budapest – Piliscsaba 2009, 125–148.
- KUBINYI, *Pesti Gábor*
- KUBINYI ANDRÁS: *Pesti Gábor családi összeköttetései*, Kubinyi, Tanulmányok, II, 757–764.
- KUBINYI, *Szalkai László*
- KUBINYI ANDRÁS: *Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése*, Kubinyi, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság, 147–160.
- KUBINYI, *Szülejmán szultán*
- KUBINYI ANDRÁS: *Szülejmán szultán 1524. évi békeajánlata. Legenda vagy tény?*, Kubinyi, Nándorfehérvártól Mohácsig, 151–155.
- KUBINYI, *Tanulmányok*
- KUBINYI ANDRÁS: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről I–II*, szerk. Kenyeres István – Kis Péter – Sasfi Csaba (Várostörténeti tanulmányok), Budapest 2009.
- KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*
- KUBINYI ANDRÁS: *Buda és Pest szerepe a távolsági kereskedelemben a 15–16. század fordulóján*, Kubinyi, Tanulmányok, I, 361–405.
- KUBINYI, *Werbőczy*
- KUBINYI ANDRÁS: *Werbőczy Mohács (1526) előtti politikai pályafutása*, Tanulmányok Werbőczy Istvánról, szerk. Hamza Gábor (MF Könyvek 21), Budapest 2001, 65–98.
- KUJÁNI, *A Brodaricsok*
- KUJÁNI GÁBOR: *A Brodaricsok*, Századok 47 (1913) 753–763.
- KUJÁNI, *Brodarics István levelezése*
- KUJÁNI GÁBOR: *Brodarics István levelezése 1508–1538*, TT 9 (1908) 258–293, 321–346.
- KUKULJEVIĆ, *Acta Croatica*
- IVAN KUKULJEVIĆ: *Acta Croatica. Listine Hrvatske I*, Zagreb 1863.
- KUPELWIESER, *Die Kämpfe Ungarns*
- LEOPOLD KUPELWIESER: *Die Kämpfe Ungarns mit den Osmanen bis zur Schlacht bei Mohács, 1526*, Wien–Leipzig 1895.
- KURUCZ, *A brit diplomácia*
- KURUCZ GYÖRGY: *Érdekek és előítéletek. A brit diplomácia és Magyarország a 18. század végéig*, Századok 129 (1995) 253–284.
- KURUCZ, *Guide to Documents*
- GYÖRGY KURUCZ: *Guide to Documents and Manuscripts in Great Britain relating to the Kingdom of Hungary from the Earliest Times to 1800*, London–New York 1992.
- LACZLAVIK, *Várday Pál*
- LACZLAVIK GYÖRGY: *Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó pályafutásának kezdete*, LK 75 (2004) 2. sz. 3–43.
- LAKATOS, *Bernhard von Cles*
- LAKATOS BÁLINT: *Magyar vonatkozású 1526 körüli oklevelek és levelek Bernhard von Cles trienti püspök levelezésében. Kutatási jelentés* (Archivio di Stato di Trento, Archivio principato vescovile, Corrispondenza Clesiana), LK 84 (2013) 201–225.

- LAKATOS, *Kálnai Imre* LAKATOS BÁLINT: *Kálnai Imre főesperesi és királyi titkári kinevezése (1523–1525). Adalékok a pápaság magyar személyi politikájához Mohács előtt*, Századok 144 (2010) 411–431.
- LAKATOS, *Pannoniae luctus* LAKATOS BÁLINT: *Pannoniae luctus – egy humanista antológia és a törökellenes Habsburg-lengyel összefogás kísérlete, 1544*, ItK 112 (2008) 259–286.
- LAKATOS, *The Papacy's Policy* LAKATOS BÁLINT: *The Papacy's Policy on Hungarian Court Personnel 1523–1526: the Case of Imre Kálnai's Appointments as Archdeacon and Royal Secretary*, Infima aetas Pannonica. Studies in Late Medieval Hungarian History, eds. Péter E. Kovács – Kornél Szovák, Budapest 2009, 78–119.
- Le Carte Strozziane* *Le Carte Strozziane del R. Archivio di Stato in Firenze*, Inventario, Serie prima, Vol. II (R. Soprintendenza Degli Archivi Toscani), Firenze 1891.
- LITVA, *L'attività finanziaria della Dataria* FELICE LITVA: *L'attività finanziaria della Dataria durante il periodo tridentino*, AHP 5 (1967) 79–174.
- LOGUS, *Ad inclytum Ferdinandum* GEORGIUS SILESIUS LOGUS: *Ad inclytum Ferdinandum Pannoniae et Bohemiae regem invictissimum hendecasyllabi, elegiae et epigrammata*, Vienna 1529.
- LUKCSICS, *XV. századi pápák oklevelei* LUKCSICS PÁL: *XV. századi pápák oklevelei I–II* (MHI 1–2), Budapest 1931–1938.
- LUKCSICS–FEDELES–TUSOR, *Cameralia Documenta Pontificia* *Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae*, ediderunt † JÓZSEF LUKCSICS, TAMÁS FEDELES, PÉTER TUSOR adiuvante GÁBOR NEMES, cooperatores ANDRÁS KOLTAI, NOÉMI KALOTAI, GERGELY KISS, ZSANETT MATUS (CVH I/9–10) Budapest–Róma 2014. (megjelenés alatt)
- Magyarország és a római Szentszék* *Magyarország és a római Szentszék (Források és távlatok). Tanulmányok Erdő bíboros tiszteletére*, szerk. TUSOR PÉTER (CVH I/8), Budapest–Róma 2012.
- MÁLYUSZ, *Pálos* MÁLYUSZ ELEMÉR: *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az orsz. levéltárban*, Első közlemény, LK 3 (1925) 100–191.
- MAMÜL *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon I–XIII*, főszerk. Kőszeghy Péter, szerk. Tamás Zsauzsanna, Budapest 2003–2012.
- MARGALITS, *Repertorium* MARGALITS EDE: *Horvát történelmi repertorium I–II*, Budapest 1900–1902.
- MERCATI, *Saggi di storia e letteratura* ANGELO MERCATI: *Saggi di storia e letteratura*, I, Roma 1951.
- MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano* ANGELO MERCATI: *Dall'Archivio Vaticano. I. Una corrispondenza fra curiali della prima metà del Quattrocento. II. Diarii di concistori del pontificato di Adriano VI* (Studi e testi 157), Città del Vaticano 1951.
- Miscellanea archivistica Angelo Mercati* *Miscellanea archivistica Angelo Mercati* (Studi e testi 165), Città del Vaticano 1952.
- MISKOLCZY, *Keresztes-hadjárat* MISKOLCZY ISTVÁN: *Keresztes-hadjárat terve a mohácsi ütközet előtt*, Mohácsi emlékkönyv 1526, 41–62.

- Mohácsi emlékkönyv 1526*
 LUKINICH IMRE (szerk.): *Mohácsi emlékkönyv 1526*, Budapest 1926.
- MONAY, A *római magyar gyóntatók*
 MONAY FERENC: *A római magyar gyóntatók*, Róma 1956.
- Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium*
Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV, maiorem partem collegit ANTONIUS FEKETE NAGY, ediderunt VICTOR KENÉZ et LADISLAUS SOLYMOSI atque in volumen redegit GEISA ÉRSZEGI (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Források 12), Budapest 1979.
- MREV
Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis I–IV, ed. GUILIEMUS FRAKNÓI – IOSEPHUS LUKCSICS, Budapest 1896–1908.
- NAGY, *Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok*
 NAGY GÉZA: *Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok*, I. közlemény, Turul 25 (1907) 1–30.
- NANNI, *Epistolae ad principes*
 LUIGI NANNI (ed.): *Epistolae ad principes I–III*, (Collectanea Archivi Vaticani 28–29, 41), Città del Vaticano 1992–1997.
- NEMES, A *győri káptalani magánlevéltár*
 NEMES GÁBOR (szerk.): *A győri káptalani magánlevéltár törzsanyagának regesztái (1527–1600)* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Segédletek 5), Győr 2011.
- NEMES, A *Jagelló-kori*
 NEMES GÁBOR: *A Jagelló-kori Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatai a pápai brevék tükrében. Kutatási beszámoló*, Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola, szerk. Fröhlich Ida, Piliscsaba 2011, 43–58.
- NEMES, *Salánki Ágoston*
 NEMES GÁBOR: *Salánki Ágoston győri püspök*, Összekötnek az évezredek, szerk. J. Újváry Zsuzsanna (Pázmány Történelmi Műhely, Történelmi Tanulmányok 3), Piliscsaba 2011, 41–51.
- NEMES, *VII. Kelemen*
 NEMES GÁBOR: *VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brevői (1523–1526)*. *Adatok a Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolataihoz*, Magyarország és a római Szentszék, 51–69.
- NEUMANN, A *Korlátköviék*
 NEUMANN TIBOR: *A Korlátköviék. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 5), Győr 2007.
- OPITZ, *Die Sekretäre Franciscus de Sancto Maximo und Johannes de Sancto Martino*
 GOTTFRIED OPITZ: *Die Sekretäre Franciscus de Sancto Maximo und Johannes de Sancto Martino. Bemerkungen zur Frühzeit des päpstlichen Sekretariats*, QFIAB 30 (1940) 189–206.
- OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*
 GOTTFRID OPITZ: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Clemens VI*, QFIAB 29 (1938–1939) 89–134.
- ORTVAY, *Mária*
 ORTVAY TIVADAR: *Mária, II. Lajos magyar király neje (1505–1558)* (Magyar Történelmi Életrajzok), Budapest 1914.
- ORTVAY, *Pozsony város története*
 ORTVAY TIVADAR: *Pozsony város története I–IV*, Pozsony 1892–1912.

- OSOSIŃSKI, *Jan Dantyszek*
TOMASZ OSOSIŃSKI: *Jan Dantyszek és Krzysztof Szydłowiecki levelezése. Különös tekintettel a török kérdéssel foglalkozó levelekre, Közép-Európa harca a török ellen, 155–164.*
- ÓVÁRY, *A MTA oklevél-másolatai*
ÓVÁRY LIPÓT: *A Magyar Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának oklevél-másolatai, I, Budapest 1890.*
- ÓVÁRY, *Hazai állapotaink*
ÓVÁRY LIPÓT: *Hazai állapotaink a mohácsi vész előtt, Századok 1885 396–403, 482–490.*
- ÓVÁRY, *Jelentés olaszországi kutatásaimról*
ÓVÁRY LIPÓT: *Jelentés olaszországi kutatásaimról, Századok 18 (1884) 504–510.*
- PAPP, *Magyarország és az Oszmán Birodalom*
PAPP SÁNDOR: *Magyarország és az Oszmán Birodalom, Közép-Európa harca a török ellen, 37–90.*
- PÁSZTOR, *A magyarság vallásos élete*
PÁSZTOR LAJOS: *A magyarság vallásos élete a Jagellók korában, Budapest 2000².*
- PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*
PÁSZTOR LAJOS: *A Vatikáni Levéltár, LK 20–23 (1942–1945) 100–129.*
- PÁSZTOR, *Gli archivi delle Segreterie dei Brevi*
LAJOS PÁSZTOR: *Per la storia degli archivi della Curia Romana nell'epoca moderna. Gli archivi delle Segreterie dei Brevi ai Principi e delle Lettere Latine, Studien zu Ehren von Hermann Hoberg, II, 659–686.*
- PÁSZTOR, *Guida delle fonti*
LAJOS PÁSZTOR: *Guida delle fonti per la storia dell'America Latina negli archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d'Italia (CAV 2), Città del Vaticano 1970.*
- PESCHKE, *Böhmischen Brüder*
ERHARD PESCHKE: *Böhmischen Brüder im Urteil ihrer Zeit. Zieglers, Dungersheims und Luthers Kritik an der Brüderunität (Arbeiten zur Theologie I/17), Stuttgart 1964.*
- PESCHKE, *Kirche und Welt*
ERHARD PESCHKE: *Kirche und Welt in der Theologie der Böhmisches Brüder. Vom Mittelalter zur Reformation, Berlin 1981.*
- PETRUCCI, *L'origine dei brevi*
ARMANDO PETRUCCI: *L'origine dei brevi pontifici e gli antichi eruditi, ASRomSP 89 (1966) 79–84.*
- POPESCU, *Die Stellung des Papstthums*
MICHAIL POPESCU: *Die Stellung des Papstthums und des Christlichen Abendlandes gegenüber der Türkengefahr vom Jahre 1523 bis zur Schlacht bei Mohács (1526), Bucarest 1887.*
- PÖLNITZ, *Anton Fugger*
GÖTZ FREIHERRN VON PÖLNITZ: *Anton Fugger I–II, Tübingen 1958.*
- PÖLNITZ, *Die Fugger*
GÖTZ FREIHERRN VON PÖLNITZ: *Die Fugger, Tübingen 1970.*
- PÖLNITZ, *Jakob Fugger*
GÖTZ FREIHERRN VON PÖLNITZ: *Jakob Fugger I–II, Tübingen 1949.*
- PRAY, *Annales regum Hungariae*
GEORGIUS PRAY: *Annales regum Hungariae I–V, Vindobona 1763–1770.*
- PRAY, *Epistolae procerum*
PRAY, GEORGIUS: *Epistolae procerum regni Hungariae I–III, Posonium 1806.*
- PRAY, *Specimen*
GEORGIUS PRAY: *Specimen Hierarchiae Hungaricae I–II, Posonium–Cassovia 1776–1779.*
- PRICE, *Paolo Vettori*
RUSSEL PRICE: *Paolo Vettori, Cambridge Translations of*

- RABIKAUSKAS, *Diplomatica pontificia*
RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*
RÁZSÓ, A *Habsburg Birodalom*
REINHARDT, *Francesco Vettori*
RIPOLL, *Bullarium*
RITOÓKNÉ, *Bakócz Tamás breviáriumának kéziratosa versei*
RITZLER, *Die Verschleppung der päpstlichen Archive*
ROSELLI, *Il frammento di un registro perduto di brevi*
RUSCELLI, *Lettere di principi*
SADOLETUS, *Epistolae*
SCHAEFFER, *Humanism on Display*
SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*
SCHÖNHERR, *A boroszlói levéltári lelet*
SCHULTE, *Die Fugger in Rom*
ŠEGVIĆ, *Obrana Klisa*
SETTON, *The Papacy and the Levant*
SILVA, *Corpo diplomatico portuguez*
- Renaissance Philosophical Texts, II: Political Philosophy, ed. Jill Kraye, Cambridge 1997, 238–246.
PAULUS RABIKAUSKAS SI: *Diplomatica pontificia*, Roma 1998⁶.
Caesaris S.R.E. Card. Baronii, Od. Raynaldi et Jac. Laderchii ... Annales ecclesiastici denuo et accurate excusi XXX–XXXI, Paris 1887.
RÁZSÓ GYULA: *A Habsburg Birodalom politikai és katonai törekvései Magyarországon Mohács időszakában, Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából*, 127–162.
VOLKER REINHARDT: *Francesco Vettori (1474–1539). Das Spiel der Macht* (Kleine politische Schriften 14), Göttingen–Bern 2007.
THOMAS RIPOLL (ed.): *Bullarium Ordinis FF. Praedicatorum*, Tomus IV: 1484–1549, Roma 1732.
RITOÓKNÉ SZALAY ÁGNES: *Bakócz Tamás breviáriumának kéziratosa versei*, ItK 79 (1975) 541–553.
REMIGIUS RITZLER: *Die Verschleppung der päpstlichen Archive unter Napoleon I*, RHM 6–7 (1962–1964) 144–190.
GUISEPPINA ROSELLI: *Il frammento di un registro perduto di brevi del papa Innocenzo VIII (gennaio–marzo 1489)*, ASI 149 (1991) 93–118.
GIROLAMO RUSCELLI: *Lettere di principi, le quali o si scrivono da principi o a principi o ragionano di principi*, I, Venezia 1573.
JACOBUS SADOLETUS: *Epistolae Leonis X, Clementis VII, Pauli III nomine scriptae*, accessit Antonii Florebelli, De vita eiusdem Sadoleti commentarius et epistolarum liber, Roma 1759.
PETER SCHAEFFER: *Humanism on Display: Epistles Dedicatory of Georg von Logau*, *The Sixteenth Century Journal* 17 (1986:2) 215–223.
NICOLAUS SCHMITTH: *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati II*, Tyrnavia 1768.
SCHÖNHERR GYULA: *A boroszlói levéltári lelet magyar vonatkozásai*, MKSz 17 (1892) 277–290.
ALOYS SCHULTE: *Die Fugger in Rom 1495–1523 I–II*, Leipzig 1904.
KERUBIN ŠEGVIĆ: *Obrana Klisa i zasluge spličanina Tome Crnica (Nigra) u pismu Klementa VII god. 1525*, *Arhivski Vjesnik* 7 (1937) 35–41
KENNETH M. SETTON: *The Papacy and the Levant (1204–1571) I–III*, Philadelphia 1976–1984.
SILVA, LUIS AUGUSTO REBELLO DA (ed.) *Corpo diplomatico portuguez contendo os actos e relações politicas e diplomaticas de Portugal com as diversas potencias do mundo desde o seculo XVI até os nossos dias*, II, Lisboa

- 1865.
- SIMONYI, *Flórenci okmánytár*
SIMONYI, *Londoni okmánytár*
ŠKUNCA, *Toma Niger*
- SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*
SÖRÖS, *Frangepán Ferencz*
SÖRÖS, *Gosztonyi János*
- SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István Studien zu Ehren von Hermann Hoberg*
- SUGÁR, *Az egri püspökök*
SZAKÁLY, *A mohácsi csata*
SZAKÁLY, *A török-magyar küzdelem*
- SZALAY, *Verancsics Antal*
SZELESTEI N., *Irodalom- és tudományszervezés*
- SZINNYEI, *Magyar írók élete*
SZOVÁK, *Ilkusi (Bylica) Márton*
- Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából*
TEKE: *Raggione Bontempi*
- THALLÓCZY, *Die Geschichte der Grafen von Blagay*
THALLÓCZY, *Jajca*
THALLÓCZY–BARABÁS,
- SIMONYI ERNŐ: *Flórenci okmánytár I–II*, MTAK Kt Ms 4994.
SIMONYI ERNŐ: *Magyar történelmi okmánytár londoni könyv- és levéltárakból* (MHH I/5), Pest 1859.
STANKO JOSIP ŠKUNCA: *Toma Niger Mrčić. Diplomati humanist*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 43 (2001) 255–273.
SOLYMOSI LÁSZLÓ (kiad.): *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve. Registrum capituli cathedralis ecclesiae Strigoniensis (1500–1502, 1507–1527)*, Budapest 2002.
SÖRÖS PONGRÁC: *Frangepán Ferencz, kalocsai érsek, egri püspök*, Századok 51 (1917) 429–471.
SÖRÖS PONGRÁC: *Adatok Felsőszelestei Gosztonyi János püspök életéhez*, Religio 68 (1909) 595–600, 612–614, 629–633, 644–646.660–661.
SÖRÖS PONGRÁC: *Jerosini Brodarics István (1471–1539)*, Budapest 1907.
Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ehren von Hermann Hoberg I–II, hrsg. v. ERWIN GATZ (MHP 46) Roma 1979.
SUGÁR ISTVÁN: *Az egri püspökök története*, Budapest 1984.
SZAKÁLY FERENC: *A mohácsi csata*, (Sorsdöntő történelmi napok 2), Budapest 1981³.
SZAKÁLY FERENC: *A török-magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt (1365–1526)*, Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából, 11–57.
SZALAY LÁSZLÓ (ed.): *Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái*, II (MHH II/3), Pest 1857.
SZELESTEI N. LÁSZLÓ: *Irodalom- és tudományszervezési törekvések a 18. századi Magyarországon 1690–1790* (Az Országos Széchényi Könyvtár Kiadványai, Új Sorozat 4), Budapest 1989.
SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái I–XIV*, Budapest 1891–1914 [hasonmás kiadás].
SZOVÁK KORNÉL: *Ilkusi (Bylica) Márton pápai bullái Forrásközlés a Vatikáni Levéltárból*, Magyarország és a római Szentszék, 27–49.
RUZSÁS LAJOS – SZAKÁLY FERENC (szerk.): *Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából*, Budapest 1986.
TEKE ZSUZSA: *Egy firenzei kereskedő a Jagelló-korban: Raggione Bontempi 1488–1528*, Századok 141 (2007) 967–990.
LUDWIG VON THALLÓCZY: *Die Geschichte der Grafen von Blagay*, Wien 1898.
THALLÓCZY LAJOS: *Jajca (bánság, vár és város) története 1450–1527* (MHH I/41), Budapest 1915.
THALLÓCZY LAJOS – BARABÁS SAMU (kiad.): *A Blagay*

- A Blagay család oklevéltára*
THALLÓCZY–BARABÁS, *A Frangepán család oklevéltára*
THALLÓCZY–HODINKA, *A horvát véghelyek oklevéltára*
THALLÓCZY–HORVÁTH, *Alsó-szlavóniai okmánytár*
THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*
THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*
THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*
TIMON, *Purpura Pannonica*
TIRABOSCHI, *La famiglia Picenardi*
TOMASETTI, *Bullarium diplomatum*
- TÓTH SZABÓ, *A cseh-huszita mozgalmak*
TÓTH SZABÓ, *Szatmári György*
TÖRÖK, *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*
TRINGLI, *Az újkor hajnala*
TUSOR, *A barokk pápaság*
TUSOR, *A magyar koronabíboros*
- TUSOR, *Fejedelmi forrásközlés*
TUSOR, *Lukcsics József elfeledett okmánytára*
- TUSOR, *Magyar történeti kutatások*
TUSOR, *Pázmány bíboros olasz rejtjelkulcsa*
- család oklevéltára* (MHH I/28), Budapest 1897.
THALLÓCZY LAJOS – BARABÁS SAMU (kiad.): *A Frangepán család oklevéltára I–II* (MHH I/35, 38), Budapest 1910–1913.
THALLÓCZY LAJOS – HODINKA ANTAL (kiad.): *A horvát véghelyek oklevéltára I: 1490–1527* (MHH I/31), Budapest 1903.
THALLÓCZY LAJOS – HORVÁTH SÁNDOR (kiad.): *Alsó-szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék) 1244–1710*, (MHH I/36), Budapest 1912.
AUGUSTIN THEINER: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia I–II*, Roma 1859–1860.
AUGUSTIN THEINER: *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia I–III*, Roma 1860–1863.
AUGUSTIN THEINER: *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia I–II*, Roma–Zagabria 1863–1875.
SAMUEL TIMON: *Purpura Pannonica, sive vitae et res gestae S. R. E. cardinalium*, Claudiopolis 1746.
GIOVANNI CARLO TIRABOSCHI: *La famiglia Picenardi*, Cremona 1815.
ALOYSIUS TOMASETTI (ed.): *Bullarium diplomatum et privilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificum*, VI, Torino 1860.
TÓTH SZABÓ PÁL: *A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*, Budapest 1917.
TÓTH SZABÓ PÁL: *Szatmári György prímás, 1457–1524* (Magyar Történeti Életrajzok), Budapest 1906.
TÖRÖK PÁL: *A mohácsi vész diplomáciai előzményei*, Mohácsi emlékkönyv, 141–192.
TRINGLI ISTVÁN: *Az újkor hajnala. Magyarország története 1440–1541* (Tudomány–Egyetem), Budapest 2003.
TUSOR PÉTER: *A barokk pápaság (1600–1700)*, Budapest 2004.
TUSOR PÉTER: *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elhalása a XV–XVI. században*, Várak, templomok, ispotályok, 291–310.
TUSOR PÉTER: *Fejedelmi forrásközlés*, Budapesti Könyvszemle 16 (2004) 2. sz. 107–120.
TUSOR PÉTER: *Lukcsics József elfeledett okmánytára a Camera Apostolica magyarországi forrásairól*, Egyháztörténeti Szemle 13 (2012) 1. sz. 67–79.
TUSOR PÉTER: *Magyar történeti kutatások a Vatikánban*, (CVH I/1 – Excerptum) Budapest–Róma 2004.
TUSOR PÉTER: *Pázmány bíboros olasz rejtjelkulcsa. C. H. Motmann „residente d’ Ungheria”. A római magyar*

- agenzia történetéhez, *Hadtörténelmi Közlemények* 116. (2003) 535–581.
- TUSOR, *Purpura Pannonica*
TUSOR PÉTER: *Purpura Pannonica. Az esztergomi bíborosi szék kialakulásának előzményei a 17. században* (CVH I/3), Budapest–Róma 2005.
- TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*
TUSOR PÉTER – NEMES GÁBOR (kiad.): *Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605)* (CVH I/7), Budapest–Róma 2011.
- V. KOVÁCS, *Egy magyar humanista*
V. KOVÁCS SÁNDOR: *Egy magyar humanista a mohácsi vész korában* (Kálnai Imre), *ItK* 74 (1970) 661–667.
- VAJAY, *Spanyol királyok vére*
VAJAY SZABOLCS, *Spanyol királyok vére a Frangepán leszármazottakban*, *Turul* 57 (1943) 22–27.
- Várak, templomok, ispotályok
Várak, templomok, ispotályok. *Tanulmányok a magyar középkorról*, szerk. NEUMANN TIBOR (Analecta mediaevalia II), Budapest–Piliscsaba 2004.
- VERESS, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók*
VERESS ENDRE: *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221–1864* (MHI 3), Budapest 1941.
- VIDA, *Állammodellek*
VIDA MÁRIA: *Állammodellek (utópiák) és az egészségügy szociológia*. *Orvostörténelmi Közlemények* 158–165 (1997–1998) 185–225.
- WADDING, *Annales*
LUCAS WADDING: *Annales minorum seu trium ordinum a S. Francisco institutorum I–XVI*, editio secunda, Roma 1733–1736.
- WEINRICH, *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitae de urbe Roma*
LORENZ WEINRICH (ed.): *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitae de urbe Roma instrumenta et priorum registra*, (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes 2) Roma–Budapest 1999.
- WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*
WENZEL GUSZTÁV: *A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében* (Értekezések a történelmi tudományok köréből 10), Budapest 1882.
- WENZEL, *Marino Sanuto*
WENZEL GUSZTÁV: *Marino Sanuto világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai*, III, *MTT* 25 (1878).
- WENZEL, *Okmánytár*
WENZEL GUSZTÁV: *Okmánytár a Fuggerek magyarországi nagykereskedése és részvállalatának történetéhez*, *TT* 5 (1882) 622–669, 6 (1883) 61–97, 262–287, 462–485.
- WENZEL, *Szerémi*
WENZEL GUSZTÁV (kiad.): *Szerémi György II. Lajos és János királyok házi káplánja emlékirata Magyarország romlásáról 1484–1543* (MHH II/1), Pest 1857.
- WENZEL, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz*
WENZEL GUSZTÁV: *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz. Négy egykorú püspök a bethlenfalvi Thurzó családból 1497–1540* (Értekezések a történelmi tudományok köréből 7), Budapest 1878.
- WODKA, *Zur Geschichte der nationalen Protektorate*
JOSEPH WODKA: *Zur Geschichte der nationalen Protektorate der Kardinäle an der römischen Kurie*, (Publikationen des ehemaligen Österreichischen Historischen Instituts in Rom 4/1), Innsbruck–Leipzig 1938.
- WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*
HENRICUS DAMIANUS WOJTYKSA: *Acta Nuntiaturae Poloniae II: Zacharias Ferreri (1519–1521) et nuntii minores (1522–1553)*, Romae 1992.

WOJTYSKA, *Toma Crnić* WOJTYSKA, HENRYK: *Toma Crnić jedini Sloven nuncije u Poljskoj (1522–1523)*, *Radovi* 21 (1988) 35–44.

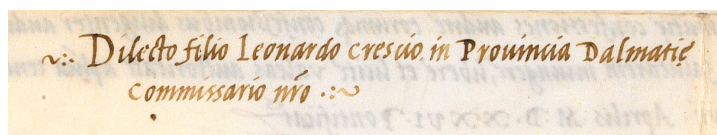
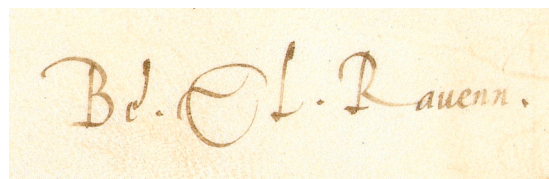
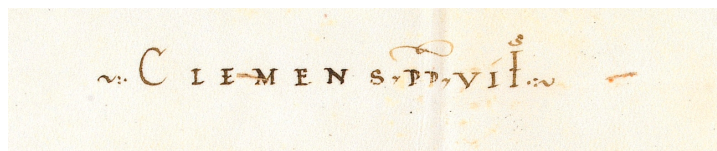
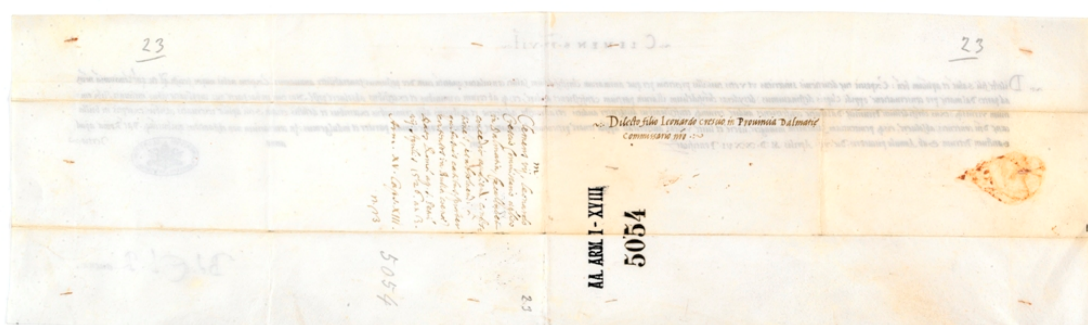
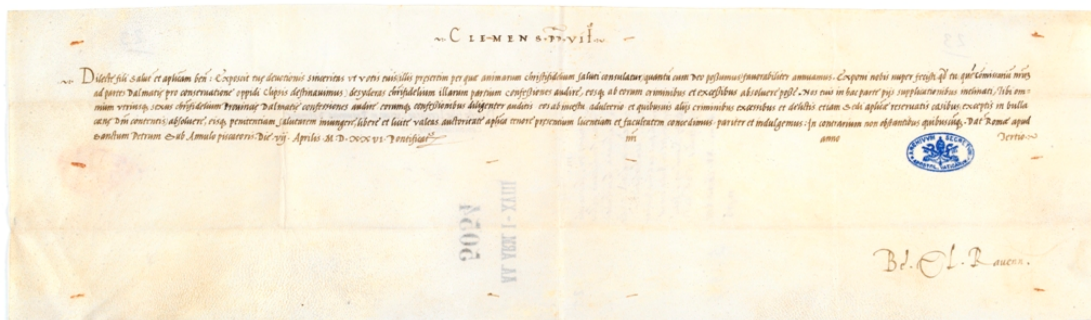
RÖVIDÍTÉSEK

A.A.	Archivum Arcis (Archivio di Castel Sant'Angelo)
AfD	Archiv für Diplomatie
AHAZU	Arhiv Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti
AHP	Archivum Historiae Pontificiae
AMK	Archív mesta Košíc
ANP	Archives Nationales, Paris
ASC, Kolozsvár	Arhivele Statului Cluj, Kolozsvár város levéltára
ASI	Archivio Storico Italiano
ASRoma	Archivio di Stato di Roma
ASRomSP	Archivio della Società Romana di Storia Patria
ASS	Arhivele Statului Sibiu
ASV	Archivio Segreto Vaticano
ASVe	Archivio di Stato di Venezia
AZ	Archivalische Zeitschrift
BA	Biblioteca Ambrosiana
Batthyaneum	Biblioteca Documentara „Batthyaneum” Alba Iulia
BayHStA	Bayerisches Hauptstaatsarchiv
BEEL, Barcaság	Brassói Evangélikus Egyházközség Levéltára, A régi barcasági káptalan levéltára
BFL	Bencés főapátság levéltára, Pannonhalma
BL Cotton MS	British Library, London – Cotton Manuscripts
Brev. Lat.	Brevia Lateranensia
Cam. Ap.	Camera Apostolica
Coll. Heven.	Collectio Hevenesiana
Coll. Kapr.	Collectio Kaprinayana
cop.	Másolat
CAV	Collectanea Archivi Vaticani
CVH	Collectanea Vaticana Hungariae
Dat. Ap.	Dataria Apostolica
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL	Diplomatikai Levéltár
EKL	Erdélyi kincstári levéltár
EKML	Esztergomi székesfőkáptalan magánlevéltára
ELTE EK	Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
EME	Arhiva Istorică a Filialei Din Cluj a Academiei RR. (Erdélyi Múzeum Egyesület egykori levéltára)
GyKL	Gyulafehérvári káptalan levéltára
GyKOL	Gyulafehérvári káptalan országos levéltára
HDA	Hrvatski Državni Arhiv
HHStA	Haus-, Hof- und Staatsarchiv
Intr. et Ex.	Introitus et Exitus
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
KFL	Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár
Kt	Kézirattár
LK	Levéltári Közlemények
MFL	Magyar Ferences Levéltár
MHH	Monumenta Hungariae Historica

MHI	Monumenta Hungariae Italica
MHP	Miscellanea Historia Pontificiae
min.	Fogalmazvány
MIÖG	Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung
MKA	Magyar Kamara Archívuma
MKSz	Magyar Könyvszemle
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MTAK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MTT	Magyar Történelmi Tár
MVH	Monumenta Vaticana Hungariae
NAZ	Nadbiskupski Arhiv Zagreb
orig.	Eredeti
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv
PL	Prímási Levéltár
QFIAB	Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken
reg.	Regisztrum
Reg. Lat.	Registri Lateranensi
Reg. Vat.	Registri Vaticani
RHM	Römische Historische Mitteilungen
RQ	Römische Quartalschrift
SAB	Štátny archív v Bratislave
SABB	Štátny archív v Banskej Bystrici Pobočka Banská Štiavnica
Segr. Stato	Segreteria di Stato
TNA	The National Archives
trans.	Átírás
TREKL	Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár
TT	Történelmi Tár

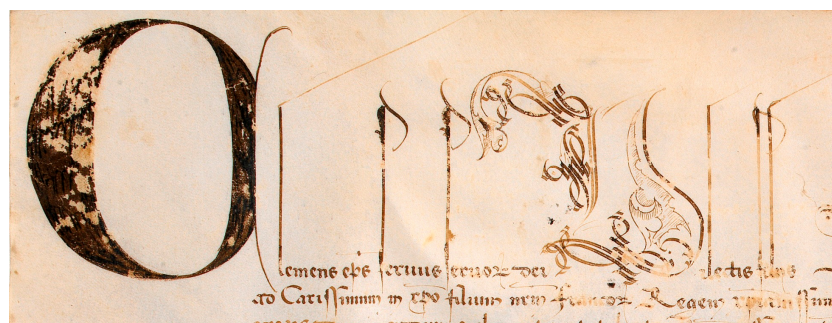
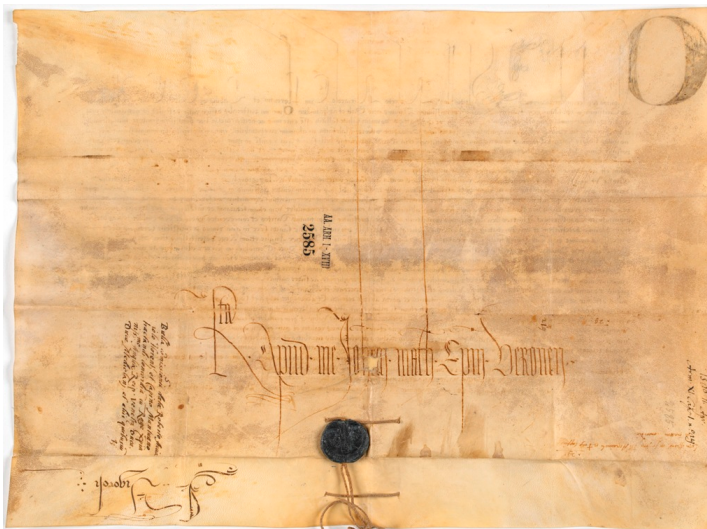
ÁBRÁK

KÉPEK

I. tábla: A breve: előlap, hátlap, intitulatio, a titkár aláírása, címzés

(ASV A.A. I-XVIII. n. 5054.)

II. tábla: A bulla: előlap, hátlap, intitulatio, pecsét.

(ASV A.A. I-XVIII. n. 2585.)

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

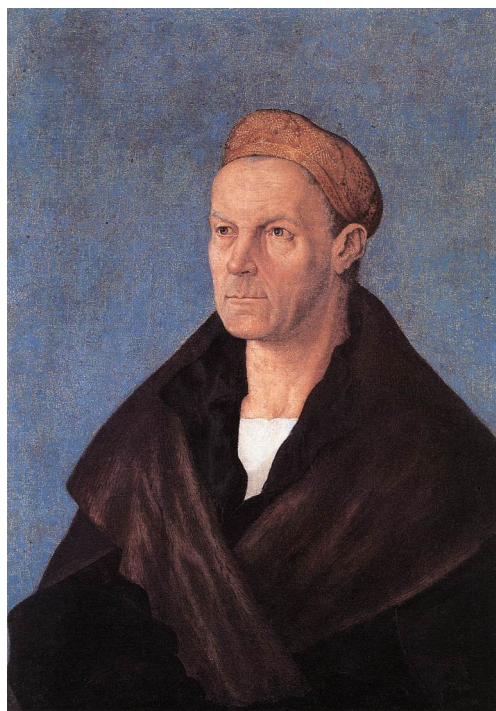
16.

17.

18.

19.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. RAFFAELLO SANZIO: *X. Leo pápa Giulio de' Medici és Luigi de' Rossi bíborosokkal*, 1518–1519, Galleria degli Uffizi, Firenze.
2. ISMERETLEN NÉMETALFÖLDI FESTŐ: *VI. Adorján pápa*, 1523 k., Centraal Museum, Utrecht.
3. SEBASTIANO DEL PIOMBO: *VII. Kelemen pápa*, 1526, Museo e Gallerie Nazionali di Capodimonte, Napoli.
4. PARMIGIANINO: *Lorenzo Pucci*, 1529-1530, National Gallery, London.
5. SEBASTIANO DEL PIOMBO: *Giovanni Salviati bíboros*, 16. sz., John and Mable Ringling Museum of Art, Sarasota.
6. BERNARDINO INDIA: *Gian Matteo Giberti*, 16. sz. második fele, Biblioteca Capitolare di Verona, Verona
7. BARTOLOMEO CANCELLIERI: *Jacopo Sadoletto bíboros*, 16. sz., Biblioteca Apostolica Vaticana, Roma.
8. SAMPSON STRONG: *Thomas Wolsey bíboros*, 1610 k., Christ Church, Oxford.
9. HANS KRELL: *II. Lajos magyar király*, 1522, Kunsthistorisches Museum, Wien.
10. HANS MALER: *Habsburg Mária királyné*, 1520, ismeretlen.
11. CHRISTOPH AMBERGER: *V. Károly császár*, 1532 k., Louvre, Paris.
12. HANS MALER: *Ferdinánd főherceg*, 1521, Kunsthistorisches Museum, Wien.
13. HANS HOLBEIN: *VIII. Henrik angol király*, 1537, Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid.
14. JEAN AND FRANÇOIS CLOUET: *I. Ferenc francia király*, 1535 k., Louvre, Paris.
15. HANS VON KULMBACH: *I. Zsigmond lengyel király*, 1518 k., Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznań.
16. CRISTOVÃO LOPES: *III. János portugál király*, 1552, Convento da Madre de Deus, Lisboa.
17. TIZIANO: *Doge Andrea Gritti*, 1537-1540, magángyűjtemény.
18. RAFFAELLO: *Baldassare Castiglione*, 1514-1515, Louvre, Paris.
19. ALBRECHT DÜRER: *Jakob Fugger*, 1518-1520, Staatsgalerie, Augsburg.

ÖSSZEFOGLALÓ

Doktori értekezésem kiindulópontja annak felismerése volt, hogy a vatikáni magyar kutatások eddig elhanyagolták a brévéket tartalmazó fondokat. A 14. század végén megjelenő irattípus létrejöttének célja éppen az volt, hogy a diplomáciai levelezéseket és a bizalmas rendelkezéseket közvetlenül a pápának alárendelt hivatalnokok, a titkárok állítsák ki. Ha tehát Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatával kívánunk foglalkozni, elkerülhetetlen a pápai brévék szisztematikus feltárása és kiadása. Kutatásaim során a Vatikáni Levéltárban és a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában fellelhető 1490 és 1526 között kiadott brévéket gyűjtöttem össze. Ezenkívül több külföldi gyűjteményben is találtam iratokat (Bécs, Velence, Firenze, Milánó, London, Párizs).

A VII. Kelemen pápa trónra lépése és a mohácsi csata közötti időintervallum (1523–1526) alatt kiadott magyar vonatkozású brévék kritikai kiadása az Apostoli Szentszékhez írott magyar vonatkozású levelekkel, a pápai konzisztóriumok aktáival, a követjelentésekkel, valamint a magyarországi okleveles forrásanyaggal kiegészítve lehetővé vált, hogy behatóan elemezzem a két állam kapcsolatrendszerét. Az így felvázolt kép alapján kijelenthető, hogy Magyarország és a pápaság közötti összeköttetések jóval összetettebbek, szerteágazóbbak voltak, mint ahogy azt eddig képzeltük. A modern diplomácia korának hivatalos kapcsolattartási formáival ellentétben ekkor még meghatározó szerepet játszottak a személyes kapcsolatok bonyolult hálózatának informális csatornáit (az európai humanisták kapcsolati hálója, a Fugger-faktorátusok rendszere stb.) is.

Az egyik legkorszerűbb diplomáciai apparátussal rendelkező Apostoli Szentszék képviselőjét bíboros legátus és állandó követ látta el Budán, Rómában a magyar ügyekben nagyrészt itáliaiak jártak el. A római magyar jelenlét tulajdonképpen teljesnek és folyamatosnak mondható: a legfelsőbb fórumon, a bíborosi kollégiumban a bíborosprotektor képviselte a magyar uralkodót, követi és ügyvivői megbízatással elsősorban a kúriai hivatalok útvesztőiben jártas olaszokat alkalmaztak. Az Örök Városban megforduló magyar és horvát követek (Brodarics István, Kálnai Imre, Thomas Niger) elsősorban az egyházi közép- és magas szintű humanista műveltségű tagjai voltak, akik követségük után kivétel nélkül előreléptek az egyházi hierarchiában. Emellett több futárral is találkozunk, akik általában a magyar királyi udvar aulikusai voltak (Brodarics Mátyás, Beriszló János, Acél István).

A pápaság a magyar királyság török elleni harcát nemcsak pénzügyi támogatással, az európai uralkodóknak küldött segélykérő levelekkel, hanem a lelkieken megnyilvánuló hatalmával, például búcsúengedélyekkel is segítette. Őszentsége ezenkívül többször is beavatkozott hazánk belső erőviszonyainak alakulásába: az ország belső bajait okozó személyek helyett igyekezett a Szentszékhez messzemenően lojális szereplőket pozícióhoz juttatni. A követjelentésekben negatív színben feltüntetett nagyhatalmú Szalkai László esztergomi érsek helyett a magyar belpolitikában súlytalan Brodarics István római követ a szentszéki diplomácia hathatós támogatásával nyerte el a kancellárságot.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a gyakran változó összetételű és célú szövetségi rendszerek és a lutheri reformáció gyors terjedése miatt forrongó Európában a végveszélybe sodródott Magyarország sorsa leginkább a pápát ösztönözte arra, hogy – amint leveleiben gyakran olvashatjuk – „atyai gondoskodással és szeretettel” viseltessen hazánk iránt.

ABSTRACT

OKMÁNYTÁR

A FORRÁSKÖZLÉS SZEMPONTJAI ÉS A KIADÁSI ELVEK

A források kiválasztásának szempontjait a teljesség igényére való törekvés vezérelte, tehát jelen okmánytár tartalmazza mindazon brévéket, melyeknek kéziratát kutatásaim során felleltem. Nem szerepelnek benne azok, melyeknek csak kiadását vagy regesztáját ismerem, és melyeknek kézírata további – elsősorban külföldi (London, Firenze, Varsó) – kutatást igényelne; ezen hiányosságot a jövőben mindenképpen pótolni kell.

A Vatikáni Levéltár (Archivio Segreto Vaticano) mellett a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár és Diplomatikai Fényképgyűjtemény képezte gyűjtőterületemet, a benne való tájékozódást és a kutatást a rendelkezésre álló számítógépes adatbázis tette lehetővé.⁶⁰⁹ Felhasználtam továbbá a Vatikáni Levéltárban kutató és ott másolatokat készítő Cseles Márton, valamint azokat lemásoló Kaprinay István kézíratait, melyek az ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattárában találhatóak.

Az okmánytár tételeinek felépítése a következő: a sorszám, dátum, kiadó és címzett feltüntetése után az irat magyar nyelvű összefoglalása olvasható. Ezt követik az irat típusára (fogalmazvány, tisztázat), anyagára (papír, hártya), esetlegesen állapotára utaló megjegyzések, valamint – ha vannak – az iraton lévő egyéb, nem a szöveg szerves részét képező feljegyzések, tartalmi kivonatok stb. Itt találhatóak a forrás szövegét megőrző kéziratok jelzetei is. Eredetinek (ORIG.) vettem minden olyan kéziratot, mely a kiadás során keletkezett: legyen az fogalmazvány, tisztázat, oklevél, regisztrum. Ha több eredeti kézirat van, ilyenkor azokat keletkezésük sorrendjében számoztam (ORIG.₁, ORIG.₂ ...). Másolatnak (COP.) vettem minden olyan kéziratot, mely az irat expediálása után keletkezett. Itt tüntettem fel a forrás eddigi kiadásait: teljes szövegű (ED.), magyar fordítás (TRANS.), regeszta (REG.). Emellett feltüntettem a források fontosabb szakirodalmi idézéseit is (CIT.), amelyek segítik a feldolgozást, tágabb kontextusba helyezést.

A források átírásánál – tekintve, hogy a szövegek fogalmazói 16. századi itáliai humanista műveltségű személyek voltak – a klasszikus latin helyesírás szabályait vettem alapul. Emiatt a szövegen elvégeztem bizonyos fokú normalizálást is (l. 1.

⁶⁰⁹ <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start>. Köszönettel tartozom Dreska Gábornak és Rácz Györgynek, hogy a Diplomatikai Fényképgyűjteményben meglévő, de rossz állapotú felvételek helyett kiváló minőségű digitális felvétellel segítették munkámat. Köszönöm Szőnyi Tamásnak, Martí Tibornak, Cristina Bravo Lozanónak és Roberto Quirós Rosadónak, hogy a középkori adatbázisban nem szereplő iratok felvételeihez hozzásegítettek.

táblázat). A diftongusok alkalmazásától egyrészt a források eltérő fennmaradási formái (fogalmazvány, tisztázat, eredeti, másolat stb.), másrészt a könnyebb olvashatóság miatt tekintetem el.

1. táblázat: Normalizálás a latin szövegben:

æ → e	ecclesiæ	ecclesie
ch → c	charitatis	caritatis
ci → ti	instancia	instantia
ę → e	concordię	concordie
œ → e	pœna	pena
th → ct	authoritate	auctoritate
y → i	inlyto	inclito

A tulajdonneveket (hely- és személynevek a keresztnévek kivételével) betűhíven írtam át, az esetleges kiegészítéseket szögeletes zárójellel jeleztem. A szövegek értelmezését segítő a felsorolásoknál és a tagmondatok határainál vesszőt tettem. Ha a kéziratban lévő mondatok logikailag összetartoztak, azokat egy mondattá fűztem össze.

Ha a kézirat állapota (szakadás, vízfolt stb.) akadályozta az olvashatóságot, akkor a hiányzó szöveg pótlására vagy annak jelzésére is szögeletes zárójelet alkalmaztam, és a kritikai apparátusban ennek okát mindig jelöltem.

A jegyzetapparátus két szintű: a kritikai jegyzeteket betűvel jelöltem és közvetlenül a forrás szövege után olvashatók, a számmal jelölt tárgyi jegyzetek pedig az oldal alján láthatók. A kritikai jegyzetekben helyet kaptak a kéziratban olvasható javítások, korrekciók, valamint több kézirat vagy szövegkiadás esetén az esetleges szövegbeni eltérések. Mivel a forrásokban szereplő személyekről a bevezetőben és a mutatóban bőséges információk olvashatók, tárgyi jegyzeteket csak a legszükségesebb helyekre tettem.

IRATOK

1.

Róma, 1523. november 26.

VII. Kelemen pápa Kajári Antal esztergomi kanonokhoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz

Elrendeli, hogy az Újlaki András esztergomi kanonok által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot lejegyző kéz írásával: 'Strigonien[sis]', alatta ugyanezen kéz írásával: 'Evang[elis]ta'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 6r.

Commissio cause appellationis pro Andrea Wylak canonico ecclesie Strigonien[sis] per concessum, ut petitur etc. L[aurentius] cardinalis Campegius per breve supplicatione introclusa.

Dilectis filiis Ant[onio] Kaiar canonico ecclesie Strigonien[sis] et vicario venerabilis fratris archiepiscopi Strigonien[sis] in spiritualibus generalí⁶¹⁰ vel eorum alteri.

Dilecti filii etc. Mittimus etc., ut vos vel alter vestrorum etc., ut signatura. Datum Rome, die XXVI Novembris 1523, pontificatus nostri anno primo.

2.

Róma, 1523. december 14.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy Banolbich János, a zágrábi egyházmegye lakosa által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot lejegyző kéz írásával: 'Zagrabien[sis]'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 13r.

Commissio cause appellationis pro Ioanne Banolbich Zagrabien[sis] diocesis per concessum, ut petitur etc. L[aurentius] cardinalis Campegius.

⁶¹⁰ Nyási Demeter helynök (1510–1525), santoriai püspök (1513–1525), I. KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 124; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 209.

Dilectis filiis lectori ecclesie Zagrabien[sis]⁶¹¹ et vicario venerabilis fratris episcopi Zagrabien[sis] in spiritualibus generali⁶¹² vel eorum alteri.

Dilecti filii etc. Mittimus etc., ut signatura. Datum Rome etc. die XIII Decembris 1523, anno primo.

Evang[elis]ta

3.

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz

Francesco Corsellini firenzei kereskedő és fivérei ügyében – akik azért fordultak hozzá, mert elhunyt testvérük, Pietro Corsellini javait II. Lajos magyar király örökösök hiányára hivatkozva elkobozta – a királlyal szemben képviselje a polgárok igazát.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*Cardinali Sancti Sixti legato Hungarie pro Corsellinis*’, alatta más kéz írásával: ‘*Dilecto filio nostro Tho[me] tituli Sancti Sixti presbytero cardinali in regno Vngarie nostro et Apostolice Sedis legato de latere*’. A lap alján más kéz írásával: ‘*Nicolaus L. 6.*’. A hátoldalon: ‘*Thome cardinali Sancti Sixti in regno Hungarie legato*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 3^{rv}, n. 5. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 51^v–52^r, n. 5. Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 332., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459.

Dilecti fili noster etc. Accepimus ex [parte]^a dilecti filii Franc[isc]i Corsellini civis et mercatoris Florentini, qui has circumspectioni tue reddet relatione, ipsam circumspectionem tuam eidem Franc[isc]o et aliis fratribus eius super repetitione bonorum per quondam Petrum, eorum fratrem ^bnuper istic defunctum^b relictorum, et que per istum regem, tanquam nullis heredibus existentibus, ad fiscum regium devoluta alteri ^cconcessa erant,^c favorem apud eundem regem prestitisse se eorumque procuratores^d iuvisse.^e Quod nobis valde gratum fuit intelligere,^f et quod iustitiam foveris,^g et quod nostros concives iuveris. Itaque eandem circumspectionem tuam de preterito commendantes hortamur in futurum, ut eosdem fratres in consequendis plene et integre^h bonis eisdem nostro nomine dicto regi commendes, ad quem nos etiam

⁶¹¹ Grangyai Péter zágrábi olvasókanonok (1515–1536), I. MNL OL DF 256707.; BÉKEFI, *Káptalani iskolák*, 186.

⁶¹² Valószínűleg Varasdi Gergely zágrábi kanonok, vaskai főesperes (1513), kamarcai főesperes (1517–1523), helyettes vikárius (locumtenens in officio vicariatus, 1516–1518) és vikárius (1523) (1509. jún. 21. MNL OL DL 34428. „Gregorius de Warasdino”; 1513. nov. 2. MNL OL DF 276881.; 1516. márc. 12. MNL OL DL 104282.; 1517. márc. 23. MNL OL DF 256755.; 1518. szept. 29. MNL OL DF 232496.; 1523. júl. 18. MNL OL DL 104413.)

scibimus, nec cesses eorum iustitiam fovere, quoadⁱ suum^j plene et effectualiter^j consequentur.^k Quod Deo acceptum et nobis erit pergratum. Datum primo^l Ianuarii 1524, anno primo.

^a A kéziratból hiányzik, kiegészítés. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^{c-c} Sorközi beszúrás, az eredeti kihúzva és kiszakadva, nem olvasható. ^d A szó átírással javítva, eredetileg: 'procuratorem'. ^e A másolatban: 'immissi'. ^f A szó lapszéli beszúrás. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'protexeris'. ^h Utána kihúzva: 'eisdem'. ⁱ A szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként: 'isti'. ^{j-j} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'medio'. ^k A másolatban: 'consequantur'. ^l A másolatban: 'prima'.

4.

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Arról értesült, hogy a nemrég elhunyt Pietro Corsellini firenzei kereskedő javait az ott tartózkodó Silvestro Florentino orvos szerint öfelsége örökösök hiányára hivatkozva elkobozta. Felhívja a figyelmét, hogy az elhunynak Firenzében még négy édestestvére él, ezért kéri, járjon el igazságosan.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarokban: 'Regi Hungarie pro Corsellinis', a jobb felső sarokban: '3'; alatta: 'Carissime etc. Lud[ovi]co Hungarie et Bohemie regi illustri', A lap alján más kéz írásával: 'Nicolaus L. 7.'; mellette utólag odaragasztott papírszalagon más kézzel: 'Phyllippus] Strozzi ex parte sanctissimi domini nostri'. A hátoldalon más kéz írásával: 'Ludovico Hungarie et Bohemie regi'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 4rv, n. 6. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52rv, n. 6; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 332–333., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459–460. ED.: NEMES, A Jagelló-kori, 53–54.

Carissime etc. Obiit nuper in isto tuo regno Hungarie Petrus Corsellinus, civis et mercator Florentinus, relictis nonnullis bonis et mercibus partim suis, partim vero fratrum suorum, que a maiestate tua, tanquam nullis heredibus existentibus ad fiscum tuum regium devoluta dilectus filius magister Sylvester Florentinus medicine doctor^aistic commorans^a dicitur^b importasse. Quod si verum fuisset,^c nos liberalitatem maiestatis tue^d non solum^d non impedissemus, sed gratias etiam egissemus, quod bona^e concivis nostri^f alteri etiam concivi contulisset. Verum, quum ipse Petrus, ^guti accepimus,^g non unum modo, sed quattuor fratres germanos Florentie reliquerit, quorum unus, ^hdilectus filius^h Franc[iscu]s Corsellinus exhibitor,ⁱ suo et aliorum nomine ad maiestatem tuam pro^j his bonis repetendis^j proficiscitur. Nos maiestatem tuam hortamur, ut iustitiam,^k quam istis pro incliti et iusti regis officio scimus re ab ea intellecta^l esse facturam, celeriter etiam ^mac plene, etⁿ sine ulla dictorum^o bonorum diminutione relictorum^m nostro intuitu faciet, ac quum iustitia in istos, tum gratia^p et benignitate^p in

dictum Sylvestrum in aliis occurrentibus utatur. Quod^q tua maiestate dignum^r et nobis erit valde gratum. Datum prima Ianuarii 1524, anno primo.

^{a-a} Lapszéli beszúrás. ^b Utána kihúzza: ‘dono’. ^c Utána kihúzza: ‘neque’. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e Utána kihúzza: ‘pred’. ^{f-f} Átírással javítva, eredetileg: ‘concivium nostrorum’. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^{h-h} Lapszéli beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás, az eredeti szó kihúzza, nem olvasható. ^{j-j} Sorközi beszúrás, alatta a kihúzza: ‘suo consequendo’. ^k Utána kihúzza: ‘nostram’. ^l Utána kihúzza: ‘celer’. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta, az ‘etiam’ után kihúzza: ‘faciet’. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o A szó a másolatból hiányzik. ^{p-p} Lapszéli beszúrás. ^q Utána kihúzza: ‘Deo acceptum’, mely a másolatokban is szerepel. ^r A szó végéről kihúzza: ‘que’. ^r Sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘congruum’.

5.

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz

Pietro Corsellininek, a nemrég elhunyt firenzei kereskedőnek – akinek javait II. Lajos magyar király örökösök hiányára hivatkozva elkobozta – Firenzében négy édestestvére él, akik közül Francescót, az ügy képviselőjét támogatva igazságos eljárást kér.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘Episcopo Agrien[si], regio cancellario pro Corsellinis’; a lap alján más kéz írásával: ‘[Nico]laus L 7 K’, a szó eleje kiszakadva, pótolva a másolatból A hátoldalon más kéz írásával: ‘Anno primo. 1524. Prima Ianuarii pro Corsellinis tria brevia con[...]tia in Hungar[ia]’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 4rv, n. 7. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52v–53r, n. 7; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 333., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460. REG.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 223. (Cseles Márton kéziratáról)

Venerabilis etc. Accepimus nuper^a istam regiam maiestatem bona quondam Petri Corsellini civis et mercatoris Florentini istic defuncti, tanquam nullo herede existente, ad fiscum regium delata alteri concessisse. In quo et liberalitatem^b dicti regis, et iustitiam simul agnovimus, quum bona^c ad se devoluta alteri^d concesserit, et tamen heredes, si existerent, violare^e noluerit. Itaque quum heredes dicti Petri, quattuor fratres eius germani, ^fut accepimus,^f Florentie extant, quorum unus pro omnibus ad maiestatem^g eandem pro suo consequendo proficiscitur, nos eum, ^gvidelicet dilectum filium Franciscum Corsellinum presentium exhibitorem^g nostris, tam ad dictam maiestatem, quam ad fraternitatem tuam litteris iuvandos duxerimus, tum pro iustitia, in qua nemini, tum pro patrie caritate, in qua istis nostris concivibus [de]esseⁱ non possumus. Itaque licet ipsam maiestatem pro sua consuetudine suoque officio sciamus^j re intellecta, iustitiam^k ^lsuper hoc plene, et sine ulla diminutione^l esse facturam, tuamque fraternitatem id executuram tamen nostras etiam hortationes^m ac preces

interponimus, ut quod Deo gratum et vobis congruum est, nobis etiam valde iucundum esse sciatis. Datum prima Ianuarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: 'quum'. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'iustitiam'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e Utána kihúzza: 'non velle'. ^{f-f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: 'tuam'. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ⁱ A szó eleje kiszakadva, pótolva a másolatokból. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána egy szó kihúzza, kiszakadva, nem olvasható. ^{l-l} Lapszéli beszúrás; az első két szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'istis nostris'. ^m Utána kihúzza: 'ante'.

6.

Róma, 1524. január 14.

VII. Kelemen pápa Csézi András esztergomi nagypréposthoz és Körmendi János esztergomi olvasókanonokhoz

Elrendeli, hogy a Várdai Pál választott veszprémi püspök által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A jobb margón: 'Strigonien[sis]', a bal margón. 'E[usebius] Scutarius'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 99r.

Commissio cause^a cum illius advocazione pro Paulo de Barda^b electo Wrespremien[si]^c per signaturam fiat, ut petitur, et per breve.

Dilectis filiis preposito maiori⁶¹³ et lectori ecclesie Strigonien[si]⁶¹⁴ vel eorum alteri.

Dilecti filii. Salutem etc. Datum Rome etc. die XIII Ianuarii 1524, pontificatus nostri anno primo.

^a Utána kihúzza: 'appellationis'. ^b Sic! ^c Sic!

7.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Németországba fogja küldeni legátusnak Lorenzo Campeggio bíborost, és az eddigi legátust, Tommaso de Vio bíborost visszahívja. Elrendeli, hogy jelenlegi helyén a Szentszék szolgálatában maradván az új

⁶¹³ Csézi András esztergomi nagyprépost (1520–1539), I. KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 130–131; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 213–214.

⁶¹⁴ Körmendi János esztergomi olvasókanonok (1524–1531), I. BÉKEFI, *Káptalani iskolák*, 100; KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 125–126; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 206.

legátusnak – és hasonlóképp Giovanni Salviati bíborosnak is – mindenben engedelmeskedjen, és levélben rendszeresen tájékoztassa őket. Mindezekről bővebben beszámol majd II. Lajos király követe, Brodarics István, illetve Salviati bíboros is.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Baroni Siculo in Hungaria'*, középen: *'Copia'*, a jobb sarkában pedig: *'Dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o del Burgio baroni Siculo nuntio nostro'*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 23r, n. 45. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 370–371. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcv; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 334.

Dilecte fili etc. Missuri propediem in Germaniam dilectum filium nostrum L[aurantium] cardinalem Campegium nostrum de latere legatum ad illius provincie sane, si unquam antea tumultuantis et ob hereticis concitate pacationem, sancte fidei assertionem communemque omnium salutem procurandam, dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti istic legatum ad nos vocare statuimus. Tum, ut talis viri prudentia ac presentia fruamur, ipseque nobis ac sua dignitate quietius frui possit, tumque legatum ipsum Germanie ob istarum provinciarum propinquitatem et Cesaree maiestatis ac fratris archiducis cum isto inclito rege coniunctionem, etiam istic quamquam absentem adesse posse arbitramur, presertim situ, de quo valde et iure confidimus, quique de statu istius legationis plene instructus es, istic remaneas illius mandata de propinquo excepturus et executurus, quod cum nobis veniebat, in mentem summe letati fuimus. Ita accidisse, ut is tu esses, qui fide et ingenio posses, et pietate in nos tua prestare velles, quod nos cupimus. Itaque te tam idoneum scientes, quam obsequentem sperantes pro huius Sancte Sedis servitio istic remanere volumus, nostra et dicti cardinalis Campegii mandata in rebus omnibus exequenturum. Tibi in universum precipientes, ut hinc quicquid cardinalis de Saluiatis ex Germania, quicquid idem cardinalis Campegius, dilecti filii nostri nostro nomine et nunc et deinceps ad te scripserint, id exequaris perinde, ac si nos ipsi sciberemus. Tuque vicissim ad eosdem cardinales scribas, quicquid ad nos censueris scribendum. Interea dicti cardinalis Sancti Sixti legati, cui id, ut faceret, scripsimus, mandatum superagendis accipies acceptumque exequeris, donec vel hinc, vel ex Germania aliud tibi ordinetur, erit etiam tibi hoc ipsum cure, quod plenius eundem legatum exequi iussimus, tum causas vocationis istius missionisque alterius legati in Germaniam isti regi explicaris. Tum ei persuadere id quod est, nos ea omnia fecisse ac facere, ut uberius ac melius securitati istius regni, que non parum a rebus Germanie pendet, consulere possimus, sicut etiam de his omnibus cum regio hic oratore, qui ad eandem maiestatem et cum eodem cardinale de Saluiatis, qui ad te scibat, colloquuti fuimus. Tu itaque, sicut dote nobis pollicemur, ad hoc munus incumbe pro nobilitate generis atque animi tui proque tua consuetudine et concepta de se a nobis

opinione. Nos enim tu, sicut ad mandandum hoc onus, ita ad remunerandum pro nos ac faciles reperies. Datum 22 Ianuarii 1524, anno primo.

8.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz

Értesíti, hogy legátusi megbízásából visszahívja, és Németország új legátusának Lorenzo Campeggio bíborost nevezi ki. Meghagyja, hogy a Fuggerek budai faktorátusában letétbe helyezett pénzről kiállított két cédula egyikét Giovanni Antonio Burgio nunciusról hagyja, a másikat pedig juttassa el Campeggio bíboroshoz, akinek megérkezéséig szól az ő legátusi megbízása. E változásokról – bár II. Lajos magyar királynak követe, Brodarics István által, neki pedig Nicolaus von Schönberg bíborossal is íratott leveleket – tájékoztassa a királyt és Burgio nunciust is.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*Cardinali Sancti Sixti*’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 24^{rv}, n. 46. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 368–370. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcv.

Dilecte fili noster etc. Cum ex Germania, id quod istic ob propinquitatem notus esse debet, maiores indies tumultus crescentemque hereticorum audaciam audiamus, statuimus de venerabilium fratrorum nostrorum Sancte Romane Ecclesie cardinalium, collegarum tuorum consilio dilectum filium nostrum L[aurantium] cardinalem Campegium nostrum et Apostolice Sedis legatum de latere illuc mittimus, qui et sua prudentia et ceteris quibus abundat, ut scis, virtutibus ad pacandos eos motus sancteque fidei sinceritatem et apostolicam dignitatem in his locis restituendam nostro nomine incumbat, quibus perfectis et animis illorum principum nunc distractis ad pietatem conspirantibus maior etiam isti regno securitas ab eius et Christi hoste Turca maiorque ipsi hosti metus parabitur. In quo Deus misericors nostras pias cogitationes felici^a eventu prosperare dignetur. Nunc, cum talem cardinalem, qui nobis in tam arduis, quam nunc impendent, rebus esse posset, consilio a nobis ablegemus, ne etiam presentia et assistentia circumspectionis tue, cuius prudentie multum confidimus, ac doctrine plurimum innitimus, careamus, memores etiam, quanti semper tuas virtutes et felicitatis recordationis Leo papa X predecessor et secundum carnem patruelis noster extimaverit, quantumque nos ipsi et qualem virum te in hac tua tunc nobis communi cardinalatus dignitate deprehenderimus. Statuimus tuam circumspectionem, quam et illi et nos revisere cupimus ad nos vocandam, ut iacturam consiliorum nostrorum, quam in illo mittendo facimus, in te accersendo compensemus. Illa nos etiam ratio permovet, quod

cum Cesaream maiestatem eiusque fratrem et in Germania locumtenentem, Austrie archiducem isti inclito regi et affinitate, et voluntate connexos videamus. Illam Germanicam legationem isti tue fere coniunctam eundemque et ibi, et istic adesse posse, ibi persona hic consiliis suis arbitramur, presertim si eum istic relinquamus, qui tecum et sub te in hac provincia versatus et instructus, ipsum cardinalem Campegium oportunis significationibus et consiliis iuvare, ei suam apud istum regem operam prestare possit. Eum scilicet destinavimus fore dilectum filium Io[annem] Antonium del Burgio Baronem Siculum istic tecum degentem, de cuius nobilitate animi non minore, quam generis doctrinaque et prudentia et circumspectione tua testimonium^b sepe perhibuit, et nos ipsi plene conscii plenius confidimus. Itaque eundem Baronem istic a te relinqui nostrorum ac dicti cardinalis Campegij visorum executores teque cum Dei nomine iter ad nos ingredi tuo cum commodo volumus, ut et nos tuis consiliis, et tu quiete ac dignitate tua apud nos fruaris pecunias autem eas, quas istuc apostolico nomine detulisti, depones apud dilectos filios mercatores Fucheros Bude negotiantes habita ab eis cedula etiam duplicata se eas arbitrio et voluntate nostris aut dicti cardinalis Campegij vel dispensaturos vel restitutos, quas tu cedulas eidem Baroni Siculo relinques, ut unam [fol. 24v] penes se retineat, alteram in Germaniam ad dictum cardinalem Campegium mittat, quamprimum ibi eum esse audierit. Que omnia te isti regi exponere, causasque tui discessus et missionis illius alterius explicare volumus, ut nos ea fecisse atque omnia nostra super hoc consilia ad maiorem eius sui que regni utilitatem ac securitatem dirixisse intelligat. Neque enim nobis, quia te accersimus minorem esse, aut fore suarum rerum curam, sed maiorem eo quidem magis, quo onus hoc tibi istic manenti impositum, ad nos ipsos recidit, prout latius litteris ad eundem regem nostris exequimur, quarum exemplum, ut te eis conformare possis, his includi iussimus, eas tu dicto regi atque illas alteras eidem Baroni reddes, cui omnem interea administrationem mandabis, quoad idem cardinalis Campegius ex Germania vel nos hinc ei scribamus, sicut etiam de his omnibus cum regio apud nos oratore ad eandem maiestatem scripturo collocuti fuimus. Ac venerabilem fratrem archiepiscopum Capuanum ad circumspectionem tuam nostro nomine scribere iussimus, cui felix iter a Deo oramus et speramus. Datum 22 Ianuarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzva: 'iu'. ^b Utána kihúzva: 'semper'.

9.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Értesíti, hogy Tommaso de Vio bíborost, az eddigi legátust Lorenzo Campeggio bíboros váltja, a nuncius, az előző legátus oldalán szolgáló Giovanni Antonio Burgio marad. Tájékoztatja a királyt, hogy a Fuggereknél letétbe helyezett pénzről csak ő vagy az új legátus rendelkezhet. Mindezekről bővebben követőtől, Brodarics Istvántól fog értesülni.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Regi Hungarie'*, a jobb felsőben: *'Copia'*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 25rv, n. 47. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 366–368., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 482–483. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 232–234. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 166–169, n. 71; KATONA, *Historia critica*, XII, 421–428. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 109–110, n. 113. (Pray kiadásáról) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xciv; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 333–334; MARGALITS, *Repertorium*, I, 350; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya*, 112–113, 75. j.

Carrissime etc. Cum ad nos per hos dies esset allatum (id, quod maiestati tue propinquius et notius est) crescere indies Germanie tumultus hereticorum audacia concitatos, nos pro nostro officio ad eos reprimendos, utque iis compositis promptiorem tibi ac tuo regno defensionem exinde^a pararemus, statuimus de venerabilium fratrum nostrorum Sancte Romane Ecclesie cardinalium consilio dilectum filium nostrum L[aurantium] cardinalem Campegium legatum nostrum de latere illuc mittere, virum, ut tue maiestati notum esse potest, de illius provincie moribus instructum, prudentia et doctrina conspicuum, Cesareeque maiestati et archiduci Austrie, propinquis tuis merito carissimum, eo quidem et maxime consilio, ut fortissima illa natione sue tranquillitati reddita firmum tibi ex ea presidium non ad sustinendos modo tuos nostrosque et sancte fidei hostes, sed ad repellendos submovendosque nostra auctoritate tuorumque propinquorum favore procuremus. Hec volventibus nobis illud etiam venit in mentem, hanc tui regni et illius provincie legationem ob coniunctionem animorum communemque fere causam ab uno atque eodem legato nostro posse administrari, presertim cum tui regni securitas ab illius fere tranquillitate pendeat^b atque illic^b prius sedari arma oporteat, quam^c ad tuam defensionem converti, ipsum vero cardinalem Campegium utriusque rei partem et tue maiestatis etiam amantissimum^d atque observantissimum^d esse. Quas ob causas dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti nostrum apud te legatum nobis plus hic, quam ibi iam necessarium ad nos vocandum duximus, ut eius opera et consilio pro multa eius prudentia singularique doctrina aliis in rebus utamur. Quem sane primum omnem pecuniam, quam detulit, istic apud Fucheros deponere iussimus, ad ordinationem^e nostram^f vel^e eiusdem cardinalis

Campegii^g promendam et erogandam. Neve prorsus sine ullo nostro tua regia sit, dilectum filium Io[annem] Antonium del Burgio^h Baronem Siculum istic cum eodem legato degentem, de statu legationis instructum, genere nobilem, moribus nobiliorem, doctrinaque et fide prestantem, Cesaree maiestati subditum et probatum apud tuam maiestatem remanere iussimus, ut illius dignitati ac saluti studeat mandataque hinc nostra inde cardinalis Campegii predicti excipiat et exequatur. Hec nos pro tue maiestatis promptioribus commodis cogitavimus, sicut de nobis te opinari speramus, et nos te mereri fatemur. Nam non eoⁱ legatum istinc abducimus, quo tuarum rerum minor apud nos cura futura sit, quum tanto maior nobis impendat, quanto illo decedente omne in nos onus recidit, quod illi istic manenti erat impositum. Quin potius maiestas tua sibi persuadeat,^j si quid presidii ad ullo Romano pontifice sui predecessores, si quid^k ipsa maiestas tua a felicis recordationis Leone papa X predecessore et patruale secundum carnem nostro expectare aut consequi potuerunt, nos nulli prede[fol. 25v]cessorum nostrorum in amore erga maiestatem tuam paterno amorisque ipsius significationi cessuros, sicuti presentia erga Deum tua ac tuorum merita fususque pro sancta fide sanguis, ^lsed etiam in nos atque hanc Sanctam Sedem^l beneficia expostulant. Quemadmodum^m etiam de his oratorem tuum plene allocuti scribere dictumque cardinalem legatum serenitati tue coram exponere iussimus, cui cupimus per serenitatem tuam plenam fidem adhiberi. Datum Rome, 22 Ianuarii 1524, anno primo.

^a A szó Cseles kéziratából, és emiatt a kiadásokból is hiányzik. ^{b-b} Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban tévesen: ‘ac ibi’. ^c Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban tévesen: ‘atque’. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘ipsis vero Cesaree maiestati et archiduci longe, ut scire potes acceptissimum’. ^{e-e} Lapszéli beszúrás. ^f Előtte egy szó kihúzza, nem olvasható. ^g Utána kihúzza: ‘pro tua ac tui regni defensione’. ^h Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘Bulgho’. ⁱ Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban tévesen: ‘ideo’. ^j Utána kihúzza: ‘opte’. ^k Javítva, eredetileg: ‘siquidem’. ^{l-l} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘suaque et suorum in nos’. ^m A szó lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘Sicut’.

10.

Róma, 1524. január 24.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics Mátyás részére

Elrendeli, hogy Brodarics Mátyás, II. Lajos magyar király hozzá küldött, és éppen hazafelé tartó küldötte részére – aki a magyar király követének, Brodarics Istvánnak testvére –, valamint négy lovasa és szolgálói számára szabad átvonulást biztosítsanak.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘Passus pro nuntio regis Hungariae’, a hátoldalán ugyanezen kéz írásával: ‘Anno primo. 1524. 24 Ianuarii. Passus pro nuntio

regis Hungariae. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 79^{rv}, n. 116. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 181^{rv}, n. 116; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 334–335., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460–461. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 249–250. (Cseles Márton kézírata alapján); KATONA, *Historia critica*, XII, 428–429. (Schmitth kiadásáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 631–632, n. 823. (a másolatról). CIT.: SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 16–17.

Universis et singulis, ad quos he nostre pervenerint, salutem etc. Cupientes dilecto filio Matthie Broderico nuntio carissimi in Christo filii nostri Ludovici Hungarie et Boemie regis illustris ad nos destinato, et ad eundem regem redeunti fratrique regii apud nos oratoris pro honore^a dicti regis tutum ubique iter esse, universitatem vestram hortamur in Domino, subditis vero nostris in virtute sancte obedientie et sub nostri arbitrii pena precipimus, quatenus eundem Matthiam cum quatuor equis et servitoribus suis rebusque eius universis, quas secum deferet, dummodo mercimonii causa non deferantur, non solum libere et secure ire, transire morarique per loca vestra permittatis, sed si vos requisierit, etiam de salvo conductu et comitiva^b seu scorta^b ei provideatis. Ita, ut possit devotio vestra apud nos et eundem regem non immerito commendari. Datum 24 Ianuarii 1524, anno primo.

^a A másolatban: ‘*honorandi*’. ^{b-b} Cseles Márton másolatából, és így a kiadásokból hiányzik.

11.

Róma, 1524. február 11.

VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez

Megköszöni az érseknek pápává választása alkalmából írt gratulációját; méltatása mellett kitér Magyarországnak mint a keresztény hit védőbástyájának fontosságára.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkán: ‘*Archiepiscopo Strigonen[si]*’, a hátoldalon: ‘*Anno primo. 1524. XI Februarii. Archiepiscopo Strigonen[si]. Respondetur ad suas gratulatorias de pontificatu.*’ ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 36^{rv}, n. 116. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 374–375., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 484–485.

Venerabilis frater. Cognovimus ex litteris fraternitatis tue nobis de hac summa dignitate gratulantis, eius cum erga Christianum nomen publice, quod aliquis ecclesie pastor, tum erga nos privatim^a pietatem, quod nos precipue dati fuimus. Quam sane animi tui promptitudinem eo, quo decet, paterno ac peculiari amore recipimus, optantes potius quam fateri audentes nos eos esse, quos fraternitas tua existimat, tanto honori ac ponderi pares cum honorem ad divinam clementiam totum referamus, pondus vero supra nostras

vires, sicut illum supra merita agnoscamus. Nam cum suapte natura hec dignitas laboriosa semper fuerit, plenaque curarum et sollicitudinum habeatur, nostro certe tempore eam domi forisque si unquam antea ipsoque statim limine turbulentam excepimus, speramus tamen in Dei omnipotentis misericordia ac benignitate, quod idem ipse nos iuvabit inferendo onere, qui onus imposuit. Parati certe sumus omnem laborem et curam in id intendere, quo orbi Christiano tam perturbato plena, si fieri possit, tranquillitas, aut saltem melior aliquis status restituatur. Tue vero fraternitatis studium optamus id esse, quod semper fuit, et esse debet in istius videlicet incliti regni, nostre fidei antemuralis, nobisque semper atque intime dilecti securitate et utilitate procurandis. Sic enim facile assequetur, quod assecuta etiam est, ut preterita, que excusat, signa ea sunt, ex animo aboleamus. Nam cum istius fortissime et piissime nationis eiusque incliti regis nostri in Christo filii carissimi, quam debemus presentiam et peculiarem curam geramus, nihil audire poterimus iucundius, quam tue fraternitatis pietatem atque auctoritatem in eiusdem regni commodis et in Dei omnipotentis honore semper versatam nostris maxime temporibus nostraque hortatione adauctam esse. Datum^b XI Februarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: ‘*dignitates*’. ^b Utána kihúzza: ‘*II*’.

12.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Verbőci István királyi személynökhöz és Brandenburgi Györgyhöz

Tudatja a címmel, hogy nunciust, Giovanni Antonio Burgiót visszaküldi Magyarországra, és meghagyta neki, hogy visszaérkezése után bővebben tájékoztassa.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Stephano Verbeuzi locumtenenti personalis presentie regis Ungarie super Barone Siculo*’. A brève után kihúzza: ‘*Simile vauode Transylvanie Ioh[ann]i de Zapalia comiti Scepusien[si]*’. Alatta: ‘*Simile Georgio marchioni Brandeburgen[si]*. *Sine illis verbis: alias ad te scripsimus, ac etiam*’, alatta kihúzza: ‘*sine illis: quem semper, ut scis, dileximus et deinceps sumus uberius cum domino dilecturi*’. A hátoldalon más kéz írásával: ‘*Anno primo. 1524. 20. Februarii. Expeditio Baronis Siculi in Hungaria nuntii*’, alatta egy harmadik kéz írásával: ‘*a 169 ad 181.*’. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 258v–259r, n. 169; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, fol. 321–322., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses* II, 250–251. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 173–174, n. 74; KATONA, *Historia critica*, XII, 435–436. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 114, n. 118. (Schmitth és Pray kiadásáról). TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 338. (partim) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 334, 338. (az összes ajánlólevél együttes említése); FRAKNÓI, *Verbőczy István életrajza*, 188–189; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 337, 342, 1093. j.

Dilecte fili etc. Dilectus filius Io[annes] Ant[oni]s Pulleo Baro Burgij, quem nuntium istuc^a nostrum^b remittimus, ^ccuique ob prudentiam, fidem et sollertiam eius hoc munus recte mandari iudicavimus,^c plene nos decuit de tua ^dprudētissima mente^d ac pia voluntate in isto regno, cuius cura nobis precipua est,^e salubriter^f administrando ^get fortiter defendendo.^g In quo, et si tuum officium facis, illique inclito regi, a quo magna^h es consequut[us],ⁱ et maiora sperare potes, operam et obsequium prestas, tamen scire te volumus, eorum, que pie fecisti, et facies in eiusdem regni commodis ^jet dicti regis honore^j procurandis nos gaudium^k pii patris^l capere, atque ob id tibi ac ceteris, qui in idem annituntur ^mpaterne nostre dilectionis^m debitores esse. Quareⁿ te, ^oquem in minoribus constituti^p dileximus, et deinceps sumus uberius cuiusdam dilecturi^o de preterita tua probitate ^qin eodem^q Domino commendantes, hortamur, ^rde cetero similiter^r agas,^s et nostrum ac dicti regis immo Dei omnipotentis, cuius fidei^t causa^u agere amorem amplio^ver provoces. Sicut ^walias ad te scipsimus, ac etiam^w de his latius eundem nuntium nostrum^x tecum colloqui^y iussimus, cui fidem adhibebi. Datum etc. ^z20 Februarii 1524, anno primo.^z

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzza: ‘nostrum’. ^{c-c} Lapszéli beszúrás. ^{d-d} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘optima et recta mente tum erga Deum et sanctam eius fidem tum’. ^e utána kihúzza ‘cure’. ^f Utána kihúzza: ‘dir’. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘multa’. ⁱ A szó utolsó két betűje kiszakadva. ^{j-j} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘et tutela’. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘participes fructum’. ^l A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘parentes’. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘max’. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘He quo fit, ut’. ^{o-o} Lapszéli beszúrás. ^p Utána kihúzza: ‘semper, ut scis’. ^{q-q} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘coram’. ^{r-r} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘in futurum pariter’. ^s A szó javítva, eredetileg: ‘agat’. ^t A szó sorközi beszúrás. ^u Utána kihúzza: ‘in sua fide’. ^v Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘ulterius’. ^{w-w} Lapszéli beszúrás, a Brandenburgi Györgyhöz írott levélből hiányzik, l. fent. ^x A szó sorközi beszúrás. ^y A szó javítva, eredeti nem vehető ki. ^{z-z} Más kéz írása.

13.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Ezenkívül ír a török elleni harc és az ország védelmének fontosságáról – amit nemrég írott levelében is kifejtett –, erről bővebben nunciusa beszél majd.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány A lap bal felső sarkában: ‘Archiepiscopo Strigonien[si]’, a tetején közepén: ‘super Barone Siculo’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129r, n. 170. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259rv, n. 170; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 322., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449–450. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 251–252. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA,

Historia critica, XII, 429–430. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 110–111, n. 114. (Schmitth és Katona kiadásáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 633, n. 825. (a másolatról). TRANS.: TÓTH SZABÓ, *Szatzmári György*, 301. (*partim*)

Venerabilis etc. Licet nuper fraternitati tue iisdem,^a quibus ad tuas^b rescribamus litteris^c regni istius defensionem tutelamque^d commendaverimus, idque pro nostro^e potius officio,^f quam quod tua fraternitas, que sua sponte in hoc fertur, hortationis indigeat, libenter fecerimus, et frequenter facturi simus, tamen revertenti in istud regnum dilecto filio Io[anni] Ant[onio]^g Pullenoni Baroni Burgij, ^hquem nos istic nuntii nostri munere ob eius fidem et prudentiam dignum censuimus, mandavimus^h in eundem sensum nonnulla, que tue fraternitati ⁱad tuam quoque gloriam pertinentiaⁱ nostro nomine explicaret. Hortamur igitur^j illam, ut pro suo archiepiscopi et primatis dicti regni officio, ac laudabili et Deo accepta consuetudine sua pergat, ut cepit, ac omni ope operaque^k invigilet ad illius^l incliti regis nostri in Filio^m carissimi commoda,ⁿ regnique eius a communi hoste defensionem. Sicut de his tecum latius colloquetur idem nuntius noster, cui fidem adhibebis. Datum ^o20 Februarii 1524, anno primo.^o

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘tunc quod iisdem litteris’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘suas’. ^c Utána kihúzza: ‘quod semper faciemus’. ^d Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘administrationemque’. ^e Utána kihúzza: ‘officio potiusque pro’. ^f A másolatban a szó kihúzza. ^g Utána kihúzza: ‘Burgio’. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘nuntio nostro, mandavimus nonnulla ibi revocanda, que in idem desiderium nostrum vergunt istius regni’. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: ‘studioque’. ^l Utána kihúzza: ‘regni’. ^m A másolatban a ‘filio’ kihúzza, helyette: ‘Christo filii carissimi’, a másolatokban l. így. ⁿ A másolatban, valamint Cselesnél és ezáltal a kiadásokban is: ‘commodum’. A szó fölé beszúrva és kihúzza: ‘honoreb et’. ^{o-o} Más kéz írása.

14.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa levele Bornemissza János pozsonyi ispánhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Emellett mind a hozzá küldött levele, mind a nuncius elbeszélése alapján igen elismerően ír róla; kiemeli, hogy az ő javaslata alapján lett Tomori Pál kalocsai érsek és a seregek vezetője.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetjén: ‘Ioh[ann]i Bornamisse, comiti Posoniensi, castellano Budensi, nobili viro’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129r, n. 171. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259v–260v, n. 171; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 322–323., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 450–451. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 253–255. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 169–171, n. 72; KATONA, *Historia critica*, XII, 433–435. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 113, n. 117. (Schmitth és Katona kiadásairól); *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*, IV, 295–296, n. 232. (Cseles Márton kéziratáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 633–634, n. 826. (a másolatról) TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentzsék*, II, 338–339. (*partim*) REG.: ORTVAY, *Pozsony város története*, III, 175. CIT.: FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*, 292.

Dilecte etc. Nobilitatis tue studium ac pietas fidesque inconcussa^a cum erga maiestatem carissimi in Christo filii nostri Lu[dovi]ci Bohemie et Hungarie^b regis illustris, tum erga^c hanc Sanctam Sedem observantia multis piis consiliis,^d actionibus semper^e perspecta, ac iam pridem nobis audita, nuper renovata in animo nostro est, ^ftum lectis litteris ad nos tuis, tum^f dilecto filio Io[anne] Ant[onio] Pulleone Barone Burgij, nuntio nostro, plenius referente.^g Ex eius enim sermone id, quod tuarum quoque litterarum exprimebat affectus, plane cognovimus,^h quam tuo regi fidelis ⁱet carus,ⁱ quam Sedi Apostolice obsequens, quam boni publici amator sis, ut neque te senes consilio, neque adolescentes sollertia superent in omni pia actione et^j suscipienda et perficienda. Iam vero, quod venerabilem fratrem^k Paulum Thomorium episcopum^l Colocen[sem], olim seculi^m militem, nunc animarum pastorem et militum ducem ⁿcontra Dei hostesⁿ ex tua disciplina et prope sinu emisisti,^o pro cumulo tuarum laudum et nostri in te amoris accedit. ^pCuius nos quidem^q episcopi postulata, et illius et tua causa libenter exaudivimus, prout aliis nostris litteris abunde expressum est.^p Te igitur, dilecte fili,^r quem tot piis^s operibus sanctis clarum, tot etiam^t nobis testimonia^u carum efficiunt, quo affectu possumus paterne, hortamur ad extrema, ^vhec quoque^v tue etatis sanctis^w officiis atque actionibus concludenda, ut Deo, cui longitudinem dierum, cui tot dona felicemque^x vite cursum debes, reddas pie ^yet gloriose^y spiritum in optimis^z et Deo acceptis^{aa} rebus^{bb} semper versatum. Nam cum ipsi omnipotenti Deo in sua sancta fide, in tuo inclito rege ^{cc}eiusque regno^{cc} tuendis,^{dd} animoque et corpore tuis opponendis,^{ee} tamdiu in terris ac ^{ff}tam sedulo^{gg} inservieris,^{ff} reliquum ac futurum est, ut gloriam palmamque pietatis tue in celis adipiscaris, quam Deus tui similibus repromisit. Nos quidem, qui istius regni peculiarem ^{hh}ac paternam^{hh} curam gerimus, in tua probitate et virtute spem magnam reponimus, et pro his nos tibiⁱⁱ debere fatemur, ac indes fatebimur, ^{jj}nec unquam tibi pium assensum nostrum ^{kk}ulla in re,^{kk} quoad per Deum licuerit, denegabimus.^{jj} Quemadmodum hec tecum latius aget nostro nomine idem nuntius noster, cui plenam^{ll} fidem adhibebis. Datum ^{mm}20 Februarii 1524, anno primo.^{mm}

^a Utána kihúzza: 'tamen'. ^b A másolatban 'Ungarie', Schmittnél, és ezáltal Theinert kivéve a többi kiadásban: 'Hungarie et Bohemie'. ^c Utána kihúzza: 'nos et'. ^d Utána kihúzza: 'atque', de a másolatban szerepel. ^e A szó sorközi beszúrás. ^{f-f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: 'Is enim ad nobilitatis ex ipsis enim litteris atque'. ^h Utána áthúzza: 'perpetuam tuam in fide atque obsequio erga illum regnum constantiam'. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: 'Pet'. ^l Sic! ^m Utána kihúzza: 'nunc'. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'eduxisti'. ^{p-p} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: 'eterum unumcunque nobis et clarus et carus crederis'. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r Utána kihúzza: 'quo'. ^s A szó sorközi beszúrás. ^t A szó sorközi beszúrás. ^u Utána kihúzott sorközi beszúrásként: 'etiam'. ^{v-v} Lapszéli beszúrás. ^w A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'extremis et

piis'. ^x Utána kihúzza: '*gloriosum*'. ^y A szó sorközi beszúrás. ^z A szó átírással javítva, eredetileg: '*optimarum*'. ^{aa} A szó átírással javítva, eredetileg: '*acceptarum*'. ^{bb} A szó átírással javítva, utána kihúzza: '*actione*'. ^{cc-cc} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: '*in isto*'. ^{dd-dd} A szó átírással javítva, eredetileg: '*tuendo*', majd utána kihúzza: '*regno*'. ^{ee} Utána egy áthúzott, kiszakadt szó, amely nem olvasható. ^{ff-ff} Lapszéli beszúrás, amelyben a '*tam*' kiszakadt, de a másolatból pótolva. ^{gg} A szó sorközi beszúrás. ^{hh-hh} Lapszéli beszúrás. ⁱⁱ Utána kihúzza: '*ampliter*'. ^{jj-ij} Lapszéli beszúrás. ^{kk-kk} Más kéz által a toldás alá beszúrva. ^{ll-ll} A szó sorközi beszúrás. ^{mm-mmm} Más, a fentebb már említett kéz írása.

15.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szapolyai János erdélyi vajdához

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra, emellett a címzettet – akinek hatalmáról és erényeiről a nuncius sokszor beszámolt – az ország védelmének fontosságára inti.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején közepén: '*super Barone Siculo*', alatta: '*Dilecto filio nobili viro vayuode Transyluanie*' (a név üresen hagyva). ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r, n. 172. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 260v–261r, n. 172; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 466–467. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 252–253. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 432–433. (Schmitth kiadásáról) TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 338. (*partim*) CIT.: FRAKNÓI, *Werbőczy István életrajza*, 188.

Dilecte fili etc. Mandavimus dilecto filio Ioh[ann]i Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij, qui multa nobis ^acum de auctoritate, tum ^avirtute et fide in isto regno tuendo tua commemoravit, quemve nos ob prudentiam ac sollertiam suam nuntium istuc nostrum remittendum censuimus, ^but cum nobilitate tua nostro nomine colloquatur nonnulla ad Dei honorem, ^cistius regni tutelam, ^ctuam quoque gloriam pertinentia. Quare nobilitatem ^dtuam ^ede preterito ^ecommendantes ^fhortamur ^gde cetero, ^gut solita fortitudine et pietate ^had istius ⁱregni salutem, in quo tue ^jquoque includitur invigilans ^kde sancta fide, atque isto inclito rege, nostro in ^lChristo filio carissimo benemereri non cesses. Quod ad officium tuum, fameque tue ampliationem, ^mdivinumque in primis decus pertinebit, nobis quoque, qui dicti regni peculiarem ac paternam curam gerimus, rem longe gratissimam facies. Sicut hec plenius tecum ager ⁿidem nuntius noster, cui fidem habebis. Datum ^o20 Februarii 1524, anno primo. ^o

^{a-a} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: '*de*'. ^b Utána kihúzza: '*copiose retulit*'. ^{c-c} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: '*fideique Christiane salutem*'. ^d A szó sorközi beszúrás. ^{e-e} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: '*preteritam pietatem in Domino*', az utolsó szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként: '*de cetero*'. ^f Utána kihúzza: '*et ad futuram, et ad hortandam, ac in eodem Domino regerimus se, et ad*'. ^{g-g} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: '*in futurum*'. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: '*cura*'. ⁱ A szó a kiadásokban tévesen: '*totius*'. ^j A másolatban, Cselesnél és a kiadásokban is: '*tua*'. ^k A szó a kiadásokban tévesen: '*invigiles*'. ^l Utána kihúzza: '*fil*'. ^m A szó a kiadásokban tévesen: '*amplificationem*'. ⁿ A szó Cselesnél és a kiadásokban nem szerepel. ^{o-o} Más kéz írása.

16.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Várdai Pál veszprémi püspökhöz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.

ORIG.₁: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetjén: 'Nominato^a Wesprimien[si] Paulo de Varda'. A szöveg után: 'Simile tribus episcopis in albis', alatta: 'Simile tribus nobilibus in albis'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r, n. 173. ORIG.₂: Hártya, eredeti pápai bréve. A hátlapon középen címzés: 'Dilecto filio Paulo de Vaarda nominato Wesprimien[si], regio thesaurario', alatta későbbi, rövid tartalmi ismertetések. Jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. PL Esztergom, Archivum Ecclesiasticum Vetus, n. 82/1b.⁶¹⁵ COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 261rv, n. 173; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 273–274. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 432. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 112, n. 116. (Orig.₂-ről); *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*, IV, 296–297, n. 233. (Cseles Márton kéziratáról)

CLEMENS PAPA VII.

^bDilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. ^bRedit in Hungariam nostro iussu dilectus filius ^cIoh[ann]es Antonius^c Pulleo Baro Burgij nuntius noster, ^dquem nos huic muneri ob fidem, prudentiam et sollertiam eius parem iudicavimus. Is^d tecum nostro nomine aget nonnulla ad ^eDei honorem atque^e istius regni, ^fcuius peculiarem curam gerimus,^f tutelam ^get tuam quoque gloriam^g pertinentia. Hortamur te, ut sicut hactenus fecisti,^h ad istius incliti regis, nostri in Christoⁱ filii carissimi commoda ^jet dignitatem,^j salutemque^k communem^l invigiles,^m atque eidem nuntio nostro plenam fidem adhibeas. Datum ⁿRome apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die XX Februarii MDXXIV, pontificatus nostri anno primo.ⁿ

Be[nedictus] el[ectus] Cremonen[sis]

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Electo'. ^{b-b} Orig.₁: 'Dilecte etc.' ^{c-c} Orig.₁: 'Io[annes] Ant[oni]us'. ^{d-d} Orig.₁: lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: 'qui'. ^{e-e} Orig.₁: kihúzza, majd javítás pontozott aláhúzással visszavonva. ^{f-f} Orig.₁: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'nobis peculiar'. ^{g-g} Orig.₁: sorközi beszúrás. ^h Orig.₁: utána kihúzza: 'pergas'. ⁱ Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ^{j-j} Orig.₁: sorközi beszúrás: 'et honorem'. ^k Orig.₁: utána kihúzza: 'istic'. ^l Orig.₁: utána kihúzza: 'defendendam incumbere'. ^m Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ⁿ⁻ⁿ Orig.₁: 'Datum 20 Februarii 1524, anno primo.'; a datálás más kéz írása.

⁶¹⁵ Az oklevélről küldött digitális felvételért Szőnyi Tamásnak (Prímási Levéltár, Esztergom) tartozom köszönettel.

17.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Tommaso Campeggio apostoli nunciushoz

Meghagyja a Velencébe küldött apostoli nunciushoz, hogy a Magyarországra visszaküldött Giovanni Antonio Burgio nunciushoz a velencei dózsával való találkozásokor legyen jelen.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Nuntio Venetiarum'*, a tetején középen: *'super Barone Siculo'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 173. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 261v, n. 173; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451.

Dilecte etc. Redeunti in Hungariam dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro commisimus nonnulla, que primo ^atecum communicaverit mox, cum ^a dilecto filio nobili viro ^b duce Venetiarum ^c nostro nomine agat ^d ad honorem Dei ^e eiusque ^f fidelium ^g salutem et ^g securitatem pertinentia. Volumus itaque te eidem ^h Io[anni] Ant[oni]o ⁱ in expositione earum rerum ^j assistere opeque et opera adesse, ubi opus fuerit, ^k eique plenam ^l fidem adhibere. Datum ^m20 Februarii 1524, anno primo. ^m

^{a-a} Sorközi beszúrás, az alatta kihúzott eredeti szöveg nem olvasható; a beszúrás után kihúzva: *'tecum'*. ^{b-b} Átírással javítva, eredetileg *'dilectis filiis nobilibus viris'*, majd ezt követően *'isto'*, valamint egy sorközi beszúrásként odaírt *'inclito'* kihúzva. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *'et dominio Venetorum'*. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta *'communicaret'*, és egy sorközi beszúrásként odaírt *'ageret'* kihúzva. ^e Utána kihúzva: *'et Christi'*. ^f A szó sorközi beszúrás ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h A szó átírással javítva, fölötte kihúzva: *'una'*. ⁱ Utána korrekortorjel, de a margón lapszéli beszúrás kihúzásra került: *'presertim dicti regni Hungarie'*. ^j Utána kihúzva *'coniunctim'*. ^k A szó kihúzva, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva, ezenkívül utána kihúzva: *'censuris'*. ^l A szó eredetileg tévesen: *'plena'*. ^{m-m} Más kéz írása.

18.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózsához

A Magyarországra küldött Giovanni Antonio Burgio nunciushoz meghagyta, hogy Tommaso Campeggio nunciussal együtt néhány ügyet fejtsen ki neki.

ORIG.: Papír, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Duci Venetiarum'*, a tetején középen: *'super Barone Siculo'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 174. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262r, n. 174; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451–452. ED.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339, 1081. jegyzet (*partim*).

Dilecte fili, salutem etc. Commisimus ^a dilecto filio Ioh[ann]i Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij, quem in Hungariam nuntium nostrum mittimus, ^b nonnulla, que nobilitati tue ^b unacum dilecto filio Thoma electo ^c Feltren[si] nuntio istic nostro ^d explicet ad Dei

honorem salutemque universorum eius fidelium pertinentia, hortamur nobilitatem tuam, ut eisdem nuntiis nostris ^ebenignum, ^fut solet, ^fcreditum^e plenamque fidem adhibeat.^g
Datum ^h20 Februarii 1524, anno primo.^h

^a Utána kihúzza: ‘nonnulla’. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘transferens istuc nobilitati tue nostro nomine adeat, eique nonnulla communicaret, explicet, ad adeat, et’. ^c A szó kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva. ^d Utána kihúzza: ‘alique nobilitati tue’. ^{e-e} Kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘auresque et animum benignos accomodet in his, que nostro nomine’. ^{h-h} Más kéz írása.

19.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra, aki mindenről részletesen fog beszámolni. Tudatja továbbá, hogy az új legátus, Lorenzo Campeggio bíboros Németországban a béke és Magyarország védelme ügyében fog tevékenykedni.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘Regi Hungarie’, a tetején középen: ‘super Barone Siculo’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 175. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262rv, n. 175; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324–325., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452. ED.: PRAY, *Epistolae procerum*, I, 171–172, n. 73. (Cseles Márton kéziratáról)

Carissime etc. ^aReversus istinc nuper ad nos, redit nunc^a nostro iussu ad serenitatem tuam dilectus filius Io[annes] Ant[oni] Pulleo Baro Burgij,^b apud illam nuntius^c noster remansurus, quum^d dilectum filium^e Tho[mam] cardinalem Sancti Sixti legatum nostrum ad nos vocaverimus, id, quod aliis^f nostris litteris^g tibi significavimus. Quin et dilectum etiam filium nostrum cardinalem Campegium^h iam a nobis dimisimus, qui legatus in Germania noster ei provincie primum pacande, deindeⁱ ad tui regni defensionem^j nobiscum^k suscipiendam convertende ^latque animande^l incumbet.^m Que et si omnia tunc uberius tibiⁿ scripserimus, idem tamen nuntius noster, quem ob virtutes suas huic apud te muneri idoneum iudicavimus, plenius ea tibi nostro nomine referet, omnemque nostrorum consiliorum rationem, que tota ad Dei honorem, ^otuique regni tutelam^o versa est, explicabit. Hortamur igitur^p te^q pro tua^r regia virtute, tuorumque maiorum laudibus, ut^s ad fortitudinem, si quando antea, nunc maxime tibi necessariam incumbas, ut Deo, ^tsicut confidimus,^t adiutore te tuumque regnum^u ab eius et tui^v hostibus defendere possis.^w Nos quidem, quod libentissime suscipimus et facere tenemur, pii erga te patris curam et peculiare patrociniū nunquam deponemus, ^xnullaque in re, quantum nobis licuerit, tibi deerimus.^x Quemadmodum hec^y pluribus

verbis dicet idem nuntius noster, cui per serenitatem tuam fidem in omnibus haberi optamus. Datum ^z20 Februarii 1524, anno primo.^z

^{a-a} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzva: ‘*Revertitur*’. ^b Utána kihúzva: ‘*nuntius ad illum*’. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Praynál tévesen: ‘*cum*’. ^e Utána kihúzva: ‘*nostrum*’. ^f Utána kihúzva: ‘*ad te*’. ^g Utána kihúzott lapszéli beszúrás: ‘*easque vocationis eius*’. ^h Utána kihúzva: ‘*in Germaniam legatum*’. ⁱ Utána kihúzva: ‘*istic*’. ^j Utána egy szó kihúzva, amely nem olvasható. ^k Praynál tévesen: ‘*nobis*’. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^m Praynál tévesen: ‘*incumbat*’. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^{o-o} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzva: ‘*fideique tue dignitatem unacum tuo regno conservandam*’. ^p A szó sorközi beszúrás. ^q A másolatban utána még: ‘*quod*’. ^r Utána kihúzva: ‘*indole et*’. ^s A szó sorközi beszúrás ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^u Utána kihúzva: ‘*[...] a tuis et Christi*’. ^v Praynál tévesen: ‘*tuis*’ ^w Sorközi beszúrás. ^{x-x} Lapszéli beszúrás. ^y Utána kihúzva: ‘*latius [...]*’. ^{z-z} Más kéz írása.

20.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Eddigi magyarországi küldöttét, Tommaso de Vio bíborost visszahívta, és helyette Lorenzo Campeggio lett az új legátus, akinek egyik feladata, hogy Magyarország számára segítséget szerezzen, amelyre a címzettet is buzdítja.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*Regi Poloniae*’, a tetején középen: ‘*super Barone Siculo*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r, n. 177. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 263rv, n. 176; Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 325–326., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452–453. ED.: *Acta Tomicianae*, VII, 7–8; THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 414–415, n. 434. (a másolatról); WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 151–152, n. 1. (a másolatról).

Carissime etc.^a Reverente ad nos dilecto filio nostro Thoma cardinali Sancti Sixti, legato in Hungaria nostro, id, quod serenitati tue iam notum credimus, nos illius regni in nostra ^bprotectione et amore^b precipui curam paternam gerentes nuntium illuc nostrum istum, qui tue serenitati has reddet, dilectum filium Io[annem] Ant[oni]m Pullionem Baronem Burgij,^c nobis ob virtutes ^d[suas carum, et huic muneri]^d parem iudicatum remisimus. Ubi sane eum^e nostro nomine^f apud illum tibi et amore et sanguine coniunctum regem, nostrum in Christo filium carissimum, eius ac regni sui securitati^g et commodis post Dei omnipotentis honorem incumbere iussimus. Parteque alia dilectum filium nostrum Laur[entiu]m cardinalem Campegium, virum, de cuius auctoritate et multiplici virtute serenitas tua audire potuit, ^hlegatum nostrum in^h Germaniam misimus, non minus, ut eidem Hungarie regno presidia et auxiliaⁱ rebus ibi^j compositis, quam ipsis^k componendis invigilaret.^l Hec nos quoque^m tueⁿ serenitati significanda duximus, ut, quam sciamus, pro pietate erga Deum et necessitudine erga eundem^o regem tua, illius, quem filii loco in amore habes, suique regni ^pcuram non minorem,^p quam tui istius^q

^rsemper gessisse et^r gerere.^s ^tItaque quamquam^u nos^t illi^v legato et isti^w nuntio nostris, viris prudentibus et nobis probatis invitamur,^x longe tamen plurimum^y spei ac presidii in eodem regno tuendo nobis ^zaffert, et^z pollicetur virtus ^{aa}atque auctoritas^{aa} tua, quam, quum semper in Christi hostes validam ac victricem ^{bb}experti simus,^{bb} nostris etiam temporibus ^{cc}pronam ac felicem fore^{cc} speramus.^{dd} Quare ex preteritis tuis^{ee} gestis te^{ff} incitantes hortamur^{gg} serenitatem tuam cum Domino, ut pro Dei omnipotentis honore sueque sancte fidei dignitate, ^{hh}proque consuetudine et virtute tua^{hh} ad illius cognati regis ⁱⁱac regni sui commoda et dignitatemⁱⁱ ^{jj}omne tuum consilium atque auxilium accommodes,^{jj} nobis precipue hortantibus, qui et tibi et illi omni amoris significatione, quantum poterimus, defuturi non sumus.^{kk} Quemadmodum^{ll} hec ^{mmm}pluribus verbis^{mmm} agetⁿⁿ cum serenitate tua idem^{oo} nuntius noster,^{pp} quam^{qq} hortamur, ^{rr}ut eius dictis plenam^{rr} fidem adhibeat. Datum ^{ss}20 Februarii 1524, anno primo.^{ss}

^a Utána kihúzza: ‘Mittimus’. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘paterna cura et amore’. ^c Utána kihúzza: ‘quem amamus ob prudentiam’. ^{e-e} A sor kiszakadva, az olvashatatlan részek a másolatból pótolva lettek. Ennek ellenére valószínű, hogy a sorban a másolatban szereplőnél több szó lehetett. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Utána kihúzza: ‘ad’. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘utilitati honoribus’. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Utána kihúzza: ‘exinde’. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána fölötté kihúzott sorközi beszúrás: ‘ibi’. ^l Utána kihúzza: ‘Pecuniam’. ^m Utána kihúzza: ‘maiestati’. ⁿ Utána kihúzza: ‘signi’. ^o Utána fölötté kihúzott sorközi beszúrás: ‘Hungarie’. ^{p-p} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘non minorem curam’. Ezenkívül az utolsó szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként ‘eundem’. ^q Utána kihúzott sorközi beszúrás: ‘curam’. ^{r-r} Lapszéli beszúrás. ^s Utána kihúzza: ‘Unde et nos merito pare in te presidii et spei, quamquam illius in illius L. Verum nos licet’. Az 5–7. szó felett kihúzott sorközi beszúrás: ‘non minorem’. ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^u A szó sorközi beszúrás. ^v A szó átírással javítva, eredetileg: ‘illo’. ^w A szó átírással javítva, eredetileg: ‘isto’. ^x Sorközi beszúrás, előtte kihúzza: ‘si valde’, alatta kihúzza: ‘primum invitamur fidemus’. A szó a másolatban nem szerepel, Theiner a helyét kipontozva hagyta. ^y A szó sorközi beszúrás. ^{z-z} Sorközi beszúrás. ^{aa-aa} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘et pietas’. ^{bb-bb} Lapszéli beszúrás. ^{cc-cc} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘fore in cognato regno tuendo futura’. ^{dd} Utána kihúzza: ‘posseque eam et velle confidimus’; a második szó sorközi beszúrás, a ‘velle’ után kihúzott sorközi beszúrásként: ‘eam’. ^{ee} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘eius’. ^{ff} Utána kihúzza: ‘cum Domino’. ^{gg} Utána kihúzza: ‘pietatem’. ^{hh-hh} Lapszéli beszúrás. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘[...] defensionem invigiles’. ^{jj-ii} Lapszéli beszúrás, amely fölött az eredetileg ide szánt beszúrás kihúzza: ‘omnem tuum opem, prudentiam atque operam convertas, accommodes huiusque regni salubrem directionem’, a harmadik szó fölé beszúrva: ‘consilium et auxilium’. ^{kk} A szó Theinernél tévesen: ‘simus’. ^{ll} Előtte kihúzza: ‘Utque’. ^{mmm-mmm} Sorközi beszúrás. ⁿⁿ Utána kihúzza: ‘idem’. ^{oo} A szó sorközi beszúrás. ^{pp} Utána kihúzza: ‘per eam fidem habere fidem cupimus’. ^{qq} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘te’. ^{rr-rr} Sorközi beszúrás. ^{ss-ss} Más kéz írása.

21.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhez

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Tudatja ezenkívül, hogy a Németországba küldött legátus, Campeggio bíboros az ország védelmére igyekszik segítséget szerezni.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Regine Hungarie'*, a tetején középen: *'super Barone Siculo'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r, n. 178. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264rv, n. 177; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 326–327., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 453–454.

Carissima etc. Redit ad illum serenissimum regem, consortem tuum, nostrum in Christo filium carissimum dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij,^a quem istic cum dilecto filio legato nostro^b a nobis vocato^b iam pridem^c versatum^d et ad nos nuper reversum propterea, quod eum^d ob virtutes suas huic muneri parem iudicavimus,^e nuntium istuc nostrum remisimus. Eum iussimus nostro nomine^f ad omnia honores commoda et^g presidia^h vestra, queque ad tutelam istius regni pertinebunt, incumbere, studiumque et operam suamⁱ in idⁱ omnem adhibere.^j Eadem^k quoque a nobis cura^k dilecto filio^l cardinali Campegio nostro in Germania legato iniuncta est, ut rebus ibi^m Deo adiutore^m compositis, istiⁿ mox^o p[ro] regno coadiuvando^p auxilia^q comparare studeat, mandetque^r isti nuntio nostro et^s ex propinquo ordinet,^t que in vestram rem esse iudicaverit. Nunc^u te carissima in Christo filia hortamur,^v ut pro^w tua cum apud fratres,^x tum apud istum regem, consortem, tuos nostros in Christo filios carissimos auctoritate et pro^w ea spe, quam in tua generosa et pia voluntate maximam habemus, velis^y utrobique^z ibi^{aa} litteris istic^{bb} verbis ea curare^{cc} et perficere, que ad Dei honorem fideique sue sancte dignitatem, cum quibus vestra et istius regni salus coniungitur, pertinebunt. Simulque^{dd} illi in Germaniam legato et isti apud vos^{dd} nuntio nostro tue^{ee} et Cesaree maiestatis, cuius subditus est, devotissimo in hanc^{ff} piam curam^{gg} vobisque salutarem^{gg} incumbenti,^{hh} omnem tunc favorem ac gratiamⁱⁱ accommodare velis.^{jj} Quod^{kk} tua^{ll} piissima natura dignum,^{mmm} nobisque gratissimum, Deo vero omnipotenti in primis erit acceptum. Sicut hec latiusⁿⁿ serenitate^{oo} tue exponet^{pp} idem nuntius noster, cui te hortamur, ut plenam fidem adhibeas. Datum^{qq} 20 Februarii 1524, anno primo.^{qq}

^a Utána kihúzza: *'nuntium'*. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c Előtte kihúzza: *'istic'*, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: *'ad nos reversit'*. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *'nobisque'*. ^e A szó vége sorközi beszúrással javítva, eredetileg: *'iudicatum'*. ^f Utána kihúzza: *'est'*. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó végéről *'que'* lehúzza. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: *'Is itaque'*. ^{k-k} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'cum'*. ^l Utána kihúzza: *'nostro'*. ^{m-m} Sorközi beszúrás. ⁿ A szó átírással javítva, eredetileg: *'istis'*. ^o A szó sorközi beszúrás. ^{p-p} Javítva, eredetileg: *'regni coadiuvandi'*, ^q A szó előtt kihúzza: *'et defendendi'*. ^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza *'atque'*. ^s A szó sorközi beszúrás. ^t Utána kihúzza: *'mandetque'*, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: *'ac'*. ^u Utána kihúzza *'ser'*. ^v Utána kihúzza: *'ut nuntium istum Cesaree maiestatis, fratris tui subditum vestrique nominis amantiss[imum] devotissimum'*, a 3. szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként: *'hominem nostrum'*. ^{w-w} Lapszéli beszúrás. ^x Utána kihúzza: *'tuos'*. ^y Utána kihúzza: *'ab'*. ^z Utána kihúzza: *'et litteris apud'*. ^{aa} A szó sorközi beszúrás. ^{bb} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'et'*. ^{cc} Utána kihúzza: *'que eorum regni salutem'*. ^{dd-dd} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *'hinc'*. ^{ee} Utána kihúzza: *'serenitatis'*. ^{ff} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'eandem'*. ^{gg-gg} Lapszéli beszúrás. ^{hh} A szó javítva, a vége kihúzza, eredeti alakja nem olvasható. ⁱⁱ Utána kihúzza: *'apud tuum consortem exhibere velis'*. ^{jj} A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{kk} Utána

kihúzva: 'ne'. ^{ll} Utána kihúzva: 'pii'. ^{mmm} Utána kihúzva: 'nobisque fructuosum'. ⁿⁿ Utána kihúzva: 'eum'.
^{oo} A szó a másolatban: 'serenitati'. ^{pp} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'aget'. ^{qq-qq} Más kéz írása.

22.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Piotr Tomicki krakkói püspökhöz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Episcopo Cracovien[si]', a jobb alsó sarokban: 'Rescribat'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r, n. 178. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264v–265r, n. 179; Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 415, n. 435. (a másolatról) REG.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 152, n. 2.

Venerabilis frater etc. Venienti ^acum nostris litteris^a ad istum inclitum ^bPolonie regem,^b nostrum in Christo filium carissimum^c dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgij, nuntio nostro in Hungaria, libenter has ad te litteras dedimus. Nam cum de pietate, prudentia ac virtute tua, quibus te in conspectu Dei omnipotentis in sancta eius fide istic tuenda gratum et hominibus commendabilem reddidisti, indies^d audiamus, ^efacere non possumus,^e quin peculiari te amore ^fet paterno affectu^f prosequamur.^g Itaque quamquam^h tue virtutis debitoⁱ coacti, tamen quam libenter nos ^job eas res tibi et nunc^j debere^k fatemur, et indies^l magis debere^m optamus. Hortamur fraternitatem tuam in Domino, ut sicut hactenus fecit, pro^o suo episcopali officio annitatur de cetero ad Dei^p honorem atque^q istius serenissimi regis commoda procuranda.^r Quemadmodum super his latius cum fraternitate tua colloquetur idem nuntius noster, cui nostra causa ^sapud tuum regem opportune^s aderis, et fidem adhibebis. Datum ^t20 Februarii 1524, anno primo.^t

^{a-a} Sorközi beszúrás. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c Utána kihúzva: 'Polonie regem'. ^d Utána kihúzva: 'intelligamus'. ^{e-e} Sorközi beszúrás. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzva: 'scriptoque id exprimamus, quod animo sentimus, facere non possumus'. ^h Utána kihúzva: 'ex'. ⁱ Utána kihúzva: 'coacti facimus tamen libentiss[ime] tamen'. ^{j-j} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzott sorközi beszúrás: 'ob eas res tibi'. ^k Utána kihúzva: 'pietati tue', fölötte kihúzott sorközi beszúrás: 'tibi'. ^l Utána egy szó kihúzva, amely nem olvasható, fölötte kihúzott sorközi beszúrás: 'ut'. ^m A szó átírással javítva, eredetileg: 'debeamus'. ^o Utána két szó kihúzva, részben kiszakadva, nem olvasható. ^p Utána kihúzva: 'omnipotentis'. ^q A szó tintafolt miatt nem olvasható, másolatból pótolva. ^r Utána kihúzva: 'Quem autem de [...] optime sentiamus tueque probitati faveamus'. ^{s-s} Lapszéli beszúrás. ^{t-t} Más kéz írása.

23.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított, eredetileg tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Super Barone Siculo*’, alatta: ‘*Dilecto filio nobili viro Christophoro Schydlowjeczki, palatino et cancellario regni Polonie*’. A lap alján: ‘*Rescibere statim et remittere ambas*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r, n. 179. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265rv, n. 179; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327–328., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454–455. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 414, n. 433. (a másolatról) REG.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 153, n. 3.

Dilecte etc. Reversus ad nos nuper ex Hungaria dilectus filius Io[annes] Ant[oniu]s Pulleo Baro Burgij, quem nos in presentia nuntium illuc nostrum remittimus, cuique hoc munus ob fidem, prudentiam et probitatem eius recte mandari iudicavimus, multa nobis retulit cum de virtute et prudentia tua, quibus ad istam^a auctoritatem merito sublatus es, tum de pietate erga Deum et fidem eius sanctam^b te, cum sepe alias tunc precipue ostensam, quum carissimi in Christo filii nostri Polonie regis illustris in Hungaria oratorem ageres.^c Quare tametsi tue huius egregie erga Deum voluntatis satis amplum premium inter homines laudis adeptus es, et divine retributionis expectas, tamen pro nostro erga^d ista regna, nostre fidei propugnacula,^d paterno et peculiari patrocínio tuam hanc pietatem, qua debemus, prona et prompta caritate complectimur. Hortantes te, ut in eodem itinere pergas, ^eDeique amorem^f indies ampliorem provocas, quemadmodum^e super his late colloquetur tecum idem nuntius noster,^g ^hcui et fidem adhibere, et apud serenitatem tui regis, ad quem litteras nostras defert, oportune favere te cupimus.ⁱ Datum^h ^j20 Februarii 1524, anno primo.^j

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*tantam*’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*per*’. ^c Utána kihúzza: ‘*Optimis enim tunc te, et salvatoribus usum consilii nomine eiusdem tui regis ad salubrem dicti regni Hungarie administrationem, ex qua securitas eiusdem regni non parum pendet, persuadendam ac dirigendam, unacum bonis ceteris incubisse, que tametsi digna eo munere, quod gerebas coniunctioneque illorum regum, dignaque virtute et nobilitate tua fuerunt, tamen ita nos delectarunt, quasi non expectata, sed nova de te nobis accidissent.*’; az ‘*eiusdem regni*’ után a ‘*non parum*’ és az ‘*expectata*’ után a ‘*sed nova*’ lapszéli beszúrás. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*dictum regnum*’. ^{e-e} Lapszéli beszúrás, az elejéről kihúzza: ‘*optantes et laudabilia cepte paci fine concludas*’, a szövegben kihúzza: ‘*ut nos, qui tibi ob eas res debere nos fatemur, aliqua in occasione animum erga te nostrum declarare possimus, quam autem de tua prestanti virtute optime sentiamus et vehementer confidamus in his presertim, que ad dicti regni Hungarie salubrem directionem ac defensionem pertineat*’. ^f Előtte kihúzza: ‘*et nostri*’. ^g Utána kihúzza: ‘*cui cum nostra, tum eius virtutis et erga te benivolentie causa opportune adesse ac favere, fidemque adhibere te cupimus. Datum*’, majd más kéz írásával: ‘*et fidem adhibebis et apud serenitatem istius regis oportune adesse te cupimus.*’; ‘*abhibebis*’ után kihúzza ‘*Datum*’; az ‘*istius regis*’ után kihúzott lapszéli beszúrás: ‘*ad serenitatem istius tui regis litteras nostras deferent*’, az ‘*apud*’ után kihúzza: ‘*istum*’; a ‘*regis*’ után kihúzza: ‘*ad quem nostras litteras defert*’. ⁱ A szó sorközi beszúrás,

alatta egy szó kihúzva, amely nem olvasható. ^{h-h} Más kéz írása. ^{j-j} Harmadik, az előző oklevélen datálást végző kéz írása.

24.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Arra buzdítja, hogy a cseh eretnekeknek az anyaszentegyházba való visszatértetésének ügyében a továbbiakban is buzgón tevékenykedjen. A Németországba küldött legátus, Campeggio bíboros az ország védelmére igyekszik majd segítséget szerezni.

ORIG.: Papír, eredeti, javított, eredetileg tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Episcopo Agrien[sis], cancellario Hungarie’*, a lap tetején közepén: *‘super Barone Siculo’*. A lap alján megjegyzés a korrektúrát végző kéz írásával: *‘ista in margine sub signa per me posito’*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r, n. 180. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265v–266v, n. 180; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 328–329., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 455. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 222–223. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 436–437. (Schmitth kiadásáról) TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv–cxv (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 356. (partim); BALOGH, *Szalkai László*, 48 (partim).

Venerabilis frater etc. Ex dilecto filio Io[anne] Ant[oni]o Pulleone Barone Burgij nuper istinc ad nos reverso, quem istuc nuntium nostrum remittimus, atque huic cure ob fidem, probitatem et virtutem eius parem iudicavimus, intelleximus, qua fraternitas tua fide erga^a istum inclitum regem nostrum, in Christo filium carissimum, quove studio, prudentia, pietate ad eius regni salutarem directionem incubuerit et incumbat, quod nobis, qui eiusdem regni peculiarem curam et paternum patrocinium gerimus, gratissimum fuit intelligere. Illud vero non minus gratum, quod dignum tua pietate et sacro isto, quem geris, honore censuimus, quod piam illam cogitationem tua sponte susceperis, nobis et huic Sancte Sedi honorificam, Deo autem ipsi longe acceptissimam futuram, quo Bohemi ab erroribus suis ad unitatem fidei aliquando reducantur. ^bQuod sane pium tue fraternitatis propositum tantum apud homines laudis et apud Deum meriti secum trahet,^c si effectum concludatur, ut facile non modo omnium, sed tua quoque preclare et pie facta sit antecessorum. Pergere^d itaque et ad hoc anniti cum bonis omnibus cupimus, teque et universos, quo possumus studio, in tam sanctum opus hortamur, quamque neque nos hic, neque dilectus filius noster cardinalis Campegius legatus noster in Germania huic pie cure deerimus, cum quo et tu, et qui tibi in hoc aderunt, consilia consociare poteritis ad finem huius divini operis adimplendi.^e ^bQuemadmodum de his quamve te cupimus salutaria cepta ad optatum finem perducere,

ac istius regis et regni, sicut hactenus fecisti, honori et saluti incumbere, colloquetur tecum idem^f nuntius noster, cui plenam fidem adhibebis. Datum ^g20 Februarii 1524, anno primo.^g

^a Utána kihúzza: ‘ins’. ^{b-b} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*In quo, si propositum tuum laudare, et tue tante pietati nostram commendationem accommodare velimus, faciemus forte aliquid pro officio nostro, sed nequaquam satis pro meritis tuis. In ea enim piissima et tot animabus salutari actione non solum perficienda, verum etiam suscipienda tantum laudis per se inest, ut non humane retributioni, sed soli Deo omnipotenti, cui in sua sanctissima fide inservies, remuneratio tanti boni reservata videatur. Atque illam talem provinciam in medio Christiani nominis robore sitam tot iam annis in suis erroribus obfirmatam, qui sua opera ad viam veritatis retraxerit, ei celestibus potius quam humanis premiis satis posse fieri iudicamus. Pergere itaque te cupimus pro pietate tua, conjecturumque id speramus pro auctoritate tua, quam Deus hoc tempore tibi talem ac tantam ideo tribuisse videtur, ut eam ad sui honoris assertionem, animarumque illarum salutem converteres. Nos quidem, qui vel ob susceptam a te hanc cogitationem multum fraternitati tue nos debere fatemur, quid et quantum tibi debebimus, si Deus misericors hoc tantum bonum nostris temporibus, ut tu conficias, reservaverit, habebis tu quidem apud omnes homines perpetue laudis et apud Deum ipsum felicitatis premium sempiternae, verum nos nullo pacto tantum tuum nostre etati prestitum beneficium atque ornamentum inhonoratum irremuneratumque omitemus.*’ ^c A szó a másolatban, Cselesnél és a kiadásokban is: ‘trahit’. ^d A szó a kiadásokban tévesen: ‘Perge’. ^e A kiadásokban tévesen: ‘adimplendum’. ^f A szó kiadásokban hiányzik. ^{g-g} Más kéz írása.

25.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Tomori Pál kalocsai érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Hosszasan méltatja az érsek erényeit és kiemeli a török elleni harc fontosságát. Terveiről bővebben nunciásától hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetjén: ‘*Archiepiscopo Colocen[si], Paulo Thomor, regii contra Turcas exercitus capitaneus^a*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r, n. 181. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 266v–267v, n. 181; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 329–330., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 456–457; illetve Coll. Kapr. B, tom. XXVII., pag. 352–354. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 255–257. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 430–432. (Schmitth kiadásáról); ETE I, 111–112, n. 115. (Schmitth és Katona kiadásáról) REG.: BÓNIS, *Szentszéki regeszták*, 610, n. 4324. TRANS.: FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*, 384–385 (partim); FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, ciii–civ (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 347–348. (partim) (tévesen február 8-i dátummal) CIT.: BALOGH, *Szalkay László*, 44.

Venerabilis frater etc. Summa cum voluptate animi nostri audivimus^b ^ccum antea^d ab aliis,^d tum nuper^c ex dilecto filio Io[anne] Ant[oni]o Pulleone Barone Burgij,^e quem nuper istinc ad nos reversum eodem nuntium nostrum remittimus, fraternitatem tuam ea esse fortitudine et pietate ac rei militaris scientia predictam, ut quum isti inclito regi, nostro in Christo filio carissimo, eiusque exercitui^f dux adversus Turcas quereretur, tu inprimis occurreris, cui et milites plurimum fiderent, et hostes virtutem reformidarent. Inde factum, ut, cum tu ^gex veteri militia preclare a te olim gesta^g in monasterium^h sub regula Beati Francisci te inclusisses, ac Deo altissimo famulareris, exinde rursus

flagitatione tui regis ad militiam evocatus ecclesie Colocen[si] per ⁱfelicis recordationisⁱ Adrianum papam VI, predecessorem nostrum in episcopum, a dicto rege in ducem exercitus constitueris.⁶¹⁶ ^jIbi scilicet,^j ut tuorum populorum animas salubriter regeres, hic ut etiam^k corpora^l ab impio hoste defenderes. Benedictus igitur Dominus Deus in sanctis et electis suis, pater misericordiarum et consolationis, qui et si afflictiones permittit, in ipsis tamen [afflictionibus]^m refrigerium [corde]ⁿ immittit. Nam ex milite monachum, ex monacho episcopum, ^oex episcopo^o ducem militum, ^pquum Deus^p te illi regno prestitit,^q ^rfacile suam benignitatem in eo ostendit, ducem suis fidelibus adversus suos hostes ex suo prope sinu et disciplina emittendo. In quo^r nos et pro caritate erga illud regnum nostra, et quod nostris temporibus ^sdatum videmus,^s summa in Domino letitia exultamus, gratiasque^t ei pro hoc munere agimus. Hortamur fraternitatem tuam potius^u ex affectu nostro, quam necessitate tua, ut pergas ^vhonoru,^w saluti et commodis sancte fidei et istius incliti regis studere, ut ante hac fecisti, et^v ^xesse, quod semper fuisti,^x neque enim plus ^yaut maius^y possumus optare. Nam tua omnis^z vita^{aa} Dei servitio^{bb} semper dedicata, nunc maxime pari pietate ^{cc}ac virtute^{cc} concludenda tibi est, cum et ducis exercitus, et^{dd} pastoris animarum duplici te dignitate ipse^{ee} Deus^{ff} decoraverit. Nos quidem tibi quedam,^{gg} que nuper a nobis postulasti, libentissime annuimus, verum altius animo et memorie nostre inheret inherebitque^{hh} virtus tua,ⁱⁱ quam ^{jj}sane,^{kk} ut^{jj} debemus, peculiari^{ll} amore prosequimur,^{mmm} gratitudineque debita prosequemur. Quicquid ⁿⁿoccasionis in teⁿⁿ ornando se^{oo} obtulerit, ^{pp}et per Deum nobis^{qq} licuerit.^{pp} ^{rr}Quemadmodum hac pluribus verbis dicet idem nuntius noster, cui fidem abhibebis.^{rr} Deus te benedicat, venerabilis et fortissime frater, tibi que ipse adsit, et se ducem prebeat ad gloriam sui^{ss} nominis ac defensionem fidei sanctitate sue. Datum ^{tt}20 Februarii 1524, anno primo.^{tt}

^a Alatta kihúzza: ‘generalis’. ^b A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: ‘audimus’. ^{c-c} Lapszéli beszúrással. ^{d-d} Sorközi beszúrással. ^e Utána kihúzza: ‘nuntio nostro’. ^f A másolatban: ‘exercitus’. ^{g-g} Lapszéli beszúrással. ^h Utána kihúzza: ‘vitam ageres’. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrással. ^{j-j} Sorközi beszúrással. ^k A szó sorközi beszúrással. ^l Utána kihúzza: ‘omnium’. ^m A szó kiszakadva, kiegészítés a másolat alapján. ⁿ Egy szó kiszakadva, a másolatban nem szerepel. ^{o-o} Sorközi beszúrással. ^{p-p} Sorközi beszúrással. ^q A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^{r-r} Lapszéli beszúrással, a szövegben kihúzza: ‘concessit quod’. ^{s-s} Sorközi beszúrással, a szövegben kihúzza: ‘evenit’. ^t A szó vége kiszakadva, pótolva a másolathól. ^u Utána kihúzza: ‘paternis amoris’. ^{v-v} Lapszéli beszúrással, a végén kihúzza: ‘esse, quod’. ^w A szó a másolathól és a kiadásokból hiányzik. ^{x-x} E négy szó Schmittnél hiányzik. ^{y-y} Sorközi beszúrással. ^z A szó sorközi beszúrással. ^{aa} Utána kihúzza: ‘ut qui te noverunt, narrant semper ad’. ^{bb} A szó átírással javítva, eredetileg: ‘servitium’. ^{cc-cc} Lapszéli beszúrással. ^{dd} Utána kihúzza: ‘et’. ^{ee} A szó sorközi beszúrással. ^{ff} Utána kihúzza: ‘et Sedes Apostolica atque iste inclitus rex te’. ^{gg} Utána kihúzza: ‘tuis’. ^{hh} A szó lapszéli beszúrással. ⁱⁱ Utána kihúzza: ‘quam ut mediocribus [...] tuque, qui talem aurum et ducem et episcopum’. ^{jj-ii}

⁶¹⁶ Tomori Pál kalocsai érseki kinevezéséhez: TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, n. 29.

Sorközi beszúrás.^{kk} A szó a másolatból és a kiadásokból hiányzik.^{ll} A szó sorközi beszúrás, a szövegben kihúzva: *'presid'*.^{mmm} Utána kihúzva: *'semper'*.^{nn-ⁿⁿ} Sorközi beszúrás, a szövegben kihúzva: *'tu [...] in tua pietate'*.^{oo} Utána egy szó áthúzott sorközi beszúrásként, nem olvasható.^{pp-^{pp}} Sorközi beszúrás, a szövegben kihúzva: *'Deusque omnipotens nos posse permiserit'*.^{qq} A szó kihúzva, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve.^{rr-^{rr}} Lapszéli beszúrás.^{ss} A szó a másolatban: *'suam'*, a kiadásokban viszont: *'sui'*.^{tt-^{tt}} Más kéz írása.

26.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez

Thomas Niger scardonai püspök egyházmegyéje Zára és Sebenico határában lévő jövedelmeit X. Leó pápa által 1520. május 22-én Antonio Grimani dózsének írott levele és a bemutatott dokumentumok után elfoglalhatta. Ennek ellenére amíg a püspök II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyoknál tartózkodott követségben, Lucas Miroscus sebenicói klerikus a püspök jövedelmeit elfoglalta, és mikor perre került sor, a velencei Negyvenek Tanácsa Lucasnak adott igazat. Mivel a Sacra Romana Rota bírósága a püspök javára döntött, felhívja a dózse figyelmét, hasson oda, hogy a püspököt mihamarabb kártalanítsák.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány két, egymáshoz illesztett szalagon. A lap bal felső sarkában: *'Dilecto filio^a nobili viro Andrea Gritti duci Venetiarum'*. A jobb oldali szalag bal szélén a szöveg végén: *'Laur[entius] L. 29.'* A túlsó oldalon: *'20 Februarii 1524. Sanctitas vestra paterne requirit ducem ac dominium, ut paupertatis, meritorum ac iustitie episcopi rationem habet, eundem restitui faciat in possessione. Ant[oniu]s Griman[us] dux [...]^b litterarum Leonis oratores posuerunt, maxime cum orator caverit de restituendo stando possessione ex fructibus lucri, si per Rotam, cui eam commissa est, quem oratorem iudicatum fuerit. Reverendissimus Sanctorum IIII. vide'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 135^{rv}, n. 182. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 267^v–279^v (*sic!*), n. 182; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 330–332., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 457–459.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Accepimus non sine animi nostri displicentia, quod licet dudum felicis recordationis Leo papa X^s predecessor noster litteris suis sub data XXII Maii [MD]XXII^c bone memorie Antonio Grimano predecessori^d tuo^e scipsisset venerabilem fratrem Thomam episcopum Sardonien[sem] in realem et actualem possessionem decimarum omnium et cotarum earundem in Jadren[sis] et Sibinicen[sis] civitatum territoriis existentium, ad mensam suam episcopalem Sardonien[sem] spectantium et pertinentium iustitia sic volente induci et inductum defendi, fructusque omnes et reditus ex eisdem decimis et cotis provenientes sibi in integrum persolvi, et de illis responderi. Idemque^f predecessor^g tuus^h episcopum, possessionem huiusmodi decimarum et cotarum per officiales, ad quos spectabat, consequi fecisset, prout legitimis documentisⁱ constare dicitur. Nihilominus quidam Lucas Miroscus, qui pro clerico Sibinicen[sis] seu alterius civitatis vel diocesis se gerit, divino timore mandatorumque apostolorum obedientia postpositis eundem episcopum

tunc pro hac Sancta Sede et tota republica Christiana apud carissimos in Christo filios nostros Hungarie et Polonie reges aliosque principes Christianos existentem coram quibusdam iudicibus secularibus, presertim tuo consilio de XL^{ta} novissimo litibus et controversiis involvere, in possessioneque sua predicta contra iustitie debitum molestare, et etiam de facto illa spoliare, fructusque et proventus huiusmodi ex eisdem provenientius, necnon novem equos et nonnulla bona sua, in eius ad nos redditu, in itinere pretextu quarundam expensarum, in dicto tuo consilio de XL^{ta} contra ipsum per dictum Lucam (ut asseritur) factarum retinere, vendere et usurpare presumpsit et presumit de presenti. Que res, si^j (ut accepimus) ita^k se habet, non sine nota istius incliti domini, libertatis ecclesiastice oppressione, eiusdem episcopi damnis,^l officialium vero,^m qui id fecerunt, censurarum Luceque etiamⁿ contentarum in bulla Cena Domini transire incursum^o non possunt. Nos igitur, qui pro nostro officio rebus ecclesie et fratrum nostrorum episcoporum maxime de hac Sancta Sede benemeritorum (qualis est hic) consulere tenemur, nobilitatem tuam hortamur in Domino, et attente requirimus, ut pro consuetudine tue erga nos et hanc Santam Sedem observantie pietatisque sic agas et mandes, ut XL^{ta} predicti vel alii iudices litteris eiusdem predecessoris et nostris quoque, uti iuris et equitatis ratio est, omnino pareant, eundemque episcopum ad suam pristinam possessionem restituant, nihil enim dignius, nihil nobis gratius, nihil Deo acceptius facere potes, quam in rebus ecclesie et iustitie, qualis est hec, te cum inclito isto dominio zelatorem promptissimum ostendere. Licet enim episcopus idem, qui^p nihil contra iuris formam capiet,^q in sacro auditorio nostro Rote negotium hoc principale cum ab eo dependentibus a nobis committi, et ab officio venerabilis fratris Hieronymi episcopi Wigornien[sis] Camere nostre Apostolice auditoris censurarum et mandatorum nostrorum huiusmodi sedis executoris in vim bulle seu decreti pie memorie Eugenii III etiam predecessoris nostri in favorem nuntiorum et curialium apostolicorum edite contra eundem Lucam, et ^rilli faventes^r decerni^s obtinuerit. Tamen, quoniam cause spoliis est, ante omnia restitutionis remedio succurrendo ipseque episcopus de restituendo fructus et proventus ex huiusmodi decimis per ipsum percipiendo, ^tcum primum,^t si^u in dicto nostro Rote auditorio decisum fuerit, ad se seu mensam suam Sardonem[sem] predictam non spectare in hac Romana Curia nostra legitime caverit, denuo summo affectu te^v requirimus, ut vel cum XL^{ta} vel cum aliis, ad quos spectat, sublatis omnibus impedimentis, obstaculis et delegationibus quibuscunque etiam cause et causarum huiusmodi ad referendum a tuo dominio fieri solitis, quemadmodum tuus precessor fecit, sic tu agas, ut idem episcopus possessione sua predicta gaudere, dictarumque

decimarum fructus et reditus integre percipere possit, faciasque de perceptis per eundem Lucam sibi satisfieri,^w in quo te iterum atque iterum dominiumque istud paterna^x caritate rogamus,^x ne nos nostro et huius Sancte Sedis honori libertatique ecclesie advesus dictos XL^{ta} vel alios iudices consulere cogamur. Datum etc. ^yRome, XX Februarii 1524, anno primo.^y

L[arentius] cardinalis Sanctorum 4^{or} z

Evangelista^{aa}

^a Utána kihúzza: 'An'. ^b Az oldal kötése miatt nem olvasható. ^c Kiszakadva. ^d A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'precessor'. ^e A szó sorközi beszúrással. ^f Utána kihúzza: 'ut dicto'. ^g A szó javítva, eredetileg: 'predecessori'. ^h A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'nostro satisfaceret locorum eundem'. ⁱ A szó lapszéli beszúrással. ^j Utána áthúzza: 'ita'. ^k A szó sorközi beszúrással. ^l Utána kihúzza: 'et'. ^m A szó sorközi beszúrással. ⁿ A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'vero'. ^o A szó lapszéli beszúrással. ^p A szó javítva, eredetileg: 'quibus'. ^q A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{r-t} Sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'eidem fautores'. ^s A szó végéről kihúzza: 't'. ^{t-t} Lapszéli beszúrással, alatta kihúzza: 'infra biennium quotiescunque'. ^u A szó sorközi beszúrással. ^v A szó sorközi beszúrással. ^w A szó lapszéli beszúrással, a szövegben kihúzza: 'restitui'. ^{x-x} Sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'affectu requirimus'. ^{y-y} Más kéz írása. ^z Saját kezű aláírás. ^{aa} Saját kezű aláírás.

27.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Zengg városához

Felháborodva értesült arról, hogy elődje, VI. Adorján pápa által a horvát városok és partok védelmére felajánlott nagy mennyiségű gabonát eladták, és ezzel a Szentszék és II. Lajos magyar király nemtetszését vívták ki. Meghagyja, hogy a megmaradt gabonát és a gabonáért kapott pénzt gondosan őrizték meg, amíg visszaküldött nunciusa, Giovanni Antonio Burgio hamarosan meg nem érkezik, akinek utasításait híven kövessék.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Capitaneo et officialibus Signie', a túlsó oldalon: 'Anno primo. 1524. 20 Februarii. Capitaneo et officialibus Signie ^ain Dalmatia^a scibit super quodam frumento'. ASV Arm. XL., vol. 8, fól. 39rv, n. 73. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 372–373. ill. 384–385. ED.: PRAY, *Epistolae procerum*, I, 174–175, n. 75. (Cseles Márton kéziratáról) REG.: THALLÓCZY–HODINKA: *A horvát véghelyek oklevéltára*, 284, n. 426. (Prayról) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339.

Dilecti filii etc. Non sine animi nostri molestia^b intelleximus eam quantitatem frumenti, quam felicitis recordationis Adrianus papa VI^s predecessor noster apud vos deposuerat nuper^c oppida et littora Croacie Turcis contermina^d pro eorum subsidio et defensione^d distribuendam, minime, ut idem predecessor ordinaverat, distributa fuisse,^e sed paucissima eius parte paucis prebita reliquum per vos^f partim fuisse^f venditus,^g partim^h venale propositum esse.^h Sicⁱ beneficentia^j Romani pontificis^k vos cum damno et

detrimento illorum populorum abusos commune^l illud subsidium ad vestra commoda transtulisse. Quod vos non modo cum voluntate, sed contra voluntatem vestri regis, nostri in Christo filii carissimi ausos esse pro certo habemus. Itaque et dilectus filius regius apud nos orator in hanc vobis sententiam sui regis nomine^m precipiet, et nosⁿ sub excommunicationis late sententie pena,^o quam^p vos illico, nisi parueritis, incurrere decernimus, mandamus, ut^q et frumentum, ^rquod restat,^r et pecuniam ex frumento iam vendito redactam^s diligenter asservetis, quoad dilectus filius Io[annes] Ant[onius] Pulleo Baro Burgij nuntius in Hungariam noster cito^l istac transiturus vobis ordinaverit, quid super utroque^u agendum sit,^v cuius nuntii nostri voluntatem et distributionem vos sequi ^win omnibus^w volumus. ^xDatum ^y20 Februarii 1524, anno primo.^y

^{a-a} Sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'commotione ac displicentia'*. ^c A szó javítva, eredetileg: *'inter'*. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e A szó sorközi beszúrás. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: *'esse'*. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *'prope esse, ut vendatur'*, Cselesnél és emiatt Praynál tévesen e kihúzott rész is szerepel a lapszéli beszúrást követően. ⁱ Utána áthúzza: *'hac'*. ^j A szó vége javítva, eredeti alakja nem olvasható. ^k Utána kihúzza: *'alioqui debitum'*. ^l Utána kihúzza: *'presidium'*. ^m Utána kihúzza: *'vobis'*. ⁿ Utána kihúzza: *'vobis'*. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p A szó javítva, eredetileg: *'quas'*. ^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'quatenus'*. Praynál tévesen e szó szerepel. ^{r-r} Lapszéli beszúrás. ^s A szó lapszéli beszúrás. ^t A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'proper'*. ^u A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'his'*. ^v A szó sorközi beszúrás. ^{w-w} Sorközi beszúrás. ^x Utána kihúzza: *'beneque secuturos affirmamus'*. ^{y-y} Más kéz írása.

28.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Klissza városához

Értesülvén nélkülözésükről tudatja velük, hogy sorsuk nagy mértékben a keresztény fejedelmek közötti békétől függ, amelyen megfeszítve fáradozik. Ezenkívül a nekik küldött segély áthajóztatása végett Romagnába küldi egyik familiárisát.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'[Cl]issiensibus'*, a lap túlsó oldalán: *'Anno primo. 1524. 20 Februarii. Clissiensibus^a super subsidio proxime mittendum.'* ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 39rv, n. 74.

Dilecti filii etc. Compatimur, dedimus^b paterna et pastoralis caritate calamitatibus vestris, vellemus etiam^c plene mederi, si possemus. Id ne fiat, obstant nostre^d ob frequentem vacationem huius sedis^e eiusque terrarum turbationem attenuate^f principum^g nostrorum^h id, quod sine multo animiⁱ dolore non referimus, prorsus attrite et ^j[...]ter^k se occupate^j vires. Quibus integris nos etiam pastorem vestro gregi tuendo nos^l adhiberemus, quem nostrum officium vestraque ^mfides et^m constantia,ⁿ verum sic quoque, quantum poterimus, vobis neque^o presidio, neque subsidio unquam deerimus. Illud etiam tum^p

nostrī^q officii, tum vestri periculi causa enixe^r curavimus et curabimus, ut pax inter eosdem principes, ex qua vestra securitas pendet, Deo auctore constituatur. Interea, dilecti filii, forte animo sustinere ^sDeo pio et mi[seri]corde^l spem habentes,^s qui nunquam suos deserit, quique et si adversitates ob peccata permittit, in ipsis mox adversitatem ^uad misericordiam fiestis.^u Nos quidem, tametsi in tanta inopia, quanta a vobis non ignoratur, constituti, pro prima familiarem nostrum^v in Romandiolam premisimus ad ^wvos, nos^w quapropter cum eo com meatu et subsidio, quo poterimus, navigaturi, neque deinceps^x vestre salutis curam et cogitationem, quam ^ysubscribere de^y vobis tenemur,^z deponemus. Datum ^{aa}20 Februarii 1524, anno primo.^{aa}

^a Utána kihúzza: ‘*responde ad suas*’. ^b A szó lapszéli beszúrás. ^c Utána kihúzza: ‘*p*’. ^d A szó sorközi beszúrás, mellette kihúzza: ‘*attenuate*’, alatta kihúzza: ‘*concise*’. ^e Utána kihúzza: ‘*turbinesque*’. ^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*nostrae [...]*’. ^g Utána kihúzza: ‘*aut*’, fölötté kihúzza: ‘*verum*’. ^h Utána kihúzza: ‘*inter se conf[...]* vires’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*nostrī*’. ^{j-j} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*concise*’. ^k A szó eleje levágva. ^l A szó sorközi beszúrás. ^m Sorközi beszúrás. ⁿ Utána kihúzza: ‘*expostulant. Verum pro tuend[is]. Verum quam huc nostris peccatis Deus*’. ^o Utána kihúzza: ‘*auxilio*’. ^p Utána kihúzza: ‘*pro*’. ^q Utána kihúzza: ‘*debito*’. ^r A szó sorközi beszúrás. ^{s-s} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*ipsum Deum in animum et Deo vos fideles ac*’. ^t A szó közepe levágva. ^{u-u} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*solatur*’. ^v Utána kihúzza: ‘*expedivimus*’. ^{w-w} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*dominationes vestras*’. ^x A szó sorközi beszúrás. ^{y-y} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*deerimus prestare*’. ^z Utána kihúzza: ‘*unquam*’. ^{aa-aa} Más kéz írása.

29.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhoz

Brandenburgi János Albert és Gumprecht érdekében írott ajánlólevelükre válaszolva ő is e két férfi érényeit méltatja.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap – amelynek széléből mintegy fél cm levágásra került – tetején: ‘[R]egi et regine Hungarie pro Marchionibus fratribus’. A jobb felső sarokban kihúzza: ‘96’. A hátoldalon: ‘Anno primo 1524. 20 Februarii. Regi et regine Hungarie super Marchionibus fratribus respondetur’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40rv, n. 75. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 385., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 494.

Carissime etc. et carissima etc. Salutem etc. Gaudemus serenitates^a vestras iudicio et voluntate nobiscum convenire in dilectis filiis, Io[anni] Alberto et Cumberto, fratribus Marchionibus, ^bpropinquis suis^b, qui apud nos sunt studio et benevolentia complectendis. Nam^c et ob eas causas, quas^d vos commemorabant^e generis, auctoritatis virtutisque, cum suorum, tum sue, ^fquia fratres propinquire [eorum] in Germania de fide Indies benemereri [non] cessant,^f valde ^gnos eos^g diligere fatemur.^h Dabimus

operam, ut iidem Marchionesⁱ intelligent, non minus^j ^khoc ei vestrarum serenitatum officium,^k quam sua et suorum merita, ^lquantum cum Deo petente opportuna se^l occasione offerentia^m profuisse. Datum ⁿ20 Februarii 1524, anno primo.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'maiestates'. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza 'Quos nos'. ^d Utána kihúzza: 'maiestates'. ^e A szó vége sorközi beszúrással javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{f-f} Lapszéli beszúrás, a bal széle levágva, de Cseles másolatából pótolva. ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h Utána kihúzza: 'Nunc accedente vestra commendatione accedere ad amorem in illos paternum nostrum, tantum volumus, quantum maiestatum vestrarum apud nos voluntas atque auctoritas, que iure sint et esse debent, maxime promerentur. Quod'; 'Nunc' sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'; 'vestra' sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'nunc vestrarum maiestatum'; 'promeretur' sorközi beszúrás. A kihúzott szakasz mellett a bal margón kihúzott lapszéli beszúrás, amely a lap szélének levágása miatt csak részben olvasható: '[...]uam tanti facimus [...] debemus'. ⁱ Utána kihúzza: 'quum occasio venerit'. ^j Utána kihúzza: 'hanc sibi'. ^{k-k} Lapszéli beszúrás, alatta kihúzza: 'hoc de maiestatum'. ^{l-l} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'quantum'. ^m A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

30.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

Veszteségeiről és a török fenyegetésről írott levelére válaszolva kifejti, hogy a keresztény fejedelmek közötti békétlenség miatt csak mérsékelten tud segíteni. Leírja, hogy a segélyként küldeni szándékozott gabonát Romagnába küldte, a szállítmány pedig hamarosan útnak indul.

ORIG.: Papír, eredeti, fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Comiti Bernardino de Frangepanibus', a jobb felsőben: 'Ad suas, et quod mittetur ei cito aliquod presidium'. A hátoldalán: 'Anno primo. 1524. 20. Februarii. Comiti Bernardino de Frangepanibus respondetur ad suas, et quod mittetur ei cito aliquod presidium'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40rv, n. 76. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 384–385.

Dilecte etc. Ex litteris tuis ^agravia tua damna gravioraque ^ba Turcis^b pericula nuntiantibus^a dolores^c et misericordia^d tacti sumus, eo magis, quo plenum et presens auxilium tibi ac tuis, ut vellemus, ferre non possumus. Nam nostre vires, ^eque ^fvobis prompte^f essent,^e per se modice propter^g temporum etiam^h turbines valdeⁱ attrite^j sunt, principum vero Christianorum suis invicem calamitatibus occupantur. Verum interea, donec^k ^ldivina misericordia^l ^mhas calamitates a suis fidelibus depuderit,^m nos tibi, qualem poterimus, subsidiumⁿ non denegabimus. Is itaque, quem in Romandiolam frumento ad te comprehendo nuper^o premisimus, ad tibi, quantumcunque^p presens facultas nobis concessit, presidii et commeatus^q proxime^r deferet. Hoc tu interea tuos et Christi propugnatores sustentabis, Deum tibi adiutorem sperans et precibus^s exorans. Quod et nos hinc faciemus, tueque et tuorum salutis memoriam^t et curam, ^usicut debemus,^u habebimus. Datum.^v

^{a-a} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*acrimonie*’, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: ‘*perinde*’.
^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c A szó javítva, eredetileg: ‘*doloris*’. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*compatentia*’.
^{e-e} Lapszéli beszúrás. ^{f-f} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘[...] *presta*’.
^g Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*per*’.
^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzott sorközi beszúrásként: ‘*iam*’.
^k Utána kihúzza: ‘*sale*’.
^l Javítva, eredetileg: ‘*divine misericordie*’.
^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ex his miseris et tenebris illustremus*’.
ⁿ Utána egy szó kihúzza, nem olvasható.
^o Utána kihúzza: ‘*mis*’.
^p Utána egy szó kihúzza, nem olvasható.
^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*refocillationis*’.
^r A szó sorközi beszúrás. ^s A szó kihúzza, majd a kihúzás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^t Utána kihúzza: ‘*habebimus*’, fölötté kihúzza: ‘*retinebimus*’.
^{u-u} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*exerceb[...], ut tenemur, geremus*’.
^v A datálás az alatta lévő, a lap alját részben eltakaró fogalmazvány miatt nem olvasható.

31.

Róma, 1524. február 23.

VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez

Megerősíti, hogy a megüresedett esztergomi kanonokságot és szentgyörgymezei prépostságot jogosan juttatta Thomas Niger scardonai püspöknek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején más kéz írásával: ‘*Venerabili fratri Georgio archiepiscopo Strigonien[si]*’, mellette áthúzza: ‘188’, alatta: ‘134’. A lap alján megjegyzés Lorenzo Pucci bíboros kézírásával: ‘*Reverendissimus cardinalis de Saluiatis dicit, quod est res contentus, prout [...] L[Laurentius] cardinalis Sanctorum Quattuor*’, mellette a bal margón: ‘*Laur[entius] L. 15*’. A hátlap tetején: ‘23. Februarii 1524. Pro archiepiscopo Strigonen[si]. ^a *Archiepiscopus Strigonensis*^b *contulif episcopo Schardonen[si] apud sedem constituto canonicatum*^d *Strigonen[sis] et preposituram Sancti Georgii eiusdem diocesis ad collationem suam*^e *pertinentis. Nunc sanctitas vestra indulget oratori, quod vacantibus predictis*^f *etiam apud sedem vacantem*^g *orator seu archiepiscopus Strigonensis pro tempore*^h *illos conferre possit*ⁱ *perinde ac si aliq[ui]e reservationes aut constitutiones non emanassent. Reverendissimus Sanctorum IIIor vidit, dicit, quod reverendissimus Saluiatus dicit sanctitatem vestram contentam et quod potest concedi.*’ Az oldal közepén: ‘*Auscultata Am. Ta.*’, alatta: ‘188’, ez utóbbi alatt: ‘*Registrata fo. 114.*’ ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 138rv, n. 189. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 284v–285v, n. 188. Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 335–336., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 461–462. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 634, n. 827. (a másolatról)

Clemens papa VII^s

Venerabilis frater, salutem. Meritis tue devotionis inducimur, ut honestis petitionibus favorabiliter annuamus. Cum itaque, sicut nobis nuper^j exponi fecisti, alias tu certos canonicatum et prebendam Strigonien[sem] ac preposituram Sancti Georgii in Campo Viridi Strigonien[sis] diocesis ecclesiarum, tunc certo modo vacantes, et ad tuam, et pro tempore existentis archiepiscopi Strigonien[sis] collationem, provisionem et omnimodam dispositionem pertinentes, venerabili fratri^k Thome episcopo Scardonensi,^l apud Sedem Apostolicam impresentiarum constituto, tua ordinaria auctoritate^m contuleris, et de illis etiam provideris, et forsan ab aliquibus hesitari posset,ⁿ an prefato

Thoma^o episcopo cedente vel decedente, ac etiam apud sedem eadem, et dictis canonicatu et prebenda ac prepositura ex persona ipsius Thome^p episcopi vacantibus, illi dispositioni apostolice reservati seu affecti existant, et tu seu pro tempore existens archiepiscopus Strigonen[is] illos libere conferre, et de illis ^qprovidere possitis.^q Nos, ne^f propterea quicquam preiudicii vel detrimenti tibi afferri possit, providere ac omnem hesitationem super hiis^s submovere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi et pro tempore existenti archiepiscopo Strigonien[si], quod dicto^l Thoma^u episcopo cedente vel decedente etiam apud sedem prefatam^v ac canonicatu et prebenda necnon prepositura predictis ex eius persona alias quomodolibet vacantibus tu seu pro tempore existens archiepiscopus Strigonien[is] illos conferre, et de illis providere, ac alias disponere libere et licite valeas in omnibus et per omnia, perinde ac si alique speciales vel generales reservationes vel affectiones etiam ratione persone eiusdem Thome^w episcopi a nobis vel Sede Apostolica, etiam per illius regulas seu constitutiones aut alias nullatenus emanassent, auctoritate apostolica tenore presentium de speciali gratia indulgemus. Decernentes sic per quoscunque iudices, sublata ei quavis aliter iudicandi facultate, iudicandum fore ac irritum et inane quicquid secus attemptari contigerit. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon dictarum ecclesiarum iuramento, confirmatione apostolica ^xvel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque.^x ^yDatum Rome, 23 Februarii 1524, anno primo.^y

Evangelista^z

^a Egy szó kiszakadva. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'orator'. ^c Utána kihúzza: 'auctoritate ordinaria'. ^d Utána kihúzza: 'et prebendam'. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'oratoris'. ^f Utána kihúzza: 'beneficiis'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Utána kihúzza: 'existens'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'valeat'. ^j A szó Theinernél hiányzik. ^k Utána kihúzza: 'nostro'. ^{l-l} Üresen hagyott helyre utólag bírva más kéz írásával. ^m A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'auctoritatibus', valamint a margón áthúzott, részben szakadt lapszéli beszúrás: 'iuris, petitionibus [...]'. ⁿ Utána kihúzza: 'an'. ^o A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^p A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^{q-q} Theinernél tévesen: 'provideri non positus'. ^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'ut'. ^s A szó a másolatban és Theinernél: 'iis'. ^t Utána kihúzza: 'episcopo'. ^u A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^v Theinernél tévesen: 'predictam'. ^w A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^{x-x} A vonatkozó rész Theinernél hiányzik. ^{y-y} Más kéz írása. ^z Saját kezű aláírás.

32.

Róma, 1524. február 23.

VII. Kelemen pápa Iohannes Transilvanus liège-i klerikushoz

Megengedi, hogy a kánoni órákat és miséket egyedül, vagy egy általa megválasztott társsal együtt, bárhol, bármelyik egyházban elvégezhesse.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrum lejegyzőjével megegyező kéz írásával: 'A[n-tonius] Gra[tia]dei'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 455v

Dilecto filio Io[anni] Transiluan[o] clerico Leodien[sis] diocesis

Dilecte etc. Votis tuis in hac parte favorabiliter annuentes tibi, ut horas canonicas diurnas pariter et nocturnas ac missas et alia divina officia, quotiens tibi placuerit, solus vel animi uno socio aut familiare presbitero seu clerico per te pro tempore eligendo, quoad vixeris, secundum testimonium et consuetudinem Romane Ecclesie extra tamen chorum, in quibus et pro tempore interesse contigerit, dicere et recitare libere et licite valeas, nec ad alium testimonium seu consuetudinem super hoc observando etiam ratione quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum in diversis forsan diocesis per te nunc et pro tempore obtentorum et obtinendorum tenearis, neque ad id a quoque huius compelli possis, auctoritate apostolica tenore presentium de speciali gratia indulgemus. Non obstantibus apostolicis ac in provincialibus et sinodialibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus necnon ecclesiasticorum, in quibus beneficia huiusmodi forsan fuerint cum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, die 23 Februarii 1524, anno primo.

Fer[dinandus] de Acre

33.

Róma, 1524. február 24.

VII. Kelemen pápa Sztmári György esztergomi érsekhez

XXII. János pápa egykor a hozzá forduló ferencesek kérésére meghagyta a bragai érseknek, a mondoñedói és a leóni püspöknek, hogy a ferences rend ellen jogtalanságokat elkövetőket – bármilyen jogállásúak legyenek is azok – sújtsák egyházi büntetéssel VIII. Bonifác pápa rendelkezéseit figyelembe véve. A magyar obszerváns ferences rendtartomány a rend e régi szokását figyelembe véve azt kérte, hogy a nagy távolság miatt ilyen kiváltsággal ruházza fel az esztergomi érseket vagy megbízottait is.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány két, egymáshoz illesztett szalagon. A bal oldali szalag tetején áthúzva: 'Clemens papa VII.', alatta más kéz írásával: 'Venerabili fratri archiepiscopi Istregonien[si]', a jobb felső sarokban: '139'. A brève végén Lorenzo Pucci saját kézírásával: 'L[Laurentius] cardinalis Sanctorum 4or. Reverendissimus cardinalis de Valle, quod orator frater Ioha[nn]es Baptista de Iuggeas de Araceli ex parte fratris Andree de Manarris'. A hátoldalán közepen: 'Pro fratribus minorum de observatia provincie Hungarie Salvatoris. 26. Februarii 1524. Cum Io[annes] papa XXII dederit Bracharen[sem], Midonien[sem] ac Legionen[sem] episcopos, conservatores ordinis,^a sanctitas vestra propter longinquitatem retineret^b conservatoris, deputat archiepiscopum Strigonien[sem], conservatorem ordinis, loco dictorum episcoporum, quodque citatis citandis vident litteras a posteris concessas et^c ipsi surrepticias fuerint,^d revocet fratres ad ordinem ipsum. Sanctorum III misit.' Alatta: 'Auscultata Am. Ta.' A jobb alsó sarokban: 'Registrata fo. 108.'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 143rv, n. 196. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 303v–305v, n. 195. ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 564–566, n. 2; THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 634–635, n. 828. (a másolatról). CIT.: TÓTH SZABÓ, *Szatmári György*, 266.

^eClemens papa VIIe Venerabilis^f frater, salutem. Dudum siquidem felicis recordationis Iohanni pape XXII, predecessori nostro pro parte tunc ministri generalis et fratrum ordinis minorum exposito, quod ipsi a nonnullis, qui nomen Dei in vanum recipere non formidabant, diversis et gravibus iacturis, iniuriis, violentiis et molestiis in diversis mundi partibus extra regnum Francie affligebantur. Idem^g predecessor eorundem ministri et fratrum providere quieti et malignorum conatibus obviare volens, tunc archiepiscopum Bracharen[sem] et Mittidonien[sem]^h ac Legionen[sem] episcopos, eis in conservatores et iudices deputavit, eis que mandavit, quatenus eisdem ministro et fratribus efficacis defensionis presidio assistentes non permetterent eosdem a predictis vel quibusvis aliis indebite molestari, vel eisdem damna, iniurias, violentias et molestias irrogari, facturi eisdem ministro et fratribus, cum ab eis vel procuratore aut procuratoribus eorum requisiti forentⁱ de predictis et aliis personis quibuslibet, de quibuscunque molestiis et damnis tunc et in futurum illatis, in illis videlicet, que iudicalem requirerent indaginem, de plano summarie, sine strepitu et figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas negotiorum^j id exigeret^j iustitie complementum, molestatores, presumptores et iniuriatores^k huiusmodi, necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscunque dignitatis, status,^l gradus, ordinis et condicionis essent, etiam si pontificali prefulgerent dignitate, quantumcunque et quotiescunque expediret, per censuram ecclesiasticam apellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus foret,^m auxilio brachii secularis, cum derogatione constitutionis felicis recordationis Bonifacii pape VIII etiam predecessoris nostri, tunc sui ac aliis clausulis etⁿ facultatibus in forma in quinterno Cancellarie Apostolice annotata^o contentis, tunc expressis, prout in eiusdem Iohannis predecessoris^p litteris desuper confectis plenius continetur, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum presentibus insererentur, hic^q pro sufficienter expressis haberi volumus. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum

filiorum moderni ministri provincialis, custodum, guardianorum et fratrum eiusdem ordinis minorum regularis observantie nuncupatorum ^rprovincie Hungarie Salvatoris^s ^tiuxta morem dicti ordinis^t ipsi propter locorum^r longinquam distantiam archiepiscopum et episcopos, conservatores predictos, pro singulis eorum querelis commode adire nequeant, cupiantque pro eorum faciliori commoditate te eis ^ununc et^u pro tempore existentibus ministro, ^vcustodibus, guardianis et^v fratribus dicte provincie, ac eorum cure et visitationi etiam pro tempore commissis dilectis in Christo filiabus sororibus domorum tertii ordinis Sancti Francisci in conservatorem et iudicem, loco^w ^xprimo dictorum^x conservatorum et iudicum deputari et surrogari, et propterea pro dictorum ministri provincialis, custodum,^y guardianorum et fratrum ac sororum huiusmodi parte nobis fuit supplicatum, quatenus eis ^zsuper hiis^z de opportuno remedio providere de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati^{aa} tue per presentes committimus et mandamus, quatenus per te vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputatus^{bb} conservator et iudex existis, eisdem ministro provinciali, custodibus, guardianis et fratribus provincie^{cc} Hungarie Salvatoris,^{dd} ac sororibus huiusmodi efficacis defensionis presidio assistens, facias eos quibuscunque gratiis, privilegiis, libertatibus, exemptionibus et aliis immunitatibus et indultis apostolicis hactenus concessis, et imposterum quomodolibet concedendis pacifice gaudere, non permittens eos^{ee} a predictis vel quibusvis aliis molestatoribus, ^{ff}iniuriatoribus et violatoribus presentibus et futuris, quovis quesito colore quomodolibet^{ff} indebite molestari, ^{gg}seu etiam perturbari, eosque eorumque iura, privilegia, exemptiones, aliasque immunitates et facultates, necnon omnia et singula clausulas et indulta, et in eis contenta quecunque tuearis ac defendas, illaque observari facias,^{gg} ac alias ad executionem earum litterarum Iohannis predecessoris^{hh} huiusmodi procedas in omnibus et per omnia, perinde ac si littere ipseⁱⁱ tibi directe fuissent. Et insuper omnia et singula rescipta et litteras apostolicas quibusvis apostatis seu fratribus dicti ordinis ad alios ordines^{jj} translatis seu transferendis seu vagantibus concessa et concedenda, aut^{kk} concessas et concedendas videas, et summa cum diligentia examines, citatis et vocatis, quorum interest, et quatenus illa vel illas surrepticia vel surrepticias inveneris, eosdem fratres ad ordinem predictum revoces, districtius ^{ll}inhibendo ac precipiendo^{ll} generali, provincialibus, et aliis prioribus et fratribus heremitarum Sancti Pauli et heremitarum Sancti Augustini ordinum,^{mmm} ne pretextu cuiusvis privilegii apostolici aliquos ordinis minorum et observantie predictorum professores in eorum domibus, aut aliis locis recipere presumant, et si quosⁿⁿ receperint, eos^{oo} infra

competentem terminum eis per te prefigendum ad dictum ordinem remittant, contradictores, ^{pp}molestatores, perturbatores, inquietatores quoslibet et rebelles per ^{qq}censuras ecclesiasticas^{qq} et alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo,^{pp} invocato ^{rr}etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^{rr} Non obstantibus eiusdem Bonifacii predecessoris^{ss} ^{tt}etiam de una et de duabus dietis, dummodo aliquis vigore presentium ultra tres dietas non trahatur,^{tt} ac aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus, ^{uu}ac dicti ordinis iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ac quibusvis privilegiis, et indultis ac litteris apostolicis etiam mari magno nuncupatis, in contrarium quomodolibet ^{vv}forsan hactenus concessis, confirmatis et innovatis et imposterum quomodolibet^{vv} concedendis, quibus illorum tenores pro sufficienter expressis habentes, specialiter et expresse derogamus, necnon omnibus illis, que dictus Iohannes predecessor in dictis^{ww} suis litteris voluit non obstare,^{uu} ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXVI^{xx} Februarii MDXXIII, ^{yy}anno primo.^{yy}

Evangelista^{zz}

^a Utána kihúzza: 'nunc'. ^b Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'cogat fratres'. ^{e-e} Más kéz írásával, utólag beírva. ^f Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Dilecte'. ^g A szó Waddingnál: 'ideo'. ^h A szó Waddingnál: 'Mindoniensem'. ⁱ A szó Theinernél tévesen: 'fuerint'. ^{j-j} Waddingnál: 'requireret'. ^k A szó Waddingnál: 'iniuratores'. ^l Utána kihúzza: 'et', a szó Waddingnál szerepel. ^m A szó a másolatban és Theinernél: 'fuerit'. ⁿ A szó a másolatban és Theinernél: 'ac'. ^o A szó a másolatban és Theinernél tévesen: 'annotatis'. ^p A szó Theinernél tévesen: 'predictis'. ^q A szó Waddingnál: 'his'. ^r E helyütt Waddingnál: 'iuxta morem ordinis provincie Hungarie Salvatoris petitio continebat, ob'. ^s Utána Theinernél tévesen: 'petitio continebat'. ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^{u-u} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'necnon'. ^{v-v} Waddingnál hiányzik. ^w Előtte a másolatban és Theinernél: 'et'. ^{x-x} Theinernél tévesen: 'predictorum'. ^y A szó Waddingnál hiányzik. ^{z-z} Waddingnál hiányzik. ^{aa} A szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'discretioni'. ^{bb} A szó Waddingnál tévesen: 'deputus'. ^{cc} A szó a másolatban és Theinernél is tévesen: 'pro tempore'. ^{dd} A szó lapszéli beszúrás, Waddingnál hiányzik. ^{ee} A szó Waddingnál hiányzik. ^{ff} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{gg} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{hh} A szó Theinernél tévesen: 'predicti'. ⁱⁱ A szó helyett Waddingnál: 'predicte'. ^{jj} E szó Theinernél hiányzik. ^{kk} Waddingnál a szó után még: 'alias'. ^{ll-ll} Waddingnál: 'inhibentes ac precipientes'. ^{mmm} A szó Waddingnál hiányzik. ⁿⁿ A szó Waddingnál: 'eos'. ^{oo} A szó Waddingnál hiányzik. ^{pp-pp} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{qq-qq} A másolatban és Theinernél tévesen: 'censuram ecclesiasticam'. ^{rr-rr} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{ss} A szó Theinernél tévesen: 'predictis'. ^{tt-tt} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{uu-uu} Waddingnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{vv-vv} E szövegrész Theinernél hiányzik. ^{ww} A szó Theinernél hiányzik. ^{xx} Az üresen hagyott helyre utólag a korrekciót végző kéz írásával; Waddingnál: 'ante penultima'. ^{yy-yy} Waddingnál hiányzik. ^{zz} Sajat kezű aláírás.

34.

*Róma, 1524. március 1.**VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz*

1523. november 30-án kelt brévéjében a káptalant egyházi büntetésben részesítette, mivel Filippo Sergardi pápai notárius és az Apostoli Kamara klerikusa számára a közötte és a káptalan között született megállapodás értelmében az esztergomi székesegyházban lévő Szűz Mária-kápolna jövedelméből származó 500 magyar forint összeget nem fizették ki, és emiatt a sértett a Római Kúriában pert indított. A büntetésként kirótt interdictumot II. Lajos magyar király kérésére négy hónapra felfüggesztette, amihez a király – akinek kérését a Szentszékhez küldött követe, Brodarics István tolmácsolta – a megegyezés elhúzódása miatt most újabb hat hónap haladékot kér, amelyhez ezúton beleegyezését adta.

ORIG.: Hártya, eredeti bréve. A külzetén: *'Dilectis filiis capitulo et canonicis ecclesie Strigoniensis'*. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspecsét töredéke. Alatta újkori tartalmi ismertetés. PL Esztergomi székeskáptalan magánlevéltára, Acta radicalia, Lad. 44, fasc. 10, n. 8. [MNL OL DF 237395.]

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Nuper per quasdam alias litteras nostras in forma brevis sub data ultima die Novembris proxime preteriti ad vos directas omnes et singulas censuras ecclesiasticas, quibus vos ad instantiam dilecti filii magistri Philippi de Senis notarii nostri et Camere Apostolice clerici, pretextu cuiusdam concordie seu conventionis alias inter vos et ipsum Philippum vigore certi instrumenti publici desuper confecti sub penis et censuris in eodem instrumento contentis, ut asseritur, inite ob non solutionem quingentorum florenorum Vngarorum occasione quorundam fructuum seu proventuum capelle ad honorem Beatissime Marie Virginis ad latus ecclesie vestre Strigoniensis fundate, super qua idem Philippus in Romana Curia litigando rem iudicatam pro se et contra vos ac singulares personas vestri capituli reportaverat, debitorum fueratis utcunque irretiti, ad supplicationem carissimi in Christo filii nostri Ludovici Vngarie et Boemie regis illustris ad quatuor menses a dicta die ultima Novembris computandos relaxavimus, et ab illis realiter absolvimus et absolutos fore nuntiavimus, ac interdictum ecclesiasticum, si quod in dicta vestra vel quibusvis aliis ecclesiis seu locis forsitan propterea impositum fuisset, ad eosdem quatuor menses ita, ut per vos ibi misse et alia divina officia absque alicuius censure seu pene incursionis metu celebrari, et ecclesiastica sacramenta Christifidelibus ministrari, et ab eisdem percipi possent, suspendimus, vosque, quoad premissa, ad pristinum statum, in quo ante censurarum predictarum fulminationem eratis, restituimus et reposuimus, prout in dictis litteris nostris plenius continetur. Cum autem, sicut idem Ludovicus rex nobis per suum oratorem ad nos et Sedem Apostolicam destinatum exponi fecit, concordia,

que inter vos et eundem Philippum sperabatur, secuta non extiterit, et desideret ipse Ludovicus rex terminum predictorum quatuor mensium, infra quem adhuc estis, ad alios sex menses a lapsu dictorum quatuor mensium computandos, ita, ut interim concordia predicta terminetur, prorog[are].^a Nos ipsius regis pio desiderio annuere volentes, dictum terminum quatuor mensium ad alios sex menses a fine predictorum quatuor mensium computandos auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus, ac illis durantibus vos ab eisdem censuris et penis absolvimus, ac interdictum predictum relaxamus, eisdem modo et forma ac condicionibus in dictis litteris nostris appositis. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die primo Martii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[enedictus] electus Cremonen[sis]^b

^a Kiszakadva. ^b Saját kezű aláírás.

35.

Róma, 1524. március 4.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz

Kérdezi, hogy a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által a budai Fuggerek faktorátusnál elhelyezett 15000 dukát aranyban van-e vagy magyar pénzben, ugyanis úgy tudja, hogy elődje, VI. Adorján pápa egy nagyobb összeget a Fuggereknél már beváltott. Ha az összeg dukátban van, bízta meg Giovanni Antonio Burgio nunciust, hogy ha az talál olyan kereskedőt vagy bankot, ahol egy dukátot 135 új magyar dénárért váltanak, annál helyezze el, felhasználását pedig a legátus belátására bízta.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetjén: *'cardinali Campeggio super XV^m ducatis'*. A hátlapján: *'Sanctissimus dominus noster perlegit'*, alatta más kéz írásával: *'Videt'*. Alatta: *'Anno primo 1524. 4 Martii. Cardinali Campeggio super XV^m ducatis commutandis pro Barone Burgii'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 153rv, n. 208. COP.: 17. századi másolat: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 319rv, n. 207.

Quoniam^a nostra nihil vel parum interesse arbitramur, an^b quindecim mille ducati ^cper dilectum filium nostrum, cardinalem Sancti Sixti legatum^c penes Fucheros Bude nostro iussu depositi ^det ad tuam iussionem erogandi^d in auro sint, an in^e Hungaricali moneta, quum militibus in ipsa moneta persolvi possit, et hac monetali ratione fuerit cum Fucheris ipsis per felicis recordationis Adrianum papam VI, predecessorem nostrum ^fhec et maior summa^f cambiata. Idcirco circumspectioni tue committimus per presentes, ut si dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij, quem in Hungariam

nuntium nostrum remittimus, ibi^g dictorum Fucherorum vel aliorum idoneorum mercatorum seu banchi^h iⁱ cedulam depositi proⁱ ducatis quindecim mille huiusmodi^j ad rationem centumtrigintaquinque denariorum monete Hungaricalis pro quolibet ducato assignaverit, tunc eidem Io[anni] Ant[oni]o Baroni, nuntio nostro de dictis XV millibus ducatis in auro depositis ad libitum suum^k disponere permittas, ut illud plus valoris ab auro ad monetam in utilitatem ipsius nuntii nostri cedat,^l quo^m suum munus commodiusⁿ et decentiusⁿ exequi possit. Datum etc. III^a Martii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: ‘nihil’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘et hinc’. ^{c-c} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘qui ad tuam dispositionem’. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e Utána kihúzza: ‘monet’. ^{f-f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘vel eosdam’. ^h Utána kihúzza: ‘cedulam depositi pro’, fölötte kihúzott, részben kiszakadt sorközi beszúrás: ‘[...] quam habes’. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: ‘tibi’. ^k A szó sorközi beszúrás. ^l Utána kihúzza: ‘et’. ^m A szó lapszéli beszúrás. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás.

36.

Róma, 1524. március 11.

VII. Kelemen pápa a magyarországi obszerváns ferences rendtartományhoz

Néhai Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érsek X. Leó pápa bullája értelmében a veszprémi egyházmegyében lévő Körmend ágostonos szerzeteseit elbocsátotta, és helyükre obszerváns ferences szerzeteseket hívott. Mivel azonban a leromlott ház felújítására lehetőségük nem volt, ezért a bíboros halála után gyakran kérték tőle, hogy a kolostort elhagyhassák, és a rend más kolostorába távozhassanak, amit most engedélyez.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: ‘*Dilectis filiis ministro provinciali ac custodibus et guardianis ordinis minorum regularis observantie provincie Vngarie Salvatoris nuncupate*’. Mellette vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecset nyoma. Alatta rövid, 18. századi tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti oklevelek gyűjteménye, n. 107. [MNL OL DF 275561.] Ed.: ETE I, 124–125, n. 127.⁶¹⁷

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecistis, quod alias bone memorie Thomas tituli Sancti Martini in Montibus presbiter cardinalis Strigonien[sis] postquam ipse tunc in humanis agens fratres ordinis heremitarum Sancti Augustini tunc in domo seu loco de Kermend Wesprimiensis diocesis nuncupato degentes vigore quarundam litterarum felicis recordationis Leonis pape Xⁱ predecessoris nostri ab eadem domo amoveri, ac fratres vestri ordinis in ea sub certis penis et censuris ecclesiasticis introduci procuraverat. Domum ipsam vetustate dirutam decenter

⁶¹⁷ Az előzményekről l. ERDÉLYI, *Egy kolostorper története*; ERDÉLYI, *The Register of a Convent Controversy*.

instaurare, et ad omnimodam integritatem cum omnibus officinis pro usu vestro necessariis reducere promisit. Tamen prefato Thoma cardinali aliis forsan maioribus negotiis impedito seu morte prevento domus ipsa diruta et imperfecta conspicitur magno cum vestri ordinis et provincie predictorum onere divinique cultus diminutione. Quare, cum ad ipsam domum instaurandam vobis non suppetant facultates, et vos, qui eam modo premissis recepistis, non speratis etiam per Dominum in temporalibus dicti loci, qui post mortem prefati Thome cardinalis sepius a vobis requisitus fuit instaurandam fore, nobis humiliter supplicari fecistis, ut vobis domum eandem dimittendi licentiam concedere ex benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur vestre regularis observantie commoda et profectum summopere affectantes huiusmodi supplicationibus inclinati, devotioni vestre domum predictam et quecumque alia in eadem provincia consistentia vobis incommoda et onerosa loca in ordinariorum seu dominorum eorundem locorum manibus libere dimittendi, et illorum fratres ad aliquas alias domos ordinis et provincie predictorum cum bonis et ecclesiasticis ornamentis quibuscunque tam inibi existentibus, que tamen privatos non habeant dominos, quam per vos illuc delatis transeundi pie memorii Bonif[acii] pape VIII etiam predecessoris nostri prohibente loca vestra semel recepta deserere et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac domorum et ordinis predictorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, apostolica auctoritate tenore presentium omnimodam licentiam concedimus et facultatem. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XI Martii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

B[enedictus] electus Cremonen[sis]^a

^a Saját kezű aláírás.

37.

Róma, 1524. március 21.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Wyerkolcz-i János pécsi egyházmegyei áldozópap által beadott, és általa jóváhagyott kérvény annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386v

Commissio cause pro Io[anni] de Wyerkolrcz presbitero Quinqueecclesien[si].

Dilectis filiis lectori ecclesie Zagabrien[sis]^a et vicario venerabilis fratris episcopi Zagabrien[sis]^b in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 21 Martii 1524, anno I^o.

^a *Sic!* ^b *Sic!*

38.

Róma, 1524. március 22.

VII. Kelemen pápa Mihály milkói püspökhöz és Lukács erdélyi kanonokhoz

Elrendeli, hogy a Máté erdélyi egyházmegyes áldozópap által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386r.

Commissio cause super iniuriis pro Matheo presbitero Alben[si] Transiluan[e].

Venerabili fratri episcopo Milchouien[si]⁶¹⁸ in villa Vadihid⁶¹⁹ Alben[sis] Transiluan[e] commoranti et dilecto filio Luce canonico ecclesie Alben[sis] Transiluan[e] vel eorum alteri.

Venerabilis etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 22 Martii 1524, anno I^o.

39.

Róma, 1524. március 22.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a János, a pécsi egyházmegyében lévő Tamási plébánosa által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

⁶¹⁸ Mihály (1518–1523) milkói püspök. (1518. febr. 18. MNL OL DF 286624. és 292006.; 1523. okt. 30. MNL OL DF 286671.)

⁶¹⁹ Váldhid (*Valchid, RO*).

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386r.

Commissio cause super quadam cessione pro Io[anne] plebano ecclesie de Thamash
Quinqueecclesien[sis] diocesis.

Dilectis filiis lectori ecclesie Zagabrien[sis]^a et vicario venerabilis fratris episcopi
Zagabrien[sis]^b in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 22 Martii 1524, anno I^o.

^a *Sic!* ^b *Sic!*

40.

Róma, 1524. március 23.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Úgy értesült, hogy a lutheri tanokat követők által elűzött eislebeni(!) püspököt székébe vissza kívánja helyezni, valamint korábbi hatalmát és jogait helyre kívánja állítani. Áldását adja a király szándékaira és további hasonló tettekre ösztönzi.

ORIG.₁: Papír, eredeti fogalmazvány Jacobo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: '*Regi Vngarie*', a jobb felső sarkában írásával: '74', alatta: '48'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 66r. ORIG.₂: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: '*Regi Vngarie*', a jobb felső sarkában: '113', a jobb alsó sarokban: '98'. A lap alján más kéz írásával: '*Non fuit missum*'. A fol. 169v oldal tetején: '*Minuta brevis rege Vngarie, quod non fuit missum*'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 168r, 169v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 636, n. 829. (Orig.₂-ről) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 189, n. 1117.

Carissime in Christo fili noster.^a Quod a serenitate tua factum esse accepimus, ut venerabilem fratrem N.^b ecclesie Islleuiensis^{c620} episcopum et pastorem impiorum hominum, qui Lutheranis opinionibus depravati sanctos^d et electos^d Dei persequuntur, factione expulsum ad ecclesiam suam restituendum curaveris, illique auctoritatem et dignitatem pristinam redderis, commendamus^e in eo plurimum cum Domino virtutem et pietatem tuam, que a suorum maiorum catholicis mentibus non degenerans similem gloriam defense vere religionis expetivit, neque tamen aliud a te expectavimus, nec nostra vetus et bona de te opinio alienum quicquam tanta religione et constantia nobis unquam pollicita est, cui et si gratie a Deo optimo maximo referende sunt, in cuius honorem hoc abs te factum est, et ad salutem fidelium elaboratum. Nos etiam tamen hac

⁶²⁰ A helynév nyilvánvalóan téves, ugyanis *civitas Isleviensis*-nek a szászországi Eislebent, Luther Márton szülővárosát nevezték.

eadem de re agimus serenitati tue gratias, opusque ita sanctum et salutare, gratum acceptumque summo ^f[Deo, nobis]^f quoque ipsis et Sedi Apostolice, cui divino consilio^g presumus,^h iucundissimum accidisse profiteamur, [serenitatem]ⁱ tuam in Domino adhortantes, ut similium operum quotidianam laudem eamque perpetuam tibi ^j[comparans eos, qui]^j in sinceritate fidei constantes sese hereticis et perniciosis erroribus non patiuntur, inquinari. Tu ^k[quoque pro tue]^k regie auctoritatis potentia ab eorundem ^limpiorum hominum^l persecutionibus prestes, et^m tueare ⁿ[immunes ac]ⁿ liberos, in quo cum tui nominis eximia laude Dei quoque omnipotentis honor, et animi nostri letitia ^o[ac memor]^o grataque erga te voluntas coniuncta futura est. Datum.^p

^a Utána Theinernél még: ‘salutem etc.’. ^b Theinernél tévesen: ‘nostrum’. ^c Theinernél ‘Isleviensis’. ^{d-d} Orig.₁: sorközi beszúrás. ^e Theinernél tévesen: ‘commendavimus’. ^{f-f} Orig.₁: kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^g A szó Theinernél tévesen: ‘auxilio’. ^h Orig.₁: utána kihúzza: ‘damna et’. ⁱ Orig.₁: a szó kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^{j-j} Orig.₁: kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^{k-k} Orig.₁: kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^{l-l} A Orig.₂-ben és Theinernél: ‘hominum impiorum’. ^m Orig.₁: utána kihúzza: ‘tueare’. ⁿ⁻ⁿ Orig.₁: kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^{o-o} Orig.₁: kiszakadt, Orig.₂-ből pótolva. ^p Orig.₂-ben utána még más kéz írásával: ‘Rome, XXIII. Martii 1524, anno primo.’

41.

Róma, 1524. április 8.

VII. Kelemen pápa Kaplonyi László Esztergom-szentgyörgymezei préposthoz, a prépostság olvasókanonokjához és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz

Eltrendeli, hogy a Stredo Gáspár váci örkanonok által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat. vol. 9, fol. 429r.

Comissio cause pro Gaspare de Stredo custode ecclesie Vacien[sis] per signatura. A[ntonius] de Burgos.

Dilectis filiis preposito⁶²¹ et lectori ecclesie Sancti Georgii et vicario venerabilis fratris episcopi^a Strigonien[sis] in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 8 Aprilis 1524, anno I^o.

^a Sic!

⁶²¹ Kaplonyi László (1524–1528) Esztergom-szentgyörgymezei prépost, SOLYMOSI, Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve, 155, 161–162, 167. (KOLLÁNYI, Eszteromi kanonokok, 129. csak 1526-tól tünteti prépostként.)

42.

Róma, 1524. április 23.

VII. Kelemen pápa az erdélyi préposthoz, Ralchele Simon erdélyi kanonokhoz és Tordai Pál erdélyi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Rechdorffer Nicasius szebeni laikus által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 510v.

Commissio cause pro Nicasio Rechdorffer de Cibineo laico Milkouien[si].

Dilectis filiis preposito et Simoni Ralchele canonico ecclesie Alben[sis] Transiluan[e] ac vicario venerabilis fratris episcopi Alben[sis] Transiluan[e] in spiritualibus generali⁶²² vel^a eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 23 Aprilis 1524, anno I^o.

^a Utána kihúzza: 'et'.

43.

Róma, 1524. május 18.

VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz

Azt a kétszáz forintot, amelyet néhai Lászlai János telegdi főesperestől a címzett egykor kölcsön vett, és amit a főesperes végrendeletében lelki üdvéért a Szent Péter bazilika templompénztárára hagyott, a török elleni harc költségeire való tekintettel elengedi, és a hátramaradó összeg felől – melyből a püspök 65 forintot már kifizetett – nyugtatja.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A hátoldalán jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecst nyoma. A külzeten: 'Venerabili fratri Francisco episcopo Transiluanen[si]'. MNL OL DL 82653. (Zichy család zsélyi levéltára). CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 424; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 176.

CLEMENS PAPA VII^s

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut accepimus, quondam Ioannes Lazo, dum in humanis ageret, archidiaconus Tylegdien[sis] ecclesie tue Transiluan[e] pro nonnullis causis urgentibus etiam fidei fraternitati tue summam

⁶²² Tordai Pál (1521–1526) erdélyi püspöki helynök (vicarius in spiritualibus) (1521. júl. 31. MNL OL DF 292014.; 1526. jún. 11. MNL OL DF 277802.)

ducentorum florenorum mutuo concessisset, idemque Ioannes antequam ex vita discederet, eadem summa sibi non restituta, illam fabrice Sancti Petri de Vrbe pro refrigerio anime sue in sua ultima voluntate inter alia legaverit, ut in ipsius testamento latius contineri dicitur. Tua autem fraternitas, cuius ecclesia in confinibus Turcarum existit, asserat dictam summam et longe maiorem pro fidei Christiane defensione se exposuisse et indes exponere in militum stipendiis, qui quotidianis T[urc]arum^a [incur]sionibus^b Domino adiuvante die noctuque resistunt, d[ubi]tat^c tamen a commissariis dicte fabrice super premissis molest[ari].^d Nos vero, quantum cum Deo possumus, cupientes indemnitati tue, et tam pie menti dicti Ioannis Lazo in parte satisfacere, motu proprio et ex certa scientia volumus, ut cum ex dictis ducentis florenis sexagintaquinque commissario dicte fabrice persolveris, quos fraternitatem tuam dicto commissario solvisse ex relatione dilecti filii nostri, Ioannis Sanctorum Cosme et Damiani diaconi cardinalis de Saluiatis certiores facti sumus, de quibus sic solutis presentium tenore te liberamus et quietamus, residuum dicte summe tibi mutuate, arbitrio tuo contra infideles eroges, si nondum erogaveris, super quibus tuam honeramus conscientiam, commutantes in hoc ultimam voluntatem prefati quondam Io[annis] Lazo. Mandantes motu et potestate similibus presentibus et pro tempore existentibus commissariis dicte fabrice ac quibuscunque aliis ultime voluntatis dicti Ioannis Lazo executoribus sub excommunicationis late sententie pena, ne te aut tuos successores et heredes ratione premissorum ullo unquam tempore molestant, inquietent aut perturbent. Decernentes irritum et inane, si secus super premissis scienter vel ignoranter a quoque quavis auctoritate in posterum contigerit attentari. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XVIII Maii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[nedictus] electus Cremonen[is]^e

^a Kizsakadva. ^b Kizsakadva. ^c Kizsakadva. ^d Kizsakadva. ^e Saját kezű aláírás.

44.

Róma, 1524. május 20.

VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz

Figyelmébe ajánlja familiárisát, Kálnai Imre telegdi főesperest, és kéri, gondoskodjon arról, hogy főesperessége jövedelméhez, maradéktalanul hozzájuthasson.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. Jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecset nyoma. A külzeten: *'Venerabili fratri episcopo Transiluanen[si]'*. MNL OL DL 82655. (Zichy cs. zsélyi levéltára)
 CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 424; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 176–177.

CLEMENS PAPA VII^s

[Venerabi]lis^a frater, salutem et apostolicam benedictionem. Dilectus filius E[mer]icus^b Calnai archidiaconus Thelegdien[is] [...] ^c cubiculariis et familiaribus nostris, nobisque diligentem et fidelem operam navat. Quod cum ita sit, [pro]visum^d est esse nostre in eum paterne benevolentie diligenter commendare fraternitati tue eius omnia negotia, que istic habet, illudque nominatim te hortari, velis curare et perficere, ut fructus archidiaconatus sui Thelegdien[is], qui ei debentur, ei integre persolvantur, quo commodius apud nos tueri se possit. Itaque pergratum nobis facies, si tum in hac ipsa, tum in ceteris rebus, quantum poteris, poteris autem multum, Emerico familiari nostro nobisque grato nostra causa et commendatione commodabis. Quod, ut facias, fraternitatem tuam etiam atque etiam in Domino hortamur. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XX Maii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[nedictus] electus Cremonen[is]^e

^a Kiszakadva. ^b Kiszakadva. ^c Kiszakadva. ^d Kiszakadva. ^e Saját kezű aláírás.

45.

Róma, 1524. augusztus 4.

VII. Kelemen pápa Bucsai Illés hippói püspökhöz

Mária magyar királyné kérésére megengedi, hogy az első, püspökként bemutatott miséjén részt vevők, illetve a mise bemutatása napján a templomot felkeresők teljes bűnbocsánatot nyerhetnek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában kihúzva '444', alatta *'Venerabili fratri Elie episcopo Ypponen[si]'*, az alján Lorenzo Pucci bíboros kézírásával: *'[...] et reverendissimus cardinalis de Saluiatis regni protector petit. L[Laurentius] Sanctorum 4or'*. A hátulján *'4 Augusti 1524. Pro Elia episcopo Ypponen[si]. Indulgentia plenaria interessentibus^a celebrationi^b in pontificalibus^c prime missi orationis coram regina Hungarie aut ea die ecclesiam, prout qua celebraverit, visitaverint. Sanctorum IIII videt, reverendissimus legatus misit'*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 35rv, n. 449. COP.: 17. századi másolat. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 680v–681r, n. 444. (erősen rongált, szakadozott); Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 338–339., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 464–465. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 638, n. 833. (a másolatról)

Venerabilis frater, salutem. Exigentibus meritis tue devotionis inducimur, ut illa tibi favorabiliter concedamus, que ad Christifidelium spiritualem consolationem et animarum ^e[salutem cedere] noscuntur. [Hinc est,]^e quod nos consideratione carissime in Christo filie nostre,^f Marie Vngarie regine illustris nobis super hoc humiliter supplicantis volentes illum honorem persone tue impendere, per quem salus animarum valeat pervenire, fraternitati tue omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere penitentibus et confessis, qui celebrationi prime misse, quam coram ipsa regina in pontificalibus celebrabis, devote interfuerint, etiam si^g quantumcunque remoti et propter populi multitudinem ecclesiam, in qua missam huiusmodi per te celebrari contigerit, ingredi nequentes extra illam constituti fuerint, dummodo causam diligentie huiusmodi ibidem applicuerint, seu die celebrationis huiusmodi ecclesiam ipsam visitaverint, plenam omnium peccatorum suorum remissionem et indulgentiam auctoritate apostolica concedendi plenam et liberam eadem auctoritate tenore presentium facultatem elargimur, presentibus ^hpost celebrationem prime misse huiusmodi minime^h valituris. Datum ⁱRome, die IIII Augusti 1524, anno primo.ⁱ

Evangelista^j

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'in die'. ^b A szó vége javítva, eredetileg: 'celebrationis'. ^{c-c} Sorközi beszúrás. ^d A szó javítva, eredetileg: 'celebraverint'. ^{e-e} Kiszakadva, a másolathól csak az első és utolsó szó olvasható, a fennmaradó két szó Theinertől pótolva. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Theinernél 'etsi'. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'pro una die dumtaxat'. ⁱ⁻ⁱ Más kéz írása. ^j Saját kezű aláírás.

46.

Róma, 1524. augusztus 4.

VII. Kelemen pápa Trepka András magyar királyi udvarmesterhez és név szerint felsorolt társaihoz

A hozzá kérvényező címzetteknek megengedi, hogy maguk választott gyóntatójuktól teljes bűnbocsánatot nyerhessenek, továbbá hogy böjti és más tilalmas napokon orvosi tanácsra tojást, vaját és más tejterméket, valamint húst kis mértékben ehessenek. Ezenkívül megengedi bármelyik kérvényező felesége számára, hogy hat másik, általuk kiválasztott asszonnyal együtt prelátusok és rendi előljárók engedélye nélkül évente négyszer felkereshetnek bármilyen apácakolostort, továbbá interdictum ideje alatt hordozható oltáron házukban vagy bármely más egyházban szentmisét mondathatnak, illetve ez időben halottaikat is eltemettethetik.

ORIG.: Papír, eredeti, egy helyütt sérült, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában kihúzza: '644'. Fol. 220v: '4 Augusti 1524. Pro Andrea Trepk magistro curie regis Hungarie et aliis novem eorumque uxoribus et liberis. Confessionale in forma et habent simile Leoni'. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 219r, 220rv, n. 673.

Clemens papa VII^s

Dilectis filiis Andree Trepka sacre aule nostre Lateranen[sis] comiti palatino,^a regie maiestatis Hungarie magistro curie eiusque uxori Katherine, Andree de Thenchin, Ioanni Saijczlich, Stanis[lao]^b Stadinczki, Ioanni et Nicolao Grzegorzowski, Stanislao Chroborski et Alberto de Bithowicze, ^cIoanni seniori Tÿserzskÿ^c Cracouien[sis] ^det Gneznen[sis]^d vel alterius diocesis coniugatis coniugandisque eorumque uxoribus et utriusque sexus liberis salutem et apostolicam benedictionem. Volentes devotioni vestre ea favorabiliter concedere, per que animarum vestrarum saluti oportune consulatur, vobis et vestrum cuilibet, ut aliquem idoneum presbiterum secularem aut cuiusvis ordinis regularem in vestrum possitis eligere confessorem, qui vita vobis comite ab omnibus et singulis excommunicationis, suspensionis, interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, quibus pro tempore quomodolibet irretiti fueritis, votorum quoque et iuramentorum ac ecclesie preceptorum transgressionibus, homicidii mentalis vel casualis incursu manuum violent[iarum]^e personas ecclesiasticas iniunctionibus, penitentiarum iniunctarum ^fin partem vel in totum^f omissionibus ac omnibus aliis vestris peccatis criminibus et excessibus quantumcunque grandibus et enormibus ac oblivioni traditis, etiam si talia forent, propter^g que Sedes Apostolica merito foret consulenda, de quibus corde contriti et ore confessi fueritis, etiam quibusvis casibus dicte sedi reservatis exceptis contentis in bulla In die Cene Domini publicari solita, de quibus semel tantum in vita et in mortis articulo de aliis vero dicte sedi non reservatis casibus totiens, quotiens confessione vestra diligenter audita eucharistiam sumere volueritis, debitam vobis ac quibuscunque^h in expeditione bellica contra infideles vobisⁱ adherentibus corde contritis et ore confessis absolutionem ac omnium peccatorum vestrorum et suorum remissionem impendat, ac^j pro commissis penitentiam salutarem iniungat, ac semel in anno plenariam indulgentiam ex nostra et dicte sedis auctoritate vobis et vestrum cuilibet concedat ac^k elargiatur, vota preterea quecunque per vos emissa et in posterum emittenda Hierosolimit[...],^l liminum apostolorum Petri et Pauli de [Urbe, Sancti Iacobi in]^m [Com]postella religionisque et [castitatis, necnon Sancte]ⁿ [M]arie de Laureto, votis [dumtaxat exceptis in alia]^o pietatis opera [commutare ... libere]^p et licite possit et valeat, [unam vel duas]^q ecclesias aut unum vel [duo altaria]^r vos residere contigerit [...]^s duxerit eligendum [Quadragesimalibus et aliis]^t diebus stationum Urbis [et extra muros eius]^u visitando tot

et similes [indulgentias et peccatorum remissiones consequa]mini,^v quas consequeremini [et consequi possetis, si]^w singulas Urbis ecclesias vis[itandas]^x annuatim visitaretis, quatenus quotienslibet ante imaginem Beate Marie Virginis coronam devote dicendo tot indulgentias consequamini, quot consequeremini se ecclesiam Beate Marie de Populo de Urbe personaliter visitaretis. Quodque quadragesimalibus et aliis diebus prohibitis ovis, butiro casto aliisque^y lactaciniis et carnibus de alterius saltem medici consilio sine conscientie scrupulo ubilibet vesci, quodque mulieres predictae cum sex aliis mulieribus honestis, quas eligendas duxerint, que monasteria monialium cuiuscunque ordinis etiam [Sancte]^z Clare, quater in anno ingredi de licentia prelatorum et superiorum eorundem monasteriorum, ac ibidem cum monialibus vesci et refectionem sumere corpora, [fol. 220r] quodque vobis et vestrum cuilibet liceat [...] ^{aa} altare portatile, super quo etiam tempore interdicti ecclesiastici ordinaria auctoritate positi missas et alia divina officia in domo vestra vel in quacunque ecclesia foribus tamen clausis celebrari facere et audire, ac illis interesse, et eodem tempore cadavera defunctorum vestrorum ecclesiastice tradere sepultum, sive tamen funebri pompa, dummodo huiusmodi interdicto causam non dederitis, libere et licite possitis et valeatis, tenore presentium auctoritate apostolica de speciali gratia concedimus pariter et indulgemus presentibus pro tempore vite vestre duraturis. Quibusvis suspensionibus seu revocationibus similium vel dissimilium gratiarum et litterarum per nos vel predecessores nostros etiam in favorem fidei et cruciate ac anni iubilei atque etiam fabricae basilice principis apostolorum de Urbe, etiam cum clausula, quod^{bb} specialis licentia ex nostra certa scientia nunquam constare censeantur, nisi cum in signatura nostra manu desuper nostra scriptum aut alias in litteris nostris expressum fuerit. Nos ex certa scientia et de speciali gratia id concedere, et casu, quo revocarentur, illico^{cc} revalidate, intelligantur, constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.^{dd} ^{ee}Volumus autem, quod presentium transumptis^{ff} manu notarii publici^{gg} subscriptis ac sigillo alicuius prelati sive alterius persone in dignitate ecclesiastica constitute munitis ea prorsus fides indubia adhibeatur, ubilibet^{hh} que presentibus adhiberetur, si essent exhibite vel ostense.^{ee}

ⁱⁱDatum etc. Rome, die IIII^{ta} Augusti 1524, anno primo.ⁱⁱ

Evangelista^{jj}

^a Utána kihúzza: 'sacri'. ^b Kizakadva. ^{c-c} Lapszéli beszúrás. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e Vízfolt miatt a szó végződése és az utána következő szó nem olvasható. ^{f-f} 'a' és 'b' jelzéssel a szavak sorrendje felcserélve,

eredetileg 'in totum vel in partem'.^g A szó végéről kihúzza: 'que'.^h Utána kihúzza: 'vobis'.ⁱ Lapszéli beszúrás.^j Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'.^k Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'.^l A szó vége kiszakadva.^m A lap bal oldalán a szalag közepéig kb. 4–5 szó szélességben kiszakadva.ⁿ Kiszakadva, l. m jegyzet.^o Másfél sor kiszakadva.^p Kiszakadva, l. m jegyzet.^q Kiszakadva, l. m jegyzet.^r Kiszakadva, l. m jegyzet.^s Kiszakadva, l. m jegyzet.^t Kiszakadva, l. m jegyzet.^u Kiszakadva, l. m jegyzet.^v Kiszakadva, l. m jegyzet.^w Kiszakadva, l. m jegyzet.^x A szó vége és még egy szó kiszakadva.^y A szó javítva, eredetileg: 'et aliis'.^z Egy szó kiszakadva.^{aa} Egy szó kiszakadva.^{bb} Utána egy szó kihúzza, nem olvasható.^{cc} Utána kihúzza: 'revaliditate'.^{dd} Utána kihúzza: 'Datum etc.'.^{ee-ec} Más kéz írása.^{ff} Utána kihúzza: 'alicuius'.^{gg} Utána kihúzza: 'inde rogati'.^{hh} Lapszéli beszúrás.ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Harmadik kéz írása.^{jj} Saját kezű aláírás.

47.

Róma, 1524. szeptember 5.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez

Thomas Niger scardonai püspököt a traui püspöki székre helyezte át. Kéri, hogy egyházmegyéje birtokba vételében ne gátolja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filo nostro viro Andree Gritti duci Venetiarum', a bal felső sarokban kihúzza: '442'. A lap alján: 'Dominus datarius misit, si placet papa'. A hátoldalán: 'Anno primo 1524 V. Septembris. Pro Thoma Nigro episcopo Tragurien[si] olim Scardonem[si] duci Venetiarum commendatitium pro consequenda possessione sue ecclesie'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 205rv, n. 345. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 390–391., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 498–499.

Dilecte fili, salutem etc. Cum nuper venerabilem fratrem nostrum Thomam Nigro episcopum Tragurien[sem]^a nuper Scardonem[sem] a vinculo, quo ecclesie Scardonem[si], cui tunc preerat, tenebatur, de fratrum nostrorum consilio apostolice potestatis plenitudine absolvendo ipsum ad ecclesiam Tragurien[sem]^b huic certo modo pastoris solatio destitutam de simili consilio dicta auctoritate duximus transferendum, preficiendo ipsum illi in episcopum et pastorem. Nos, ne contingat eundem episcopum super assecutione possessionis ipsius ecclesie Tragurien[sis] impediri, duximus ad nobilitatem tuam super hoc descibendum, hortantes attentius et rogantes eandem nobilitatem tuam, quatenus pro reverentia huius Sancte Sedis et tua ad illam preclara devotione nostraque contemplatione Thomam episcopum et ecclesiam Tragurien[sem]^c prefatos benigno affectu propensius commendatos suscipias, et in assequanda possessione dicte Tragurien[sis]^d huiusmodi ac illius bonorum eidem Thome episcopo et eius circa hec negotiorum gestoribus faveas, et auxilia oportuna exhibeas, ac sibi in premissis sic efficaciter assistas, quod idem Thomas episcopus possessione huiusmodi libere assequatur, et in commisso sibi dicte ecclesie regimine se utiliter possit exercere.

Tuque proinde premia consequaris felicitatis eterne, et^e non devotionem tuam merito possimus commendare. Datum ^fV Septembris 1524, anno primo.^f

L[aurantius] cardinalis Sanctorum 4^{or}

^a A szó javítva, eredetileg: ‘*Draguieriensem*’. ^b *Sic!* A szó javítva, eredetileg: ‘*Draguieriensem*’. ^c *Sic!* ^d *Sic!* ^e A szó javítva, eredeti alakja nem olvasható. ^{f-f} Más, a lapalji megjegyzést jegyző kéz írása.

48.

Róma, 1524. szeptember 5.

VII. Kelemen pápa Thomas Niger traui püspökhöz

A scardonai püspöki székről a traui helyezte át. Megengedi, hogy az áthelyezéséről szóló bullák expediálása előtt átvehesse az egyházmegye kormányzását, elfoglalhassa a püspökség birtokait, élvezhesse annak jövedelmeit, Trau városában és az egyházmegyében szabadon gyakorolhassa főpapi szolgálatát. Meghagyja ugyanakkor, hogy köteles hat hónapon belül a bullákat kiváltani, és az Apostoli Kamarának és a Római Kúria tisztviselőinek járó taksákat kifizetni.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Venerabili fratri Thome episcopo Tragurien[si]*’, mellette kihúzva: ‘432’. A hátoldalán a szöveg alatt ugyanazon kéz írásával: ‘*Dominus datarius misit, si placet papa, est pius pro isto*’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 207rv, n. 347. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50, vol. XI, pag. 389–390., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 497–498.

Venerabilis frater, salutem. Cum nos nuper te a vinculo, quo ecclesie Scardon[en]si, cui tunc preeras, tenebaris, de fratrum nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolvendo te ad ecclesiam Tragurien[sem] tunc certo modo pastoris solatio destitutam de fratrum eorundem consilio apostolica auctoritate duxerimus transferendum, preficiendo te illi in episcopum et pastorem, volentes igitur, ne interim, dum littere apostolice super translatione et perfectione^a predictis expediantur, dicta ecclesia Tragurien[si] in spiritualibus et temporalibus detrimenta sustineat, providere ac tuis commoditatibus oportune consulere tibi, ut etiam litteris super eisdem translatione et perfectione non expeditis, vigore presentium possessionem seu quas regiminis et administrationis ac bonorum dicte ecclesie Tragurien[si] apprehendere, ac fructus, redditus et proventus mense episcopalis Tragurien[si] percipere, necnon in civitate et diocesi Tragurien[si] pontificalia officia exercere libere et licite valeas in omnibus et pro omnia, perinde ac si super eisdem translatione et perfectione^b apostolice expedite fuissent, auctoritate predicta tenore presentium concedimus et pariter indulgemus. Mandantes dilectis filiis, capitulo et vasallis dicte ecclesie Tragurien[si],

necnon clero et populo civitatis et diocesis Tragurien[is], ut tibi tanquam patri et pastori animarum suarum intendentes tua salubria monita et mandata suscipiant et efficaciter adimplere studeant.^c Ipsique vasalli consueta servitia et iura tibi ab eis debita integre exhibere procurent. Alioquin sententiam seu [fol. 207v] penam, quam rite tuleris in rebellis ratam habebimus et facie[mus]^d auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolab[iliter]^e observari. Volumus autem, quod infra sex menses litteras ip[sas]^f super huiusmodi translatione et perfectione cum effectu expedire et iura Camere Apostolice et officialibus Romane^g Curie debita persolvere [tene]aris,^h alioquin laxis dictis sex mensibus presentes littere quo[ad]ⁱ retentionem dicte possessionis tibi nullatenus suffragari, sed [possessio]nem^j ipsam vacuum existere decernimus. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii pape VIII predecessoris nostri, que incipit Iniu[ncte]^k ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac dicte ecclesie Tragur[iensis]^l iuramento, confirmatione apostolice vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, ac illi sub quibuscunque te[no]ribus^m concessis privilegiis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum etc. V Septembris 1524, anno primo.

L[Laurentius] cardinalis Sanctorum 4^{or}

^a Eredetileg tévesen: 'presertione'. ^b Utána kihúzza: 'littere expedite'. ^c A szó lapszéli beszúrás. ^d A szöveg a lap jobb szélének levágása miatt néhány betű szélességben sérült, kiegészítve Cseles Márton másolatából. ^e Lásd a d jegyzetet. ^f Lásd a d jegyzetet. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Lásd a d jegyzetet. ⁱ Lásd a d jegyzetet. ^j Lásd a d jegyzetet. ^k Lásd a d jegyzetet. ^l Lásd a d jegyzetet. ^m Lásd a d jegyzetet.

49.

Róma, 1524. szeptember 28.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nuncius nemrég küldött levele – amelyben azt írja az érsekről, hogy kisebb buzgalommal munkálkodik, mint méltósága megkívánná – és Girolamo Balbi gurki püspök elbeszélése nyomán felhívja az érsek figyelmét, hogy bár nincs szándékában kisebbiteni a keresztény hitért végzett eddigi erőfeszítéseit (hogy tudniillik Szalkai a csehországi kelyheseknek az Anyaszentegyházba való visszatérésén munkálkodott, illetve a pikárdoknak Prága városából való elűzetésében is közreműködött), de hogyha az ügyet akadályozza, akkor a kelyheseknek a pikárdokkal való kiegyezését segítheti elő. Hosszasan ecsetelve az eretnek nézetek terjedésének veszélyeit, felkéri, hogy az Apostoli Szentszékot segítse tanácsaival és tekintélyével, és vezesse az ez ügyben zajló törekvéseket, amelyekről bővebben nunciusától hallhat.

ORIG.1: Papír, eredeti, rossz állapotban lévő, helyenként nehezen olvasható fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával; az 59. folió széle szakadozott; fol. 59r jobb felső sarkában más kéz írásával: '41',

középen: 'Archiepiscopo Strigonien[si]'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 59r–60r. (sine dato) ORIG.₂: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. Fol. 246r jobb felső sarkában más kéz írásával, kihúzva: '516', középen: 'Archiepiscopo Strigonien[si]'. Fol. 248r jobb felső sarkában a már említett idegen kéz írásával, kihúzva: '520'. Fol. 248v felül középen: '1524. Octobris XXVIII. Archiepiscopo Strigonien[si] in re Pragen[si]'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 246rv, 248rv, n. 423. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 375–378. (október 26-i datálással), amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 485–489. (október 23-i datálással) ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1524, n. 68. (partim) (Lib. brev. ann. 1524. p. 516.) (szeptember 28-i datálással); SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 238–243. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 448–453; ETE I, 173–176, n. 165. (Schmitthról) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 269, n. 1636. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvi–cxvii (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 357. (partim, mindkettőben tévesen október 26-i dátummal) CIT.: KNAUZ, *Balbi Jeromos*, 484–485; ÁBEL, *Magyarországi humanisták*, 67.

Venerabilis frater, salutem. Non solum nunc, postquam divini consilii providentia ad summi apostolatus honorem proveci sumus, verum antea etiam, dum in minoribus essemus constituti, id iudicii de tue fraternitatis virtute, prudentia et religione semper^a fecimus, quod tua egregia merita postulabant, ac aliis temporibus quidem,^b cum ad aliorum curam rei Christiane gubernatio pertinebat, etsi nos quoque partem aliquam [oneris]^c pro cardinalatus officio subibamus, tua nos tamen virtus ad singularem quandam adversum [te]^d benevolentiam adduxerat, qua pro ea voluntate, qua semper reipublice Christiane saluti ac tranqui[llitati]^e fuimus affecti, tue nobis actiones et tua in eandem Christianam reipublicam officia mirum [in modum place]bant.^f Postquam vero, ita disponente Domino, totum in humeros nostros onus incu[buit, nostraque]^g est omnis^h cura, nostra omnium rerum sollicitudo, non modo ut conservemus amorem, quem [antea erga]ⁱ te suscepimus, verum etiam illum ut auferemus,^j magnamque spem multarum partium Christiane [reipublice male]^k affectarum in meliorem statum revocandarum in te ipso reponamus, multis de causis [cogimur],^l sive enim consilium prudentiamque spectamus, paucissimos habemus, quos tecum his [^mpartibus et^m dotibus]ⁿ conferamus, sive auctoritatem ac^o voluntatem dedisti iam utriusque documenta, in eis [potissimum]^p rebus maxima, quas a te coeptas et bene directas cupimus ad optatum finem perducere.^q [Itaque, quum]^r superioribus diebus sepe ad nos ^sde te^s dilectus filius^t Baro Burgi, nuntius noster, ea,^u que volebamus, scripsisset,⁶²³ neque te minori studio elaborare, ut et Deo et nobis et^v dignitati tue satisfaceres, quam quanto^w nos id desiderio affectabamus, significasset. Tum vero novissime venerabilis frater Hie[ronymus] episcopus Gurcen[sis],^x prelati noster domesticus aperuit nobis animum et sententiam tuam, atque ita loquutus est, ut nos ex eius sermone has ad te litteras scribendas duceremus, ut quamquam currentem hortari minime sit^y necesse, haberes tamen testimonium nostre

⁶²³ Burgio 1524. szeptember 19-én kelt levelét l. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 34–37, n. 11.

eximie ^zin te et in hac re^z voluntatis. Nos, ^{aa}venerabilis frater, et que fuerit, tua adversus impiam et iam istic proserpentem sectam Lutheranorum opera non ignoramus, et quantum quoque his proximis annis laboraveris, ut in Boemie regno Calixtini, qui parvis^{bb} admodum^{cc} in rebus a fide catholica dissentiunt, ad reconciliationem Christiane caritatis et unionem dominici corporis reverterentur,^{dd} plane cognitum habemus, ac novissime tuo potissimum consilio ^{ee}scimus, et^{ee} tua industria fuisse factum, ut perfidum atque pestiferum Pigardorum genus, qua labe illa inclita diu opressa est Boemia [fol. 59v] a cetu et civitate Pragensium tumultu prope populari, sancto quidem et pio expelleretur,^{ff} ac perfidissimi homines et perdictissimi heretici Dei omnipotentis iustam iram sentirent adversum se esse concitatum. Que nos^{gg} acta tua et opera digna illo honore, quem geris, ac illa pia et preclara voluntate,^{hh} quam prestas, nobis ita probata et grata sunt, ut illis non solum laudem, sed etiam magnam gratiam nos debere fateamur. Verum illud restat, ut que per te preclare coeptaⁱⁱ sunt, non sinas, neque per alias tuas occupationes postponi, neque per alicuius perfidiam disturbari. Etenim allatum ad nos est, quod magno cum dolore accepimus, esse qui curent et operam interponant, ut Calixtini, qui cum catholicis senserunt contra Pigardos, ad concordiam cum eisdem Pigardis reducantur, ac horum quidem spiritus rectus et bonus non sine Dei numine contra pestiferos illos hereticos inflammatus refringeretur, sceleratis vero et nefariis hominibus pro scelerum suorum et impietatis pena premium ultro restitutionis donetur, quod nos, neque quo consilio tractatum, neque qua conscientia susceptum sit, possumus intelligere. Nam, si in pravis hominibus sperari posset,^{jj} sententiae mutatio et preteritorum^{kk} perniciosorum errorum ex penitentia dolor nihil potius venia et misericordia duceremus. Sed cum ^{ll}huiusmodi spei^{ll} nec spes ulla, nec causa esse possit, cum eorum^{mmm} communio et contubernium cum melioribus et aut recte de fide Christi, aut non omnino sinistre sentientibus nihil aliud afferre possit, quam perniciem animabus, seditionem civitatibus, confusionem populis, quidnam est in hac tractatione concordie, quod aut Deo omnipotenti gratum, aut regno illi et regi possit, esse salutare. Cum presertim etiam nosⁿⁿ nihil sit, quod^{oo} molestius laturo simus. Novimus enim, quo consilio Deus nos in tantis totius Christiane reipublice periculis atque adeo ruinis nos^{pp} suo gregi voluerit esse prefectos, dedit enim ille nobis promptam et cupidam ad inserviendum ei voluntatem, utinam det etiam^{qq} in suis negotiis dirigendis felicitatem. Itaque et paci studemus maxime, quanto quidem cum studio possumus, et in Germania^{rr} pesti Lutherane, quibus curis et laboribus ^{ss}obsistere contendamus.^{ss} Tua propinquus fraternitas potest intelligere. Ad salutem quoque Boemie et unitatem procurandam

studia nostra direxemus, cuius consilii^{tt} sancti et salutaris effectum Pigardis illis vigentibus non possumus expectare. In tantis nostris vigiliis et laboribus, in quibus si vitam ipsam nobis ponere^{uu} pro Dei honore^{uu} contingat, preclare nobiscum actum simus existimaturi. Si qui^{vv} ita^{ww} nobis obstent, ut Pigardos, quos maxime expulsos esse letamur, restituere contend[ant],^{xx} faciunt illi quidem nobis iniuriam, sed multo maiorem Domino et Deo suo. Verum, venerabilis frater, huius molestie [fol. 60r] et sollicitudinis nostre levande summam spem in tua prudentia et auctoritate ponimus. Te in Domino hortantes ac paterno animo et studio enixe requirentes, ut ex eius, quam in hac re^{yy} iam singularem ostendisti, virtutis presentia et illius, quam erga nos geris^{zz} voluntatis affectu totum negotium hoc^{aaa} iam tibi notum et familiare eo animo curaue suscipias, ut, quo nos animi studio te requirimus,^{bbb} eo tua nobis fraternitas satisfaciatur, ut hanc quidem^{ccc} primum tractationem inique et pestilentis concordie discutias,^{ddd} rem vero totam ita gubernes et moderere,^{eee} ut unitate et salute in [illis]^{fff} populis revocata, tibi plurimum a nobis et a Sede Apostolica debeatur. De his rebus scri[bimus]^{ggg} copiosius ad supradictum nuntium nostrum, ut tam in his, quam aliis, que ad utilitatem [et commoda Christiane]^{hhh} rei et istius inclitiⁱⁱⁱ regni pertinebunt, ita tuo in cunctis utatur consilio, ut ab [auctoritate tua]^{jjj} ne mi[nimum]^{kkk} quidem discedat. Tu si^{lll} amorem tuum illum^{mmm} erga nos, cuiⁿⁿⁿ nos semper pari respond[imus]^{ooo} bene]volentia,^{ppp} nobis in tanta et tam honesta re gratificando totum adhibueris declara[risque],^{qqq} cupere]^{rrr} valde te nostris sanctis et iustis desideriis satisfactum esse, non solum te rem gratam Deo [inprimis]^{sss} fecisse, magnique id laudis et existimationis tue interesse cognosces, sed etiam re ipsa ex[periere],^{ttt} eam a nobis, quam tanta officia merebuntur, honoris et dignitatis tue haberi [rationem],^{uuu vv} sicut omnia latius ex predicto nuntio nostro intelliges, cui fidem habebis.^{vvv} Datum.^{www}

^a Orig.1: a szó sorközi beszúrás. ^b A kiadásokban tévesen: 'quibus'. ^c Orig.1: a lap széle szakadozott, vízfoltos, a szöveg kiegészítve Orig.2 alapján. ^d Lásd a c jegyzetet. ^e Lásd a c jegyzetet. ^f Lásd a c jegyzetet. ^g Lásd a c jegyzetet. ^h A kiadásokban tévesen: 'omnium'. ⁱ Lásd a c jegyzetet. ^j Orig.2: a szó erről javítva 'augeamus'-ra. ^k Lásd a c jegyzetet. ^l Lásd a c jegyzetet. ^{m-m} E rész a kiadásokban nem szerepel. ⁿ Lásd a c jegyzetet. ^o Orig.1: a szó sorközi beszúrás. ^p Lásd a c jegyzetet. ^q Orig.1: a szó javítva, eredetileg: 'duci'. Orig.2: a szó javítva, eredetileg 'produci'. ^r Lásd a c jegyzetet. ^{s-s} Orig.2-ben és a kiadásokban l. alább. ^t Orig.1: utána üresen hagyott hely. Orig.2: más kéz írásával utólag beírva: 'Io[annes] Antonius Pulleo'. ^u Orig.2: utána sorközi beszúrásként: 'de te'. ^v Orig.1: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'ac'. Orig.2: a szó sorközi beszúrás. ^w Orig.1: a szó sorközi beszúrás. ^x Orig.2: 'Gurgensis'. ^y Orig.1: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'esset'. Orig.2: a szó sorközi beszúrás. ^{z-z} Orig.1: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'erga te'. A beszúrás utolsó négy szava a kiadásokból hiányzik. ^{aa-aa} Raynaldus csak e részt adta ki. ^{bb} Orig.2: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'primi'. ^{cc} Orig.1: a szó lapszéli beszúrás. ^{dd} Orig.2: a szó javítva: eredetileg: 'revertuntur'. ^{ee-ee} Orig.1: sorközi beszúrás. ^{ff} Orig.2: a szó javítva, eredetileg: 'expellerentur'. ^{gg} E szó a kiadásokban csak Raynaldusnál szerepel, Cselesnél kihúzza. ^{hh} A szó a kiadásokban Raynaldust kivéve: 'voluntas'. ⁱⁱ A szó a kiadásokban Raynaldust kivéve: 'gesta'. ^{jj} Orig.2: a szó javítva, eredetileg: 'possit'. ^{kk} Orig.1: utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{ll-ll} Cselesnél

és a kiadásokban Raynaldust kivéve: *'huius rei'*.^{mmm} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'rerum'*.ⁿⁿ E szó a kiadásokban csak Raynaldusnál szerepel.^{oo} A kiadásokban Raynaldust kivéve utána még: *'nos'*.^{pp} Orig.₂: a szó kihúzza.^{qq} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'is'*.^{rr} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'genis'*.^{ss-ss} Orig.₁: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'resistemus'*.^{tt} Orig.₂: utána sorközi beszúrás: *'nostri'*.^{uu-uu} Orig.₁: sorközi beszúrás.^{vv} Orig.₂: a szó javítva, eredetileg: *'qua'*.^{ww} A kiadásokban: *'itaque'*.^{xx} A kötés miatt nem olvasható, kiegészítve Orig.₂-ből.^{yy} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'negotio'*.^{zz} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'quidem'*.^{aaa} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás.^{bbb} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'urgemus'*.^{ccc} Orig.₂: a szó lapszéli beszúrás.^{ddd} Orig.₂: utána sorközi beszúrás: *'et disturbes'*.^{eee} A kiadásokban tévesen: *'moderaris'*.^{fff} Orig.₁: a lap széle szakadozott, vízfoltos, a szöveg kiegészítve Orig.₂ alapján.^{ggg} Lásd a fff jegyzetet.^{hhh} Lásd a fff jegyzetet.ⁱⁱⁱ A szó a kiadásokból hiányzik.^{jjj} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás.^{kkk} Lásd a fff jegyzetet.^{lll} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás.^{mmm} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás.ⁿⁿⁿ Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'quam'*.^{ooo} Orig.₂: a szó javítva, eredetileg: *'respondemus'*.^{ppp} Lásd a fff jegyzetet.^{qqq} Orig.₂: a szó javítva, eredetileg: *'declarabisque'*. A kiadásokban tévesen: *'declaraverisque'*.^{rrr} Lásd a fff jegyzetet.^{sss} Lásd a fff jegyzetet.^{ttt} Lásd a fff jegyzetet.^{uuu} Lásd a fff jegyzetet.^{vvv-vvv} Katonánál és ETE-ben e rész hiányzik.^{www} Orig.₂: utána más kéz írásával: *'Rome etc. XXVIII Septembris 1524., anno primo'*.

50.

Róma, 1524. október 1.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreikhez

Giovanni Antonio Burgio nuncius szükségleteire abból az összegből, amelyet még a korábbi legátus, Tommaso de Vio bíboros helyezett el náluk, fizessenek ki 380 dukátot, és ezt követően minden hónapban 100-at. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején a pápa neve és a brève szövege között: *'Dilectis filiis Iacobo Fucaro eiusque^a nepotibus, mercatoribus Germanis^b sive^c Alemanis aut^d eorum in^e Vngarie ac Polonie regnis agentibus'*, a bal felső sarokban: *'Gentibus'*, a szöveg végén a bal oldalon, *'L. 8. Gent[il]is'*. A hátlapján felül: *'Prima^f Octobris 1524. Committitur Fuccaris, ut ex pecuniis apud eos nomine sanctitatis vestre depositis per cardinalem de Minerva 380 ducatos primum, et deinde centum ducatos similes singulis mensibus a datis presentium computando persolvat, donec nominationes sanctitatis vestre de partibus illis fuerint. Reverendissimus Armellinus pro sanctitate vestra misit.'* Alatta más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'*, alatta: *'512'*. A lap alján egy harmadik kéz írásával: *'Registrata libro 2o fo. 41'*, alatta egy újabb kéz írásával: *'Pro nuntio in Vngaria et Polonia'*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 113r, n. 533. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 790r–791r, n. 512. Cseles Mártonnak másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 339., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 465–466. – 1525. február 12-én VII. Kelemen pápa átírja, l. n. 68. CIT.: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, 145, 194.

Clemens papa VII.

Dilecti filii, salutem. Volentes commodis ac^g necessitatibus dilecti filii^h Ioannis Ant[oni]i Pullei^h Baroniⁱ Burgi^j Sicilie,^k quem dudum in carissimos in Christo filios nostros Lud[ovi]cum^l Vngarie et Boemie^l ac Sigismundum^m Polonie reges illustresⁿ pro rebus et negotiis catholice fidei destinavimus providere,^o nedum^j ibidem nostro^p et huius Sancte Sedis nomine^q permanebit, in aliquo patiat. Vobis in solidum per presentes committimus et expresse^f mandamus, ut acceptis presentibus eidem Barono^s nostro et

huius Sancte Sedis nuntio^s sive eius^t legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli sancti Sixti presbiter cardinalis, dum et ipse prefate sedis legatus ibidem^u existabat, apud vos nosto^v et Camere nostre Apostolice nomine^w deposuit,^x summam primo^y tricentorum et octuaginta^z ducatorum auri de camera ad rationem X iuliorum pro ducato tradatis et consignetis, deinde donec ibidem moram traxerit et aliud a nobis non^{aa} habueritis in mandatis^{bb} centum ducatos similes^{cc} singulis mensibus^{dd} a data presentium inchoando^{dd} persolvatis seu persolvi faciatis. De quibus summis, sic^y ut prefertur, solutis et solvendis apocas seu chirografa ab eo factas apud vos unum retinebitis, alterum vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices] tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callisti presbiterum cardinalem, nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis. Nos enim^z dictas pecuniarum summas postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admittemus ac predicto camerario necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro,^{aa} ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc., die prima^{bb} Octobris MDXXIII, anno primo.

Evangelista^{cc}

^a A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve, a szó fölött kihúzott sorközi beszúrással, amely nem olvasható. ^b A szó lapszéli beszúrással. ^c A szó sorközi beszúrással. ^d A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'sive'. ^e Utána kihúzza: 'regnis'. ^f Fölötte egy sor kiszakadva. ^g A szó fölött kihúzott sorközi beszúrással: 'sive'. ^{h-h} Lapszéli beszúrással. ⁱ A másolatban: 'Diaconi'. ^j A szó sorközi beszúrással. ^k A szó javítva, eredetileg: 'Siculi'. ^{l-l} Kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással visszavonva. ^m Utána kihúzza: 'Vngarie ac'. ⁿ A szó sorközi beszúrással. ^o A szó sorközi beszúrással. ^{p-p} Sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'inibi ad nostrum'. ^q A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'instantiam'. ^r Utána kihúzza: 'iniungimus et'. ^{s-s} Lapszéli beszúrással. ^t A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^u A szó sorközi beszúrással. ^v A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'ad nostram'. ^w A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'instantiam'. ^x Utána kihúzza: 'Primum'. ^y A szó sorközi beszúrással. ^z A szó sorközi beszúrással, kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve, alatta kihúzza: 'octoginta'. ^{aa} A szó sorközi beszúrással. ^{bb} Utána kihúzza: 'summam'. ^{cc} A szó javítva, eredetileg: 'similium'. ^{dd-dd} Lapszéli beszúrással. ^{ee} A szó sorközi beszúrással. ^{ff} A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'que'. ^{gg} A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'prefati sanctissimi domini nostri'. ^{hh} A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'Kalendis'. ⁱⁱ Az utolsó sor mellett a bal margón: '8 gentis'. ^{jj} Saját kezű aláírás.

51.

*Róma, 1524. október 6.**VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz*

Hosszasan értekeznek a csehországi eretnekek helyzetéről, sürgeti a pikárdok kiűzését és a megmaradt katolikus hívek, valamint az egyháztól csak kisebb dolgokban különböző kelyhesek kiegyezését. Az ügyről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio tájékoztatja majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: '*Regi Vngarie*', a jobb felső sarokban kihúzva: '500'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 252rv, n. 432. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 382–384., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 492–494. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1524, n. LIV. (Lib. brev. an. 1524. p. 500.) (*partim*). CIT.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 238.

Carissime. Gratias agimus Domino Deo,^a quod is, licet merita nostra deficient, bone tamen illi, que in nobis est, voluntati sue aliquando celestis^b misericordie tribuit effectum. Nam cum ad apostolicum regimen atque curam per ipsius providentia electi omne studium nostrum, omnem diligentiam, omnem animi sollicitudinem adhibuerimus, ut gravissimis malis ac periculis, quibus Christiana afflicta respublica est, aliquid opis et remedii^c afferremus, pacemque ubique perturbatam et religionem nostram impiis opinionibus et heresibus oppugnatam in meliorem spem et statum restitueremus. Quid nos laboris, quid cure subeamus, in omnibus his Deus testis est, cuius nos unius auxilio et misericordia sumus freti. Quantum vero nobis attulerit letitie ac incredibilis pene gaudii, quod videamus re ipsa et experiamur, Deo gratas esse actiones nostras. Tua serenitas ex sua erga ipsum Deum pietate potest existimare, nam et in Germania non desinit fere quotidie aliquid ostendere divina potentia, per quod clareat infensam illi esse impiorum mentem, et nunc, que ad nos de Boemiis^d rebus allata sunt. Magis nos in ea sententia confirmant, ut intelligeremus presentem nobis adesse et nostra consilia Deum secundare, ac egregia quidem pietas preclarus instinctus animorum fuit, et catholicorum populorum atque^e ho[mi]num^f in Boemia, et eorum etiam, qui minimis rebus dissentientes, facillime cum universali ecclesia possunt convenire^g ad exterminandos et ad penam poscendos,^h immanes et impiosⁱ hostes immaculate fidei Pigardos, sed hic consensus et concordia, que procul omni dubio conflata auctore Spiritu Sancto est, nostris quoque consiliis et tue serenitatis auctoritate ac regia potestate confovenda est, quod quamquam te facturum esse vel iam effecisse pro tua prudentia confidimus. Voluimus tamen has ad te litteras scribere, quibus et animum in hac re nostrum et sententiam cognosceres. Nos,^j fili carissime, siquid pro regni tui stabilitate et nominis tui honore optare debuissimus, non potuissemus cogitare

maius quicumque^k quam id, quod sponte obtulit Deus, ut pessimo genere hominum e tuo Boemie regno sublato^l ad tibi et tue amplitudini servientium concordēs et unanimes reliqui^m esset. Cum vero id iam per se ipsum propemodum effectum sit, neque ad negotiumⁿ ad concludendum et purgandum illam nobilem pravis seminibus provinciam aliud desit, nisi nutus voluntatis tue et approbatio auctoritatis. Serenitatem tuam hortamur in Domino et pro iure tutele et coniunctiones tecum nostra requerimus, ut hanc tantam tam desiderata^o occasionem non amittere, sed incumbere omni tua potestate regia velis, ut nullo modo sceleratis [fol. 252v] hominibus ad inficiendam pestifera labe rursus Boemiam reditus permittatur, et quamquam Deus te potiss[ime]^p in hac voluntate et deliberatione, quam nos a te expetimus, debeat confirmare, cuius tu tanto magis quotidiano egēs auxilio, quanto ab illius perpetuis hostibus insidias regno tuo, et vite quotidie parantibus ipsius^q precipue ope potes esse tutus. Tamen et nominis tue honor et pax ac tranquillitas tuorum subditorum hoc a te requirit et postulat, ut dignitati tue ac tuorum salutem populorum consulas, quo quidem cuncta s[...]^r Pigardorum cause,^s quod absit apud te sic locus, vel favende vel componende, sine ulla dubitatione perturbata sunt, nam neque equo animo ferre potest, Deus suorum inimicorum commodis per quemquam^t consulem, nec pax aut salus tuorum populorum ^uac illorum,^u non corporum solum, verum etiam animarum illo admixto hereticorum numero po[est]^v esse tuta. Quamquam etiam intelleximus, quid in caput tuum per illorum principes et auctores^w intentatum [fuit],^x et quod mirum non est, qui enim Deo fidem nullam servant, quam servabunt regi. Sed si ista apud a[ni]mum^y tuum non satis sunt,^z que illum certe ad repetendas a nefariis hominibus penas acriter debent incend[ere].^{aa} Nostra quidem causa et nostri honoris gratia, qui serenitatem^{bb} tuam in filii semper habemus et amo[re et]^{cc} loco, qui nihil aliud cogitamus noctesque diesque, quam quomodo possimus regnum tibi amplum et secu[ndum]^{dd} reddere, nomine tu moveberis, qui certe nihil studiosius cupimus, nec vero cupere pro pietate in D[eum]^{ee} nostra debemus, quam ut expulsis ministris Sathane perfidis hereticis, qui immedicabili morbo opre[ssi]^{ff} ^{gg}reliquis nocumento esse possunt,^{gg} in illa insigni Boemie provincia pax et religio et vera Dei fides ac cum reliquo cetu fide[lium]^{hh} unitas et concordia restituatur. Quamobrem si serenitas tua de amore nostro erga se satis [...]ⁱⁱ est,^{jj} si [sperat]^{kk} et optat, quod^{ll} res omnes^{mmm} ita esse nobis cordi, ut si pater tuus essemus, efficiat et agat in hac re gubernanda,ⁿⁿ ut omnino expulsis et eiectis undique Pigardis Dei honor per te ac noster et cultus et pre oculis [habi]tus^{oo} ab omnibus intelligatur. Nos, ut nihil est, quod maius aut gratius a te possimus accipere, i[ta]^{pp} si secus acciderit, ac in te speramus, etsi

imp̄ii homines suis subdul̄is astutiis plus valebunt, quam et [Dei]^{qq} veritas et voluntas ac precatio hec nostra. Sumus super omnia molestissimum id habituri, quam [certo]^{rr} dictam molestiam neque expectamus a serenitate tua, et indigne certe ac immerito accepimus sicut [eidem serenitate]^{ss} tua latius dilectus filius ^{tt}Ioannes ^{uu}Antonius Pulleo^{uu} Baro Burgi^{tt} nuntius noster nostro nomine loquetur, cui fidem habebis. ^{vv}Rome, die VI Octobris^{ww} MDXXIII, anno primo.^{vv}

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A szó vége javítva, eredetileg: ‘*remediis*’. ^d Raynaldusnál: ‘*Bohemie*’. ^e Raynaldusnál tévesen: ‘*utque*’. ^f Kiszakadva. ^g Utána kihúzza: ‘*adversus*’. ^h Raynaldusnál tévesen: ‘*propulsandos*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*Christi*’. ^j Raynaldusnál utána még: ‘*tibi*’. ^k A szó Raynaldusnál hiányzik. ^l Utána kihúzza: ‘*reliqui*’. ^m A szó sorközi beszúrás. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o A lap belső oldala kötészet miatt néhány betű szélességben sérült, Cseles Márton másolatából pótolva. ^p Az o jegyzetben említett okból hiányzik, de Cseles másolatában sem szerepel. ^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*illius*’. ^r Lásd a p jegyzetet. ^s Utána kihúzza ‘*apud*’. ^t A szó sorközi beszúrás, az alatta kihúzott szó nem olvasható. ^{u-u} Sorközi beszúrás. ^v Lásd az o jegyzetet. ^w Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^x Lásd az o jegyzetet. ^y Kiszakadva. ^z A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*fuissent*’. ^{aa} Lásd az o jegyzetet. ^{bb} Utána kihúzza: ‘*filii*’. ^{cc} Lásd az o jegyzetet. ^{dd} Lásd az o jegyzetet. ^{ee} Lásd az o jegyzetet. ^{ff} Lásd az o jegyzetet. ^{gg-gg} Lapszéli beszúrás. ^{hh} Lásd az o jegyzetet. ⁱⁱ A szó elmosódott, nem olvasható. ^{jj} A szó sorközi beszúrás. ^{kk} Lásd az o jegyzetet. ^{ll} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*eius*’. ^{mmm} A szó sorközi beszúrás. ⁿⁿ Lásd az o jegyzetet. ^{oo} Lásd az o jegyzetet. ^{pp} Lásd az o jegyzetet. ^{qq} Lásd az o jegyzetet. ^{rr} Lásd az o jegyzetet. ^{ss} Lásd az o jegyzetet. ^{tt-tt} A név helye eredetileg üresen lett hagyva, az első három szó a datálást végző kéz írása, az utolsó két szó egy harmadiké. ^{uu-uu} Sorközi beszúrás. ^{vv-vv} Más kéz írása. ^{ww} A szó sorközi beszúrás, az alatta lévő szó kihúzza és kiszakadva.

52.

Róma, 1524. október 6.

VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhez

Csehországban a béke a pikárdok elűzésével, valamint a katolikusok és a kelyhesek közti kiegyezéssel állhat csak helyre, ezzel az ország stabilitása a jövőben erősebb lehet. Kéri, hogy ez ügyben – amelyről bővebben nunciustól, Giovanni Antonio Burgiótól hall majd – vesse latba tekintélyét, és támogassa hitvesét, Lajos királyt.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘*Marie regine Vngarie*’, mellette a jobb felső sarokban kihúzza: ‘490’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 253r, n. 433. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 381–382., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 490–491. CIT.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 238.

Carissima in Christo filia nostra etc. Certum habemus serenitatem tuam pro generis sui claritate et pro ea animi virtute, qua insigniter es predita in gratiam omnipotentis Dei, qui omnium bonorum omnibus donator est,^a in rebus fidem catholicam^b concernentibus eum animum suscepturam, quem tantam reginam deceat, nostrique etiam et Sedis Apostolice honoris rationem habituram, in hoc presertim motu Boemie, quo per catholicos populos et eis^c consentientes alios perfidiosum et pestiferum genus

Pigardorum expulsum atque eiectum est, quorum tetra et impia heresis labe diu fuit illa provincia vexata, non enim dubitamus, cum sciat serenitas tua, quantum intersit Dei honoris et animarum fidelium populorum salutis, talem pestem a ceteris semotam esse, quin omnem suam operam, pietatem, prudentiam adhibitura sit, ut^d non sit illis ulterius ad contaminandos et corrumpendos populos fideles receptus. Sed et si hanc de tua virtute et religione habemus opinionem, pro nostro tamen officio duximus scribendum et serenitatem tuam in Domino etiam atque etiam hortandam, ut et ipsius Dei causa et nostra, qui hoc maxime cupimus et postulamus, ita agas tua auctoritate et^e gratia^f interponenda, ut qui ^gPigardos ipsos^g sancte et pie persecuti sunt, et a commercio suo repulerunt, per te et per serenissimum coniugem tuum inventur et foveantur, ac impii heretici in eas regiones eiecti, in quibus nemini recte de fide sentienti nocere possint, ac etiam sue impietatis iusta pena affecti, sentiant tandem debitam Dei iram suis puniendis pravitatibus aliquando^h esse excitatam.ⁱ Nam nos quidem, qui semper optavimus illius nobilis provincie pacem et quietem ac Boemice nationis cum Sede hac Sancta et toto fidelium cetu concordiam et unitatem, nihil optatius potuimus intelligere^j hac communi omnium illorum populorum adversus perturbatores pacis et concordie conspiratione, quam occasionem a Deo ultro^k oblatam pretermittere non debemus, cum nos quidem nostri dilecti gregis amor et cura moveat, tuam vero serenitatem non solum hec eadem ratio, quod ille gentes tue et coniugis tui fidei ac tutele commisse sunt, debeat monere, sed illa etiam, quod vestrum amborum subditis inter se concordibus status et regni vestris stabilitas^l firmior^m futura est.^m Sed nos ita serenitatem tuam hortamur in Domino, ut hoc opus submovendorum a Boemicis rebus Pigardorum suscipias, ac benigne foveas et adiuves populorum illorum a Spirituⁿ Sancto vere^o incitatam adversus^p Pigardos ipsos voluntatem, ut cum te gratissimum Deo obsequium in hac re prestare cognoveris, tum etiam intelligas, nihil tuam serenitatem, quod nobis acceptus et magis desideratum sit, facere posse,^q certe meriti sumus et paterno amore, quo te et coniugem tuum prosequimur ea cura ac sollicitudine, quam semper de rebus vestris habemus, ut post honorem omnipotentis Dei nostre quoque voluntatis habitam a nobis rationem fuisse appareat. [H]ic^r omnia latius [ex]^s dilecto filio Io[anni] [An]t[oni]o^t Pulleone Baro[ni]^u Burgii nuntio nostro [serenitas]^v tua intelliget, [cui]^w fidem habebis. Datum Rome etc. VI Octobris^x MDXXIII, anno primo.

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzva: 'cons'. ^c Utána egy szó kihúzva, amely nem olvasható. ^d Utána kihúzva: 'quo'. ^e A szó sorközi beszúrás, az alatta kihúzott szó nem olvasható. ^f A szó szaggatottan aláhúzza. ^{g-g} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'eos'. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'contra se'. ⁱ

A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'precisam'.^j Utána kihúzva: 'hac fer'.^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'sponte'.^l Utána kihúzva: 'maior est'.^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'maior est'.ⁿ Utána kihúzva, mely nem olvasható.^o A szó sorközi beszúrás. Utána kihúzva: 'illos'.^q Utána kihúzva: 'maxima molestia affeceremur, si Pigardi'.^r Lapszéli beszúrás, kötészet miatt a lap bal oldalán néhány betű szélességben nem látható, kiegészítve Cseles Márton másolatából.^s Lásd az r jegyzetet.^t Lásd az r jegyzetet.^u Lásd az r jegyzetet.^v Lásd az r jegyzetet.^w Lásd az r jegyzetet.^x A szó sorközi beszúrás, az alatta kihúzott szó nem olvasható.

53.

Róma, 1524. október 6.

VII. Kelemen pápa Károly münsterbergi herceghez

Elismeréssel ír a hercegnek – akit Lajos király a cseh nép vezetésével bízott meg – a pikárdokkal szemben kifejtett tevékenységéről, és kéri, hogy ez ügyben – amelyről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio fog beszélni – támogassa a királyt, a királynét és Szalkai László esztergomi érseket.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején 'Duci Carolo', a jobb felső sarokban kihúzva: '492'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 253r, n. 434.

Dilecte fili. Quam de prudentia et prestantia tua virtute opinione antea habuimus, eam nobis etiam amplius dilecti filii Io[anni] Antonii N.^a nuntii nostri littere confirmarunt, is enim nos fecit certiores in eo magistratu, quo tu pro rege Boemice nationi prefectus, et non solum in omni administratione integritatem, sed in his etiam, que ad fidem catholicam pertinent, singularem te^b operam ac diligentiam prestitisse, ut pessimo genere hereticorum per consensionem fere provincie totius ex illa regione eiecto, et inclita ac nobis admodum dilecta gens illius pestifere labis contagione levaretur, et ad concordiam ac unitatem cum communi ecclesia ac Sancta Sede Apostolica reditus illi^c pateret, cui nos tue virtuti, opere, religioni non solum agimur in Domino gratias, sed^d etiam propter eiusdem Dei honorem, cuius sanctam^e nomen ab hereticis [...]f^f egre ferimur, tibi nos debere multum profiteamur. Quod vero etiam intelleximus sperare impios homines Pigardos ipsos et tractare, ut compositis rebus in patriam illis reditus decernatur, id nobis auditu esse molestissimum, nisi confideremus Deum omnipotentem, qui su[or]um^g fidelium corda ad tam sanctum opus animavit, h^h rem suam non deserturum^h serenissimi quoque regis istius et etiamⁱ pari virtute predite regine animum in sua fovenda causa confirmaturum. In^j verum au[tem]^k fratris Ladislai^l archiepiscopi Strigoniensis prudentia et auctoritate magnam spem ponimus, qui cum optime escius sit, quantum ea res nobis sit cordi, non patietur nefarios hostes^m sancte ecclesie, qui pena affeci debeant, nⁿ pro supplicio debetⁿ restitutionis premium obtinere.^o Tibi vero, dilecte fili, et laudem summam pro tuo religiosissimo animo et catholica

voluntate impartimur, et absente in nomine Domini benedicimur, tuam nobilitatem hortantes, ut quam rem pro Dei honore egregie cepisti, in ea perficienda et ad exitum speratum perducenda et Dei eisdem et nostra etiam ca[usa]^p insistere, perseverare et omni animo studio velis incumbere. Nos enim hoc tuum officium ita gra[tum]^q habemus sumusque habituri, ut aliqua occasione oblata sis vicissim ipse nostrum erga te paternam voluntatem et propensam ad tuas virtutes extollendas liberalitatem expecturus, sicut tecum latius idem nuntius noster nostro nomine loquetur, cui fidem habebis. Datum ¶Rome, die VI Octobris^s MDXXIII, anno primo.^r

^a Üresen hagyott helyre beírva más kéz írásával. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'nos'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Két szó nem olvasható. ^g A lap jobb széléről néhány betű szélességben levágva. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Lásd a g jegyzetet. ^l Utólag, más kéz írásával, javítva, eredetileg: 'Ladislau'. ^m Utána kihúzza: 'immaculate vel'. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^p Lásd a g jegyzetet. ^q Lásd a g jegyzetet. ^{r-r} Más kéz írása. ^s A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza és kiszakadva.

54.

Róma, 1524. október. 7.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz

Mivel úgy látja, hogy a pikárd eretnekek elleni fellépésre és a csehországi helyzet megoldására a legalkalmasabbnak Szalkai László esztergomi érsek ígérezik – akinek erényeiről maga a bíboros is írt, és erről az érsek ez előtt is tanúbizonyságot tett –, ezért felhatalmazza, hogy nevében helyezze kilátásba az érseknek szolgálatai elismeréséül a bíborosságot.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: 'Cardinali Campegio', a jobb felső sarokban áthúzza: '469'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 254r, n. 435. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 393–394. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 235–237. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 445–446. (Schmitthről). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvii; BALOGH, *Szalkay László*, 63.

Dilecte fili noster. Quod scibis ad nos de venerabilis fratris Ladislai^a archiepiscopi Strigonien[is] virtutibus et propensa in res nostras huiusque Sedis Sancte voluntate, etsi novum nobis non accidit, propter ea quidem,^b quod multis iam antea signis atque indiciis in hanc de eo discesseremus opinionem, tamen et tuum nobis de eo testimonium gratum fuit, et quod ad cogitandum de eius dignitate pertinet, iam dudum ad id et benevolentia ^cin illum nos^c nostra et ipsius merita provocabant. Unum novit tua circumspectio, quantum more et difficultatis^d collegio minime hoc tempore^e habitura esse videantur, nisi in quo Deus omnipotens magnam nobis aperire videtur occasionem, illius aliquo insigni in Sedem Apostolicam officio et nobis ad id agendum causa gravis

ac iusta tribuatur,^f et ceteris ad consentiendum ac favendum voluntas afferatur. In hoc ergo motu civitatis Pragen[is] adversus impios et perfidiosos homines heretic[os],^g qui Pigardi^h appellantur, cum illius urbis et reliqui etiam eodem exemplo Boemieⁱ ad conspir[an]dum^j et conveniendum cum Sede Apostolica communique ecclesia animus^k induci facile posse videan[tur],^l atque ipse Strigonien[is] hoc unus^m maxime et commodissime possit perficere, quod et auctoritate insigniterⁿ peditus est,^o et multum potest prudentia. Si ille hanc rem nobis^p Deo effectam^q atque hoc Sedem Apostolicam devinciat beneficio, circumspeditioni tue promittimus, et facultatem omnimodam per presentes concedimus, ^rsi tibi videatur,^r illi nostro nomine summum et amplissimum honorem cardinalatus promittendi,^s et singulare hoc munus a nobis et sacro venerabilium fratrum nostrorum collegio offerendi. Nos enim in veri Romani pontificis verbo pollicemur, quamcunque illi fidem circumspeditio tua prebuer[it],^t nos et libenter et prompte prestaturos. Datum ^uRome, ^vVII Octobris^v MDXXIII, anno primo.^u

^a Utólag beírva a datálást végző kéz írásával. ^b A szó a kiadásokban hiányzik. ^{c-c} Sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza, de Cselesnél és a kiadásokban szerepeltetve: *'hec tempora obiiciant, et quantum a nobis venerabiles fratres nostri contenderint, ut de augendo et ampliando'*, az utolsó szó a kiadásokban tévesen: *'amplificando'*. ^e Utána kihúzza, de Cselesnél és a kiadásokban szerepeltetve: *'cogitare deberemus'*. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g A lap jobb széle néhány betű szélességben levágva. ^h A szó Schmitthnél *'Picardi'*, Katonánál *'Picordi'*. ⁱ A szó a kiadásokban tévesen: *'Bohemi'*. ^j Lásd a h jegyzetet. ^k A szó előtt kihúzza: *'aditus'*, a szó a kiadásokban kipontozva. ^l Lásd a h jegyzetet. ^m Cselesnél a szó *'unus'*-ről *'unum'*-ra javítva, ezért a kiadásokban tévesen: *'unum'*. ⁿ A fogalmazványban tévesen: *'insingniter'*. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p Utána l. még Schmitthnél *'et'*, Katonánál *'ex'*. ^q A kiadásokban tévesen: *'efficiat'*. ^{r-r} Sorközi beszúrás. ^s A szó Cselesnél és emiatt Schmitthnél tévesen: *'permittendi'*. ^t Lásd h jegyzetet. ^{u-u} Más kéz írása. ^{v-v} Sorközi beszúrás, fölötte kihúzza *'XXVIII Septembris'*.

55.

Róma, 1524. október 8.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Bár néhány nappal korábban írott levelében már megkérte, hogy a csehországi ügyben munkájával és tekintélyével segítse az Apostoli Szentszéket, de mivel új hírek érkeztek – ti. a pikárdok kiűzésére az összes város egyetértése megszületett – újfent cselekvésre ösztönzi, nehogy létrejöjjön egy, a pikárdokkal megkötött egyezés. Felhívja a figyelmét, hogy ha fáradozásai sikert érnek el, kész rangját emelni; ezekről bővebben Campeggio bíboros legátus leveléből és Burgio nunciustól személyesen is értesülni fog.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: *'Strigoniensi'*, a jobb felső sarokban kihúzza: *'489'*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 254r, n. 436. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 380–381., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 490. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 237–238. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 447–448. (Schmitthről); ETE I, 157, n. 161. (Katonáról). TRANS.: BALOGH, *Szalkay László*, 49. (partim) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 357–358, 1155, ill. 1156. jegyzet; BALOGH, *Szalkay László*, 31.

Venerabilis frater. Etsi his paucis diebus^a dederamus ad fraternitatem tuam litteras,⁶²⁴ quibus et de nostra optima erga te voluntate,^b et de^b cupiditate^c nostre^d aliqua insigni in re tibi declarandi benevolentie^e significabamus petebamusque, ut in Boemica causa^f illa natione ad unitatem communis ecclesie et Sancte Sedis Apostolice^g revocanda tuam omnem operam et auctoritatem interponeres, tamen postea aliis rebus novis allatis, et cognita omnium illius gentis populorum propensa ad id agendum, quod expetebamus, voluntate ac ad expellendos nefarios hereticos, qui Pigardi^h vocantur, generali cunctarum civitatum conspiratione, voluimus has ad te denuo scribere, ac eandem tuam fraternitatem hortari, ut nunc tantam nobis occasionem aperiente Deo rebus tam preclare paratis et dispositis,ⁱ quod nos per te unum maxime fieri posse confidimus, in Dei gratiam^j et nostram, et Christiani reipublice incrementum ac commodum agere, curare, perficere non postponas, neve ullam^k concordie pactionem, per quam Pigardi^l restituantur, quem nos certe molestissimum nuntium essemus habituri, tractari sinas. Quod si res, ut speramus et volumus, atque ut tua nobis auctoritas et prudentia pollicetur, concludere et perfecte fuerint, repromittimus tibi de hoc tuo erga Deum et nos officio plurimum letaturum,^m eamque apudⁿ nos curam tue augende dignitatis inventurum,^o per quam intelligas, gratos nobis fuisse labores tuos.^p Nec vero tibi magis, quam nobis iucundum accidet, occasionem extitisse, qua singulari^q nostre erga te benevolentie satisfacere in tuo amplificando honore possimus, sicut latius fraternitas tua ex litteris dilecti filii nostri Lau[rentii] cardinalis ^llegati etc. et verbis dilecti item filii^s Baronis etc. nuntii nostri^f intelliget, quibus utriusque fidem omnem habebis. ^lDatum Rome etc. die VIII Octobris 1524, anno primo.^t

^a Utána kihúzza: 'scripseram'. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza 'et de ac'. ^c Utána kihúzza: 'quam habemus'. ^d Cselesnél és a kiadásokban tévesen: 'nostra'. ^e A kiadásokban tévesen: 'benevolentiam'. ^f A szó a kiadásokból hiányzik. ^g Utána a kiadásokban l. még: 'obedientiam'. ^h A kiadásokban: 'Picardi'. ⁱ Utána kihúzza: 'super non pretermittamur'. ^j Cselesnél a szó fölé írva: 'gloriam', a kiadásokban ezért tévesen e szó szerepel. ^k A kiadásokban tévesen: 'illam'. ^l A kiadásokban: 'Picardi'. ^m A kiadásokban tévesen: 'letaturos'. ⁿ A szó a kiadásokban hiányzik. ^o A kiadásokban tévesen: 'inventuros'. ^p Utána kihúzza: 'Non enim'. ^q Schmitthnél tévesen: 'singalari'. ^{r-t} A kiadásokból e rész hiányzik. ^s Utána egy szónyi üresen hagyott hely. ^{t-t} Más kéz írása.

⁶²⁴ L. n. 49.

56.

Róma, 1524. október 13.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Thomas Niger traui püspök részére

Elrendeli, hogy Thomas Niger traui püspök, Horvátországba küldött nunciusa – aki a török ellen harcolóknak küldött segélyt osztja majd el –, négy lovasa és ugyanennyi szolgája számára szabad átvonulást biztosítsanak.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején más kéz írásával, és kihúzva: '*Comiti Bernardino de Francapanibus*', a jobb felső sarokban kihúzva: '487'. A hátoldalon: '*1524. Octobris XIII. Passus pro episcopo Triguriensi*'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 259rv, n. 448. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 392–393., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 500.

Universis etc. Mittimus ^avenerabilem fratrem^a episcopum Trigurien[sem]^b virum nobis probatum, nuntium in Croatiam, ut commeatus et munitiones, que ipsum subsequenter comitibus et populis eiusdem Croatie pro fide cum Turcis pugnantibus nomine nostro distribuatur. Cupientes itaque, ut ad tam sanctum et salutare negotium conficiendum inter ei tutum et liberum tam eundo, quam redeundo pateat ubique omnes et singulos reges, principes, duces, marchiones, armorum capitaneos, oppidorum dominos, arciumque atque passuum custodes, alios quoscunque cuiusvis dignitatis, auctoritatis, potestatis sive eorum locatenentiarum, per quorum loca tam maritima, quam terrestria eidem^c ire, redire, stare et transire contingerit, in Domino hortamur atque requirimus. Nostris vero^d et Sancte Romane Ecclesie^e subiectis districte et expresse precipiendo mandamus pro nostra et Apostolice Sedis reverentia,^f ut dictum episcopum cum^g quatuor equestribus et totidem pedestribus suis servitoribus^h benigne suscipere, liberaliter tractare ac libere transire velint et permittant, absque ulla datii, gabelle, bullettarum, fundinavis seu cuiusvis indicti vel indicendi oneris solutione aut impedimento, eique si opus fuerit, comitatum salvo conductu omniaque alia ad tutius et commodius iter faciendum necessaria prestant et accommodent. In quo rem nobis gratam facient, a nobis item Deo dante occasionem, retributionem condignam expectabunt, presentibus post tres menses minime valituris. Datum Rome, die XIII Octobris MDXXIII, anno primo.

^{a-a} Sorközi beszűrés. ^b *Sic!* ^c Utána kihúzva: '*rede*'. ^d Utána kihúzva: '*sud*'. ^e Utána kihúzva: '*subditis*'. ^f Utána kihúzva: '*ac pro Dei honore eiusque fidei conservatione ac populorum illorum commodo et salute*'. ^g Utána kihúzva: '*tribus*'. ^h Utána kihúzva: '*et*'.

57.

Róma, 1524. október 14.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz és fiaihoz, valamint Frangepán Mátyáshoz és Györgyhöz

Követüktől, Bucsvics Jánostól értesült arról, hogy a török portyák napról-napra nagyobb veszélyt jelentenek Horvátország számára, ezért nunciust küld Thomas Niger traui püspök személyében, akit a segélyek elosztásával bízott meg, és további hősies ellenállásra buzdítja őket.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘Comiti Bernardino et filiis de Fringepanibus [!]’, az utolsó két szó más kéz írásával. A lap alján: ‘Simile. Georgio et Mathie Veglie Modrusieque.’ A jobb felső sarokban: ‘515’. A hátoldalon: ‘1524. Octobris XIII. Bernardino de Fringepanibus. Simile ut infra.’ ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 262rv, n. 454. ED.: NEMES, VII. Kelemen, 65–66. CIT.: SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 246, 64. j.

Dilecte filii, salutem. Audivimus a dilecto filio Ioanne Buchuich, quem ad nos misistis, non sine^a animi nostri sollicitudine dominium vestrum et totam istam Croatie provinciam excursionibus Turcarum vexari et maius indies periculum populis istis imminere continuo, etsi pro rebus arduis totius Christianitat[is]^b multum laboramus, pro nostro tamen pastoralis officio ac paterno erga vos amore, qui semper pro nomine Christiano, ^cnostra salute^c contra immanissimos host[es]^d vos^e fortiter gessistis, eum ad vos remittere decrevimus, cui etiam^f commisimus, ut eam, quam potuimus in presentia, commeatus et munitionum copiam in is[ta]^g loca^h traduci curet, ut iis precipueⁱ subveniat, qui maxime eiusmodi^j indigent auxilio, ad hoc etiam negotium mittimus venerabilem fratrem Tho[mam]^k episcopum Trugurien[sem]^l tanquam nostrum et Sedis Apostolice nuntium, cui eum commeatum et munitiones pro sua prudentia distribu[en]di^m ac dispensandi potestatem ac curam tradidimus, quem non dubitamus devotionibus vestris omninoⁿ satisfacturum. Nos igitur, ut eum^o ipsum animum atque constantiam, quem^p pro vestro dominio tutando et vita conservanda semper retinuistis, nunc et^q pro honore imprimis Domini Dei retineatis, vos in eo ipso hortamur, qui in omnibus calamitatibus vestris vobis propitius adesse^r dignabitur, siquid vero in hac pastoralis vigilia nostra presidii ad vos laborantes transmittere nos posse viderimus, cum sese offeret occasio, neque ullis sumptibus, neque diligentie parcemus, quominus per nos vestra patria ^sab incursu perfidorum hostium defendi^t possit, ^ude nostra^v propensa voluntate idem episcopus nuntius noster copiosius vobiscum loquetur, cui fidem habebitis. ^u Datum ^wRome, die XIII Octobris MDXXIII, anno primo.^w

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A lap jobb széle néhány betű szélességben levágva. ^{c-c} Lapszéli beszúrás. ^d Lásd b jegyzetet. ^e Utána kihúzza: ‘ge’. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Lásd b jegyzetet. ^h A szó lapszéli beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k A szó sorközi beszúrás. ^l A szó javítva, eredetileg: ‘Tragurien[sem]’. ^m Lásd b jegyzetet. ⁿ Utána kihúzza: ‘non’. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p A szó sorközi beszúrás, eredetileg tévesen: ‘quam’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó javítva, eredetileg:

'aderit'.^{s-s} A sorközökbe írt 'a' és 'b' betűkkel a szavak sorrendje megváltoztatva, eredetileg: 'defendi possit ab incursu perfidorum hostium'.^t A szó sorközi bezsúrás, alatta kihúzva: 'tutari'.^{u-u} Lapszéli bezsúrás.^v Utána kihúzva: 'hac'.^{w-w} Más kéz írása, utólagos bezsúrás a lap aljára.

58.

Róma, 1524. október 19.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, Szalkai László esztergomi érsekhez,
Károly münsterbergi herceghez és Matthäus Lang von Wellenburg bíboroshoz,
salzburgi érsekhez

A Zsigmond lengyel király és Brandenburgi Albert, a német lovagrend nagymestere között létrejött béke, amelynek létrehozásában a címzett már szerepet játszott és amely lejáratához közeledik, meghosszabbításában működjön közre. Meghagyta Campeggio bíboros legátusnak és Burgio nunciussnak, hogy erről mind írásban, mind szóban bővebben tájékoztassák.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején 'Regi Ungarie', a jobb felső sarokban kihúzva: '502'. A lap alján: 'Simile archiepiscopo Strigoniensi. Simile duci Carolo. Simile cardinali Salseburgensi.' ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 270rv, n. 473. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 394–396., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 500–501. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1524, n. 69. (Lib. brev. an. 1524. p. 502.); PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 79–80; KATONA, *Historia critica*, XII, 473–475. (mindkettő Raynaldusról) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cix; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 352, 1131. jegyzet.

^aCarissime in Christo fili noster etc. Etsi in tantis ^bpericulis atque^b incommodis Christiane reipublice, que undique eam partem urgent et premunt, partim etiam impendent, quo nos vertamus ad reparandum subveniendumque, vix invenimus tamen Domino Deo plurimum confidenter, qui animi nostri et bone voluntatis conscius sua nobis misericordia adesse dignabitur.^a Nihil pretermittimus vel laborando, vel monendo, quo pax aliquando et^c optata tranquillitas Christianitati tribuatur, et que tanto incendio excitata sunt inter Christianos principes bella, per Dei omnipotentis clementiam conquiescant, est autem^d utrumque officii nostri, ^eet que commota sunt bella,^e quantum nobis datum est restringere, et que instare videntur, ne moveantur providere. Cum^f ergo memoria teneamus, quo armorum^g dissidio ^hcarissimus in Christo filius noster^h Sigismundus, Polonie rex et dilectus filius, ordinisⁱ Beate Marie Theuthonicorum Prussie magister alias inter se decertarint, quorum aliquando discordia induciis aliquot annorum sopita, lisque et causa omnis in quosdam principes, ex quibus una serenitas tua^j est, compromissa fuerit, quarum etiam^k induciarum, ut accepimus, propinquus est exitus, graviter timentes ne termino induciarum elapso re adhuc incomposita remanente novis dissensionibus rursus ad^l arma eatur, et hec quoque afflictio afflicte Christianitati addatur, serenitatem tuam duximus plurimum in Domino requirendam, ut Dei primum

ipsius intuitu, qui pacis maxime amator^m et auctor est, deinde omni modo, quos vides profecto pro pace et concordia itaⁿ laborantes, ut hic noster labor et hec animi sollicitudo a te quoque pro tua parte ^osublevanda et ^oadiuvanda^p sit, velis auctoritate et prudentia tua ita suscipere tractandam et componendam rem, ut vel omnibus causis contentionum recisis pax et fida^q societas^r inter ipsos iam dictos regem magistrumque iungatur, vel si hoc nimium nunc difficile est, inducie saltem ipse^s ad aliud non breve tempus prorogentur, quo possit interea, quod ad placandos animos sedandasque contentiones pertinebit, commodius provideri, in quo nos quoque omnem operam, studium, laborem auctoritatemque nostram interposituri sumus. Hanc rem, et^t quo nos desideramus studio, si tua serenitas tractandam conficiendamque sumpserit, non solum Deo et nobis rem gratam suoque honori congruentem fecerit, sed consulerit etiam pro parte sua labanti et ruente Christiane rei, ^uque maximis damnis et calamitatibus ^vita concutitur, extraque vexata,^v si has etiam^w malorum senserit accessiones, quomodo latura et sustentatura sit, tantum pondus incommodorum non est facile videre.^u De his mandavimus dilectis filiis Laurentio cardinali legato^x et Io[anni] Antonio Pulleoni etc. nuntio, ut cum serenitate tua nostro nomine conferent,^y quorum^z utrique et scribenti et loquenti^{aa} fidem ea^{bb} habebit. Datum ^{cc}Rome, die XIX Octobris MDXXIII, anno primo.^{cc}

^{a-a} E rész a kiadásokban nem szerepel. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c Utána kihúzza: ‘*sperata*’. ^d A kiadásokban tévesen: ‘*enim*’. ^{e-e} E rész a kiadásokban az ‘*instare*’ után következnek. ^f A szó Katonánál: ‘*Quum*’. ^g A kiadásokban tévesen: ‘*animorum*’. (Cselesnél a szó javítva a téves alakról a helyesre). ^{h-h} A kiadásokban tévesen: ‘*carissimi in Christo filii nostri*’. ⁱ A szó Cselesnél és így a kiadásokból hiányzik. ^j A szó Praynál és Katonánál a ‘*serenitas*’ előtt. ^k A szó sorközi beszúrás. ^l A kiadásokban tévesen: ‘*in*’. ^m Praynál tévesen: ‘*ancator*’. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ita*’. ^{o-o} Sorközi beszúrás. ^p A kiadásokban tévesen: ‘*reiuanda*’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r Utána kihúzza, ‘*fida*’. ^s Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^t A kiadásokban tévesen ‘*eo*’. ^{u-u} E rész Katonánál hiányzik. ^{v-v} E rész Praynál hiányzik. ^w A kiadásokban tévesen: ‘*autem*’. ^x A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘*etc.*’. ^y Katonánál tévesen: ‘*conferant*’. ^z Előtte kihúzza: ‘*quibus fe[...]*’. ^{aa} Utána kihúzza: ‘*dat*’. ^{bb} A szó sorközi beszúrás. ^{cc-cc} Más kéz írása.

59.

Róma, 1524. november 13.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

II. Lajos magyar királynak azt írta, hogy parancsolja meg zenggi alattvalóinak, hogy a velencei fennhatóság alatt lévő zárai kikötőben elfoglalt török kereskedők hajóját adják vissza, nehogy a velenceiek a törököknek okozott kár megtérítésére vagy háború indítására kényszerüljenek, mert az idő arra még nem alkalmas. Megkérte a nunciust, hogy a szokottnál is nagyobb körületekintéssel járjon el.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Nuntio Hungarie'*, a jobb felső sarokban: *'564'*. A lap túlsó oldalán: *'Anno primo. 1524. 13. 9^{bris}. Nuntio Hungarie super restitutione grippi Turcici'*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 158^{rv}, n. 586. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 862^{rv}, n. 564.

Dilecte. Videbis ex incluso exemplo litterarum nostrarum, quas ad serenissimum istum regem scribimus, quo studio teneamur, ut id rex quandam navem Turcarum mercatorum in portu Jadrensi et ditone Venetorum per Signienses dicti regis^a subditos captam restitui mandet, ne Ven[et]i ipsi preter violatum eorum portum damna eisdem Turcis resarcire cogantur aut bellum excitare, haud satis hoc tempore nostris oportunum. Quare cum ea res nobis, ut debet, cordi^b sit, volumus te^c eam summo studio solita tamen dexteritate adiuncta apud ipsum regem et quos opportunum censueris curare. Ita, ut orator Venetus istic agens etiam de mandatis nostris et de diligentia tua testimonium suis perhibere possit, quale optamus. Datum Rome, 13 Novembris 1524, anno primo.

^a Utána kihúzva: *'dicti R'*. ^b utána kihúzva: *'est'*. ^c A szó sorközi beszúrás.

60.

Róma, 1524. november 13.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

A Szentszékhez küldött velencei követ, Marco Foscarini az ő közbenjárását kéri amiatt, hogy folyó év áprilisában öfelsege zenggi alattvalói a velencei fennhatóság alatt lévő zárai kikötőben egy török hajót elfoglaltak, és azt Zenggebe vitték, és emiatt II. Szulejmán szultán Andrea Gritti velencei dózsától és a velencei szenátustól a károk megtérítését követeli. Ezért kéri, hogy a király rendelje el a zenggieknek a hajó legénységével és rakományával együtt való visszaszolgáltatását, nehogy a törökök számára ez okot adjon a háborúra, mert arra az idő most nem alkalmas.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott, később erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: *'Regi Hungarie super restitutione grippi Turcici capti in portu Jadren[si]'*. Mellette: *'569'*. A túlsó oldalán: *'Anno primo. 1524. 13. 9^{bris}. Regi Hungarie super restitutione grippi Turcici capti in ditone Venetorum.'* Alatta más kéz írásával: *'569'*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 160^{rv}, n. 590. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 865^r–866^r, n. 569. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 640, n. 836. (A másolatról)

Carissime. Ex ^adilecto filio, ^a oratore^b Venetorum apud nos existente percepimus, cum dudum mense Aprili preterito naves^c Signiensium serenitatis^d tue subditorum quendam grippum seu navem Turcarum in Jadriensium portu, qui ditionis Venetorum est, vi cepissent Signiamque abduxissent, nuper tyrannum Turcarum id apud dilectos filios ^enobilem virum^e duces et senatum Venetiarum^f adeo vehementer questum^g fuisse, ut ab ipsis Venetis, ^hquorum in portu vis suis illata sit, omne damnum sibi resarciri postulaverit. Quare idem orator Venetus nobis humiliter supplicavit, ut cum dux et

senatus ad serenitatem tuam super hoc scripserint vel scripturi sint, nos etiam nostras apud te preces atque auctoritatem interponere dignemur. Nos autem,ⁱ carissime fili, non istorum^j Christi hostium, qui et tuis et aliorum Christifidelium subditis quotidianas clades inferunt, damna permovent, sed dictorum Venetorum respectus,^k ne ipsi, qui et tui et Cesaree maiestatis amicissimi sunt, preter violatam portus eorum securitatem, etiam^l ablata per tuos restituere, vel belli haud sane hoc tempore opportuni causam Turcis prebere cogantur. Itaque, quo possumus^m studio, serenitatem tuam hortamur in Domino, et paterne requirimus,ⁿ ut ob rationes predictas, quas sibi non dubitamus probandas, velis efficaciter mandare dicte navis cum hominibus^o et mercibus suis integram^p restitutionem.^h Id^qquidem et^d equitati et magnitudini conveniet tue,^r et nobis plurimum erit gratum. Datum Rome, ^s13 Novembris 1524, anno primo.^s

^{a-a} A másolatból és a kiadásból hiányzik. ^b Előtte kihúzott sorközi beszúrás: 'ex'. ^c Utána kihúzza: 'quedam'. ^d A szó kezdőbetűje 'n'-ről javítva, eredetileg talán 'nobilitatis'-t szándékozott írni az írnok. ^{e-e} Javítva, eredetileg: 'nobiles viros'. ^f A szó javítva, eredetileg: 'Venetorum'. ^g A szó elejéről kihúzza: 'con'. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'id damni sibi rependi postulaverit minasque, nisi rependatur, adiecerit. Nos autem licet ipsos Signienses iniuriis provocatos et damnis affectos, quod fecerint, fecisse credamus. Tamen non Turcarum Christi hostium, sed ipsorum Venetorum has ad serenitatem tuam scribendas duximus. Quibus sane illam hortamur in Domino, et paterna caritate requirimus, ut restitutione dicti grippi cum hominibus eius et mercatoribus efficaciter mandare velis, ne Veneti, tue serenitatis amicissimi preter contemptam eorum auctoritatem etiam eo detrimento afficiantur, vel si recusent, belli haud quaque hoc tempore oportuni causam prebeant.' ⁱ Utána kihúzza: 'fili'. ^j Utána kihúzza: 'Christifidelium'. ^k Theinernél tévesen: 'respectu'. ^l A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'vel'. ^m Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'rogamus'. ^o Theinernél tévesen: 'hostibus'. ^p A szó sorközi beszúrás. ^{q-q} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'tue'. ^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'regie'. ^{s-s} Más, a javításokat végző kéz írása.

61.

Róma, 1524. december 4.

VII. Kelemen pápa Pozsegai Milchius János pécsi egyházmegyei klerikushoz

A hozzá benyújtott kérvénye alapján megengedi, hogy Bogány Miklósnak, a pozsegai Szent Péter-társaskáptalan olvasókanonokjának kisebb rendekre felszentelt szublektoraként bármilyen Rómán kívül székelő főpap által áldozópappá szenteltetheti magát.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot jegyző kéz írásával: 'A. Gradei'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 379v. ED.: NEMES, *A Jagelló-kori*, 55.

Dilecto filio Io[anni] Milchio de Poscogaua clerico Quinqueecclesiensis diocesis

Dilecte etc. Cum, sicut nobis exponi fecisti, tu, qui sublector dilecti filii Nicolai Bogani, lectoris collegiate ecclesie Beati Petri de Posega Quinqueecclesien[sis] diocesis et in

minoribus ordinibus constitutus existis, favore devotionis accensus ad omnes sacros et presbiteriatus ordines promotioni desideres. Nos te gratioso favore prosequi volentes tuisque in hac parte supplicationibus inclinati tibi, si nunc aut postquam^a arctatus fueris, ut a quocunque malueris catholico antistite gratiam et communionem Sedis Apostolice habente extra Ro[manam] Curiam residente tribus dominicis vel aliis festis diebus etiam extra tempora a iure statuta ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines huiusmodi te promoveri facere, et in illis postquam promotus fueris, etiam in altaris ministerio ministrare libere et licite possis et valeas, dummodo alias ad id reperiaris idoneus et aliquod canonicum non obsistat, licentiam concedere, ac eidem antistiti dicti ordines tibi, ut prefertur, conferendi facultatem elargimur. Non obstantibus apostolicis ac in provincialibus et sinodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Rome, die 4 Decembris 1524, anno secundo.

Io[annes] de Baschenis

^a A szó után kihúzva: 'acta'.

62.

Róma, 1524. december 22.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Németországba küldött, és most Campeggio bíboros legátus által Ferdinánd osztrák főherceghez irányított nunciusának, Girolamo Rorariónak abból a 800 rajnai forintból, amelyet Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus náluk elhelyezett, január 1-jétől számítva kéthavonta 106 forintot fizessenek ki. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartásuk maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Hártya, eredeti, el nem küldött pápai bréve, amelyen utólagos javítások szerepelnek. A bal felső sarkában kihúzva: '626'. A tulsó oldalán középen: 'Dilectis filiis Iacobo Fucher, eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis ^avel pro eis^a agentibus.' A jobb szélén más kéz írásával: 'Anno 2. 1524^b 22.^c Decembris. Fucheris, ut solvent Hie[ronymo] Rora[rrio]^d florenos 800.' Alatta harmadik kéz írásával: '626'. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 201^{rv}, n. 652. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 930^r-931^r, n. 626. – E brévét VII. Kelemen pápa átírta 1525. február 19-én, l. n. 71.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem.^e Commodis et necessitatibus dilecti filii Hieronymi Rorarij, quem dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germaniam miseramus, et nunc ^fdilecto filio cardinale Campegio legato nostro in Vngariam nostro iussu descendente in eadem Germania,^f apud dilectum filium nobilem

virum Ferdinandum Austrie archiducem^g h non minus pro regni Vngarie defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ipsius legati nostri iussa et ordinationes executurum,^h donec ibidem permanserit, oportune providere cupientesⁱ vobis in solidum per presentes committimus et expresse mandamus, ut prefato Hieronymo sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis, ^jtunc legatus noster^j apud vos nostro et Camere nostre Apostolice nomine deposuit summam octingentorum florenorum Rheni istius monete ad rationem sexaginta creiziarum pro quolibet floreno solvatis hoc modo, videlicet in principio cuiuslibet bimestris centum ^ket sex^k florenos similes^l inchoando^m aⁿ kalendis Ianuarii proxime futuri et sic successive, donec aliud a nobis habueritis in mandatis. De quibus quidem summis, sic ut premittitur, solvendis apochas seu chirographas recipietis, unam apud vos retinentes, alteram^o ad dilectum filium Franciscum Amellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callixti presbiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admittemus, ac prefato camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXII Decembris MDXXIII, pontificatus nostri anno secundo.

B[enedictus electus Cremonensis]^p

^{a-a} Sorközi beszűrés, alatta kihűzva: 'Bude'. ^b Javítva, eredetileg: '1525'. ^c Utána kihűzva 'Februarii'. ^d Vízfolt miatt nem vehető ki. ^e Utána kihűzva: 'Volentes'. ^{f-f} Sorközi beszűrés. ^g Utána kihűzva: 'eisdem negotiis incumbere iussimus'. ^{h-h} Lapszéli beszűrés. ⁱ A szó sorközi beszűrés. ^{j-j} Sorközi beszűrés, alatta kihűzva: 'dum et ispe prefate sedis legatus in partibus Hungarie, Bohemie ac Polonie permansit'. ^{k-k} Sorközi beszűrés, alatta kihűzva: 'triginta tres'. ^l Utána kihűzva: 'cum uno tertio alterius floreni'. ^m A kéziratban javítva, eredetileg: 'inchoandum'. ⁿ A szó sorközi beszűrés. ^o Utána kihűzva: 'vero'. ^p Kiszakadva, a másolatban tévesen: 'Evangelista'.

63.

Róma, 1525. január 2.

VII. Kelemen pápa Gosztonyi János győri püspökhöz

Figyelmébe ajánlja a famíliájában szolgálatot teljesítő kamarását, Kálnai Imrét, és kéri, hogy az erdélyi egyházmegyében – amelynek püspöki székére II. Lajos magyar király nemrég kinevezte – lévő telegdi főesperesség után Kálnait megillető jövedelmet, amíg a Szentszéknél szolgál, fizesse ki.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Venerabili fratri Ioanni Gozthon Jaurien[si] carissime in Christo filie nostre regine Ungarie etc. cancellario'*. A bal felső sarokban: '2834'. A túlsó oldalon: *'Anno secundo. MDXXV II Ianuarii. Ioanni Gozton pro Emerico^a Calnay commendatitium'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 3rv, n. 1. CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 426; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 178.

Venerabilis frater, salutem. Est inter camerarios et cubicularios nostros nobis et fide et caritate precipuus dilectus filius Emericus Calnaij archidiaconus Thylegdien[si] in ecclesia Transylvanien[si], ad quam nuper pastoris solatio destitutam regia auctoritate es nominati, cuius servitium erga nos assiduum et fidele cupimus et separamus a fraternitate tua debito favore prosequendum esse, siquidem in obsequiis et servitiis nostris existens non potest prorsus absens a sua ecclesia videri. Itaque hortamur fraternitatem tuam, velit sua opera ac gratia efficere, presertim postquam fraternitas tua dicte ecclesie Transylvanien[si] possessionem assecuta fuerit, ut ipse Emericus, quoad in nostra familiaritate extiterit, et fructus sui archidiaconatus quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis integre percipiat, et in omnibus rebus ac negotiis suis favore^b tue fraternitatis tutus et quam commendatus sit. Quod nobis erit gratum. Datum Rome, die II Ianuarii 1525, anno 2°.

^a Utána kihúzza: 'Cada'. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'fore'.

64.

Róma, 1525. január 15.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreikhez

Antonio de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és testvéreitől a Móré Fülöp pécsi püspök által a pécsi püspökségre való kinevezéséről kiállított pápai bullák költségeinek fedezésére elhelyezett 4930 dukátot – miután a nekik elküldött bullákat a velencei kereskedőknek átadták – vegyék át és kezeljék gondosan. Ezenkívül ebből az összegből, és abból, amit még Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus helyzetetett el náluk, Lorenzo Campeggio bíboros legátusnak február elsejétől havi 500 dukátot fizessenek ki.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilectis filiis Iac[ob]o de Fuccaris suisque nepotibus et sociis et mercatoribus Germanis'*.^a A bal alsó sarokban más kéz írásával: 'L. XI. Leon.'. A túlsó oldalon: *'15 Ianuarii 1525. Pro reverendissimo Campegio. Sanctitas vestra mittit*

Fuccaris^b nepotibus et sociis, bullas super Quinq[ue]eccl[es]ien[si] in personam Philippi More, quas presentent Ant[oni]o Io[hanni] et fratribus Venetis, et dictos 4930 ducatos ad illis accipient et retinent persolventque in solidum singulo mense ducatos 500 cardinale legato inchoando a kalendis Februarii proxime futuri,^c quoad in legatione steterit, et aliud sanctitas vestra habuerint in mandatis. Reverendissimus Armellinus vidit. Alatta más kéz írásával: 'Auscultata Am. Ta.'. A lap közepén: '11'. A lap alján: 'Registrata libro 2° fo. 82'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 12rv, n. 12. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 53r–54r, n. 11. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, V, 99–100. (az eredetiről); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 644, n. 839. (a másolatról) CIT.: KUBINYI, *Budai kereskedők*, 108. 49. j.; FEDELES, *Csulai*, 67. – Átírta VII. Kelemen pápa 1525 február 13-án, l. n. 69.

Clemens papa VII.

Dilecti filii etc. Cum nuper per nostras in forma brevis litteras dilectis filiis Ant[oni]o Io[annis] et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus ordinaverimus, ut quattuor milia^d noningentorum^e et^f triginta ducatorum auri in auro,^g quos diebus elapsis venerabilis frater Raphael⁶²⁵ More episcopus Quinq[ue]eccl[es]ien[si] pro expeditione litterarum^h dicti episcopatus penes ipsos deposuit cum promissione, illos ad omnem nostram requisitionem soluturos, quotiens littere apostolice sub plumbo desuper expedite eisdem presentate forent, solvere deberent. ⁱNos providere volentes, quoⁱ dictos 4930 ducatos recuperare possitis,^j ac omne dubium, quod premissorum occasione oriri posset, semovere,^k litteras^l nostras apostolicas sub plumbo^m ⁿsuper dicta ecclesiaⁿ expeditas^o ^pvobis mittimus,^p quibus^q ad effectum huiusmodi eisdem Antonio Io[annis]^f et fratribus ^sper vos^s presentatis.^t Omni^u cura procurabitis dictas pecunias ^vab eisdem^v quantocitius^w recuperare, illasque^x unacum aliis vobis a dilecto filio Tho[ma] cardinale Sancti Sixti, tunc in Vngaria nostro et Apostolice Sedis de latere legato relictis nostro nomine retinere. Et quoniam scimus^y dilectum filium L[aurantium] cardinalem Campegium nostrum et Sedis Apostolice de latere legatum pro defensione regnorum Vngarie, Polonie et Boemie ad dicta regna destinatum, quamplurimis indies impensis gravari, ^znos eiusdem necessitatibus providere volentes^z vobis in solidum tenore presentium committimus et mandamus, ut de quibuscunque pecuniis dicte sedis et Camere Apostolice^{aa} tam^{bb} relictis a predicto Tho[ma] cardinale, quam^{cc} de dictis ducatis quattuor milibus noningentis^{dd} triginta per manus^{ee} prefatorum Antonii Io[annis] et fratrum, ^{ff}que ad manus^{ee} vestras quomodocunque pervenerunt sive pervenient, summam quingentorum ducatorum^{gg} auri in auro^{ff} dicto^{hh} L[arentio] cardinali legatoⁱⁱ vel eius legitimo procuratori^{jj} quolibet mense Kalendis Februarii proxime futuri

⁶²⁵ Az elírás valószínűleg véletlen lehetett, bár elég furcsa, hiszen a lap hátulján lévő kivonatban a név helyesen szerepel. Szintén jól írták a következő, ezzel egy napon kelt fogalmazványban is, melyen mind a fogalmazvány lejegyzőjének, mind a korrektúrákat végző személynek kézírása megegyezik az ezen a minután láthatóval.

incipiendo, et in futurum^{kk} usque, quo ibidem pro dicta sede permanserit ^{ll}in dicte legationis officio,^{ll} vel aliud a nobis habueritis in mandatis, solvatis et solvique^{mmm} faciatis. Quas quidem summas, sicut prefertur,ⁿⁿ solvendas in vestris computis admittemus, necnon a dilecto filio F[rancisco] Armell[ino] etc. nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario presidentibus et dicte camere clericis admitti mandamus.^{oo} In contrarium etc. ^{pp}facientes non obstantibus quibuscunque.^{pp} Datum Rome etc. die XV Ianuarii 1525, anno II.

Evangelista^{qq}

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{rr}

^a A szó javítva, eredetileg: 'Alemans'. ^b Utána kihúzza: 'Bude'. ^c Utána kihúzza négy szó, a középső kettő: 'reverendissimo camerario', a többi nem olvasható. ^d A szó javítva, eredetileg: 'mille'. ^e A másolatban tévesen: 'noningentos', Theinernél hibásan: 'novemgentos'. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: 'Camere monete Vngarice'. ^h A szó lapszéli beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'Ut facilius'. ^j Utána kihúzza: 'et valeatis'. ^k A szó sorközi beszúrás, mellette kihúzza: 'volentes', alatta kihúzza: 'vitetur'. A szó Kollernél tévesen: 'removere'. ^l Előtte kihúzza: 'Mittimus nobis premissas'. ^m Fölötte kihúzott sorközi beszúrás: 'desuper'. ⁿ⁻ⁿ Lapszéli beszúrás. ^o A szó első szótagja javítva. ^{p-p} Sorközi beszúrás. ^q A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^r A szó javítva, eredetileg: 'Io.' ^{s-s} Sorközi beszúrás. ^t A szó vége javítva, eredeti alakja nem vehető ki. Utána kihúzza: 'poteritis'. ^u Utána kihúzza: 'igitur'. ^{v-v} Lapszéli beszúrás. ^w Theinernél tévesen: 'tantocitius'. ^x A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'hasque'. ^y A szó lapszéli beszúrás Francisco Armellini de' Medici bíboros kézírásával, a szövegben kihúzza: 'nos minine latet'. ^{z-z} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'Proinde volens indemnitati incommodoque suis providere'. ^{aa} Utána kihúzza: 'ad manus nostras quomodocunque et qualitercunque hactenus proven'. ^{bb} Fölötte kihúzza Francisco Armellini de' Medici bíboros kézírásával: 'proveniendas'. ^{cc} Theinernél tévesen: 'que'. ^{dd} Theinernél tévesen: 'novemgentis'. ^{ee-ee} Theinernél hiányzik. ^{ff-ff} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'mercatoribus Venetis Bude commorantibus vobis nostro et Camere Apostolice noviter solvendis'. ^{gg} Utána kihúzza: 'similium [...] eidem'. ^{hh} A szó Kollernél hiányzik. ⁱⁱ A szó sorközi beszúrás. ^{jj} Utána kihúzza: 'ducatis quingentis auri Camere monete Vngarice'. ^{kk} Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{ll-ll} Lapszéli beszúrás Francisco Armellini de' Medici bíboros kézírásával. ^{mmm} A másolatban és a kiadásokban: 'solvi'. ⁿⁿ Theinernél tévesen: 'precipitur'. ^{oo} Kihúzott lapszéli beszúrás: 'per presentes'. ^{pp} Utólag béírva Evangelista Tarasconus secretarius domesticus kézírásával. ^{qq} Saját kezű aláírás. ^{rr} Saját kezű aláírás.

65.

Róma, 1525. január 15.

VII. Kelemen pápa Antonio de Seda velencei kereskedőhöz és testvéreihez

Azt a 4930 dukátot, amelyet Móré Fülöp pécsi püspök a püspökségre való kinevezéséről kiállított pápai bullák költségeinek fedezésére náluk letétbe helyezett, fizessék ki Jakob Fugger kereskedőnek és unokaöccseinek vagy egyik ágensüknek, akiktől a bullákat megkapják. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilectis filiis Antonio Ioannis et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus'. A lap bal alsó sarkában: 'L. VII. Leon.'. A lap túlsó oldalán:

'Pro reverendissimo cardinale Campegio. 15 Ianuarii 1525. Sanctitas vestra mittit^a Iacobo Fucaro nepotibus et sociis bullas^b Q[ui]nq[ue]eccl[es]ien[si]s in personam Philippi More, et illis^c committit ut^d Committitur Antonio Io[annis] et fratribus Venetis mercatoribus Bude commorantibus, ut^e ducatos 4930 auri Fucaris persolvat et bullas ab illis super Q[ui]nq[ue]eccl[es]ien[si] recipiat, in personam Philippi More, pro quo sanctitate vestra obligati sunt. Reverendissimus camerarius misit.' Alatta más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'* A lap közepén: '12'. A lap alján: *'Registrata libro 2° fo 83.'* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 13rv, n. 13. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 54rv, n. 12. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, V, 100–101. (Az eredetiről)

^fClemens papa VII^s ^f

Dilecti filii etc. Cum alias venerabilis frater Philippus Mo[re]^g episcopus Quinq[ue]eccl[es]ien[si]s in manibus vestris^h pro expeditione litterarumⁱ dicti sui episcopatus ducatorum^j ^lquattuormilia noningentorum^k et triginta^l auri in auro^m deposuisset. Vosque illos ad nostram instantiam retinere confessi fueritisⁿ et quotiescunque littere apostolice sub plumbo super expeditione dicti episcopatus vobis presentate essent, cui et quibus voluissimus, soluturos promiseritis,^o inpresentiarumque summopere necesse sit^p impensis, et necessitatibus^q sedis et Camere Apostolice providere. Vobis et cuilibet vestrum committimus et mandamus ^rper presentes,^r quatenus dictos 4930 ducatos auri^s dilectis filiis Iac[ob]o de Fucaris eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel eorum agentibus ^tnostro et Apostolice Sedis nomine^t solvatis seu^u solvere^v faciatis, et^w ab eis dictas litteras apostolicas recuperetis.^x De quibus summis, sic, ut prefertur, solutis et solvendis apochas seu chirographa ab eis factas apud vos unam retinebitis, alteram vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armellinum Med[ices] tituli Sancte Marie in Transtiberim et Callixti prebiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis. Nos enim dictas pecunias,^y postquam persolute fuerint, ^zut premittitur,^z in computis vestris admitteremus ac a predicto camerario, presidentibus et clericis et ab aliis, ad quos spectat, admitti mandamus ^{aa}per presentes.^{aa} In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc. die 15 Ianuarii 1525, anno^{bb} secundo.^{cc}

Evangelista^{dd}

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{ee}

^a A szó sorközi beszúrás, mellette kihúzva *'Fucaris'*, alatta kihúzva: *'mittendo bullas ecclesie'*. ^b Utána kihúzva: *'ecclesie'*. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Itt félbeszakad, alatta kihúzva: *'Committitur Iacobo Fucaro nepotibus et sociis ut solvant'*. ^e Utána kihúzva: *'bullas super Quinq[ue]eccl[es]ien[si] in personam Philippi More, ut ab Fucaris recipiat'*. ^{f-f} Más kéz írása. ^g A másolatban: *'Morae'*. ^h A szó javítva, a másolatban tévesen: *'nostris'*. ⁱ A szó lapszéli beszúrás. ^j A szó javítva, a másolatban: *'ducatos'*. ^k A szó javítva, a másolatban: *'noningentos'*. ^{l-l} Kollernél arab számmal. ^m Utána kihúzva: *'de Camera'*. A lap szélén kihúzott beszúrás: *'monete Vngarice'*. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o Utána kihúzva: *'et qua'*. ^p A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *'est'*. ^q A szó javítva, eredeleig: *'necessitate'*. ^{r-r} Lapszéli beszúrás.

^s Utána kihúzza: ‘*monete Vngarice nostro et Sedis Apostolice nomine*’. ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^u A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*et*’. ^v A szó javítva, eredetileg ‘*solvi*’, Kollernél l. így. ^w A szó javítva, eredetileg: ‘*ac*’. ^x A szó javítva, eredetileg: ‘*recuperabitis*’. ^y A szó javítva, eredetileg: ‘*pecuniarum*’, utána kihúzza: ‘*summas*’. ^{z-z} Lapszéli beszúrás. ^{aa-aa} Sorközi beszúrás, a másolatból hiányzik. ^{bb} Utána kihúzza: ‘*II*’. ^{cc} A szó Evangélista Tarasconus secretarius domesticus kézírásával. ^{dd} Saját kezű aláírás. ^{ee} Saját kezű aláírás.

66.

Róma, 1525. január 31.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Ferdinánd osztrák főherceghez küldött nunciának, Girolamo Rorariónak abból a pénzből, amit Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus náluk elhelyezett, fizessenek ki neki 300 dukátot azokon az összegeken felül, amiknek kifizetéséről korábban már rendelkezett. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de’Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Clemens papa VII. Dilectis filiis Iac[ob]o Fucher, eiusque nepotibus mercatoribus Aleman[nis] vel^a pro eis agentibus.*’ A tulsó oldalon: ‘*Anno secundo. MDXXV. Ultima Ianuarii. Iacobo Fucher eiusque nepotibus, ut solvant Hieronymo Rorario summam tricentorum ducatorum.*’ Alatta más kéz írásával: ‘25’. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 23rv, n. 26. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 72rv, n. 25. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 543. – Átírta VII. Kelemen 1525. február 13-án, l. n. 70.

Dilecti filii etc. Commisimus^b ^cdilecto filio Hieronymo^d Rorario,^c quem^e dilecto filio cardinale Campegio legato nostro in Hungariam^f nostro iussu profecto^g in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem^h pro negotiis catholice fidei, nec^h minus pro regni Hungarieⁱ defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ^jut pro eiusdem fidei causa summam tricentorum ducatorum auri largorum,^k sicut^l ei ordinavimus,^m expendat. Quare^j vobis in solidum per presentes committimus et mandamus expresse, ut predicto Hier[onym]o sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis, tunc legatus noster apud vos nostro et Camere Apostolice nomine deposuit, summam tricentorumⁿ ducatorum auri predictorum ultra alias^o pecunias, quas per vos eidem Hier[onym]o solvi mandamus,ⁿ visis presentibus solvatis. De qua quidem summa^p sic ^qper vos^q solvenda^r apochas seu chirographa recipietis, unam apud vos retinendas, alteram ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices] etc. nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictam pecuniarum summam, postquam sic persoluta fuerit, in computis vestris admittemus, ac predicto camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eam in dictis computis

admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum etc. ultima Ianuarii 1525, anno 2°.^s

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘Commodis et necessitatibus’. ^c Javítva, eredetileg: ‘dilecti filii Hieronymi Rorarij’. ^d A másolatban: ‘Hiernymo’. ^e Utána kihúzza: ‘dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germania miseramus et nunc’. ^f A másolatban: ‘Ungariam’. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘descendendo’. ^{h-n} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘non’. ⁱ A másolatban: ‘Ungarie’. ^{j-j} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘ipsius legati nostri iussa et ordinationes exequuturum, donec ibidem permanserit, oportune providere cupientes’. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘in auro’. ^l Előtte kihúzza: ‘largorum’. ^m Utána kihúzza: ‘est’. ⁿ⁻ⁿ Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘floreorum Rheni istius monete ad rationem sexaginta creiziarum pro quolibet floreno’. ^o Utána kihúzza: ‘solutiones’. ^p A szó fölött kihúzott sorközi beszúrás: ‘tricentorum ducatorum’. ^{q-q} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘ut premititur’. ^r Az utolsó szótag sorközi beszúrás. ^s A másolat végén I. még: ‘Evangelista’.

67.

Róma, 1525. február 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Brodarics István magyar királyi követnek az érdemeiről nem csak öfelségének, hanem nunciusanak és másoknak hozzá írott leveleiből is értesült, ezért a követet ő is csak ajánlani tudja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘Regi Hungarie’. A lap jobb felső sarkában: ‘74’, jobb alsóban más kéz írásával: ‘53’. A túlsó oldalon: ‘Anno secundo 1525. Februarii octava. Regi Vngarie responsivum pro Stephano Broderico.’ ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 114rv. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 645, n. 840. TRANS.: SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 22. (partim) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 198, n. 1172.

Carissime in Christo fili noster etc. De animo et voluntate tua optima et pergrata, qua dilectum filium Stephanum Brodericum et tua ipsius sponte ac iudicio propter illius virtutes^a et^b probitatem, et nostra etiam causa, qui eum sepius tibi commendavimus, prosequeris, cum antea ex nuntii istic nostri et aliorum, tum proxime ex serenitatis tue litteris certiores plane, atque ut expectabamus, facti sumus. Quapropter, quod nondum commodo et dignitati eius, ut nostrum uterque expetit, et ipse promereri videtur, consulere^c potueris, accepimus excusationem tuam, quod autem eidem te consulturum in eoque et nobis et tibi ipsi, ubi primum se obtulerit occasio, omnino satisfacturum tam grate atque humaniter polliceris, agimus tibi gratias, et in eadem ista sententia, ut persistas, serenitatem tuam hortamur in Domino, et omni animi studio requirimus. In quo^d rem nobis gratissimam^d serenitas tua^e factura est.^f ^gDatum Rome etc. die VIII Februarii MDXXV, anno secundo.^g

^a Theinernél tévesen: ‘virtutem’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘et’, mellette kihúzza: ‘ac’. ^c Utána kihúzza: ‘poteris’. ^{d-d} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘qua gratum tua’. ^e A szó sorközi beszúrás,

alatta kihúzva: 'nobis sit'.^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'Non amplius necesse esse videtur, ut tibi repetamus'.^{g-g} Más kéz írása.

68.

Róma, 1525. február 12.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Miután 1524. október 1-jén kelt, nekik címzett brevójét (l. n. 50.) átírta, ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciushoz járó egyszeri 380 dukát kifizetést – nehogy a nunciust valami hiba folytán kár érje – 80 dukáttal megemelve 460-ban állapítja meg.

ORIG.: Két hosszanti irányú papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A bal oldali szalag tetején: 'Clemens papa VII. Dilectis filiis Iac[ob]o Fuccaro, eiusque nepotibus mercatoribus Germanis aut eorum in Vngarie et Polonie regnis agentibus'. Ennek hátoldalán más kéz írásával: 'Registrata libro 2° fo. 98.' A jobb oldali szalag bal szélén a szöveg utolsó előtti sora mellett: 'L. XII. Leon.'. Ennek túlsó oldalán: '12. Februarii 1525. Pro^a Barono Burgi Sicilie. Committitur^b Iac[ob]o Fuccaro^b et nepotibus, ut persolvant oratori 80 ducatos, ut pro residuo summe 460 eidem prius persolvende. Et solutionem centum ducatorum singulo mense continuet. Reverendissimus Armellinus misit.' Alatta más kéz írásával: 'Auscultata Am. Ta.'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 50r, n. 61. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 116v–117v, n. 59. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II., 645, n. 841. (másolatról); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 171–173, n. 12. (másolatról) CIT.: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, n. 145, 194.

Dilecti fili^c etc. ^dPridem vobis litteras nostras tenoris infrascripti scipsimus, videlicet:^d
 CLEMENS PAPA VII. Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Volentes commodis ac necessitatibus dilecti filii Ioannis Antonii Pullei Baroni Burgi Sicilie, quem dudum in carissimos in Christo filios nostros Ludovicum Vngarie et Boemie ac Sigismundum Polonie reges illustres pro rebus et negociis catholice fidei destinavimus providere. Nedum ibidem et nostro^f huius Sancte Sedis nomine permanebit, in aliquo patiat. Vobis in solidum per presentes committimus et^g mandamus, ut acceptis presentibus eidem Barono Burgi^h nostro et huius Sancte Sedis nuntio sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis, dum et ipse prefate sedis legatus ibidem existabat, apud vos noster et Camere nostre Apostolice nomine deposuit. Summam primo tricentorum et octoginta ducatorum auri de camera ad rationem X iuliorum pro quolibetⁱ ducato tradatis et consignetis. Deinde, donec ibidem moram traxerit, seu aliud a nobis non habueritis in mandatis, centum ducatos similes singulis mensibus a data presentium inchoando persolvatis seu persolvi faciatis. De quibus summis sic, ut prefertur, solutis et persolvendis^j apochas seu chirographa ab eo factas apud vos unam^k retinebitis, alteram^l vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Callisti presbiterum cardinalem, nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis.

Nos enim dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admittemus, ac predicto camerario necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die prima Octobris MDXXIII, pontificatus nostri anno primo. Evangelista. Cum autem^m predicta summa tricentorum octuaginta ducatorum auri de camera, ducatorum quadringentorum sexaginta similiumⁿ debeat^o esse, ne talis error in preiudicium et damnum dicti Io[annis] Antonii tendat, vobis et cuilibet vestrum mandamus per presentes, ut ducatos octuaginta auri similes pro residuo dicte summe quadringentorum sexaginta ducatorum primo solvende eidem^p solvatis, et solvi faciatis. Necnon ad^q solutionem centum ducatorum auri singulis mensibus eidem faciendam, prout in preinsertis litteris latius continetur, vos^r continuare volumus, et vobis^s mandamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. ^tDatum Rome etc. XII Februarii 1525, anno secundo.^t

Evangelista^u

F[ranciscus] cardinalis camerarius^v

^a Utána kihúzza: 'Bar'. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Fuccaris'. ^c A másolatban és Theinernél l. még: 'salutem'. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'Cum diebus proxime elapsis pro commodis et necessitatibus dilecti filii Ioannis Antonii Pullei Baroni Burgi vobis per nostras litteras infrascripti tenoris, scripserimus, videlicet'. ^e Az átírt bréve minutájában (n. 50.) a szó 'nostro' után áll. ^f A másolatban és a kiadásokban l. még: 'ac'. ^g Az átírt bréve minutájában l. még: 'expresse'. ^h Az átírt bréve minutájában e szó nem szerepel. ⁱ Az átírt bréve minutájában e szó nem szerepel. ^j Az átírt bréve minutájában e szó csak: 'solvendis'. ^k A szó a másolatban hiányzik, az átírt bréve minutájában: 'unum'. ^l Az átírt bréve minutájában: 'alterum'. ^m Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'ET QUIA'. ⁿ A szó a másolatból, és így a kiadásokból is hiányzik. ^o A szó javítva, eredetileg: 'debebat'. ^p Theinernél tévesen: 'eisdem'. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó sorközi beszúrás. ^s A szó sorközi beszúrás. ^{t-t} Más kéz írása. ^u Saját kezű aláírás. ^v Saját kezű aláírás.

69.

Róma, 1525. február 13.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Miután átírta 1525. január 15-én kelt, nekik címzett brévéjét (l. n. 64.), ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy a Lorenzo Campeggio bíboros legátusnak járó havi 500 dukátot – mivel a legátus költségei nagyobbak, mint ahogy azt gondolta – 600 dukátra emeli.

ORIG.: Két hosszanti papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Fol. 51r tetején: 'Clemens VII. Dilectis filiis Iac[ob]o Fuccaro eiusdem nepotibus mercatoribus Germanis autem eorum Vngarie et Polonie regnis agentibus'. Fol. 51v közepén más kéz írásával: 'Registrata libro 2° fo. 96.'. Fol. 52r-n az utolsó előtti sor mellett a bal margón: 'L. XV. Leon^s'. Fol. 52v-n más kéz írásával: '13 Februarii 1525. Pro reverendissimo Campeggio legato. Mittitur Fuccaris^a insertum breve illis scriptum, quo eis committatur, ut dictos 500 auri singulo mense legato persolverent. Et necnon convertur eisdem, ut

sexcentos solvant singulo mense^b donec in legatione steterit. Reverendissimus Armellinus misit. Utána más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'* Alatta egy harmadik kéz írásával: '62'. Ez alatt egy újabb kéz írásával: *'Februarii 1525.'* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 51r–52v, n. 64. COP.: 17. századi másolat. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 119r–120r, n. 62. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 646, n. 842. (*partim*) (a másolatról) CIT.: WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*, 22.

Dilecti fili^c etc. Nuper vobis litteras nostras tenoris infrascripti scipsimus, videlicet: Clemens papa VII. ^dDilecti^e etc. ^d Cum nuper per nostras in forma brevis litteras dilectis filiis Ant[oni]o Io[annis] et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus ordinaverimus, ut 4930 ducatorum auri in auro, quos diebus elapsis venerabilis frater Raphael More⁶²⁶ episcopus Quinq[ue]ecclesien[sis] pro expeditione litterarum dicti episcopatus penes ipsos deposuit, cum promissione illos ad omnem nostram requisitionem soluturos, quotiens littere apostolice sub plumbo desuper expedite eisdem presentate forent, solvere deberent. Nos providere volentes, quo dictos 4930 ducatos recuperare possitis, ac omne dubium, quod premissorum occasione oriri posset, semovere, litteras nostras apostolicas sub plumbo super dicta ecclesia expeditas vobis mittimus, quibus ad effectum huiusmodi eisdem Ant[oni]o Io[annis] et fratribus per vos presentatis. Omni cura procurabitis dictas pecunias ab eisdem quantocitius recuperare, illasque unacum aliis vobis a dilecto filio Tho[ma] cardinale Sancti Sixti, tunc in Ungaria nostro et Apotolice Sedis de latere legato, relictis, nostro nomine retinere. Et quoniam scimus dilectum filium L[aurantium] cardinalem Campegium nostrum et Sedis Apostolice de latere legatum pro defensione regnorum Vngarie, Polonie et Boemie ad dicta regna destinatum, quamplurimis indies impensis gravari. Nos eiusdem necessitatibus providere volentes, vobis in solidum tenore presentium committimus et mandamus, ut de quibuscunque pecuniis dicte sedis et Camere Apostolice, tam de^f relictis a predicto Tho[ma] cardinale, quam de dictis ducatis 4930 per manus prefatorum Antonii Io[annis] et fratrum, que ad manus vestras quomodocunque pervenerunt sive pervenient, summam quingentorum ducatorum auri in auro L[aurantio] cardinali legato vel eius legitimo procuratori quolibet mense Kalendis Februarii proxime futuri incipiendo, et in futurum usque, quo ibidem pro dicta sede permanserit in dicte legationis officio, vel aliud a nobis habueritis in mandatis, solvatis et solvi^g faciatis. Quas quidem summas, sicut prefertur, solvendas in vestris computis admittemus, necnon a dilecto filio F[rancisco] Armell[ino] ^hMed[ices] tituli Sancte Marie in Transtiberim et Callixti presbiteri cardinale,^h nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario, presidentibus et dicte camere clericis admitti mandamus. In contrariumⁱ

⁶²⁶ Véletlen elírás, l. fentebb!

facientes non obstantibus quibuscunque. Datum Rome ^japud Sanctum Petrum, sub annulo [fol. 52r] piscatoris,^j die XV Ianuarii MDXXXV, pontificatus nostri anno secundo. Evangelista. ET QUONIAM eundem^k L[aurentium] cardinalem maiori, quam putabamus, impensa gravari percepimus, predictamque summam quingentorum ducatorum ^lsingulo mense^l eidem^m minime sufficere, vobis et vestrum cuilibet tenore presentium mandamus, ut usque ad summam sexcentorum ducatorum auri similium de supradictis pecuniis quolibet mense ⁿeidem L[aurentio] cardinaliⁿ solvatis et solvi faciatis, Kalendis Februarii presentis incipiendo et successive, prout in preinsertis litteris latius continetur, dictam solutionem continuando, contrariis non obstantibus quibuscunque. Datum Rome etc. die XIII Februarii 1525, pontificatus nostri anno secundo.

Evangelista^o

F[ranciscus] cardinalis camerarius^p

^a Utána kihúzza: 'exemplum'. ^b Utána kihúzza: 'alias pro'. ^c A másolatban utána még: 'salutem'. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e A másolatban utána még: 'filii'. ^f Az átirrt bréve minutájában (n. 64.) e szó kihúzza szerepel. ^g Az átirrt bréve minutájában: 'solviue'. ^{h-h} Az átirrt bréve minutájában e helyütt csak: 'etc.'. ⁱ Az átirrt bréve minutájában utána még: 'etc.'. ^{j-j} Az átirrt bréve minutájában e helyütt csak: 'etc.'. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'dictum'. ^{l-l} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'mensuatim'. ^m A szó Theinernél tévesen: 'eisdem'. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás. ^o Saját kezű aláírás. ^p Saját kezű aláírás.

70.

Róma, 1525. február 19.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Miután átírta 1525. január 31-án kelt, nekik címzett brevét (n. 66.), ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy a Girolamo Rorariónak fizetendő 300 forintot nemcsak a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által náluk letétbe helyezett összegből, hanem Antonius de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és testvéreitől a Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláiért – amelyeket most küld el – befolyó pénzből is kifizethetik. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.1: Két hosszanti papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Az első szalag (fol. 71r) tetején: ^a'Clemens papa VII^s. Dilectis filiis Iacobo Fucher^b eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus.' A második más kézírásával (fol. 72r): 'Reverendissime domine, hanc etiam vult sanctissimus dominus noster expediri, sicut enim dixit dominus Sadoletus. Humillimus servitor Blossius.' A lap túlsó oldalán (fol. 72v): '19 Februarii 1525. Pro Hieronymo Rorario. Committitur Fucaris Bude in solidum, ut si 300 ducator oratori nondum persolverent iuxta litteras sanctitatis vestre,^c que^d inserte in hoc breve, eosdem 300 ducatos eidem oratori persolvant,^e pecuniis per cardinalem de Minerva penes eos relictis, quam de pecuniis apud^f Antonium Io[annem] et fratres Venetos per episcopum Quinq[ue]eccl[es]ien[sem] ratione expeditionis bullarum provisionis ecclesie depositis et ab illis exigendis,^g apocam reverendissimo Armellino^h aliamque penes se retinerent. Reverendissimus Armellinus misit.' Utána más kéz írásával: 'Auscultata Am. Ta.' Alatta egy másik kéz írásával: '85'. Alatta egy másik kéz írásával: 'Registrata libro 2° fo. 97.' ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 71r, 72rv, n. 87. ORIG.2: Papír,

eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap aljához pótlapot ragasztottak (fol. 72r): 'Anno secundo MDXXV. XVIII. Februarii. Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis, ut solvant Hiero[ny]mo Rorario summa tricentorum ducatorum auri.' Alatta más kéz írásával: '85'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 72rv, n. 88. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 154v–155v, n. 85. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 646, n. 843. (tévesen 13-i datálással a másolatról).

Dilecti filii, salutem etc. Nuper vobis scipsimus litteras tenoris subsequentes, videlicet: Clemens papa VII. Dilecti filii etc. Commisimus dilecto filio Hieronymoⁱ Rorario, quem^j dilecto filio cardinali Campegio legato nostro in Hungariam^k nostro iussu profecto in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem pro negotiis catholice fidei nec minus pro regni Hungarie defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ut pro eiusdem fidei causa summam tricentorum ducatorum auri largorum, sicut ei ordinavimus, expendat. Quare vobis^l in solidum per presentes committimus et mandamus expresse, ut predicto Hier[onym]o^m sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis tunc legatus noster apud vosⁿ nostro et Camere Apostolice nomine deposuit, summam tricentorum ducatorum auri predictorum ultra alias pecunias, quas per vos eidem Hier[onym]o solvi mandavimus,^o visis presentibus solvatis, de qua quidem summa sic per vos solvenda apochas seu chirographa recipietis, unam apud vos^p retinendam, alteram ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices] etc. nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes.^q Nos autem dictam pecuniarum summam, postquam sic persoluta fuerit, in computis vestris^r admittemus, ac predicto camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eam in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Cum autem dictam summam tricentorum ducatorum eidem Hier[onym]o omnino^s solvi velimus, ut eam in urgentibus fidei negotiis,^t sicut ipsi ordinavimus, expendat,^u mandamus vobis^v in solidum et expresse, ut dictam summam nisi vigore preinsertarum nostrarum^w solveritis, vigore presentium eidem Hier[onym]o vel procuratori eius tam de supradictis per dictum cardinalem Sancti [fol. 72r] Sixti, tunc legatum penes vos, quam nuper per venerabilem fratrem Raphaellem⁶²⁷ More^x episcopum Quinq[ue]eccl[es]ien[sem]^y ratione expeditionis suarum bullarum provisionis^z dicte ecclesie, quas vobis expeditas nunc mittimus, penes dilectos^{aa} filios Antonium Iohannem et fratres mercatores Venetos^{bb} Bude agentes depositis, et per vos^{cc} ab eisdem mercatoribus exigendis pecuniis

⁶²⁷ Véletlen elírás, l. fentebb!

effectualiter solvatis, binas de solutis apochas recipiendo,^{dd} unamque^{ee} penes vos retinendo, alteram huc ad dilectum filium^{ff} F[ranciscum] cardinalem Armell[inum] camerarium nostrum, ut in preinsertis nostris continetur, transmittendo. Non obstantibus omnibus, que in eisdem preinsertis voluimus^{gg} non obstare. Datum Rome, XIX Februarii MDXXV,^{hh} anno secundo.

Evangelistaⁱⁱ

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{jj}

^{a-a} Orig.₁: más kéz írásával. ^b Orig.₁: javítva, eredetileg: 'Fuscher'. ^c Orig.₁: utána két szó kihúzva: '[...] data'. ^d Orig.₁: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^e Orig.₁: utána két szó kihúzva: 'inde per'. ^f Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'ab'. ^g Orig.₁: utána kihúzva: 'chirographa'. ^h Orig.₁: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ⁱ Orig.₂: 'Hieronimo'. ^j Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ^k a másolatban: 'Ungariam'. ^l Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'nobis'. ^m Orig.₂: 'Hiero[nimo]'. ⁿ Orig.₂: 'nos'. ^o Az átfirt bréve minutájában: 'mandamus'. ^p Orig.₂: 'nos'. ^q Theinernél tévesen: 'transmittendam'. ^r Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'nostris'. ^s Orig.₁: a szó lapszéli beszúrás. ^t Orig.₁: utána kihúzva: 'sin'. ^u Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'expendant'. ^v Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'nobis'. ^w A másolatban és így Theinernél utána l. még: 'litterarum'. ^x Orig.₁: a szó utólag beírva a javításokat végző kéz írásával. ^y Orig.₁: a szó utólag beírva a javításokat végző kéz írásával. ^z Orig.₂: 'promissiones'. ^{aa} Theinernél tévesen: 'dictos'. ^{bb} Orig.₁: a szó lapszéli beszúrás. ^{cc} Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'nos'. ^{dd} Orig.₁: utána kihúzva: 'unamque'. ^{ee} Orig.₁: a szó lapszéli beszúrás. ^{ff} Orig.₁: utána kihúzva: 'nostrum'. ^{gg} Orig.₁: a szó javítva, eredetileg: 'noliumus'. ^{hh} Orig.₂ és Theinernél l. még: 'pontificatus nostri'. ⁱⁱ Orig.₁: saját kezű aláírás. ^{jj} Orig.₁: saját kezű aláírás.

71.

Róma, 1525. február 19.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez

Miután átfirta 1524. december 22-én kelt, nekik címzett brévéjét (n. 62.), az ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy nemcsak a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által náluk letétbe helyezett 800 rajnai forintból, hanem az említett bíboros által egykor Budán elhelyezett összegből és Antonius de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és testvéreitől a Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláiért – amelyeket most küld el – befolyó pénzből is kifizethetik. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilectis filiis Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus'. A jobb felső sarokban más kéz írásával: '392'. A túlsó oldal bal szélén az utolsó sor mellett: 'L. XIII. Blos[ius]'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 67rv, n. 74. COP: Papír, közelkorú másolat. A lap tetején más kéz írásával: '64'. Alatta: 'Dilectis filiis Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 72rv, n. 79. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 563.

Dilecti filii, salutem etc. Nuper vobis litteras scripsimus tenoris subsequentis, videlicet:

^aClemens papa VII.^a Dilecti filii, salutem etc. Commodis et necessitatibus dilecti filii Hieronymi Rorarij, quem dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germaniam miseramus, et nunc dilecto filio cardinale Campeggio legato nostro in

Vngariam nostro iussu discedente^c in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem non minus pro regni Vngarie defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ipsius legati nostri iussa et ordinationes executurum, donec ibidem permanserit, oportune providere cupientes vobis in solidum per presentes committimus et expresse mandamus, ut prefato Hieronymo sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis, tunc legatus noster apud vos nostro et Camere nostre Apostolice nomine deposuit summam octingentorum florenorum Rheni istius monete ad rationem sexaginta creziarum pro quolibet floreno solvatis, hoc modo, videlicet in principio cuiuslibet bimestris centum et sex florenos similes inchoando a Kalendis Ianuarii proxime futuri, et sic successive, donec aliud a nobis habueritis in mandatis, de quibus quidem summis, sic, ut premititur, solvendis apochas seu chirographas recipietis, unam apud vos retinentes, alteram ad dilectum filium Franciscum Armellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callixti presbiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admittemus, ac prefato camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis et thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc. die XXII Decembris MDXXIII, ^dpontificatus nostri^d anno secundo. Volentes igitur, sicuti equum est, [fol. 67v] eidem Hier[ony]mo nobis iugiter ac fideliter inservienti dictam summam pecuniarum omnino persolvi, mandamus vobis in solidum et^e expresse, ut, si nondum vigore preinsertarum nostrarum solveritis, dictam summam octingentorum florenorum Rheni ad rationem et in terminis, ut supra scribitur, eidem Hieronymo vel legitimo procuratori eius tam de supradictis olim penes vos in Buda per dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti, tunc Sedis Apostolice legatum, quam nunc penes dilectos filios Antonium Ioannis^f et fratres mercatores Venetos Bude agentes per venerabilem fratrem Raphaellem⁶²⁸ More episcopum Quinq[ue]eccl[esi]ar[um] ratione expeditionis bullarum dicte sue ecclesie, quas^g vobis expeditas nunc mittimus, depositis et per vos nostro nomine ab eisdem mercatoribus exigendis solvatis, apochas seu chirographas de solutis per vos, alteram pro vobis retinendo, alteram huc ad dictum^h dilectum filium nostrumⁱ F[ranciscum] cardinalem Armellinum nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium

⁶²⁸ Véletlen elírás, 1. fentebb!

mittendo, prout latius in preinsertis nostris continetur. Datum Rome, XIX Februarii 1525, anno 2°.

Evangelista^j

F[ranciscus] cardinalis camerarius^k

^{a-a} A másolatból hiányzik. ^b A másolaton: 'Hieronymi'. ^c Az átírt brévében: 'descendente'. ^{d-d} A másolatból hiányzik. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó javítva, eredetileg: 'Ioannem'. ^g Eredetileg ide szánt, de kihúzott, 4-5 szóból álló lapszéli beszúrás nem olvasható. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j Saját kezű aláírás, a másolatban nem szerepel. ^k Saját kezű aláírás.

72.

Róma, 1525. február 24.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíborshoz

Magyarországra küldött legátusként felhatalmazza olyan engedélyek (nem keresztényekkel való kereskedelem; az elpusztult templomok köveinek végvárak építéséhez való felhasználása; a törökök ellen, a katolikus hitért harcolva elhalálozóknak teljes búcsú; a kalocsai egyházmegye jövedelmeinek a katonák zsoldjaira való átengedése) megadására, amelyek az országnak a törökök elleni védelméhez szükségesek lehetnek, és ezekben az ügyekben belátása szerint dönthet.

ORIG.: Papír, bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 135r: idegen kezek írásával a jobb felső sarokban: '90', a jobb alsóban: '71'. Fol. 136v: más kéz írásával: 'Anno secundo 1525. Februarii XXIII. Cardinali Campeggio facultas varia concedendi in regno Vngarie'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 135r, 136v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 97–98, n. 67. REG.: NANNI, *Epistoleae ad principes*, I, 200, n. 1187.

Dilecte fili noster etc. Cum in regno isto Vngarie noster et Sedis Apostolicæ^a de latere legatus nunc existens nostrarum sollicitudinum et laborum, quos pro salute illarum nobis carissimarum nationum suscipimus, sis particeps, ac presens facile videre et discernere possis, que sint ad regni adversus Turcas defensionem necessaria, sitque expediens et opportunum multos et donis spiritualibus, et aliquarum etiam facultatum commodo ad alacritatem tutande fidei Christi et vigilantiam animare, circumspeditioni tue, de^b cuius prudentia et integritate in rebus omnibus summam fidem et opinionem habemus,^c ut quibus tibi visum fuerit, expedire^d licentiam et facultatem prebeas sine aliquo pene aut censurarum incursu^d aliqua cum hostibus Christi commercia habendi,^e et parvos gladiolos aut etiam salis summam quantam,^f ^gtibi aut^h eis^g videbitur illis, vendendi,ⁱ aliisque^j ne^k idem agant^l etiam sub excommunicationis pena^l prohibendi, necnon iis, qui in prelio pro honore Christi et catholica fide contra infideles militando morientur omnium suorum peccatorum plenariam indulgentiam et remissionem

consequendi, lapidesque et cementa ac materiam ecclesiarum dirutarum in confinibus infidelium, quarum reparandarum spes nulla est, in edificationem et constructionem menium et arcium ac reparationem munimentorum pro Christianorum tutela convertendi, gratias quoque et indulgentias quibusvis a Sede Apostolica concessas, si forte per bullam nostram moderni iubilei revocate sint, in pristinum statum et vigorem restituendi aut non esse nec fuisse revocatas declarandi, ^mfructus quoqueⁿ a suis ecclesiis et beneficiis absentium in civitate et diocesi Colocen[si],^o si moniti etiam edicto publico sub honesto termino ad residendum venire neglexerint, ad stipendia militum contra eosdem Turcas et infideles vertendi,^m similiaque alia,^p que ad pacem et solatium animarum tutelamque illorum populorum pertinere et utilia esse ipse iudicaveris, ^qcum debita moderatione agendi,^q amplam tenore presentium facultatem concedimus simul et potestatem. Non obstantibus omnibus, que in contrarium visa fuerint obstare. Datum ^rRome, die XXIII Februarii MDXXV, anno secundo.^f

^a Utána kihúzza: 'legatus'. ^b Utána kihúzza: 'qui'. ^c Utána kihúzza: 'per presentes concedimus'. ^{d-d} Sorközi beszúrás. ^e Utána kihúzza: 'facultatem [...] possit facto'. ^f Balannál tévesen: 'quantum'. ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h Utána áthúzza: 'illis'. ⁱ Utána három szó kihúzza: 'necnon aliis ne[...]dant'. ^j A szó utolsó szótagja sorközi beszúrás. ^k Előtte kihúzza: 'quas duxeris'. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^{m-m} Utólag beszúrva a szöveg után. ⁿ Balannál tévesen: 'que'. ^o Balannál tévesen: 'Colom.'. ^p Utána kihúzza: 'agendi'. ^{q-q} Sorközi beszúrás. ^{r-r} Más kéz írása.

73.

Róma, 1525. március 11.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához

Kérésükre megerősíti elődjének, X. Leó pápának a rendet a kóborló szerzetesektől megvédő rendelkezését, amely szerint e rend szerzeteseit egyetlen főpap, apostoli nuncius vagy legátus sem veheti maga mellé a minister provincialis vagy a Szentszék különleges engedélye nélkül. A rendelkezés magyarországi betartatását Tomori Pál kalocsai érsekre és Perényi Ferenc váradi püspökre bizza.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: 'Dilectis filiis generali et provincialibus ministris Cismontanis et Ultramontanis ordinis minorum de observantia ceterisque prelati eiusdem ordinis et eorum cuilibet'. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspeccet nyomai. Alatta 18. századi rövid tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti oklevelek gyűjteménye, n. 109. [MNL OL DF 275563.] ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 576–577, n. 9; ETE I, 196–199, n. 189.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dudum felicitis recordationis Leoni pape X^{mo} predecessori nostro pro parte vestra exposito, quod sepe contingebat, quosdam

de ordine vestro professores salutis proprie immemores, suavi salutaris obedientie iugo spreto ad eundem predecessorem et Sedem Apostolicam accedere, exemptiones, gratias, privilegia et apostolica indulta, quibus religionis vestre integritas non mediocriter dissolvebatur, et aliis delinquendi fomentum efficax ministrabatur, ad ordinis disciplinam regularem et prelatorum correctionem salutarem declinandas, confictis mediis querere, et obtinere etiam^a nonnullos ex prelati ecclesiarum vobis irrequisitis ad secum morandum, vel pro^b ipsorum promovendis negotiis aliquos ex eisdem assumere iuxta sue libitum voluntatis, quo fiebat, ut ordo prefatus et sue pacis dispendium et gravis detractio aliquando perferret detrimentum. Idem predecessor considerans incongruum existere, quod huiusmodi professores habitum dicti ordinis gererent, ac se de ipso ordine nominari presumerent, et iurisdictionem aut disciplinam superiorum eiusdem ordinis suscipere parvi penderent, super his salubriter et provide occurrere cupiens vestris in ea parte supplicationibus inclinatus pro dicti ordinis eiusque observantie regularis conservatione, et ut vagantibus et delinquentibus fratribus atque aliis exquisitis mediis libertatis viam querere satagentibus omnis evagandi tolleretur occasio, auctoritate apostolica inter alia^c statuit et ordinavit, quod nullus ordinis et observantie huiusmodi professor extunc de cetero exemptionem aut indultum apostolicum sub quavis forma et expressione verborum obtinere posset, nisi vester aut commissariorum vestrorum in Romana Curia existentium, ad hoc expressus accederet assensus,^d et si illa impetrarent, nullatenus sibi suffragarentur, quominus illorum obtentu a prelatorum suorum iurisdictione et eorum regulari disciplina^e exemptus censeretur^e. Quodque nullus prelatus aut Sedis Apostolice nuntius aut legatus, nisi esset de latere legatus, aliquem ex fratribus vestri ordinis ad secum morandum vel pro suis negotiis promovendum^f absque vestra seu provincialium ministrorum suorum licentia petita, obtenta et in scriptis habita assumere posset sine speciali mandato Sedis Apostolice. Et ne professores ipsi cum predictis contra premissa morari vel negotia eorum assumere auderent, in virtute sancte obedientie districtius inhibuit, ac sub excommunicationis late sententie pena precepit et mandavit, ut professores, qui sine dicto speciali mandato vestro vel vestra licentia ad predicta quomodolibet in posterum assumpti forent, eisdem discipline et correctioni, quibus alii professores vestri subiicerentur, subici deberent. Statuta tamen et ordinata per vos in congregationibus generalibus contra huiusmodi delinquentes in sue firmitatis robore permanere voluit ac extunc irritum decrevit et inane, si secus super his a quoque^g quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret^h attentari, prout in litteris eiusdem predecessoris desuper confectis plenius continetur.

Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut litteras predecessoris, statutum, ordinationem, inhibitionem, preceptum, mandatum, voluntatem et decretum ⁱpremissa pro illorum subsistentia firmiori approbare et innovare, aliasque in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati litteras predictas, statutum, ordinationem, inhibitionem, preceptum, mandatum, voluntatem et decretumⁱ predicta ac omnia et singula alia in dictis litteris contenta auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus, illaque inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus. Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocen[si] et episcopo Varadien[si] vel eorum in spiritualibus vicariis generalibus per presentes committimus et mandamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios vobis in premissis omnibus et singulis efficacia defensionis auxilio assistentes faciant auctoritate nostra illa omnia et singula firmiter observari, non permittentes vos vel vestrum aliquem contra presentium et Leonis predecessoris litterarum huiusmodi tenorem quomodolibet indebite molestari. Contradictores per censuras ^jecclesiasticas illas totiens, quotiens opus fuerit, aggravando, reaggravando et alia opportuna iuris remedia^j compescendo, invocato ^kad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^k Non obstantibus premissis ac felicis recordationis Bonifacii pape VIII predecessoris nostri de una et de duabus dietis in concilio generali edita, dummodo ultra tres aliquis auctoritate presentium non trahatur, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon in provincialibus et synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus ^lconstitutionibus, suspensionibus, revocationibus, restitutionibus, bullis litterisque prefatis fratribus concessis aut in posterum concedendis, indultis, privilegiis, facultatibus, litteris apostolicis cum quibusvis clausulis et derogatoriis derogatoriis ac fortioribus et insolitis, quibus omnibus etiam^g de eis eorumque totis tenoribus et datis, non autem per huiusmodi generales clausulas etiam^h specialem mentionem importantes, sed specifica et individua ac de verbo ad verbum seu quevis alia mentio habenda esset, presentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus,^l ceterisque contrariis quibuscunque. Volentes et decernentes, quod presentibus ac predecessoris litteris nullatenus derogari possit, preterquam^o si presentes de verbo ad verbum inserte fuerint. Quodque presentium transsumptis manu notarii publici ^pet Curie causarum Camere Apostolice auditoris vel alterius in dignitate ecclesiastica constituti, sive vicarii generalis, qui ipsius rei prelati erit, sigillo munitis eadem penitus fides adhibeatur, que presentibus adhiberetur, si essent exhibite vel

ostense.^p Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XI Martii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

^qBe[enedictus] El[ectus] Ravennen[sis]^q

^a Az ETE-ben: 'et'. ^b A szó az ETE-ben hiányzik. ^c Az ETE-ben tévesen: 'alias'. ^d Az ETE-ben tévesen: 'assessus'. ^{e-e} Az ETE-ben tévesen: 'exemptis censerentur'. ^f Waddingnál: 'promovendis'. ^g Az ETE-ben tévesen: 'quocunque'; a szó Waddingnál: 'quoquam'. ^h A szó Waddingnál: 'contigerit'. ⁱ⁻ⁱ E rész Waddingnál hiányzik. ^{j-j} E rész Waddingnál hiányzik. ^{k-k} E rész Waddingnál hiányzik. ^{l-l} E rész Waddingnál hiányzik. ^m Az ETE-ben tévesen: 'etsi'. ⁿ Az ETE-ben tévesen: 'et'. ^o Az ETE-ben tévesen: 'preterque'. ^{p-p} E rész Waddingnál hiányzik. ^{q-q} E rész Waddingnál hiányzik.

74.

Róma, 1525. március 12.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához

Elődje, X. Leó pápa kérésükre elrendelte, hogy a rend azon szerzetesei, akik testi vagy lelki betegséget színelve vagy szűkölködő szülei megsegítésére, egyetemjárás vagy egyházi javadalmak birtoklásának ürügyén vagy egy bñboros szolgálatába állva rendházukat elhagyták és rendi öltözetüket levetették, nyolc napon belül térjenek vissza, mert feljebbvalójuk parancsa és az Apostoli Szentszék engedélye nélkül a renden kívül nem élhetnek; a rendelkezést megszegőket kiközösítés sújtsa. Megerősíti elődje rendelkezését, és annak magyarországi betartatására Tomori Pál kalocsai érseket és Perényi Ferenc váradi püspököt jelöli ki.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai brève, amely a hajtásoknál erősen kopott, vízfoltos. A külzetten: 'Dilectis filiis generali et universis provincialibus ministris ordinis fratrum minorum de observantia nuncupatorum ceterisque eiusdem ordinis prelati'. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspecst nyomai. Alatta újkori tartalmi ismertetés. Mellékelve van hozzá 18. századi másolata. Štátny archív v Bratislave, Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, n. 332. [MNL OL DF 250380.] COP.: 18. századi másolat az oklevélhez mellékelve. Uo. ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 577–579, n. 10.

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dudum per [felicis recordationis]^a Leonem papam X^m predecessorem nostrum accepto, quod licet tam secundum canonicas sanctiones, quam etiam vestri ordinis regularia instituta dicti ordinis fratres qua[cunque]^b causa etiam studii,^c seu alia occasione recedere absque licentia superiorum suorum vel post eiusdem licen[tie r]evocationem^d extra domos dicti ordinis morari non possint, nihilominus nonnulli ex dicti ordinis fratribus egritudines ac corporum et animarum passiones simulantes, [al]i^e subveniendi parentum inopie colore quesito, alii vero ad studiorum universitates absque licentia huiusmodi seu eadem licentia revocata accedere et inibi morari, atque quod deterius est, privilegiis universitatibus huiusmodi

illarumque scholaribus concessis, ut liberius in sua damnata presumptione permanere possent, se tueri alii vero proprie salutis obliti apostolicas, in quibus se professionem aut nunquam, aut infra pubertatis annos, seu per vim et metum fecisse asserunt, litteras impetrare, aut habitu abiecto per habitacula secularium personarum ac loca inhonesta discurrendo cum laicis conversari non verebantur, alii vero sub pretextu habilitatis seu dispensationis ad obtinendum ecclesiasticum sive ecclesiastica beneficium seu beneficia per clericos seculares obtineri solitum vel solita per litteras apostolicas sibi concesse, nonnulli quippe alicuius ex Sancte Romane Ecclesie cardinalibus tunc presentibus, vel pro tempore existentibus [fraternit]atis^f litteras exhibendo obedientie regularis laxatis habenis extra ordinem et obedientiam suorum prelatorum in parentum vel consanguineorum sive amicorum domibus morar[i et]^g permanere ac beneficiis ecclesiasticis deservire et per seculum vagari presumebant, quod sine ani[marum suarum]^h pernitie, religionis vituperio, Dei contemptu et populorum scandalo fieri nullomodo potest, prefatus predecessor vestris in ea parte supplicationibus inclinatus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus fratres predicti egritudinis aut subveniendi parentum [inopie]ⁱ sive alia quavis occasione vel causa, respectu etiam studii aut dispensationis ad obtinendum beneficium huiusmodi apostolica seu quavis alia auctoritate sibi concesse, nisi beneficium ipsum foret canonice et actu assecutum, sive familiaritatis alicuius ex dictis cardinalibus, preterquam [si actu]^j continui commensales eiusdem predecessoris fuissent extra dictum ordinem, preterquam vel absque licentia et mandato eiusdem superioris respective et illa durante etiam [de]^k licentia Sedis Apotolice predictae^l etiam^m pretextu quarumcunque facultatum, indultorum et aliarum litterarum apostol[icarum],ⁿ quibusvis universitatibus concessarum sine consensu vestro commorari non possent. Quodque unusquisque vestrum in sua provincia, dum et quotiens^o opus foret, fratres ex[tra ordinem]^p predictum quavis occasione alia tunc commorantes ad ordinem huiusmodi redeundum cogere et compellere possetis, apostolica auctoritate perpetuo statuit et ordinavit, ac idem predecessor in aliis se professionem nunquam aut infra pubertatis annos vel per vim aut metum [emisisse]^q asserentibus rei tam impie occurrere cupiens, cum commissiones ille false^r impetrare essent ac etiam si [bene recte]que^s impetrare essent, in foro conscientie dumtaxat non in foro contentioso, nec contra religionis iura consuetudinem aut voluntatem valerent, declaravit vobis [in virtute sancte]^t obedientie mandans, ut fratres ordinis vestri cuiuscunque condicionis essent, qui ab obed[entia exivi]ssent^u aut habitum reliquissent eatenus aut in posterum exituri relicturive essent, quacunque

auctoritate id facerent, nisi ad arctiorem regulam,^v ubi actu obser[vanter viverent, tran]sirent^w vigore predecessoris^x et aliarum litterarum apostolicarum super quibusvis supplica[tionibus aut manda]tis^y expeditarum, ad ordinem atque ad ordinis loca revocaretis, bullas eis auferretis, habitum sacrilege relictum resumere, in fame penitere divino [cultui et proprie saluti vacare]^z cogeretis, accito etiam, si opus esset, auxilio brachii secularis. Decernes motu pr[oprio]^{aa} [et ex certa]^{bb} scientia, ut fratres, qui ab ordine recederent, quocunque modo exirent aut habitum relinquerent relicturive essent, nisi post mandatum vestrum infra dies [octo immediate]^{cc} proximos ad obedientiam redirent habitumque reassumerent, excommunicationis late sententie penam [incurrent,]^{dd} a qua absolvi nisi per summum pontificem aut morte interveniente non possent, ac voluit et decrevit penam eandem subire omnes eos, qui iis auxilium, consilium [vel favorem]^{ee} prestarent. Ceterum eadem auctoritate, motu et scientia similibus statuit et ordina[vit, quod in qui]buscunque^{ff} litteris ad ipsorum fratrum instantiam sive sub annulo piscatoris aut sub plumbo vel penitentiarum^{gg} super premissorum aliquo et inobedientie regularis derogatione etiam super quibusvis supplicationibus ad eodem Leone aut Romano pontifice pro tempore existe[n]te et^{hh} mandato]ⁱⁱ specialiter et absolute signatis, impetratis eatenus et in posterum impetrandis, semper et indeficienter subintelligeretur clausula huiusmodi et de licentia superioris et ea durante. Decernens litteras apostolicas huiusmodi clausula carentes nullas nulliusque roboris vel momenti fore in illisque indiffer[enter]^{jj} dictam clausulam, etiam si non foret apposita, semper tacite intelligi debere, eiusdem predecessoris intentionis fuisse. Inhibens districtius locorum ordinariis sub interdicti^{kk} ingressus ecclesie et suspensione^{ll} a regimine et administratione suarum ecclesiarum, universitatum rectoribus ac illorum^{mmm} conservatoribus parrochialiumque ecclesiarum rectoribus et aliis quibuscunque sub excommunicationis late sententie et privationis earundem parrochialium ecclesiarum ac omnium aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, que obtinent, nennon inhabilitationis ad illa et alia in posterum obtinenda penis eo ipso, quo contraface[rent, in]currentis,ⁿⁿ ut vos quominus fratres dicti vestri ordinis sub indultorum, exemptionum, gratiarum ac litterarum apostolicarum predictarum specie extra domos et obedientiam vestram vagantes capere et apprehendere etiam violenter, illosque ad domos et loca, unde recesserant, reducere et carceribus mancipare vale[retis, nu]llomodo^{oo} per se vel alium seu alios directe vel indirecte impedire presumerent, prout in litteris eiusdem predecessoris desuper confectis plenius continetur. Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut litteras, statutum, ordinationem,

mandatum, voluntatem et decretum huiusmodi pro illorum [subsi]stentia^{pp} firmiori innovare et approbare, aliasque in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati litteras predecessoris ac statutum, ordinationem, mandatum, voluntatem et decretum predecessoris ac omnia et singula alia in eisdem [litteris contenta]^{qq} auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus illaque inviolabiliter observari mandamus. Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocen[si] et episcopo Varadien[si] vel eorum in spiritualibus vicariis generalibus per presentes committimus et madamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios vobis in premissis omnibus et singulis efficacis defensionis presidio assistentes faciant auctoritate nostra illa omnia et singula firmiter observari, non permittentes vos vel vestrum aliquem contra presentium et Leonis predecessoris litterarum huiusmodi tenorem quomodolibet indebite molestari. Contradictores per censuras ^{rr}ecclesiasticas illas totiens, quotiens opus fuerit, aggravando et reaggravando et alia opportuna iuris remedia^{rr} compescendo, invocato ^{ss}ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^{ss} Non obstantibus premissis ac felicis recordationis Bonifacii pape VIII predeces[soris nostri]^{tt} de una ^{uu}et de duabus dietis in concilio generali edita, dummodo ultra tres aliquis vigore presentium non trahatur, et^{uu} aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ^{vv}necnon in provincialibus et sinodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus, suspensionibus, revocationibus, restitut[ionibus nullis]^{ww} litterisque prefatis fratribus concessis aut in posterum concedendis, indultis, privilegiis, facultatibus, litteris apostolicis cum quibusvis clausulis etiam derogatarum derogatoriis ac for[tioribus]^{xx} et insolitis, quibus omnibus, etiam si de eis eorumque totis tenoribus et datis, non autem per huiusmodi generales clausulas etiam specialem mentionem importantes, sed specifica et individua ac de verbo ad verbum seu quevis alia mentio habenda esset, presentibus pro expressis habentes, illis alias in suo [robore]^{yy} permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus,^{vv} ceterisque contrariis quibuscunque. Volentes et [decernentes],^{zz} quod presentibus ac predecessoris litteris nullatenus derogari possit, preterquam si presentes de verbo ad verbum inserte fuerint, quodque presentium litterarum transumptis [manu not]arii^{aaa} publici ^{bbb}et Curie causarum Camere Apostolice auditoris vel alterius in dignitate ecclesiastica const[ituti sive vicarii]^{ccc} generalis sigillo munitis, eadem prorsus^{bbb} fides ^{ddd}in iudicio et extra illud^{ddd} adhibeatur, ^{eee}que adhiberetur, si presentes ipse essent exhibite vel ostense.^{eee}

Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XII Martii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

^{fff}Be[enedictus] el[ectus] Rauennen[is]^{fff}

^a A hajtásoknál lévő vízfolt miatt nem olvasható, de az oklevélhez mellékelt 18. századi másolatból és a kiadásból pótolva. ^b L. az a jegyzet. ^c A szó után Waddingnál: 'sui'. ^d L. az a jegyzet. ^e L. az a jegyzet. ^f L. az a jegyzet; a szó Waddingnál: 'familiaritatis'. ^g L. az a jegyzet. ^h L. az a jegyzet. ⁱ L. az a jegyzet. ^j L. az a jegyzet. ^k L. az a jegyzet. ^l A szó Waddingnál: 'prodesse'. ^m A szó Waddingnál: 'et'. ⁿ L. az a jegyzet. ^o A szó Waddingnál: 'quoties'. ^p L. az a jegyzet. ^q L. az a jegyzet. ^r A szó Waddingnál: 'falso'. ^s L. az a jegyzet. ^t L. az a jegyzet. ^u L. az a jegyzet. ^v A szó Waddingnál: 'vitam'. ^w L. az a jegyzet. ^x A szó Waddingnál: 'predictarum'. ^y L. az a jegyzet. ^z L. az a jegyzet. ^{aa} L. az a jegyzet. ^{bb} Kiszakadva. ^{cc} L. az a jegyzet. ^{dd} L. az a jegyzet. ^{ee} L. az a jegyzet. ^{ff} L. az a jegyzet. ^{gg} Waddingnál a szóvégi 'm' hiányzik. ^{hh} A szó Waddingnál: 'etiam'. ⁱⁱ L. az a jegyzet. ^{jj} L. az a jegyzet. ^{kk} A szó Waddingnál: 'interdicto'. ^{ll} A szó Waddingnál: 'suspensionis'. ^{mmm} A szó Waddingnál: 'illarum'. ⁿⁿ L. az a jegyzet. ^{oo} L. az a jegyzet. ^{pp} L. az a jegyzet. ^{qq} L. az a jegyzet. ^{rr} E rész Waddingnál hiányzik. ^{ss-ss} E rész Waddingnál hiányzik. ^{tt} L. az a jegyzet. ^{uu-uu} E rész Waddingnál hiányzik. ^{vv-vv} E rész Waddingnál hiányzik. ^{ww} L. az a jegyzet. ^{xx} L. az a jegyzet. ^{yy} L. az a jegyzet. ^{zz} L. az a jegyzet. ^{aaa} L. az a jegyzet. ^{bbb-bbb} E rész Waddingnál hiányzik. ^{ccc} L. az a jegyzet. ^{ddd-ddd} E rész Waddingnál hiányzik. ^{eee-eee} E rész Waddingnál hiányzik. ^{fff-fff} E rész Waddingnál hiányzik.

75.

Róma, 1525. március 15.

VII. Kelemen pápa Giovanni Andrea Picenardihoz

Megbízottját Narni városába küldi, hogy a II. Lajos magyar király leveleivel hozzá küldött magyar nemest, Acél Istvánt kifosztó adószedőkről informálódjon, és meghatalmazza, hogy velük szemben eljárjon.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában: '144'. Alatta középen: 'Dilecto filio Ioanni Andree de Picenardis parafrenario et commissario nostro'. A lap tulsó oldalán: 'Anno secundo 1525 XV Martii. Ioannes Andreas de Picenardis deputatur commissarius ad civitatem Narniam per se informando de quadam extorsione facta per publicanos seu gaballerios'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 105rv, n. 126.

Dilecte etc. Cum ad nos gravi animi nostri molestia perlatum sit, publicanos seu gaballerios nostre civitatis Narnie tam nuper dilecto filio Stephano Azil nobili^a Hungaro ad nos cum litteris sui regis, nostri in Christo filii carissimi venienti, quam alias multis aliis illac transeuntibus exorbitantia et inhonesta gravamina intulisse, multasque extorsiones non ferendas viatoribus inferre consuevisse. Nos et tanti regis respectu et publice utilitatis causa te commissarium illuc nostrum destinandum duximus, et tenore presentium destinamus. Mandantes tam tibi, ut Narniam te personaliter conferens, de his gravaminibus, extorsionibus et audaciis eorundem publicanorum te diligenter informis,

ac contra eos ita realiter et personaliter procedas, prout tibi oretenus commisimus, quam dilectis filiis, gubernatori, prioribus et communitati dicte civitatis sub nostri arbitrii pena, ut in omnibus hanc tuam commissionem concernentibus, tuam voluntatem statim exequantur quibusvis litteris et patentibus eisdem publicanis concessis, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque. Datum Rome etc. die XV Martii MDXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'persona'.

76.

Róma, 1525. március 16.

VII. Kelemen pápa Bornemissza János pozsonyi ispánhoz

A színe elé járuló Acél Istvánnak méltatta a címzett erényeit; arra kéri, hogy tudásával és tekintélyével segítse az ország védelmét.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: '*Dilecto filio Bornamissa comiti Poseniensi consiliario regis Hungarie*'. A jobb felső sarokban: '107'. A lap túlsó oldalán: '*Anno secundo 1525. Martii XVI. Bernardino[!] comiti Possoniensi, Stephano Verbez.*' ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162rv. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1204.

Dilecte fili. Cum vidissemus libenter dilectum filium Stephanum Azil, hominem, ut et nostrorum, qui istic degunt, et aliorum multorum testimonio prudentem ac probatum, cum alia multa eum collocti sumus nostrum erga istius carissimi regis et totius regni commodum ac salutem mentem declarantia, tum de te quoque non exiguum sermonem fecimus, non enim possumus oblivisci fidei, virtutis et integritatis tue, quam et semper plurimum dileximus, et sumus in perpetuum amaturi, sed quid de te locuti sumus, ipse Stephanus poterit tibi referre. Nos his litteris nostris te voluimus in Domino salutare atque adhortari, ut que defensionis istius regni necessaria sunt, omni tua prudentia et auctoritate consulere, agere et urgere non desinas. Quod erit tue pristinae virtute consentaneum et ^ade re^a nobis plurimum gratum.

^{a-a} Sorközi beszúrás.

77.

Róma, 1525. március 16.

VII. Kelemen pápa Verbőci Istvánhoz

A hazatérő Acél Istvánnal küldi levelét. Az általa a címzettnek megígért Szent Sebestyén-ereklyék ügyében még nem intézkedett, viszont kéri, hogy őt, legátusait és nunciosait munkájával és bölcsességével segítse.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A levél első sorában közepén: '*Stephano Verbez*'. A lap hátulján a 61. sz. brévével közös megjegyzés, lásd ott. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162^{rv} REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1205.

Dilecte fili. Redeunte in patriam dilecto filio Stephano Azil, qui ad limina apostolorum^a se contulit, estque a nobis grate et libenter cognitus, has illi ad te litteras volumus dare tibi perseverantiam nostre optime erga te voluntatis declaranter. Quamquam quod de Sancti Sebastiani reliquiis eramus polliciti, id adhuc non requiverimus prestare quibusdam retardati difficultatibus, quas curabimur remonere, ut tibi satisfacit. Nos devotionem tuam plurimum in Domino hortamur, ut in salute ac defensione istius incliti et nobis carissimi regni nobiscum procuranda, in tua ope, prudentia, auxilio nobis et legatis ac nuntiis nostris assistas, quod facies rectum et nobis gratum tibi que persuadeas te a nobis paterne diligi. Datum^b Rome die XVI Martii MDXXV, anno secundo.^b

^a Utána egy szó kihúzva, mely nem olvasható. ^{b-b} Más kéz írása.

78.

Róma, 1525. március 21.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

A császár győzelmével megnyílt az út a török elleni háborúhoz, amelyet maga is szorgalmaz; a jubileumi búcsú ügyében pedig szívesen gyakorol kegyet. Mindezekről bővebben hozzá küldött követétől fog hallani.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lep tetején: '*Bernardino de Frangepanibus*'. A lap hátulján más kéz írásával: '*Anno secundo. 1525. Martii XXI. Bernardino de Frangepanibus*'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 164^{rv}. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 115, n. 84. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1207.

Dilecte fili. Littere tue plene officii atque amoris fuissent nobis multo gratiores, si te, quem valde in Domino diligimus, nullis molestiis oppressum intellexissemus, certe enim dolendum est, Deum omnipotentem peccatis nostris infestum tantum arbitrii et licentie efferatis hostibus Christiani nominis tribuisse, ut semper nostris damnis vires

suas ostendere et ampliare audeant. Quem nos speramus ipsius freti misericordia aliquando mitius et benignius res nostras respecturum hoc maxime tempore, quo tanta et tam admirabili victoria ad serenissimum Cesarem delata, viam nobis munire ad sanctam expeditionem videtur. Itaque nos et instamus assidue, ut hoc necessarium bellum adversus Turchas suscipiatur, et interim, dum hoc fiat, tui et rerum tuarum omnium curam, quantum nobis licebit, non sumus omissuri, te in Domino hortantes, ut pro tua et maiorum tuorum pietate ac virtute forti resistere animo et acquirere perpetui meriti gratiam apud Deum et nos contendas. Nos certe nobilitati tue ex animo favemus, ipsamque diligimus, salutemque et tranquillitatem tuam aliqua nobis oblata occasione sumus cordi habituri. Quod vero ad iubileum istis indulgendum attinet, gratiam tibi nostram libenter impartivimus, sicut per alias nostras litteras cognosces, in qua ea re et aliis omnibus omnem nostram paternam benignitatem tibi et tuis rebus sumus semper prestituri, sicut coram exposuimus nuntio tuo,^a qui tibi plenius referet. ^bDatum Rome, die XXI Martii MDXXV, anno secundo.^b

^a Utána egy szó kihúzva, mely nem olvasható. ^{b-b} Más kéz írása.

79.

Róma, 1525. március 22.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

A címzett kérésére megengedi, hogy familiárisaival, katonáival és alattvalóival együtt, akik vele együtt szüntelenül a török ellen harcolnak, illetve öregségük vagy szegénységük miatt Rómába zarándokolni nem tudnak, ha a bullában kihirdetett napokon a kérvényező uradalmain lévő templomokat felkeresik, jubileumi búcsút nyerhetnek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilecto filio nobili viro comiti Bernardino de Frangepanibus'*. A lap jobb felső sarkában más kéz írásával: *'134'*. A lap túlsó oldalának tetején más kéz írásával: *'Anno secundo. MDXXV, XII Martii. Pro comite Bernardino de Frangepanibus, filiis, familiaribus, militibus, subditis suis pugnantis contra Turcas iubileum.'* A lap jobb alsó sarkában a fogalmazvány írójától: *'Francisco Petro del Nero civi Florentino'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 113rv, n. 135.

Dilecte fili, salutem etc. Exiguntur tua merita et devotionis sinceritas, qua nos et Romanam Ecclesiam reverteris, ut illa tibi concedamus, per que iuxta pia desideria tua^a conscientie pacem et anime salutem Deo propitio consequi valeas. Exponi nobis nuper fecisti, quod tu^b unacum militibus et subditis tuis, qui tecum contra Turchas assidue pugnant, zelo religionis ac fidei indulgentias, quas hoc anno iubilei Christifideles limina Beatorum Petri et Pauli apostolorum et certas alme Urbis ecclesias in bulla nostra super

hoc edita designatas visitando acquirent, consequi desideras, quare nobis humiliter supplicari fecisti, ut anime vestre saluti in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur vestro pio desiderio,^c quantum cum Deo possimus, satisfacere volentes tibi ac insuper omnibus et singulis familiaribus et militibus aliisque subditis tuis, qui tecum adversus Turchas assidue pugnant vel infirmitate senis aut vera paupertate impediuntur, et absque tuo^d ac suo incommodo Urbem ipsam visitare non possent, ut confessorem idoneum secula[rem]^e vel cuiusvis ordinis regularem eligere possitis, qui plenissimam omnium peccatorum vestrorum absolutionem et remissionem ac indulgentiam anni iubilaei huiusmodi non aliter, quam si aliam Urbem et ecclesias ad hoc per nos deputatas in presenti anno personaliter iuxta [litteras]^f apostolicas ipsius iubilaei visitassetis, concedere possit et valeat auctoritate apostolica tenore presentium, de speciali gratia indulgemus, dummodo tamen aliquas ecclesias in tuo dominio per eundem confessorem statuenda, in diebus per easdem iubilaei litteras prefixis visitetis pro laboribus et expensis, quas ad dictam Urbem veniendo fecissetis, aliqua pia opera iuxta conscientiam vestram et dicti confessoris ordinationem [fac]iatis^g et exequamini.^h

Datum Rome, die 22 Martii 1525, anno 2°.

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzza: 'et'. ^c Utána kihúzza: 'quantum'. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e A szó vége a lap széléről levágva. ^f Egy szó kiszakadva. ^g A szó eleje a lap széléről levágva. ^h A szó javítva, eredetileg: 'exequaris'.

80.

Róma, 1525. május 7.

VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol királyhoz

Beszámol a törököknek Illiricum és Magyarország elleni előkészületeiről, Németország új eretnekséggel fertőzött népei között dúló háborúról és a parasztfelkelésekről, majd – hosszasan fejtegetve a jó király érényeit – a kereszténység védelemében és a béke létrehozásában segítségét kéri.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 216r tetején közepén: 'Regi Anglie', bal alsó sarkában a datálást végző kéz írásával: 'Dupplicatum'. Fol. 217v más kéz írásával: 'Anno secundo 1525. Maii septima. Anglie regi pro pace'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 216r, 217v, n. 135. COP.: Papír, korabeli másolat. A lap tetején: 'Copia brevis ad illustrissimum regem Anglie, fidei defensorem'. TNA Letters and Papers Henry VIII, General Series SP 1/34, fol. 173rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 136–137, n. 101. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 207, n. 1236. (ORIG.-ról); BREWER, *Letters and Papers*, IV, 579, n. 1317; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.986. (COP.-ról)

Carissime.^a Cum ad nos quotidie de apparatu consiliisque Turcarum nuntii et littere perveniant, quibus significetur^b impetum ab illis in Illiricum et Vngariam preparari, que

provincie auxiliis consiliisque^c deserte in maximo sunt periculo posite, non possumus quo graviora et propinquiora nobis et universe Christianitati imminent, mala non sollicitiore animi studio ad pacem adhortari, et quod unum remedium afflictis rebus ostenditur, pacis videlicet et tranquillitatis, id, quantum nobis licitum est,^d procurare et suadere, presertim cum atrocioribus malis domesticis et intestinis quam externis etiam conflictemur, omnis enim^e Germania validis et plurimis^f referta nationibus ita ob scelus et impietatem eorum, qui novas et nefarias hereses aut seminaverunt aut foverunt, tumultibus et^g seditionibus involuta et subversa est, ut concitatis plebium et rusticorum turbis omnis nobilitas et omnis ordo ecclesiasticus ad^h exitium vocantur. Ita nos in tanta undiqueⁱ circumfusa omnium^j rerum calamitate ad Deum et Dominum nostrum conversi pacem ab eo et veniam exposcimus, teque, fili carissime et invictissime, cuius mentis et voluntatis in Dei rebus eximie tot habemus pignora,^k enixe obtestamur, ut quando plurimum in omni pacis et concordie consilio tua potest auctoritas, velis ad eam curandam et conficiendam tuam operam et opem conferre. Qui hostes tui erant, memorabili prelio victi remiserunt iam contentionem et spiritus pristinos. Quid autem sit, quod stabile^l ex victoria queratur preter laudem et rerum suarum securitatem, ignoramus cetera enim omnia, non tam sedatio^m sunt preteritorum laborum, quam concitatio sepeⁿ futurorum, nihil autem est in magno et inclito rege tam laudabile et gloriosum quam moderationis et prudentie existimatio. Sed hec tu sapientius cogitabis, illud quod ad fidem Christi, quod ad salutem pertinet Christianitatis, quoniammodo sine pace domestica poterit expediri et provideri, in quo serenitatem tuam summo animi studio adhortamur in Domino, ut se ad omnia concordie consilia benignum, clementem facilemque prebere velit, ut familiaribus malis incommodisque repulsis occurrere periculis gravibus, que imminent, et salutem ferre populo sancto Dei tua imprimis virtute et magnanimitate interveniente^o possimus. Sicut de omnibus tecum latius dilectus filius Melchior Langus nuntius noster nostris verbis aget, cui serenitas tua fidem omnem habebit. Datum ^pRome, die^q VII Maii MDXXV,^r anno secundo.^p

^a A másolatban után még: *'in Christo fili noster. Salutem et apostolicam benedictionem.'* ^b A kiadásban tévesen: *'significatur'*. ^c A másolatban ehelyett: *'copiisque'*. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A kiadásban tévesen *'pluribus'*. ^g Utána kihúzza: *'factioni'*. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'in'*. ⁱ A másolatban e szó hiányzik. ^j A másolatban e szó helyett *'unique'*. ^k Utána kihúzza: *'supplice'*. ^l A szó sorközi beszúrás. ^m A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'consolidatio'*. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o A másolatban e szó helyett tévesen: *'intermente'*. ^{p-p} Más kéz írása. ^q A másolatban e szó helyett *'apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris'*. ^r A másolatban ezután még: *'pontificatus nostri'*.

81.

*Róma, 1525. május 30.**VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához*

Elődje által a rendnek kiadott minden kiváltságot, mentességet, engedélyt és kegyet – különösen a quarta funeralis nem fizetésére vonatkozókat –, továbbá Szent Ferenc reguláját és a kasztíliai burgosi tartományban tartott utolsó rendi capitulum generale rendelkezéseit megerősítette. Kiemeli, hogy a rendet saját és az Apostoli Szentszék védelme alá vette, ezért a rend tagjait senki sem közösiheti ki. E levélben foglaltak betartásával Szalkai László esztergomi és Tomori Pál kalocsai érseket bízza meg.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve, amely a hajtásoknál kopott, szakadozott. A külzeten vörös viaszba nyomott pápai gyűrűpecsét nyoma, mellette rövid újkori tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti oklevelek gyűjteménye, n. 108. [MNL OL DF 275562.]⁶²⁹ ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 215–216; ETE I, 204–205, n. 198. (*partim*)

CLEMENS PAPA VII^s

AD PERPETUM^a rei memoriam. ^b[Dum fructus uberes]^c, quos ordo sacer dilectorum filiorum fratrum minorum regularis observantie in agro militantis ecclesie cum propagatione religionis ac defensione et augmento fidei catholice ac salute Christifidelium produxit hactenus et indes producit, diligenter attendimus, dignum quin potius debitum reputamus, ut eius statum prosperum et tranquillum omni diligentia procuremus, illiusque religiosas personas specialibus favoribus et gratiis prosequamur.^b Hinc est, quod nos motu proprio et ex certa nostra scientia tenore presentium omnia et singula privilegia, immunitates, exemptiones, presertim non solvendi clericis secularibus quartam funeralium, quoad fratres in possessione non solvendi quartam huiusmodi existentes, ac omnia et singula indulta, indulgentias, peccatorum remissiones et gratias dicto minorum et Sancte Clare ac tertio de penitentia nuncupato ordinibus, illorumque fratribus, monialibus, sororibus et utriusque sexus personis ac monasteriis, domibus, ecclesiis et^d locis quibuscunque etiam per modum extensionis seu communicationis ^eet alias^e quomodolibet per quoscunque Romanos pontifices, predecessores nostros ac nos et sedem predictam concessa, auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus, ^g[ac]^f perpetue firmitatis robur obtinere et inviolabiliter observari debere, ipsosque fratres, moniales, sorores, personas, monasteria, domos, ecclesias et alia loca huiusmodi omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, concessionibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus et gratiis quibusvis congregationibus dictorum ordinum aliorumque ordinum mendicantium quomodolibet concessis et concedendis, necnon etiam quibusvis

⁶²⁹ Az oklevélről készített digitális felvételért Dreska Gábornak tartozom köszönettel.

facultatibus et gratiis sue professioni regularis observantie non contrariis aliis ordinibus quibuscunque non mendicantibus quomodolibet concessis et concedendis, uti, frui et gaudere posse atque debere in omnibus et per omnia, perinde ac si eis specialiter concessa fuissent.^g Et constitutiones in ultimo capitulo generali dicti ordinis minorum regularis observantie in provincia Burgen[si] regni Castelle factas plenam roboris firmitatem obtinere, et ab omnibus, quamdiu per aliud capitulum generale dicti ordinis mutate non fuerint, inviolabiliter observari debere, [nec]non^h regulam ipsam per Sanctum Franciscum pro fratribus ordinis minorum institutamⁱ observabilem, meritoriam, fundatam super sacrum evangelium existere, et quoscunque cuiuscunque status, dignitatis aut condicionis scribentes aut asserentes regulam ipsam n[on] me]ritoriam^j vel in observabilem seu sacro evangelio repugnantem esse, in hoc eorum assertionem huiusmodi^k non esse tenendam, nec admittendam auctoritate et tenore premissis decernimus ac volumus et mandamus, ipsosque fratres ab inquisitoribus ^l[heretice]^m pravitatis eximimus, et sub nostra et Apostolice Sedis protectione suscipimus, ipsisque inquisitoribus^l sub excommunicationis sententia et officiorum [suorum privatione]^m inhibemus, ne de dictis fratribus etⁿ ratione criminis heresis quoquomodo se[se]^o [intr]omittere^p presumant, sicque^q per quoscunque tam ordinaria, quam delegata et mixta auctoritate fungentes iudices et personas ubique iudicari, cognosci atque decidi debere, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, cognoscendi et decidendi facultate, necnon irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, etiam decernimus^r et nihilominus ^svenerabilibus fratribus Strigonien[si] et Colocen[si] archiepiscopis^s committimus et mandamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios auctoritate nostra faciant, presentes litteras et in eis contenta quecunque plenum effectum sortiri, illisque monasteria, domos, fratres, moniales et sorores ac personas minorum et Sancte Clare ac tertii ordinum predictorum et alios quoscunque, quos^t quomodolibet concernunt, pacifice frui et gaudere, nec permittant quemquam^u contra tenorem presentium modo aliquo impediri, molestari aut inquietari. Contradictores quoslibet et rebelles etiam per privationem^v quorumcunque beneficiorum suorum ecclesiasticorum et inhabilitatis ad illa ac alia imposterum obtinenda ac quascunque, de quibus eis videbitur, censuras et penas ac alia iuris opportuna remedia appellatione postposita compescendo. Invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. ^wNon obstantibus felicitis recordationis Bonifacii pape VIII predecessoris nostri etiam de una et in concilio generali de duabus dietis edita, ac aliis

constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon statutis et consuetudinibus etiam iuramento confirmatione apostolica et quavis firmitate alia roboratis, necnon privilegiis, indultis et litteris apostolicis per quoscunque Romanos pontifices, predecessores nostros ac nos et sedem predictam etiam motu proprio et ex certa scientia ac de apostolice potestatis plenitudine et cum quibusvis irritativis, annullativis, cassativis,^x revocativis, modificativis, preservativis, exceptivis,^y restitutivis, declarativis mentis attestativis ac derogatoriis derogatoriis aliisque efficacioribus, efficacissimis, et in solitis clausulis quomodolibet etiam pluries concessis, reformatis et innovatis, quibus omnibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis et individua ac de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem im[porta]ntes^z mentio seu quevis alia expressio habenda aut exquisita forma conservanda foret, et eis caveatur expresse, quod illis nullatenus derogari possit illorum omnium, necnon quarumcunque etiam in forma brevis litterarum occasione premissorum quomodo[libet contfe]ctarum^{aa} et quorumcunque in eis contentorum tenores presentibus pro sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis, necnon modos et formas ad id servandos pro individuo servatis habentes hac vice, dumtaxat illis alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus, necnon omnibus illis, que in dictis concessum est non obstare contrariis quibuscunque. Aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac^{bb} de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem, quod presentium transumptis manu alicuius publici notarii subscriptis et sigillo^{cc} alicuius persone in dignitate ecclesiastica constitute^{cc} munitis eadem prorsus fides in iudicio et extra adhibeatur, que presentibus originalibus ahiberetur, si forent exhibite vel ostense.^w Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXX Maii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.^{dd}

^a Az ETE-ben tévesen: *'perpetuam'*. ^{b-b} Az ETE-ből hiányzik. ^c Két szó nem olvasható, az első vízfolt, a második szakadás miatt; pótolva Waddingtól. ^d A szó Waddingnál: *'ac'*. ^{e-e} E rész Waddingnál hiányzik. ^f A szó vízfolt miatt nem olvasható, pótolva Waddingtól. ^{g-g} Az ETE-ből hiányzik. ^h Kiszakadva. ⁱ A szó Waddingnál: *'statutam'*. ^j Kiszakadva. ^k A szó kiadásból hiányzik. ^{l-l} E rész Waddingnál hiányzik. ^m A szó kiszakadva, pótolva Waddingtól. ^m Kiszakadva, pótolva Waddingtól. ⁿ A szó Waddingnál: *'etiam'*. ^o Kiszakadva; a szó Waddingnál: *'se'*. ^p A szó eleje vízfolt miatt nem olvasható, pótolva Waddingtól; az ETE-ben tévesen: *'committere'*. ^q Az ETE-ben tévesen: *'atque'*. ^r Az ETE-ben és Waddingnál: *'quam'*. ^r AZ ETE-ben tévesen: *'decrevimus'*. ^{s-s} Waddingnál: *'venerabili fratri archiepiscopo Florentino et dilecto filio vicario nostro in Urbe nunc et pro tempore existentibus'*. ^t Az ETE-ben tévesen: *'quos'*. ^u A szó Waddingnál: *'quemque'*. ^v AZ ETE-ben utána még: *'et'*. ^{w-w} A kiadásból hiányzik. ^x A szó Waddingnál hiányzik. ^y A szó Waddingnál: *'receptivis'*. ^z Kiszakadva, pótolva Waddingtól. ^{aa} Kiszakadva, pótolva

Waddingtól.^{bb} A szó Waddingnál hiányzik.^{cc-cc} E rész Waddingnál hiányzik.^{dd} Waddingnál utána még: 'Evangelista'.

82.

Róma, 1525. június 6.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Néhai Beriszló Péter veszprémi püspök, Horvátország és Dalmácia kapitánya iránti nagyrebecsülése miatt unokaöccsét, az őfelségének írott levéllel hazatérő Beriszló Jánost ajánlja.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A levél bal felső sarkában: 'Pro Iohanne Berislaus', középen: 'Regi Hungarie', jobb felső sarokban: 'Commendatitium', mellette: '293'. A túlsó oldalon más kéz írásával: '7. Iunii 1525 anno 2°. Pro Ioanne Berislaus regi Vngarie commendatitium'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 212rv, n. 256.

Carissime. Dilectus filius Ioha[nn]es Berislaus, nepos bone memorie Petri Berislaus^a episcopi Vesprimien[sis], qui in tuo Croatie et Dalmatie regno capitaneus pro tua serenitate existens inibi ab infidelibus trucidatus, sue in te fidei et in Deum pietatis laudabilem^b memoriam reliquit. Cum ad nos pro dicti quondam sui patruis negotiis se contulisset, in egritudinemque incidisset, nostram caritatem eiusdem episcopi intuitu suis in adversitatibus expertus est. Cumque ad serenitatem tuam rediens nostras ad te litteras humiliter petiisset, libenter ei concessimus,^c potius ut satisfaceremus ei, quam ut necessarium^d arbitraremur. Non enim ambigere possumus, quin eiusdem episcopi virtutis et interitus ea apud te futura sit memoria ac ratio, quam celsitudinis tue gratitudo requirit. Itaque eundem Iohannem subditum tuum ac^e patruis sui magnis cum meritis ad te redeuntem paterne tibi commendamus gratum habituri, si ad tuam in illum speratam benignitatem nostre commendationis caritate pro cumulo adieceris. Datum Rome, VII Iunii 1525, anno secundo.

^a Sic! ^b Utána kihúzva: 'nobis'. ^c Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^d A szó javítva, eredetileg: 'necessarius'. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'ac', mellette kihúzva: 'cum'.

83.

Róma, 1525. június 9.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, I. Zsigmond lengyel királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez

Kéri, hogy Rodosz szigetének elveszte után bajba került, a keresztény hit védelmében nagy szolgálatokat tett johannita lovagrendet támogassák, országaikban lévő jövedelmeiket, jogaikat és kiváltságait védelmezzék.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Az első oldal tetejének közepén: 'Regi Hungarie', jobb szélén: '285'. A lap túlsó oldalának alján más kéz írásával: 'Simile regi Polonie, dempta credentiali in nuntium. Simile archiduci Austrie'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 213rv, n. 257.

Carissime etc. Etsi id officium, quod apud serenitatem tuam pro dilectis filiis magistro et fratribus hospitalis Sancti Ioh[ann]is Hier[oso]limytan[i] illorumque universo ordine nunc exequimur, magis pie atque officiose nos facere, quam necessario arbitremur, propter quod eidem serenitati tue predecessoribusque eius omnes religionis professores precipueque Deo militantes et corpus suum pro Christi fide obiicientes semper cure et cordi fuisse scimus, flebilisque magistri et fratrum eorundem calamitas et exilium non modo commendatione, sed miseratione ubique prosequenda sint, tamen nos non plus precibus illorum, quam nostro officio et caritate compulsi hec ad serenitatem tuam scribere instituimus, ut quod tua sponte te facturum non dubitabamus etiam libentius exequerere nostra commendatione accedente. Nam preter pastorale onus, quo cunctis Christifidelibus presertim religiosi adesse cogimur, accedit etiam studium et caritatem in hos nostram, quod illum ordinem ante cardinalatum professi, mox in cardinalatu in precipua protectione habuimus. Quam sane protectionis curam aucti nunc dignitate augere etiam debemus et intendimus. Quo factum est nuper, ut veteri nostro in illos amore atque officio et nova ipsorum calamitate nos impellentibus ipsum magistrum et fratres cum miserandis eorum reliquiis post Rhodum captam pie susceperimus, unamque ex nostris civitatibus urbi et mari vicinam eis assignaverimus, quoad ipsi novas sibi sedes exedificare, ac deinde nobis et ceteris Christianis principibus solitam pietatem et fortitudinem prestare possint, sicut hactenus et omni tempore fecerunt. Et illi quidem in id assidue pro solita virtute incumbunt, ut collata ex prioratibus preceptoriiisque omnibus, quas in orbe Christiano obtinent pecunia, sedem sue religioni muniant, ubi etiam stationem habeant nostris classibus fidam atque oportunam, infidelibus vero pyratis formidolosam. In quo tam pio proposito a nobis et ab omnibus tuaque precipue serenitate sunt fovendi, eo etiam [fol. 273v] magis quo ipsi semestri in illa obsidione se adversus numerosissimum ac validissimum exercitum diu per virtutem

tutati, mox ab omnibus deserti pari virtute ac prudentia se incolumes reseruarunt. Prima autem ratio sublevationis horum ea est, que et equissima, ut si quando antea ipsorum redditus iura immunitatesque conservata eis fecerunt, nunc beneficio tue serenitatis conserventur, cum in presente et calamitoso eorum statu aliena ope indigeant, nedum de suo sibi detrahi sufferre possint. Omni igitur studio et caritate, qua possumus, serenitatem tuam in Domino hortamur et requirimus, ut dictum ordinem Hier[oso]limytan[em] de Christiano nomine semper optime meritum commendatissimum suscipere, et cum Dei ac pietatis iustitieque inprimis causa, tum deinde probitatis et consuetudinis tue nostraque huius commendationis intuitu velis in omnibus tuis regnis redditus, iura ac privilegia eius integra illesaque esse immunitatemque ei solitam conservari, quam si felici tempore retinuit, non debet in calamitoso amittere, erit hac tue serenitatis pietas cum sibi solita et ipsis debita Deoque maxime accepta, tum nobis etiam, qui huic ordini peculiariter ac paterne afficimur, supra, quamdiu possit, grata. Quemadmodum hec latius nuntius apud serenitatem tuam noster prosequetur. Datum Rome etc. die IX Iunii MDXXV, anno 2°.

84.

Róma, 1525. június 9.

VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott traui püspökhöz

A címzettet nagybátyja, Thomas Niger püspök – aki Horvátország, Dalmácia és Szlavónia lakosaiért a II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királynál és más uralkodóknál járt követségben, és különösen Klissza város felszabadításáért fáradozott sokat – lemondása miatt megürült traui püspöki székre kinevezi, és megengedi, hogy spalatói kanonokságát és minden javadalmát felszentelése után is megtarthassa. Ezenkívül a kinevezési bullák expedálására – mivel a mondott egyházmegyének a török betörések miatt kevés a jövedelme – rendelkezésére álló fél évet két és fél évvel meghosszabbítja, és addig püspöki jövedelmeit is elfoglalhatja.

ORIG.: Hártya, eredeti pápa bréve. Foltos, a hajtásoknál szakadozott. A hátoldalán: *‘Dilecto filio Christoforo electo Tragurien[si]’*. Hrvatski Državni Arhiv, Documenta mediaevalia varia, n. 846. [MNL OL DF 219362.]⁶³⁰ ED.: ŠEGVIĆ, *Obrana Klisa i zasluge Splićanina Tome Crnica*, 40–41.

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecte fili, salutem et apostolicam be[nedictionem.]^a Nuper ecclesie Tragurien[sis], ex eo, quod venerabilis frater Thomas [regim]ini^b et administrationi dicte ecclesie, cui

⁶³⁰ Az oklevélről készített digitális felvétel Rácz György közvetítésével jutott el hozzám, segítségét ezúton is köszönöm.

preerat, in ma[ni]bus^c nostris sponte et libere cessit, nosque cessionem huiusmodi^d admittentes de persona tua nobis et fratribus nostris Sancte Romane Ecclesie cardinalibus [ac]^e tuorum exigentiam meritorum accepta, de eorundem fratrum nostrorum consilio providimus, teque illi prefecimus in episcopum et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie tibi in spiritualibus et [tempo]ralibus^f plenarie committendo. Tecumque, ut canonicatum et prebendam et archipresbiteratum ecclesie Spalaten[sis] et nonnulla alia beneficia diocesis Spalaten[sis], que ex dispensatione apostolica obtinebas, etiam postquam munus consecrationis susciperes,^g ac regiminis et administrationis dicte ecclesie Tragurien[sis] et bonorum eiusdem possessionem assecutus fores, unacum dicta ecclesia Tragurien[si] retinere valeres, dispensavimus, prout in litteris desuper conficiendis latius explicabitur. Cum autem, sicut accepimus, fructus, redditus et proventus dicte ecclesie Tragurien[sis] per assiduas Turcarum Christi nominis hostium incursiones in p[artib]us^h illis pauci sint, et forsaniⁱ in futurum, quod Deus avertat, nulli erunt, nec tu ad presens^j habeas, quomodo speres, litteras apostolicas infra^k tempus a^l iure statutum seu alias quomodolibet etiam per constitutiones nostras pr[efixum exp]edire,^m et iura Camere Apostolice ac aliorum officialium persolvere, ipsiusque Thome avunculi tui attentis indefessis laboribus, quos pro cath[oli]ca^o fide proque populis Croatie, Dalmatie [et Sclavonie, in fide Domini nostri]^p Iesu Christi conservandis et ad carissimos in Christo filios nostros Hungarie,^q Bohemie ac Polonie reges [illustres]^r et alios principes Christianos eundo et redeundo pertulit, ac presertim cum nuper eum pro liberatione oppidi Clissij per trimestre ab eisdem Turcis obsessi miserimus, sua industria oppidum ipsum ab obsidione huiusmodi liberavit, et Turcas illud obsidentes profligavit, ac triticum et alia, que pro ipsius oppidi defensione erant necessaria, et de mandato nostro ei consignata, ^sipsius oppidi defensoribus nostro nomine consignavit,^s ut oppidum ipsum pro reipublice Christiane defensione conservari possit,^t et propterea primo semestre et deinde ab illius fine computandum biennium cum dimidio ad litteras super provisione et perfectione de persona sua eidem ecclesie Tragurien[si] alias factis concessimus, ac semestre ad biennium cum dimidio huiusmodi prorogavimus, ita, quod^u interim dicte ecclesie Tragurien[sis] et bonorum eiusdem^v possessionem capere et fructus percipere posset. Volentes igitur, ut gratia eidem Thome episcopo facta tibi^w suffragetur, tibi, ut litteras super provisione et perfectione de persona tua eidem ecclesie Tragurien[si] factis durante dicto biennio cum dimidio expedire minime tenearis, nisi Thomas ^xipse episcopus^x interim decederet, in cuius ^yeventum de^y vita functo litteras super provisione

et perfectione tuis predictis infra mensem expedire tenearis, concedimus, et propter non expeditionem litterarum ecclesiam ipsam ac beneficia per te obtenta huiusmodi minime vacare, et ad iurium Camere Apostolice et Romane Curie officialium solutionem te et minime teneri decernimus. Quocirca dilectis filiis capitulo Tragurien[si] sub interdicti^z ingressus ecclesie, quatenus tibi tanquam patri et pastori animarum suarum humiliter intendant ac exhibeant, obedientiam et reverentiam congruentes, ac te ad possessionem huiusmodi presentium vigore admittant ac admitti, tibi que de fructibus, redditibus et proventibus huiusmodi responderi faciant, necnon clero et populo civitatis et diocesis Tragurien[sis] ac ipsius ecclesie vasallis sub excommunicationis late sententie pena te pro nostra et Apostolice Sedis reverentia benigne recipiant, et tuis mandatis obediant, tibi que fidelitatem solitam et consueta servitia ac iura ab eis tibi debita integre exhibeant, districte precipimus et mandamus. Non obstantibus^{aa} regula cancellarie ac felicis recordationis Bonifacii pape VIII predecessoris nostri, que incipit Iniuncte, ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, quod litteras predictas infra biennium cum dimidio huiusmodi, seu cum primum dictus Thomas episcopus fuerit vita functus, omnino expedire, ac iura camere debita persolvere tenearis, alioquin presentes littere nullius sint roboris vel momen[ti ipsa]que^{bb} ecclesia Tragurien[sis] vacare censeatur. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VIII^a Iunii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Evangelista^{cc}

^a Kiszakadva. ^b Kiszakadva, a kiadásban tévesen: 'Niger'. ^c Kiszakadva. ^d A kiadásban tévesen: 'simul'. ^e Kiszakadva, a kiadásban nem szerepel. ^f Kiszakadva. ^g A kiadásban tévesen: 'susceperis'. ^h Kiszakadva. ⁱ A kiadásban tévesen: 'forsam'. ^j A kiadásban tévesen: 'presans'. ^k A kiadásban tévesen: 'intra'. ^l A kiadásban tévesen: 'et'. ^m Vízfolt miatt nem olvasható, kiegészítve a kiadásból. ^o Kiszakadva. ^p Vízfolt és szakadás miatt nem olvasható, a kiadásból pótolva. ^q A kiadásban: 'Ungarie'. ^r Kiszakadva, a szó a kiadásból hiányzik. ^{s-s} A kiadásból hiányzik. ^t A kiadásban tévesen: 'possint'. ^u A kiadásban tévesen: 'Itaque'. ^v A szó a kiadásból hiányzik. ^w A szó a kiadásból hiányzik. ^{x-x} A kiadásban tévesen: 'episcopus [!] ipse'. ^{y-y} A kiadásban tévesen: 'eventu episcopo'. ^z A kiadásban tévesen: 'interdicto'. ^{aa} A kiadásban tévesen: 'obstante'. ^{bb} Kiszakadva. ^{cc} Saját kezű aláírás.

85.

Róma, 1525. június 20.

VII. Kelemen pápa Torquatus Jánoshoz, Blagai Istvánhoz és Horvátország valamennyi nemeséhez

Levelükből és a hozzá küldött Sturlics Miklós domonkos szerzetestől értesült nyomorúságukról, ezért szükségös lehetőségeihez mérten támogatni fogja őket, amiről bővebben követüktől értesülnek.

ORIG.: Papír, erősen javított eredeti fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilectis filiis^a Ioh[ann]i Torquato Corbaue^b et Stephano Blagay comitibus, ceterisque nobilibus regni Croacie'. A jobb alsó sarokban más kéz írásával: 'pr. S. V.' A lap túlsó oldalán: '20. Iunii 1525, anno 2°. Ioanni Torquato Corbaue et Stephano Blagay comitibus, ceterisque nobilibus regni Croacie respondetur ad suas'. Alatta más kéz írásával: '421'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 374^{rv}, n. 441. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 585^v–586^r, n. 421. melyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 650–651, n. 852. (A másolatról) CIT.: MARGALITS, *Repertorium*, I, 361.

Dilecti fili. Ex litteris vestris sermoneque dilecti filii Nicolai Sturlych^c ordinis predicatorum professoris intelleximus^d cum^e animi sane nostri^e acrimonia^f et dolore^f calamitates et necessitates vestras, quibus^g et pro officio nostro et pro meritis^g vestris libenter subvenissemus, si pro temporum tam^h superiorum, quam presentiumⁱ huic Sancte Sedi maxime^j infestorum angustias^k et inopiam^k nobis licuisset. Verum sperare vos^l in Domino volumus, cuius adiutorium suis fidelibus^m nunquam defuit, nec nos sumusⁿ defuturi.^o P^pTantum enim^p virtutem et pietatem vestram pro Christi fide assidue^q excubantem^r sicuti nunc laude et commendatione, ita quam brevi poterimus, etiam aliquo^s subsidio^t prosequi intendimus,^u quemadmodum ex eodem Nicolao plenius intelligetis. Datum Rome, 20 Iunii 1525, anno secundo.

^a Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^b Utána kihúzza: 'comiti'. ^c Theinernél: 'Stierlych'. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'audivimus'. ^{e-e} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'doloris sane'. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^{g-g} Sorközi beszúrás, előtte kihúzza: 'sane', alatta kihúzza: 'utinam pro desiderio nostro satisfacere possumus'. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^{k-k} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza ugyanez. ^l Theinernél tévesen: 'nos'. ^m A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'cultoribus et athletic'. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'que'. ^o Utána kihúzza: 'sumus quemadmodum ex dicto Nicolao intelligetis cum'. ^{p-p} Sorközi beszúrás. ^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'indivi'. ^r A szó javítva, eredetileg: 'excubantes'. ^{s-s} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'etiam quo poterimus auxilio et'. ^t Utána kihúzza: 'amlpe'. ^u A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'propediem cupimus', utána kihúzott sorközi beszúrás: 'et declaramus'.

86.

Róma, 1525. június 20.

VII. Kelemen pápa András választott tinini püspökhöz

Aggodalommal értesült arról, hogy jóllehet a tinini püspöki székre kinevezte, püspökké azóta sem szenteltette magát, és a rábízott egyházi szentségek elhanyagolása miatt egyházmegyéjében többek lelki

üdvét veszélyeztette. Ezért felszólítja, hogy mihamarabb szenteltesse fel magát, és az egyházi szentségek felügyeletét el ne hanyagolja, máskülönben a tizedek elvételével vagy más jogi eszközzel fog fellépni ellene.

ORIG.₁: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilecto filio Andree^a electo Tininien[si]'*, a jobb alsó sarkában: *'Episcopus Felix ex parte pape'*. A lap túlsó oldalán: *'20 Iunii 1525, anno 2°. Electo Tininien[si], ut suscipiat munus consecrationis, ad quod tenetur.'* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375rv, n. 443. ORIG.₂: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilecto filio Andree electo Tininien[si]'*. A lap túlsó oldalán: *'20 Iunii 1525, anno 2°. Electo Tininien[si], ut suscipiat munus consecrationis'*, alatta más kéz írásával: *'422'*. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375rv, n. 442. COP.: 17. századi másolat: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 586rv, n. 422., amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340–341. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 587, n. 799. (a másolatról). CIT.: HC III. 313; MARGALITS, *Repertorium*, I, 361.

Dilecte fili, salutem etc. Non sine gravi animi nostri molestia accepimus, quod licet dudum de persona tua ecclesie^b Tininien[si]^c tunc certo modo vacanti^d apostolica auctoritate^d provisum fuerit, tamen tu^e munus consecrationis suscipere hactenus^f distulisti, et nonnullis nobiles alisque Christianis Tininien[sis]^g diocesis^h tua cura^h ratione ipsius ecclesie commissis sacramenta ecclesiastica administratione neglexisti in illarum animarum periculum et scandalum plurimorum. Quare teⁱ auctoritate predicta tenore presentium in Domino exhortamur et attente monemus, ut dictum munus iuxta sacrorum^j canonum instituta quantocius suscipere procures, et dictis nobiles et alii Christianis tibi ratione dicte ecclesie subditis ecclesiastica sacramenta administrare non postponas, alioquin in premissis contra te per subtractionem decimarum, quas nobiles et alii Christiani predicti ex prediis et aliis bonis^k suis persolvere consueverunt, et alia iuris remedia opportune^l providebimus. ^mDatum Rome etc. die XXⁿ Iunii MDXXV, anno secundo.^m

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *'N.'* ^b Orig.₂: *'ecclesiastica'*. ^c Theinernél tévesen: *'Tiniensi'*. ^{d-d} Orig.₂: *'auctoritate apostolica'*. ^e A szó Theinernél hiányzik. ^f Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^g Theinernél tévesen: *'Tiniensis'*. ^{h-h} Theinernél tévesen: *'tue cure'*. ⁱ Orig.₂: *'et'*. ^j Orig.₂-ben tévesen: *'sacrarum'*. ^k Másolatban és emiatt Theinernél tévesen: *'locis'*. ^l Másolatban és Theinernél tévesen: *'opportuna'*. ^{m-m} Más kéz írása. ⁿ A szám javítva, eredetileg: *'XXV'*.

87.

Róma, 1525. június 25.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez

A korábban scardonai, jelenleg traui püspököt, Thomas Nigert, a címzett alattvalóját a Szentszék szolgálatában kívánja alkalmazni, ahogy azt tette már többször is, mivel jó szónok. Figyelmébe ajánlja a püspök erényeit, akit javadalmaiban és jogaiban megőrizzen meg.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Duci Venetiarum'*, középen: *'Pro Thoma Nigro episcopo Tragurien[si] olim Scardonien[si]'*. A lap túlsó oldalán: *'23. Iunii 1525., anno 2do pro episcopo Tragurien[si] commendatitium duci Venet[iarum]'*, alatta más kéz írásával: *'428'*.

ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 379^{rv}, n. 450. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 589^{rv}, n. 428.

Dilecte fili, salutem etc. Cum venerabilem fratrem Thomam Nigrum episcopum Tragurien[sem], olim Scardonem[sem], vestri domini temporalis^a subditum ob eius doctrinam facundiam et dignam persona ac professione eius pietatem in nonnullis nostris et huius Sancte^b Sedis negotiis adhibere, eiusque opera, uti intendamus, nostri vicissim officii ducimus esse, ut ipsius episcopi nostra seu potius Christiane reipublice causa abfuturi, res et commoda universa tue nobilitati commendemus. Quod nos equidem facere instituimus officiose magis quam necessario, non enim ambigimus, quin ipsius episcopi pro nostra religione ardens^c zelus et iugis labor apud nobilitatem tuam in pretio sit, ut debet. Itaque nobis post Deum omnipotentem gratissimum feceris, si nostram commendationem ipsi episcopo valde profuisse volueris, in bonis, proventibus et iuribus suis universis ei favorabiliter conservandis. Datum Rome, die XXIII Iunii MDXXV, anno secundo.

^a Előtte kihúzza ugyanez a szó. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'. ^c A szó javítva, eredetileg: 'videns'.

88.

Róma, 1525. július 1.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Campeggio bíboros legátustól és Burgio nunciustól értesült a cseh ügyben végzett fáradozásairól, és reméli, továbbra is számíthat bölcsességére és tekintélyére. Ezekről bővebben Burgio nunciustól hallhat, akinek meghagyta azt is, hogy II. Lajos magyar királynak írott leveléből azokat, melyek őt is érintik, számoljon be neki is; jöllehet a körülmények változnak, mégis az abban leírtakat legalább úgy óhajtja most is, mint mikor írta.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap jobb felső sarkában: '171', felül középen: 'Regi Polonie'. A bal alsó sarokban kihúzza: 'Duplicatum'. A lap hátulján: 'Anno secundo. 1525. Iulii prima. Regi Polonie gratie pro operibus eius maiestatis in re Boemica'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 270^{rv}. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 160–161, n. 117; WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae* II, 204–205, n. 26. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 212, n. 1267.

Carissime. Que de serenitate^a tua a dilectis filiis Laurentio etc. cardinali Campegio legato^b et Io[anne] Antonio Pulleone^c barone Burgii nuntio^d nostris^e accepimus, serenitatem videlicet^f tuam sua etiam legatione et auctoritate interposita adiuvisse causam Bohemorum, et gentem illam ad unitatem et observantiam Sancte Sedis Apostolice hortatam fuisse, ea nobis acciderunt gratissima ac tanto gratiora,^g quod abs

te profecta sunt, in quo vere^h omnia optimiⁱ regis officia et munera semper recognovimus, ac virtutes quidem etiam^j ceteras eximie,^k sed illam religionis et pietatis maximam, que una^l maximis regibus^l precipue^m digna est et semper fuit.^m Sed etsi causa illa nondum ad eum, qui sperabatur,ⁿ exitum perducta est, propterea quod his duris difficilibusque temporibus fretus multitudine impiorum et sceleratorum sathanas omnia ad se nititur revocare, confidimus tamen Domino Deo et in prudentia atque auctoritate tua magnam spem collocatam habemus, fore aliquem aliquando^o nostris desideriis aditum et ad illas Bohemorum res et ad multas alias componendas, quod ita petimus, et precamur donari nobis a misericorde Deo, si ad^p boni publici et^q Christianitatis commodum, non ad nos ipsos omnia nostra studia et labores referimus. Tibi quidem et agimus pro ea cura, quam in tam sanctum opus suscepisti, et, ut videmus sepe, acturi sumus gratias, nostrumque in te amorem optime semper locatum, quotidie magis augere non desinimus, quod utinam tibi possemus^r aliquando, ut cupimus,^s declarare. Et quoniam de his et aliis multis scribimus^t ad supradictum baronem, nuntium nostrum, ut agat verbis nostris cum^t serenitate tua ac cum ea, ubi erit opus, omnia conferat, hortamur serenitatem tuam in Domino, ut ei in cunctis fidem summam habere velit. Cui cum dederimus etiam^u alias in mandatis, ut si contingeret serenitatem tuam cum carissimo in Christo filio nostro Ludovico Vngarie rege, ^vnepote tuo^v coniungi, quedam^w tibi et illi nostra mandata^x exponeret et litteras redderet, etsi^y aliquantum^z temporum est permutata condicio, tamen qui^{aa} eadem^{bb} illa, que in dictis litteris posebamus, nunc quoque non minus, quam illo tempore cupimus. Iterum petimus a te, ut illa quoque audire et litteras legere nobisque vel Deo omnipotenti potius et reipublice Christiane saluti solitam tuam virtutem et operam prestare velis. Quod facies nobis supra omnia gratissimum. Datum^{cc} Rome, die primo^{dd} Iulii MDXXV, anno 2.^{cc}

^a Wojtyskánál tévesen: 'maiestate'. ^b A szó Wojtyskánál hiányzik. ^c Balannál tévesen: 'Prellione'. ^d Balannál és Wojtyskánál tévesen: 'nuntiis'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Wojtyska szerint a 'videlicet' egy hibásan elhelyezett 'V. S.' szigla része, ezért nem jelöli. ^g Utána kihúzza: 'qu'. ^h A szó Wojtyskánál tévesen: 'uno'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'summi'. ^j A szó Wojtyskánál tévesen: 'inter'. ^k A szó sorközi beszúrás, Balannál és Wojtyskánál tévesen: 'eximias'. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'regia atque prestans est, utpote que duas in se contineat reliquis potiores sapientiam, videlicet et bonitatem'. ⁿ Wojtyskánál tévesen: 'prestolatur'. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p Balannál tévesen: 'in'. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó Wojtyskánál tévesen: 'possimus'. ^s Utána kihúzza: 'ten'. ^{t-t} E rész Balannál hiányzik. ^u A szó sorközi beszúrás. ^{v-v} Sorközi beszúrás. ^w Wojtyskánál tévesen: 'quod cum'. ^x Utána kihúzza: 'et litteras'. ^y A szó sorközi beszúrás. ^z Wojtyskánál tévesen: 'aliquando'. ^{aa} A szó Balannál tévesen: 'quoniam'. ^{bb} Előtte kihúzza: 'eandem'. ^{cc-cc} Lapszéli beszúrás más kéz írásával. ^{dd} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'XI'.

89.

Róma, 1525. július 3.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Campeggio bíboros járandósága és közeli visszatérte, valamint egyéb dolgok miatt felmerülő költségekre pénzt nem tud küldeni. Ezért felhatalmazza, hogy ezeket a Magyarországon az ország védelmére elhelyezett pénzüsszegekből fizesse ki, erről vezessen számadást, és amint lehet, az összegnek legalább nagyobb részét pótolni fogja.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején középen: 'Nuntio in Vngaria', a bal alsó sarokban más kéz írásával: 'Duplicatum', a jobb alsóban: '181' illetve '150'. A lap túlsó oldalán: 'Anno secundo. 1525. Iunii tertia. Baroni Burgio nuntio pro pecuniis^a detractis a Fuccharis'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 272rv. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 162; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 213, n. 1269.

Dilecte fili. Cura ob stipendia dilecti filii nostri Laurentii ^btituli Sancte Anastasie Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis Campegij, nostri et Sedis Apostolice in Germania et Vngaria de latere^b legati^c atque ob eius proximum ad nos reditum aliasque impensas necessarias et utiles Christiane reipublice causa in istis regnis et provinciis factas seu faciendas non mediocri pecunie summa videatur, fore opus, nosque huius pecunie transmittende facultatem et copiam nunc non ita habeamus, tum propter difficultates temporum et rerum atque itinerum statuimus, ex eo numero pecunie, que istic ad defensionem regni Sedis Apostolice nomine posita est, impensam hanc detrahere, non quia velimus summam illam esse diminutam quam magis amplificare intendimus, sed ut nunc faciliori modo et via presentibus necessitatibus succurramus, et quamvis hoc etiam animo inhiberi in isto regno Vngarie concessimus, quo pecuniarum maior colligeretur quantitas, eamque rationem sancti pecunie nobismet ipsis et Sedi Apostolice subtraximus, ut omnis ad tutelam istius incliti regni adverteretur, ac de illa huiusmodi impensas possemus facere, tamen devotionem tuam volumus de omni pecunia, que forte ob rationes et causas huiusmodi subtracta fuerit, diligentem computum tenere, atque, ubi et apud quos fuerit opus, fidem tuam interponere, nos eandem summam vel etiam maiorem primo quoque tempore restituros.^d Datum ^eRome etc. die tertia Iulii MDXXV, anno secundo.^e

^a Utána kihúzza: 'abla'. ^{b-b} Sorközi beszúrás a datálást végző kéz írásával. ^c Utána kihúzza: 'etc.'. ^d Utána kihúzza: 'Quod in verbo vere Romane pontificis facturos pollicemur.' ^{e-e} Más kéz írása.

90.

*Róma, 1525. július 4.**VII. Kelemen pápa a szamobori obszerváns ferences kolostor szerzeteseihez*

Néhai Thúry György végrendeletében a zágrábi egyházmegyei Szamobor városában a kegyurasága alatt álló falakon kívüli Mezei Szűz Mária-templomot az obszerváns ferencesekre hagyta. Mivel itt a szerzetesek a gyakori török betörések miatt nyugodtan nem élhetnek, néhai Thúry György felesége, Frangepán Ilona és az elhunyt örökösei, Johann von Ungnad és Thúry Anna azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy a város falain belül egy Szent Annának szentelt rendházat építhessenek a szerzeteseknek, valamint azt is kérték, hogy a falakon kívüli templomban misét mondhassanak, és az ott élőkől adományokat gyűjthessenek. Kérvényükre áldását adta.

ORIG.: Papír, 18. századi másolat. AHAZU Diplomata latina, D XXVII. 48. [MNL OL DF 232755.]

Clemens papa VII. Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Cum sicuti nobis exponi fecistis, quondam Georgius de^a Turri Zagraben[sis] diocesis ob singularem, quem ad ordinem fratrum minorum regularis observantie devotionis gerebat, affectum et pro animarum salute religionisque propagine ac divini cultus augmento terrene in celestia commutare satagens felici commercio quondam suam iure patronatus ecclesiam sine cura, que Sancte Marie de Campo nuncupatur, extra et prope muros hic^b oppidi de Samobor^b Zagraben[sis] diocesis, cuius ipse in temporalibus erat dominus,^c dictis fratribus pro perpetuis usu et habitatione eorum concedere summopere cupiebat. Sed quia ob crebras Turcarum incursiones, que illis in partibus Indies fiunt, secure ibidem fratres habitare nullatenus poterant, dilecti filii, in Christo filii Helena de Frangepanibus, uxor quondam dicti Georgii et Ioannes Ungnad et Anna de Turri eius heredes^d unum locum intra muros dicti oppidi,^d ut ibidem unam domum sub invocatione Sancte Anne vel alterius Sancti vel Sancte pro perpetuis usu et habitatione quorundam fratrum cum ecclesia, campanili humili, campana, cemeterio, dormitorio, refectorio, claustro, hortis, hortaliis et aliis necessariis officinis construere et edificare seu construi et edificari faceretis, libere et gratiose^e obtulerunt et concesserunt,^e et nobis humiliter supplicari fecerunt, ut vobis domum ipsam intra muros noviter edificandam recipiendi et alterius predictae ecclesiae extra muros existenti, ita, ut missas et alia divina celebrare possitis, et elemosinas, que ibidem a Christifidelibus offeruntur, pro vestra sustentatione considerando vos inter Turcas habitare recipiendi licentias aliasque opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur, qui divini cultus augmentum ubique presertim inter fidei oppugnatores et nostris temporibus intensis desideriiis peroptamus, huiusmodi [fol. 1v] supplicationibus inclinati tibi et fratribus tuis in loco intra muros per dictos dominos^f vel incolas^f assignando unam domum sub dicta invocatione cum ecclesia, campanili humili, campana, cemeterio, dormitorio, refectorio,

claustris, hortis, hortaliis et aliis necessariis officinis pro perpetuis usu et habitatione fratrum minorum regularis observantie provincie Bosne ^gsine alicuius preiudicio^g construendi, erigendi et edificandi seu construi, erigi et edificari faciendi, et alteri ecclesie extra muros existentis erigendi et ibidem missas et alia divina celebrandi toties, quoties vobis fuerit visum opportune, et elemosynas, que ibidem a Christifidelibus offeruntur, pro vestra sustentatione recipere, et omnia et singula, qua in alia domo, que est intra muros, facere poteritis, faciendi auctoritate apostolica tenore presentium concedimus pariter et indulgemus, ac domui huiusmodi, postquam constructa fuerit, et fratribus pro tempore in ea commorantibus, quod omnibus et singulis privilegiis et gratiis, concessionibus, favoribus, immunitatibus, exemptionibus et indultis tam spiritualibus quam temporalibus aliis domibus dicti ordinis et fratribus nunc et pro tempore existentibus in genere vel in specie per Sedem Apostolicam et alias concessis et concedendis, confirmatis et innovatis, ac quibus utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere ^hpoterunt, quomodolibet in futurum uti, potiri et gaudere^h libere et licite valeant, apostolica auctoritate et tenore presentium concedimus et indulgemus. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii pape VIII prohibitione, qua caveatur expresse, ne prefati nec aliorum mendicantium ordinum professores adhabitandum nova loca recipere presumant sine Sedis Apostolice licentia speciali, et aliorum Romanorum pontificum predecessorum nostrorum constitutionibus et ordinationibus, ac dicti ordinis statutis et consuetudinibus ceterisque aliis in contrarium *[fol. 2r]* facientibus quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die 4^a Iulii millesimo quingentesimo vigesimo quinto, pontificatus nostri anno secundo.

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Aláhúzza. ^{c-c} Aláhúzza. ^{d-d} Aláhúzza. ^{e-e} Aláhúzza. ^{f-f} Aláhúzza. ^{g-g} Aláhúzza. ^{h-h} Lapszéli beszúrás.

91.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Miután levelét megkapta, nyomban visszaküldi követét, Brodarics Istvánt, aki a nevében fog majd beszélni vele.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 297r tetején: 'Regi Vngarie'. Fol. 298v: 'Anno secundo, 1525. Augusti VIII. Regi Ungharie, duci Venetiarum pro Stephano Broderico oratore^a Ungariam redeunte'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1288. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxvi (az összes ajánlólevél együttes említése).

Carissime. Statim acceptis serenitatis tue litteris misimus dilectum filium Stephanum Brodericum oratorem tuum, ut ad te quam celerrime proficisceretur, hominem in nos potuimus iam multis rebus perspicere dignum omni tua liberalitate et gratia, qui omnibus nostris consiliis instructus ad te accedit. Tua serenitas, ut eum expectet et quecumque nostro nomine locutus fuerit, grato et libente animo accipiat, in suaque optima deliberatione permaneat, illum in Domino vehementer obtestamur habituri hanc rem prorsus gratissimam. Datum ^bRome, die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^b

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Más kéz írása.

92.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez

Visszaküldi II. Lajos magyar királyhoz követét, Brodarics Istvánt, akit fogadjon kegyesen.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A szöveg fölött: 'Duci Venetiarum'. A bifolium utolsó oldalán: lásd az előző levélnél frottakat. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1290.

Dilecte fili. Remittimus ad carissimum in Christo filium nostrum, Ludovicum Vngarie regem illustrem dilectum filium Stephanum Brodericum, ipsius oratorem, hominem cum gravem et probum, tum nobis plane gratum et probatum propter magnas causas et regni illius, et etiam nostras, hortamur nobilitatem tuam in Domino, ut eum benigne excipere, ac ei in cunctis adesse, in quibus opus fuerit, tua auctoritate et gratia velis, ac si qua tibi nostris verbis retulerit, fidem illi habere, quod faciet nobilitas tua nobis plane gratum. Datum ^aRome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^a

^a Más kéz írása.

93.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Spanyolországból levelek és nunciusok útján arról értesült, hogy V. Károly császár és I. Ferenc francia király között hamarosan béke lesz, így a keresztény erőket végre a török ellen lehet fordítani. Visszaküldött követe, Brodarics István minderről beszámol neki.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: 'Regi Vngarie', a jobb felső sarkában: '195', a jobb alsóban: '228'. A lap túlsó oldalán: 'Anno secundo, 1525. Augusti VIII^a'.

Regi Vngarie pro Stephano Broderico. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 299rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 167, n. 124. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1289.

Carissime etc. Cum ex Hispania litteris ac nuntiis^a intellexerimus duorum instante congressu regum, Caesaris videlicet et regis Christianissimi, prope exploratam pacis spem haberi, nos id, quod iamdiu animo molimur, coniungere vires Christianas adversus Turcam hostem cupientes, inque eo et totius Christianitatis commodo et istius regni nobis dilectissimi saluti consulere, decrevimus statim destinare ad serenitatem tuam dilectum filium Stephanum Brodericum, oratorem tuum, ut tecum multa nostris verbis conferret, hortamur serenitatem tuam in Domino, ut eum libenter audire atque in cunctis, que a nobis retulerit, fidem illi indubiam habere velis. Quem etiam serenitati tue plurimum commendamus, virum enim prudentem et integrum et tui^b honoris ac nominis peramantem cognovimus dignumque, qui imprimis tua et gratia et liberalitate fruatur. Quod nos illi testimonium apud serenitatem tuam vere et sincero animo damus. Datum^c Rome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^c

^a Utána kihúzza: ‘*instante*’. ^b A szó javítva, eredetileg: ‘*tuis*’. ^{c-c} Más kéz írása.

94.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Örömmel vette kézbe öfelsége saját kézzel írott levelét. Mivel a jó kormányzás elengedhetetlen feltételét jelentik a hű tanácsadók, akik az ország, és nem a saját érdekeiket tartják szem előtt, a kancellári tisztségre Brodarics Istvánt ajánlja.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 300r tetején: ‘*Regi Ungarie*’, a jobb felső sarokban: ‘196’, a jobb alsóban: ‘229’. Fol. 301v: ‘*Anno secundo, 1525. Augusti octava. Regi Vngarie responsio ad eius litteras manu propria pro Stephano Broderico*’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 300rv, 301v ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 651, n. 853; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 168–169, n. 125. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1293. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374–375. (*partim*); SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 29 (*partim*); ORTVAY, *Mária*, 64. (*partim*). CIT.: BALOGH, *Szalkay László*, 31.

Carissime etc. Magna letitia nos affecerunt tue serenitatis littere manu propria scripte, significarunt enim nobis et commendationes nostras pro homine prudente et prob^a interpositas magni momenti^b apud te^b fuisse, et spem in nobis excitarunt, te optimis posthac consultoribus utentem, que a magno rege expectanda sunt, et regno populisque tuis et toti Christiane reipublice prestiturum.^c Non enim ignoramus, que sit indoles

virtutis tua,^d et quantum de tua probitate, ingenio, humanitate sperandum sit, sed quod est veri regis proprium cognoscere res suas, et non alienis semper oculis cernere, alienis audire auribus, id a serenitate tua pro nostro singulari et vere paterno in te amore, ut agas, expetimus. Novimus istius regni opes, vim, copiam, virorum animos et robor, que si regis prudentia recte gubernentur, industria alantur, non modo finitimis^e populis et nationibus, sed^f omnibus in omni facultate paria esse possunt. Quam tantam administrationem et moderamen rerum maximarum ^gtibi a Domino Deo datum^g cupimus a te, fili carissime, regia virtute atque animo^h gubernari. Hec vero ipsa gubernatio in duabus rebus potissimum consistit, ut et tu per te tuas res intelligas, et bonorum consiliariorum ac fidelium ministrorum opera utare, qui non suum privatum commodum, sed tuam gloriam regnique totius salutem propositam habent. Hoc nos animo et hac tui honorisⁱ cupiditate inducti commendavimus tibi dilectum filium Stephanum Brodericum ad officium cancellariatus, ac nuntio istic nostro, homini prudenti commisimus, ut quecumque videret ad removendas istius regni offensiones opportuna, ea nostra auctoritate et nomine apud serenitatem tuam procuraret, quem officio functum diligenter et tuam serenitatem humanitate et prudentia in nostris monitionibus accipiendis ^jfuisse usam^j plurimum gaudemus.^k Nos veterem et perpetuum nostrum amorem erga te prosequemur, patriumque affectum, ac si filius noster esses ex nobis natus, conservabimus, nequaquam curam ditemus ex [fol. 300v] animo istius regni cum tua laude fovendi et conservandi, cuius tu cure nostre, ut auditor et socius sis studio, auctoritate, prudentia, imperio, serenitatem tuam plurimum in Domino adhortamur, nec quicquam abs te gratius expectamus, quod agas pro nobis, quam hoc ipsum, quod^l ad amplitudinem tuam et gloriam, ^mtuarumque opum,^m incrementum et recognitionem pertinet. In quo, que nobis ad te monendum tanquam filium necessaria visa sunt, ea dedimus ipsi Broderico in mandatis ad te perferenda, cui et nuntio una istic nostro, ut serenitas tua fidem habeat, omniaque in bonam accipiat partem, omni animi studio ab ea petimus. Datum ⁿRome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.ⁿ

^a Utána kihúzza: ‘*apud te*’. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c Theinernél tévesen: ‘*prestaturum*’. ^d Balannál tévesen: ‘*tue*’. ^e Utána kihúzza: ‘*sed*’. ^f A szó sorközi beszúrás. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^h Utána kihúzza: ‘*admin*’. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*amplitudinis*’; az előtte lévő szó javítva, eredetileg: ‘*tue*’. ^{j-j} Sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: ‘*fuisse usam*’. ^l A szó Theinernél hiányzik. ^{m-m} Theinernél tévesen: ‘*tuorumque operum*’. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

95.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Miután Spanyolországból az a hír érkezett, hogy V. Károly császár és I. Ferenc francia király közötti béke reményteli közelségbe került, meghagyta, hogy II. Lajos magyar király követe, Brodarics István hazatérjen, akit a címzettnek ajánl.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: 'Strigonien[si]'. A jobb felső sarokban: '198', a jobb alsóban: '233'. A lap hátulsó oldalán: 'Anno secundo, 1525. Augusti octava. Archiepiscopo Strigonien[si] pro Stephano Broderico'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 304^{rv}. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 651, n. 854. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 169; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1291. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374; SÖRÖS, *Jerosini Brodarics István*, 29–30.

Venerabilis frater. Cum aliquot novis rebus ex Hispania allatis ac pacis prope spe inter duos reges explorata, nos illud, quod semper optavimus, intendamus parare ac moliri, ut nostro tempore aliquid Christiane reipublice consulatur, decrevimus mittere ad istum serenissimum regem dilectum filium Stephanum Brodericum ipsius oratorem, nostra cum illo consilia et desideria communicatarum, quem fraternitati tue cum his^a nostris volumus commendare, vere enim sua integritate et prudentia dignus est, cui^b ab omnibus faveatur. Quod etsi fraternitatem tuam sua sponte facturam fuisse confidebamus, tamen hanc nostram commendationem cupimus apud te non parvum momenti habere, in quo rem nobis pregratam^c facies. ^dDatum Rome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^d

^a Theinernél tévesen: 'litteris'. ^b Theinernél tévesen: 'ut'. ^c Theinernél tévesen: 'pergratam'. ^{d-d} Más kéz írása.

96.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Verbőci István nádorhoz

Erényeit hosszasan méltatva örömét fejezi ki, hogy a nádori tisztséget elnyerte. Megbízta a II. Lajos királyhoz visszaküldött követet, Brodarics Istvánt, hogy nevében is gratuláljon, és néhány dologról számoljon be neki.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 305^r tetején: 'Stephano Verbez comiti palatino'. A lap jobb felső sarkában: '299', a jobb alsóban: '234'. Fol. 306^v: 'Anno secundo, 1525. Augusti VIII. Stephano Verbez pro Stephano Broderico'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 305^{rv}, 306^v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 169–170, n. 126. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1292. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 375.

Dilecte fili. Ut primum intelleximus nobilitatem tuam suis illi virtutibus et meritis suffragantibus non solum carissimi in Christo filii nostri, Ludovici Ungarie regis illustris, sed totius prope regni delectu ac iudicio ad istuc comitis palatini officium fuisse sublatam ac vocatam, etsi pro illa, que inter nos semper intercessit, benevolentia gratum et iucundum id habuimus, plus tamen letitie illius regni utilitas,^a quam ratio amicitie sibi vendicavit, quamquam enim hominis nobis carissimi et, ut multis rebus iam perspeximus, nostri amantissimi honore gaudeamus, precipuum tamen illud gaudium nostrum est, quod confidimus Deo istud regnum benignius aspiciente propter prudentiam et integritatem tuam regis istius amplitudini et regni totius saluti optime esse consultum, de quo quidem nos assiduam in animo curam gerebamus et regi, et regno non parum metuentes, cum finitimo hoste potentissimo eodemque insidiosissimo, non ut cupiebamus, cerneremus remedia tantis periculis apta procurari, neque tamen quemquam in culpa et crimine ponimus, sed apparebit profecto et patefiet^b bono et prudente^b viro tale munus atque officium administrante, quid possit in gubernandis rebus magnis virtus et integritas et quam vim habeat fides atque industria. Quas partes, qui^c in te esse cognoscimus, iccirco maximum est a nobis gaudium de tua dignitate susceptum, omnem enim honorem et omne incrementum auctoritatis tue ad publicum bonum referimus. De quo quidem honore tuo et tibi, et regno isti paterno studio gratulamur, Dominum Deum deprecantes, ut tuam hanc laudem velit propriam esse, ut te consilia, acta et cogitationes tuas ad salutem regni istius et regis gloriam dirigente res^d et regis et regni felicissime succedant. Nos, qui et regnum et regem patris amore prosequimur, et qui divini nominis gloriam ceteris rebus preponimus, admonebimus etiam nobilitatem tuam fortassis non necessario, verum tamen amanter, ut diligenter cogitare velit, in quem honoris et muneris locum et quo tempore sit a Domino Deo vocata, cuius Dei iudicium et omnium istius regni procerum spem atque opinionem, si sua virtute et abstinentia^e comprobaverit, eamque abhibuerit curam et diligentiam, [fol. 305v] que in tantis negotiis et infirme dispositis ac paratis regni illius rebus est adhibenda, non solum opes suas adversus omnem impetum fortune tenaciore anchora stabiliverit, sed et magni meriti^f locum acquisiverit apud Deum, et nobis et reliquis omnibus, qui ipsius glorie favemus, maximam voluptatem attulerit. Quod, ut facias, te etiam atque etiam in Domino obtestamur,^g nosque^h magna parte huius cure leves, que de regni salute in animo nostro haeret infixi,ⁱ de quo etiam tuam et conscientiam et animam apud omnipotentem Deum obstringimus. Nos cum aliquot de causis ad Christianam rempublicam spectantibus dilectum filium Stephanum Brodericum, istius

regis serenissimi oratorem ad ipsum regem mitteremus, iniunximus illi, ut ipse tibi quoque nostro nomine gratularetur, tecumque conferret nonnulla, in quibus volumus illi abs te fidem certam adhiberi. Datum^j Rome, die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^j

^a A szó javítva, eredetileg: *'utilitate'*. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'optimo et prudentissimo'*. ^c Balannál tévesen: *'quoniam'*. ^d Utána kihúzza: *'meliorum eventum habeant quam in'*. ^e Utána kihúzza: *'exp'*. ^f A szó javítva, eredetileg: *'meritum'*. ^g Utána kihúzza: *'ac'*. ^h A szó javítva, az utolsó szótag sorközi beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'perpetua'*. ^{j-j} Más kéz írása.

97.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics István részére

A Szentszék és az egész kereszténység ügye miatt II. Lajos magyar királyhoz visszaküldött követ, Brodarics István és kísérete számára biztosítsanak szabad átvonulást.

ORIG.: Hártya, *breve rescibendum*. Az eredeti bréve egy későbbi, csaknem azonos szövegű levél fogalmazványául is szolgált, az eltérő szövegrészeket a hártyára vezették rá. Hátlapján: *'Anno secundo. 1525. Februarii XII. Passus pro episcopo Verulano. Et pro oratore regis Ungarie'*. ASV A.A. I–XVIII. n. 5046. ED.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374. (*partim*). TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374, 1207. j. (*partim*)

CLEMENS PAPA VII.

Universis et singulis, ad quos he nostre littere pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem. ^aCum nos dilectum filium Stephanum Brodericum ^bcarissimi in Christo filii nostri Ludovici Vngarie regis illustris oratorem ad eius serenitatem^b pro nostris et Sancte Sedis Apostolice magnis rebus ^cac totius Christianitatis^c remittamus.^a Cupientes nos, ut ei tutum iter ac liberum ubique pateat, omnes et singulos reges, principes, duces, marchiones, barones, populos, civitates, universitates, communitates, terrarum atque oppidum^d dominos, arcium atque passuum custodes, armorum capitaneos, aliosque quoscunque cuiusvis dignitatis, auctoritatis, potestatis, per quorum loca tam maritima, quam terrestria eidem ire, redire, stare et transire contigerit, in Domino hortamur ac requirimus, nostris vero et Sancte Romanis^e Ecclesie subiectis districte precipiendo committimus et mandamus, ut pro nostra et Apostolice Sedis reverentia latorem predictum, et qui cum eo fuerint, tam pedestres, quam equestres cum omnibus suis rebus sarcinis et impedimentis benigne suscipere, liberaliter tractare, ac libere transire velint ac permittant, absque ulla datii, gabelle, bulletarum, portorii, fundinavis aut cuiusvis alterius indicti vel indicendi oneris solutione aut impedimento eidemque, si

opus fuerit, etiam comitatum, saluum conductum, omniaque alia ad iter tutius et^f commodius faciendum necessaria prestant et accommodent. In quo rem quidem nobis gratam facient, a nobisque item retributionem condignam Deo dante occasionem expectabunt. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, ^gdie VIII Augusti MDXXV,^g pontificatus nostri anno secundo.

^{a-a} Lapalji beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*Cum presentium lator a nobis ob res maximi momenti ad nos et Sanctam Sedem Apostolicam ac totius Christianitatis commodum pertinentes mittatur*’; az ötödik szótól a mondat végéig terjedő szakasz sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*pro nonnullis rebus et negotiis maximi momenti ultra montes proficiscatur*’. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^{c-c} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ad carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Vngarie regem illustrem*’. ^d *Sic!* Helyesen: ‘*oppidorum*’. ^e *Sic!* ^f A szó sorközi beszúrás. ^{g-g} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*die duodecima Februarii MDXXV.*’.

98.

Róma, 1525. augusztus 22.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyhoz

A két király olmtüzi találkozója alkalmából méltatja a kettejüknek a lutheri eretnokség visszaszorítása és a cseheknek a keresztény közösségbe való visszavezetése terén végzett fáradozásait. Lajos királyt atyai szeretetéről biztosítja, Zsigmond királyt pedig arra kéri, hogy legyen gondja rokona, az ifjú magyar király nevelésére. Emellett kéri őket, hogy nunciusa iránt legyenek hittel.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány. Fol. 307r tetején közepén: ‘*Regibus*’, jobb felső sarkában: ‘*200*’, a jobb alsó sarokban: ‘*236*’. Fol. 307v jobb oldali margóján a datálást végző kéz írásával: ‘*Duplicatum*’. Fol. 308v: ‘*Anno secundo 1525. Augusti XXII. Regi Polonie, regi Ungarie Olomutii conventuris*’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 307rv, 308v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 170–171, n. 127; WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 210–212, n. 29. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1295.

Carissimi. Gratias agimus Deo, qui vota nostra exaudiens serenitates vestras in unum copulavit, non enim iam dubitamus, quin que nobis curam et molestiam afferebant, externa prius ab hostibus Turcis pericula, deinde vero graviora etiam intestinarum heresum mala communi amborum vestrum consilio et unanimi concordia^a extirpentur, cum uterque vestrum seorsum^b tantam dederit, operam in honorem summi Dei et fidei catholice conservationem, ut et nos ipsi, et quicumque Deo affecti sunt, magna se vobis devinctos fateantur gratia, nam et ad Lutheranam^c impietatem reprimendam uterque pro Dei nomine acer et promptus extitit, et ad illam inclitam Bohemorum gentem unitati Christiane restituendam omni a vobis cura et diligentia elaboratum est. Sed ut illa bene cepta^d sunt,^e sic vos ambos obsecramus in Domino, ut instare et pergere et ad extremum deducere sancta vestra consilia debeatis, Dei quidem ipsius imprimis causa, sed nonnihil

etiam nostra, qui non verborum honore, sed vero animi affectu patrium^f amorem erga vos retinemus, tantumque desideramus vestram felicitatem et gloriam, quantum nostram. Illa autem, que nos admodum premunt et premebant, carissime fili Ludovice, quod regni tui statum^g atque ordinem cupiebamus aliqua ex parte in^h melius constitui, propterea quod ingenium tuum egregium et singulare ad etatem perfectam consilii nondum pervenerat, nunc sunt tibi patru tui consilio et sapientia constituenda, illum precamur, ut audias, habet ille erga te amorem patris, sapientiam in se summi regis, eius tu similis es futurus, hoc enim preclara indoles tua nobis pollicetur, interea quidem, que ille admonuerit, tue erit virtutis et bonitatis non pretermittere. Laboramus animo pro te, in patris locum tibi successimus et tutela et benevolentia et cura, da nobis hanc letitiam, premium curarum et sollicitudinum nostrarum, ut eam, quam optamus in te virtutem et magnitudinem animi cernere, celerius, quam etas pati posse videatur, perfectam videamus. Tu vero, fili carissime Sigismunde, accipe etiam viasⁱ nostras, et in communi filio ornando ac confirmando omnem tuam, qua plurimum vales, sapientiam exprome, est ille tibi prope sanguine, nobis ex Deo filius, amore utriusque nostrum par, [fol. 307v] ut que ad eius decus et dignitatem pertinent, sint inter nos communia. Sed nos plurimum tua virtute, consilio, auctoritate confidimus, vellemus scribere omnia, si liceret, sed quoniam^j id non potest,^k hortamur vestrum utrumque in Domino, ac^l dilecto filio Baroni^m etc. nuntio nostro, homini prudentissimo et fidissimo, cui totum animi nostri sensum aperuimus, fidem summam habere et omnia in optimam a nobis partem accipere velitis. ⁿDatum Rome, die XXII Augusti MDXXV., anno secundo.ⁿ

^a Utána kihúzza: 'ex'. ^b Balannál tévesen: 'scorsum', Wojtyskánál tévesen: 'semper'. ^c A szó javítva, eredetileg: 'Lutheranas'. ^d Balannál: 'coepta'. ^e Wojtyskánál tévesen: 'sint'. ^f Wojtyskánál tévesen: 'paternum'. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, mely nem olvasható. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ Balannál tévesen: 'vices'. ^j Wojtyskánál tévesen: 'quum'. ^k Wojtyskánál tévesen: 'placet'. ^l Wojtyskánál tévesen: 'ut'. ^m Balannál tévesen: 'Barono'. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

99.

Róma, 1525. szeptember 24.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

Kérésére a Modrus városától nem messze lévő Mezei Szűz Mária-templomnak elődei által adott búcsúját – amelyet a hívek a gyakori török betörések miatt nem mernek felkeresni – a hívek biztonsága érdekében az ogulini vár Szent Bernát-templomába helyezi át.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filio nobili viro comiti Bernardino de Frangepanibus', a jobb alsó sarokban: 'v. Io[annes]. Vinckel'. A lap tulsó oldalán: '24. Septembris

1525., anno 2° pro Bernadino comite de Frangepanibus. *Commutatio indulgentie de una ecclesia in aliam*, alatta: '284'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 251^{rv}, n. 298. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 426^r–427^r, n. 284. ED.: NEMES, VII. Kelemen, 66–67.

Dilecte etc. Cum sicut nobis nuper exponi fecisti, tu, tui subditi et alii Christifideles, qui ad ecclesiam campestram Sancte Marie non longe a civitate tua Modrusie pro consequendis illius indulgentiis pie confluere solebant, a certis annis citra ob sevas et assiduas Christi hostium Turcarum incursiones a pia eiusdem ecclesie visitatione deterreantur, supplicarique nobis curaveris, ut pro tua eorundemque Christifidelium devotione ac [se]curitate^a easdem indulgentias ab ecclesia Sancte Marie predicta ad ecclesiam Sancti Bernardini castri tui Ogholini durante hoc metu transferre de benignitate apostolica dignaremur. Nos, qui tue et tuorum subditorum pro Christi fide assidue pugnantium virtuti ac pietati paterne favemus, ut debemus, preces easdem tuas pie duximus exaudiendas, itaque tuis precibus inclinati de omnipotentis Dei misericordia omnes et singulas indulgentias ecclesie Sancte Marie per Romanos pontifices, predecessores nostros concessas ad ecclesiam Sancti Bernardini huiusmodi, quoad pacata Domini ira metus hostium cessaverit, transferentes, nobilitati tue ac universis et singulis Christifidelibus vere penitentibus et confessis dictam Sancti Bernardini ecclesiam eo modo et for[m]a^b ac in die seu diebus, quibus ecclesiam Sancte Marie predictam visitabant, visitaturis, ut easdem, dicto metu durante, indulgentias consequantur, quas dictam ecclesiam Sancte Marie visitando consequerentur, auctoritate apostolica tenore presentium concedimus. Non obstantibus nostris super iubileo editis et aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome etc. die XXIII Septembris 1525, anno 2°.^c

^a Kizsakadva. ^b Kizsakadva. ^c A másolatban utána l. még: 'Evang[elis]ta'.

100.

Róma, 1525. szeptember 24.

VII. Kelemen pápa Frangepán Kristófhoz

Kérésére megengedi, hogy ő és azok a katonái, akik a fehér kereszt jelét a mellükön viselve a legközelebbi, törökök ellen vezetett hadjáratában vele együtt harcolnak, jubileumi búcsúban részesüljenek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filio nobili viro Christophoro de Frangepanibus serenissimi regis Vngarie militarium^a copiarum capitaneo generali', a jobb felső

sarokban: '386'. A lap hátulján: '24. Septembris 1525., anno 2° pro Christophoro de Frangepanibus. Iubileum pro se et suis militibus'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 319^{rv}, n. 384.

Dilecte fili, salutem etc. Tuam tuorumque militum piam virtutem, que pro sancta fide adversus communes hostes Turcas assidue excubat, spiritualibus gratiis et subsidiis munire volentes tuisque a nobis pie exauditis precibus inclinati tibi ac militibus eisdem tuis omnibusque et singulis Christifidelibus, qui vere penitentes et confessi, albeque crucis signum in pectore preferentes tecum adversus eosdem Turcas ^bin proxima expeditione^b pugnaverint,^c plenissimam sacri iubilei indulgentiam et peccatorum suorum remissionem de omnipotentis Dei misericordia auctoritate apostolica elargimur. Perinde ac si basilicas alme Urbis nostre presenti anno pro iubilei indulgentiis deputatas peregre visitassetis, teque et illos in Domino nostro Iesu Christo, cui militaturi estis, benedicimus per presentes. Datum Rome etc. die XXIII Septembris 1525, anno 2°.

^a A szó javítva, eredetileg: 'miliarum'. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c Utána kihúzza: 'sanctissimam ac'.

101.

Róma, 1525. szeptember 29.

VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz

Egykor a székesegyház oldalában lévő Szűz Mária-kápolna jövedelméből Filippo Sergardi számára az 500 forintnak – amely a káptalannal való egyezség alapján megillette – a ki nem fizetése miatti interdictumot II. Lajos magyar király kérésére négy hónapra, majd a király újabb kérésére újabb hat hónapra felfüggesztette. (Erről l. n. 34.) Végül amiatt, hogy a mindenkori magyar király egyúttal esztergomi kanonok is, valamint az ügy botrányos volta és a hívek között keletkezett zavarodottság miatt úgy döntött, hogy minden, a per során kirótt egyházi büntetés alól a káptalan tagjait felmenti.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: 'Dilectis filiis capitulo et canonicis ecclesie Strigonien[sis]', a címzés mellett vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. PL Esztergomi székeskáptalan magánlevéltára, Acta radicalia, Lad. 44., fasc. 10. n. 9. [MNL OL DF 237396.] ORIG.₂: ORIG.₁-el teljesen megegyező másodpéldány, a címzéstől jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. Uo., Lad. 44., fasc. 10. n. 10. [MNL OL DF 237397.]

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Alias postquam nos omnes et singulas censuras ecclesiasticas, quibus vos ad instantiam dilecti filii magistri Philippi de Senis, notarii nostri et Camere Apostolice clerici pretextu cuiusdam corcordie seu conventionis alias inter vos et ipsum Philippum vigore certi instrumenti desuper confecti, sub penis et censuris in eodem instrumento contentis, ut asseritur initie ob non

solutionem quingentorum florenorum Hungaricalium occasione quorundam fructuum seu proventuum capelle Beatissime Marie Virginis ad latus ecclesie vestre Strigonien[is] fundate, super qua idem Philippus in Romana Curia litigando rem iudicatam pro se et contra vos ac singulares personas vestri capituli reportaverat, debitorum fueratis irretiti, ad supplicationem carissimi in Christo filii Ludovici Hungarie et Boemie regis illustris ad quatuor menses extunc computandos per quasdam relaxaveramus, et vos ab illis realiter absolveramus, ac interdictum ecclesiasticum, si quod in dicta vestra vel quibusvis aliis ecclesiis seu locis forsitan propterea impositum fuerat, ad eosdem quatuor menses suspendimus, vosque, quoad premissa, ad pristinum statum, in quo ante censurarum predictarum fulminationem extiteratis, restitueramus et reposueramus, ut concordia, que inter vos et eundem Philippum tractabatur, perfici posset. Prefato rege id exoptante terminum dictorum quatuor mensium ad alios sex menses a fine ipsorum quatuor mensium computandos per alias nostras in forma brevis litteras prorogavimus, et illis durantibus vos ab eisdem censuris et penis absolvimus, ac interdictum predictum relaxavimus, ac demum tunc in partibus istis noster et Apostolice Sedis legatus semestre predictum ad certum tempus tunc expressum auctoritate nostra prorogavit, prout in nostris et predicti legati litteris plenius continetur. Cum autem (sicut accepimus) concordia ipsa, ut sperabatur, nondum iniri potuerit, cupiatis tamen illam ad finem perducere. Nos attendentes ecclesiam predictam, cuius prefatus Ludovicus et pro tempore existens Hungarie rex canonicus existit, plurimum insignem existere, et non sine magno scandalo et fidelium partium illarum perturbationem vos censuris irretitos et ecclesiam ipsam interdicto subiacere, ac sperantes auctore pacis cooperante rem huiusmodi medio oratorum vestrorum componi, ac propterea futuris incommodis verisimiliter subsequuturis obviare, motu proprio et ex certa nostra scientia vos et vestrum singulos a quibusvis censuris et penis ecclesiasticis, quibus ad ipsius Philippi instantiam aut aliter premissorum occasione quomodolibet irretiti estis, ad nostrum beneplacitum auctoritate apostolica tenore presentium absolvimus et liberamus, ac sententias, censuras et penas ipsas tollimus, necnon interdictum ecclesiasticum in eadem vestra Strigonien[si] et quibusvis aliis ecclesiis et locis propterea appositum, ita, ut in illis misse et alia divina officia absque alicuius censure seu pene incursu celebrari ac ecclesiastica sacramenta ministrari et recipi possint, relaxamus, ac vobiscum super irregularitate, si quam censuris predictis ligati missas et alia divina officia celebrando aut illis vos immiscendo contraxistis, dispensamus, vosque ad beneficia quecumque cuiuscunque qualitatis existentia, que obtinebatis, ac alias in pristinum et eum statum, in

quo antequam sententie, censure et pene predicte in vos late fuissent, quomodolibet eratis, restituimus, reponimus et plenarie reintegramus. Abolentes omnem inhabilitatis et infamie maculam sive notam per quemlibet vestrum premissorum occasione forsan contractam ac decernentes presentes litteras quovis pretexto seu quavis occasione vel causa de nullitatis vitio seu intentionis defectu notari seu impugnari, aut illas etiam per quascunque commissiones nisi manu nostra propria pro tempore signatas, aut per litteras nostras sub annulo piscatoris expeditas suspendi, revocari aut alterari non posse, et earundem presentium tenor de verbo ad verbum insertus fuerit et expresse appareat, illas non voluisse suspendere, revocare aut alterare, et causa urgens ac sufficiens exprimatur. Et si illas alias nisi, ut premittitur, suspendi, revocari aut alterari contigerit, suspensiones, revocationes et alterationes huiusmodi nemini suffragari, sed quotiens ille emanaverint, totiens presentes litteras et in eis contenta quecunque in pristinum statum restitutas ac repositas et plenarie reintegratas, ac denuo concessas esse et censi. Sique per quoscunque iudices quavis auctoritate fungentes sublata eis quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate iudicari et diffiniri debere ac irritum et inane, quicquid secus contigerit, attentari decernimus. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXIX^a Septembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Evangelista

102.

Róma, 1525. október 10.

VII. Kelemen pápa Erdődi Simon zágrábi püspökhöz

Vrecsevics András zágrábi áldozópapot ajánlja, aki a szentév idején a Szent Péter-bazilikában gyóntatott, és akinek a kérésére arra ösztönzi, hogy a legelőször megüresedő egyházi javadalmat neki adja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Venerabili fratri Simoni episcopo Zagabrien[si]'*, a jobb felső sarokban: *'442'*. A lap aljára, külön papírszalagot ragasztottak, melyre más kéz írásával írva: *'D[ominus] Datarius'*. A lap hátulján: *'X. Octobris 1525., anno 2° pro Andrea Vrechie episcopo Zagabriensi commendatitium'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 334rv, n. 402.

Venerabilis frater etc. Cum dilectus filius Andreas Vrecheuie presbiter Zagabriensis a principio huius anni iubilei hucusque semper ex ordinatione nostra in basilica nostra

Sancti Petri de Urbe operam dederit audiendis confessionibus Christifidelium istinc ad Urbem ipsam pro consequendis indulgentiis iubilei huiusmodi confluentium, in eo quoque diligentem se prebuerit et plane bonus et religiosus cognitus sit, nobisque humiliter supplicari fecerit, ut eam in patriam redire cupientem et admodum pauperem volumus tibi per litteras nostras commendare, ut munere tue fraternitatis, cuius observantissimus est, de aliquo beneficio ecclesiastico ad collationem tuam spectante, quo se honeste sustentare valeat, provideatur. Nos, qui commendationem nostram in rebus honestis nemini humiliter petenti denegare valemus, etiam eidem Andree ex causis predictis libenter eam concessimus. Quare fraternitatem tuam in Domino hortamur, velis pietatis causa eidem Andree de aliquo beneficio ecclesiastico ad collationem tuam spectante primo vacaturo providere. In eoque existimes te et Deo omnipotenti maxime acceptam et nobis gratam rem esse facturum. Datum Rome etc. die X Octobris MDXXV, anno secundo.

^a *Sic!* ^b *Sic!*

103.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa a Sváb Szövetség kapitányaihoz

Tudatja, hogy II. Lajos magyar királyt brévėje útján arra kérte, hogy a Fuggereknek szolgáltasson igazságot, és a nekik okozott károkat térítse meg.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap tetjén: *'Capitaneis lige Sueuice'*, a jobb felső sarokban: *'490'*. A lap alján: *'Dilectis filiis^a statuum lige et confederationis Sueuice capitaneis'*. A lap hátulján: *'Anno secundo, 1525. Novembris VII. Lige Sueuice responsivum ad eorum litteras pro Fucheris'*. Alatta más kéz írásával: *'sine subscriptione'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 348rv, n. 421.

Dilecti filii etc. Diligimus paterna caritate dilectos filios Iacobum et alios de Fucheris, et devotiones vestras vestris^b desideriiis,^c quantum cum Deo possumus, libenter satisfacimus, audito itaque illorum incommodo, et iactura in regno Vngarie accepta, et medium^d quam^e ei malo^f a nobis adhiberi desideratis,^g intellecta, nos, qui pro communis pastoris officio iustitiam et quietem inter Christianos precipue procuramus, hortati sumus impense per nostras litteras in forma brevis carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum^h Vngarie et Boemie regem illustrem, ut ipsos Fucheros commendatos habere velit, ac pro iustitie et equitatis debito omnem illorum causam mandet terminari, et damna ⁱiniuste illataⁱ refici. In quo speramus eius serenitatem pro sua virtute et

bonitate sue nature neque nobis, neque iustitie defuturam [...]ero^j erit, quod vobis et in hac et in ceteris rebus prestare amplius [...]k nullum erga vos et^l [...]m fortissimum nationem boni presens [...]n pretermittimus.^o Datum Rome etc. die VII Novembris MXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'ca'. ^b A szó lapszéli beszúrás. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e Utána kihúzza: 'medium quam'. ^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza egy szó, nem olvasható. ^g Utána kihúzza: 'accepto'. ^h Eredetileg üresen hagyott Jacopo Sadoletto által utólag beírva. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás Jacopo Sadoletto kézírásával. ^j Két szó vízfolt miatt nem olvasható. ^k Egy szó nem olvasható, l. a j jegyzetet. ^l Utána kihúzza: 'invict'. ^m Egy szó nem olvasható, l. a j jegyzetet. ⁿ Egy szó nem olvasható, l. a j jegyzetet. ^o A szó javítva Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'preteribimus'.

104.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Több német fejedelem és a Sváb Szövetség arról panaszkodott neki, hogy Magyarországon őfelsége hivatalnokai a Fuggereknek nagy károkat okoztak. Mivel úgy hiszi, hogy ezek a király tudta nélkül és akarata ellen történtek, ezért arra kéri, hogy az igazságot deríttesse ki, a Fuggereket pedig kárpótolja és fogadja vissza kegyeibe.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Regi Vngarie', a jobb felső sarokban: '485'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525. Novembris VII. Vngarie regi pro Fucheris', alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349^{rv}, n. 422. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 571; HERMANN, *Jakob Fugger*, 321.

Carissime in Christo fili noster etc. Pulsamur variis querelis nonnullorum dilectorum filiorum Germanie principum et confederatorum lige Sueuice, qui ^amercatores Fucheri^a magnam bonorum et rationum suarum, quas in istud inclitum regnum collatas habent, iacturam,^b indebite ^caccepisse dicuntur^c a quibusdam serenitatis tue officialibus et agentibus, quod certe nos te neque^d volente^e neque^f sciente^g factum esse^h credimus propter excellentem tuamⁱ tum ceterarum virtutum, tum iustitie laudem, tamen ^jpro eo, quo^j te^k iure paterno affectu^l amamus, et in visceribus caritatis tenemus infixum, proque nostro debito, qui communem Christianorum curam gerere, et iustitie partes, quantum cum Deo possumus, fovere tenemur, serenitati tue hoc duximus significandum teque in Domino adhortandum, ut^m omnem hanc inter ee et ipsos Fucheros controversiam recteⁿ velis audire,^o neque privata cuiusquam voluntate et arbitrio decidi permittas,^p sed vero iustitie fine terminari mandes, ^qac si quid illis forte damni videri te illatum est, iuberis resarciri,^q Fucherosque omnes ita habeas commendatos, ut cum te omnes gentes et nationes clementem^r et iustum^s regem^t peredicient, ipsi ^uquoque Fucheri ita^u sentiant.

Quod erit^v nomini tuo consentaneum atque honorificum nobis etiam, qui dictos^w Fucheros caros habemus,^x ^yet principibus Germanie in re honesta cupimus satisfacere non mediocriter gratum. Datum^y ^zRome, die VII Novembris MDXXV, anno secundo.^z

^{a-a} Eredetileg kihúzza, majd pontozott aláhúzással a kihúzás érvénytelenítve. A margón kihúzott lapszéli beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^b A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^{c-c} Javítás sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^d A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^e A szó javítva, eredetileg: 'nolente'. ^f Előtte kihúzza: 'sed'. ^g Utána kihúzza: 'quidem'. ^h Utána kihúzza: 'confidimus'. ⁱ A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^{j-j} Sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^k Utána kihúzza: 'affectu'. ^l A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^m Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ⁿ A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^o Utána kihúzza: 'et recto iustitie fine terminari mandes'. ^p Az eredetiben: 'permictas'. ^{q-q} Lapszéli beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^r A szó javítva, eredetileg: 'clementissimum'. ^s A szó javítva, eredetileg: 'iustissimum'. ^t Előtte kihúzza: 'principem'. ^{u-u} Sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^v Utána kihúzza: 'preclarissimo'. ^w A szó sorközi beszúrással Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'acceperunt'. ^x Utána kihúzza: 'vehementer gratum'. ^{y-y} Betoldás Jacopo Sadoletto kézírásával. ^{z-z} Más kéz írása.

105.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa Lajos és Frigyes bajor hercegekhez

Miután levelükből arról értesült, hogy a Fuggerek Magyarországon károkat szenvedtek, levelet írt II. Lajos magyar királynak, hogy a kereskedőknek szolgáltasson igazságot, és kártalanítsa őket.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap tetjén: 'Ducibus Bauarie', a jobb felső sarokban: '479'. A lap alján a datálást végző kéz írásával: 'Dilectis filiis nobilibus viris Ludovico Sacri Romani imperii electori ac^a Fridrico fratribus^b comitibus palatinis Rheni et ducibus Bauarie'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525 Novembris VII Bauarie ducibus responsivum ad eorum litteras pro Fucharis'. Alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349rv, n. 423.

Dilecti filii etc. Accepimus litteras nobilitatum vestrarum, ex iisque intelleximus ^cdilecti filii Iacobi et aliorum de Fucharis^c iacturam atque^d incommodum in regno Vngarie acceptam,^e et remedium, quod a nobis in ea re adhiberi desideratis. Nos, qui^f pro singulari et paterna nostra in vos caritate vestris desideriis et precibus, quantum cum Deo possumus, libenter annuimus, et pro communi nostro officio iustitiam ubique fovere et quietem ac pacem procurare debemus, scripsimus ^gsuper ea re^g ad carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum^h Vngarie ⁱet Boemieⁱ regem illustrem, eius serenitatem in Domino hortando, ut ipsos Fucheros tum nostra, qui illud ab eo instanter petimus, tum iustitie causa commendatos haberet, speramus itaque et in ipsius regis virtute confidimus omne Fucherorum damnum pro iustitie debito, ^jsi non iure factum, restitutum^j iri. Nos si quid amplius tum in hac, tum in ceteris rebus nobilitatibus vestris

prestare possumus, nulla in re, quantum nobis Dominus concesserit, vobis defuturi sumus. Datum ^kRome etc. die VII Novembris MDXXV, anno secundo.^k

^a Utána áthúzza: 'Friderico'. ^b Utána kihúzza: 'Germanis'. ^{c-c} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Iacobi et Fucherorum'. ^d A szó javítva, eredetileg: 'ac'. ^e A szó javítva, eredetileg: 'acceptum'. ^f Utána kihúzza: 'vel'. ^{g-g} Sorközi beszúrás Jacopo Sadoletto kézírásával. ^h Eredetileg üresen hagyott helyre utólag, Jacopo Sadoletto által beírva. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás Jacopo Sadoletto kézírásával. ^{j-j} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'resarcitum'. ^{k-k} Más kéz írása.

106.

Róma, 1525. november 8.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

A bajor hercegek és a Sváb Szövetség kapitányai nemrég beszámoltak arról, ami a Fuggerekkel néhány hónappal ezelőtt Magyarországon történt, és megkérték, hogy ez ügyben írjon levelet a magyar királyhoz. Megparancsolja, ha öfelségével ez ügyben beszél, hevesen ösztönözze, hogy úgy járjon el, amint az igazság megköveteli és ami kegyességéhez méltó.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgio nostro in Vngaria nuntio', a jobb felső sarokban: '477'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525. Novembris octava. Baroni Burgio, ut faveat Fucharis apud regem'. Alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 351rv, n. 426. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 571; HERMANN, *Jakob Fugger*, 321.

Dilecte fili etc.^a Scripserunt ad nos proxime dilecti filii nobiles viri duces Bauarie et capitanei lige Sueuice lige ipsius nomine, commendaruntque nobis summopere dilectos filios mercatores Fucharos, qui istic et in regno isto Vngarie negotiantur, propterea que illis superioribus mensibus acciderunt. Rogaruntque preterea nos summis precibus, ut eos commendare vellemus serenissimo regi isti, quod nos aliis nostris litteris fecimus accurate. Quare tibi etiam mandamus, ut hac^b de re, cum eius serenitate loquaris nostris verbis, eamque valde horteris et requiras, ut cum Fucharis ipsis non modo, quod iustitia dictaverit, sed etiam quod eius benignitas et mentis natura in primis postulaverit, agere velit. Nam rem sue clementie fama apprime dignam, lige autem ipsi et ducibus peroptatam, nobis vero gratam admodum factura est. In quo solitam dexteritatem tuam et prudentiam requirimus. Datum Rome etc. die octava Novembris MDXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'Superu'. ^b Utána kihúzza: 'dere'.

107.

*Róma, 1525. november 15.**VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárishoz*

Klissza városának és más dalmáciai helyeknek a törökök elleni védekezés segítésére pénzt és gabonát küld, amelynek szállítását és szétosztását rábízza. Azok számára, akik vagy az említett helyek és különösen Klissza városának megerősítéséhez kővel, fával vagy más szükséges dologgal, vagy esetleg saját munkájukkal járulnak hozzá, teljes búcsút engedélyez. Meghagyja továbbá a címzettnek, hogy amikor ünnepi misét mutat be, az ott jelenlévők 100 napi búcsúban részesüljenek.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzeten: *'Dilecto filio Leonardo Crescio commissario et familiari nostro'*. A címzéstől balra újkori tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecsté nyoma. ASV A.A. I–XVIII. n. 5047. ED.: NEMES, *VII. Kelemen*, 67–68.

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Nuper desiderantes civitatem Clissiensem aliaque Dalmatie loca Turcis finitima et ab eis continue vexata ad ipsorum Turcarum rabie et sevitia defendere ac partium illarum Christianis populis de aliquo subsidio et comteatu providere, quo se facilius sustentare, ac loca illa tueri atque defendere possint, certam pecuniarum summam ac frumenti quantitatem aliaque pro defensione huiusmodi necessaria eo mittere decrevimus, teque ad pecuniam et frumentum huiusmodi ac alia necessaria conducendum seu deportandum, ac ubi et quando necessarium esse cognoveris, distribuendum et dispensandum commissarium nostrum fecimus et deputavimus. Cum autem Christifideles illarum partium ad munitionem et reparationem dictorum locorum et presertim dicte civitatis Clissiensis spiritualibus gratiis provocandi et invitandi sint, nosque id iustum et honestum esse censeamus, et ut illorum anime salutem per nos consulatur, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui ad reparationem et munitionem dictorum locorum et presertim dicte civitatis Clissiensis calcem, ligna, lapides et alia necessaria obtulerint seu operas suas prestiterint usque ad valorem, de quo tibi videtur, confessorem idoneum secularem aut cuiusvis ordinis etiam mendicantium regularem, qui eis omnium suorum peccatorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, semel in vita et in mortis articulo plenariam indulgentiam et remissionem auctoritate nostra concedere valeat eligendi. Tibi vero, cum solemnem missam te in illis locis celebrare contigerit, omnibus illi interessentibus centum dies indulgentiarum largiendi licentiam et facultatem tenore presentium concedimus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XV Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Be[enedictus] electus Rauenn[ensis]^a^a Saját kezű aláírás.**108.***Róma, 1525. november 18.**VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához*

Megbízta Klissza városának és más dalmáciai helyeknek a törökök elleni védekezés érdekében küldendő pénz és gabona szállításával és szétosztásával, ezért az Apostoli Kamarától havi tizenkét dukátot kap, továbbá útja során vámmentességet biztosít számára.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzeten: *'Dilecto filio Leonardo Crescio familiari et commissario nostro'*. A címezéstől balra későbbi tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecst nyoma. ASV A.A. I–XVIII. n. 5049.

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Cum pro nostro pastoralis officio et pro religione et pietate nostra maxime desideremus civitatem Clissensem aliaque Dalmatie loca Turcis finitima et ab eis continue infestata ab ipsorum rabie et sevitae defendere atque incolumes prestare. Cumque eis Christianis populis opus sit aliquo subsidio et comite, quo se sustentare et tueri possint, decrevimus eo mittere quandam pecuniarum summam ac frumenti et pulveris quantitatem. Itaque confidentes de tua industria et diligentia te ad eam pecuniam, frumentum et pulverem ad ea loca deportandum, et ubi et quando necessarium esse cognoveris, distribuendum et dispensandum cum salario et provisione menstria duodecim ducatorum auri de Camera tibi per camerarium nostrum infrascriptum persolvenda ad nostrum beneplacitum commissarium nostrum facimus et deputamus per presentes. Mandantes omnibus et singulis nobis et Sancte Romane Ecclesie mediate et immediate subiectis, alios vero in Domino hortamur, ut tibi eas res absque ulla datii vel gabelle aut portorii solutione depotare permittant, neque ab ullo impediri patiantur, dilecto vero filio nostro Francisco tituli Sancti Callixti et Sancte Marie in Transtiberim presbitero cardinali nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario, ut tibi seu procuratori tuo dictam provisionem duodecim ducatorum singulis mensibus persolvat, et in nostris et Camere Apostolice computis ponat, quod nos sumus ratum habituri. In contrarium facientibus non

obstantibus quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XVIII Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^a

^a Saját kezű aláírás.

109.

Róma, 1525. november 20.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Felicét, a régóta Magyarországon élő firenzei kereskedőt – akinek rátermettsége és tevékenysége az érsek előtt is jól ismert – neki és egy másik levelében II. Lajos magyar királynak ajánlja, és a támogatására biztatja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Venerabili fratri Ladislao archiepiscopo Strigonien[si]*’, a jobb felső sarokban: ‘469’. A lap hátulján: ‘*Anno secundo 1525. Novembris XX. Archiepiscopo Strigonien[si] pro Felice mercatore Florentino*’. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 372rv, n. 447.

Venerabilis frater etc. Etsi dilectum filium Felicem civem et mercatorem Florentinum tamdiu in regno isto Vngarie apud vos vixisse, eamque vobis operam ac servitium in negotiis et mercatura sua semper prestitisse scimus, ut is nec notus nec gratus minus vobis quam nobis esse debeat, nostrumque nos propterea in eo eiusque rebus vobis commendandis officium potius supervacaneum quam necessarium fore arbitremur. Quoniam tamen et quod ex civitate et patria nostra,^a et quod ea vir industria et probitate est, que^b etiam vobis perspecta esse debet, valde a^c nobis in Domino diligitur. Eum, eiusque omnia et^d carissimo in Christo filio nostro Ludovico regi isti nostris itidem^e litteris^f proxime commendavimus, et nunc fraternitati tue voluimus commendare. Quam quidem non tam hortamur, ut gratia, auctoritate et ope sua illi, ubi opus fuerit, adesse velit, id enim ^gdictis de causis sua ipsius^g sponte factura erat, ^hquam volumus,^h ut illud sciat,ⁱ quidquid in Felicem ipsum fovendum iuvandumque ^jeadem tua fraternitas^j contulerit,^k id^l gratissimum nobis futurum esse. Datum ^mRome etc. die XX Novembris MDXXV, anno secundo.^m

^a Utána kihúzza: ‘est’. ^b Utána kihúzza: ‘satis’. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: ‘hi proximis’. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, mely nem olvasható. ^f Utána kihúzza: ‘com’. ^{g-g} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘factura erat sponte sua’. ^{h-h} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘sed tantum’. ⁱ Utána kihúzza: ‘quacunque in re Felicem ipsum foviveritque, se no’. ^{j-j} Sorközi beszúrás. ^k Utána három szó kihúzza: ‘id [...] quaque’. ^l A szó sorközi beszúrás. ^{m-m} Más kéz írása.

110.

*Róma, 1525. november 24.**VII. Kelemen pápa Thurzó Szaniszló olmützi püspökhöz*

A Rómából hazatérő Georg von Logau kivívta a Város művelt férfainak tiszteletét kiváló görög és latin tudásával, mind saját, mind mások véleménye szerint kevés hozzá hasonló költő van. Maga Logau mesélte, hogy fiatal korában a címzett testvére, a néhai Thuzó János boroszlói püspök támogatta, és maga a címzett is figyelemmel kísérte öt éves itáliai tanulmányait. Arra kéri tehát mint a művészetek pártolóját, hogy támogassa az ifjút.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: '*Stanislao Tursoni episcopo Olomucen[si]*', a jobb felső sarokban: '486'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 377r, n. 452.

^aVenerabilis frater, salutem etc.^a Dilectus filius Georgius Logus Silesius, cum ad almam Urbem religionis et venie a Domino Deo consequende gratia se contulisset, ac propter ingenium et litteras a doctissimis huius civitatis viris in honore esset, habitus asstitit etiam coram nobis, ex quo presente melius quoque cognovimus, quod sermonibus multorum ad nos fuerat perlatum, summum in eo esse ingenium, summum Grecarum et Latinarum litterarum studium, in quibus adeo nobis profecisse visus est, ut carminibus presertim pangendis paucos cuiuslibet etatis et nostro et aliorum iudicio habeat pares, quodque nobis mirifice placuit, primariamque in eo laudem obtinere visum est, ea pietate eum intelleximus peditum, ut doctrinam suam vellet potissimum cum Dei honore et cultu vere religionis esse coniunctam. Is nobis narravit, quo in ^beum studio et pietate ab ineunte adolescentia fuerit frater tuus germanus, venerabilis frater Ioannes Thurzo episcopus Vratislaviensis, tum qua tu tandem eundem, quum ille ex humanis decessisset, benignitate exceptum iam fere quinque annis in Italie gymnasiis summe^c gratia et liberalitate prosequaris.^b Quod nobis de ^dfraternitate tua^d semper optime sentientibus auxit etiam opinionem ^ebenignitatis tue, cum videremus te id, quod vel maxime ordinis vestri esse debet, de animandis ad optimas artes his, qui ad eas presertim capessendas idonei videntur, is et cura et sumptu elaborare.^e Cum autem is ad ^ffraternitatem tuam^f rediturus esset, etsi supervacuum iudicabamus tibi eum commendare, propterea quod satis sua virtute et tuo in illum iudicio esset commendatus, voluimus tamen has ad te scribere litteras, que pondus haberent potius testimonii nostri, quam commendationis, ut cum tu sponte ad hunc^g iuvenem orrandum et fovendum te dedisses, primum intelligeres preclare abs te et operam et liberalitatem tuam fuisse positam, magnamque ^hfraternitati tue^h laudem ex eo accedere, deinde ut nostra quoque causa, qui eum tamen tibi commendamus, esses erga eum etiam propensior. Quod etsi intelligimus te per te fuisse facturum, erit tamen nobis pergratum, ut ipse sentiat, et re

ipsaⁱ experiatur^j hanc nostram commendationem non mediocri illi usui apud^k fraternitatem tuam^k extitisse, quod, ut facias, eandem^l fraternitatem tuam^l magnopere in Domino adhortamur. ^mDatum Rome etc. die XXIII Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo. ^m

^{a-a} Lapszéli beszúrás. ^{b-b} Eredetileg üresen hagyott helyre más kéz írásával utólag hozzáírva. ^c A szó sorközi beszúrás. ^{d-d} Lásd a b jegyzetet. ^{e-e} Lásd a b jegyzetet. ^{f-f} Lásd a b jegyzetet. ^g Utána kihúzza: 'vivandum'. ^{h-h} Lásd a b jegyzetet. ⁱ Utána kihúzza: 'Chris'. ^j Lásd a b jegyzetet. ^{k-k} Lásd a b jegyzetet. ^{l-l} Lásd a b jegyzetet. ^{m-m} Más, harmadik kéz írása.

111.

Róma, 1525. november 24.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Figyelmébe ajánlja a Rómából hazatérő Georg von Logaut, aki kiváló görög és latin tudásával és verseivel nemcsak a város művelt férfiainak tiszteletét, hanem az ő tetszését is kivívta. Maga Logau beszélt neki arról, hogy őfelsége itáliai tanulmányait évi pénzjáradékkal támogatta, ezért kéri, továbbra is támogassa.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 361r tetején: 'Regi Vngarie', a jobb felső sarokban: '235', a jobb alsó sarokban: '285'. Fol. 362v: 'Anno secundo, 1525. Novembris XXIII. Regi Vngarie pro Georgio Logo'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 361r, 362v. ED.: LOGUS, *Ad inclutum Ferdinandum*, fol. Orv; THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 654, n. 859; ÁBEL, *Analecta nova*, 109–110; ORTVAY, *Mária*, 80, 78. jegyzet (partim) (mindkettő Theinerről); HEGEDÜS, *Analecta recentiora ad historiam renascentium*, 267–268; SCHAEFFER, *Humanism on Display*, 219, 15. jegyzet (mindkettő Logusról). REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 187–188, n. 143; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 222, n. 1330.

Carissime etc. Dilectus filius Georgius Logus Silesius,^a subditus serenitatis tue, cum ad almam Urbem religionis et^b venie a Domino Deo consequende gratia se contulisset, ac propter ingenium et litteras a doctissimis huius civitatis viris in honore esset, habitus astitit etiam coram nobis, ex^c quo nos presente melius quoque^d cognovimus, quod sermonibus multorum ad nos fuerat perlatum, summum in eo esse^e ingenium,^f summum Greearum et Latinarum litterarum studium, in quibus adeo nobis profecisse visus est, ut carminibus presertim pangendis paucos cuiuslibet etatis et nostro et aliorum iudicio haberet pares. Quodque nobis mirifice placuit,^g primariamque in eo laudem obtinere visum est, ea pietate eum intelleximus peditum, ut doctrinam suam vellet potissimum cum Dei honore et cultu vere religionis esse coniunctam. Is nobis narravit se biennium iam^h in Italie gymnasiis litteris operam dedisse, adiutum liberalitate et munificentia serenitatis tue, quod ei annum subsidium ducatorum aureorum constituisses, gratissimoque animo seseⁱ opus tuum et abs te factum esse predicavit. Quod nobis de tua

serenitate semper optime sentientibus auxit etiam opinionem benignitatis tue, cum videremus, te id, quod maxime est regium, de animandis ad optimas artes his, qui in regno tuo nati sunt, eis et cura et sumptu elaborare. Cum autem is ad serenitatem tuam rediturus esset, etsi supervacuum^j iudicabamus tibi eum commendare, propterea^k quod satis sua virtute et tuo in illum iudicio esset commendatus, voluimus tamen has ad te scribere litteras, que pondus haberent potius testimonii nostri quam commendationis, ut cum tu sponte ad hunc iuvenem ornandum et fovendum te dedisses, primum intelligeres preclare abs te et operam et liberalitatem tuam fuisse positam, magnamque tue serenitati laudem ex eo accedere, deinde ut nostra quoque^l causa, qui eum tamen tibi commendamus, esses erga eum etiam propensior. Quod etsi intelligimus te per te fuisse facturum, erit tamen nobis pergratum, ut ipse sentiat, et re ipsa experiatur hanc nostram commendationem, non mediocri illi usui apud serenitatem tuam extitisse. Quod, ut facias,^m eandem serenitatem tuam magnopere in Domino adhortamur. Datum ⁿRome etc. die XXIII Novembris MDXXV, anno secundo.ⁿ

^a Eredetileg üresen hagyott helyre utólag beírva más kéz által. ^b Utána kihúzva: 'indulgentie'. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'in'. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'etiam'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Utána kihúzva: 'carminibus pre'. ^g Utána kihúzva: 'in quo egregiam'. ^h Theinernél tévesen: 'sane'. ⁱ A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'se'. ^j Theinernél tévesen: 'supervacaneum'. ^k A szó utolsó szótagja sorközi beszúrással betoldva. ^l A szó sorközi beszúrás. ^m Theinernél tévesen: 'faciat'.
ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

112.

Róma, 1525. december 6. és 29.

VII. Kelemen pápa Csulai Móré Fülöp pécsi püspökhöz, valamint Tomori Pál kalocsai érsekhez

Megengedi Móré Fülöp pécsi püspöknek, hogy a püspökké kinevezésekor esküben megígért ad liminálátogatás kötelezettsége alól a Magyarország elleni török támadás veszélye miatt 10 évre mentesüljön. Ugyanez alól felmenti Tomori Pált is 12 évre, akit a magyar hadsereg vezetőjévé neveztek ki.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Venerabili fratri^a Philippo^b episcopo Quinqueecclesien[si]', a jobb felső sarokban: '501'. A lap aljára ragasztott papír szalagon más kéz írásával: 'Simile pro Paulo Thomor archiepiscopo^c Colocen[si]: addito hoc post probum se iactat, contra quem exercitui Hungarico prefectus es, et dicat ad duodecim annos. ^dSub datum Rome etc. die XXIX Decembris 1526, anno 3°'.^d A lap hátulján: '6. Decembris anno 3°. Pro episcopo Quinqueecc[es]ien[si] prorogatio visitationis liminum apostolorum'. ASV Arm. XL., vol. 10, fól. 348rv, n. 420. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, V, 105–106. CIT.: FEDELES, *Csulai Móré Fülöp*, 70.

Venerabilis frater, salutem etc. Exponi nobis nuper fecisti, quod licet alias tempore, quo ecclesie Quinqueecclesien[si] tunc certo modo vacanti in episcopum prefectus fuisti et pastorem, iuramento, ut moris est, prestito promiseris, quod certis successive tunc

expressis temporibus limina apostolorum de Urbe visitare.^e Tamen limina ipsa ex certis causis per te ipsum, prout teneris, commode visitare non potes, presertim propter metum tyranni Turcarum, qui regnum Vngarie invadere velle se iactat. Quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati tibi, ut usque ad decennium a data presentium computandum per te vel alium limina predicta visitare minime^f teneris, auctoritate apostolica earundem tenore presentium de speciali dono gratie indulgemus, teque interim a iuramento predicto, quoad huiusmodi visitationem dumtaxat, dummodo ad illam faciendam alias minime sis astrictus, eadem auctoritate adsolvimus. Premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc., die VI Decembris^g MDXXV, anno 3°.

^a Utána kihúzza: ‘*episcopo*’. ^b A szó eredetileg üresen hagyott helyre utólag, más kéz írása által beírva. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*episcopo*’. ^{d-d} Más, harmadik kéz írása. ^e Kollernél tévesen: ‘*visitares*’. ^f A szó Kollernél hiányzik. ^g A szó első betűje ‘*N*’-ről javítva.

113.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Bíborossá kreálását az idő alkalmatlansága miatt elhalasztani kényszerül, a bíborosok egy része ugyanis ez ellen van, de biztosítja, hogy továbbra is szándékában áll őt kinevezni, csak legyen türelemmel. Erről bővebben Burgio nuncius fog majd beszámolni, aki ezt az ügyet őelőtte képviselte.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘*Strigonien[si]*’, a jobb felső sarokban: ‘263’, alatta: ‘267’, a jobb alsó sarokban: ‘419’. A lap hátulján: ‘*Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Archiepiscopo^a Strigonien[si] responsum ad eius litteras*’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 410rv. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1363. CIT.: TUSOR, *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elhalása*, 304, 50. jegyzet; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 50, 119. jegyzet.

Venerabilis frater. Voluntas nostra in te ornando eadem est, que semper fuit, atque utinam res ee perfecte fuissent, ^bquas expectabamus, ^bet etiam exitum habuissent, quemque^c nos desigaveramus preclaram enim^d occasionem esse tue dignitatis amplificande, nobis prebuissent, nec fuisset expetatum tempus communis creationis, que propter innumeras difficultates, que quotidie accidunt, a nobis necessaria est prorogata, nam et plurimi petunt magnis freti intercessoribus, et venerabilium fratrum nostrorum, quorum non parva ex parte arbitrium huius rei et^e esse debet, et nos ^fmore

maiorum^f volumus esse, voluntas ad creationes huiusmodi non admodum propensa est, sed nos in hac difficultate temporum eam operam daturi sumus, ut et amori nostro erga istum serenissimum regem, et opinioni, quam de tua virtute et erga nos observantia habemus, per nos satisfiat, quod enim totum nostrum est studium, nominatione non deerimus, in quo cetui partem habent, id possumus magis servare, quam certe promittere nobis ex^g sententia successivum. Quare fraternitas tua de nostra in se voluntate bono animo sit, et eam spem ferat, quam tamen prudentia et equitas animi semper comitetur, sicut ipsa in suis litteris prudentissime perscribit. De his mandavimus dilecto filio baroni Burgii nuntio nostro, qui tua causa vehementer apud nos instetit, ut tecum loqueretur, cui fraternitas tua fidem habebit. Datum ^hRome, die V Ianuarii MDXXVI, anno tertio.^h

^a A szó átírással javítva, eredetileg: ‘*Cardinale*’. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c A szó javítva, eredetileg: ‘*quamque*’. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e Utána kihúzza: ‘*debet*’. ^f Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘*noto*’. ^{h-h} Más kéz írása.

114.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Szalkai László esztergomi érseknek a király által is kért bíborossá kreálását elhalasztani kényszerül, mert ehhez a bíborosi kollégium beleegyezése is szükséges, és más fejedelmek hasonló kérelmei is egyre szaporodnak. Erről bővebben Burgio nunciustól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘*Regi Ungarie*’, a jobb felső sarokban: ‘265’, alatta: ‘268’, a jobb alsó sarokban: ‘420’. A lap hátulján: ‘*Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Regi Vngarie responsum ad eius litteras in re archiepiscopi Strigonien[is]*’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 411rv. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 658–659, n. 866; ETE I, 230–231, n. 224. (Theinerről); TUSOR, *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elhalása*, 304, 50. jegyzet és TUSOR, *Purpura Pannonica*, 25, 28. jegyzet (mindkettő *partim*, Theinerről). TRANS.: TUSOR, *Purpura Pannonica*, 49–50. (*partim*). REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1364. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxvii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 378; BALOGH, *Szalkai László*, 52.

Carissime etc. Quod a nobis postulas, ut in creandis cardinalibus velimus etiam habere tui honoris et desiderii rationem, ac in venerabili fratre L[adisla]o archiepiscopo Strigonien[si] tante dignitatis insignibus decorando voluntati tue, que ad eam personam vehementer propensa est, satisfacere, nos ita respondemus multum valere apud animum nostrum serenitatis tue amorem atque intercessionem, ipsiusque Strigoniensis virtuti et meritis nos^a valde affectos esse, daturosque operam, quantum per Dei gratiam et tui istius regni salutem utilitatemque licebit, ut voluntati tue satisfiat. Verum quia in

creationibus huiusmodi nos antiquum et probatum morem revocaturi^b sumus, ut nihil nisi de libero assensu et consilio venerabilium fratrum nostrorum simus acturi, augenturque in dies studia et petitiones principum, ut res tota multas difficultates habitura esse videatur, propter quam etiam causam supersedere hac creatione et in aliud eam^c tempus differre fuimus coacti, nos, quod nostrum est, et quod noster paternus amor in serenitatem tuam postulat, pollicemur nos voluntati tue studio et voluntate nostra non defuturos, ac speramus quidem etiam prosperum exitum rei, sed quoniam multorum voluntates necessario sunt requirende, non existimamus prudentis et cauti pontificis esse prolixè et plane polliceri, quod ex alieno etiam arbitrio aliqua ex parte dependeat, illud efficiemus, ut in hac re, sicut in ceteris, serenitas tua intelligat magni momenti apud nos esse et voluntatem et commendationem tuam. Quemadmodum a dilecto filio barone Burgii nuntio nostro copiosius intelleges, cui fidem habebis. Datum ^dRome etc. die V Ianuarii MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^d

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Theinernél tévesen: ‘renovaturi’. ^c A szó sorközi beszúrás. ^{d-d} Más kéz írása.

115.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Tanácsait – amelyeket Burgio nuncius tolmácsol neki az ország helyzetével kapcsolatban – fogadja meg, mert javára fognak válni.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 412r tetején középen: ‘Regi Ungarie’, a jobb felső sarokban: ‘247’, alatta: ‘269’, a jobb alsó sarokban: ‘421’. Fol. 413v: ‘Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Regi Vngarie credentiale pro Barone Burgij’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 412r, 413v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211, n. 162. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1365.

Carissime. Pro nostra paterna cura et vigilantia erga res tuas scribi mandavimus dilecto filio baroni etc.^a nuntio nostro, quedam que cum tua serenitate verbis nostris communicet ad salutem et statum regni et auctoritatis tue valde pertinentia, petimus a te, si animum nostrum erga te plenum amantissime sollicitudinis perspectum habes, ut et illi fidem habeas et nostris consiliis obsequaris, ex quibus dignitas et amplitudo serenitatis tue maxime confirmabitur. Datum ^bRome etc. die V Ianuarii MDXXVI, anno tertio.^b

^a A szó Balannál hiányzik. ^{b-b} Más kéz írása.

116.

Róma, 1526. január 20.

VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz

Verbőci István nemrég megválasztott nádort – erényeit hosszasan méltatva – ajánlja, hiszen az ellenségtől szorongatott országban hitvesének, a királynak ilyen hívekre van szüksége.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *‘Regine Vngarie’*, a jobb felső sarokban: *‘76’*. A lap hátulján: *‘Anno tertio, 1526 Ianuarii XX. Regine Vngarie pro Stephano Werbez’*. Mellette fejjel lefelé: *‘dice Mons. Ch. scripsit’*. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 30rv, n. 42.

Carissima in Christo filia nostra etc. Cum antea quidem semper ex omnium testimoniis, qualis quantusque vir et quam imprimis propensa in commune bonum voluntate sit^a dilectus filius nobilis vir Stephanus Werbez, cognovimus, tum vero preteritis mensibus multo clarius perspeximus, cum tam multorum bonorum^b consensu palatinus est factus. Quod quidem in spem maximam nos adduxit fore, ut is eiusmodi dignitate et auctoritate auctus, quantum ad munus suum attineret, non mediocre vobis et regno vestro in Dei honorem eiusque hostium repressionem^c commodum et ornamentum afferre posset. Quas ob causas eum et valde in Domino vereque paterno^d diligimus affectu, et quamquam satis serenitati tue tales homines commendatos per se esse solere non ignoremus. Tibi tamen summopere,^e et quanto animi studio possumus, commendamus, ut apud serenissimum regem^f coniugem tuum omnesque alios, quibus opus fuerit, eundem ipsum, eiusque dignitatem et res omnes fovere atque tueri ita velis, ut eius^g virtus fidesque erga serenitates^h vestras promereri videntur. Quodⁱ quidem non tam ipsius, quamⁱ vestra^j et rerum vestrarum^k causa, ^lquas nos paterna cura prosequitur, et quibus huiusmodi ministri et homines sunt necessarii, nobis a tua serenitate futurum est gratissimum.^m Quemadmodum a dilecto filio Io[anni] Antonio etc. nuntio nostro copiosius intelliges, cui fidem habebis. Datum ⁿRome etc. die XX Ianuarii MXXVI, anno tertio.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzva, nem olvasható. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *‘vestrum’*. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *‘exilium’*. ^d Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^e Utána kihúzva: *‘commendamus’*. ^f Utána kihúzva: *‘istum’*. ^g Utána kihúzva: *‘sin’*. ^h Utána kihúzva: *‘et res’*. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: *‘erit etiam nobis’*. ^j A szó végéről kihúzva: *‘que’*. ^k Utána kihúzva: *‘in primis’*. ^{l-l} Lapszéli beszúrás. ^m Utána kihúzva: *‘Datum’*. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

117.

*Róma, 1526. január 21.**VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz*

Magyarországon – ahol különösen ebben az helyzetben van szükség hű emberekre – Verbőci Istvánt, a nemrég megválasztott nádort – akinek erényeit hosszasan méltatja – feladataiban hátráltatják. Emiatt írt már II. Lajos magyar királynak és másoknak is, de mivel tudja, hogy a magyar király előtt és Magyarországon milyen nagy tekintélynek örvend, így Verbőcit neki is ajánlja. Ez ügyben írt Burgio nunciának is, aki erről bővebben beszámol majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *'Regi Polonie'*, a jobb felső sarokban: *'77'*. A lap túlsó oldalán: *'Anno tertio, 1526. Ianuarii^a XXI. Regi Polonie pro Stephano Werbez'*, alatta más kéz írásával: *'bin.'*. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 38^{rv}, n. 53.

Carissime etc. Arbitramur serenitati tue multo melius quam nobis notum esse, qua omnium bonorum gratia et assensu dilectus filius nobilis vir Stephanus Werbez^b regni Vngarie palatinus fuerit creatus, idque nulla eius^c ad id ambitione aut cogitatione, sed tantum ob eximias ipsius^d virtutes voluntatemque ad commune bonum maxime propensam, id quod nobis pro eo paterno amore, quo omnia regna ista ^eindies magis^e complectemur, gratissimum fuit, semperque est futurum, quoties tales in locis istis ministros creari viderimus, qui ad ea a communibus hostibus conservanda et ab domesticis malis liberanda et virtute apti et voluntate parati^f ^gplane appareant.^g Sed contra^h illud nobis valde molestum est, si qui viros huiusmodi ita et virtute et integritate prestantes,ⁱ privato suo potius quam communi commodo forsitan^j consulentes aliquo pacto lacesseri conentur. Quod cum a nonnullis contra Stephanum ipsum tentari^k presens erimus, scripsimus quidem ad serenissimum Vngarie regem et alios, uti nobis est visum^l necesse esse, sed cum quantum tue serenitatis auctoritas apud regem ipsum et in universo eo regno polleat, non ignoremus. Duximus etiam necessarium esse ad serenitatem tuam hac de re scribere, verumque adeo prestantem, et qui ea, qua est auctus, dignitate maxime regno Vngarie quantum ad munus suum attenuerit,^m ut omnes sperant, profuturus est, tibi omni studio in Domino commendare,ⁿ nec tantum causa ipsius, qui tamen id a nobis^o omnibus promereri videtur, quantum regis^p eiusdem et regni Vngarie, cui quam sint necessarii, presertim his temporibus et rerum statu, huiusmodi fideles^q ministri et homines, optime tua serenitas novit, sed de has eadem re scripsimus ad Io[annem] Anto[nium] etc. nuntium nostrum, et cum serenitate^r tua ageret copiosius nostris verbis, cui ipsa plenam fidem prestabit, et cum dictis de causis, tum nostra Stephanum eundem et eius dignitatem ^svalde commendatam habebit tuebiturque, ubi opus fuerit. Quod erit nobis ab ea vehementer gratum. Datum Rome etc. die XXI Ianuarii MXXVI, anno tertio.^s

^a A szó sorközi beszúrás, eredetileg: ‘*Novembris*’. ^b Utána kihúzza: ‘*vel tale*’. ^c Utána kihúzza: ‘*eius*’. ^d A szó sorközi beszúrás. ^{e-e} Sorközi beszúrás. ^f Utána négy-öt szó kihúzza: ‘*[...] existimatio [...] fuit*’, fölötte kihúzott sorközi beszúrás: ‘*ab omnibus esse iudicantur*’. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^h Utána kihúzza: ‘*id ne*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*suo potius*’. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: ‘*int*’. ^l Utána kihúzza: ‘*apertere*’. ^m Utána kihúzza: ‘*maxim pr*’. ⁿ Utána kihúzza: ‘*que*’. ^o Utána kihúzza: ‘*et*’. ^p A szó javítva, eredetileg: ‘*regni*’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó javítva, eredetileg: ‘*serenitatem*’. ^{s-s} Lapszéli beszúrás.

118.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz

I. Zsigmond lengyel királyhoz levelet írt Verbóci István nádorral kapcsolatban – akit érényei méltatása mellett ajánl –, és meghagyta Burgio nunciussnak, hogy öfelségével és vele erről bővebben beszéljen.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Palatino Cracouie*’, a jobb felső sarokban: ‘42’. A lap hátulján: ‘*Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Palatino Cracouie, archiepiscopo Strigonien[si] pro Stephano Werbez*’. Az oldal alján más kéz írásával: ‘*bin.*’, alatta a levél írójának kézírásával fejjel lefelé: ‘*Ex litteris Colocen[sis] ad serenissimum regem*’. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40rv, n. 55.

Dilecte fili etc. Scripsimus ad serenissimum regem istum Polonie nonnulla, que ad dilectum filium nobilem virum Stephanum Verbez regni Vngarie palatinum pertinent, mandavimusque dilecto item filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij ^anuntio nostro, ^a ut de iis cum eius serenitate, ^b et cum nobilitate tua ^b copiosius ageret nostris verbis. Te itaque in Domino hortamur omni studio, ut ei fidem omnem prestare, eaque ^c ita ^d apud eundem ^e regem ^f tuum et omnes, quibus opus fuerit, Stephanum ipsum et eius dignitatem ac res omnes fovere ac tueri velis, ^g ut ^h vir tanta virtute, tamque ⁱ optima et ^j ad omne bonum prona ^k voluntate, proptereaque ^l paterne ac summe a nobis dilectus a sui similibus viris, qualis tu es, videtur promereri. Quod erit a nobilitate tua summopere nobis gratum. Datum ^mRome etc. XXI Ianuarii 1526, anno tertio. ^m

^{a-a} Sorközi beszúrás. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c A szó eleje kihúzással javítva, az eredeti alak nem olvasható. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Utána kihúzza: ‘*ipsum*’. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Utána kihúzza: ‘*talis*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*ad commune bonum propensa voluntate*’. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k A szó lapszéli beszúrás. ^l Utána kihúzza: ‘*valde in Domino ac*’. ^{m-m} Más kéz írása.

119.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Arra kéri, hogy Verbóci István nádort – akinek erényeit méltatja – II. Lajos magyar királynak és másoknak is ajánlja. Ez ügyben meghagyta Burgio nunciának, hogy részletesen tájékoztassa őfelségét és az érseket is.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A szöveg fölött középen: 'Archiepiscopo Strigonen[si]'. A lap hátuljára írottakat lásd a 118. sz. iratnál. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40rv, n. 56.

Venerabilis frater etc. Commendavimus nostris litteris serenissimo regi isti dilectum filium nobilem virum Stephanum Werbez regni istius palatinum, causamque commendationis eiusmodi mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro, ut serenitate eius^a et tibi copiosius nostris verbis patefaciat.^b Hortamur fraternitatem tuam, ut nuntio fidem habere indubitem.^c Stephano autem ipsi eiusque dignitati et rebus omnibus^d apud eundem regem et^e aliis, quibus opus fuerit, ita adesse velit et favere, ut talis tantique viri^f erga vos^f merita, optimaque^g erga^h communeⁱ regni istius et vestrum omnium commodum et ornamentum voluntas^j imprimis promereri videntur. Quod nobis, qui talibus de causis illum valde in Domino dilegimus, faciet tua fraternitas gratissimum. Datum^k Rome etc. XXI Ianuarii 1526, anno tertio.^k

^a Utána kihúzza: 'copio'. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'observaret'. ^c Sic! ^d Utána kihúzza: 'ita facere et adesse et fave'. ^e Utána kihúzza: 'omnes'. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g A szó javítva, eredetileg: 'optimamque'. ^h Előtte kihúzza: 'voluntatem'. ⁱ Utána kihúzza: 'vestru'. ^j A szó javítva, eredetileg: 'voluntatem'. ^{k-k} Más kéz írása.

120.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Arról értesült, hogy többen Verbóci István méltóságát és tekintélyét nádorrá választása után csorbítani igyekeznek. Meghagyta Burgio nunciának, hogy ez ügyben bővebben beszéljen őfelségével és ajánlja ezt az erényes férfiút, akire az ország megőrzése és gyarapítása végett szükség van.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Regi Vngarie', a jobb felső sarokban: '44'. A lap hátulján: 'Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Regi Vngarie pro Stephano Werbez'. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40rv, n. 57.

Carissime etc. Facit paternus amor et cura, qua serenitatem tuam regnumque^a et res tuas prosequimur, ut eos quoque in Domino diligamus, qui virtute et integritate sua tibi et regno tuo decori et adiumento futuri esse videntur. Id quo erga dilectum filium nobilem

virum Stephanum Werbez facimus non mediocriter, quando eius virtutes et animi prestantiam, cum antea omnium quidem testimonio, tum postea preclaris signis perspeximus, cum is nil tale querens aut cogitans communis tam multorum bonorum istic consensu in palatinum delectus et creatus fuit. Quapropter, cum nonnihil ad aures nostras pervenerit, quod quidam istic suum privatum potius quam^b commune commodum forsitan ambientes in eiusmodi ipsius dignitatem auctoritatemque moliri cogitent, mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro, ut nonnulla ad id pertinentia cum serenitate tua nostro nomine loqueretur. Hortamur eam in Domino, ut nuntium audire diligenter eique plenam prestare fidem velit. Stephanum vero ipsum, et si supradictis de causis satis iam a te id fieri confidimus, ita commendatum habere ac tueri, ut eiusmodi viri et ministri^c exposcere et^c promereri videntur, qui quidem^d ad principis nomen et rerum statum conservandum amplificandumque plurimum videntur esse necessarii. Datum^e Rome etc. die XXI Ianuarii MDXVI, anno tertio.^e

^a Az utolsó szótag utólagos betolás. ^b Utána kihúzza: 'quam'. ^{c-c} Sorközi beszúrás. ^d A szó sorközi beszúrás. ^{e-e} Más kéz írása.

121.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa az országgyűlésre összegyűlő főpapokhoz és bárókhoz

Meghagyta Burgio nunciussnak, hogy nekik is tolmácsolja Verböci István nádorral kapcsolatos szavait, és a címzetteket az ország java érdekében a nádor támogatására buzdítja.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: '*Prelatis et baronibus regni Vngarie in conventu congregatis*', a jobb felső sarokban: '66'. A lap alján a datálást végző kéz írásával: '*Simile baronibus et nobilibus in conventu congragatis*', alatta kihúzza: '*Dilecti fil*'. A lap hátulján: '*1526. Ianuarii XXI. Prelatis et baronibus Vngarie pro Stephano Verbez*'. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 51rv, n. 69.

Venerabiles fratres^a etc.^b Mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio istic nostro, ut nonnulla, que ad dilectum item filium nobilem virum Stephanum Werbez regni istius palatinum pertinent, cum vestris fraternitatibus^c ageret^d nostris verbis. Hortamur eas in Domino omni studio, ut fidem ei omnem prestare indubitanter velint. Stephanum vero ipsum ita, ubi opus fuerit, cum ob merita eius et virtutes, tum ob commune vestrum et regni istius commodum et decus ad quod, quam is sit propensus, omnes novistis fovere et iuvare, ut non minorem in eius dignitate et

auctoritate conservanda laudem consequamini, quam in augenda estis consecuti, id quod communi^e vestrum omnium commodi et decoris, Deique in primis et eius sancte fidei honoris causa, ad que^f omnia^g aversus^h communes hostes tuenda et amplificandaⁱ tales^j et tamen prestantes viri^k et^l ministri omnino sunt necessarii,¹ summopere nobis gratum^m et Deo ipsi acceptum est futurum. Datum ⁿRome etc. die XXI Ianuarii MDXXVI, anno tertio.ⁿ

^a Fölötte aláhúzza: ‘*Dilecti filii*’, a lap alán megjelölt másik brévére vonatkozó változat. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*et dilecti fili*’. ^c Fölötte aláhúzza: ‘*nobilitatibus*’, vlsz. a lap alán megjelölt másik brévére vonatkozó változat. ^d Elötte kihúzza: ‘*et nobilitatibus*’. ^e Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^f A szó javítva, eredetileg: ‘*quem*’. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*contra communem*’. ^h Utána kihúzza: ‘*eiusdem Dei*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*quam*’. ^{j-j} Sorközi beszúrás. ^k Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^l Utána kihúzza: ‘*qualem vos*’. ^m Utána kihúzza: ‘*est futurum*’. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

122.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Ha jogosan neheztelne is, akkor is csak jobbító szándék vezérli válaszlevelével. Sok panasz érkezett ugyanis az érsek ellen, amelyek szerint saját érdekeit a közügyek elé helyezve az ország bajainak orvoslását elhanyagolja. Ha a vád jogtalan, arra kéri, hogy ne csak a bűnt, hanem annak gyanúját is kerülje el, hiszen méltóságának gyarapítása továbbra is szándékában áll. Mindezekről bővebben beszél Francesco Marsuppini királyi követtel, és irat majd Burgio nunciának is.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 416r tetjén: ‘*Archiepiscopo Strigonien[si]*’, a jobb felső sarokban: ‘259’, alatta: ‘272’, a jobb alsó sarokban: ‘425’. Fol. 417v: ‘*Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Archiepiscopo Strigonien[si] responsum ad eius litteras*’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 416r, 417v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 659, n. 867; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211, n. 163; ETE I, 231–232, n. 225; ORTVAY, *Mária*, 146, 18. jegyzet (utóbbi kettő Theinerről). REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1367. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxvii. (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 378. (partim); BALOGH, *Szalkay László*, 52. (partim). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 376, 1211. jegyzet.

Venerabilis frater. Non ingrate nobis fuerunt fraternitatis tue littere, que dum te cum aliquo dolore ferre significant, si quid in nobis opinionis est conceptum, quasi tu ad commodum reipublice parum propensus sis, magnum nobis indicium afferunt innocentie tue et optime in salutem communem istius regni voluntatis, de qua tamen nos semper rectius existimare cetere tue virtutes coegerunt. Cum enim doctus vir cum ingenio non mediocri peditus, cum Dei altissimi sacerdos in ampla dignitate constitutus sis, non potuimus unquam nobis prorsus^a persuadere, te publicas rationes posteriores^b privatis commodis ducere, id enim certe indignum et minime tibi congruum esset. Sed

cum quotidie aliquod oppidum captum, ^caliquam urbem amissam,^c aliquam cladem regno isti illatam audiremus, cum quod proprium videbatur esse et consilii et auctoritatis tue, parum adhiberi cure ac^d providentie his tot malis repellendis intelligeremus, ut sumus salutis et incolumitatis istius et regis et regni amantissimi, non mirum, si aliquantum egre tulimus, cum non ignoraremus posse te, si animum adverteres, multis rebus providere. Hac quidem nos extimulati cura, quotiens nobis occasio data^e est, que hoc^f iubilei anno accidit, etiam^g crebrior^h volumus nosse et audire, que esset tantorum periculorum origo et causa, in qua inquisitione nostra de te potissimum, ingenue enim loquemur,ⁱ querele facte sunt, nec tam quod tu auctor esses, nunquam enim hoc fuit a nobis receptum, sed quod cum multa rectius constitui per te possent, negligeres. Quare si iuste te aliquantum accusavimus, non fuit repudiandi et damnandi tui causa, sed emendandi, si iniuria erit iam deinceps prudentie tue, non solum crimen, sed suspicionem etiam criminis effugere, qua nos laude tue virtutis et integritatis non minus quam tu te ipse gavisuri sumus, amamus enim fraternitatem tuam paterno affectu et in tuum honorem ac decus optimo animo sumus. Quod si fraternitas tua effecerit id, quod facile potest, ut sua^j virtus apud omnes nitida et illustris appareat, intelliges nobis cure esse dignitatem et auctoritatem tuam,^k sicut cum dilecto filio Fran[cisc]o Marsupino regio oratore, qui causam tuam apud nos diligentissime egit, latius locuti sumus, et ad dilectum item filium Baronem etc. nuntium nostrum^l iussimus perscribi, quibus fraternitas tua fidem habebit. ^mDatum Rome, die XXI Ianuarii MDXXVI, anno tertio.^m

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'potiores'. ^{c-c} Javítva, eredetileg: 'aliquas urbes amissas'; Theiner e javítást figyelmen kívül hagyva az eredeti alakot közölte. ^d A szó Balannál tévesen: 'et'. ^e A szó Theinernél tévesen: 'illa'. ^f A szó Theinernél tévesen: 'hic'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó Theinernél tévesen: 'celebrior'. ⁱ A szó Theinernél tévesen: 'loquimur'. ^j A szó Theinernél tévesen: 'tua'. ^k Utána kihúzza: 'sicut cum dilecto filio Barone etc. latius egimus, cui tecum communicanti fraternitas tua fidem habe'. ^l A szó Balannál tévesen: 'nostram'. ^{m-m} Más kéz írása.

123.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz

A török által fenyegetett Magyarország számára – amelyet ő hadsereggel támogatni nem tud – küldjön pénzbeli segítséget, amelyből főleg Csehországból gyalogosokat fogadnának, hogy az ellenség előrenyomulását így egy időre megállíthassák. Előadja, hogy ez ügyben összehívta a bíborosi konzisztóriumot és a Rómában tartózkodó követeket, és számos más uralkodónak is írt. Emlékezteti arra, hogy ő és elődje, VI. Adorján pápa gabonát is küldött Horvátország várainak fenntartására és a török által kétszer is megostromolt Klissza városának felszabadítását is támogatta. Szorgalmazza továbbá a császár

és I. Ferenc francia király közti békét. Ezekről bővebben Giovanni Salviati bíboros legátus és Baldassare Castiglione nuncius fog beszámolni.

ORIG.₁: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 421r tetején: 'Cesari', a jobb felső sarokban: '276', alatta: '110'. Fol. 422r jobb felső sarkában: '277', alatta: '111'. Fol. 422v: '1526. Anno tertio. Februarii nona. Cesari de rebus Ungaricis.'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 421r–422v. ORIG.₂: Papír bifolium, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Fol. 423r tetején: 'Cesari', a jobb felső sarokban: '226', alatta: '278', a bal felső sarokban: 'Duplicatum'. Fol. 424r jobb felső sarkában: '277', alatta: '279', az oldal alján vörös viasz nyomai láthatók. Fol. 424v: '1526. Anno tertio. Februarii IX. Cesari, regi Anglie et regi Portugallie de rebus Ungaricis. Sad[oletus]'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 423r–424v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II. 659–661, n. 868; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 213–216, n. 164. (ORIG.₂-ről) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1371. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 384. (partim) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxx. – A szövegben látható jelölések (A₁, A₂, X₁ stb.) a 123a–123c sz. szövegváltozatok egyes eltérő szakaszainak illesztési pontjait jelölik.

Carissime in Christo fili noster etc. Etsi certi sumus famam ipsam, que malarum precipue rerum velox et festina est, gravem tibi nuntium de periculis Vngarie ^aad paucos dies^a allaturam. Tamen existimavimus nostrarum partium esse, que ex nuntio ibidem^b nostro,^c Ioanne Antonio Pulleone^d Barone Burgij, homine prudentissimo et vigilantissimo accepimus, ea quamprimum serenitati tue significare, futura illa tibi quidem molesta, verumtamen cognitu necessaria. In his enim vulneribus, que afflicte iamdudum et labanti Christianitati quotidie afferuntur, (A₂) ad eum^e potissimum auctorem^f confugiendum est,^g unde salutaris medicina^h potest expectari. Ac de rebus quidem illius regni, inⁱ quo^j statu sint, quamve misere et infirme se habeant, deque consiliis hostium, quibus iam et spe ipsorum capta atque confecta,^k et nostra prope^l desperatione complorata Vngaria est, iussimus capita ipsa^m litterarum describi et ad serenitatem tuam mitti, ex quibus seriem totius negotii cognosceres. (X₁) Quid vero ad hec tanta et tam acerba mala ferri, opis aut consilii inveniri possit, utⁿ tantisper saltem imminens excidium differatur,^o quoad constitutis desiderata^p pace Christianitatis rebus, aliquis aliquando reipublice et vere pietatis amor in principum cordibus et mentibus recalescat, testamur Deum et Dominum nostrum^q nos nihil adhuc, quod placeat, statuere potuisse, sive enim viribus et opibus sit opus, omnia hic infirma et extenuata sunt, sive etiam illa ^radessent, vix^r videtur brevitatis ullius iam remedii capere vim posse. In^s qua nos cura et cogitatione ancipites, ut primum littere ille nobis reddite fuerunt, advocavimus e vestigio venerabiles fratres nostros atque eorum consilio et cetui regum et principum Christianorum oratores, qui in Urbe aderant, etiam adiunximus, ut et^t nobiscum et cum illis, una, cum^u testes essent miseriarum,^v tum^w adiutores, si fieri posset, inveniende salutis. Quorum cunctorum deliberatione et consilio que sunt explicata, in alia scheda scorsum perscripta sunt, illud quidem pre ceteris presentius et

promptius remedium et nobis et illis visum est, quoniam armis et^x apparatu bellico^y occurrere in tempore ad illam nobilem^z ac maxime^z opportunam provinciam retinendam non possumus, ut^{aa} unusquisque principi^[fol. 423v]pum per suum fidelem aliquem subsidium pecunie in Vngariam mittat, per quod ex finitimis nationibus, ^{bb}Bohemisque presertim^{bb} pedites conducti, sustinere^{cc} impetum ingruentium hostium tantisper^{dd} possint, et regni illius spiritum atque vitam ad aliquod commodius medicine tempus^{ee} reservare. Hoc unum consilium reliquum videtur factum, in quo^{ff} spes ^{gg}etiam nunc^{gg} aliqua exigue salutis resideat. Quod si neglectum et repudiatum fuerit, non veremur iam^{hh} nos quidem, sed pro certo ducimus. Nos ad alterum annum Vngariam non habituros, frustraⁱⁱ deinde et nobile membrum Christianitatis et propugnaculum nationis fortissime adversus Turcarum intolerabilem potentiam^{jj} desideraturos. Que res cum sic se habeat, scribimus ad cunctos (A_1) quidem principes, et eorum auxilium rebus Vngaricis imploramus, (B_2) sed in (X^o) te unum precipue, fili carissime, oculi et mens nostra conversa est. Scimus te Dei causa, quid possis, novimus, quid velis, quantum autem velle debeas, omnes ignoti notique intelligunt, ad tantam autem nature bonitatem, tanto necessitudinis et erga Deum gratie officio adiuncto, quid est vel^{kk} tam^{ll} arduum,^{mmm} quod pro republica velⁿⁿ tam laboriosum,^{oo} quod pro honore Dei aut tu non suscipere aut nos de te non^{pp} sperare debeamus? Cernimus ipsi (X_2) in que tempora vocati, ad hoc pregrave iam nequaquam autem iucundum pontificatus administrandi onus fuerimus, infausta videlicet et turbulenta, quibus quicquid sanandum confirmandumque apprehendas,^{qq} ut in^{rr} ruinosis parietibus putres structure solent, ita tibi apprehensum in manibus conteritur^{ss} ad nihilumque^{tt} redigitur. Tenuimus tamen ^{uu}Deo adiuvente^{uu} Vngarie salutem usque in hodiernum diem. Nos enim summam pecunie, que illuc a felicis recordationis Adriano predecessore nostro missa fuerat, auximus. Nos iam aliquotiens hordei, tritici, pulveris non mediocrem numerum ad ^{vv}sustentandas arces^{vv} Croacie misimus. Nos urbem Clissum bis^{ww} a Turcis obsessam et pene captam, nostro item bis sumptu, nostra cura liberavimus, ut quisque in eis regionibus opis indigus est, ita ad nos opem petitem advenit, quos nos non sinimus^{xx} vacuos spei opisque discedere. Et hec facimus omni ipsi ope, omnibus prope^{yy} vectigalibus destituti, vincit tamen voluntas impotentiam, et fidei ac caritatis studio ^[fol. 424r] difficultates omnes superantur. Que cum a nobis fiant summa egestate oppressis, (B_1 , C_2 , X^o) quid a te expectandum^{zz} est, fili carissime, in quem omnis summi Dei beneficentia tam large et abundanter effusa est? Neque nos te monemus officii et debiti in eis regionibus celeri et opportuno pecunie subsidio adiuvandis, quo iam suscepto oneri et impendio nosmet^{aaa}

ipsos^{bbb} subducamus, partesque etiam nostras in te transferamus, sed ut tu nobiscum una ad ferendam opem illi regno te accingas in honorem et salutem Christianitatis,^{ccc} cuius tibi incolumitas prope equa ex parte ac^{ddd} nobis^{eee} commendata est. Que si illa inclita natione amissa, manca et mutila facta fuerit, deformatoque corpore, (*D_I*) hanc etiam notam tue etatis seculo inusserit, ut te usque adeo florente et prepollente, immanissimis tamen hostibus prodita et abiecta fuisse videatur. Quid te, quesumus, opes tue, quid imperium, quid victorie insignes adiuvabunt ad diluendam maculam nominis tui? Quam ad^{fff} Deum omnipotentem causam dicturus es, apud quem certe dicenda est, quando^{ggg} cetera omnia caduca et interitura sunt, opus^{hhh} religionis et pietatis solum est eternum. Sed hec agat idem ille omnipotens Deus, utⁱⁱⁱ longe sint a te atque ab etate nostra, tuque potius, (*E_I*) que invictissimo rege et Christianissimo Cesare digna sunt, agenda, paranda navandaque suscipias, (*F_I*) atque utinam pace inter te regemque Francorum conciliata, de qua rumores venerant satis constantes, ita opportuno tempore, ut iunctis simul tanti boni malique nuntiis, si modo pax ipsa^{jjj} vera^{kkk} est, ^{lll}et iram^{mmm} simul^{lll} et misericordiam Dei immortalis omnes admiraremur. Verum que huic periculo et propinque calamitati propulsandisⁿⁿⁿ necessaria sunt, ut serenitas tua ^{ooo}et Dei eiusdem et debiti sui et patrie aviteque ditionis tue^{ppp} causa est enim Austria huic periculo finitima maxime^{ooo} accurate, mature pieque cogitet atque efficiat, illam in Domino^{qqq} adhortantes, omni animi studio obtestamur. ^{rrr}De quo etiam^{rrr} cum ea dilectus filius noster ^{sss}Io[annes] etc.^{sss} legatus et ^{ttt}dilectus^{uuu} Baldassar etc.^{ttt} nuntius nostris verbis agent, quibus illa fidem habebit. Datum ^{vvv}Rome etc., die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^{vvv}

^{a-a} Orig.₁: sorközi beszűrés. ^b Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^c A szó Thienernél hiányzik. ^d A szó Theinernél tévesen: 'Bulleone'. ^e Orig.₂: a szó fölött aláhúzva: 'eos'; Thienernél és Balannál is e szó szerepel. ^f A szó végződése fölött aláhúzva: 'es'; Thienernél: 'auctores', Balannál tévesen: 'ductores'. ^g Orig.₂: a szó sorközi beszűrés. ^h Orig.₁: utána kihúzva: 'possit expectari'. ⁱ Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^j Orig.₁: utána kihúzva: 'et'. ^k Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'oppressa'. ^l Orig.₁: a szó sorközi beszűrés; Orig.₂: a szó lapszéli beszűrés. ^m Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ⁿ Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'quo'. ^o Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'differrri et sustentari possit'. ^p Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^q Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{r-f} Orig.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'adsint ne'. Orig.₂: sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'non'. ^s Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^t Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^u Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^v Orig.₁: utána kihúzva: 'et calamitatis, in quas nimis iam iniecta est Christiana respublica'. ^w Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^x A szó Orig.₁-ben 'atque', sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'et'. ^y Orig.₁: utána kihúzva: 'ad illam'. ^{z-z} Orig.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'atque'. ^{aa} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{bb-bb} Orig.₁-ben és Orig.₂-ben egyaránt sorközi beszűrés, Orig.₂-ben Jacopo Sadoletto kézírásával. ^{cc} Orig.₂: a szó javítva, eredetileg: 'sustinerem'. ^{dd} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{ee} Orig.₁: utána kihúzva: 'tantisper'. ^{ff-ff} Orig.₁-ben 'quos'. ^{gg-gg} Orig.₁: lapszéli beszűrés. ^{hh} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ⁱⁱ Orig.₁: utána kihúzva: 'res'. ^{jj} Orig.₁: utána kihúzva: 'postea'. ^{kk} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'aut'. ^{ll} Orig.₁-ben 'tamen'. ^{mmm} Orig.₁: utána kihúzva: 'pro respublica'. ⁿⁿ Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'aut'. ^{oo} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'periculosum'. ^{pp} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{qq} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzva: 'postcipere assumas'. ^{rr} Orig.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{ss} Orig.₁: utána kihúzva: 'et'. ^{tt}

Orig.₁: az utolsó szótag sorközi beszúrás. ^{uu-uu} Orig.₁: sorközi beszúrás. ^{vv-vv} Orig.₁: sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘sustentandas urbes’. ^{ww} Orig.₁: utána kihúzva: ‘iam’. ^{xx} Orig.₁: a szó elejéről lehúzva: ‘pre’. ^{yy} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ^{zz} Orig.₁-ben ‘expetandum’. ^{aaa} Orig.₁: a szó utolsó szótagja sorközi beszúrás. ^{bbb} Utána kihúzva: ‘sub’. ^{ccc} Orig.₁: utána kihúzva: ‘que’. ^{ddd} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ^{eee} A szó végéről lehúzva: ‘cum’. ^{fff} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘apud’. ^{ggg} Orig.₁: utána kihúzva: ‘relega’. ^{hhh} Orig.₁: utána kihúzva: ‘pietatis’. ⁱⁱⁱ Orig.₁: utána kihúzva: ‘absint a te’. ^{jjj} Orig.₁: a szó sorközi beszúrás. ^{kkk} Orig.₁: utána kihúzva: ‘ipsa’. ^{lll-lll} Orig.₁: ‘et severitatem simul’, sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘consilium’. ^{mmm} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘severitatem’. ⁿⁿⁿ Orig.₁-ben ‘propulsandi’. ^{ooo-ooo} Orig.₂: lapszéli beszúrás, a végén kihúzva: ‘causa’. Orig.₁-ben, és a kiadások közül Theinernél nem szerepel. ^{ppp} Balannál tévesen: ‘sue’. ^{qqq} Orig.₁: utána kihúzva: ‘quantum’. ^{rrr-rrr} Orig.₁: sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘Sicut’. ^{sss-sss} Orig.₁-ben nem szerepel. ^{ttt-ttt} Orig.₁-ben nem szerepel. ^{uuu} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^{vvv-vvv} Orig.₁, Orig.₂: más, két különböző kéz írása.

123a.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol és III. János portugál királyhoz

A 123. sz. módosított változata a címzeteknek megfelelően. VIII. Henrik angol királynak nunciusa, Melchior Lang fog majd bővebben beszámolni.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123. sz. bréve ORIG.₂ fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. A bal margón az egyes változtatásokat az abc betűivel, a szöveg mellett jelölték, ezeket lásd a 123. sz. bréve szövegében: A₁, B₁ stb. A lap tetején közepén: ‘Mutata a reges Anglie et Portugallie’. A bal felső sarokban: ‘Duplicatum’, a jobb felső sarokban: ‘228’, alatta: ‘280’, a jobb alsóban: ‘437’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 425r. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1372, 1373. CIT.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216.

- A. Sed in te quoque imprimis oculi et mens nostra conversa est, scimus te Dei causa, quid possis, novimus, quid velis, debes animi illius erga te benignitati et beneficentiae tantum, ut nihil sit vel tam arduum, quod^a pro republica, vel tam laboriosum, quod pro honore Dei aut tu non suscipere, aut nos de te sperare debeamus // ^bcernimus etc.^b
- B. a te quoque petimus et postulamus, ut pro facultatibus et virtute tua hanc curam atque ^chos non magnum^c impendium conservandi illius regni causa subeas // ^din honorem etc.^d
- C. non parva ex parte etiam commendata est // ^eQue si illa etc.^e
- D. hanc etiam notam nostre etatis seculo inusserit, ut te quoque in summo regii culminis fastigio posito, et ab ipso Deo collocato immanissimis tamen hostibus prodita et abiecta fuisse videatur. Quid te quesumus opes tue, quid regnum, quid plurimarum rerum ornamenta adiuvabunt ad diluendam maculam nominis tui // ^fQuam ad Deum etc.^f
- E. quo invictissimo et Christianissimo rege digna sunt // ^gagenda etc.^g

que^h invictissimo rege et fidei defensori digna sunt //

F. atque utinam pace cum communi omnium commodoⁱ inter Christianos principes conciliata // ^jde qua^j

^kRome, die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.

De^l quo etiam cum^m ea dilectus filius Melchior Langus nuntius noster nostris verbis aget, cui fidelem habebit, die VIII Februarii MDXXVI anno tertio.^k

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Más két írása. ^{c-c} Sorközi beszúrás. ^{d-d} Más kéz írása. ^{e-e} Más kéz írása. ^{f-f} Más kéz írása. ^{g-g} Más kéz írása. ^h A margón: 'Regi Anglie'. ⁱ Utána kihúzva: 'conciliata'. ^{j-j} Más kéz írása. ^{k-k} Harmadik kéz írása. ^l A margón: 'Ad regem Anglie credentia'. ^m Utána kihúzva: 'serenitati tua'.

123b.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

A 123. sz. módosított változata a címzetteknek megfelelően. Biztató híreket hallott a fia, I. Ferenc francia király és V. Károly között hamarosan létrejövő békéről, amely kedvezőbb helyzetet teremtve Magyarország támogatását is elősegítheti.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123. sz. bréve ORIG.₁ fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. A bal margón az egyes változtatásokat az abc betűivel, a szöveg mellett jelölték, ezeket lásd a 123. sz. bréve szövegében: A₂, B₂ stb. Fol. 426r tetején középen: 'Mutata ad dominam Engolismensem', alatta: 'Domine Engolismen[si]'. A jobb felső sarokban: '32', alatta: '281', a jobb alsóban: '435'. Fol. 427r tetején: '1526. Anno tertio. Februarii IX. Domine Engolismen[si]'. Az oldalon több helyütt vörös viszpeccsét nyomai láthatók. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 426r, 427v. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1374. CIT.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216.

Dilecta in Christo filia. Etsi certi sumus famam ipsam, que malarum precipue rerum velox et festina est, ad ceteros tuos omnium rerum labores gravem etiam nuntium de periculis Ungarie ad paucos dies tibi^a allaturam.

A. Ad eos potissimum auctores

B. Sed in tuam nobilitatem imprimis, in Christo filia carissima, oculi et mens nostra conversa est. Scimus enim et novimus virtutem et religionem tuam, que in difficilibus et duris rebus exercitata nusquam tum a Deo pietate, qua deflexit, meritaque est, ut letiore iam cultu divina benignitas res tuas aspiciat, cui tu certe hoc tempore nullum^b sacrificium sanctius, nullum obsequium gratius potes offerre, quam ostendere re atque factis illius fidem sanctumque nomen, ne ab impuris violetur maxime talem^c esse cure. Ac cernimus quidem ipsi

C. etiam a te et isto inclito opulenteque regno expectandum est,^d filia carissima, ut pariter oneris in religione Christi adiuvanda et populis fidelibus ab interitu vendicandis prompto et alteri animo suscipiatis, quo idem Deus omnipotens pristinam nobis felicitatem, id quod futurum confidimus, referat. Et quidem his ipsis diebus venerant rumores de pace satis constantes, que inter Cesarem et Christianissimum filium tuum conciliata diceretur, cuius optatissimi nuntii voluptas, si, ut speramus, vera est, nam ad nos littere nulle adhuc erant misse, in ipso temporis articulo publicata^e erexit omnium mentes, ut cum ex una parte iracundiam et severitatem summi Dei metueremus, ex altera misericordiam et benignitatem experiremur, qui in maximis periculis Christianitatis haberet remedia sue clementie iam parata. Hanc erga pacem et inter^f eos concordiam, quam nos pro nostra parte semper procuravimus atque suasimus intercessimusque apud Cesarem, ^gpro ea^g iam sepius sive factam vehementer gratulamur, sive futuram esse^h non dubitamus, cuius fausto et felici nexu, si modo nunc aliquantulumⁱ salus Vngarie sustineatur, audemur sperare Deo freti impium hostem, que consilia nunc versat^j et in perniciem Vngarie ac Christianitatis totius machinatur, ea propediem in caput suum conversa esse sensunt. Quod ac^k contingat, atque huius singularis glorie atque virtutis maximum filius tuus et idem^l noster frater autem eundem Deum misericordie Dominum supplices, deprecamur. Datum ^mRome, in die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^m

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Utána kihúzza: 'illos'. ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'est'. ⁱ A szó javítva, eredetileg: 'aliquantum'. ^j A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'agit'. ^k Utána kihúzza: 'esse'. ^l A szó sorközi beszúrás. ^{m-m} Más kéz írása.

123c.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez

A 123. sz. módosított változata a címzeteknek megfelelően. Meghagyta, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciusnak a Magyarországot fenyegető török veszélyről írott leveleit másolják le, és küldjék el neki, mert ezekből jobban megismeri az ország helyzetét. Arra inti továbbá, hogy ha Magyarország elvész, azután az ő országának végvidékeit is nagy veszély fenyegeti majd, ezért küldjön mihamarabb segítséget. Bár kedvező hírek érkeznek fivére, a császár és a francia király közötti béke megkötéséről, de Magyarország megsegítése most nem tűr halasztást. Erről bővebben nunciusa, Girolamo Rorario szól majd.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123 sz. bréve ORIG.₁ fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. Fol. 428_r tetején középen más kéz írásával: 'Mutata ad archiducem', alatta: 'Archiduci'. A jobb felső sarokban: '217', alatta: '282', a jobb alsóban: '438'. Fol. 429_v: '1526. Februarii IX. Ad archiducem de rebus Vngaricis'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 428_r, 429_v ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216–217, n. 165. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1375.

Dilecte fili. Credimus nobilitati tue esse iam notum, quod de periculis Ungarie gravi et tristi nuntio nos quoque cognovimus. Quod si forte adhuc non sit, rem enim nondum pervulgatam neque in populum editam accepimus, quemadmodum videlicet^a et deliberatione et apparatu Turce iam in procinctu sint, ipsorumque spe iam capta atque confecta nostra prope desperatione complorata Ungaria est. Iussimus capita litterarum, quas ab homine fido et prudente Io[anne] Ant[oni]o Barone etc. accepimus, de his rebus descibi et ad nobilitatem tuam mitti, ut quo in statu res regni illius sint, quamque infirme et misere se habeant, planius ex illis cognosceres.^b (X - X^o) Tecum vero, carissime fili,^c non tam obtestatione aut^d precibus,^e quam ^fcura et ^fdolore agimus. Hec enim clades, si accidat, quem exitum avertat Deus, post regnum regemque illum ad te potissimum et ad status tui detrimentum pertinet, ut ad dolorem rerum illarum hic quoque de rebus tuis in animo nostro sit adiunctus metus, eo maior ac vehementior, quo nostra erga nobilitatem tuam summo quodam amore est inflammata caritas. Cernimus quidem ipsi^g (X - X^o) Que cum a nobis fiant summa egestate oppressis, a te quoque expectandum est, fili carissime, ut tantum inferri vulnus Christiane reipublice, tantique ignis incendium finibus tuis appropinquare non sinas, est tuum cum agere iuvareque pro tua parte, ut illuc celerrime subsidia mittantur, tum apud serenissimum fratrem tuum omni ope atque opera negocium promovere, in quo omni celeritate est opus, non enim temporis angustie moram ullam recipiunt. Verum ad hec te hortari fortasse superfluum est, quod habenti tibi carissima in illo regno^h pignora vel serenissime sororis tue vel regis coniunctissimi vel tue etiam finitime securitatis non est ⁱmaior adhibendaⁱ hortatio. Illo quidem^j recente nuntio ad aliquam nos spem erecti sumus, si modo vera est, inter serenissimum fratrem tuum et Christianissimum regem pacis conciliatio, de qua rumores venerant satis constantes, sed ad nos nihil adhuc perscriptum fuerat, hoc enim si ita esset satis firmum presidium haberet Christiana respublica adversus impetus futuros immanissimorum hostium, sed nunc tamen regno Ungarie et rebus illis labentibus celeriter succurrendum est. Quam, ut tu quoque^k curam et cogitationem sollicito animo capias, magnopere in Domino nobilitatem tuam adhortamur. Sicut latius cum ea dilectus filius Hier[onymus] Rorarius nuntius noster nostris verbis aget, cui illa fidem habebit. Datum ^lRome etc., die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^l

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Az utána lévő két korrektúrajel (*X*, *X^o*) szerint az innen hiányzó részt a Ferdinándhoz írott levélbe változtatás nélkül bemásolásták, l. 123. sz., Orig.₁. ^c Utána kihúzva: '*iam*'. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: '*nec*'. ^e Utána kihúzva: '*agi*'. ^{f-f} Sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzva, nem olvasható. ^g Lásd a b jegyzetet; Balan kiadásában kiegészítette. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: '*necessario*'. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k A szó sorközi beszúrás. ^{l-l} Más kéz írása.

124.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

A Magyarországot fenyegető veszélyről és a törökök előkészületéről a magyar királyhoz küldött nunciusának, Giovanni Antonio Burgiónak hozzá írott leveleit is elküldi. Emellett újfent az ország mihamarabbi megsegítésére ösztönzi, amelyről bővebben követe, Miguel da Silva ír majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején középen kihúzva: '*Regi Portugallie*'. A jobb felső sarokban: '*128*', a bal alsó sarokban: '*Duplicatum*'. A levél jobb alsó sarkában: '*Simile domine Engolismen[si] mutatis mutandis^a*', fölötté a javítást segítő megjegyzés: '*sequuntur ab illo*'. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 85r, n. 105.

Carissime^b etc. Per alias nostras litteras^c significavimus serenitati^d tue, et^e quo in periculo esset regnum Hungarie a Turcis se totis viribus ad movendum iamiam^f illi bellum preparantibus, et que ad succurrendum^g remedia invenerimus. Sed, ut omnia copiosius^h et particularius^h eadem tua serenitasⁱ intellegat, mittimus his introclusa^j et capita litterarum dilecti filii Io[annis] Antonii Pulleonis nuntii in Vngaria nostri, que de apparatu ipso Turcorum et Vngarie periculis et metu scripsit, et que ad remedia ipsa invenienda et danda^k unacum aliquot ex venerabilibus fratribus nostris et dilectis filiis principum oratoribus consultavimus deliberavimusque. Hortamur iterum serenitatem^l tuam omni studio, ut sectis^m perspectisqueⁿ diligenter rebus omnibus ea velit celeriter^o curare et deliberare, que digna imprimis^p tua in Deum pietate, ^qet regia maiestate^t sint. Regno^u autem Vngarie salutaria, sicut etiam^t dilectus^u filius Martinus^v orator apud nos tuus ad serenitatem tuam^w eadem hec omnia scribet, cui fidem habebit.^q Datum ^xRome etc. die nona Februarii MDXXVI, anno tertio.^x

^a A szó lapszéli beszúrás és más kéz írása. ^b Fölötté aláhúzva: '*Dilecta in Christo filia*', ti. a Savoyai Lujza királynéhoz írott levél szövegének változata. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Fölötté aláhúzva: '*nobilitati*'. l. a b jegyzetet. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzva: '*impetunq[ue] eorum obsessionem*'. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Fölötté aláhúzva: '*nobilitas*', l. a b jegyzetet. ^j A szó fölött sorközi beszúrás: '*alligata*', l. a b jegyzetet. ^k Utána kihúzva: '*asta*'. ^l Fölötté aláhúzva: '*nobilitatem*', l. a b jegyzetet. ^m A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p A szó sorközi beszúrás. ^{q-q} A Savoyai Lujza királynéhoz írott levél szövege ehelyett: '*egregiaque virtute sint, Vngarie et eius necessitatibus maxime presentia et opportuna*'; az első két szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: '*liberalitate et animi magnitudine*'. ^r Utána kihúzva: '*serenitate*'.

^s A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘Vngarie’. ^t A szó kihúzza, de pontozott aláhúzással a kihúzás érvénytelenítve. ^u Előtte kihúzza: ‘de’. ^v *Sic!* Valószínűleg téves elírás ‘Michael’-ről. ^w Utána kihúzza: ‘cumulate’. ^{x-x} Más kéz írásával a lapalji beszúrás után.

125.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez

A Magyarországot fenyegető veszélyről írt már VIII. Henrik angol királynak, és a bíborosok és az uralkodók római követeinek részvételével tanácsot is tartottak az ország megsegítéséről. Arra kéri, hogy az ügyet karolja fel és ajánlja uralkodója figyelmébe.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány, amely a közepén két helyütt lyukas. A lap tetején közepén: ‘Eboracen[si] etc.’, a jobb felső sarokban: ‘Duplicatum’. A hátlapján: ‘1526. Anno tertio. Februarii IX. Cardinali Eboracen[si] de rebus Vngaricis.’ Alatta más kéz írásával: ‘Suatoria’, alatta egy harmadik kéz írásával: ‘66’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 54rv, n. 67. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 102rv, n. 66; amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 341–342., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 468.

Dilecte fili noster^a etc. Ex litteris, quas ad serenissimum regem istum scripsimus, exque instructionibus et scripturis nonnullis^b ad eandem rem pertinentibus, quas ^cin manus nuntii apud nos vestri mitti mandavimus,^c videbit tua circumspectio, et^d quo in statu, quibusque in periculis rex^e regnumque Ungarie^f versetur^g ^hin presentia,^h et quomodoⁱ nos ad eis^j succurrendum^k de^l venerabilium aliquorum^m fratrum nostrorum ^oacⁿ regis istius^o et ceterorum principum oratorum^p ^qad id^q congregatorum^f consilio^s deliberationem^t ceperimus. ^uHoc enim^u omnibus nobis presentius et^v salutaris eis de causis, quas tu etiam perspicies, visum fuit,^w tibi^x pro tua prudentia visum iri confidimus, itaque circumspectionem tuam eo^y animi studio et sollicitudine, quam res eiusmodi et metus inprimis postulat, in Domino hortamur, ut pro sua ceteris ipsius^z eximiis virtutibus adiuncta^{aa} in Deum pietate et in Christianam rempublicam amore [...] ^{bb}procurare, et agere apud regem ipsum [...] ^{cc}nulla in hac [...] ^{dd}mittatur, sed quicquid eius [...] ^{ee}mittere [...]. ^{ff}^{gg}Ipse quoque pro sua prestantissima in rebus sancte fidei tutandis et conservandis virtute et gloria suscipere partes suo pristino more dignas velit, saluteque illius afflecti regni defendenda ceteris et facto et exemplo preire. In quo maxime circumspectionis tue auctoritas et diligentia expetitur, que ut nobis in Dei causa et in publico boni^{hh} commodo adesse velit, magnopere illam in Domino hortamur, sicut latius cum ea dilectus filius Melchior Langus nuntius noster aget, cui illa fidem habebit. Datum^{gg} ⁱⁱRome etc. die nona Februarii MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.ⁱⁱ

^a A másolatban l. még: *salutem*. ^b Utána kihúzza: *quas eius serenitatis apud nos oratores*. ^{c-c} Sorközi beszűrés Jacopo Sadoleto kézírásával, alatta kihúzza: *eius serenitatis apud nos oratores mandato nostro etiam miserunt vel mittent*. ^d A szó sorközi beszűrés. ^e A szó sorközi beszűrés. ^f Utána kihúzza: *sit*. ^g A szó végéről lehúzza: *que*. ^{h-h} E szakasz a másolatban *versetur* előtt. ⁱ A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^j A másolatban: *ei*. ^k Utána kihúzza: *et cum aliquot*. ^l A szó sorközi beszűrés. ^m A szó sorközi beszűrés Jacopo Sadoleto kézírásával. ⁿ A másolatban: *et*. ^{o-o} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: *eorundemque [...]*. ^p A szó javítva, eredetileg: *oratoribus*. ^{q-q} Sorközi beszűrés. ^r A szó javítva, eredetileg: *congregatis*. ^s A szó sorközi beszűrés Jacopo Sadoleto kézírásával, alatta kihúzza: *consilium*, mellette kihúzott sorközi beszűrés: *consensu*. ^t A szó végéről lehúzza: *que*. ^{u-u} Sorközi beszűrés Jacopo Sadoleto kézírásával, alatta kihúzza: *Quod ut*. ^v A szó sorközi beszűrés. ^w A szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: *fuert, ita circumspeditionem tuam quotiens omni animi*. ^x Az utolsó szótag sorközi beszűrés. ^y A szó sorközi beszűrés, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ^z A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{aa} A szó javítva, eredetileg: *adiunctam*. ^{bb} Egy szó kiszakadva. ^{cc} Egy szó kiszakadva. ^{dd} Két-három szó kiszakadva. ^{ee} Két-három szó kiszakadva. ^{ff} Két-három szó kiszakadva, utána kihúzza: *quod non minimum pro eius [...] item in Deum pietate et non mediocri facultate fere speramus, quanto celerius potuerit, mittatur. Erit enim hoc regie eius maiestati et Christiane fidei defensoris proprium*; a *non mediocri* és a *Christiane* sorközi beszűrés, a *quanto* után kihúzza: *citum*, az utolsó szó után kihúzza: *Tue vero*. ^{gg-gg} Jacopo Sadoleto kézírásával lapalji beszűrés. ^{hh} Utána kihúzza: *salute*. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Harmadik kéz írása.

126.

Róma, 1526. február 18.

VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához

A Dalmáciában üresedésben lévő javadalmaknak és azok jövedelmeinek kezelését alkalmas személyek kinevezéséig rábízta, és megparancsolja, hogy az üresedésekről mihamarabb levélben értesítse.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A küzeten: *Dilecto filio Leonardo Crescio capellano et commissario nostro*. A címezéstől balra későbbi tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspeccét töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5051. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 124rv, amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 342. – A másolat minden bizonnyal fogalmazványról készült, amely jelenleg lappang. Erre a másolat margóján szereplő *Duplicatum* bejegyzés és a rövidített datálás is utal. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 591, n. 807. (a másolatról).

CLEMENS PAPA VII.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Cupientes de beneficiis ecclesiasticis in provincia ista Dalmatie, in qua nostro iussu degis, consistentibus occurrente illorum vacatione personis idoneis nobisque gratis et acceptis providere, te, cuius fidem et^a diligentiam habemus ex familiari experientia plurimis^b in rebus perspectam, iconomum nostrum ad capiendum^c per te vel alium seu alios nostro et Camere Apostolice nomine^d omnium et singulorum in dicta provincia Dalmatie ex nunc in antea vacaturorum, tam secularium, quam quorumvis ordinum regularium, cuiuscunque qualitatis et valoris, ^eetiam si monasteria, non tamen consistorialia^e fuerint, dummodo ad collationem nostram pertineant, et sub gratis expectativis per nos concessis minime

comprehendantur,^f beneficiorum ecclesiasticorum possessionem^g captamque unacum fructibus^h illorum, quos diligenter conservare curabis,^h penes te existentibus illi postea vel illis, cui vel quibus beneficia ipsa contulerimusⁱ vel commendaverimus,ⁱ litteras apostolicas^j desuper sub plumbo^j expeditas tibi exhibentibus consignandam constituimus et deputamus. Mandantes etiam tibi, ut statim vacationem ipsam beneficiorum eorundem cum ipsorum qualitate et valore nobis^k per litteras tuas quantocius^k significare procures. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome^l apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris,^l die XVIII Februarii MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^m

^a A szó kiszakadva. ^b A másolatban és így Theinernél is a szó után még: 'que'. ^c A másolatban és így Theinernél is: 'capiendam'. ^d A másolatban és így Theinernél is a szó után még: 'possessionem'. ^{e-e} A másolatból és így Theinernél is hiányzik. ^f A szó az eredetiben tévesen 'comprehendantur', a másolatban és így Theinernél is helyesen. ^g A szó a másolatból és így Theinernél is hiányzik. ^{h-h} A másolatból és így Theinernél is hiányzik. ⁱ⁻ⁱ A másolatból és így Theinernél is hiányzik. ^{j-j} A másolatban és így Theinernél is: 'sub plumbo desuper'. ^{k-k} A másolatból és így Theinernél is hiányzik. ^{l-l} A másolatból és így Theinernél is hiányzik, helyette: 'etc.'. ^m Saját aláírás.

127.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz, I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

Jóllehet nemrég küldött levelében értesítette már a címzettet a Magyarországot fenyegető veszélyről, de azóta újabb hírek érkeztek. Ezért elküldi hozzá Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levélben Capino de Capist), hogy ezekről és még néhány más dologról beszéljen, és kéri, legyen bizalommal íranta.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A bal felső sarokban: 'Regi Christianissimo'. A túlsó oldalon: '1526. Anno tertio. Februarii XXII. Regi Christianissimo credentiale pro Paulo Victorio', alatta más kéz írásával: '97'. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86rv, n. 105. ORIG.₂: Hártya, eredeti pápai bréve. A bal felső sarokban: 'Domine Engolismen[si]'. A túlsó oldalon: 'Anno tertio. Februarii XXII. Februarii. Domine Engolismen[si] credentiale pro Paulo Victorio super rebus Vngaricis'. Alatta más kéz írásával: 'Februarius.^a 1526.', alatta: '98'. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86rv, n. 106. ORIG.₃: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap tetején közepén: 'Cesari', a jobb felső sarokban: '137'. A lap alján: 'Simile regi Anglie, regi Portugallie', alatta kihúzva: 'Domine Engolismen[si] mutatis mutandis, regi Francie'. Alatta más kéz írásával: 'Simile nobili^b domine Engolismensi pro Capino. Datum Rome etc. prima die Martii MDXXVI, anno tertio.' A lap túlsó oldalán: '1526. Anno tertio. Februarii XXII. Cesari, regi Anglie, regi Portugallie credentiale pro Paulo Victorio de rebus Vngaricis', alatta vörös viaszpecsét nyomai. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 101rv, n. 123. COP.: Orig.₁ 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128r, n. 97., Cseles Mártonnak ez utóbbiról készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 356–357. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. LVII. (Orig.₁); SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 257–258. (Orig.₃, Cselesről); KATONA, *Historia critica*, XII, 574. (Orig.₃, Schmitthről) ill. 575–576 (Orig.₁, Raynaldusról, *passim*); FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 6, n. 2.

(eredetiről). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxx; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 384.

CLEMENS PAPA VII.

°Carissime in Christo fili noster,^c ^dsalutem et apostolicam benedictionem.^d Etsi superioribus diebus per alias nostras litteras ^ein omnes fere Christianorum partes^e significavimus, quo in metu et periculo rex regnumque Vngarie versaretur, quoniam tamen postea nove nobis sunt^f littere adlate, que et paulo ante audita confirmabant, et certiora gravioraque insuper afferebant, decrevimus mittere dilectum filium ^gPaulum Victorium^g ^htriremium nostrarum capitaneum^h ⁱad serenitatem tuam,ⁱ ^jhominem fide et prudentia nobis^k probatum, ac consiliorum nostrorum^l conscium,^j ut cum de his rebus, tum de nonnullis aliis ad communem item^m Christianitatis salutem pertinentibus cum ea nostro nomine ageret et loqueretur. Hortamur teⁿ in Domino, ut plenam illi et indubitatum rerum omnium fidem habere velis. Quod faciet serenitas^o tua nobis gratissimum. Datum ^pRome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXII Februarii^q MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^p

Ia[cobus] Sadoletus^f

^a Orig.₂: alatta kihúzza: 'Martius. Maius'. ^b Orig.₃: a szó sorközi beszúrás. ^{c-c} Orig.₂-ben: 'Dilecta in Christo filia', Orig.₃-ban: 'Carissime etc.'. ^{d-d} Orig.₃-ban hiányzik. ^{e-e} Orig.₁: sorközi beszúrás, Orig.₂-ben és Orig.₃-ban hiányzik, helyette: 'nobilitati tue', ill. 'serenitati tue'. ^f Orig.₃: a szó sorközi beszúrás. ^{g-g} Orig.₁: aláhúzza, lapszéli beszúrás: 'Capinum de Capis equitem'; az erről készült másolatban (Cop.) ez utóbbi szerepel a főszövegben, az eredeti név pedig lapszéli beszúrásként. Orig.₃-ban aláhúzza, lapszéli bejegyzésként: 'Capinum de Capis equitem, hominem nobis fidum et probatum', utána 'ut cum de his'-szel folytatódik. A javítások miatt a kiadások sem egységesek. Cselesnél a főszövegben 'Capinum de Capis', míg a margón 'Paulum Victorium' szerepel, Schmitth *Capinus de Capis*-t, Katona *Paulus Victorius*-t írt. ^{h-h} Orig.₁, Orig.₂: lapalji beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Orig.₂: 'ad nobilitatem tuam'. ^{j-j} Orig.₁: lapalji beszúrás, Orig.₂-ben szintén lapalji beszúrásként: 'hominem nobis fidelissimum et intime conscium consiliorum nostrorum omnium'. ^k Orig.₁: utána kihúzza: 'maxime'. ^l Orig.₁: utána kihúzza: 'omnium intime'. ^m A szó Cselesnél és így Schmitthnél is: 'etiam', Katonánál hiányzik. ⁿ Orig.₃: a szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ^o Orig.₂: e szó helyett: 'nobilitas'. ^{p-p} Orig.₃-ban ehelyett: 'Rome etc. die XXII Februarii MDXXVI, anno III.' más kéz írásával. ^q Orig.₁: lapszéli beszúrás: 'die prima Martii', a másolatban hasonlóképpen. A datálás Cselesnél és így Schmitthnél is február 22., Katonánál március 1. ^r Orig.₁, Orig.₂: saját kezű aláírás, Orig.₃-ban nem szerepel.

128.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Charles de Lannoy nápolyi alkirályhoz, Giovanni Salviati és Thomas Wolsey bíborosokhoz

Jóllehet nemrég küldött levelében a császárt és más uralkodókat értesítette már a Magyarországot fenyegető veszélyről, de ezt azóta újabb levelek is megerősítettek. Ezért elküldi Paolo Vettoriti (a későbbi,

március 1-ji levélben Capino de Capist), hogy ezekről és még néhány más dologról beszéljen uralkodójukkal, és kéri, legyen segítségére.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A hártya bal felső sarkában: ‘*pro minuta*’, mellette más kéz írásával: ‘*Viceregi*’. A hátlapján: ‘*Viceregi. 1526. Anno tertio. Februarii XXII. Viceregi credentiale pro Paulo Victorio super rebus Vngaricis.*’ Alatta más kéz írásával: ‘100’, fölötté kihúzva: ‘101’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87rv, n. 109. CIT.: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128v, n. 100. ORIG.₂: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején középen: ‘*Cardinali de Saluiatis*’. A lap alján: ‘*Simile cardinali^a Eboracen[si] mutatis, que interlineata sunt*’. Alatta kihúzva: ‘*viceregi*’. A túlsó oldalon: ‘*1526. Anno tertio. Februarii XXII. Cardinali de Saluiatis, cardinali de Eboracen[si] commendatium pro Paulo Victorio super rebus Vngaricis*’. Alatta más kéz írásával: ‘99’, fölötté kihúzva: ‘100’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87rv, n. 107. COP.: Orig.₂ 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128v, n. 99., Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 357.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecte fili,^b ^csalutem et apostolicam benedictionem.^c Scripsimus proxime^d ^ead serenissimum Cesarem^f ^e ^get ad ceteros Christianos reges ac principes,^g quibus in periculis esset regnum Vngarie. Nunc vero, cum et ea novis litteris confirmentur, et certiora gravioraque etiam afferantur,^h visum est mittere dilectum filium ⁱPaulum Victorium,ⁱ qui cum eis^j de his et aliis rebus ad salutem Christianitatis pertinentibus ^kac etiam^k tecum^l loqueretur et ageret nostris verbis. Hortamur nobilitatem^m tuam, ut illi plenam fidem habere,ⁿ eumque ^oapud^p Cesarem^q ipsum^o ad ea omnia procuranda ^radiuvare velit,^r que a nobis circa hec expeti, queque necessaria esse, cum ab eo intelliges, tum ^spro prudentia tua^s per te ipsum poteris cognoscere, ^tquod erit nobis gratissimum et expectatum a tua nobilitate^u.^t ^vDatum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die ^wXXII Februarii^w MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^v

Ia[cobus] Sadoletus^x

^a Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^b Orig.₂: a szó után még: ‘*noster*’. ^{c-c} Orig.₂-ben hiányzik. ^d Orig.₁: utána kihúzva: ‘*istuc*’, Orig.₂-ben még előtte kihúzva: ‘*ad*’. ^{e-e} Orig.₁: aláhúzva. ^f Orig.₂: fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘*regem*’. ^{g-g} Orig.₁: sorközi beszúrás, Orig.₂-ben ehelyett aláhúzva: ‘*et ad circumspeditionem tuam*’, utána még: ‘*scribi mandavimus*’. ^h Orig.₂: utána kihúzva: ‘*Decrevimus*’. ⁱ⁻ⁱ Orig.₁: aláhúzva, mellette lapszéli beszúrásként a tisztázat (Orig.₂) írójának kézírásával: ‘*Capinum de Capis equitem hominem nobis fidum et probatum*’; Orig.₂: aláhúzva, a margón lapszéli beszúrásként: ‘*Capinum de Capis equitem hominem nobis fidum et probatum*’. ^e Orig.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘*eius serenitate*’, Orig.₂-ben ehelyett: ‘*eius serenitate*’. ^{k-k} Orig.₁: aláhúzva, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: ‘*ut cum eis*’. ^l Orig.₁: utána kihúzva: ‘*ageret et*’. A szó fölött beszúrás: ‘*quibuscunque in rebus tuam nobilitatem*’, a szövegbe illő helye korrekciós jel nélkül biztosan nem állapítható meg. ^m Orig.₂-ben ehelyett: ‘*circumspeditionem*’, fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘*nobilitatem*’. ⁿ Orig.₂: a szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzva: ‘*habeat*’, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként uaz. ^{o-o} Orig.₁: aláhúzva. ^p Utána kihúzva: ‘*reg*’. ^q Orig.₂: fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘*regem*’. ^{r-r} Orig.₂: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzva: ‘*iuves*’, fölötté kihúzott sorközi beszúrás: ‘*adiuvet*’. ^{s-s} Orig.₂: sorközi beszúrás. ^{t-t} Orig.₂: sorközi beszúrás. ^p Orig.₂-ben ehelyett ‘*circumspeditione*’, fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘*nobilitate*’. ^{v-v} Orig.₂-ben ehelyett más kéz írásával: ‘*Datum Rome etc. XXII Februarii MDXXVI, anno tertio.*’ ^{w-w} Orig.₁: aláhúzva, mellette lapszéli beszúrásként: ‘*prima Martii*’. ^x Orig.₁: saját kezű aláírás.

129.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Antoine Duprat francia nagykancellárhoz

Elküldi Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levélben Capino de Capist), I. Ferenc francia királyhoz és anyjához, Savoyai Lujzához, hogy a kereszténységet és különösen a töröktől fenyegetett Magyarországot érintő veszélyekről tájékoztassa. Meghagyja, hogy követét igyekezetével, tekintélyével és tanácsaival mindenben támogassa.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején középen: 'Cancellario Francie'. A lap jobb felső sarkában: '249', alatta: '289', a jobb alsó sarokban: '450'. A lap alján: 'Simile Rubothek'. A lap túlsó oldalán: '1526. Anno tertio. Februarii XXII. Magno cancellario Francie pro Paulo Victorio super rebus Vngaricis'. Alatta más kéz írásával: '41'. Az oldalon kisebb foltokban vörös viasz nyomai láthatók. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 436rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 221, n. 171. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 229, n. 1382.

Venerabilis^a frater. Mittimus dilectum filium^b Paulum Victorium tiremum nostrarum capitaneum,^b hominem prudentem et fidum ad istum Christianissimum regem^c et nobilem mulierem eius matrem, multa de periculis Christianitatis Vngarieque, presertim que a Turcis imminent, aliisque de rebus ad eandem publicam salutem pertinentibus cum serenitate ipsius nostris verbis communicaturum, in quibus omnibus mandavimus, ut fraternitatis tue opera, auctoritate, consilio plurimum uteretur. Non enim dubitamus, quin tua in rebus publicis et nostris virtus ac^d benevolentia ea futura sit, que semper fuit. Hortamur igitur eandem tuam fraternitatem in Domino, ut eum benigne accipere, gratiamque illi tuam et opem prestare,^e ac fidem summam habere^e in omnibus velis, quo is facilius et melius nostra sibi commissa mandata exequatur. Quod facies nobis summopere optatum et gratum. Datum^f Rome etc. die^g XXII Februarii^g MDXXVI, anno tertio.^f

^a A szó javítva, eredetileg: 'Dilecte'. ^{b-b} Aláhúzza, a margón lapszéli beszúrásként: 'Capinum de Capis equitem hominem die primo Martii'. ^c A szó sorközi beszúrást. ^d A szó sorközi beszúrást, alatta kihúzza: 'atque erga nos'. ^{e-e} Sorközi beszúrást. ^{f-f} Más kéz írása. ^{g-g} Aláhúzza.

130.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Anne de Montmorencyhez, Odet de Foixhoz, Charles de Bourbonhoz, Philippe de Chabot-hoz, Angoulême-i Margithoz, Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz

Elküldi Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levélben Capino de Capist), I. Ferenc francia királyhoz a töröktől fenyegetett Magyarország megsegítése ügyében. Meghagyja, hogy követét – aki őket is tájékoztatja – a király előtt támogassák.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *'Domino Memorensi'*. A lap jobb felső sarkában: *'136'*. A lap alján: *'Simile domino de Lutrech, domino de Vandomo, domino de Brion, domine de Alanson, cardinali Lotharingie, cardinali Borbinio mutatis mutandis'*. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 113r, n. 143.

Dilecte fili noster^a etc. Cum mitteremus dilectum filium^b Paulum Victorium triremium nostrarum capitaneum,^b ^cnobis intimum et omnium consiliorum nostrorum apprime conscium^c ad Christianissimum^d istum regem,^e ut cum eis de presentibus regni Vngarie periculis et de remediis ad regnum ipsum succurrendum opportunis^{ef} ac etiam de nonnullis aliis rebus ad communem^g Christianitatis salutem itidem^h pertinentibus nostro nomine ageret et loqueretur. Mandavimus etiam, ut cum nobilitateⁱ tua nostris item verbis nonnulla communicant. Hortamur eam in Domino, ut plenam illi et indubitam^j rerum omnium fidem habere velit, atque^k apud regem ipsum,^l et ubi opus fuerit, adesse et favere,^m quod facies nobis plenissimum gratum. Datum ⁿRome etc., die ^oXXII Februarii^o MDXXVI, anno tertio.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Aláhúzza, a margón sorközi beszúrásként: *'Capinum de Capis equitem'*. ^{c-c} E Paolo Vettorira vonatkozó rész kihúzza, a Capino de Capisra vonatkozó sorközi beszúrás: *'hominem nobis fidum et probatum'*. ^d A szó előtt kihúzza: *'a serenitate'*. ^{e-e} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'vestrum et ceteros Christianos reges et principes'*. ^f Utána kihúzza: *'nostro nomine ageret et loqueretur. Mandamus'*. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ Fölötte aláhúzott sorközi beszúrás: *'circumspectione'*. ^j A szó javítva, eredetileg: *'indubiam'*. ^k Utána kihúzza: *'ita'*. ^l Utána kihúzza: *'ad'*. ^m Utána kihúzza: *'ut'*. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása. ^{o-o} Áthúzza és pontozottan aláhúzza, fölötte sorközi beszúrásként: *'prima Martii'*.

131.

Róma, 1526. március 22.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez

Tudatja, hogy a speyeri birodalmi gyűlésre bíborosai közül legátust akar küldeni, őfelsége jelöltjét azonban többen ellenezték, a konzisztórium tagjai ez ügyben egyelőre ingadoznak. Elgondolásáról nunciusa, Girolamo Rorario fog majd bővebben szólni. Megígéri, hogy Horvátország ügyét továbbra is szívében viseli, Klissza megsegítésére egy bizonyos embert és néhány ezer aranyat küldött.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepen: *'Archiduci'*. A jobb felső sarokban: *'243'*, alatta más kéz írásával: *'302'*, a jobb alsó sarokban: *'473'*. A lap túlsó oldalán: *'Anno tertio. 1526. Martii XXII. Archiduci.'* ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 451rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI, 225–226*, n. 174. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 231, n. 1397.

Dilecte fili. Quod nos de ea cura, quam pro Christiane reipublice statu et regni Vngarie salute suscipimus,^a nobilitas tua commendat, agnoscimus eius bonitatem et erga Deum reverentiam magnamque spem in tua virtute ponimus tante impendentis cladis vel avertende vel in longius tempus differende, precipue enim arbitramur serenissimum

fratrem tuum tua auctoritate motum iri, ut cogitationem hanc dignam sui nominis magnitudine suscipiat. Nos quidem, quoad poterimus, neque ope desistemus, neque diligentia, ut illis regnis populisque laborantibus subveniatur. Quod et assidue facimus, non enim existimamus ignota tibi esse^b opera et consilia nostra. Quod vero nos hortaris, ut ad dietam Spirensis, que proxime indicta est, velimus legatum ex latere nostro unum ex venerabilium fratrum nostrorum collegio mittere, omnino magni momenti apud nos est hortatio tua, sed multa rursus^c occurrebant, que id nobis consilium dissuaderent, que eo etiam magis nos hesitare coegerunt, quod re delata ad venerabiles fratres nostros sensimus omnes dubia esse sententia, quid nobis potissimum faciendum esse arbitrarentur. Itaque consilii adhuc et deliberationis incerti mandavimus scribi dilecto filio Hier[onym]o Rorario nuntio nostro cogitationes nostras, ut is^d tecum communicaret, cui nobilitas^e tua fidem habebit. Illud quidem, quod et ad officium nostrum pertinet, et^f ad gloriam tuam stabilitatemque tue perpetue apud summum Deum et homines dignitatis, non desistimus nobilitatem^g tuam hortari, monere, rogare, ut sive nos miserimus legatum sive non fidem Christi Dei et statum ecclesiastici honoris habeat sibi quam commendatum, quorum sine altera nulla omni^h salus, sine altero vero omnis in precipiti et in obscuro est dignitas. Illa enim reverentia, que principatibus habetur, cum etiam addito Dei nomine debeat esse firmior, si fuerit sublata atque eversa, ne illa quidem in tuto fuerit, que sola mundana fulget potestate. Sed de his et alias satis a nobis dictum est, et tuncⁱ tecum accuratius et diligentius potes colloqui. Nos de rebus Croatiae curam gerimus, quam possumus maximam, itaque^j ad Clisum^k oppidum periculis liberandum hominem certum aliquotque aureorum milia misimus, que speramus idonea fore subsidio, cum nec paupertas nostra, nec rerum plurimarum difficultas nos a pietatis officio deterreat. In qua eadem te esse et sententia et voluntate nobilitati tue plurimum, et suademus et^l ex animo gratulamur. Datum^m Rome etc. die XXII Martii MDXXVI, anno tertio.^m

^a Utána kihúzza: 'serenitas'. ^b Utána kihúzza: 'et'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'eas'. ^e A szó javítva, eredetileg: 'serenitas'. ^f Utána kihúzza: 'ag'. ^g A szó javítva, eredetileg: 'serenitatem'. ^h A szó a kiadásból hiányzik. ⁱ A szó utolsó szótagja, a nyomatékosító 'met' szócska sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: 'et'. ^k A kiadásban tévesen: 'Olisum'. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^{m-m} Más kéz írása.

132.

Róma, 1526. április 4.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhoz

Nunciúsának, Giovanni Antonio Burgiónak megparancsolta, hogy a Szent György napjára összehívott országgyűlésen a nevében beszéljen velük.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Regi Vngarie'*. A jobb felső sarokban: *'372'*. A lap alján a szöveg alatt kihúzva: *'Simile regi Polonie'*, alatta: *'Simile regine'*. A lap hátoldalán: *'Anno tertio. 1526. Aprilis IIII. Regi Vngarie credentiale pro Barone Burgij pro conventu Sancti Georgii. Simile Regine.'* ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 227rv, n. 255. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 506–507.

Carissime etc. Intelligentes de proximo futuro conventu ad diem ^aSancti Georgii^a mandavimus nonnulla dilecto filio Ioanni Antonio Pulleoni Baroni Burgij nuntio ^bapud vos^c ^bnostro, que cum serenitate tua nostro nomine ageret et loqueretur. Hortamur eam in Domino, ut illi rerum omnium fidem habere velit, eaque inde facere^d et deliberare, que sue ^epietati ac^e virtuti et optime ad bona omnia voluntati inprimis convenire perspexerit. Id quod nobis gratissimum est futurum. Datum Rome etc. die ^f ^gIIII Aprilis 1526, anno tertio.^g

^{a-a} Sorközi beszúráás, alatta kihúzva: *'nativitatis Beate Marie Virginis Olomutji aut Possonij indicto'*. ^{b-b} Aláhúzva, a margón kihúzott sorközi beszúráás: *'in Vngaria'*. ^c A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzva: *'te'*. ^d A szöveg alatt a királynéhoz írott levél eltérő szövegszakasza, mely innentől a következő: *'que inprimis bonitati et virtuti sue consentanea esse cognoscat. Id quod nobis pergratum est futurum. Datum'*. Az *'inprimis'* sorközi beszúráás, *'quod'* után kihúzva: *'etc.'*. ^{e-e} Aláhúzva. ^f Utána kihúzva: *'XXII. Augusti MDXXV, anno secundo.'* ^{g-g} Más kéz írása.

133.

Róma, 1526. április 7.

VII. Kelemen pápa minden egyházi személyhez

A török által fenyegetett dalmáciai Klissza városának megerősítésére ágyúkat, lőport, a várvédők ellátására pedig gabonát adott, amelynek elosztásával Leonardo Cresciót bízta meg. Voltak azonban olyanok, akik ezekből loptak, raboltak vagy ezeket saját hasznukra fordították, és a város védelmében ezáltal jelentős károkat okoztak. Ezért megparancsolja, hogy ezeket a rablókat és tolvajokat keressék meg, fogják el és mutassák be megbízottjának, ellenkező esetben kiközösítés és interdictum alá essenek.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A hártya túlsó oldalán későbbi tartalmi kivonat, jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecstű töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5052. ORIG.₂: Hártya, eredeti pápai bréve, az ORIG.₁-el teljesen megegyező példány. A hártya túlsó oldalán későbbi tartalmi kivonat, jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecstű töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5053. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 591–592, n. 808.

CLEMENS PAPA VII^s

Universis et singulis ecclesiarum prelati parochialiumque^a ecclesiarum rectoribus aliisque ecclesiasticis personis ubilibet constitutis salutem ^bet apostolicam benedictionem.^b Romanus pontifex vigilis more pastoris non solum ecclesiarum omnium utilitati consulere mediante iustitia consuevit, sed etiam adversus eos, qui iura et bona per ipsum pro conservatione oppidorum contra Turcas illa expugnare conantium destinata occupare vel usurpare presumunt, ut ad illorum debitam restitutionem cogantur, opem et operam adhibet^c oportunas, volentes nuper providere, ne oppidum Clipsis provincie Dalmatie a Turcis expugnaretur, pro necessaria illius defensione diversi generis artellarias^d ac^e pulverem et alias munitiones, necnon granum pro sustentatione illorum, qui oppidum ipsum custodire haberent, insuperque pro premissorum executione dilectum filium Leonardum Crescium^f commissarium illuc destinavimus. Cum autem^g ad aures nostras pervenerit, quod nonnulli iniquitatis filii, quos ipse commissarius prorsus ignorat, ceca cupiditate ducti nonnulla ex bonis, que pro dicta munitione illuc misimus, nequiter rapuerunt, subtraxerunt et occultarunt ac distraxerunt et detinent indebite occupata seu illa in suos usus nequiter converterunt, necnon raptoribus, subtractoribus et detentoribus prefatis auxilium, consilium vel favorem prestiterunt et prestant, in tam boni operis ac munitionis oppidi huiusmodi non modicum damnum et iacturam. Nos itaque volentes ipsius oppidi indemnitati opportune providere, vobis omnibus et singulis supradictis et vestrum cuilibet insolidum harum serie committimus, et sub excommunicationis in singulos et interdicti ecclesiastici in vestris ecclesiis, capellis et locis capitulisque^h et collegiis late sententie penis et censuris ipso facto, si non parueritis, per quemlibet vestrum incurrendis districte precipiendo mandamus, quatenus in vestris ecclesiis et locis huiusmodi aliisque locis publicis, quotiens pro parte commissarii prefati fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, omnes et singulos raptores et occultatores huiusmodi et alios quoscumque talia scientes et non revelantes inter divinorum solemnium alta et intelligibili voce moneatis et requiratis,ⁱ ut sub excommunicationis late sententie pena, ipso facto, si non paruerint, incurrenda infra terminum quindecim dierum a die monitionis huiusmodi computandum, quorum quinque pro primo, et alios quinque pro secundo, et reliquos quinque dies huiusmodi pro tertio et peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, et vos assignetis eisdem ipsi occultatores et detentores huiusmodi prefato commissario nostro nomine et Camere Apostolice prefate recipienti coram notario et testibus restituant, relaxent et consignent, ac scientes raptores et occultatores ac

detentores eidem commissario revelent et manifestent. Et postquam quindecim dierum terminus huiusmodi lapsus fuerit, omnes et singulos monitioni huiusmodi non parentes maioris excommunicationis et interdicti ecclesiastici sententias huiusmodi incidisse inter divinorum solemnias in ecclesiis et locis eisdem denuntietis et publicetis et pro talibus,^j ut^k tales publice evitari, tractari et reputari mandetis. Volumus autem, quod quilibet vestrum prosequi, mediare et finire possit monitionem et requisitionem per alterum vestrum inchoandam. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VII Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^l

^a Theinernél az utolsó szótag hiányzik. ^{b-b} Theinernél hiányzik, helyette: 'etc.'. ^c Theinernél tévesen: 'adhibere'. ^d Theinernél tévesen: 'artillarias'. ^e Orig₂-ben és Theinernél: 'et'. ^f Orig₂-ben és Theinernél: 'Cressium'. ^g Theinernél tévesen: 'autum'. ^h Orig₂-ben és Theinernél az utolsó szótag hiányzik. ⁱ Orig₂-ben és Theinernél: 'requiratis'. ^j A szó után Theinernél még: 'et'. ^k Orig₂-ben a szó után még: 'et'. ^l Saját kezű aláírás.

134.

Róma, 1526. április 7.

VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárishoz

Kérésére megengedi neki, hogy Dalmácia bármely lakosát – miután gyónásukat meghallgatta – minden bűn alól – még a Szentszéknek fenntartott ügyekben is az In Coena Domini-bullában szereplők kivételével – feloldozhatja.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: 'Dilecto filio Leonardo Crescio in provincia Dalmatie commissario nostro'. A címzéstől balra későbbi tartalmi kivonat, a jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. ASV A.A. I–XVIII. n. 5054.

CLEMENS PAPA VII^s

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Exposit tuae devotionis sinceritas, ut votis tuis (illis presertim, per que animarum Christifidelium salutis consulatur), quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Exponi nobis nuper fecisti, quod tu (quem commissarium nostrum ad partes Dalmatie pro conservatione oppidi Clipsis destinavimus) desideras Christifidelium illarum partium confessiones audire, eosque ab eorum criminibus et excessibus absolvere posse. Nos tuis in hac parte piis

supplicationibus inclinati tibi omnium utriusque sexus Christifidelium provincie Dalmatie confessiones audire, eorumque confessionibus diligenter auditis eos ab incestu, adulterio et quibusvis aliis criminibus, excessibus et delictis etiam Sedi Apostolice reservatis casibus (exceptis in bulla Cene Domini contentis) absolvere, eisque penitentiam salutarem iniungere libere et licite valeas, auctoritate apostolica tenore presentium licentiam et facultatem concedimus pariter et indulgemus. In contrarium non obstantibus quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VII Aprilis MDXXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]

135.

Róma, 1526. április 8.

VII. Kelemen pápa búcsúengedélye

Leonardo Cresciónak, klisszai megbízottjának, valamint Klissza és Spalato városok lakóinak, számos más szomszédos városnak és egyházmegyének, különösen Poljica és Bosznia tartományokban élő híveknek a kérését meghallgatva azok számára, akik hitetlenek közelében vagy azok között élnek, és emiatt vagy más okból, például a múlt évben a Rómában dúló pestis miatt a tavalyi évre meghirdetett jubileumra elzarándokolni nem tudtak, ha az említett helyeken lévő, Crescio által kijelölt templomokat felkeresvén annak főoltáránál három egymást követő napon öt Miatyánkot és ugyanennyi Üdvözlégyet elimádkoznak, teljes búcsút nyernek. Ezenfelül Crescio az általa kijelölt templomokba világi papokat vagy koldulórendi szerzeteseket küldhet, akik a híveket – néhány felsorolt kivételtől eltekintve – minden bűnük alól feloldozhatják.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A külfeten későbbi tartalmi kivonat, a jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecsét töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5055. ORIG.₂: Papír, eredeti fogalmazvány. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 45r–46r, n. 381. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 592–593, n. 809.

CLEMENS PAPA VII^s

Ad futuram ^arei memoriam.^a Pastoris ^beterni vicesgerentes in terris et gregem dominicum nobis commissum paterne considerationis intuitu conspicientes pro animarum singulorum fidelium populorum salute vigilamus, eosque indulgentiarum favoribus prosequimur, et remissionum peccatorum gratiis confovemus.^b Exponi nobis nuper ^cfecit dilectus filius^c Leonardus Crescius cappellanus^d et in oppido Clissie in Dalmatia commissarius noster tam se, quam universos Christifideles ecclesiasticos et seculares ^edicti oppidi Clissie ac^e Spalatren[sis]^f et^g aliarum circumvicinarum civitatum

et diocesum, precipueque in Poglize et Bossine provinciis consistentes^h pie desiderare, ut ipsi, qui prope et inter infideles assidue versantur, et ob hoc aliaque impedimenta, etiam pestis, que superiore anno in alma Urbe nostra viguit, ad dictam urbem pro consequenda indulgentia et peccatorum remissione preteriti anni gaudii et iubilei se conferre non potuerunt, indulgentie huiusmodi tam salutifero bono non careant. Nos, qui cunctorum fidelium salutem (ut ex debito pastoralis tenemurⁱ officii) intensis desideriis affectamus, ut Christifidelium eorundem animarum saluti salubrius consulatur debite providere, ac ^jeorundem Leonardi et aliorum Christifidelium^j pio desiderio annuere volentes, de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus ^kvere penitentibus, confessis et contritis,^k qui tribus diebus^l continuis vel interpellatis per dictum Leonardum^m designandis ⁿaltare maiusⁿ cuiuslibet ecclesiarum in dictis^o ^plocis consistentium^p per eundem Leonardum ^qcommissarium nostrum pariter designandarum^q ^rdevote visitaverint,^r et apud dicta altaria quinquies Orationem dominicam et totiens Salutationem angelicam dixerint seu recitaverint, aliquidve ^sinibi in pios usus^t per dictum Leonardum commissarium declarandos^u per se ipsos, et,^v qui eorum legitime impediti fuerint, etiam per alios obtulerint,^s eandem plenariam indulgentiam et peccatorum remissionem concedimus, eosque consequi volumus, quas consecuti fuissent, si durante dicto anno^x iubilei ad dictam Urbem se personaliter contulissent, et ecclesias pro consequenda indulgentia in litteris nostris iubilei huiusmodi deputatas etiam personaliter visitassent. Et, ut fidelium defunctorum anime, que Christo Iesu per caritatem unite ab hac luce migrarunt, et in purgatorio detente sibi ipse proficere nequeunt, et aliorum suffragiis indigere noscuntur, huius gratie participes efficiantur, quod fidelium defunctorum animabus, pro quibus aliqua elymosina iuxta eiusdem Leonardi declarationem in dictos pios usus fuerit erogata vel transmissa, indulgentia et remissio huiusmodi per modum suffragii opituletur, concedimus et indulgemus. Et insuper, ut Christifideles ipsi dicte indulgentie aptiores reddantur, eidem Leonardo commissario confessores tam seculares, quam cuiusvis ordinis etiam mendicatum regulares, tot, quot fuerint necessarii, in dictis ecclesiis ^yper eum designandis^y deputandi, qui personas ipsas ecclesias predictas visitantes, earum confessionibus diligenter auditis ab omnibus et singulis criminibus et delictis etiam Sedi Apostolice reservatis (conspirationis tamen in personam ac statum Romani pontificis, falsificationis litterarum apostolicarum et^z supplicationum, delationis armorum et aliorum^{aa} prohibitorum ad partes infidelium ac manuum violentarum in prelatos et personas

ecclesiasticas superiores, eorum iniunctionis casibus dumtaxat exceptis) ^{bb}absolvere, iniuncta eis pro modo culpe penitentia salutari, ^{bb} ac vota quecunque (ultramarino liminum apostolorum Petri et Pauli de Urbe, Sancti Iacobi in Compostella, Sancte Marie de Loretho ac religionis et castitatis votis etiam dumtaxat exceptis) in pias elymosinas inibi offerenas commutare ^{cc} valeant, licentiam et facultatem concedimus. In contrarium non obstantibus quibuscunque. ^{dd} Volumus insuper, ut presentium transumptis ^{ee} manu notarii publici ac ^{ee} sigillo dicti Leonardi commissarii vel alterius persone in dignitate ecclesiastica constitute ^{ff} munitis, plena et eadem fides in iudicio et extra adhibeatur, que adhiberetur presentibus originalibus, si essent exhibite vel ostense. Datum ^{gg}Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VIII Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis] ^{hh gg}

^{a-a} Orig.₂-ből hiányzik. ^{b-b} Orig.₂-ből hiányzik. ^{c-c} Orig.₂: 'fecerunt dilecti filii vicarius venerabilis fratris archiepiscopi Spalatren[sis] [!] in spiritualibus generalis et'. ^d Orig.₂: a szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'capellanus'. ^{e-e} Orig.₂: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'tam'. ^f Sic! ^g Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, a szövegben kihúzza: 'quam'. ^h Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ⁱ Theinernél tévesen: 'teneamur'. ^{j-j} Orig.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'eiusdem Ludovici'. ^{k-k} Orig.₂: lapszéli beszúrás. ^l Orig.₂: utána kihúzza: 'quod'. ^m Orig.₂: előtte kihúzza: 'Ludovicum'. ⁿ⁻ⁿ Orig.₂: javítva, eredetileg: 'altaria maiora'. ^o Orig.₂: a szó javítva, eredetileg: 'dicta'. ^{p-p} Orig.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'provincia'. ^{q-q} Orig.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'seu ab eo substitutorum commissariorum, quibus pariter super hoc facultatem concedimus nominandarum'. ^{r-r} Orig.₂: sorközi beszúrás. ^{s-s} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'suam [...] et dicti Leonardi seu ab eo substitutorum commissariorum, quibus pariter super hoc facultatem concedimus ordinationem in pios usus ibi posuerint'. ^t Orig.₂: utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^u Orig.₂: utána két szó kihúzza, amelyek nem olvashatók. ^v Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'vel'. ^x Theinernél tévesen: 'unno'. ^{y-y} Orig.₂: sorközi beszúrás. ^z Orig.₂: e szó áthúzza, fölötté sorközi beszúrásként: 'ac'. ^{aa} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^{bb-bb} Orig.₂: lapszéli beszúrás. ^{cc} Theinernél tévesen: 'convertere'. ^{dd} Orig.₂: utána kihúzza: 'Datum'. ^{ee-ee} Orig.₂: lapszéli beszúrás. ^{ff} Orig.₂: utána kihúzza: 'munitis et subscript'. ^{gg-gg} Orig.₂-ből hiányzik. ^{hh} Saját kezű aláírás.

136.

Róma, 1526. április 16.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend tagjaihoz

A ferences rend és a klarisszák kolostorainak és rendházainak prokurátorai számára megadja mindazon kiváltságokat és kegyeket, amelyeket a szerzetesek élveznek, továbbá elrendeli, hogy ezen prokurátorok felett csak az adott rendház bírja ítélezhet, más bírót ezt kiközösítés terhe mellett ne merészelje.

ORIG.: Papír, 18. századi másolat. A lap hátulján: 'Copia bulle papalis pro syndicis. Clementis papa VII.' Mellette: 'Ne a quoquam iudicari possint nisi a conservatoribus domorum, quarum sunt syndici'. Štátny archív v Bratislave, Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, Lad. 38, fasc. 1, n. 7. [MNL OL

DF 274749.] ED.: CHERUBINI, *Bullarium*, I, 671–672, n. 19; WADDING, *Annales*, XVI, 589–590, n. 18; TOMASETTI, *Bullarium diplomatum*, VI, 106, n. 19 (Waddingról).

Clemens papa septimus

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dum consideramus assiduos labores et vigiliis, quos dilecti filii, syndici et procuratores domorum et monasteriorum fratrum minorum Sancti Francisci regularis observantie et monialium Sancte Clare conceptionis et annuntiationis ordinum et sororum tertie regule Sancti Francisci sustinere non cessant, merito^a nos obligant, ut animarum suarum saluti consulamus, ipsosque a quibusvis molestiis et iniuriis sibi pro tempore illatis, quantumcunque^b Deo possumus, relevamus,^c idcirco uni syndico et procuratori huiusmodi cum illius uxore et liberis presenti et futuro singule domui et monasterio predictis pro tempore servientibus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus ipsi et eorum quilibet omnibus et singulis indulgentiis et peccatorum remissionibus, favoribus et gratiis, quibus fratres ordinis observantie predictorum utuntur, potiuntur et gaudent, seu uti, potiri et gaudere^d possint et valeant, et insuper quibusvis causis et rebus ipsos syndicum et procuratorem concernentibus civilibus criminalibus et mixtis nonnisi^e coram iudicibus^f conservatoribus domorum illarum, quarum ipse syndicus et procurator fuerit, de iustitia respondere teneatur, auctoritate apostolica concedimus et indulgemus inhibendo sub excommunicationis late sententie pena universis et singulis iudicibus, commissariis ecclesiasticis et secularibus quacunquē auctoritate fungentibus, nec de causis contradictos syndicos et procuratores motis et movendis directe vel indirecte quovis quesito colore sub^g pretextu se intromittere quomodolibet de cetero audeant vel^h presumere decernant, vel presumant decernere,^h quoscunque processus contra dictos syndicos et procuratores per alios, quam dictos conservatores in causis dumtaxat contra eos motis et movendis habendos et sententias faciendasⁱ nullos et invalidos illiusque^j roboris vel momenti fuisse et esse, ac irritum et inane, si secus super his a quocunque^k quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus premissis ac constitutionibus, ordinationibus apostolicis,^l necnon ordinum predictorum iuramento aut confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus,^l ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, quod presentium transumptis^m manu publici notarii subscriptis et sigillo alicuius episcopi seu persone in dignitate ecclesiastica constitute^m eadem prorsus fides,ⁿ tam in iudicio, quam extra illud adhibeatur, que adhiberetur, si presentes originales littere essent exhibite vel ostense.ⁿ

Datum Rome apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die 16° Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

^a A szó Waddingnál hiányzik. ^b A szó Cherubininél ‘quantum’; Waddingnál utána még: ‘cum’. ^c A szó Cherubininél és Waddingnál: ‘relevemus’. ^d Cherubininél utána még: ‘poterunt, quomodolibet in futurum uti, potiri et gaudere’. ^e A szó Waddingnál: ‘nonnulli’. ^f Waddingnál utána még: ‘commissariis’. ^g A szó Cherubininél és Waddingnál: ‘seu’. ^{h-h} E rész Cherubininél: ‘presumant decerentes’. ⁱ A szó Cherubininél: ‘ferendas’. ^j Cherubininél és Waddingnál: ‘nulliusque’. ^k A szó Cherubininél: ‘quoquam’. ^{l-l} E rész Waddingnál hiányzik. ^{m-m} E rész Waddingnál hiányzik; utána Cherubininél még: ‘munitis’. ⁿ⁻ⁿ E rész Waddingnál hiányzik. ^o Waddingnál: ‘XVII.’.

137.

Róma, 1526. április 23.

VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez

Nemcsak neki, hanem VIII. Henrik angol királynak és Umberto de Gambara apostoli nunciának is levélben számolt be a Magyarországot fenyegető török veszélyről. Arra kéri, hogy olyan nagy buzgósággal támogassa ezt az ügyet, amennyire csak ideje engedi, továbbá győzze meg uralkodóját – akire nagy befolyással van –, hogy mihamarabb segítsen Magyarországon.

ORIG.₁: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején középen: ‘Eboracen[si]’, a jobb felső sarokban: ‘76’. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 230^{rv}, n. 258. ORIG.₂: Hártya, eredeti bréve; a középső harmada kiszakadva, vízfoltos, töredezett, nagyrészt olvashatatlan. BL Cotton MS, Vitellius B/VIII. fol. 33^{rv}. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 397–398. ED.: ORIG.₁-ről RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. 58. (partim); PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 95. (partim, Raynaldusról); KATONA, *Historia critica*, XII, 576. (partim, Prayról). ORIG.₂-ről BREWER, *Letters and Papers*, IV, 951–952, n. 2119. REG.: KURUCZ, *Guide to Documents*, 32, n. 15.325.

Dilecte fili noster etc. Si per angustiam temporis reique necessitatem, que nos, ut re magis quam verbis agamus, admonet, liceret, pluribus cum circumspectione tua ageremus de novis et imminentibus regno Vngarie ab immanissimo hoste Turca periculis deque sollicitudine, dolore et cura, quam idcirco nos dies noctesque capimus. Sed cum et ad serenissimum invictissimumque regem istum, et ad dilectum filium Vbertum de Gambara notarium et nuntium nostrum de his omnibus^a scripserimus, huicque, ut tecum omnia communicaret, mandaverimus, nostras autem ad regem ipsum litteras te quoque esse lecturum^b non dubitemus. Tantum hec ad te scribimus, ut si ulla in re circumspectionem tuam unquam studiose sumus adhortati, sique tu nobis^c contra satisfacere in ea studuisti, in hac non solum eandem adhortemur, sed in Domini nostri Iesu Christi nomine etiam moneamus, ut tanto maiore studio^d hoc tempore te geras, quantum necessitatem ipsam periculaque exposcere, ex dictis ad regem litteris et nuntio^e nostro poteris^e perspicere,^f que sane necessitas talis tantaque est, ut ^gvix ad^g ei parendum,^h remediaqueⁱ adhibendum^j tempus suffecturum nobis existimemus.^j Quare

^ket si^l optimo et Christianissimo isti principi^m supervacaneum fore existimamus, tamen ea auctoritate et gratia, qua maxima apudⁿ eum polles,^o serenitatem eius nostro et Christi Iesu^p imprimis nomine adduces, atque adeo, ut poteris, impelles, ut aliquod omnino pecuniarum presidium vel per hominem proprium,^q ut nunc et proximis mensibus ad eam scipsimus vel alio aliquo modo in Vngariam^f maturime velit transmittere, quemadmodum et nos facere iam incepimus,^s et^l reliquos principes facturos quamprimum expectamus.^k Neque te ad id etiam pluribus hortabimur. Notissima enim est nobis tua in Deum religio et pietas ergaque communem Christiani fidei et nominis non modo conserva[fol. 230v]tionem, sed etiam exaltationem et augmentum prona et propensa voluntas, qua, ut in regno etiam Vngarie et apud nobilissimas illas nationes,^u sicuti est^v apud ceteras Christianitatis gentes, notior sit et illustrior, tue prudentie et diligentie tue, hoc ^wpio et^w sanctissimo officio ^xet merito^x procurare. Quod nobis et imprimis Deo omnipotenti certe, quam acceptissimum^y est futurum, sicut idem noster nuntius^z tecum nostris verbis latius loquetur, cum circumspectione tua fidem habebit. Datum ^{aa}Rome etc. die XXIII Aprilis MDXXVI, anno tertio.^{aa}

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzza: 'arbitr'. ^c Utána kihúzza: 'vicisim in ea'. ^d Utána kihúzza: 'in tanta'. ^{e-e} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'plane'. ^f A szó végződése javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{g-g} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'etiam si velimus'. ^h A szó végződése javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ⁱ A szó javítva, eredetileg: 'remediamque'. ^{j-j} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'vix tam locus aut tempus relinquatur'. ^{k-k} A kiadásokban csak e rész szerepel. ^l Utána kihúzza: 'non'. ^m Utána kihúzza: 'non'. ⁿ A szó javítva, eredetileg: 'ad'. ^o Utána kihúzza: 'cum'. ^p Raynaldusnál tévesen: 'eius', Katonánál e szó hiányzik. ^q Utána kihúzza: 'ut bis iam ad'. ^r A kiadásokban: 'Hungariam'. ^s A kiadásokban: 'cepimus'. ^t Utána kihúzza: 'pr'. ^u Fölötte kihúzott sorközi beszúrásként: 'sicut', utána a szövegben kihúzza: 'notior sit'. ^v A szó sorközi beszúrás. ^{w-w} Sorközi beszúrás. ^{x-x} Sorközi beszúrás. ^y Utána kihúzza: 'fu'. ^z A szó sorközi beszúrás. ^{aa-aa} Más kéz írása.

138.

Róma, 1526. április 23.

VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz

Amint már több levelében is tudatta, hatalmas török sereg fog Magyarországra támadni: az országot pusztulás fenyegeti. Kéri, hogy a címzett küldjön mihamarabb pénzbeli segítséget – ezen ugyanis külföldi, elsősorban cseh gyalogosokat fogadnának majd fel –, máskülönben a törökök az országot megszállják, és nehéz lesz megakadályozni előrenyomulásukat a felkelésektől és ellenségeskedésektől sújtott Németországban. Ő maga jó példával jár elől, és 50000 dukátot szándékozik küldeni Magyarország megsegítésére. Erről bővebben követe, Capino de Capis (a császárnak Giovanni Salviati bíboros és Baldassare Castiglione, a portugál királynak Michael Silva, az angol uralkodónak Umberto de Gambara) számol majd be.

ORIG.1: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával, amelyhez utólag hozzá lettek ragasztva a III. János portugál és VIII. Henrik angol királynak küldött leveleknek eltérő szövegrészei. A teljes

fogalmazványt tartalmazó lap recto oldalának tetején középén: *'Regi Christianissimo'*, verso oldalán a szöveg alatt: *'Simile regi Anglie et regi Portugallie, mutatis, quam supra'*. A lap jobb felső részéhez ragasztott cédula, recto oldalán középén felül: *'Portugallie'*, verso oldalán vörös pecsétviasz nyoma. A szöveg: *'Cuius tot in serenitatem tuam merita, tot beneficia, tot munera collata sunt. Sed nos de his etiam copiose scribi mandavimus ad dilectum filium Michaelem Syluam, ut ea serenitati tue nostris verbis particularius referret, cui illa^a plenam fidem habeat. Datum'*. Alatta a fogalmazvány alsó feléhez ragasztott cédula: *'Anno tertio 1526. Aprilis XXIII. Regi Francie de rebus Vngaricis, ut succurrat. Simile regi Anglie et regi Portugallie mutatis, quam in his notata sunt.'* Alatta más kéz írásával: *'170'*. A fogalmazvány alsó részéhez ragasztott, 179. számmal ellátott cédula tetején középén: *'Regi Anglie'*, hátoldalán elkent vörös pecsétviaszfoltok. A szöveg: *'neque aliorum exempla imitari expectet tua serenitas, sed potius tuo tu exemplo alios monere velis, et excitare tantoque^b celeritate reliquis anteire, quanto locorum et regni tui distantia longinquior maiorque est. Ac denique in tanta rei necessitate non minus, quam alias semper, te verum Christiane fidei defensorem sicuti clarissimo^c titulo, ita re et factis hoc tempore ostendere. Sed de his omnibus scribimus copiosius ad dilectum filium Ubertum^d de Gambaro notarium et nuntium nostrum, cui eadem nostris verbis tecum communicanti fidem tua serenitas habeat. Datum'*. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 137^{rv}, n. 178. ORIG.₂: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával; a lap széle vízfoltos, rojtos és szakadozott, a tinta erősen elhalványult, nehezen olvasható. A lap tetején: *'Cesari'*, a jobb felső sarokban: *'24'*, alatta: *'1526'*, a jobb alsó sarokban: *'25'*. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 35^{rv}. COP.₁: 17. századi másolata, amely a francia királynak írott levél után folytatólagosan közli a két szövegvariációt: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 189^r–191^r, n. 170; Cseles Márton ez utóbbiról készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 344–346., amelynek újabb másolata: ELTE EKK, Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 471–473. COP.₂: Papír, korabeli másolat; jobb szélén töredezett, hiányos. BL Cotton MS, Vitellius B/VIII. fol. 34^{rv}. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 670–671. (COP.₁-ről, a levél a hozzátartozó szövegvariánsokkal együtt); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 219–222, n. 88. (Cselesről, de csak a francia királyhoz írott levél); csak az angol királynak írott levél szövegvariánsát: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 258–259. (Cselesről); KATONA, *Historia critica*, XII, 575. (Schmitthről). REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 237, n. 1428. (ORIG.₂); KURUCZ, *Guide to Documents*, 32, n. 15.324. (COP.₂) CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxxviii.

Carissime in Christo fili noster. Non sine maximo Dei omnipotentis beneficio eo^e potissimum tempore serenitatis tue virtus et auctoritas Christiane reipublice summo nostro cum gaudio restituta est, quo illa potest eidem reipublice Christiane esse benefica et salutaris. ^fAc vellemus quidem, ^fsi fieri posset, has nostras litteras ita accelerare per tempus et ad tuas^g manus pervenire, ut^h si mens tua ad ferendamⁱ opem Christiano nomini periclitanti inclinaverit, possit esse oppotunum tempestivumque subsidium.^j Quod quidem futurum prope iam^k diffidimus, urget enim tempus, vel hora potius, qua est misere afflicteque Vngarie crudele funus^l indictum, cuius calamitatis indicia ac testimonia ex multorum litteris ac ipsius quoque^m Vngarie regis^m significatione iussimus omniaⁿ ad te transmitti, ut videre^o posses, non nos^p esse, qui talia^p fingeremus, sed bellum ipsum, quod insidet. Maximo enim et certissimo apparatu^q nunc Vngariam^q Turca invadit, cuius potentie atque armis, que a nostra parte presidia sint opposita,^r facile intelliget serenitas tua, si cogitaverit, ^sque usque huc de illo regno a Christianis principibus cura sit suscepta,^s postquam etiam^t nobis per alias nostras litteras hoc imminens^u periculum nuntiantibus, et ut subsidium aliquod pecuniarium^v ad parandum^w in illis locis peditatum^x externis ex gentibus, ac presertim Bohemis,^w mitteretur, orantibus, monentibus, obtestantibus, aut^y parva fides habita est, aut huius rei curam

nemo ad animum suum studuit^z intromittere,^{aa} ^{bb}quamquam de te quidem, fili charissime, queri non possumus^{bb.y} Erat ^{cc}autem eiusmodi^{cc} consilium nostrum, ut illis gentibus salutare ^{dd}Christianis principibus^{dd} nequaquam esset incommodum, ^{ee}fideli enim^{ee} aliquo ^{ff}ab ipsorum^{gg} unoquoque^{ff} illuc destinato, qui et pericula necessitatesque cognosceret, et pecuniam tractaret,^{hh} quidⁱⁱ erat tandem,^{jj} in quo fraus aliqua et^{kk} captio posset,^{ll} extimesci?^{mmm} Sed profecto ira Dei nobisⁿⁿ instat et urget, maioraque^{oo} nostra sunt peccata, quam ut misericordiam mereantur. Qui Dominus omnipotens, si flagellandi, si castigandi sumus, cedes ^{pp}potius et^{pp} direptiones et^{qq} incendia permetteret, famem et pestilentiam sincere^{rr} grassari, seditionibus^{ss} involvi omnia^{tt} pateretur, mentem saltem ^{uu}et consilium^{uu} Christianis pricipibus relinqueret, per quod et intueri commune damnum, et ruenti Christiane reipublice aliquid aliquando opis inferre cogitarent. Hac vero ipsa mente etiam erepta, quid iam est, quod expectare acerbius possumus? Quamquam nos quidem in hac^{vv} cecitate animi esse nolumus. Qui ab illo primo nuntio tanti periculi aliquantum pecunie colligere^{ww} sumus conati, ut, licet egre et perdifficiliter, nostre tamen optime in Christi^{xx} rem^{yy} voluntatis apud Deum et homines effectus^{zz} pateret. Itaque ^{aaa}et aliis alias sepe subsidiis missis, nunc quoque^{aaa} ad quinquaginta millia ducatorum ^{bbb}in Vngariam destinare^{ccc} cepimus, ex qua pecunia manus aliqua virorum fortium^{bbb} parari possit. Tua vero serenitas ^{ddd}pro magnitudine^{eee} et potentie, et dignitatis sue^{fff} nonne ad tutandum^{ggg} Christi regnum, ad Christiane reipublice defensionem, ad arcendam et propulsandam a fide sanctissima tantam^{hhh} calamitatem aliquam partem ex opibus suis per suum honorem e vestigio transmissura, ut non solum auxilio, sed etiamⁱⁱⁱ celeritate ruinis illis subveniatur? [fol. 137v] Si enim hoc non fiat,^{ddd} illo nobili Vngarie regno, ⁱⁱⁱquod Dominus prohibeat,ⁱⁱⁱ capto atque oppresso^{kkk} ^{lll}ac^{mmm} crudelissimoⁿⁿⁿ potentissimoque hoste in visceribus de[inde]^{ooo} Christianitatis constituto,^{lll} quis est rex et prince[ps]^{ppp} Christianus, qui, si non ad^{qqq} se at ad liberos certe^{rrr} suos eandem pestem atque perniciem non videat perventuram? Scilicet^{sss} magnus^{ttt} fuerit obex ad refrenandum^{uuu} postea^{vvv} ^{www}Turcarum impetum^{www} Germania, que tota domesticis seditionibus [et]^{xxx} inimicitiis sic perturbata est, ut horreamus etiam^{yyy} animo cogitare,^{zzz} quid, si hoc accidat, de illa futurum sit? ^{aaaa}Que cum ita sint, cum sine tuo ^{bbbb}presertim, sed et aliorum principum^{bbbb} auxilio tantis et tam urgentibus^{cccc} malis obs[isti]^{dddd} non possit. Quesumus, fili carissime, suscipe vim solitam virtutis et magnanimitatis^{eeee} tue, et in hoc [po]tissimum^{ffff} facto demonstra, quid pro communi Christi^{gggg} reipublice cupias.^{hhhh} ⁱⁱⁱⁱQuantum Deo omnipotenti studeas e[sse]^{jjjj} gratus, cuius ad cetera erga te innumerabilia^{kkkk} beneficia hoc etiam ceteris^{llll}

meritum acc[essit],^{mmmm} ut ille noluerit Christianam rempublicam tanto et tam excelso rege diu esse orbatam. Nos de his latius scr[ibimus]ⁿⁿⁿⁿ ad dilectum filium Capinum hominem nostrum et etc^{iiii aaaa oooo}. Datum Rome etc. die XXIII Aprilis MDXXVI, anno tertio.^{oooo}

^a ORIG.1-ben a szó javítva, eredetileg: ‘illam’. ^b COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban tévesen is: ‘tantaque’. ^c Theinernél tévesen: ‘charissimo’. ^d Theinernél tévesen: ‘Albertum’. ^e COP.1-ben, Cselesnél és a kiadásokban tévesen: ‘et’. ^{f-f} ORIG.1-ben a szavak felett szaggatott vonal, a margón: ‘Regi Anglie’, alatta: ‘Portugall[ie].’, a jelölés COP.1-ben is szerepel; az angol (lásd COP.2) és – minden bizonnyal – a portugál királynak, valamint a császárnak (ORIG.2) írott levél ‘Vellemus si fieri posset’-el kezdődik. ^g ORIG.2-ben e szó helyett: ‘serenitatis tue’. ^h COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is tévesen: ‘et’. ⁱ COP.1-ben, Cselesnél és Theinernél tévesen: ‘ferendum’. ^j ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘quod quidem prope iam diffidimus. Nam cum per alias nostras die nona Februarii datas eandem serenitatem tuam de periculis Vngarie admonuissemus, ac auxilio pecuniario mittendo’; ‘prope iam’ után kihúzott sorközi beszúrás: ‘nos posse’; ‘Nam’ sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘Quando quidem’. ^k ORIG.2: a lap széle rojtos, szakadozott, ezért kiszakadva. ^l ORIG.2: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^{m-m} ORIG.2: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ⁿ COP.1-ben és így Cselesnél, valamint Theinernél is tévesen: ‘eum’, Praynál: ‘eam’. ^o ORIG.1-ben utána kihúzza: ‘iam’. ^{p-p} ORIG.2: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^{q-q} ORIG.2: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^r ORIG.2: utána kihúzza: ‘[intelliget serenitas tua]’. ^{s-s} ORIG.2-ben ehelyett: ‘quo ad huc auxilio illam [...] infirmam et laborantem ipsa sublevaverit’; ‘ad huc auxilio’ előtt kihúzza: ‘ipsa’. ^t COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is ‘a’; ORIG.2-ből hiányzik. ^u ORIG.2-ben a szó kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^v ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘mitteretur’. ^{w-w} ORIG.2-ből e rész hiányzik. ^x COP.1-ben, Cselesnél és Theinernél tévesen: ‘pedituum’. ^{y-y} ORIG.2-ben ehelyett: ‘aliquid fidei habere huiuscemodi [...] ad animum tuum introire noluisti, et tamen eiusmodi’; ‘aliquid’ sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘nihil’; ‘habere’ után kihúzza: ‘aut’. ^z ORIG.1-ben a szó sorközi beszúrás. ^{aa} ORIG.1-ben utána kihúzza: ‘non’. ^{bb-bb} ORIG.1-ben a szavak felett szaggatott vonal, a jelölés COP.1-ben is látható; e rész az angol királynak írott levélben (COP.2) nem szerepel. ^{cc-cc} ORIG.2-ből e rész hiányzik. ^{dd-dd} ORIG.2-ben ehelyett: ‘serenitati tue’. ^{ee-ee} ORIG.2-ben ehelyett: ‘tuo enim fideli’. ^{ff-ff} ORIG.2-ből e rész hiányzik. ^{gg} ORIG.1-ben a szó felett aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘vestrum’, a margón: ‘Angl[ie]’, alatta: ‘Portugall[ie].’; az angol és a portugál királynak írott levélben e szó szerepelt, lásd COP.2. ^{hh} COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is tévesen: ‘traduceret’. ⁱⁱ COP.2-ben: ‘quod’. ^{jj} ORIG.2-ben ‘quesumus’. ^{kk} COP.2-ben: ‘aut’. ^{ll} COP.2-ben: ‘possit’. ^{mmm} A szó COP.1-ben és így Cselesnél is tévesen: ‘extimari’, Theinernél: ‘existimari’, Praynál: ‘extimeri’. ⁿⁿ ORIG.2-ben a szó sorközi beszúrás. ^{oo} ORIG.1-ben utána kihúzza: ‘sum’. ^{pp-pp} ORIG.2-ben sorközi beszúrás; az ‘et’ szó COP.1-ből és így Cselesnél és a kiadásokból is hiányzik. ^{qq} A szó ORIG.2-ben sorközi beszúrás. ^{rr} ORIG.2-ben, COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘sinceret’. ^{ss} ORIG.2-ben utána még: ‘et inimicitiiis’. ^{tt} ORIG.2-ben, COP.1-ben és Theinernél: ‘omnino’. ^{uu-uu} ORIG.2-ben sorközi beszúrás. ^{vv} ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘numero’. ^{ww} ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘non cessari [...]’. ^{xx} COP.1-ben és Theinernél: ‘Christianam’. ^{yy} COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is utána még: ‘publicam’. ^{zz} COP.2-ben tévesen: ‘affectus’. ^{aaa-aaa} ORIG.2-ből e rész hiányzik. ^{bbb-bbb} ORIG.2-ben ehelyett: ‘propediem sumus in Vngaria habituri, ex quibus aliqua manus fortium virorum’. ^{ccc} ORIG.1-ben a szó javítva, eredetileg: ‘destinamus’. ^{ddd-ddd} ORIG.2-ben ehelyett: ‘quid non quesumus, est actura, an pati poterit florente atque pollente Christi regnum ab immanissimis hostibus sic fedari et conculcari, an dum exiguum sibi utilitatem confirmet fidem suam et dubitet parva pecunia, est permutatura?; ‘pati poterit’ után kihúzza: ‘ipsa’; az ‘ab immanissimis hostibus’ sorközi beszúrás; az ‘utilitatem’ sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘pecuniam’. ^{eee} ORIG.1-ben a szó felett aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘parte’, a margón: ‘Portugall[ie]’; a portugál királyhoz írott levélben feltehetően e szó szerepelt. ^{fff} A COP.1-ben és Theinernél: ‘tue’. ^{ggg} COP.2-ben: ‘tuendum’. ^{hhh} ORIG.1-ben a szó sorközi beszúrás. ⁱⁱⁱ COP.1-ben és Theinernél tévesen: ‘cum’. ^{jjj-iii} ORIG.2-ben e rész hiányzik. ^{kkk} ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘quis iste’. ^{lll-lll} ORIG.1-ben sorközi beszúrás. ^{mmm} COP.1-ben és Theinernél: ‘et’. ⁿⁿⁿ ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘deinceps’. ^{ooo} A kötés miatt nem olvasható, kiegészítve a másolatokból; Orig.2-ben sorközi beszúrás. ^{ppp} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet. ^{qqq} COP.1-ben és Theinernél: ‘in’. ^{rrr} COP.2: a szó hiányzik. ^{sss} ORIG.2-ben utána kihúzza: ‘obstabit Turcarum [...]’. ^{ttt} COP.2-ben e szó helyett: ‘magni’. ^{uuu} ORIG.2-ben a szó sorközi beszúrás ^{vvv} ORIG.2-ben a szó hiányzik; Theinernél tévesen: ‘fortem’. ^{www-www} ORIG.2-ben ehelyett: ‘impetum deinceps Turcarum’. ^{xxx} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet. ^{yyy} A szó ORIG.2-ben sorközi beszúrás; COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘id’. ^{zzz} A szó ORIG.2-ben sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘communicare’. ^{aaaa-aaaa} ORIG.2-ben ehelyett: ‘Tua vero Austria, tuus paternus avitus, qui principatus, quo loco futurus [...]? Que [...] mala aut certissime subeunda sunt, aut celerrimo

subsidio, quo pacto etiam alias scripsimus, propulsa sunt. Quod ut nunc demum facere velis, neque expectare, dum frustra postea peniteat [...] fecisse, non solum rogamur et obtestamur serenitatem tuam, verum etiam tibi in Dei omnipotentis nomine et sub ipsius indignationibus [...] mandamus. Illud et quoque denuntiantes nec tibi solum, sed [...] si qui referis opibusque providi has tam grave detrimentum Christianitatis neglexerint, nos in hac parte nostro [...] Deo persoluto [...] et mersu conscientie [...] causam istorum ad tribunal et iudicium [omni]potentis Dei, ad quod citius profecto, quam quisquam de se patet et quam [...] inde [...] mundi affect[...], cogitent omnibus veniendum esse, ubi pro merito omnibus sui mercii statuatur. Nos de his etiam latius scribimus ad dilectos filios Io[annem] legatum etc. et Bal[dassarem] nuntium et etc. scribimus, quibus serenitati tua [...] fidem habere velis'; a 'pacto' sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'modo'; 'denuntiantes nec'-nél ez utóbbi szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'neque'; a 'nostro [...] Deo persoluto' sorközi beszúrás; a 'patet' sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'agitet'; a 'cogitent' sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'patent'.^{bbb-bbbb} ORIG.1-ben a szavak felett szaggatott vonal, felette sorközi beszúrásként: 'etiam', a margón: 'Portugall[ie]'; a portugál uralkodóhoz írott levélben e szakasz helyett minden bizonnyal ez a szó szerepelt.^{cccc} COP.1-ben és így Cselesnél és a kiadásban is tévesen: 'imminentibus'.^{dddd} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{eeee} COP.2-ben tévesen: 'magnitudinis'.^{ffff} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{gggg} Cop.1-ben és Theinernél: 'Christiane'.^{hhhh} ORIG.1-ben utána kihúzva: 'quam'.ⁱⁱⁱⁱ⁻ⁱⁱⁱⁱ Az angol (lásd COP.2) és a portugál uralkodóknak írott levélben ehelyett szereplő szakasz szövegét – amelynek fogalmazványa külön cédulára lett írva – lásd fent.^{jjj} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{kkkk} ORIG.1-ben utána kihúzva: 'nec'.^{llll} ORIG.1-ben utána kihúzva: 'ben'.^{mmmm} ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.ⁿⁿⁿⁿ ORIG.1-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{oooo-oooo} Más kéz írása; ORIG.2-ben ehelyett csak 'Datum'.

139.

Róma, 1526. május 5.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez

II. Lajos magyar király támogatására buzdítja a törökök elleni harcban, hiszen ez saját területeinek biztonságát is befolyásolja; erről bővebben nunciustól, Girolamo Rorariótól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején: 'Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi, Austrie archiduci'. A jobb felső sarokban: '309'. A lap hátulján: '1526 anno 3°. V. Maii. Archiduci Austrie hortatorium'. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 240^{rv}, n. 268. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. 59; PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 96; KATONA, *Historia critica*, XII. 576–577.

Dilecte fili, salutem etc. Cupientes, sicut nos non pastorale modo officium, sed paterna etiam caritas et benevolentia, qua carissimum in Christo filium nostrum, Ludovicum Vngarie et Bohemie regem illustrem prosequimur, ei opem, quam possumus, adversus communem hostem Turcam ferre, mandavimus dilecto filio Hieronymo Rorario, nuntio nostro quedam in hunc desiderii nostri finem, que ex eo plenius tua nobilitas intelliget. Quam hortamur in Domino, et studiose requirimus, velit pro Dei causa et defensione affinis ac vicini regis, que ad tuorum quoque locorum ei proximorum securitatem pertinebit, eidem nuntio nostro, et in his, que dixerit fidem, et que circa hoc^b nostro nomine apud te curaverit, omnem favorem prebere. ^cSicut eam esse facturam certo speramus. ^cDatum Rome etc. die V Maii MDXXVI, anno tertio.

^a A kiadásokban: 'Hungarie'. ^b Katonánál tévesen: 'hec'. ^{c-c} A kiadásokból hiányzik.

140.

Róma, 1526. július 21.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Meghagyta nunciúsának, Giovanni Antonio Burgiónak, hogy keresse fel és tájékoztassa, és arra kéri, hogy fogadja hittel.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetjén középen: 'Regi Polonie', a jobb felső sarokban: '365'. A lap túlsó oldalán: 'Anno tertio. 1526 Iulii XXI. Regi Polonie pro Barone Burgij'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 32rv, n. 365. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 507. ED.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 222, n. 34.

Carissime etc. Mandavimus dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgio, nuntio in Vngaria nostro, ut se inde ad serenitatem tuam conferret, nonnullaque nostris verbis communicaret, que ad Christianitatis precipue salutem et ad tue serenitatis honorem et laudem pertinere nobis visa sunt. Hortamur serenitatem tuam in Domino,^a ut fidem illi summam rerum omnium habere, eaque^b procurare, et facere, que virtute sua eximia singularique in Deum et Christianam fidem pietate digna esse cognoverit. Quod nobis a serenitate tua futurum est gratissimum. Datum ^cRome etc. die XXI Iulii MDXXVI, anno tertio.^c

^a Utána kihúzza: 'quanto animi studio possumus, pro ea virtute et in Deum Christianamque fidem pietate, qua semper ipsa apud omnes in omnibus suis factis clarere studet, ita se prestare in iis, in quibus a dicto Barone requiremur, Dei ipsius honoris et eius fidei conservationem causa velit'; 'apud omnes' után kihúzza: 'claruit'; 'in quibus' sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'quam'; 'requiremur' után kihúzza: 'velit'; 'Dei ipsius' után kihúzza: 'et Domini nostri Iesu Christi causa'; 'honoris' után kihúzza: 'causa'; 'conservationem' – ez a kiadásban tévesen: 'conservationis' – után kihúzza: 'velit'. ^b Utána kihúzza: 'in ii'. ^{c-c} Más kéz írása.

141.

Róma, 1526. július 21.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Mivel az ő és mások leveleiből nyilvánvalóvá vált a Magyarországot fenyegető biztos és közeli veszély, ezért meghagyja neki, hogy keresse fel I. Zsigmond lengyel királyt, és kérjen tőle segítséget a török elleni harchoz II. Lajos magyar király számára.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején középen: 'Baroni Burgij nuntio in Vngaria'. A bal felső sarokban: 'Duplicatum', a jobb felsőben: '373'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 33rv, n. 366. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 409–410., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 507–508. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. 61. (partim); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 260–262, n. 98. (Cselesről); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 220–221, n. 33. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. cxlviii.

Dilecte fili etc. Augent dolorem nostrum indies et tue et^a aliorum littere, quo regis regnique istius pericula certiora propioraque esse nobis significant,^b citaque^d ad^e omnia remedia circumspicientes^c maxime opportunum et necessarium fore iudicavimus, ut tu ad carissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Polonie regem illustrem^f statim te conferas, eiusque serenitatem, in^g qua^h una aliquid spei nobis adhuc restat, nostro et Sancte huius Sedis ac imprimis Domini nostri Iesu Christi, cuius res precipue agitur, nomine hortaris et obtesteris, ut nedum regiam et privatam fidem suam ei, qui nemini unquam fidem pactumveⁱ ullum servare solitus est, neque adeo nunc serenitati eius servat, quando in eius regnum tot^j Tartarorum milia immittere iam molitur, prestare et servare studet,^k divinam et catholicam^l nostrum omnium^l fidem cum totius istius regni serenissimique et carissimi nepotis sui interitu^m ruere et perditum iri pati velit. Id,ⁿ quod cum eius quoque serenitatis regni statusque perditione^o quam sit con[fol. 33v]iunctum futurum, et ipsa per se facile poterit cognoscere, et tu illi, qui [res]^p huiusmodi melius^q istic presens,^r quam nos nostri plane declara[re].^s Itaque tibi mandamus, ut his perlectis litteris quamprimum^u ad id peragendum, ceteraque omnia, que ad eiusdem re[gis]^v et regni istius salutem Christianeque fidei et nominis decus et conservationem spectare duxeris, apud eius serenitatem procuranda proficisca[ris].^w In quo ad solitam diligentiam et prudentiam tuam, eam celeritatem et curam adiunctam abs te requirimus, quam rerum istarum status summam sibi exposcere nobis videtur.^t Datum^x Rome etc., die XXI Iulii MDXXVI, anno tertio.^x

^a A szó Praynál hiányzik. ^b Praynál tévesen: ‘significantur’. ^{c-c} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘verum multo illud magis auget, quod neque nos maiora istuc subsidia, quam misimus, mittere in presenti possumus, neque alii Christiani principes ad suam quisque opem ferendam, ut totiens nos eos hortati et obtestati sumus, ita se festinos prebent, uti et rei necessitas et officii pietas postulare omnino videbatur. Sed nos, quod ad nos attinet, ubi re ipsa et factis nequaquam possumus, deficereque plurimi cogimur difficultatibus, non certe nec voluntate, nec cura, nec cogitatione ulla desumus, quibus tanto imminente malo aliquod semper remedium inveniamus. Quare cum aliunde vel propter locorum distantiam, vel propter alias causas, quas nos nescimus, nihil iam aut parum presentis auxilii istic expectandum sit’; ‘istuc subsidia quam’ után Wojtyskánál tévesen még: ‘que’; ‘obtestati sumus, ita’ után ‘se’ és a nem sokkal utána lévő ‘prebent’ sorközi beszúrás; ‘deficereque’ után ‘plurimi’ Wojtyskánál tévesen: ‘plurimis’; ‘ulla desumus’ után kihúzza: ‘quare’. ^d Praynál a szó utolsó szótagja hiányzik. ^e Praynál tévesen: ‘ut’. ^f A szó sorközi beszúrás, Raynaldusnál és Praynál hiányzik, Wojtyskánál: ‘etc.’ ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó javítva, eredetileg: ‘quo’. ⁱ Praynál tévesen: ‘pactumque’. ^j Wojtyskánál tévesen: ‘octo’. ^k Praynál tévesen: ‘studeat’. ^{l-l} Wojtyskánál e két szó felcserélve. ^m Praynál tévesen: ‘interitum’. ⁿ A szó Praynál hiányzik. ^o Raynaldusnál tévesen: ‘proditione’. ^p A lap széle néhány betű szélességben levágva, de kiegészíthető Cseles másolatából és Pray kiadásából. – A szó Raynaldusnál és Wojtyskánál hiányzik. ^q Utána kihúzza: ‘quam’. ^r A szó Raynaldusnál hiányzik. ^s Lásd a p jegyzetet; Raynaldusnál: ‘declara’; Wojtyskánál: ‘deklarabis’. ^{t-t} Raynaldusnál e rész hiányzik. ^u Utána kihúzza: ‘ad eundem Pollo]nie regem’. ^v Lásd a p jegyzetet. ^w Lásd a p jegyzetet. ^{x-x} Más kéz írása.

142.

Róma, 1526. július 27.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Mivel szüksége van személyére és munkájára, a nevében az ország megsegítése ügyében hozzá küldött levelekkel és minden egyebekkel együtt térjen vissza Rómába, és színe előtt tegyen jelentést.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején közepén: 'Baroni Burgij'. A lap hátulján: 'Anno terio. 1526. Iulii XVII. [Sic!] Baroni Burgij licentia redeundi^a'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 36rv, n. 371. ED.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. cxlviii, 2. jegyzet (*partim*); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 222–223, n. 35.

Dilecte fili etc. Accidit nobis in presenti, ut nonnulla nostra et Sedis Apostolice maximi momenti negotia hic tractanda sint, in quibus persona et opera tua potissimum est necessaria. Quare mandamus tibi, ut his lectis litteris rebusque iis omnibus, que tibi istic nostro nomine in regni istius subsidium conficiendi^b adhuc restant, ea diligentia, fide et prudentia, qua summa hucusque cetera fecisti,^c peractis et^d constitutis cum bona regis ipsius venia et gratia, illico^e ad^f hanc almam^f Urbem te conferas et coram nobis sistas,^g quod magno cum desiderio^h a te^h expectamus. Datumⁱ Rome etc., die XXVII Iulii MDXXVI, anno tertio.ⁱ

^a Utána kihúzza: 'vel eundi in Poloniam'. ^b Wojtyस्कánál tévesen: 'conficiende'. ^c A szó javítva, eredetileg: 'efficisti'. ^d Utána kihúzza: 'bene'. ^e Utána kihúzza: 'huc'. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: 'id'. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Más kéz írása.

143.

Róma, 1526. július 27.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

A dolgok jelen állása arra kényszeríti, hogy nunciusat, Giovanni Antonio Burgiót a magyar királyi udvarból visszahívja.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat, a 142. sz. irattal egy lapon. A szöveg teljes egészében áthúzott, az alsó része hiányzik. A lap tetején közepén: 'Regi Vngarie'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 36r

Carissime etc. Ea nos rei^a necessitas nunc urget, ut cogamur inviti dilectum filium Io[annem] Ant[onium] Pulleonem Baronem Burgij nuntium apud te nostrum ad nos revocare,^b quamquam enim in tuum regnique tui subsidium nihil amplius quam fecimus, facere in presentia possimus, tamen nobis metipsis satisfaciebamus hominem apud serenitatem tuam esse nostrum, qui si non vires magnas, maximam saltem et optimam nostram erga te^c voluntatem assidue declararet. Sed,^d cum ita acciderit, ut nec^e hoc

etiam^f possimus, serenitatem tuam in Domino hortamur et plurimum requirimus, ut eum peractis et persolitis iis, ad que iam ^gnostro nomine^g tenetur, statim ad nos bona cum tua vene[rabili]^h gratia vobis dimittere, indigemus enim ⁱhoc potissimum temporeⁱ summopere eius[dem]^j

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘nunc cogit’. ^b Utána kihúzza: ‘Itaque’. ^c Utána kihúzza: ‘patris’. ^d Utána kihúzza: ‘eadem ipsa nec’. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘certe et’. ^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘non’. ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h A szó második fele az oldal aljáról levágva. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j A szöveg itt félbeszakad. A bal margón áthúzott lapszéli beszúrás, amely vlsz. a levágott szövegrészhez kapcsolódott: ‘presentis diligentia, fide et prudentia, quam cum semper quidem tum maxime, cum istic apud te fuit maximam et singularem iudicavimus’; ‘presentis’ után kihúzza: ‘opera fide’; ‘prudentia’ után kihúzza: ‘plena sicuti’; ‘iudicavimus’ javítva, eredetileg: ‘iudicamus’.

144.

Róma, 1526. július 30.

VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez

Elküld egy, Magyarországról újonnan kapott levelet, amely szerint a török szultán hatalmas sereggel már az ország közelébe ért, előrenyomulásukat pedig még az útjukba kerülő folyó sem akadályozhatta meg. A pápa többször írt már a keresztény fejedelmeknek, hogy küldjenek segítséget, és most is erre buzdítja őket. Ő is úgy segít, ahogy tud: jelenleg 5000 gyalogos és 200 lovas szolgál az országban pápai zsoldon, de az itáliai helyzet miatt több segílyt nem tud küldeni. Könyörögve kéri tehát a címzettet, hogy – mivel Magyarország végveszélyben van – vagy pénzt vagy fegyvert küldjön, hogy az ellenséget feltartóztathassák. Erről bővebben nunciusától (a francia király Roberto Acciaiolitól, az angol király Umberto de Gambarától, Ferdinánd főherceg Girolamo Rorariótól) fog hallani, de beszél erről a Szentszékhez küldött – Alberto Pio de Carpi francia, Gregorio Casali angol – követtel is.

ORIG.₁: Hártya, eredeti bréve. A hátlapján címzés: ‘Carissimo in Christo filio nostro Francisco regi Francorum Christianissimo’. ANP Archives de l’Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 19. ORIG.₂: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap restaurált, nagyon nehezen olvasható. Fol. 471r tetején: ‘Regi catholico, Christianissimo, Anglie, Portugallie et archiduci, mutatis mutandis’, a jobb sarokban: ‘329’, alatta: ‘205’, a jobb alsó sarokban: ‘500’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 471rv. ORIG.₃: Hártya, eredeti bréve. A hátlapján címzés: ‘Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi Austrie archiuci’. ASV A.A. I-XVIII. n. 2607. COP.: Papír, Orig.₃ egykorú másolata. A címzése: ‘Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi Austrie archiuci’. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 117r–119r. ED.: CHARRIÈRE, *Négociations de la France*, I, 152–154. (ORIG.₁); BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 236–238, n. 182. (ORIG.₂); ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 185–187, n. 142. (ORIG.₃). REG.: FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 81, n. 67. (ORIG.₁); NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 234, n. 1414. (ORIG.₂) Cit.: ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 102.

CLEMENS PAPA VII.

Carissime ^ain Christo fili noster, salutem et apostolicam benedictionem^a. Mittimus ad serenitatem^b tuam nova et litteras, quas ex Vngaria accepimus,^c utinam non extremum regni et nationis illius discrimen nuntiantes. Insidet enim iam in medio prope regno illo rex^d Turcarum cum exercitu maximo, tantaque se vi infert, ut illum non oppositi

fluminis^e gurgites, non nostrorum^f timor, non locorum ignoratio cohibere potuerit, quin se^g vel prelio, si nostri conferre manum velint,^h vel expugnationi et direptioni urbium, si cesserint, paratum ardentemque offerat, cum contra aⁱ parte nostra nihil admodum spei aut fiducie nihil^j firmi apparatus sit. Quod premonuimus quidem antea sepe et obtestati sumus tam serenitatem^k tuam, quam reliquos Christianos principes, ut ferre opem, mittere auxilium, fulcire ruinam regni nobilissimi et^l cum maxima Christianitatis pernicie casuri, nisi sua quisque pro parte opem et manum attulisset, vellent. Que si preces monita obtestationesque nostre apud animum tuum valuissent, et aliorum tante nunc calamitatis^m dolorem non acciperemus. Ac nos quidem id suppeditavimusⁿ auxilii, quod potuimus, etenim ad hunc diem spes illarum nationum nostris maxime presidiiis, nostris pecuniis sustentata est, nuncque peditum quinque milia, equites ducentos sub signis in Ungaria habemus, neque aliud firmiter^o adhuc^p apparet in illo tanto metu et periculo Vngarice nationi^q subsidium, sed si temporum et rerum^r dura necessitas nos domesticis Italie rebus impendere partem cure et opis non coegisset, maiori etiam auxilio subvenire illi regno fuissemus conati. Verumtamen in nostro opere^s atque officio^t ecquis^u nam^v extitit Christianus princeps, qui partem nobiscum voluerit sustinere laboris et impendii? Cum tamen ceteri temporalibus bonis a Domino Deo magis quam nos ornati sint, ac ceterorum florentiores res nostre et huius Sancte Sedis vehementer attrite et extenuate sint. Nunc hec summa est deploratum et perditum Christiane reipublice^w (nisi Deus potenti sua manu et^x celesti ope provideat) regnum esse florentissimum, aut^y etiam, si quid auxilii in Christianis principibus esse potest, nisi mature et celeriter subveniatur, exiguum ad tempus regna et loca illa omnia ad tyranni Turcarum nomen et potentiam accessura, ut nobis quotidie in angulum magis redactis et coarctatis, ille ad sibi omnia subiiciendum et viribus suis et nostra negligentia fiat paratior. Hec scribimus, ^zfili carissime, ad serenitatem^z tuam omnibus illam precibus obsecrantes, ut tanti detrimenti a Christiano nomine propulsandi aliquam velis^{aa} partem et sollicitudinem ad animum tuum pervenire, quodque sepe hortati sumus, id presidii mittere, quod vel pecuniis vel armis ingruentem impetum^{bb} tanti hostis aliqua ex parte cohibere possit. Hoc autem petimus, tum propter debitum, quo Deo es astrictus, tum propter officium, quod a Christianissimo^{cc} rege desideratur.^{dd} Que etiam, si cause non essent, si aut summi Dei respectus aut communis salutis consideratio aut honor nostri nominis unumquemque non movent?^{ee} Quis est tam ferus animo,^{ff} tam ab omni alienus humanitate, qui optimi regis illius infortunio, et tante nationis suprema calamitate ad misericordiam non moveatur, presertim cum cogitare possit, in se quoque vel posteros

certe^{gg} suos eandem casibus humanis tributam^{hh} esse potestatem. Quod periculum certius et gravius futurum est, si potentissimiⁱⁱ hostis et crudelissimi, qui se solum regem^{jj} esse vult, et alium preterea neminem, vis et audacia quotidie prosperis rerum eventibus et accessione regnorum et gentium augebitur. Sed de his scribi mandavimus dilecto filio^{kk} Roberto Acciaiole nuntio apud te nostro et cum dilecto item filio nobili viro Alberto Pio, comite Carpi oratore apud nos tuo locuti sumus, ut cum serenitate tua^{kk} diligentius agant^{ll} nostris verbis, quibus^{mmm} illa fidem habebit. Datumⁿⁿ Rome^{oo} apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris,^{oo} die XXX Iulii MDXXXVI, ^{pp}pontificatus nostri^{pp} anno tertio.ⁿⁿ

Ia[cobus] Sadoletus

^{a-a} Orig.₂-ből hiányzik. ^b Orig.₃-ban és a másolatban e szó helyett: 'nobilitatem'. ^c Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^d Orig.₃-ban: 'princeps'. ^e Orig.₂-ben, Orig.₃-ban és a másolatban: 'fluminum'. ^f Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'hostium'. ^g Orig.₂: utána kihúzva: 'prelio'. ^h Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'ex'. ^j Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva egy szó, nem olvasható. ^k Orig.₃-ban és a másolatban e szó helyett: 'nobilitatem'. ^l A szó Balannál hiányzik. ^m Orig.₂: utána kihúzva: 'initium'. ⁿ Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'misimus'. ^o Orig.₂-ben e szó: 'firmum'. ^o A szó előtt Orig.₂-ben: 'ut'. ^p Utána kihúzva: 'per'. ^q Charrière-nél a szó tévesen: 'nationis'. ^r Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^s Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^t Orig.₂: utána kihúzva két-három szó, amelyek nem olvashatók. ^u Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'qui'; Artnernél 'quis'. ^v Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^w Orig.₂: utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^x Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^y Orig.₂: utána kihúzva: 'si'. ^{z-z} Orig.₃-ban és a másolatban e szakasz: 'dilecte fili ad nobilitatem'. ^{aa} Balannál tévesen: 'nobis'. ^{bb} Artnernél tévesen: 'impetus'. ^{cc} Orig.₂: a szó fölött sorközi beszúrásként: 'Fr.'. A szó után még: 'catholico, fidei defensore, optimo' Fölöttük sorközi beszúrásként: 'Sp.', 'Ang.', 'Por.'. ^{dd} Orig.₃-ban és a másolatban e szó előtt: 'ab optimo principe'. ^{ee} A szó Balannál tévesen: 'moveret'. ^{ff} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^{gg} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ^{hh} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás. ⁱⁱ Artnernél tévesen 'pontentissimi'. ^{jj} Orig.₃-ban és a másolatban e szó után még: 'et principem'. ^{kk-kk} Orig.₂-ben 'N.', majd utána négy-öt szónyi hely üresen hagyva. Fölötte sorközi beszúrás: 'Roberto Acciaiole nuntio apud te'; a bal margón más kéz írásával lapszéli beszúrás: 'nobili viro Alberto Pio comite Carpi et cum dilecto item filio oratore apud nos tuo locuti sumus et cum serenitate tua'; a szöveg után lapalji beszúrás: 'scribi mandavimus dilecto filio Umberto de Gambara nuntio apud te nostro et cum dilecto item filio Gregorio equiti Casalio oratore apud nos tuo locuti sumus'. Orig.₃-ban és a másolatban e helyütt: 'Hieronymo Rorario nuntio apud te nostro, ut cum nobilitate tua'. ^{ll} Orig.₃-ban és a másolatban e szó: 'agat'. ^{mmm} Orig.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'cui', Orig.₃-ban és a másolatban szintén: 'cui'. ⁿⁿ⁻ⁿⁿ Orig.₂: más kéz írása. ^{oo-oo} Orig.₂-ből hiányzik. ^{pp-pp} Orig.₂-ből hiányzik.

145.

Róma, 1526. augusztus 7.

VII. Kelemen pápa Jozefics Ferenc zenggi püspökhöz

Zengg város leveléből és követeitől arról értesült, hogy az egyházmegye néhány kapitányával nézeteltérésbe keveredvén nemcsak a zenggi székesegyházra, hanem Zengg város és az egyházmegye több világi és szerzetesi templomára is interdictumot mondott ki. Magyarázatot vár, és arra inti, hogy függesse fel a büntetést.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Venerabili fratri Franc[isc]o episcopo Signien[si] vel eius in spiritualibus vicario generali'*, a jobb felső sarokban kihúzva: *'166'*. A lap túldalán: *'1526. Anno 3. Augusti. Pro communitate Segnien[si], hortatoria eorum episcopo'*. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 72rv, n. 413.

[Venerabi]lis^a frater, salutem etc. Cognoti^b sunt nobis per suas litteras et oratores dilecti filii iudices et^c communitas Signien[sis], quod licet ipsi et tota tua diocesis Segnien[sis] causam nullam in hoc dederint, tamen fraternitas tua cum nonnullis capitaneis dicte diocesis differentiam habens interdictum non solum in cathedrali Segnien[si], sed in pluribus aliis secularibus et regularibus ecclesiis Segnien[sis] civitatis et diocesis apposuit, eoque factum est, ut ipsi sine sacramentis ecclesiasticis et divinis officiis fere^d Turcice^e uniant, supplicarique nobis propterea fecerunt, ut super hoc preoratione providere^f de benignitate apostolica et nostri cura^g officii dignaremur. Nos autem, cum id a te cuius equitates monemus, non temere factum iudicarem ipsam interdicti relaxationem a te potius petendam, quam per nos in tui preiudicium recedandum arbitrati sumus. Teque, venerabilis frater, hortamur, ut nobis paucorum culpam ad universorum tuorum penam pertinere. Cum [enim]^h nulle humane cause satis iuste esse possint ad animarum salutem impediendam divinumque cultum et honorem immineundam. Cupide itaque audiemus has nostras apud fraternitatem tuam valuisse in ipso interdicto vel in totum relaxando, quod magis vellemus, vel saltem ad locum aliquod tempus suspendendo, ut interim controversie vestre aliquo parte componi possint. In quo nequeⁱ nostram auctoritatem, neque operam, si eam tua fraternitas oportunam censuerit, interponere defugiemus. Datum Rome etc. VII^a Augusti 1526, anno 3.

Archiepiscopus Feltr[ensis]

^a A szó eleje a lap széléről levágva. ^b Eredetileg tévesen: *'congnosti'*. ^c Utána kihúzva: *'communitas Segnien[sis]'*. ^d Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Egy szó kiszakadva. ⁱ A szó sorközi beszúrás.

146.

Róma, 1526. augusztus 30.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Arról értesült, hogy Jozefics Ferenc zenggi püspök jobbágyait és jövedelmeit egyházmegyéje néhány kapitánya fosztogatja, sőt még zenggi székesegyházát is méltatlanul meggyalázták. Ezért írt Szalkai László esztergomi érseknek, hogy a püspököt ért károk elégtétele ügyében intézkedjen, neki pedig meghagyja, hogy a püspök kártalanításán, valamint a főpásztor és a kapitányok kibékítésén az érsek és II. Lajos magyar király előtt is buzgón fáradozzon.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij apud carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum^a Hungarie et Bohemie regem illustrem nostro et Apostolice Sedis nuntio'*. A hátlapon: *'1526 anno 3. Augusti. Pro episcopo Segnien[si] commendatitium Baroni Burgij'*. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96r, n. 447. REG.: KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, 314–315.

Dilecte fili noster, salutem etc. Cum audiremus non sine animi nostri molestia venerabilem fratrem Fran[cis]cum episcopum Segnien[sem] a nonnullis capitaneis sue diocesis, qui ei obsequentes filii esse debuissent, non solum certis colonis,^b proventibus sue ecclesie de facto spoliatum et privatum, sed etiam indignis contumeliis et iniuriis etiam in ipsa ecclesia Segnien[si] affectum non sine vite periculo inde evasisse. Nos^c [...]tali^d fratris nostri iniuria iure commoti et^e pacem ipsi episcopo cum satisfactione debita reddi cupientes, scripsimus ad venerabilem fratrem archiepiscopum Strigonien[sem], ut rem ex equo et bono componere, ac eidem episcopo per capitaneos predictos tam de colonis et proventibus, quam de iniuriis illatis canonice satisfieri curaret. Quemadmodum ex aliis nostris ad dictum archiepiscopum litteris, quarum exemplum his includi ferimus, prospicies. Nunc te volumus omni studio curare cum apud archiepiscopum, tum et apud serenissimum illum regem (si quos fuerit), ut eidem episcopo satisfactio predicta plene et intergre impendatur, paxque inter episcopum,^f ad hoc nostro nomine hortaberis, et^g capitaneos predictos statuatur, ne in futurum similia scandala ex iracundia animorum residue repullulent.^h Datum Rome, die XXX^a Augusti 1526, anno 3°.

^a A szó lapszéli beszúrás. ^b A szó után kihúzza: 'ut'. ^c A szó lapszéli beszúrás. ^d A szó eleje kiszakadva. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta a kihúzott szó kiszakava. ^f Utána kihúzza: 'quam'. ^g Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^h A szó javítva, eredetileg: 'repullebant'.

147.

Róma, 1526. augusztus 30.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Orlovcsics Gergely és Krusics Péter zenggi kapitányok Jozefics Ferenc zenggi püspököt, illetve a zenggi egyházmegye jobbágyait és jövedelmeit megkárosították; a püspök beszámolt neki arról, hogy az egyházakra kimondott interdictummal csak jó útra akarta téríteni a kapitányokat, akik ezután felfegyverkezve a székesegyházban rátámadtak, és alig tudott elmenekülni. Meghagyja tehát, hogy az említett püspök és kapitányok között teremtsen békét és gondoskodjon a főpásztor és egyháza kártalanításáról is; bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio számol majd be neki.

ORIG.: A hátlapon: *'1526 n. 3. Augusti. Pro episcopo Signien[si] commendatitium archiepiscopo Strigonien[si]'*. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96r, n. 448. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 408–409; amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 505–

506. ED.: NEMES, VII. *Kelemen*, 68–69. REG.: KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, 314.

Venerabilis frater, salutem etc. Arbitramur fraternitatem tuam pati, quas nos molestias intellexisse venerabilem fratrem^a Franciscum episcopum Signien[sem], dum colonos et proventus ad suam ecclesiam spectantes et ab iniquitatis filiis, Gregorio Orhenzijch et Petro Crosich capitaneis sue diocesis indebite occupatos humaniter repetit, et^b ob denegationem illorum superbam interdictum in ecclesiis suis apponit, ut hac saltem via durities illorum emollita ad debitam restitutionem compelleretur, fuisse ab eisdem capitaneis indigne ita et contumeliose habitum, ut^c illis in ecclesiam Segnien[sem] cum magna armatorum manu convenientibus^d et percussorem sibi submittentibus egre servatus sit. Inde ad tue fraternitatis auctoritatem iustitiamque confugerit. Hec, venerabilis frater, cum semper et ubique impia et indigna sunt, episcopos, qui sanctorum apostolorum nomen et successiones referunt, a suis presertim spiritualibus filiis et in Dei domibus, ecclesiis violari, tum hoc precipue tempore atque ex illis locis a nobis minime expectata fuerunt.^e Cum placanda nunc Dei ira sit ingruentibus hostibus, non in violatione sacrarum personarum et locorum irritanda. Quare speramus fraternitatem tuam ex se ipsa suoque officio ac pietate, quam Deo et sacro ordini episcopali debet et habet, illo episcopo in his opportune favisse et esse facturum. Tamen illam hortamur in Domino eique amanter precipimus, ut eidem episcopo et ecclesie tam insigniter violatis satisfactionem canonicam per dominos capitaneos impendi ac^f colonos et proventus ablatos, si et prout iustitie fore cognoverit, restitui auctoritate nostra cures et mandes et, ne huiusmodi zizania inimici operis seminata aliquando repulluletur, ipsos episcopum et capitaneos^g per concordiam et amorem ducere^g filiosque patri et pastori reconciliare studebis. In quo placebis tu quidem nobis, qui pacem et indemnitate dicti episcopi et eius ecclesie optamus, ut debemus, utrum et officio et consuetudini tue nostreque^h de tua^h prestanti pietate opinioni respondebis, et rem exequeris Deo omnipotenti in primis acceptam, sicut hec latius nuntius istic vester tue fraternitati explicabit. Datum Rome, die XXX^a Augusti 1526, anno 3°.

^a Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^b A kéziratban tévesen: 'ut'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A kéziratban tévesen: 'conventibus'. ^e A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^f Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^{h-h} Sorközi beszúrás.

148.

*Róma, s. d. (1525. július)**VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz*

Mihelyt arról értesült, hogy Szalkai László esztergomi érsek a kancellárságról lemondott, meghagyta nunciusának, Giovanni Antonio Burgiónak, hogy a hivatalra II. Lajos magyar királynak római követét, Brodarics Istvánt ajánlja. Mivel úgy tudja, hogy öfelsege még mindig nem döntött a kancellárság hivataláról, ismét Brodaricsot ajánlja; erről bővebben nunciusától, Giovanni Antonio Burgiótól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején: '*Regi Vngarie*'. A jobb felső sarokban: '54'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 76r. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 271, n. 1645.

Carissime etc. Etsi superioribus diebus, cum intellexissemus venerabilem fratrem L[adislaum] archiepiscopum Strigonien[sem] sigillum et officium cancellariatus regni istius tui Vngarie relinquere, et in serenitatis tue manus deponere ac restituere velle, ad dilectum filium Io[annem] Antonium Pulleonem Baronem Burgij nuntium apud te nostrum scribendum curavimus, ut dilectum item^a filium Stephanum Brodericum tuum apud nos oratorem serenitati tue commendaret, eamque hortaretur nostris verbis, ut illum ad dictum officium ob eius imprimis virtutem et probitatem deligere et admittere vellet. Nunc tamen, cum intelligamus esse iam idem officium in manibus serenitatis tue nec de eo adhuc quicquam deliberatum, eadem nos Stephani probitas virtusque movit, ut id, quod tunc nostro nuntio faciendum^b mandavimus, his etiam nosmet litteris repetamus, tuamque serenitatem iterum in Domino et plurimum adhortemur, ut ipsa, sicuti et nos fecimus, velit considerare, ita esse Step[ha]num^c ipsum eadem sua et probitate dignum et virtute idoneum, qui omnibus ornetur honoribus fortunisque augeatur, adeoque preterea de tua serenitate ob operam et servitiam, que tibi omni cum fide et diligentia^d prestat benemeritum, ut si hoc a te munere donetur, non mediocrem inde apud bonos omnes tua sit serenitas laudem consecutura. Nobisque, qui cum dictis de causis tum tua eum valde in Domino diligimus, rem certe gratam admodum factura, sicuti ab eodem nuntio nostro plenius intelliget, cui fidem habebit. Datum.

^a A szó lapszéli beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c Kiszakadva. ^d A szó sorközi beszúrás, utána a szövegben kihúzza: '*prudencia*', fölötte kihúzza: '*sapientia*'.

149.

Róma, s. d. (1526 április–július)

VII. Kelemen pápa levele Szalkai László esztergomi érsekhez

A közelgő háborús veszély előtt teljes támogatásáról biztosítja, de ugyanakkor arra kéri, hogy ő is minden igyekezetével és fáradozásával országa javára működjék. Erről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio számol majd be, akinek a tanácsait fogadja meg.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején középen: 'Strigonen[si]', a jobb felső sarokban: '43', a bal alsó sarokban: '62'. Fol. 61v: Az lap tetején más kéz írásával: 'Sadoletto. Rome etc.'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 61r. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 269, n. 1637.

Venerabilis frater. Si quando tua virtus et prudentia in istius regni commodo et utilitate versata est, et si quid pro Christiane reipublice honore et gloria ac rerum Ungaricarum salute velles occasionem declarandi^a aliquam dari, tibi appetivisti, sive est tempus illud, quo omnia abs te officia et studia et opera expectamus, agitur enim non iam de honore, nec de levi aut tolerabili periculo propulsando, sed de^b totius regni istius spiritu atque vita, que nisi hoc tempore omni vi conatuque retineatur, rebus omnibus amissis ac perditis non erit iam deinceps nec consulendi nec subveniendi locus, tantum est hoc periculum, quod imminet, tam [...]c bellum, quod paratur. Ac nos quidem quantum ope, quantum auxilio, quantum cura, quantum consilio laboremus, in illis rebus labentibus feramus opem, fraternitas tua et [litteris nostris]^d et a dilecto filio Barone etc. nuntio etc. intelliget, cui tu in omnibus fidem habe[as indubitam],^e cogitationes et consilia omnia conferre, ut velis, te obtestamur, sed quantum ne quoque [...]f ancipite casu subvenire et regi tuo et patrie et communi saluti possis, tute [...]g potes, quam nos scribere. Scribimus quidem nos ad plerosque [principes ...]^h procures illos hortantes et monentes, ut fortunas suas, quo paulo post [...]i hosti^j omnino futuri essent, conferre potius velint ad commodum commune patrie [...]k quam immanibus hostibus relinquere, cum si hoc fecerint, maxime illas perpetuo sic^l possessivi sint et in terris sua dignitate retenta, etiam in celo thesauros opum verissimarum [...],^m sed ceterorum hortandorum et stimulandorum ac ad officium et fidem trahendorum maximam reponimus in fraternitatis tue auctoritate et prudentia spem, facile enim illa mandet etiam et verbo et exemplo, et quod facultatem rerum plurimarum tibi nos una et dicto Baroni damus atque committimus, quam abs te impigre et naviter volumus exerceri. Hec est opportunitas fraternitati tue divinitus data demerendi genus Christianum universum singulari beneficio, si te nullum onus recusare pro salute patrie tue ostenderis. Nos quidem certe tantum [...]n tibi sumus, ut cum^o omni premio^p virtutem tuam remuneraverimus, non simus tum nobis [...]q vel minimam partem tuorum meritorum nos esse assecutos, sed

sapientis [...] ^f enim prudentia tecum aptis colloquetur, illud repetimus nullum [...] ^s turbulentis [...], ^t sed nec ita aptum [...] ^u tibi potuisse, quo [...] ^v virtutem tuam sapientiamque ostendas [...]. Datum.

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘ostendisti ostendendi’. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A lap széle vízfoltos, rojtos és szakadozott, ezért egy vagy két szó kiszakadva. ^d Kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^e Kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^f Egy vagy két szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^g Két-három szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^h Három-négy szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ⁱ Két-három szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^j A szó javítva, eredetileg: ‘hostis’. ^k Egy-két szó kiszakadva, lásd c jegyzetet. ^l Utána kihúzza: ‘possessiv’. ^m Egy vagy két szó kiszakadva, lásd c jegyzetet. ⁿ Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p Utána kihúzza: ‘simus’. ^q Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^r Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^s Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^t Egy szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^u Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^v Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^w Egy szó sorközi beszúrásban nem olvasható, lásd a c jegyzetet.

150.

Róma, s. d. (1526 június–július)

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Mivel a török Magyarország megtámadására készül, úgy látja, hogy az országnak segélyre és tanácsra is szüksége van. Küldött egy összeget az ország védelmének költségeire, amelyet a nuncius vagy tartson magánál, vagy a Fuggereknél helyezze letétbe, és felhasználásáról készítsen számadást. II. Lajos magyar királynak azt tanácsolja, hogy gyűjtsön hadsereget, hadvezéreivel és katonáival vonuljon a várakhoz, ellenkező esetben az országra biztos pusztulás vár. Meghagyja a nunciushoz, hogy azon fáradozzon, hogy tanácsát a király ne hagyja figyelmen kívül. Ófelségét kövesse, de ne keveredjen fegyveres összecsapásba, és ha a királyi felséggel Budán kívül szükséges útra kelnie, akkor a Szentszék által küldött pénzből tisztességesen készüljön fel.

ORIG.: Papír, fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Középen felül: ‘Barone’. A lap jobb felső sarkában: ‘64’, a jobb alsóban: ‘121’. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 87r. ED.: SADOLETUS, *Epistolae*, 158–159, n. 106. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 272, n. 1652.

Dilecte fili. Cum in hoc gravi et turbulento motu, quo Turcarum tyrannus ad bellum inferendum Vngarie^a se apparat, eas partes curarum et sollicitudinis capiamus, quas onus pregrave pontificatus nobis imponit, videamusque et auxilio nostro opus esse et consilio. Auxilium quidem illud mittimus, quod possumus, summa^b enim aliquante pecunie ex maximis rerum nostrarum et Sedis Apostolice angustiis comparata^c illam^d ad te transmittimus, ^equam et ^fillas omnes^f pecunias,^g que relique apud te aut dilectos filios Fucharos^h deposite sunt, volumus per te ⁱin ^jomne hec^j opus defensionis istius regni dispensari sive te ipso expendente, sive per alios, quos iudicaveris idoneos,ⁱ diligente,^k tamen ^lcomputo ac^l ratione omni per te retinenda, quando et quomodo impendatur.^e Consilio autem in eam rem potissimum instamus, ut carissimus filius^m Ludovicus rex etc.ⁿ in castra se conferat, et in suo exercitu animandis atque hortandis^o ducibus

militibusque suis versetur, nisi enim id faciat, et offensionem belli ac periculi certiosem, et^p ipsius regis ac nominis Vngarici^q ignominiam cernimus manifestiorem.^r Quare volumus, ut tu nostro nomine toto animi^s studio contendas ab eo, ut in hoc nobis omnino obtemperet, neque monitiones nostras posthabeat ullo pacto, aut negligat. ^tQuoque id ardentius et magis assidue exequare etiam tibi iniungimus, ut ipsius regis personam comitere, non tamen armis et tumultui bellico te immisceas, non enim est nostre nec Apostolice Sedis dignitatis, ut nuntii eius, armis et vi, sed, ut consilio et prudentia rem gerant, quorum in te utrumque abunde est. Quatenus quidem tuto et sine periculo licitum erit, ut cum rege coniunctus sis, nostrasque illi monitiones, ut ingeras. Hoc est, quod tibi mandamus illud etiam statuentes, ut que tibi ad iter et moram cum persona regia extra Budam civitatem trahendam necessaria sunt, tam in equis, quam in cetera supellectile ex^u nostris et Sedis Apostolice pecuniis honeste compares, in^v quibus omnibus tuam solitam fidem prudentiamque adhibebis. Datum.^w

^a A kiadásban: 'Hungarie'. ^b Sic! A szó a kiadásban: 'summam'. ^c Sic! A szó a kiadásban: 'comparatam'. ^d A szó a kiadásokból hiányzik. ^{e-e} Lapalji beszúrás. ^{f-f} A kiadásban: 'omnes illas'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A kiadásban tévesen: 'Fascaros'. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'venerabili fratri Paulo archiepiscopo Colocen[si] nostro at Sedis Apostolice adversus Turcas capitaneos pro militibus parandis consignari', 'paulo' után két szó, 'Turcas' után egy szó nem olvasható. ^{j-j} A kiadásban: 'hoc omne'. ^k A kiadásban tévesen: 'diligenti'. ^{l-l} A kiadásból hiányzik. ^m A szó a kiadásból hiányzik. ⁿ A szó a kiadásból hiányzik. ^o A kiadásban: 'adhortandis'. ^p Utána kihúzva: 'illius ac'. ^q A kiadásban: 'Hungarici'. ^r A szó a kiadásból hiányzik. ^s A szó kiadásban: 'animo', utána még: 'toto'. ^{t-t} A kiadásban: 'quod ut'. ^u A kiadásban tévesen: 'et'. ^v A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'super'. ^w A kiadásban utána még: 'Rome. Sadoletus'.

OLASZ NYELVŰ SZAVAK JEGYZÉKE

- banco, banchi* (35.) = bank
bulletta (bolletta) (56., 97., 108.) = elismervény, számla
comitiva (10.) = társaság
cota (quota) (26.) = hányad, rész
datium (dazio) (56., 97., 108.) = vám, illeték
gaballerius (cavaliere) (75.) = lovas, lovag
gabella (56., 97., 108.) = vám
grippum (grippe) (59., 60.) = nagy méretű hajó elnevezése az Adriai-tenger vidékén
iulium (giulio) (50., 68.) = pápai váltópénz
parafrenarius (palafreniere) (75.) = lovász
publicanus (pubblicano) (75.) = vámos
scorta (10.) = kíséret

INDEX PERSONARUM ET LOCORUM

- Acciaiuoli, Robertus (1467–1547) nuncius apostolicus in Francia (1526) n. 144.
 Accoltis, Benedictus Michaelis de (1497–1549) abbreviator de parco maiore (1515–1523), secretarius apostolicus domesticus (1523–1526), episcopus Cremonensis (1523–1549), archiepiscopus Ravennensis (1524–1549), SRE cardinalis (1527–1549) n. 16. 34. 36. 43. 44. 62. 71. 73. 74. 107. 108. 126. 133. 134. 135.
 Acél, Stephanus (?–1526) castellanus Posoniensis (1517–1526) n. 75. 76. 77.
 Acre, Ferdinandus de, scriptor brevium (1520–1524) n. 32.
 Adrianus VI, pontifex maximus (1522–1523) n. 25. 27. 35.
 Alanson, domina de v. Angoulême, Margaretha de
Albensis Transilvaniae v. Transilvanensis
 Albertus, marchio Brandenburgensis (1490–1568) frater Georgii marchionis Brandenburgensis, magister Prussie ordinis Beatae Mariae Theutonicorum (1510–1525) n. 58.
 Alemani v. Germani
 Am. Ta., auscultator (1524–1525) n. 31. 33. 50. 64. 65. 68. 69.
 Andreas, electus episcopus Tininiensis (cca. 1525–?) n. 86.
Anglia
 - rex v. Henricus VIII, rex Angliae
 Angoulême, Margaretha de (1492–1549) ducissa de Alençon (1525–1549) n. 130.
 Antonius Ioannis et fratres, mercatores Veneti v. Seda, Antonius de
 Armellinus v. Medici, Franciscus Armellinus de
Austria n. 123.
 - archidux v. Ferdinandus I
 Azil, Stephanus v. Acél, Stephanus
 Bakócz, Thomas (1442–1521) archiepiscopus Strigoniensis (1497–1521), SRE cardinalis (1500–1521) n. 36.
 Balbi, Hieronymus (cca. 1450–1535) praepositus Posoniensis (1515–1521), episcopus Gurcensis (1523–1526) n. 49.
 Banolbich, Ioannes (1524) n. 2.
 Barda, Paulus de v. Várdai, Paulus baro Siculus v. Burgio, Ioannes Antonius
 Baschenis, Ioannes de, clericus Brixienis, scriptor brevium (1518–1529) n. 61.
Bavaria
 - dux v. Fridericus II, Ludovicus X

- Benedictus, electus Cremonensis v. Accoltis,
Benedictus de
- Berislaus, Ioannes v. Beriszló, Ioannes
- Berislaus, Petrus v. Beriszló, Petrus
- Beriszló, Ioannes, nepos Petri Beriszló n.
82.
- Beriszló, Petrus (cca. 1475–1520) episcopus
Vesprimiensis (1512–1520), banus
Croaciae et Dalmatiae (1513–1520) n. 82.
- Bithowicze, Alberto de, laicus Polonus
(1524) n. 46.
- Blagay, Stephanus (?–1547) n. 85.
- Blosius v. Palladius, Blosius
- Boemi v. Bohemi
- Boemia v. Bohemia*
- Bogány, Nicolaus, lector collegiatae
ecclesiae de Posega (1524) n. 61.
- Bohemi n. 24. 51. 52. 53. 98. 123. 138.
- Bohemia* n. 49. 51. 52. 54. 62. 64. 69. 71.
- rex v. Ludovicus II.
- Bonifacius VIII, pontifex maximus (1294–
1303) n. 33. 36. 48. 73. 74. 81. 84. 90.
- Borbonius, cardinalis de v. Bourbon,
Franciscus Ludovicus de
- Bornemissza, Ioannes (?–1527) castellanus
Budensis (1506–1526), comes Posoniensis
(1515–1526) n. 14. 76.
- Bosna* n. 135.
- provincia OFM n. 90.
- Bossina v. Bosna*
- Bourbon, Carolus de (1489–1537) dux de
Vendôme (1514–1537) n. 130.
- Bourbon, Franciscus Ludovicus de (1493–
1557) SRE cardinalis (1517–1557) n. 130.
- Bracharensis (Braga in Portugallia)*
- archiepiscopus n. 33.
- Brandenburgensis
- marchio v. Albertus, marchio
Brandenburgensis; Georgius, marchio
Brandenburgensis
- Brion, dominus de v. Chabot, Philippus de
Brodarics (Brodaricus), Matthias (?–cca.
1560) frater Stephani Brodarics, nuntius
Ludovici II Hungariae regis (1524) n. 10.
- Brodarics (Brodaricus), Stephanus (cca.
1470–1539) orator Ludovici II regis
Hungariae apud papam (1522–1526),
cancellarius regius (1526), episcopus
Sirmiensis (1526–1539) n. 7. 8. 9. 10. 27.
34. 67. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 148.
- Buchuich, Ioannes v. Bucsvics, Ioannes
- Bucsai, Elias, prepositus de Lelesz (1522–
1526), episcopus Hipponensis (1523–
1525) n. 45.
- Bucsvics, Ioannes, orator Bernardini de
Frangepanibus in Urbe (1524) n. 57.
- Buda (in Hungaria)* n. 8. 35. 62. 64. 65. 69. 70.
71. 150.
- castellanus v. Bornemissza, Ioannes
- Burgensis (Burgos in Hispania)*
- provincia OFM n. 81.
- Burgio, Ioannes Antonius Pulleus, nuntius
apostolicus in Hungaria (1523–1526) n. 7. 8.
9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 21. 22. 23.
24. 25. 27. 35. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 58. 59.
67. 68. 83. 89. 94. 98. 106. 113. 114. 115.
116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 123c.
124. 132. 140. 141. 142. 143. 146. 147. 148.
149. 150.
- Burgos, Antonius de (1455–1525)
referendarius apostolicus (1514–1525,
domesticus 1523–1525) n. 41.
- Calnai, Emericus v. Kálnai, Emericus
- Campeggio, Laurentius (1474–1539) SRE
cardinalis (1518–1539), legatus a latere in
Germania et Hungaria (1524–1525) n. 1. 2.
7. 8. 9. 19. 20. 21. 24. 35. 54. 55. 58. 62. 64.
65. 66. 69. 70. 71. 72. 89. 101.
- Campeggio, Thomas (1483–1564) episcopus
Feltrensis (1520–1564), nuntius apostolicus
in republica Venetiarum (1523–1526) n. 17.
18. 145.
- Campegius, Laurentius v. Campeggio,
Laurentius
- Capis, Capinus de (cca. 1490–cca. 1544)
nuntius apostolicus (1526) n. 127. 128. 129.
130.
- Capuanus (Capua in Italia)*
- archiepiscopus v. Schönberg, Nicolaus de
cardinalis Campegius v. Campeggio,
Laurentius
cardinalis Lotharingiae v. Lotharingia
(Lorraine), Ioannes de
cardinalis de Minerva v. Vio, Thomas de
cardinalis Salseburgensi v. Lang de
Wellenburg, Matheus
cardinalis Sancti Sixti v. Vio, Thomas de
cardinalis Sanctorum Quatuor v. Pucci,
Laurentius
- Carolus V (Habsburg, 1500–1558) imperator
(1519–1556) n. 7. 8. 9. 21. 60. 78. 93. 123.
123b. 123c. 127. 128.
- Carolus, dux Münsterbergensis, nepos Georgii
Podjebrad regis Bohemiae, locumtenens
Ludovici regis in Bohemia (1523–1526) n.
53. 58.

- Casali, Gregorius (cca. 1496–1536) orator
Henrici VIII regis Angliae ad Urbem
(1525–1526) n. 125. 144.
- Castella (Castilia in Hispania)* n. 81.
- Castiglione, Baldassar (1478–1529) nuntius
apostolicus apud Caesarem (1524–1529)
n. 123.
- Chabot, Philippus de (1492–1543) admiralis
de Brion n. 130.
- Chroborski, Stanislaus, laicus Polonus
(1524) n. 46.
- Cibinium (Nagyszeben, Sibiu RO)* n. 42.
- Clemens VII, pontifex maximus (1523–
1534) *passim*
- Clipsis v. Clisum*
- Clissa (civitas Clissiensis, in Dalmatia; Klis,
HR)* n. 28. 84. 107. 108. 131. 133. 134.
135.
- Clissia v. Clisum*
- Colocensis (Kalocsa in Hungaria)*
- archiepiscopus v. Tomori, Paulus
- civitas n. 72.
- diocesis n. 72.
- ecclesia n. 25.
- Compostella (Santiago de Compostela in
Hispania)* n. 46. 135.
- Corsellini, Franciscus, civis et mercator
Florentinus (1524) n. 3. 4. 5.
- Corsellini, Petrus (?–1523) civis et mercator
Florentinus n. 3. 4. 5.
- Cracoviensis (Kraków in Polonia)*
- dioecesis n. 46.
- episcopus v. Tomicius (Tomicki), Petrus
- palatinus v. Szydłowiecki, Christophorus
- Crescius, Leonardus, familiaris et
commissarius papae in Croatia et
Dalmatia (1525–1526) n. 107. 108. 126.
131. 133. 134. 135.
- Croatia* n. 27. 56. 57. 82. 84. 85. 131.
- Crosich, Petrus v. Krusics, Petrus
- Cumbertus (1503–1528) frater Georgii
marchionis Brandenburgensis, canonicus
Bambergiensis n. 29.
- Csézi, Andreas, praepositus maior
Strigoniensis (1520–1539) n. 6.
- Dalmatia* n. 27. 82. 84. 107. 108. 126. 133.
134. 135.
- Duprat, Antonius (1463–1535) magnus
cancellarius Franciae (1515–1535),
archiepiscopus Senonensis (1525–1535),
SRE cardinalis (1527–1535) n. 129.
- Eboracensis, cardinalis v. Wolsey, Thomas
- Elias, episcopus Hipponensis v. Bucsay, Elias
Engolismensis, domina v. Savioa, Luisa de
Erdódi, Simon (cca. 1489–1543) episcopus
Zagrabiensis (1518–1543) n. 2. 37. 39. 102.
- Eugenius IV, pontifex maximus (1431–1447)
n. 26.
- Evangelista v. Tarasconus, Evangelista
- Felix episcopus v. Trofinus, Felix
- Felix, mercator Florentinus in Hungaria (1525)
n. 109.
- Feltrensis (Feltre in Italia)*
- episcopus v. Campeggio, Thomas
Ferdinandus I (Habsburg, 1503–1564)
archidux Austriae (1522–1564), rex
Hungariae et Bohemiae ([1526]1527–1564),
imperator (1556–1564) n. 7. 8. 9. 21. 62. 66.
70. 71. 83. 123c. 131. 139. 144.
- Filonardi, Ennius (1466–1549) episcopus
Verulanus (1503–1538), SRE cardinalis
(1538–1549) n. 97.
- Foix, Odet de (1485–1528) vicomes de Lautrec
n. 130.
- Florentia (Firenze in Italia)* n. 4. 5.
- mercator v. Felix
- Florentinus, Silvester, civis Florentinus et
medicinae doctor (1524) n. 4.
- Foscari, Marcus (1477–1551) orator Venetus
in Urbe (1522–1526) n. 59. 60.
- Francia* n. 33.
- Franciscus, episcopus Signiensis v. Josefics,
Franciscus
- Franciscus, episcopus Transilvanensis v.
Várdai, Franciscus
- Franciscus I (Valois, 1494–1547) rex Franciae
(1515–1547) n. 93. 123. 123b. 123c. 127.
129. 130. 138. 144.
- Franciscus, tituli Sancti Callisti et Sancte
Marie in Transtiberim presbiter cardinalis v.
Medici, Franciscus Armellinus de
- Frangepanibus, Bernardinus de (1460–1527) n.
30. 56. 57. 78. 79. 99.
- Frangepanibus, Christophorus de (cca. 1470–
1527) n. 57. 100.
- Frangepanibus, Ferdinandus de (?–1527) n. 57.
- Frangepanibus, Georgius de (?–1553) n. 57.
- Frangepanibus, Helena (1525) de n. 90.
- Frangepanibus, Mathias de (?–1526) n. 57.
- Fridericus II (Wittelsbach, 1482–1556) comes
palatinus Rheni (1544–1556) n. 105. 106.
- Fringepanibus v. Frangepanibus
- Fucarus, Iacobus v. Fugger, Iacobus
- Fuccari v. Fuggeri
- Fuccaris, Iacobus de v. Fugger, Iacobus
- Fucheri v. Fuggeri

- Fugger, Iacobus (1459–1525) et nepotes, mercatores Augustani Vindelicorum n. 50. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 103. 105.
Fuggeri n. 8. 9. 35. 50. 64. 65. 68. 69. 89. 103. 104. 105. 106. 150.
- Gambara, Umbertus de (1489–1549) nuntius apostolicus in Anglia (1525–1526) n. 137. 138. 144.
- Gentilis, Benedictus, scriptor Cancellariae Apostolicae (1512–1535) n. 50.
- Georgius, archiepiscopus Strigoniensis v. Szatmári, Georgius
- Georgius marchio Brandenburgensis (1484–1543) n. 12. 29.
- Germani n. 50. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71.
Germania n. 7. 8. 9. 19. 20. 21. 24. 29. 49. 51. 62. 66. 70. 71. 80. 89. 104. 138.
- Ghinucci, Hieronymus (1480–1541) episcopus Wigorniensis (1522–1535), auditor Camerae Apostolicae (1511–1535) n. 26.
- Giberti, Ioannes Matheus (cca. 1495–1543) secretarius apostolicus (1523–1526), datarius apostolicus (1524–1527), episcopus Veronensis (1524–1543) n. 47. 48. 102.
- Gneznensis (Gniezno in Polonia)*
- dioecesis n. 46.
- Gosztonyi, Ioannes (?–1527) episcopus Iauriensis (1515–1525), Transilvanensis (1525–1527) n. 63.
- Gozthon, Ioannes v. Gosztonyi, Ioannes Gratiadei (Graziadei) Antonius de, secretarius apostolicus (1509–1528, 1529–1538) n. 32.
- Gregorius, canonicus et vicarius Zagrabiensis (1517–1523) n. 2. 37. 39.
- Grimani, Antonius (1434–1523) dux Venetiarum (1521–1523) n. 26.
- Gritti, Andrea (1455–1538) dux Venetiarum (1523–1538). n. 17. 18. 26. 47. 60. 87. 91. 92.
- Grzegorzowski, Ioannes, laicus Polonus (1524) n. 46.
- Grzegorzowski, Nicolaus, laicus Polonus (1524) n. 46.
- Gurcensis (Gurk in Austria)*
- episcopus v. Balbi, Hieronymus
- Henricus VIII (1491–1547) rex Angliae (1509–1547) n. 80. 123. 123a. 125. 127. 137. 138. 144.
- Hieronymus, episcopus Gurcensis v. Balbi, Hieronymus
- Hieronymus, episcopus Wigorniensis v. Ghinucci, Hieronymus
- Hierosolimitana (Jerusalem in Palestina)* n. 46.
- Hipponensis (Hippo Regius, Bone in Algeria)*
- episcopus v. Bucsay, Elias
- Hispania* n. 93. 95.
- Hungaria* n. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 27. 33. 35. 50. 62. 64. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 80. 83. 89. 91. 92. 94. 96. 103. 104. 105. 106. 109. 111. 112. 114. 115. 116. 117. 119. 120. 121. 122. 123. 123a. 123b. 123c. 124. 125. 127. 128. 129. 130. 131. 137. 138. 140. 141. 144. 148. 149. 150.
- cancellarius v. Szalkai, Ladislaus
- palatinus v. Verböci, Stephanus
- provincia (Salvatoris, OFM) n. 33. 36.
- protector v. Salviati, Ioannes
- rex v. Ludovicus II
- Iadrensis (in Dalmatia; Zadar, HR)*
- civitas n. 26. 59. 60.
- Iauriensis (Győr in Hungaria)*
- episcopus v. Gosztonyi, Ioannes
- Illiricum* n. 80.
- Ioannes Albertus (1499–1550) frater Georgii marchionis Brandenburgensis, coadiutor (1523–1545), archiepiscopus Magdeburgensis (1545–1550) n. 29.
- Ioannes III (1502–1557) rex Portugalliae (1521–1557) n. 123. 123a. 124. 127. 138. 144.
- Ioannes, plebanus de Tamási (1524) n. 39.
- Ioannes, XXII, pontifex maximus (1316–1334) n. 33.
- Islleuiensis (Eisleben in Germania)*
- ecclesia n. 39.
- Istrigonensis v. Strigonensis Italia* n. 110. 144.
- Iuggeas, Ioannes Baptista OFM (1524) n. 33.
- Josefics, Franciscus, episcopus Signiensis (1526–1549) n. 145. 146. 147.
- Kaiar, Antonius v. Kajári, Antonius
Kajári, Antonius, canonicus Strigoniensis (1521–1532) n. 1.
- Kálnai, Emericus (cca. 1490–cca. 1547) archidiaconus Telegdiensis n. 44. 63.
- Kaplonyi, Ladislaus, canonicus Strigoniensis (1516–1528), prepositus ecclesie Sancti Georgii de Viridi Campo (1524–1528) n. 41.
- Katherina, uxor Andreae Trepka (1524) n. 46.
- Kermend (Körmend in Hungaria)* n. 36.

- Körmendi, Ioannes, canonicus Strigoniensis (1505–1536) n. 6.
- Krusics (Krušić), Peter, capitaneus Signiensis (1521–1537) n. 145. 146. 147.
- Ladislavus, archiepiscopus Strigoniensis v. Szalkai, Ladislavus
- Lang de Wellenburg, Matheus (1469–1540) archiepiscopus Salzeburgensis (1512–1540), SRE cardinalis (1514–1540) n. 58.
- Lang, Melchior, nuntius apostolicus in Anglia (1524–1526) n. 80. 123a. 125.
- Lannoy, Carolus de (1487–1527) vicereus Neapolitanus (1523–1526) n. 128.
- Lászai, Ioannes (cca. 1448–1523) archidiaconus Telegdiensis n. 43.
- Lateranensis*
- comes palatinus v. Trepka, Andreas
 - Laurentius v. Medici, Laurentius Galeocti de *Lauretum (Loreto in Italia)* n. 46. 135.
 - Lazo, Ioannes v. Lászai, Ioannes *Legionensis (León in Hispania)* - episcopus n. 33.
- Leo X, pontifex maximus (1513–1521) n. 8. 9. 26. 36. 73. 74.
- Leodiensis (Liège in Belgium)*
- clericus v. Transilvanus, Ioannes
 - dioecesis n. 32.
- Leon, Alphonus de, scriptor Cancellariae Apostolicae (1525) n. 64. 65. 68. 69.
- Logus Silesius, Georgius (cca. 1500–1553) n. 110. 111.
- Lotharingia (Lorraine), Ioannes de (1498–1550), SRE cardinalis (1519–1550) n. 130.
- Lucas, canonicus Transilvanensis (1524) n. 38.
- Ludovicus II (Jagello, 1506–1526) rex Hungariae et Bohemiae (1516–1526) n. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 24. 25. 26. 27. 29. 34. 40. 46. 50. 51. 52. 53. 58. 59. 60. 63. 67. 68. 75. 76. 82. 83. 84. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 101. 103. 104. 105. 106. 109. 111. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 122. 123c. 125. 127. 132. 139. 141. 142. 143. 146. 148. 149. 150.
- Ludovicus X (Wittelsbach, 1495–1545) dux Bavariae (1514–1545) n. 105. 106.
- Lutheranus, Lutherani n. 40. 49. 98.
- Lutrech, dominus de v. Foix, Odet de magister fratrum hospitalis Sancti Ioannis Hierosolimitanis v. Villiers de l'Isle-Adam, Philippe de
- Mannaris, Andreas de OFM (1524) n. 33.
- Maria (Habsburg, 1505–1558) regina Hungariae et Bohemiae (1521–1526) n. 21. 29. 45. 52. 53. 63. 116. 123c. 132.
- Marsupinus, Franciscus, canonicus et archidiaconus Strigoniensis, orator regis Hungariae in Urbe (1514–1532) n. 122.
- Martinus, orator Ioannis regis Portugalliae ad Urbem v. Silva, Michael de
- Matheus, presbyter Transilvanensis (1524) n. 38.
- Medici, Franciscus Armellinus de (1470–1528) SRE cardinalis (1517–1528), SRE camerarius (1521–1528) n. 50. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 108.
- Medici, Laurentius Galeocti de, scriptor archivi Romane Curie (?–1536) n. 26. 31.
- Memorensis, dominus v. Montmorency, Anna de
- Michael, episcopus Milcoviensis (1518–1523) n. 38.
- Milchius de Posega, Ioannes, sublector collegiatae ecclesiae de Posega (1524) n. 61.
- Milchoviensis v. Milcoviensis*
- Milcoviensis (Milkó; Micovul, RO)*
- episcopus v. Michael, episcopus Milchoviensis
 - laicus v. Rechdorffer de Cibineo, Nicasius *Milkouiensis v. Milcoviensis*
- Miroscus, Lucas, clericus Sibinicensis (1524) n. 26.
- Mittidoniensis (Mindoniensis, Mondoñedo in Hispania)*
- episcopus n. 33.
- Modrusia (in Croatia; Modruš, HR)* n. 57. 99.
- Montmorency, Anna de (1492–1567) marescalcus Franciae, n. 130.
- Móré de Csula, Philippus (cca. 1470–1526) episcopus Quinqueecclesiensis (1523–1526) n. 64. 65. 69. 70. 71. 112.
- More, Raphael v. Móré, Philippus
- Narnia (Narni in Umbria, Italia)* n. 75.
- Nicolaus v. Noiroti, Nicolaus
- Niger, Christophorus, canonicus Spalatensis, episcopus Traguriensis (1525–1559) n. 84.
- Niger, Thomas (Nigro, Mrčić, Crnić, cca. 1450–cca. 1532) episcopus Scardonensis (1520–1524), Traguriensis (1524–1531), orator banorum Croatiae, Dalmatiae et Sclavoniae in Urbe et nuntius apostolicus in Polonia et Croatia n. 26. 31. 47. 48. 56. 57. 84. 87.
- Nigro, Thomas v. Niger, Thomas
- Noiroti, Nicolaus, scriptor apostolicus (1521–1526) n. 3. 4. 5.

- Nyási, Demetrius, canonicus Strigoniensis (1504–1526), vicarius in pontificalibus et spiritualibus Strigoniensis (1507–1526), episcopus Sanctuariensis (1513–1526), n. 1. 41.
- Ogholinum (castrum in Croatia; Ogulin, HR)* n. 99.
- Olmutium (Olomouc in Bohemia)* n. 98. 132.
- episcopus v. Thurzó, Stanislaus
- Orhenzijch, Gregorius v. Orlovcsics, Gregorius
- Orlovcsics (Orlovčić), Gregorius, capitaneus Signiensis (?–1526) n. 145. 146. 147.
- Palladius, Blossius, (?–1550) notarius auditoris Camerae Apostolicae (1516–1525), secretarius apostolicus (1528–1546, domesticus 1531–1549) n. 70. 71.
- Perényi, Franciscus (cca. 1500–1526) episcopus Varadiensis (1514–1526) n. 73. 74.
- Picenardis, Ioannes Andreas de, commissarius suae sanctitatis, sollicitator (1525–1526) n. 75.
- Pius, Albertus (III), comes Carpi (1475–1531) orator Francisci regis Franciae apud Urbem (1525–1526) n. 144.
- Pogliza (Poljica, HR)* n. 135.
- Polonia* n. 50. 62. 64. 68. 69. 71.
- Posega (in Slavonia; Požega, HR)*
- ecclesia collegiata Sancti Petri n. 61.
- Posoniensis (Pozsony in Hungaria; Bratislava, SK)* 132.
- comes v. Bornemissza, Ioannes
- Pragensis (Praga in Bohemia)*
- civitas n. 49. 54.
- Pucci, Laurentius (1458–1531) SRE cardinalis (1513–1531), maior penitentiarius (1520–1529) n. 26. 31. 33. 45. 47. 48.
- Quinqueecclesiensis (Pécs in Hungaria)*
- dioecesis n. 39. 61.
- ecclesia n. 64. 65. 69. 112.
- episcopus v. More, Philippus
- presbyter v. Wyerkolrcz, Ioannes de
- Ralchele, Simon, canonicus Transilvanensis (1524) n. 42.
- Rechdorffer de Cibineo, Nicasius, laicus Milcoviensis (1524) n. 42.
- Roma, passim*
- Romandiola (Romagna in Italia)* n. 28. 30.
- Rorarius, Hieronymus (1485–1556) nuncius apostolicus apud Ferdinandum Austriae archiducem (1524–1526) n. 62. 66. 70. 71. 123c. 131. 139. 144.
- Sadoletus, Iacobus (1477–1547) secretarius domesticus papae, episcopus Carpentoratensis (1517–1535), SRE cardinalis (1536–1547) n. 40. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 70. 72. 76. 77. 78. 80. 89. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 103. 104. 105. 111. 113. 114. 115. 122. 123. 123a. 123b. 123c. 127. 128. 129. 131. 138. 144. 149. 150.
- Sajczlich, Ioannes, laicus Polonus (1524) n. 46.
- Salviati, Iohannes (1490–1553) SRE cardinalis (1517–1553), legatus apostolicus apud Caesarem (1526) protector regni Hungariae (1524–1526) n. 7. 31. 43. 45. 123. 128.
- Samobor (in Croatia; HR)* n. 90.
- Savioia, Luisa de (1476–1531) mater Francisci regis Franciae n. 123b. 124. 127. 129. 130.
- Scardonensis (in Dalmatia; Skradin, HR)*
- ecclesia n. 47. 48.
- episcopus v. Niger, Thomas
- Scepusiensis (Szepes in Hungaria; Spiš, SK)* - comes v. Szapolyai, Iohannes
- Schardonensis v. Scardonensis*
- Schönberg, Nicolaus de OP (1472–1537) archiepiscopus Capuanus (1520–1535), SRE cardinalis (1535–1537) n. 8.
- Schydłowjeczki v. Szydłowiecki, Christophorus
- Slavonia (in Hungaria; HR)* n. 84.
- Scutarius, Eusebius (?–1532) secretarius apostolicus (1504–1511, 1518–1532), abbreviator de parco minori (1523–1524) n. 6.
- Seda, Antonius de, et fratres, mercatores Veneti (1525) n. 64. 65. 69. 70. 71.
- Segniensis v. Signiensis*
- Senis, Philippus de v. Sergardis, Philippus de Sergardis, Philippus de (1466–1536) clericus Camerae Apostolicae (1502–1534), secretarius apostolicus (1505–1526) n. 34. 101.
- Sibinicensis (in Dalmatia; Šibenik, HR)*
- civitas n. 26.
- clericus v. Mirosus, Lucas
- Sicilia (insula in Italia)* n. 50. 68.
- Sigismundus I, rex Poloniae (1506–1548) n. 20. 22. 23. 26. 50. 58. 68. 83. 84. 98. 117. 118. 132. 140. 141.
- Signiensis (Zengg in Croatia; Senj, HR)*
- cathedralis ecclesia n. 145. 147.
- civitas n. 27. 59. 60. 145.
- dioecesis n. 145. 146. 147.

- episcopus v. Josefich, Franciscus
Silva, Michael de, orator Ioannis regis
Portugalliae ad Urbem (1526), episcopus
Visensis (1526–1539), SRE cardinalis
(1539–1556) n. 124. 138.
- Spalatensis (Spalato in Dalmatia; Split, HR)*
- diocesis n. 84.
- ecclesia n. 84.
- Spira (Speyer in Germania)* n. 131.
- Stadinczki, Stanislaus, laicus Polonus
(1524) n. 46.
- Stredo, Gaspar de, custos Vacienensis (1524)
n. 41.
- Strigoniensis (Esztergom in Hungaria)*
- archiepiscopus v. Bakócz, Thomas;
Szalkai, Ladislaus; Szatmári, Georgius
- canonicatus n. 31.
- canonicus v. Kajári, Antonius; Nyási,
Demetrius; Újlaki, Andreas
- capitulum n. 34. 101.
- diocesis n. 31.
- ecclesia n. 34. 101.
- lector v. Körmendi, Iohannes
- lector praepositurae Sancti Georgii n. 41.
- praepositus v. Csézi, Andreas
- praepositus ecclesiae Sancti Georgii v.
Kaplonyi, Ladislaus
- vicarius v. Nyási, Demetrius
- Sturlics (Sturlych), Nicolaus OP, orator
regni Croatiae apud papam (1525) n. 85.
- Suevica, liga n. 103. 104. 106.
- Suleiman I (1495–1566) tyrannus Turcarum
(1520–1566) n. 60. 112. 144. 150.
- Szalkai, Ladislaus (cca. 1475–1526),
cancellarius regius (1518–1526),
episcopus Agriensis (1523–1524),
archiepiscopus Strigoniensis (1524–1526)
n. 1. 5. 24. 41. 49. 53. 54. 55. 58. 81. 95.
109. 113. 114. 118. 119. 122. 146. 147.
148. 149.
- Szapolyai, Ioannes (1487–1540) vayvoda
Transilvaniensis (1510–1526), rex
Hungariae (Ioannes I, 1526–1540) n. 12.
15. 100.
- Szatmári, Georgius (cca. 1457–1524)
archiepiscopus Strigoniensis (1522–1524)
n. 11. 13. 31. 33.
- Szydłowiecki, Christophorus (1467–1532)
cancellarius regni Poloniae (1515–1532),
castellanus Cracoviensis (1515–1527) n.
23. 118.
- Tamási (in Hungaria)* n. 39.
- Tarasconus, Evangelista (?–1532)
secretarius apostolicus (1511–1532);
domesticus 1515–1530) n. 1. 2. 26. 31. 33.
45. 46. 50. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 84.
101.
- Tartari n. 141.
- Telegdiensis (in Transilvania; RO)*
- archidiaconus v. Lászlai, Ioannes; Kálnai,
Emericus
- Thamash v. Tamási*
- Thelegdiensis v. Telegdiensis*
- Thenchin, Andreas de, laicus Polonus (1524) n.
46.
- Thomas, cardinalis Sancti Martini in Montibus
v. Bakócz, Thomas
- Thomas, episcopus Scardonensis v. Niger,
Thomas
- Thomas, episcopus Traguriensis v. Niger,
Thomas
- Thomor, Paulus de v. Tomori, Paulus
- Thurn, Anna (1525) n. 90.
- Thurn, Georgius (?–cca. 1513) n. 90.
- Thurzó, Ioannes (1464–1520) episcopus
Vratislaviensis (1506–1520) n. 110.
- Thurzó, Stanislaus (?–1540) episcopus
Olomucensis (1497–1540) n. 110.
- Tininiensis (in Croatia; Knin HR)*
- diocesis 86.
- ecclesia n. 86.
- episcopus v. Andreas
- Tomicius (Tomicki), Petrus (1464–1535)
episcopus Cracoviensis (1523–1535),
vicecancellarius regni Poloniae (1515–1532)
n. 22.
- Tomori, Paulus OFM (cca. 1475–1526)
archiepiscopus Colocensis, supremus
capitaneus partium regni Hungariae
inferiorum (1523–1526) n. 14. 25. 73. 74. 81.
112. 118.
- Tordai, Paulus, canonicus Transilvanensis,
vicarius in spiritualibus Transilvanensis
(1521–1526) n. 42.
- Torquatus (Corbaviae, Karlović), Ioannes,
banus Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae
(1522–1524) n. 85.
- Tragienensis v. Traguriensis*
- Tragieriensis v. Traguriensis*
- Traguriensis (Trau in Dalmatia; Trogir HR)*
- capitulum n. 84.
- civitas n. 84.
- diocesis n. 84.
- ecclesia n. 47. 48. 84.
- episcopus v. Niger, Christophorus; Niger,
Thomas
- Transilvanensis (Erdély in Hungaria; RO)*
- canonicus v. Lucas, canonicus
Transilvanensis; Ralchele, Simon

- ecclesia n. 43. 63.
- episcopus v. Gosztonyi, Ioannes; Várdai, Franciscus
- praepositus n. 42.
- presbyter v. Mattheus, presbyter Transilvanensis
- vayvoda v. Szapolyai, Ioannes
- vicarius n. 42.
- Transilvanus, Ioannes, clericus Leodiensis n. 32.
- Trepka, Andreas (?–1526) comes palatinus sacri palatii Lateranensis, magister curiae regiae Hungariae (1522–1526) n. 46. - eiusdem uxor v. Katherina
- Triguriensis v. Traguriensis*
- Trofinus, Felix (?–1527) episcopus Theatinensis (1524–1527), referendarius apostolicus domesticus (1524–1526), secretarius apostolicus domesticus (1526) n. 86.
- Truguriensis v. Traguriensis*
- Turcae n. 8. 25. 27. 30. 43. 56. 57. 59. 60. 72. 78. 79. 80. 84. 90. 93. 98. 99. 100. 107. 108. 123c. 124. 129. 133. 137. 138. 139. 145.
- tyrannus v. Suleiman I.
- Turri, Anna de v. Thurn, Anna
- Turri, Georgius de v. Thurn, Georgius
- Tursoni, Stanislaus v. Thurzó, Stanislaus
- Tyserzský, Ioannes (senior) laicus Polonus (1524) n. 46.
- Tylegdiensis v. Telegdiensis*
- Újlaki, Andreas, canonicus Strigoniensis (1523–1526) n. 1.
- Ungnad, Ioannes (cca. 1490–1564) n. 90.
- Vaarda, Paulus de v. Várdai, Paulus
- Vaciensis (Vác in Hungaria)*
- custos v. Stredo, Gaspar de
- Vadihid v. Váldhíd*
- Váldhíd (in Transylvania; Valchid, RO)* n. 38.
- Valle, Andreas de (1463–1534) SRE cardinalis (1517–1534) n. 33.
- Vandomus, dominus de v. Bourbon, Carolus de
- Varadiensis (Nagyvárad in Hungaria; Oradea, RO)*
- episcopus v. Perényi, Franciscus
- Várdai, Franciscus (cca. 1474–1524) episcopus Transilvanensis (1514–1524) n. 42. 43. 44.
- Várdai, Paulus (1483–1549) episcopus Vesprimiensis (1520–1524), Agriensis (1524–1526), archiepiscopus Strigoniensis (1527–1549) n. 6. 16.
- Veglia (in Dalmatia; Krk, HR)* n. 57.
- Veneti n. 59. 60. 64. 65. 69. 70. 71.
- dux v. Grimani, Antonius; Gritti, Andrea
- nuntius v. Campeggio, Thomas
- senatus n. 60.
- Verbez, Stephanus v. Verbóci, Stephanus
- Verbóci, Stephanus (cca. 1460–1541) locumtenens personalis presentie regis Hungariae (1516–1525), palatinus (1525–1526) n. 12. 77. 96. 116. 117. 118. 119. 120. 121.
- Verulanus (Veroli in Italia)*
- episcopus v. Filonardi, Ennius
- Vesprimiensis (Veszprém in Hungaria)*
- dioecesis n. 36.
- electus v. Várdai Paulus
- episcopus v. Beriszló, Petrus
- Victorius (Vettori), Paulus (1477–1526) capitaneus triremium Sanctae Sedis, n. 127. 128. 129. 130.
- Villiers de l'Isle-Adam, Philippe de, magnus magister equitum Rhodi (1521–1534) n. 83.
- Vinckel (Winckel), Ioannes, abbreviator de parco minori (1522–1535) n. 99.
- Vio, Thomas de OP (1469–1534) SRE cardinalis (1517–1534), legatus a latere in Hungaria (1523–1524) n. 3. 7. 8. 9. 19. 20. 21. 35. 50. 62. 64. 66. 68. 69. 70. 71.
- Vngaria v. Hungaria*
- Vratislaviensis (Wrocław in Polonia)*
- episcopus v. Thurzó, Ioannes
- Vrecsevics (Vrecheuie), Andreas, presbiter Zagrabiensis n. 102.
- Wesprimiensis v. Vesprimiensis*
- Wigorniensis (Worcester in Anglia)*
- episcopus v. Ghinucci, Hieronymus
- Wolsey, Thomas (cca. 1473–1530) archiepiscopus Eboracensis (1514–1530), SRE cardinalis (1515–1530) n. 125. 128. 137.
- Wrespremiensis v. Vesprimiensis*
- Wyerkolrcz, Ioannes de, presbyter Quinqueecclesiensis n. 37.
- Wylak, Andreas v. Újlaki Andreas
- Ypponensis v. Hipponensis*
- Zagabriensis v. Zagrabiensis*
- Zagrabiensis (Zágráb; Zagreb, HR)*
- dioecesis n. 90.
- episcopus v. Erdódi, Simon
- lector n. 2. 37. 39.
- vicarius v. Gregorius
- Zapalia, Iohannes de v. Szapolyai, Iohannes

